

библиотека
**СВЕТОВНА
КЛАСИКА**

Хърбърт Дж. Уелс

ИЗБРАНИ ТВОРБИ

ХЪРБЪРТ УЕЛС

ИЗБРАНИ ТВОРБИ

Превод: Христо Кънев, Юлия Бучкова-Малеева, Сидер Флорин

chitanka.info

СВЕТОЗАР ЗЛАТАРОВ

НАШИЯТ СЪВРЕМЕННИК УЕЛС

Уелс, както мнозина други разностранно развити творци, сякаш засенчва сам себе си — понякога едни негови изяви отвличат вниманието и закриват другите му постижения.

В самото начало на века авторитетни енциклопедии (напр. Ларус, 1903) вече го представят като известен популяризатор на биологията и като автор на романи, основани на научните постижения. По-късните биографи смятат, че той описва главно бита и нравите на английското общество и че на младини — нещо като младежко увлечение — е писал фантастични романи. Тъй разделят творчеството му на две и противопоставят у него фантаста на „реалиста“, макар качеството му на реалист да е сега вече всеобщо признато дори в най-фантастичните му истории, защото фантастичното у него (както и у мнозина други) е само аспект на реалния свят и реалните проблеми. Като изхождат от неговата известна книга „Опит за световна история“, от социалните мотиви в романите му и от многобройните му статии, други смятат, че Уелс е предимно публицист, разбил установената форма на романа, вмъквайки твърде много умозрително — философско и социално — съдържание. За съвременниците на големите събития след Октомврийската революция Уелс е искрен приятел не само на Горки и Майски, но и на младата съветска държава, която той не всякога разбира, ала към която винаги се отнася с уважение и приятелство. Широко е известна неговата книга „Русия в мъгла“, резултат от посещение в Съветска Русия и от срещата му с Ленин.

В същото време мнозина са склонни да подчертават, че той е социалист-немарксист, фабианец, комуто художественото прозрение е помогнало повече да се приближи до идеала за бъдещото общество, отколкото ограничените му разбирания на „колективист“, както той сам се е определял. Някои припомнят полемиките му с Лойд Джордж и Чърчил в печата и убедено го представят за прогресивен общественик. И накрая, разглеждайки само творчеството му в областта на

фантастиката, френски критици (такъв е например Франсис дьо Миомандр) недалновидно го противопоставят на Жул Верн, като виждат у него тревожна мисъл, а у Верн все още наивен ентусиазъм от постиженията на науката.

Ала и като „чист“ фантаст и прогнозист Уелс е доказал своята значимост, като е писал за апарати за виждане отдалеч, за победа над космическото пространство, за енергията на атома, за спускане в глъбините на океана, за поведението и трудностите на човека в безтегловно състояние, за намесата в биологията на естествения живот... Предвидил е все по-засилващата се роля на техническите специалисти, безплатната медицинска помощ, еманципацията на жената, въздушната война с избиване на гражданско население. Като фантастични „открития“, които и до днес са в арсенала на фантастите, той създава цветя мутанти, пише за нападения на морски чудовища над хората, за машина на времето, за пътуване в четвърто измерение. Всички са единомдушни, че е разширил територията на фантастиката в областта на биологията, психологията, социологията и е затвърдил художествените позиции на самата фантастика, правото ѝ да не бъде делена от „другата“ художествена литература.

В по-късните му произведения интересът е изместен предимно към живота на английското общество от началото на двадесети век. Познавачите веднага споменават, че той доразвива гротескно-реалистичното направление на Дикенс, сатиричното начало на Суифт и острия интерес към реалния свят на Дефо. Особено добре Уелс познава живота на дребната буржоазия, на средните слоеве. В книгите му се срещат образи на млади хора, които искат да се издигнат по-високо от социалната си среда, като използват собствените си дарби и собствените си усилия. (Романите „Историята на мистър Поли“, 1910, „Кипс“ и др.)

Трудно се обхваща огромното му и разнообразно творчество — повече от сто книги: романи, сборници с разкази, публицистика, пътеписи... „Откраднатият бацил“ (1895) е първият му сборник с фантастични разкази. Почти по същото време излиза и „Машината на времето“ — една типична антиутопия, роман-предупреждение, където класовото деление е екстраполирано и увековечено. След 80 000 години то е довело до обособяването на два биологически различни

вида хора: глупаво стадо от безпомощни елои по усмихнати ливади и зловещи морлоци в мрака на дълбоки подземия.

Още преди края на миналия век се появили и „Война на световете“ и „Невидимия“ (1897).

Заслужава внимание книгата му „Опит за световна история“, публикувана след Първата световна война. Той искал тя да се чете на един дъх, като роман, и го постигнал. В Англия били продадени милиони екземпляри, също и в Съединените щати. Книгата имала успех и във Франция. Историята била критикувана от мнозина строги критици, но тук и там се чували положителни оценки. Луначарски между другото споменава, че тя полемизира с библейските представи, а Грамши подчертава, че авторът излиза от възприетите схеми, като вмъква в световния исторически процес и далечните източни страни. Интересно е, че Уелс поставя човечеството в неговите естественоисторически и „космически“ рамки, като започва историята далеч преди появата на човешкия вид. В книгата не говори само безпристрастният глас на просветителя и историка, а звучат и развълнуваните думи на самия автор. В последните глави той си задава въпроси за бъдещето. Ще могат ли народите да се обединят под общ закон, възможно ли е световно федерално управление с единна справедливост?

По необходимост огромният том включва само онова, което според автора е най-важно от световната история. За нас е интересно, че е отделено място за България. Българите се споменават многократно, дори се говори за хан Крум и за създаването на българската народност.

Не е безинтересна и биографията на писателя, тя обяснява много моменти в творчеството му.

Хърбърт Джордж Уелс (1866–1946) произхожда от твърде скромно семейство: баща му бил собственик на магазинче, а майка му — бивша камериерка у заможни хора. Самият Хърбърт бил аптекарски ученик, служил в манифактурен магазин, учил и гладувал като лондонски студент, интересувал се от изкуство, слушал лекциите на Хъксли и завършил биология. Известно време популяризирал и преподавал тази наука, писал учебници. Като студент Уелс живо се интересувал от обществените борби, които през осемдесетте и деветдесетте години на миналия век особено се изострили в Англия.

Това били революционни години и в естествознанието. Дарвиновите идеи с борба печелели победи и някак незабележимо нанасяли удари на еснафско-буржоазния манталитет. Това време оставило отпечатък за цял живот („Опит за автобиография“, 1934).

Интересът към обществените проблеми го накарал да посети Съветска Русия през 1920 година (по време на блокадата на империалистическите сили) и Съветския съюз през 1934 год. Уелс изпитвал уважение и приятелство към страната, където виждал кълновете на колективизма и на бъдещото „планово, рационално устроено човечество“, макар писателят сам да е бил далеч от марксизма. Уелс е разказал широко за срещата си с Ленин, а по-късно през войната нееднократно проявявал своята солидарност със съветския народ. Последната му книга „Умът на края на силите си“ излязла в годината на неговата смърт.

Човекът, който превърна научната фантастика в „приключение на мисълта“, в литература на големите, „крайни“ въпроси, бил фантаст предимно в младите си години, които са особено благодарни за полет на поетическото вдъхновение. Има ли противоречие между фантаста Уелс и останалото творчество на писателя?

Вкусът към фантастиката никога не го напуска, както и хуманистичният му патос. Уелс не се двоуми да обърква композицията на своите романи, като вмъква свои философски разсъждения и фантастични моменти. Подобно на големите хуманисти от Възраждането, той вижда света като единно цяло и затова с лекота прескача от тема на тема, от психологичното в социалното, от фантастиката в делничното, без да се съобразява с жанровите характеристики. Той изпитва огромен интерес към този единен свят, към неговото минало, към неговите далечни и недосегаеми граници, към живата природа, към нерешеното в науката, към човешкото общество. И винаги съзнава, че това общество е уредено зле. Особено е недоволен той от капиталистическата подреда и не го крие. Оттук и стремежът му към по-добро бъдеще, тревогата за това бъдеще. Това е основният мотив — той може да ни помогне да се ориентираме сред жанровото разнообразие, сред тематичното богатство и интересите на писателя.

Интересите на Уелс просто ни объркват. Те се простират от биологията до латинския език, от вълненията на младия буржоа до евентуалната гибел на човечеството. Особено остър е интересът му към прогреса, един от аспектите на който е победният ход на науката.

Наред с успехите на науката Уелс изпитва и опасения. Описва поведението на човечеството при надигане на бедствия, при космически опасности, при нахлуване на чуждопланетяни. Още в първата му научнофантастична книга опасните бацили попадат в ръцете на екстремист, който е готов да си послужи с бактериологичното оръжие. Уелс се страхува от бъдещите оръжия: съвсем реална и основателна тревога. Страхува се от възможността за намеса в биологията. Особено остро усеща надигането на атавистичното варварство, на фашизма. Това също е един от постоянните мотиви в неговото творчество („Играчът на крокет“, „Сън за Армагедон“). Любопитно обстоятелство е, че в романа „Освободеният свят“, писан малко преди Първата световна война, тъкмо българският цар Фердинанд се противопоставя на една организация на народите. Кобургът не се двоуми да използва атомно оръжие...

Характерно за Уелс е, че и най-необузданите си хрумвания, както и битоописателните моменти той свързва с точно определени обстоятелства и почти протоколно описва обстановката. Тъй могъщият му талант създава усещане за автентичност. И приключенските му сюжети — макар и занимателни, — и разказите за живота на средната или по-висшата класа винаги крият морално-етични или обществени въпроси. Понякога с остро чувство за хумор описва установения, спокоен еснафски живот на дребната буржоазия в Англия от негово време, като рисува посредствени хора, попаднали в трудни, необичайни обстоятелства... Не случайно толкова страшилища се появяват внезапно по страниците — морски чудовища, гигантски птици из предисторията, дори призраци в съзнанието, за да смутят безметежното всекидневие. Това също е социална тревога: той свързва мечтите и страховете на мислещите хора. Вълнуват го въпросите за съвестта и етиката на учения (и това е една от главните теми в сложния по проблематика роман „Невидимия“), бъдещите кръвопролитни войни и отново и отново надигането на варварството, на фашизма.

Една от книгите, пропити с тревога от надигането на фашизма, от предчувствие за бъдещи социални трусове, с романът „Засега“.

Но, общо взето, Уелс е оптимист. Той вярва в бъдещето, без да си затваря очите. Надява се, че хората разумно ще реорганизират планетата и ще въведат плановото начало.

Уелс не е първият, който храни подозрения, че една чисто техническа цивилизация ще увеличи злосторничеството и нещастията. Тридесет години преди раждането на Уелс затваря очи един италиански мислител и поет Джакомо Леопарди, който (странно нещо!), макар и разхвърляно из многобройни свои трудове, говори за летящите машини и човека, за социалното значение на ежедневната преса, за потребителското отношение към живота, за бъдещото значение на статистическите изследвания, за пазарите като причини за военни конфликти. Той пръв споменава за „ерата на машините“ и за бъдещите „автомати“, които ще заменят хората в труда, интелектуалната дейност и областта на чувствата. Леопарди поддържа идеята за множествеността на световите и макар да е подчертан песимист, вярва, че практическата дейност и солидарност между хората са средство за борба с болката и мъката...

Трудно е да се установи дали Уелс е познавал творчеството на Леопарди. Ала той без съмнение се е повлиял от друг учен и мислител: Томас Хенри Хъксли, чиито лекции е слушал.

Хъксли е представителен за целия напредничав интелектуален климат на своето време. Известният дарвинист е смятал, че науката и литературата са свързани, че те са част от общия културен процес, че познанието и емоцията са еднакво важни, че разработването на научния проблем и художественото творчество тежат еднакво. Томас Хъксли е учен-просветител и от него Уелс е усвоил много. Интересно е, че Томас Хъксли е дядо на Олдъс Хъксли, автора на „Прекрасният нов свят“, малко мрачния роман-антиутопия. Старият учен-хуманист, Уелс и Олдъс Хъксли са от едно интелектуално семейство, рожба на един клон в развитието на културата. Неоценим е приносът на Хърбърт Джордж Уелс, който не само усвоява идеите на своето време, но и спомага да се промени литературният вкус по посока към литературата, пряко свързана с мисълта, с проблемите на науката, със знанието, със съдбата на човечеството. Сега на нас ни изглежда естествено, че по-ценни, по-дълбоки са художниците, които уважават

науката, имат информация, вълнуват се от обществени и философски въпроси. Но във викторианска Англия не е било тъй и „заслугата на Уелс към литературата е особено голяма. Той разпространи завоеванията на критическия реализъм в областта на фантастиката и тъй намери много изразни форми, характерни сега вече за литературата на нашето време. Уелс беше от онези, които помогнаха да се свърже литературата на деветнадесети с литературата на двадесети век^[1]“.

На нас особено ни допада хуманизмът на Уелс, който още веднъж доказва единния генезис на стремежа към истина, добро и красота в хармонично развитата личност.

[1] Ю. Кагарлицкий, „Герберт Уэлс, Фантастические произведения“, изд. „Правда“, Москва, 1979. ↑

НЕВИДИМИЯ

ПЪРВА ГЛАВА

ПОЯВАТА НА НЕПОЗНАТИЯ

Непознатият се появи в началото на февруари, през един мразовит зимен ден, когато духаше остър вятър и бръскаше сняг — последният сняг за тази година; той дойде по стръмния път от гара Брамбълхърст пеша и държеше в ръка, пъхната в дебела ръкавица, малък чер куфар. Беше се увил от глава до пети, периферията на меката му филцова шапка скриваше цялото му лице, виждаше се само лъскавият край на носа; снегът се бе натрупал по раменете и гърдите му и бе образувал бял гребен върху куфара. Непознатият влезе ни жив, ни умрял в странноприемницата „Кочияш и коне“ и тръшна куфара на пода.

— Огън! — извика той. — В името на човеколюбието. Стая и огън!

Отърсил от себе си снега, той последва госпожа Хол до приемната, за да се спазарят. Разговорът беше кратък. Като хвърли два суверена на масата, непознатият се установи в странноприемницата.

Госпожа Хол запали камината и остави новодошлия, за да му приготви яденето. Да отседне през зимата в Айпинг такъв човек и при това, без да се пазари, беше рядка сполука и госпожа Хол реши да се покаже достойна за щастливия случай.

Когато беконът вече се пържеше, а Мили, флегматичната прислужница, получи няколко унищожаващи язвителни забележки, госпожа Хол понесе към стаята на новодошлия покривка за маса, чинии и чаша и почна с финес да сервира масата. Огънят буйно гореше в камината, но новодошлият — за нейно най-голямо учудване — още не беше свалил шапката и палтото си и стоеше гърбом, гледайки през прозореца как вали снегът в двора. Ръцете му, все още с ръкавици, бяха заключени на гърба и той, изглежда, се беше замислил дълбоко. Стопанката забеляза, че топящият се сняг капе от раменете му върху килима.

— Мога ли да взема вашето палто и шапка, господине — каза тя, — ще ги отнеса в кухнята и ще ги простра да съхнат.

— Не бива — отговори той, без да се обръща.

Тя помисли, че не го е разбрала добре, и се готвеше да повтори въпроса си.

Непознатият извърна глава и я погледна през рамо.

— Предпочитам да не ги свалям — рече натъртено той и тя забеляза, че новодошлият има големи сини предпазни очила и гъсти бакенбарди, които съвсем скриваха лицето му.

— Добре, господине — каза тя. — *Както* обичате. Но след малко ще стане още по-топло.

Той не отговори и отново извърна лице, а госпожа Хол, чувствайки, че разговорът не върви, бързо довърши слагането на масата и също тъй бързо излезе. Когато се върна, той пак си стоеше, подобен на каменна статуя, до прозореца с отпуснат гръб, с вдигната яка и извита надолу периферия на шапката, която скриваше лицето и ушите му и от която се стичаха капки. Тя остави на масата бекона с яйца доста шумно и по-скоро извика, отколкото каза:

— Яденето ви е готово, господине.

— Благодаря — изрече той почти едновременно с нея, но не се помръдна, докато тя не затвори след себе си вратата. Тогава той рязко се обърна и тутакси се приближи до масата.

Като минаваше зад бара за към кухнята, стопанката чу ритмично повтарящ се звук. Трак, трак, трак — тракаше бързо лъжицата в чинията.

— Ах, това момиче! — каза госпожа Хол. — Ето че и аз забравих! Тутла с тутла! — И като се зае сама да довърши приготвянето на горчицата, тя отправи няколко остри думи по адрес на Мили заради нейната необикновена мудност. Тя самата бе опържила бекона с яйца, бе сложила масата, бе направила всичко, пък Мили — хубава помощница! — остави човека без горчица. А той е нов посетител, може би ще иска да остане повече! Като помъмри, госпожа Хол напълни чашката с горчица и слагайки я внушително на черния със златни ивици чаен поднос, се упъти към приемната.

Тя почука и веднага влезе. При влизането ѝ непознатият направи бързо движение и тя едва успя да види някакъв бял предмет, който изчезна зад масата. Той, изглежда, беше вдигнал нещо от пода. Тя

остави горчицата на масата и тогава забеляза, че непознатият е свалил палтото и шапката си и ги е сложил на един стол до камината. На стоманената решетка пък бяха сложени мокрите му обувки и решетката щеше да ръждяса. С твърди стъпки госпожа Хол се приближи до камината.

— Мисля, че сега мога да взема вашите неща да ги изсуша — заяви тя с тон, който не търпи възражение.

— Оставете шапката — рече новодошлият с глух глас и като се обърна, стопанката видя, че е вдигнал глава и я гледа.

Известно време, спряла втренчен поглед върху него, тя просто не можеше дума да продума.

Той държеше една бяла кърпа — салфетка, която си бе донесъл — пред долната част на лицето си, така че устата и челюстите му бяха напълно скрити и това беше причината за неговия глух глас. Но не това изуми госпожа Хол. Странното беше, че цялото чело на непознатия над сините му очила беше омотано с бели превръзки и че други такива превръзки покриваха ушите му, без да оставят открита нито частица от неговото лице, с изключение на розовия остър нос. Този нос си беше останал светлорозов и лъскав, както при влизането на госта. Непознатият носеше тъмнокафяво кадифено сако с високо вдигната черна яка с платнена подложка. Гъстата черна коса, която се подаваше разчорлена под намотаните бинтове, стърчеше на снопчета и придаваше на непознатия необикновено странен вид. Тази прикрита от кърпата и обинтована глава така изуми госпожа Хол, че за миг тя се вцепени.

Без да сменя салфетката от лице и като я придържаше както преди с ръката си в кафява ръкавица, гостът гледаше стопанката през непроницаемите си сини очила.

— Оставете шапката — каза той неясно през бялата кърпа.

Госпожа Хол започна да се съвзема от уплахата. Тя остави шапката пак на стола до камината.

— Не знаех, господине — поде тя, — че... — И млъкна смутено.

— Благодаря — каза той сухо, като премести поглед от нея към вратата и после пак към нея.

— Ей сега ще изсуша всичко, господине — рече тя и изнесе дрехите. Като излизаше от стаята, погледна отново обинтованата му глава и тъмните му очила; той все още закриваше устата си със

салфетката. Стопанката излезе от стаята разтреперана и лицето ѝ красноречиво свидетелствуваше за нейната изненада и силен смут. — За *първ път*! — прошепна тя. — Да! — Тя съвсем тихо се върна в кухнята и бе толкова улисана, че не попита Мили с какво се тутка *сега*.

През това време непознатият седеше и се вслушваше в отдалечаващите се стъпки на стопанката. Преди да свали салфетката и отново да продължи да се храни, той изпитателно погледна към прозореца. Глътна хапка, погледна подозрително към прозореца и глътна друга хапка; после стана и като държеше салфетката в ръка, отиде при прозореца и спусна щората до бялата муселинена завеса, която закриваше долната му част. Стаята потъна в полумрак. Поуспокоен, той се върна на масата и продължи да се храни.

— Бедният, много е пострадал или пък са му правили операция или нещо такова — каза госпожа Хол. — Цялата му глава е омотана, да те е страх да го погледнеш!

Тя хвърли още въглища в печката, разгърна сушилника и простря на него палтото на новодошлия.

— Ами очилата му! Прилича ми в главата на някой водолаз, а не на човек като всички. — Тя провеси на края на сушилника и шалчето му. — И все си крие устата с оная кърпа! Говори през нея. Може би и устата му е пострадала, така ще да е.

После стопанката се обърна, защото изведнъж се бе сетила за нещо.

— Боже — възкликна тя, — сладките *още* ли не са готови, Мили?

Когато госпожа Хол влезе в приемната, за да разтреби масата, тя намери ново потвърждение на своята догадка, че устата на непознатия също е ранена или пострадала при нещастен случай: той беше запалил лула и през цялото време, докато стопанката стоеше в стаята, нито веднъж не поотпусна копринената кърпа, с която беше покрил долната част на лицето си, за да пъхне края на лулата в уста. А това не беше от разсеяност, защото госпожа Хол забеляза, че той поглежда към димящия напразно тютюн. Новодошлият седеше в ъгъла с гръб към спуснатата щора; след като яде, пи и се стопли добре, сега той говореше не толкова рязко както преди. В червения отблясък на огъня големите му очила сякаш оживяха.

— Остана ми багаж на гара Брамбълхърст — каза той и попита как да си го получи. Като изслуша отговора, най-учтиво кимна с обинтованата си глава. — Най-рано утре ли? Не може ли по-рано? — И много бе разочарован, когато тя отговори отрицателно. — Никак ли не може? — попита отново той. — Може би все пак ще се намери някой, който да отиде с двуколка до гарата?

Госпожа Хол отговаряше охотно на въпросите му, после съвсем се разприказва.

— Пътят за гарата е много стръмен, господине — каза тя. Сетне се възползува от случая и добави: — Преди година и нещо на този път се обърна един файтон. И пътникът, и файтонджията загинаха. Бедата, господине, се случва за миг, нали?

Но не беше лесно да увлечеш новодошлия в разговор.

— Да — отвърна той през кърпата, като гледаше спокойно стопанката иззад непроницаемите си очила.

— Но колко време се иска, докато човек оздравее, нали? Ето например моят племенник Том си поряза ръката с коса — спънал се в косата, като бил на коситба.

И вярвате ли, господине, три месеца ходи с превързана ръка. Оттогава страшно се боя от косите.

— Да, разбира се, така е — продума новодошлият.

— По едно време даже се страхувахме, че ще трябва да му правят операция, толкова беше зле ръката!

Новодошлият рязко се изсмя, сякаш излая.

— Така ли? — рече той.

— Да, господине. И това съвсем не беше смешно за ония, които се грижеха за него, като мен например, защото сестра ми, неговата майка, все с малките си деца се занимаваше. А аз току връзвам и развързвам ръката му. Тъй че, ако позволите да кажа, господине.

— Дайте ми, моля, кибрит — изведнъж я пресече той. — Лулата ми изгасна.

Госпожа Хол млъкна. Грубо беше от негова страна да я прекъсне така, след като му бе разказала всичко. Тя остана със зяпнала уста, после си спомни за двата суверена. И тръгна за кибрит.

— Благодаря — лаконично рече той, когато тя остави кибрита на масата, и като ѝ обърна гръб, отново загледа през прозореца. Несъмнено темата за операции и бинтове му беше неприятна.

Стопанката реши да не се връща на тази тема. Но нелюбезното поведение на непознатия я разсърди и това се изсипа на главата на Мили още същия следобед.

Новодошлият остана в приемната до четири часа, без да даде ни най-малък повод да влязат при него. Почти през цялото време в стаята беше много тихо: навярно той седеше в засилващия се мрак и пушеше край камината, а може и да дремеше.

Но ако някой се бе послушал внимателно, щеше да чуе как гостът разрови въглените, а след четири-пет минути се заразхожда из стаята, като си говореше сам. После креслото изскърца — той седна в него отново.

ВТОРА ГЛАВА

ПЪРВИТЕ ВПЕЧАТЛЕНИЯ НА ГОСПОДИН ТЕДИ ХЕНФРИ

В четири часа, когато вече беше почти съвсем тъмно и госпожа Хол събираше кураж, за да влезе при новодошлия и го попита дали не иска чай, в странноприемницата довтаса Теди Хенфри, часовникарят.

— Какво лошо време за тънки чепици като моите, госпожа Хол! — каза той.

Навън снегът валеше по-силно.

Госпожа Хол се съгласи, че времето е лошо, и като видя, че Хенфри носи куфарчето си с инструментите, просия.

— Ето какво, господин Теди — рече тя. — Вижте, моля ви се, стария часовник в приемната. Той върви добре и си бие добре, но малката му стрелка все стои на шест часа и не мърда оттам.

И като поведе часовникаря след себе си, стопанката се упъти към приемната, почука и влезе.

Новодошлият — както тя успя да забележи, когато отваряше вратата — седеше в креслото до камината и, изглежда, дремеше; обинтованата му глава бе клюмнала на една страна. Единствената светлина в стаята идеше от червения отблясък на огъня. На госпожа Хол всичко се стори червеникаво, изпъстрено със сенки и смътно, още повече, че тя току-що бе запалила лампата в бара и очите ѝ бяха заслепени. За миг ѝ се стори, че човекът, когото гледа, има огромна, широко отворена уста, която заема цялата долна част на лицето му. Това беше мимолетно видение — бяла обинтована глава, огромни очила вместо очи и под тях грамадна, отворена като при прозявка уста. Но ето че спящият се размърда, изправи се в креслото и вдигна нагоре ръка. Госпожа Хол отвори широко вратата и в стаята стана по-светло; сега тя разгледа по-добре непознатия и видя, че лицето му е загърнато с шалчето също тъй, както преди със салфетката. И тя реши, че играта на сенките е създала тази мнима картина пред очите ѝ.

— Ще позволите ли, господине, часовникарят да прегледа часовника? — каза тя, щом се овладя.

— Да прегледа часовника? — попита той, като се оглеждаше сънено наоколо и говореше през ръката си. После, вече по-буден, добави: — Може.

Госпожа Хол отиде за лампа, а той стана от креслото и се протегна. Лампата бе донесена и господин Теди Хенфри, влизайки в стаята, се озова лице в лице с обинтования човек. Той бе, както сам призна, „поразен“.

— Добър вечер — каза непознатият, гледайки „като рак“ според израза на Хенфри — такова сравнение той направи поради тъмните очила.

— Надявам се, че няма да ви обезпокоя — рече Хенфри.

— Ни най-малко — отвърна новодошлият. — Макар да мисля — добави той, обръщайки се към Хол, — че тази стая е отредена за мое лично ползуване.

— Предполагах, господине — каза стопанката, — че ще предпочетете часовникът да...

— Разбира се — пресече я той, — разбира се; но изобщо предпочитам да бъда сам и не обичам да ме безпокоят. — Новодошлият се обърна с гръб към камината и сложи ръце на гърба си. — Когато се свърши с поправката на часовника, искам да пия чай — рече той. — Но нека преди това поправят часовника.

Госпожа Хол се готвеше да напусне стаята — този път тя не направи опит да завърже разговор, защото не желаше да я прекъсват грубо пред господин Хенфри, — когато непознатият я попита дали е направила нещо за доставянето на багажа му. Тя му съобщи, че е говорила с пощальона и че багажът ще бъде докаран на другия ден сутринта от превозвача.

— Сигурна ли сте, че не може да го докарат по-рано? — попита той.

— Напълно — отвърна тя съвсем хладно.

— Трябваше веднага да ви кажа, че съм изследовател-експериментатор, но бях толкова измръзнал и уморен, че просто не ми се говореше.

— Така ли! — възкликна госпожа Хол, на която неговите думи направиха силно впечатление.

— Моят багаж се състои от всевъзможни апарати и прибори.
— Трябва да са много полезни неща — добави госпожа Хол.
— И аз с нетърпение чакам възможността да продължа своите изследвания.

— Разбира се, господине.

— Да дойда в Айпинг — продължи той бавно, сякаш обмисляше всяка своя дума, — ме накара стремежът към усамотение. Не искам да ме безпокоят по време на моите занимания. Освен това един нещастен случай...

„Така си и мислех“ — рече си госпожа Хол.

— ... ме принуждава да търся уединение. Разбирате ли, очите ми понякога стават толкова слаби и почват така да ме болят, че трябва да се затварям в тъмна стая по цели часове, да се заключвам. Това се случва от време на време. Сега такова нещо, разбира се, няма. Но когато имам пристъп, най-малкото безпокойство, появата на чужд човек в стаята, ми причинява мъчителна досада. Добре е да знаете това отсега.

— Разбира се, господине — каза госпожа Хол. — Осмелявам се да ви попитам...

— Това е всичко, което исках да ви съобща — пресече я той със своя категоричен тон.

Госпожа Хол не се доизказа и реши да отложи въпроса и съчувствието си за по-подходящ момент.

Тя излезе, а непознатият остана да стои пред камината, гледайки как господин Хенфри поправя часовника (така твърди сам той, Хенфри). Часовникарят бе сложил лампата близо до себе си и големият абажур хвърляше ярка светлина върху ръцете му и частите на механизма, а всичко друго в стаята тънеше в полумрак. Когато той вдигаше глава, пред очите му почваха да плуват разноцветни петна. По природа човек любопитен, Хенфри бе извадил механизма — това съвсем не беше необходимо, — желаейки да проточи работата и дори да увлече непознатия в разговор. Но другият стоеше мълчалив и неподвижен. Толкова неподвижен, че почна да действа на нервите на Хенфри. На него му се стори даже, че е сам в стаята, но като вдигна очи, пред които изведнъж заплуваха зелени петна, той видя стоящата в синия полумрак фигура с обинтованата глава, вперила в него огромните си тъмни очила. Това беше толкова странно за Хенфри, че

часовникарят се смути и за миг двамата останаха загледани един в друг. После Хенфри отново наведе очи. Какво неловко положение! Трябваше да заговори за нещо. Дали да каже, че времето е много студено тази зима?

Той отново вдигна очи, сякаш се прицелваше за подготвителния си изстрел.

— Времето...

— Хайде свършвайте и се махайте — каза неподвижната фигура, очевидно едва сдържайки гнева си. — Трябваше да закрепите часовата стрелка по-здраво за оста и... толкоз. Вие се разтакавате без нужда.

— Ей сега, господине... една минутка. Изпуснах из пред вид... — И Хенфри, като свърши бързо работата си, излезе. Излезе много нервиран.

— По дяволите! — мърмореше си той, като крачеше по заснежената улица. — Все някога ще трябва да се прегледа часовникът, да... Кажете, моля ви се, защо пък да не може да го погледне човек. Пфу!... Явно не бива. Така се е омотал и овързал, сякаш полицията го търси.

Като стигна до една пресечка, господин Хенфри забеляза Хол, оженил се наскоро за стопанката на странноприемницата „Кочияш и коне“, където бе отседнал непознатият; Хол се връщаше от гара Сидърбридж, за където бе возил с айпингския кабриолет случайни пътници. По това как караше беше ясно, че „се е поотбил“ някъде в Сидърбридж.

— Как си, Теди — обърна се той към Хенфри, когато се изравни с него.

— У вас е отседнал някакъв тип — каза Теди.

Хол, който бе много приказлив човек, опъна юздите.

— Какво приказваш? — попита той.

— Във вашата странноприемница е отседнал някакъв подозрителен тип — повтори Теди. — Бога ми! — И той почна много живо да описва на Хол странния посетител. — Прилича ми малко на някой предрешен. Ако аз бях стопанинът, щях да предпочета, разбира се, да видя лицето на своя посетител — каза той. — Но жените са винаги доверчиви към непознатите. Настани се у вас, Хол, и дори не каза как му е името.

— Така ли? — рече Хол, който не се славеше с особена досетливост.

— Да — потвърди Теди. — Нае си стая за една седмица. Който и да е той, няма да се отървете от него, преди да измине тази седмица. И каза, че има доста багаж, който ще пристигне утре. Да се надяваме, че това не са сандъци с камъни, Хол.

И той разказа как някакъв човек, който пристигнал с празни куфари, измамил леля му в Хейстингс. Общо взето, разговорът с Теди породил у Хол известно подозрение.

— Хайде, мила — извика Хол на кобилата. — Трябва да видим тая работа.

А Теди продължи пътя си вече в по-добро настроение.

Обаче, вместо да „види тая работа“, Хол, като се върна в къщи, трябваше да изслуша куп упреци на жена си, че се е забавил толкова в Сидърбридж, а на своите плахи въпроси за новия обитател получи резки и уклончиви отговори. Ала все пак семената на подозрението, посети от часовникаря в главата на Хол, поникнаха.

— Вие, жените, нищо не разбирате — каза господин Хол, решил при първия удобен случай да разузнае, по-подробно кой е новодошлият.

И когато непознатият се прибра в стаята си, което стана към девет и половина, Хол влезе наперено в приемната, почна внимателно да оглежда мебелите на жена си, сякаш искаше да покаже с това, че стопанин тук е той, а не новодошлият, и презрително погледна листа хартия с математически изчисления, оставен от непознатия. Като си лягаше да спи, Хол посъветва жена си внимателно да огледа какъв багаж ще докарат утре за непознатия.

— Ти си гледай работата — прекъсна го тя, — знам какво да правя.

Госпожа Хол се сърдеше на мъжа си, защото непознатият действително беше някакъв странен човек и в душата си тя самата се безпокоеше. Посред нощ се пробуди, видяла насън грамадни бели глави като ряпа, с големи черни очи, които я преследваха на дългите си опънати шии. Но тъй като беше жена с трезва мисъл, тя потисна страха си, обърна се на другата страна и отново заспа.

ТРЕТА ГЛАВА

ХИЛЯДА И ЕДНА СЪТЪКЛЕНИЦИ

И тъй, на девети февруари, когато снегът почна да се топи, в село Айпинг се появи неизвестно откъде странен непознат. На следния ден в кишата докараха багажа му в странноприемницата и този багаж беше много особен. Двата куфара наистина по нищо не се различаваха от тези, с които обикновено пътуват хората, но освен тях имаше и един сандък с книги — големи, дебели книги, някои от които не бяха напечатани, а написани с нечетлив почерк, — цяла дузина, а дори и повече, кошници, касетки и сандъци, в които имаше някакви предмети, увити в слама; Хол, който разрови сламата, обзет от обичайното си любопитство, реши, че това са стъкленици. И докато той бърбеше с Фиъренсайд, каруцаря, готвейки се да му помогне да внесат багажа, на вратата се показва непознатият с ниско прихлупена шапка, с палто, ръкавици и наметало. Той излезе навън, без да види кучето на Фиъренсайд, което *просто* душеше краката на Хол.

— Хайде, внасяйте нещата — каза непознатият. — Достатъчно дълго чаках да пристигнат.

При тези думи той слезе по стълбите и отиде до задната част на каруцата, сякаш искаше сам да вземе и отнесе една по-малка кошница.

Като го забеляза, кучето на Фиъренсайд се наежи и почна силно да ръмжи; когато той заслиза бързо по стълбите, кучето подскочи да го ухапе за ръката.

— Чибя — извика Хол и се дръпна назад — той се боеше от кучета, — а Фиъренсайд закрепця:

— Марш, марш! — и грабна камшика си.

Те видяха как зъбите на кучето се плъзнаха по ръката на непознатия, чуха един ритник, кучето отскочи настрана, ухапа крака на непознатия и последва раздиране на плат. После край на камшика на Фиъренсайд достигна кучето и то, като заскимтя от болка, се свря под колелата на каруцата. Всичко това стана за половин минута. Никой нищо не говореше, но всички се развикаха. Непознатият бързо

погледна скъсаната си ръкавица и раздрания си панталон, направи движение, като че ли искаше да се наведе към крака си, сетне се обърна и бързо изкачи стълбите на странноприемницата. Всички чуха как той профуча по коридора и затропа по голите стигала към своята стая.

— Ах ти, гадино! — изруга Фиъренсайд, като слизайте от каруцата с камшик в ръка, а кучето го гледаше иззад колелото. — Ела тук!... — извика той. — Иначе зле ще си изпатиш.

Хол стоеше със зяпнала уста.

— Кучето го ухапа — рече той. — Ще отида да го видя. — И закричи след непознатия. В коридора срещна жена си и ѝ каза: — Кучето на Фиъренсайд ухапа нашия квартирант.

Той се изкачи по стълбата; вратата на непознатия беше полуотворена, Хол я бутна и влезе в стаята, без да се церемони, бързайки да изрази съчувствието си.

Щората беше спусната и в стаята цареше полумрак. Хол успя да забележи нещо твърде странно, подобно на ръка без китка, което се размахваше към него, и едно лице, състоящо се от три големи петна с неопределена форма на бял фон, много приличащи на цвят на бледа теменужка. После силен удар в гърдите го отхвърли в коридора, вратата се тресна под носа му и се заключи. Всичко това стана тъй бързо, че Хол не можа нищо да разбере. Мярнаха му се някакви смътни сенки, последвани от удара в гърдите и болка. И сега стоеше на малката тъмна площадка пред вратата и се питаше какво бе видял.

Не след дълго той се върна при малката група, събрала се на улицата пред странноприемницата. Там беше Фиъренсайд, който вече за втори път разказваше цялата история; и госпожа Хол, която твърдеше, че неговото куче няма никакво право да хапе нейните квартиранти; там беше Хъкстър, собственикът на отсрещния магазин, силно заинтересуван от случилото се; и Санди Уоджърс от ковачницата, който слушаше Фиъренсайд с дълбокомислен вид; освен тях имаше и жени и деца и всеки изричаше по някоя глупост като например: „Мене да беше се опитало да ухапе“, „Не трябва да се държат такива кучета“, „А защо кучето го ухапа?“ и тъй нататък.

Господин Хол ги гледаше от стълбите, даваше ухо на разговорите и почна да му се струва, че не е видял горе нищо необикновено. Пък и речникът му беше твърде беден, за да изрази такива впечатления.

— Той каза, че нищо не иска — само това бяха думите на Хол на въпроса на неговата жена. — Трябва да внесем багажа му.

— Намажете го с йод — рече Хъкстър, — да не би да стане инфекция.

— Да остане до мен, ще застрелям това куче — рече една от жените.

Изведнъж кучето отново изръмжа.

— Внасяйте багажа — разнесе се сърдит глас и на вратата се показва непознатият, цял омотан, с вдигната яка и наведена надолу периферия на шапката. — Колкото по-скоро го внесете, толкова по-добре. — По думите на един от очевидците той си бил сменил панталоните и ръкавиците.

— Здравата ли ви ухапа, господине? — попита Фиъренсайд. — Много се извинявам, че моето куче.

— Грешите — отговори непознатият. — Даже не ме одраска. Побързайте с багажа.

При тези думи той, както твърди Хол, изругал под носа си.

Веднага щом внесоха, както се разпорежи непознатият, първата кошница в приемната, той нетърпеливо почна да рови в нея, като сипеше сламата по килима на госпожа Хол, без ни най-малко да се стеснява, и заизважда стъкленици — малки тумбести, с прахове; малки тесни, с разноцветни или безцветни течности; грапави сини, с надпис *отровно*; кръгли стъкленици с тесни гърла; големи зелени и бели шишета; шишета със стъклени запушалки и изличени от химикали етикети; шишета с хубави и с големи запушалки; шишета с дървени запушалки; винени бутилки и шишета от зехтин. Всички тези стъкленици той нареди върху скрина, върху камината, на масата, на перваза на прозореца, на пода, на етажерката — навсякъде. В Брамбълхърстката аптека нямаше и половината от това множество стъкленици. Гледката беше внушителна. Непознатият ровеше в кошница след кошница и от всяка вадеше стъкленици, докато накрая и шестте кошници бяха вече празни, а на масата имаше планина от слама; последните кошници освен стъкленици съдържаха и много епруветки, както и едни грижливо опаковани везни.

Веднага щом изпразни кошниците, непознатият отиде до прозореца и се залови за работа, без да го смущават ни най-малко

купчината слама, изгасналата камина, сандъкът с книгите, останал отвън, куфарите и другият багаж, който беше вече внесен горе.

Когато госпожа Хол му занесе обеда, той беше толкова погълнат от работата си, която се заключаваше в това да сипва на малки капки в епруветки течности от стъклениците, че дори не забеляза присъствието ѝ; едва когато тя махна сламата и сложи подноса на масата може би малко по-шумно, отколкото обикновено, тъй като я ядоса плачевното състояние на килима, непознатият само за миг поизвърна глава към нея. Стопанката успя да забележи, че гостът е свалил очилата си; те стояха до него на масата и на нея ѝ се стори, че очните му кухни са необикновено дълбоки. Той пак си сложи очилата, обърна се и я погледна в лицето. Тя вече се канеше да изрази недоволство заради сламата на пода, но я изпревариха.

— Бих ви помолил да не влизате в стаята, без да чукате — каза гостът с необикновено раздражение, което несъмнено се пораждаше у него при най-малкия повод.

— Почуках, но сигурно...

— Може и да сте чукали. Но по време на моите изследвания — които са необикновено важни и необходими — и най-малкото безпокойство, открехването на врата... Бих ви помолил.

— Разбира се, господине. Ако искате, можете да заключвате вратата. По всяко време.

— Много добра идея! — каза непознатият.

— Но тази слама, господине. Осмелявам се да забележа...

— Не бива. Ако сламата ви безпокои, пишете я в сметката. — И той измърмори под носа си нещо много приличащо на ругатни.

Непознатият стоеше пред стопанката войнствен и ядосан, държейки в едната си ръка стъкленица, а в другата — епруетка, и целият му вид беше тъй странен, че госпожа Хол се смути. Но тя беше решителна жена.

— В такъв случай — заяви тя — бих искала да знам колко ще дадете...

— Шилинг, пишете един шилинг. Мисля, че е достатъчно, нали?

— Така да бъде — отвърна госпожа Хол, взе покривката и почна да постила масата. — Разбира се, щом сте съгласен...

Непознатият се обърна и седна с гръб към нея.

Той работи през целия следобед, заключил се в стаята, и както твърди госпожа Хол, почти при пълна тишина. Само веднъж се чу шум и звън на счупено стъкло, сякаш някой бе блъснал масата и бе запратил на пода някаква стъкленица, а след това прозвучаха бързи стъпки по килима. Като се страхуваше, че нещо не е в ред, стопанката се приближи до вратата и без да чука, взе да се ослушва.

— Нищо няма да излезе — викаше той разярено; — *няма* да излезе! Триста хиляди, четиристотин хиляди! Огромно нещо! Аз съм измамен! Целият ми живот ще отиде за това!... Търпение! Лесно е да се каже търпение!... Ах, какъв съм глупак!

В този момент някой влезе в странноприемницата, затракаха тежки обувки по плочките на бара и госпожа Хол съвсем неохотно трябваше, ще не ще, да се отдръпне от вратата, без да може да чуе монолога докрай. Когато тя се върна до вратата, в стаята отново беше съвсем тихо; само креслото слабо поскърцваше и сегиз-тогиз звънваше някоя стъкленица. Всичко се беше свършило; непознатият отново се бе заловил за работа.

Когато тя донесе чая, видя в един от ъглите на стаята под вдлъбнатото огледало счупени стъкла и едно златисто петно, изтрито небрежно. Обърна внимание на обитателя за този факт.

— Пишете и това в сметката — озъби се той. — За бога, не ми пречете! Ако ви причинявам някакви вреди, пишете ги в сметката. — И продължи да прави отметки в разтворената пред него тетрадка.

— Знаете ли какво ще ви кажа — тайнствено поде Фиъренсайд. Разговорът се водеше същия ден вечерта в местната бирария.

— Казвай — рече Теди Хенфри.

— Този човек, когото ухапа моето куче. Ето какво: той е с черна кожа. Или най-малкото краката му са черни. Забелязах това, когато кучето разкъса панталоните и ръкавицата му. Трябваше под тях да се покаже розова кожа, нали? Е, всъщност не беше така. Видях само чернота. Казвам ви, той е черен като шапката ми.

— Господи! — възкликна Хенфри. — Гледай ти! Но нали носът му е тъй розов, сякаш е намазан с боя!

— Така е — рече Фиъренсайд. — Вярно. Само че ето какво — този човек е шарен, Теди; някъде чер, някъде бял — на петна. И го е срам от това. Трябва да е някакъв мелез и кожата му, вместо да бъде с

един цвят е станала на петна. Аз и по-рано съм чувал за такива, неща.
При конете то се случва много често, знаете това.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

ГОСПОДИН КЪС ИНТЕРВЮИРА НЕПОЗНАТИЯ

Аз подробно изложих обстоятелствата, които съпътствуваха пристигането на непознатия в Айпинг, за да може читателят да разбере всеобщото любопитство, предизвикано от неговата поява. Що се отнася до пребиваването му там до знаменателния ден на клубния празник, то на това — с изключение на две странни случки — може да не се спираме за дълго. От време на време ставаха стълкновения с госпожа Хол от домакински характер, но от тях квартирантът излизаше победител, предлагайки тутакси допълнително заплащане, и така се стигна до края на април, когато той почна да проявява първите признаци на безпаричие. Хол не го обичаше твърде и при всеки удобен случай повтаряше, че трябва да се отърват от него; неприязънта на Хол обаче се изразяваше главно в това, че той се стремеше колкото е възможно да избягва да се среща с квартиранта си.

— Потърпи до лятото — съветваше мъдро мъжа си госпожа Хол. — Ще почнат да пристигат художници, тогава ще видим. Той, разбира се, е нахалник, но пък си плаща редовно всичко, това не може да се отрече.

Непознатият не ходеше на църква и не правеше никаква разлика между неделя и делник, дори се обличаше всеки ден еднакво. Той работеше според госпожа Хол съвсем нередовно. Някои дни слизаше в приемната рано и дълго се занимаваше със своите изследвания. Други дни ставаше късно, разхождаше се из стаята, по цели часове мърмореше на висок глас, пушеше или дремеше в креслото до камината. Не поддържаше никакъв контакт с външния свят. Настроението му и сега беше необикновено лабилно; най-вече се държеше като човек, изпаднал в крайно раздразнение, а два-три пъти се появиха и силни пристъпи, при които той хвърляше, късаше и чупеше всичко, което му попаднеше. Навикът му да си говори тихичко

ставаше все по-силен и госпожа Хол не можеше да разбере нищо от тези негови думи, колкото и старателно да подслушваше.

Денем той рядко излизаше навън, но по здрач имаше навика да се разхожда, загърнат така, че нищо не се виждаше от лицето му — независимо дали беше студено или топло, — и избираше за разходка най-уединените пътеки или пък пътеки, засенчени от дървета и минаващи покрай някоя рътлина. Тъмните му очила и страшното му обинтовано лице под надвисналата шапка изникваха внезапно от тъмнината и изплашваха някой и друг селянин, който се прибираше дома; а Теди Хенфри, излязъл веднъж, залитайки, от пивницата „Червеният мундир“, в девет и половина вечерта, едва не умря от страх, като видя на светлината, падаща от отворената врата, главата на непознатия, подобна на череп (той се разхождаше с шапка в ръка). Децата, зърнали го в здрача, сънуваха през нощта таласъми; трудно можеше да се каже дали хлапетата го мразят повече, отколкото той тях, но несъмнено омразата беше взаимна и много силна.

Няма нищо чудно в това, че човек с такава странна външност и поведение създаваше изобилна тема за разговори в селото. Относно характера на неговите занимания мненията бяха най-различни. В това отношение госпожа Хол беше съвсем педантично точна. На въпроса с какво се занимава той, отговаряше, че е „изследовател-експериментатор“ — тези думи тя произнасяше предпазливо, почти на срички, сякаш се боеше да не пропадне в някоя дупка. А когато я запитваха какво значи това, обясняваше с нотка на превъзходство, че то е известно на всеки учен човек, и добавяше: „Прави разни открития.“ С нейния квартирант станал нещастен случай, разправяше тя, и ръцете и лицето му изгубили временно естествения си цвят, а тъй като той бил чувствителен човек, не искал да се показва в такъв вид пред хората.

Но зад гърба ѝ упорито се разпространяваше мнението, че нейният квартирант е углавен престъпник, който се укрива от полицията чрез своята необикновена външност. За пръв път тази мисъл се роди в главата на Теди Хенфри. Впрочем нито едно що-годе сериозно престъпление, извършено в средата или края на февруари, не беше известно. Ето защо Гулд, учителят, промени версията на Хенфри, обяви непознатия за предрешен анархист, който приготвял тайно взривни вещества, и реши, доколкото му позволява времето, да се заеме с този случай. Детективската му дейност се изразяваше главно в

това, че колкото пъти срещнеше непознатия, все го гледаше много упорито и разпитваше за него хора, които никога не бяха го виждали. Той не можа да открие нищо.

Други хора споделяха идеята на Фиъренсайд, че непознатият е с шарена кожа, или пък бяха близо до тази идея. Сайлърс Дърган например твърдеше, че ако непознатият реши да се показва по панаирите, ще натрупа бързо сума пари, и тъй като беше малко богослов, позоваваше се на известния от библията случай с човека, който заровил таланта^[1] си в земята. Трети смятаха, че непознатият страда от някаква тиха лудост. Това мнение имаше предимството, че отведнъж обясняваше всичко. Освен твърдите последователи на тези основни течения имаше и хора, които се колебаеха и бяха готови на компромиси.

Жителите на графство^[2] Съсекс малко се поддават на суеверие и първите догадки за свръхестествената същност на непознатия се появиха едва след случките в началото на април. Но дори тогава само жените им вярваха.

Ала каквито и да бяха мненията на отделните жители на Айпинг за непознатия, антипатията към него беше всеобща. Неговата раздражителност, понятна за гражданин, занимаващ се с умствен труд, беше изумителна за скромните съсекски жители. Налудничавите му жестикулации от време на време, стремителната му походка нощем, когато той неочаквано изникваше в мрака на някое тихо кътче, грубото пресичане на всички деликатни опити да задоволи любопитството им, слабостта му към полумрака, която го караше да заключва вратата, да спуска щорите, да гаси свещта и лампата — кой би могъл да приеме всичко това! Когато непознатият минаваше по улицата, всички се отдръпваха, а когато отминеше, младите шегобийци, вдигнали яки на палтата и прихлупили шапки, почваха да подражават нервната му походка и загадъчното му поведение. По това време беше много известна песента „Таласъмът“. Госпожица Сачел я изпя на един концерт в училището — с парите щяха да бъдат купени лампи за черквата — и след това, щом някой зърнеше на улицата непознатия, тутакси почваше да си подсвирква малко по-високо или по-ниско началото на тази песен. Дори закъснелите малчугани, които бързаха вечер към къщи, извикваха подир него: „Таласъмът!“ — и отминаваха, обзети от страх и възторг.

Къс, местният лекар, изгаряше от любопитство. Обинтованата глава будеше у него професионален интерес; мълвата за хиляда и едната стъкленици породи в него завист и почит. Целия април и май той грижливо търсеше случай да заговори непознатия, накрая не издържа и към Петдесетница реши да отиде при него, използвайки като предлог подписката за събиране на суми за болногледачка в селото. И с изненада научи, че госпожа Хол не знае името на своя квартирант.

— Той си го каза — рече тя — твърдение, лишено от всякакво основание, — но не го чух добре.

Неудобно ѝ беше да признае, че квартирантът няма никакво намерение да си съобщава името.

Къс почука на вратата на приемната и влезе. Отвътре се чува ругатни.

— Моля за извинение, че влизам при вас — рече Къс, след което вратата се затвори и госпожа Хол не можа да долови нищо повече.

В продължение на десетина минути до слуха ѝ достигаше само неясен говор, после се раздаде възклицание на учудване, изтрополи някакъв блъснат стол, разнесе се нервен смях, след него отекнаха бързи стъпки към вратата и на прага се появи Къс, пребледнял, който се озърташе през рамо с опулени очи. Без да затвори зад себе си вратата и без да погледне стопанката, той прекоси хола, слезе по стълбите отвън и бързо закрачи по улицата. Държеше шапката си в ръка. Госпожа Хол стоеше зад тезгяха и гледаше към отворената врата на приемната. След малко тя чу тих смях, после стъпки. От мястото си не можеше да види лицето на квартиранта. После вратата на приемната се хлопна и всичко отново замря.

Къс отиде право при Бънтинг, викария^[3].

— Луд ли съм? — изрече той рязко, щом влезе в бедния малък кабинет на викария. — Приличам ли на побъркан?

— Какво се е случило? — попита викарият, затискайки с амонитовата преса неподредените листа на предстоящата си проповед.

— Онзи субект в странноприемницата...

— Е, какво?

— Дайте ми да пийна нещо — каза Къс и се отпусна на един стол.

Когато Къс се поуспокои благодарение на чашата евтино шери — единственото питие, с което разполагаше добрият викарий, — почна да разказва за своята среща с непознатия.

— Влизам — подхвана той задъхано — и го моля да запише сума за болногледачката. Още щом влязох, пъхна ръце в джобовете си и се отпусна в креслото. Седи и подсмърча. „Интересувате се от наука, казват“ — подех аз. „Да“ — отвърна той и пак подсмъркна. През цялото време все подсмърчаше, трябва да беше настинал. Нищо чудно — така се е омотал. Почнах да му говоря по-надълго за болногледачката и да се озъртам наоколо. Навсякъде стъкленици, химикали. Даже везни, епруветки на стойки и мирис на... вечерна иглика. Ще запише ли и той някаква сума? „Ще си помисля“ — казва. И аз направо го попитах дали се занимава с научни изследвания. „Да“ — каза той. „Дълги ли са тези изследвания?“ Той рече троснато: „Дяволски дълги.“ — „Така ли?“ — рекох аз. И той стана по-словоохотлив. У него и преди това всичко просто напираше и моят въпрос отприщи бента. Получил от някого рецепта — много ценна рецепта, за какво — не можел да ми каже това. „Медицинска ли?“ — „Дявол да го вземе, какво сте ме заразитвали!“ Аз се извиних. Той снизходително подсмъркна, изкашля се и продължи. Прочете ми рецептата. Пет ингредиента^[4]. Остави я на масата, извърна глава. Изведнъж нещо изшумоля: течението беше подело хартийката. Той работеше в стаята при отворена камина — лумна огън, рецептата изгоря и се превърна в пепел. Той се хвърли към камината, но късно. Да! Тогава отчаяно махна с ръка.

— Е, и какво?

— Нямаше никаква ръка. Само празен ръкав. „Господи — помислих си аз, — той е инвалид. Навярно има ръка от корк и я е свалил. И все пак — рекох си, — тук нещо не е в ред. Защо ръкавът не е нагърчен и провиснал, щом в него няма нищо?“ А в него наистина нямаше нищо, уверявам ви. Съвсем празен ръкав, чак до самата свивка. Видях, че е празен до лакътя, и нещо повече, от една дупка прозираше светлина. „Милостиви боже!“ — възкликнах аз. И тогава той млъкна. Устреми непроницаемите си очила първо към мен, после към ръкава си.

— Е, и какво?

— Това е всичко. Не каза нищо, само ме погледна и бързо пхна ръкава в джоба си. Последните ми думи бяха: „Рецептата гори, нали?“ И той въпросително се покашля. „За бога, как движите този празен ръкав?“ — попитах аз. „Празен ръкав ли?“ — „Да — казах аз, — празен.“ — „Според вас това е празен ръкав, така ли? Вие видяхте, че ръкавът е празен?“ И той стана от креслото. Аз също станах. Тогава той бавно направи три крачки и се спря съвсем близо до мен. Ядосано подсмръкна. Аз не се уплаших и не отстъпих, макар че, право да си кажа, това обинтовано страшилище с тъмни очила би изплашило всеки, до когото се доближи.

„И тъй, вие казвате, че ръкавът е празен?“ — рече той. „Разбира се“ — отвърнах аз. Тогава, без да каже нещо, вперил в мен очи, той извади спокойно ръкава от джоба си и го издигна към мен, сякаш искаше отново да ми го покаже. Направи всичко това много, много бавно. Погледнах ръкава. Стори ми се, че измина цяла вечност. „Е — казах аз, като се покашлях смутено, — в него няма нищо.“ Трябваше да кажа нещо. Стана ми страшно. Видях вътрешността на целия ръкав. Той го протегна към мен бавно — ей така — и краят му дойде на шест инча от лицето ми. Странно нещо е да видиш как се приближава към тебе празен ръкав! И после.

— Е?

— Нещо — стори ми се като палец и показалец — ме оципа по носа.

Бънтинг се разсмя.

— Но в ръкава нямаше нищо! — каза Къс и едва ли не изпищя при думата „нищо“. — Лесно ви е да се смеете, а аз бях така смутен, че ударих силно края на ръкава, обърнах се и избягах от стаята, от него.

Къс замълча. В истинността на неговата уплаха не можеше да има съмнение. Той се обърна безпомощно и изпи още една чаша от лошото шери на чудесния викарий.

— Когато докоснах ръкава — продължи Къс, — уверявам ви, почувствувах, че ударих някаква ръка. А ръка нямаше! Нямаше и помен от ръка!

Бънтинг се замисли. После подозрително погледна Къс.

— Съвсем необикновена история — изрече той с твърде дълбокомислен и сериозен вид. — Да, съвсем необикновена — повтори той още по-внушително.

[1] Талант — най-голямата древна монета в Гърция, Месопотамия, Сирия и Египет. ↑

[2] Графство — административна единица в Англия. ↑

[3] Викарий — енорийски свещеник. ↑

[4] Ингредиент — съставна част на сложно съединение или смес.

↑

ПЕТА ГЛАВА

КРАЖБАТА С ВЗЛОМ В ДОМА НА ВИКАРИЯ

За кражбата с взлом в дома на викария научихме главно от самия викарий и неговата жена. Това се случило преди разсъмване на Свети дух, деня, в който Айпингският клуб урежда всяка година празненства. Госпожа Бънтинг внезапно се събудила в предутринната тишина със силното чувство, че вратата на спалнята се е отворила и сетне затворила. Отпърво тя решила да не буди мъжа си, а само приседнала в леглото и се ослушала. Чула ясно шляпане на боси крака, сякаш някой бил излязъл от съседната стая и вървял по коридора към стълбите. Тогава тя събудила мъжа си колкото могла по-тихо. Той решил да не пали лампата и като си сложил очилата, като облякъл робата на жена си и обул банските си чехли, излязъл на площадката и почнал да се ослушва. Напълно ясно чул, че някой тършува долу в кабинета му, после се кихнало силно.

След това се върнал в спалнята, взел единственото оръжие, което се виждало по-ясно — ръжена, — и заслизал по стълбите колкото може по-тихо. Госпожа Бънтинг излязла на площадката.

Било към четири часа, нощният мрак бледнеел. В хола вече се процеждаше светлина, но вратата на кабинета зеела като черна пропаст. В пълната тишина се чувало само слабото скърцане на стъпалата под стъпките на Бънтинг и лекото движение в кабинета. После нещо изщракало, било отворено някакво чекмедже и зашумолели листа хартия. Последвала ругатня, запалена била клечка кибрит и кабинетът се озарил от жълта светлина. В това време Бънтинг бил вече в хола и през полуотворената врата видял бюрото си, отвореното чекмедже и свещта, която горела бюрото. Но крадецът не се виждал. Викарият стоял в хола и не знаел какво да предприеме, а по стълбите слязла бавно бледата, изплашена госпожа Бънтинг и застанала зад гърба на

мъжа си. Само едно нещо подхранвало мъжеството на викария: убеждението, че крадецът е местен човек.

После двамата съпрузи чули звън на монети и разбрали, че крадецът е намерил скътаните им пари — два фунта и десет шилинга в монети от по половин суверен. Звънът на монетите за миг отърсил Бънтинг от неговата нерешителност. Като стиснал здраво ръжена, той се втурнал в кабинета; жена му го последвала по петите.

— Предай се! — гневно извикал Бънтинг и спрял като вкаменен: в стаята нямало никого.

И все пак било съвсем ясно, че само миг преди това тук някой шумолял. Половин минута съпрузите стояли запъхтени, после госпожа Бънтинг прекосила стаята и надникнала зад паравана, а мъжът ѝ, обзет от същото чувство, погледнал под масата. Сетне госпожа Бънтинг отдръпнала завесите на прозореца, а Бънтинг огледал камината и поръчкал в комина с ръжена. След това тя преровила кошчето за боклук, а той отворил капака на кюмюрника. После се спрели и с недоумение се загледали един друг.

— Готов съм да се закълна — казал Бънтинг. — Ами свещта! — възкликнал той. — Кой е запалил свещта?

— А чекмеджето! — добавила жена му. — И парите ги няма!

При тези думи тя бързо се упътила към външната врата.

— За пръв път в моя живот...

В коридора се кихнало силно. Викарият и жена му се втурнали натам и в този миг чули как се хлопнала вратата на кухнята.

— Донеси свещта! — казал Бънтинг и тръгнал напред. И двамата ясно чули как бързо се отключва някаква врата.

Като отворил вратата на кухнята, Бънтинг видял, че задният вход също се отваря и че в бледата предутринна светлина се откроява тъмната зеленина на градината. Но той твърди, че никой не излязъл през вратата. Тя се отворила, постояла отворена, после шумно се затворила. Пламъкът на свещта, носена от госпожа Бънтинг, затрепкал и засветил по-ярко. Минали минута-две, преди двамата съпрузи да влязат в кухнята.

Там нямало никой. Те отново сложили резето на задния вход, внимателно огледали кухнята, килера за продукти, стаичката за миене на съдовете и накрая слезли в мазето. Но въпреки грижливото претърсване двамата не открили никого.

Утрото заварило викария и жена му в твърде странно облекло. Те още стояли на долния етаж при ненужната вече светлина на догарящата свещ, потънали в догадки.

— Никога досега в живота ми... — за двадесети път подел викарият.

— Драги мой — прекъснала го госпожа Бънтинг, — ето че идва Сузи. Почакай малко, докато влезе в кухнята, и да се качваме тихичко горе.

ШЕСТА ГЛАВА

ПОБЕСНЕЛИТЕ МЕБЕЛИ

Същия ден сутринта, на разсъмване на Свети дух, когато дори прислужницата Мили още спеше, господин и госпожа Хол станаха от леглото и безшумно слязоха в мазето. Там те имаха да вършат работа от личен характер, която до известна степен бе свързана със специфичната притегателна сила на тяхната бира.

Те не бяха успели още да влязат в мазето, когато госпожа Хол си спомни, че е забравила да вземе шишето със сарсапарила, което държаха в спалнята. Тъй като главен специалист и майстор в предстоящата работа беше тя, отиде да вземе шишето мъжът ѝ.

На площадката на стълбите Хол с учудване забеляза, че вратата на стаята на непознатия е открехната. Като влезе в спалнята, той намери шишето на мястото, посочено от жена му.

Но връщайки се обратно в мазето, Хол забеляза, че резето на входната врата е махнато и че вратата е затворена само с мандалото. Обзет от внезапно вдъхновение, той свърза това обстоятелство с отворената врата на стаята на квартиранта и с предположенията на Теди Хенфри. Помнеше ясно, че сам държеше свещта, когато жена му слагаше резето за през нощта. Спря се със зяпнала уста; после, все още с шишето в ръце, отново се качи горе. Почука на вратата на квартиранта. Отговор не последва. Пак почука; сетне отвори широко вратата и влезе в стаята.

Всичко се оказа така, както той предполагаше. В леглото в стаята нямаше никой. И нещо още по-странно дори за не особено досетлив човек като Хол — на един стол и върху пречките на леглото бяха разхвърляни дрехите на квартиранта, единствените, които Хол бе виждал досега, както и неговите бинтове. Голямата шапка с наведени поли също стърчеше наперено върху една от топките на леглото.

Като стоеше в пълно изумление сред стаята, той чу отдолу, от мазето, гласа на жена си, която проявяваше всички признаци на силно нетърпение.

— Джордж — викаше тя. — Намери ли онова, което исках?

Господин Хол се обърна и заслиза бързо към мазето.

— Джени! — извика той, навеждайки се над парапета на стълбите за мазето. — Хенфри е прав. Квртиранта го няма в стаята. И резето на външната врата е махнато.

Отначало съпругата не го разбра, но като се сети след малко за какво става дума, реши сама да огледа празната стая. Хол, все още с шишето в ръце, тръгна напред.

— Него го няма, а дрехите му са там — каза той. — Къде се шляе без дрехи? Чудна работа.

Когато се качваха по стълбите от мазето, и на двамата, както по-късно стана ясно, се стори, че някой отвори и затвори външната врата; но тъй като те я намериха заключена, в момента не си казаха нищо. В коридора госпожа Хол изпревари мъжа си и се затича нагоре първа. В това време някой кихна на стълбите. Хол, шест стъпала по-долу от своята жена, помисли, че тя е кихнала; тя пък беше уверена, че е кихнал той. Като се качиха горе, тя разтвори широко вратата и заоглежда стаята на квртиранта.

— За пръв път виждам такова нещо! — каза стопанката.

В това време отзад и както ѝ се стори, съвсем близо до главата ѝ, някой подсмръкна, тя се обърна и за свое най-голямо учудване видя, че Хол е на около дванадесет стъпки, на най-горното стъпало на стълбите. Той тутакси се озова до нея. Тя се наведе и почна да опипва възглавницата и завивките.

— Студени са — рече госпожа Хол. — Станал е още преди час или повече.

Тя още не беше се доизрекля, когато се случи нещо съвсем чудновато. Завивките на леглото се събраха на куп, който тутакси полетя нагоре и падна върху пречките на леглото. Сякаш някаква ръка бе събрала завивките и ги беше отметнала настрана. После шапката на непознатия подскочи от мястото си, описа във въздуха дъга и шляпна госпожа Хол право в лицето. Сетне със същата бързина полетя и гъбата от умивалника; след нея столът, небрежно отърсвайки от себе си сакото и панталона на непознатия и закисквайки се със сух смях, който поразително приличаше на смеха на квртиранта, се обърна с четирите си крака към госпожа Хол и като се прицели в нея, литна напред. Тя изпищя и се извърна към вратата, а краката на креслото

внимателно, но сигурно опряха в гърба ѝ и избутаха нея и мъжа ѝ от стаята. Вратата с трясък се затвори и се заключи. Столът и леглото, както изглежда, потанцуваха малко, тържествувайки от победата, и после изведнъж всичко притихна.

На площадката госпожа Хол почти припадна в ръцете на мъжа си. С големи усилия той и Мили, която се бе събудила от вика на господарката си, можаха да свалят госпожа Хол долу и да ѝ дадат капки за успокоение.

— Това са духове — каза стопанката, като дойде на себе си. — Знам, това са духове. Чела съм за тях във вестниците. Масите и столовете почват да подскачат и да танцуват.

— Пийни още малко, Джени — прекъсна я Хол, — ще ти даде сила.

— Заключи вратата — каза тя — и не го пускай повече вътре. Подозирах тази работа. Как не се досетих! Очите му не се виждат, главата му е обинтована, в неделя на черква не ходи. И толкова шишета е събрал, защо му са на един свестен човек толкова шишета! Вкарал е духове в мебелите. Милите ми стари мебели! На същия онзи стол обичаше да седи бедната ми, скъпа майка, когато бях момиченце. И сега той да се вдигне срещу мен.

— Пийни още, Джени — рече Хол, — нервите ти са съвсем разнебитени.

Беше вече пет часът, златните лъчи на утринното слънце къпеха улицата. Съпрузите Хол пратиха Мили да събуди Санди Уоджърс, ковача.

Мили му каза, че господин Хол го поздравява и че с мебелите на горния етаж на странноприемницата станало нещо много особено. Запита го дали не би могъл да прескочи до странноприемницата заради тая работа.

Уоджърс беше проникателен и много находчив човек. Той се отнесе с най-голяма сериозност към този случай.

— Направена е магия, главата си режа — рече той. — На вашия квартирант само копитата му липсват.

Пристигна в странноприемницата много загрижен. На съпрузите Хол им се искаше да се качат веднага горе, но той явно не бързаше. Предпочиташе да поговори в коридора. От магазина за тютюн на Хъкстър излезе момчето и почна да сменя дървените капаци. Извикаха

го да вземе участие в обсъждането на случилото се. След него, няколко минути по-късно, дойде, разбира се, и самият Хъкстър. Англосаксонският парламентарен дух се прояви с пълна сила: говореха много, но не предприемаха нищо.

— Да установим първо фактите — настояваше Санди Уоджърс. — Да обсъдим напълно ли правилно от наша страна ще бъде да разбием вратата на неговата стая. Заключена врата винаги може да се разбие, но щом веднъж си я разбил, вече не може да я направиш неразбивана.

Ала изведнъж за всеобщо учудване вратата на стаята на квартиранта се отвори сама и като погледнаха нагоре, те видяха омотаната фигура на непознатия: той заслиза по стълбите и втрещено ги загледа със зловещия поглед на необикновено стъклените си очи. Бавно, с вдървена походка той слезе долу, прекоси коридора и се спря, като не преставаше да ги гледа.

— Вижте! — каза непознатият и протегна пръста си, облечен в ръкавица; поглеждайки натам, където сочеше, те видяха до самата врата на мазето шишето със сарсапарилата. После влезе в приемната и бързо и злобно им тръшна вратата под носа.

Никой не промълви нито дума, докато не замря шумът от хлопнатата врата. Всички мълчаливо се споглеждаха.

— Да си призная, това е вече върхът... — поде Уоджърс, но не се доизказа.

— На ваше място щях да отида да го попитам какво значи всичко това — каза той по-късно на Хол. — Щях да му искам обяснение.

Нужно беше известно време, докато убедят мъжа на стопанката да се реши. Най-сетне той почука на вратата, отвори я и започна:

— Извинете.

— Вървете по дяволите! — извика гръмогласно непознатият. — Затворете вратата!

С това обяснението свърши.

СЕДМА ГЛАВА

НЕПОЗНАТИЯТ Е РАЗКРИТ

Непознатият влезе в малката приемна на странноприемницата „Кочияш и коне“ към пет и половина сутринта и остана там почти до обед; щорите на стаята бяха спуснати, вратата заключена и след неуспеха на Хол никой не смееше да влезе там.

През това време той, изглежда, не беше ял нищо. Три пъти звъни, третия път дълго и сърдито, но никой не се отзова на повикването.

— Ще му дам аз едно „вървете по дяволите“! — рече госпожа Хол.

Мълвата за обира в дома на викария вече се бе разпространила и между двете неща някои виждаха известна връзка. Хол, придружен от Уоджърс, тръгна да намери съдията Шъкълфорт, за да се посъветва с него. Никой не се решаваше да се качи горе. С какво се беше занимавал през цялото това време непознатият, не бе известно. От време на време той нервно почваше да крачи от единия край на стаята до другия, на два пъти отвътре прозвучаха ругатни, късане на листа и звън на счупено стъкло.

Малката група изплашени, но обзети от любопитство хора нарастваше. Дойде и Хъкстър; дойдоха също няколко наперени момци, наконтени за празника с готово ушити черни сака и връзки от пике — нали беше Свети дух, — и почнаха да задават неудобни въпроси. Младият Арчи Харкър се отличи с това, че отиде на двора и се опита да надникне изпод спуснатите щори. Той не можа да види нищо, но даде да се разбере, че е видял, и още неколцина айпингски младежи тутакси се присъединиха към него.

Празничният ден беше най-хубавият от всички досега; по улицата бяха построени десетина лавки и едно стрелбище, а на полянката пред ковачницата имаше три жълто-шоколадови фургона, боядисани на ивици, и някакви мъже и жени в пъстроцветни дрехи натъкмяваха един прицел за мятане на кокосови орехи. Мъжете бяха със сини жилетки, а жените — с бели престилки и модни шапки с

големи пера. Удиър от „Червеният елен“ и мистър Джагърс — обущарят, който се занимаваше и с продажба на стари велосипеди, опъваха през улицата гирлянда от национални знамена и кралски стандарти, останали от празненствата по случай юбилея на кралица Виктория.

А в полумрака на приемната, където проникваше само един тънък лъч слънчева светлина, непознатият, навярно гладен и страховит, сгорещен от своите превръзки, гледаше през тъмните си очила листа пред себе си, мръсните му стъкленици сегиз-тогиз извънтяваха и той от време на време изругаваше бясно шумящите под прозорците невидими малчугани. В ъгъла до камината стояха парчетата на пет-шест счупени стъкленици и въздухът миришеше на хлор. Ето всичко, което ни е известно от разказите на очевидци и от това в какъв вид беше стаята, когато влязоха в нея.

Към пладне непознатият внезапно отвори вратата на приемната и се спря на прага, гледайки втренчено трима-четиримата души, които стояха в бара.

— Госпожо Хол — извика той.

Някой неохотно напусна стаята и отиде да извика стопанката.

След малко тя се появи позадъхана, но ядът ѝ не беше минал. Господин Хол още го нямаше. Тя бе обмислила вече всичко и сега държеше малък поднос, на който лежеше неплатената сметка.

— Искате да платите сметката си ли? — попита тя.

— Защо не ми донесохте закуска? Защо не ми пригответе храна и не отговаряхте на звъненето? Мислите, че мога да живея и без да ям, така ли?

— А защо не си платихте сметката? — отговори госпожа Хол. — Ето какво искам да знам пък аз.

— Още преди три дена ви казах, че чакам да ми пратят пари.

— А аз ви отговорих, че нямам намерение да чакам тези пари. Няма какво да ми мърморите, че закуската е закъсняла, щом вече пет дена не си плащате.

Непознатият кратко, но енергично изруга.

— Ей, ти, по-кратко! — обади се откъм бара.

— Моля ви, господине, запазете си ругатните за вас — каза стопанката.

Непознатият млъкна и остана да стои на вратата подобен на ядосан водолаз. Всички посетители в странноприемницата почувстваха, че госпожа Хол сега е господарка на положението. Следните думи на непознатия потвърдиха това.

— Чуйте, любезна... — поде той.

— Я не ме наричайте така.

— Казах ви, че още не съм получил парите...

— Да, не сте! — отговори натъртено госпожа Хол.

— Но трябва да знаете, че имам в джоба си.

— Преди три дена казахте, че нямате дори един суверен.

— Е, сега имам повечко.

— Охо-о! — разнесе се откъм бара.

— Бих искала да знам откъде сте взели тези пари — рече госпожа Хол.

Тази забележка явно никак не хареса на непознатия. Той тропна с крак.

— Какво искате да кажете?

— Само това, че ми е чудно откъде сте взели тези пари — отвърна тя. — И преди да ви поднасям сметката, да ви приготвям закуски и да върша каквото и да било за вас, трябва първо да ми обясните някои неща, които не разбирам и които никой не разбира, но всички искаме да разберем. Искам да знам какво направихте горе с моя стол, искам да знам как вашата стая беше празна, а после пак се озовахте тук. Моите квартиранти влизат през вратите — такъв е редът в този дом, — но вие постъпвате *иначе* и аз искам да знам *как* правите това. И още.

Изведнъж непознатият стисна облечените си с ръкавици ръце, тропна с крак и извика: „Стига!“ — така бясно, че госпожа Хол тутакси млъкна.

— Вие не разбирате — каза той — кой съм и какво представлявам, но ще ви покажа. За бога! Ще ви покажа. — При тези думи той долепи отворената си длан до лицето и веднага след това я свали. На мястото на средната част на лицето зееше черна дупка. — Дръжте — рече той и като пристъпи към госпожа Хол, ѝ подаде нещо. Без да откъсва очи от неговото преобразено лице, тя машинално пое подаденото. После, щом видя какво е това, силно изпищя, изпусна го

на пода и залитна. По пода, тракайки като празна картонена кутия, се затъркаля един розов и лъскав нос — носът на непознатия.

После той си свали очилата и всички в бара ахнаха. Свали си шапката и трескаво почна да маха бакенбардите и бинтовете. Отначало това не му спореше. Всички замряха от ужас.

— О, господи! — промълви някой.

Най-сетне бинтовете бяха свалени.

Това, което се появи пред очите на присъстващите, надмина всички очаквания. Госпожа Хол, застанала с отворена уста и занемяла от ужас, изпищя и побягна към външната врата. Хората се раздвижиха. Бяха очаквали да видят рани, осакатен човек, истински ужаси, а видяха *нищо*! Бинтовете и перуката полетяха по коридора към бара и един тромав юноша отскочи, за да не го засегнат. Всички се спуснаха стремглаво по външните стълби, блъскайки се едни други, защото на прага на приемната, като крещеше несвързани обяснения и размахваше ръце, стоеше една фигура, която приличаше на човек само до яката на палтото, а над яката нямаше *нищо*, съвсем *нищо*!

Айпингци чува викове и писъци и поглеждайки към странноприемницата „Кочияш и коне“, видяха как оттам стремително изхвъркват посетителите. Те видяха как госпожа Хол падна и как Теди Хенфри подскочи, за да не се препъне в нея. После чува ужасените писъци на Мили, която, изскочила от кухнята при врявата, неочаквано зърна безглавия непознат. Виковете ѝ стихнаха отведнъж.

След това всички, които бяха на улицата — продавачът на сладкиши, собственикът на прицела с кокосовите орехи и неговият помощник, стопанинът на люлките, момченца и момиченца, селски контета, местни хубавици, старци с халати и цигани с престилки, — се затичаха към странноприемницата. След миг пред заведението на госпожа Хол се събраха четиридесет души, тълпата бързо растеше, люлееше се, шумеше, хората задаваха въпроси, викаха, изразяваха предположения. Всички говореха едновременно, цареше истинско стълпотворение. Неколцина крепяха госпожа Хол, вдигната от земята след припадъка ѝ. Сред бъркотията един гръмогласен очевидец казваше смайващи неща в отговор на въпросите.

— Таласъм е!... Какво направи той?... Нападна слугинята, така ли?... Сигурно ги е подгонил с нож... Нямаше глава, казвам ви. И си

говореше, а беше без глава!... Глупости! Направил е някакъв фокус... Като си свали бинтовете...

Мъчейки се да надникне през отворената врата, тълпата се превърна в неспокоен клин, чието острие, насочено към входа на странноприемницата, се състоеше от най-отчаяните смелчаци.

— Спря се за малко, момичето изпищя и той се обърна. Момичето побягна, а той — подир него. След миг — връща се обратно и държи нож и самун хляб. Спря и сякаш се загледа. Преди малко беше. Влезе през ей онази врата. Казвам ви, никаква глава няма. Минутка по-рано да бяхте дошли, сами щяхте...

В задните редици стана някакво раздвижване. Разказващият млъкна и се отстрани да мине малка процесия, която с твърди стъпки крачеше към входа; пръв вървеше Хол, силно зачервен и обзет от решителност, след него Боби Джафърс, селският полицаи, и най-отзад Уоджърс, заел това място от предпазливост. Те носеха заповед за арестуване.

Един през друг останалите им съобщиха противоречиви неща, изречени доста високо.

— С глава или без глава — каза Джафърс, — аз получих заповед да го арестувам и *ще* го арестувам!

Хол се изкачи по стълбите пред входа, упъти се право към вратата на приемната и я намери отворена.

— Полицай — рече той, — изпълнете вашия дълг.

Джафърс влезе пръв, след него Хол, последен Уоджърс. В полумрака те съзряха безглавата фигура, която ги гледаше с недояден хляб в едната ръка и с парче сирене в другата; ръцете бяха в ръкавици.

— Ето го — каза Хол.

— Какво значи това? — разнесе се сърдит възглас от пространството над яката.

— Такива като вас пръв път виждам, господине — каза Джафърс. — Но независимо дали имате глава, или не, в заповедта се казва „да се арестува“ и служебният дълг си е дълг...

— Не се приближавайте! — извика фигурата и отстъпи назад. В миг тя хвърли хляба и сиренето на пода и Хол едва успя да грабне навреме ножа от масата. Непознатият си свали лявата ръкавица и перна с нея Джафърс по лицето. Мина още миг и Джафърс, като прекъсна разясненията относно заповедта, хвана с едната си ръка

китката на невидимата ръка, а с другата сграбчи невидимото гърло. Тогава той получи силен ритник по коляното и изохка, но не изпусна Невидимия. Хол търкулна ножа по масата към Уоджърс, който действуваше, така да се каже, като вратар на нападащия отбор, и после пристъпи напред да помогне на Джафърс. Последният се беше здраво вкопчил в непознатия. В разгорещената схватка противниците закачиха един стол, той отлетя встрани с трясък и сетне двамата се намериха на земята.

— Хванете го за краката — изсъска Джафърс.

Хол, който се опита да изпълни разпореждането, получи силен удар в ребрата и за момент излезе от строя, а Уоджърс, като видя, че безглавият непознат се е изтърколил отгоре и е взел връх над Джафърс, отстъпи с ножа в ръка към вратата, където се блъсна в Хъкстър и сидърбриджския файтонджия, които идваха на помощ на пазителя на закона и реда. В същото време от полицата се изсипаха три-четири стъкленици и стаята се изпълни с остра миризма.

— Предавам се! — извика непознатият, въпреки че лежеше върху Джафърс; в следния миг той се изправи, дишайки тежко — странна фигура без глава и ръце, защото беше свалил първо лявата, а после и дясната си ръкавица.

— Няма смисъл — каза той, силно запъхтян.

Съвсем странно беше да чуваш глас, който иде сякаш от празно пространство, но жителите на Съсекс са, изглежда, най-трезвомислещите хора под слънцето. Джафърс също стана и измъкна чифт белезници. Сетне се облеци.

— Виж ти беля! — рече той, започнал смътно да съзнава неуместността на постъпката си. — Дявол да го вземе! Май че те няма да ми послужат.

Непознатият прекара десния ръкав по жилетката си и копчетата сякаш с някаква магия едно по едно се откопчаха. После той спомена нещо за своите крака и се наведе. Изглежда, пипаше обувките и чорапите си.

— Чакайте! — възкликна изведнъж Хъкстър. — Та това съвсем не е човек. Това са само празни дрехи. Вижте! Може да се надникне през яката, и хастарът на дрехите се вижда. Мога да бръкна в отвора.

При тези думи той протегна ръка; изглежда, тя докосна нещо във въздуха, понеже в същия миг Хъкстър с вик я отдръпна.

— Моля да не тикате пръстите си в очите ми! — отекнаха думи, произнесени с ядовит тон. — Всъщност аз съм цял при вас — с глава, ръце, крака, с всичко, само че съм невидим. Твърде неудобно е, но няма какво да се прави. Обаче това обстоятелство съвсем не дава право на всеки глупак от Айпинг да си тика в мене ръцете.

Пред тях стоеше с ръкави на талията един костюм, целият разкопчан и висящ свободно на невидима опора.

Междувременно бяха влезли още няколко души и в стаята стана тясно.

— Какво, невидим ли? — каза Хъкстър, пренебрегвайки обидната забележка на непознатия. — Няма такива работи.

— Може би това е странно, но в него няма нищо престъпно. С какво основание върху мен се нахвърля полицаи...

— А, това е друго нещо — рече Джафърс. — Наистина тук е тъмничко и затова е трудно да ви види човек, но аз имам заповед за вашето арестуване и заповедта си е в ред. Трябва да бъдете арестуван не защото сте невидим, а заради кражба с взлом. Вмъкнал се е някой в една къща и е откраднал оттам пари.

— Какво ме засяга това?

— Някои обстоятелства показват ясно.

— Ама че глупост! — възкликна Невидимия.

— Дано да е така, господине, но аз получих заповед...

— Добре — каза непознатият, — ще дойда с вас. Ще *дойда*. Но без белезници.

— Такъв си е редът — каза Джафърс.

— Без белезници — настоя непознатият.

— Извинете, но не може — каза Джафърс.

Изведнъж фигурата седна на пода и преди някой да разбере какво става, пантофите, чорапите и панталонът се намериха под масата. После фигурата бързо се изправи и стръска от раменете си сакото.

— Ей, спри! — завика Джафърс, сетил се изведнъж какво става. Той хвана жилетката, тя почна да се дърпа, после от нея се изхлузи ризата и в ръцете на Джафърс остана празната жилетка.

— Дръжте го! — извика високо Джафърс. — Щом той се съблече...

— Дръжте го! — завикаха всички и се втурнаха към мяркащата се във въздуха бяла риза — единственото, което беше останало да се

вижда от непознатия.

Ръкавът на ризата нанесе на Хол по лицето силен удар, което преустанови решителната му атака и го тласна назад върху стария Тутсъм, клисаря; после ризата се издигна нагоре и почна да се извива като всяка риза, когато я сваляме през главата. Джафърс я хвана, но с това само помогна на Невидимия да я съблече по-лесно. Нещо от въздуха го удари по устата, той тутакси измъкна палката си и като замахна с все сила, фрасна Теди Хенфри по темето.

— Пазете се! — викаха всички и удряха напосоки празното пространство. — Дръжте го! Затворете вратата! Не го изпускайте! Хванах нещо! Ето го!

В стаята цареше истинско вавилонско стълпотворение. Удари се сипеха едновременно върху всички и прозорливият Санди Уоджърс, чийто ум се изостри още повече поради един страшен удар, който той получи по носа, отвори вратата и пръв побягна навън. Всички тутакси го последваха и в тъгъла до вратата настана страшна блъсканица. Ударите продължаваха да се сипят. Фипс, унитаристът^[1], беше със счупен преден зъб, а Хенфри — с наранено ухо. Джафърс получи удар в брадата и като се извърна, улови нещо невидимо, провряло се между него и Хъкстър. Той напипа едни мускулести гърди и в следния миг цялата купчина бореци се, разгорещени мъже излетя в препълнения с хора коридор.

— Хванах го! — извика Джафърс задъхан и без да изпуска своя невидим враг, цял червен и с издути вени, се заклатушка из тълпата, която се отдръпваше пред този странен двубой. Накрая всички се изтърколиха от стълбите пред странноприемницата. Джафърс завика с хриплив глас, все още здраво стискайки в ръцете си нещо невидимо и действайки енергично с коляното си, сетне се олюля и като се строполи под всички, удари силно главата си в чакъла. Чак тогава той пусна това, което беше сграбчил.

Чуха се възбудени викове: „Дръжте го!“, „Невидимия!“, някакъв млад човек от друго място — не успяха да научат името му — притича, хвана нещо, но после го изтърва и падна върху проснатото тяло на полица. Сред улицата изпищя една жена, защото нещо, което премина покрай нея, едва не я събори; някакво куче, получило, както изглежда, ритник, заквича и се скри в двора на Хъкстър; с това завърши бягството на Невидимия. Известно време тълпата остана да стои

изумена и жестикулираща, сетне, обзета от ужас, се разпиля из селото като опадали листа, подгонени от есенния вятър. Само Джафърс, с лице към небето и превил колене, лежеше неподвижно край стълбите пред странноприемницата.

[1] Унитарист — член на християнска секта, която отрича троичността на бога. ↑

ОСМА ГЛАВА

НА ПЪТ

Осма глава е съвсем кратка; в нея се разказва как Джибинс, местният любител-естественик, се бил изтегнал на големия открит хълм, мислейки си, че на най-малко две мили от него няма жива душа, и бил почти задрямал, когато изведнъж чул, че наблизо някой кашля, киха и невъздържано ругае; като се обърнал, естественикът не видял никого. Но гласът си звучел, без всякакво съмнение. Невидимият минувач продължил да ругае с отбрани и разнообразни хули, по което личало, че е образован човек. Гласът се издигнал до крешендо, след това станал по-тих и накрая съвсем замрял, отдалечавайки се, както се сторило на Джибинс, към Адърдийн. За последен път се чуло кихане — и настанала тишина. Джибинс нищо не знаел за случилото се същия ден сутринта, но това, на което станал очевидец, толкова го поразило и смутило, че философското му спокойствие тозчас изчезнало; той скочил на крака и с все сила се завтекъл надолу по хълма към селото.

ДЕВЕТА ГЛАВА

ТОМАС МАРВЕЛ

За да имате идея за Томас Марвел, трябва да си представите човек с пълно, твърде подвижно лице, с дълъг като цилиндър нос, с голяма, винаги влажна, лигава уста и остра брада, щръкнала на всички страни. Фигурата му подсказваше *предразположение към пълнота* — това се подчертаваше от много късите му крайници. Той носеше мъхест цилиндър, а фактът, че на деликатните места по дрехите му вместо копчета имаше канапчета и връзки от обувки, говореше, че е закоравял ерген.

Томас Марвел седеше на една стръмнина, спуснал крака в канавката край пътя за Адърдийн на около миля и половина от Айпинг. Беше се събул по чорапи, които бяха с неравна, рехава плетка, и палците му — големи и извити нагоре — приличаха на наострените уши на някое куче. Бавно — той вършеше всичко бавно — Марвел разглеждаше чифт обувки. Това бяха много здрави обувки, такива той отдавна не беше имал, но му бяха доста големи; при това старите обувки, които му бяха съвсем удобни, можеше да се носят само в сухо време, тъй като подметките им бяха много тънки. Томас Марвел не търпеше широки обувки, но не обичаше и влагата. Впрочем той още не беше наясно какво мрази повече — широките обувки или влагата. Но денят беше хубав, друга работа Марвел нямаше и реши да помисли по този въпрос. Затова нареди на земята четирите обувки в приятна група и почна да ги гледа. И като гледаше как те стоят в тревата сред избуялия репей, Марвел изведнъж реши, че и двата чифта са съвсем безобразно грозни за окото. Той никак не се учуди, когато чу зад гърба си нечий глас.

— Това са все пак обувки — каза Гласа.

— Това са харизани обувки — отговори Томас Марвел, навел глава встрани, разглеждайки с неудоволствие обувките; — и да пукна, ако мога да кажа кой чифт е по-грозен.

— Хм — рече Гласа.

— Носил съм и по-лоши обувки, право да си кажа, пък се е случвало и никакви да нямам. Но такива отвратително грозни, ако може да се изразя така, никога не съм носил. Отдавна си търся обувки, защото моите съвсем ми *опротивяха*. Здрави са, така е. Но човек като мен, който винаги скита от едно място на друго, все в краката си се гледа. И вярвайте, колкото и да се мъчих, не можах да се сдобия с *други* обувки освен с тези в това графство. Погледнете ги само! А казано изобщо, тъдява хората имат хубави обувки. Само моят късмет е такъв. Вече десетина години как нося обувки, взети от това графство. А ето какво ми харизаха накрая.

— Това е отвратително графство — каза Гласа — и хората тук са свини.

— Така ли? — рече Томас Марвел. — Божичко! Ех, че обувки! По-добре да ги нямах.

При тези думи той погледна надясно през рамото си, за да види обувките на своя събеседник и да ги сравни със своите, но за голямо учудване там, където очакваше да види чифт обувки, нямаше нито обувки, нито крака. Погледна през другото си рамо наляво, но и там не видя нито обувки, нито крака. Това го смая.

— Къде *сте*? — попита Томас Марвел с извърната глава, застанал на ръце и крака.

Пред него се простираше безлюдна стръмнина, само далечните зелени и островърхи храсти жълтуга се полюляваха от вятъра.

— Пиян ли съм? — рече мистър Марвел. — Или така ми се е сторило? Или сам съм си приказвал? Дяволска р...

— Не се плашете — пресече го Гласа.

— Оставете, моля ви, вашите шеги — каза Томас Марвел и бързо скочи на крака. — Къде *сте*? Плашите ме!

— Не се плашете! — повтори Гласа.

— Вие *сам* ей сега ще се изплашите, глупако неден! — рече Томас Марвел. — Къде *сте*? Ще ви пипна аз...

Последва мълчание.

— В земята ли сте заровен? — попита Томас Марвел.

Гласа не отговори. Томас Марвел продължи да стои по чорапи, с почти свлечено от раменете сако и със слисано лице.

„Пиу, пиу“ — отекна отдалеч песента на една калугерица^[1].

— Пиу, пиу — повтори Томас Марвел. — Стига вече глупости. — Местността беше безлюдна. Накъдето и да се обърнеш, не се виждаше жива душа; един път с плитки канавки и с бели стълбове от двете страни, гладък и пуст, водеше на север и на юг, а в синьото небе също нямаше нищо друго освен калугерицата. — Помогни ми, боже! — възкликна Томас Марвел, намествайки пак сакото върху раменете си. — Това е от пиенето. Така си и знаех.

— Не е от пиенето — каза Гласа. — Не се вълнувайте.

— Ох! — простена Марвел и побледня. — От пиенето е — беззвучно повториха устните му. И той почна бавно да се върти и да гледа втренчено пред себе си. — Мога да *се закълна*, че чух някакъв глас — прошепна той.

— Разбира се, че чухте.

— Ето пак — каза Марвел, като затвори очи и се плесна отчаяно по челото. В този миг някой го хвана за яката и така го разтърси, че мислите му съвсем се объркаха.

— Не бъди глупак! — рече Гласа.

— Аз... съм... се... побъркал! — избъбри Марвел. — Нищо не ще ми помогне. И всичко заради проклетите обуца. Чисто и просто съм се побъркал! Или пък това са духове!

— Нито едното, нито другото — отвърна Гласа. — Чуй.

— Побъркал съм се! — повтори Марвел.

— Почакай де! — с най-голяма убедителност произнесе Гласа, като едва сдържаше гнева си.

— Е? — рече Марвел, изпитвайки странното усещане, че някой го мушва с пръст в гърдите.

— Ти мислиш, че просто така ти се е сторило, нали?

— А *какво* друго? — отговори Томас Марвел, като се почеса по врата.

— Чудесно — рече Гласа с тон на облекчение. — В такъв случай аз ще хвърлям по тебе камъни, докато се убедиш в противното.

— Но къде *сте*?

Гласа не отговори. Чу се шум и един камък, очевидно пуснат от въздуха, прелетя до самото рамо на Марвел. Като се обърна, Марвел видя как друг камък, описвайки дъга, се издигна нагоре, сетне сякаш спря за миг и после полетя към краката му с почти недоловима бързина. Марвел беше толкова изумен, че дори не се опита да се

отдръпне. Камъкът изсвири, удари го по голия палец на крака и отхвъркна в канавката. Томас Марвел подскочи и изрева от болка. После хукна да бяга, спъна се в нещо и като се преметна през глава, намери се в седящо положение.

— Е, какво ще кажеш *сега*? — попита Гласа и трети камък излетя нагоре и се извиси във въздуха над скитника. — Само така ти се е сторило ли?

Вместо отговор Марвел се изправи с мъка на крака, но веднага отново се намери на земята. Един миг той лежа неподвижен.

— Стой мирно — рече Гласа, — иначе камъкът този път ще те удари по главата.

— Ех, че работа! — възкликна Марвел, като приседна и почна да търка ударения си крак, но не сваляше очи от третия камък. — Нищо не разбирам. Камъните сами хвърчат. Камъните говорят. Не бягай. Умри. Свърши се с мен.

Третият камък полетя към него.

— Всичко е много просто — рече Гласа. — Аз съм невидим.

— Кажете нещо по-ново — отговори Марвел, като охкаше от болка. — Къде се криете, как правите това?... *Не мога* да се сетя. Предавам се.

— Аз съм невидим, това е всичко. Разбираш ли, или не? — каза Гласа.

— Та това е по-ясно от всичко. И няма какво толкова да ми се сърдите, господине. Кажете по-добре сега как се криете.

— Аз съм невидим. В това е цялата работа. И искам да разбереш точно това...

— Но къде сте? — прекъсна го Марвел.

— Ей тук пред тебе, само на пет крачки.

— *Хайде де!* Да не съм сляп? Остава да кажете, че сте от въздух. Да не съм някакъв тъпак.

— Да, аз съм от въздух. Ти гледаш през мен.

— Какво? И нямате никакво тяло? *Само* един бърбърив глас и нищо повече?

— Аз съм човек като всички други, от плът и кръв; трябва да ям, да пия и да прикривам голотата си. Но съм невидим. Разбираш ли? Невидим. Много просто. Невидим.

— Истински човек?

— Да, истински.

— Е, щом е тъй — каза Марвел, — дайте си ръката. Щом сте истински. Тъй по̀ подобава. *Божичко!* — извика той изведнъж. — Как ме изплашихте. Така ли се стиска!

Той опипа с другата си ръка ръката, която стискаше китката му, после нерешително опипа и рамото, мускулестите гърди, брадата. Лицето му изразяваше пълно изумление.

— И таз добра! — рече той. — По-интересно от бой на петли! Просто поразително! И бих могъл да видя през вас заек на половин миля оттук. А от вас самия нито парченце... не, май че...

При тези думи Марвел почна да се взира внимателно в сякаш празното пространство пред себе си.

— Кажете, не сте ли яли хляб и сирене? — попита той, без да изпуска невидимата ръка.

— Точно така. Храната още не е усвоена от организма ми.

— А-а! — възкликна Марвел. — И все пак това е толкова странно.

— Всъщност не е и наполовина тъй странно, колкото си мислиш.

— За *моята* скромна глава то е достатъчно странно — отвърна Томас Марвел. — Но кажете, как правите това? Как го правите, дявол го взел!

— Това е твърде дълга история. Пък и...

— Просто не мога да дойда на себе си — рече Марвел.

— Ето какво искам да ти кажа: нуждая се от помощ. Принудиха ме да имам нужда от нея. Срецнах те съвсем случайно. Вървах, обезумял от ярост, гол, отпаднал. Готов бях да убия някого... И тогава видях тебе...

— Божичко! — възкликна Марвел.

— Доближих те изотзад, поразмислих и отминах...

Лицето на Марвел твърде красноречиво изразяваше неговото състояние.

— После се спрях. „Ето — рекох си — още един самотник като мен. Ето човек, какъвто ми трябва.“ Върнах се и се упътих към теб. Към теб. И...

— Божичко! — рече Марвел. — Главата ми се мае. Позволете ми да ви попитам: какво е това нещо? Да бъдеш невидим! И каква помощ ви трябва?

— Искам да ми помогнеш да се снабдя с дрехи, с покрив и с още някои неща. Лиших се от всичко това отдавна. Ако пък не искаш... Но ти ще ми помогнеш, *трябва* да ми помогнеш!

— Почакайте — каза Марвел. — Нека да събера мислите си. Не ми пречете да стана на крака. И не ме пипайте. Трябва да дойда на себе си. Едва не ми счупихте палеца на крака. Всичко е толкова глупаво: пусти хълмове, небе без живинка. Нищо не се вижда на цели мили наоколо освен майката-природа. И изведнъж чуваш глас. Глас от небето. И после камъни. И юмрук. Ах, божичко!

— Я се стегни — рече Гласа. — По-добре свърши това, което съм ти предопределил.

Марвел изду бузи и очите му станаха кръгли.

— Спрях избора си на теб — каза Гласа. — Ти си единственият, ако не се смятат неколцина селски глупци, който знае, че на света има невидим човек. Трябва да ми помогнеш. Помогни ми и аз ще направя много за теб. Един невидим човек е голяма сила. — Той замълча и гръмко кихна. — Но ако ме издадеш, ако не направиш това, което ти заръчам...

Гласа млъкна и потупа здраво Марвел по рамото. Марвел извика от ужас при този допир.

— Нямам намерение да ви издавам — отговори той, като се мъчеше да се отстрани от Невидимия. — Дума да не става. На драго сърце ще ви помогна... кажете само какво трябва да направя. Божичко! Ще направя с най-голямо удоволствие всичко, каквото пожелаете.

[1] Калугерица — малка блатна птица. ↑

ДЕСЕТА ГЛАВА

МАРВЕЛ В АЙПИНГ

Когато паниката понамаля, жителите на Айпинг почнаха да се вслушват в гласа на разума. Скептицизмът внезапно надигна глава — наистина малко неуверено, но си беше скептицизъм. Нали да не се вярва в съществуването на Невидимия беше много по-лесно, а тези, които видяха как той се изпари във въздуха или изпитаха неговите юмруци, се брояха на пръсти. При това един от очевидците, Уоджърс, отсъствуваше, той се беше заключил здравата в дома си и не пускаше никого, а Джафърс лежеше зашеметен в странноприемницата „Кочияш и коне“. Големите и необикновени идеи, които излизат въвн от границите на опита, често имат по-малка власт над хората, отколкото незначителните, но затова пък по-конкретни съображения. Айпинг беше украсен със знамена и всички бяха пременени с най-хубавите си дрехи. Бяха очаквали с нетърпение празника повече от месец. Ето защо след няколко часа дори тези, които вярваха в съществуването на Невидимия, вече се веселяха, утешавайки се с мисълта, че той е изчезнал завинаги; що се отнася до скептиците, за тях Невидимия вече беше забавна шега. Така или иначе, и едните, и другите здравата се веселяха.

На Хейсмановата ливада бяха опънали палатка, в която госпожа Бънтинг и други жени приготвяха чай, а край палатката учениците от неделното училище се гонеха из тревата и играеха на разни игри под шумното ръководство на помощник-викария, на госпожица Къс и госпожица Сакбът. Наистина долавяше се някакво леко безпокойство, но всички бяха толкова благоразумни, че криеха страховете си. Голям успех сред младежите имаше едно наклонено въже, по което, като се държиш за една дръжка, можеш стремглаво да се спуснеш до един чувал със сено на другия край на въжето. Не по-малък успех имаха и люлките, и прицелът с кокосовите орехи. Интересни бяха и разходките, а един парен орган, прикрепен към малка въртележка с люлки, изпълваше въздуха с остра миризма на масло и не по-малко остра

музика. Членовете на клуба, които бяха присъствували на сутрешната служба в черквата, се перчеха с розово-зелените си значки, а някои от младите бяха украсили бомбетата си с лъскави цветни панделки. Стариият Флечър, чиято представа за празничната почивка беше сурова, бе стъпил на една дъска, подпряна на два стола — това можеше да се види през цветовете на жасмина върху перваза на прозореца му или през отворената врата (кой както си избере), — и белосваше тавана на гостната си.

Към четири часа в селото дойде откъм хълмовете един непознат. Това беше нисък пълен човек с твърде извехтял цилиндър и много запъхтян. Той ту издуваше, ту отпускате бузи. Лицето му, което беше на петна, изразяваше страх и макар да крачеше бързо, непознатият вършеше това неохотно. Сви зад ъгъла на черквата и се упъти към странноприемницата „Кочияш и коне“. Освен другите забеляза го и стариият Флечър, който бе поразен от необикновено развълнувания вид на непознатия и тъй дълго го проследи с поглед, че накрая врата от четката почна да се стича в ръкава му.

Непознатият, според думите на собственика на прицела с кокосовите орехи, си говорел сам; същото забелязал и Хъкстър. Спрял пред стълбите на странноприемницата и по думите на Хъкстър дълго се колебал, преди да се реши да влезе вътре. Накрая се заизкачвал по стълбите, завил, както успял да забележи Хъкстър, наляво и отворил вратата на приемната. Хъкстър чул от приемната гласове, както и възгласи от бара — хората казвали на непознатия, че има грешка.

— Не влизайте там! — рекъл Хол; тогава непознатият затворил неловко вратата и отишъл в бара.

След няколко минути той отново се появил на улицата и изтрил с ръка устните си с вид на спокойно удовлетворение, което се сторило на Хъкстър престорено. Поспрял се малко, озърнал се, сетне Хъкстър го видял, че се упътва крадешком към вратата на двора, накъдето гледал прозорецът на приемната. След известно колебание непознатият се облегал на един от стълбовете на вратата, извадил къса глинена лула и почнал да я тъпче с тютюн. Ръцете му треперели. Накрая запалил несръчно лулата и като скръстил ръце, почнал да пуши, приемайки позата на скучаещ човек, на която обаче никак не подхождали бързите погледи, които хвърлял от време на време към двора.

Хъкстър наблюдавал всичко това иззад тенекиените кутии, наредени на витрината на магазина му за тютюн, и странното поведение на непознатия го подтикнало да продължи наблюдението си.

Изведнъж непознатият бързо се изправил, пхнал лулата в джоба си и хлътнал в двора. Тогава Хъкстър, като решил, че пред очите му се извършва кражба, изскочил иззад тезгяха и изтичал на улицата да хване крадеца. В това време непознатият се показал отново с килнат настрана цилиндър, държейки в едната си ръка голям вързоп, загънат в синя покривка за маса, а в другата — три книги, вързани — както покъсно се изяснило — с презрамките на викария. Като видял Хъкстър, той ахнал и извивайки рязко наляво, хукнал да бяга.

— Дръжте крадеца! — извикал Хъкстър и се втурнал подир него.

Следващите усещания на Хъкстър били силни, но кратки. Той видял как крадецът тича бързо пред него към черквата, как завива покрай нея и продължава по пътя. Видял малко по-далеч знамената и веселящите се хора, само двама-трима от които се обърнали, като чули вика му.

— Дръжте крадеца! — извикал той още по-силно, продължавайки храбро гонитбата. Но не изминал дори десет крачки, когато нещо го хванало за крака и той вече не тичал, а полетял като стрела във въздуха. Преди да разбере какво става с него, бухнал главата си в земята. Светът пред очите му се разсипал на милиони въртящи се искри и „по-нататъшните събития престанали да го интересуват“.

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

В СТРАННОПРИЕМНИЦАТА „КОЧИЯШ И КОНЕ“

За да се разбере ясно всичко, което се случи в странноприемницата, трябва да се върнем назад до онзи момент, когато Марвел за пръв път се появи пред витрината на Хъкстър.

В същото това време в приемната бяха Къс и Бънтинг. Те най-сериозно обсъждаха необикновените случки от сутринта и с разрешението на Хол грижливо изследваха вещите на Невидимия. Джафърс се пооправи и си тръгна за в къщи, придружен от добрите си приятели. Разхвърляните по пода дрехи на Невидимия бяха прибрани от госпожа Хол и стаята беше разтребена. На масата до прозореца, където бе работил квартирантът, Къс почти веднага забеляза три ръкописни книги, озаглавени „Дневник“.

— Дневник! — възкликна Къс и сложи трите книги на масата. — Сега непременно ще узнаем нещичко.

Викарият се облакът на масата.

— Дневник — повтори Къс, като седнаше на един стол; той пхна двете книги под третата и я разтвори. — Хм... на първата страница няма нищо. Уф!... Цифри. И чертежи.

Викарият заобиколи масата и надникна през рамото му.

Къс прелистваше страниците една след друга и лицето му изразяваше внезапно появило се разочарование.

— Уф! Има само цифри, Бънтинг!

— А няма ли никакви диаграми? — попита Бънтинг. — Или рисунки, които да хвърлят някаква светлина...

— Вижте сам — отвърна Къс. — Има и математика, и нещо на руски или на такъв някакъв език (ако се съди по буквите), и нещо по гръцки. Е, мисля, че поне това на гръцки ще разчетете...

— Разбира се — отвърна Бънтинг, като свали очилата си и ги избърса; той веднага се почувствува много неловко, тъй като в главата

му бяха останали съвсем малко знания по гръцки. — Да... гръцкият, разбира се, може да ни даде ключа.

— Ще ви намеря пасаж...

— Нека първо прегледам всички книги — каза Бънтинг, като продължаваше да си бърше очилата. — Най-напред, Къс, трябва да получим обща представа, а после може би ще потърсим и ключа.

Той се покашля, бавно си натъкми очилата, пак се покашля и си пожела да се случи нещо, което да предотврати неизбежния му позор. После пое книгата, която Къс му подаде спокойно.

И след това действително се случи нещо.

Вратата изведнъж се отвори.

Къс и викарият се стреснаха, но като вдигнаха очи, с облекчение видяха една червена физиономия под мъхест цилиндър.

— Тука ли се пие? — изхриптя физиономията и опули очи.

— Не — отвърнаха в един глас и двамата господа.

— Отсреща, чадо мое — каза Бънтинг.

— И моля, затворете вратата — добави ядосано Къс.

— Добре — рече влезият тихо, сякаш със съвсем друг глас. — Ест! — отново изхриптя той както първия път. — Пълен назад — изкомандува си сам, изчезна и затвори вратата.

— Навярно е бивш моряк — забеляза Бънтинг. — Забавен човек. „Пълен назад“ — чухте ли го? Това трябва да е някакъв морски израз, който означава излизане от стаята.

— Сигурно е така — каза Къс. — Нервите ми днес са съвсем разстроени. Чак подскочих, когато вратата се отвори.

Бънтинг снизходително се усмихна, сякаш не беше сторил същото.

— А сега — произнесе той с въздишка — да се заловим с книгите.

— Една минутка — каза Къс, като стана и заключи вратата. — Сега, мисля, никой няма да ни обезпокои.

В тоя миг някой подсмръкна.

— Едно не подлежи на съмнение — рече Бънтинг, премествайки креслото си до креслото на Къс. — В Айпинг напоследък се случиха странни неща, съвсем странни. Аз, разбира се, не вярвам в тази нелепа измислица за Невидимия.

— Това е невероятно — рече Къс, — невероятно. Но фактът, че аз видях... да, да, аз надникнах в ръкава...

— И тъй, вие сте уверен, че действително сте видели това?... Може би там е имало огледало... да предизвикаш халюцинации, е твърде лесно. Не знам дали сте виждали някога истински добър фокусник.

— Нека не спорим — каза Къс. — Нали вече говорихме за всичко това. Да се заловим с книгите... Аха, ето това според мен е написано на гръцки! Да, разбира се, това са гръцки букви.

Той посочи средата на една страница. Бънтинг леко порумения и доближи лице до книгата — с неговите очила несъмнено пак нещо се бе случило. Познанията му по гръцки бяха твърде слаби, но той предполагаше, че всички, с изключение на църквата, го считат за специалист по гръцки и староеврейски. И ето сега... Нима ще признае своето невежество? Или ще измисли нещо? Изведнъж той почувствува някакъв странен допир до тила си. Опита се да вдигне глава, но срещна непреодолимо препятствие.

Той усещаше някаква тежест, сякаш нечия здрава ръка му извиваше главата надолу, така че брадичката му опря в масата.

— *Не мърдайте, любезни мои* — прошепна някакъв глас, — *иначе ще сплескам главите и на двама ви!*

Бънтинг погледна Къс, лицето на когото бе наведено близо до неговото, и видя там отражението на собствената си уплаха и изключително учудване.

— Много съжалявам, че трябва да взема крути мерки — каза Гласа, — но това е неизбежно.

— Откога се научихте да надничате в личните записки на изследователите? — попита Гласа и брадичките на двамата едновременно се чукнаха в масата, а зъбите им изтракаха.

— Откога се научихте да се вмъквате в дома на човек, изпаднал в беда? — И отново последва чукване в масата и изтракване на зъби.

— Къде са дянали дрехите ми? Чуйте сега — рече Гласа. — Прозорците са затворени, а от ключалката на вратата измъкнах ключа. Аз съм много силен, под ръка ми е ръженът, да не говорим за това, че съм невидим. Не бива да се съмнявате ни най-малко, че ако поискам, като нищо ще ви убия и двамата и преспокойно ще офейкам, разбрахте

ли? Ето какво. Ако ви пощадя, ще обещаете ли да не правите глупости и да изпълните всичко, какво го ви кажа?

Викарият и докторът се спогледаха и докторът се намръщи.

— Да — каза викарият; докторът повтори същото.

Тогава непознатият ги пусна и те се изправиха; лицата и на двамата бяха съвсем червени, и двамата въртяха глави.

— Моля, останете на местата си — рече Невидимия. — Както виждате, ръженът е в ръцете ми. Когато влязох в тази стая — продължи той, като поднесе поред ръжена към носа и на единия, и на другия от събеседниците си, — не очаквах да намеря тук хора; и при това разчитах да намеря освен книгите си и своите дрехи. Къде са те? Не, не, не ставайте. Виждам — махнали са ги оттук. Макар дните сега да са твърде топли и невидим човек да може да ходи и гол, вечер става доста хладно. Затова аз имам нужда от дрехи и от някои други неща. Трябват ми освен това и тези три книги.

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

НЕВИДИМИЯ Е РАЗГНЕВЕН

Тук се налага отново да прекъснем нашето повествование пред вид на едно твърде тягостно обстоятелство, което ще бъде изяснено ей сега. Докато в приемната ставаше описаното в миналата глава и докато Хъкстър наблюдаваше Марвел, който пушеше лула, облегнат на вратата, малко по-настрана, на около дванадесет ярда, стояха Хол и Теди Хенфри и озадачени и недоумяващи разискваха единствения айпингски проблем.

Изведнъж се чу силен удар по вратата на приемната, отекна вик и после всичко стихна.

— Ей! — възкликна Теди Хенфри.

— Ей! — чу се откъм бара.

Хол възприемаше нещата бавно, но сигурно.

— Там става нещо лошо — каза той, като напусна тезгяха и се отправи към вратата на приемната.

Той и Теди се приближиха едновременно до вратата с напрегнато внимание на лице. Погледът им беше замислен.

— Нещо не е в ред — каза Хол и Хенфри кимна в знак на съгласие. Лъхна ги неприятна миризма на химикали, а от стаята се чу някакъв разговор, много бърз и тих.

— Какво правите там? — попита Хол, като почука на вратата.

Тихият разговор веднага се прекъсна, за миг настъпи мълчание, после отново се чу силен шепот, след което отекна остър вик: „Не, не, не бива!“ И стана някакво раздвижване, чу се падане на стол и шум от кратка борба. И отново настъпи тишина.

— Какво става, по дяволите! — възкликна Хенфри sotto voce^[1].

— Какво правите там? — отново попита рязко Хол.

Викарият отговори с някакъв странен, заекващ глас:

— В-всичко е н-наред. М-моля, н-не ни п-пречете.

— Странно — каза Хенфри.

— Странно! — повтори Хол.

— Казва да не им пречим — рече Хенфри.

— Чух — отвърна Хол.

— И някой подсмръкна — добави Хенфри.

Те продължаваха да стоят до вратата и да се ослушват. Разговорът в приемната се възобнови все тъй бърз и тих.

— *Не мога* — чу се по-силно гласът на Бънтинг: — казвам ви, господине, *не* искам!

— Какво е това? — попита Хенфри.

— Казва, че не иска — рече Хол. — На кого го казва, на нас ли?

— Възмутително! — чу се гласът на Бънтинг.

— „Възмутително“ — повтори Хенфри. — *Добре* чух това.

— А кой говори сега? — попита той след малко.

— Сигурно Къс — рече Хол. — Чувате ли нещо?

Те млъкнаха. Разговорът в приемната ставаше все по-неразбираем и по-загадъчен.

— Изглежда, махат покривката от масата — каза Хол.

Зад тезгяха на бара се появи стопанката. Хол почна да ѝ прави знаци да не вдига шум и да дойде при тях. Това породило у госпожа Хол присъщата на всяка съпруга опозиция.

— Какво стоиш там и слухтиш? — попита тя. — Нямах ли друга работа, и то в ден като тоя!

Хол се опитваше да ѝ обясни с жестове и мимика, но тя не искаше да го разбере и повиши глас. Тогава Хол и Хенфри, силно смутени, тръгнаха на пръсти към тезгяха, жестикулирайки, да ѝ обяснят как стои работата.

Отпърво тя категорично отказа да признае, че има нещо необикновено в това, което бяха чули. После поиска Хол да млъкне и да говори само Хенфри. Тя беше склонна да смята всичко това за глупости — може би двамата в стаята просто са премествали мебелите.

— Чух как той каза „възмутително“, чух ясно — твърдеше Хол.

— И чух, госпожо Хол — рече Хенфри.

— Дали е така, или не — поде тя.

— Шт — пресече я Теди Хенфри. — Чувате ли — прозореца!

— Кой прозорец? — попита госпожа Хол.

— На приемната — отвърна Хенфри.

Всички млъкнаха, ослушвайки се напрегнато. Очите на стопанката виждаха само светлия правоъгълник на входа на

странноприемницата, белия, оживен път и фасадата на магазина на Хъкстър, огряна от юнското слънце. Изведнъж вратата на магазина се разтвори и на прага се появи Хъкстър с опулени от възбуда очи, размахвайки ръце.

— Хей! Дръжте крадеца! — извика той, затича се на зигзаг към двора на странноприемницата и се изгуби от погледа ѝ.

В същия миг от приемната се чу силен шум и затваряне на прозорец.

Хол, Хенфри и всички, които седяха в бара, тозчас изтичаха на улицата. Те видяха как някой бързо зави зад ъгъла към пътя и как, Хъкстър, като подскочи силно във въздуха, падна по очи. Хората, които се разхождаха, замръзнаха от изумление; няколко души притичаха към него.

Хъкстър беше зашеметен, както установи навелият се над него Хенфри. Хол и двама прислужници от бара на странноприемницата дотичаха до ъгъла, изкрещявайки нещо неразбираемо, и видяха как Марвел изчезна зад ъгъла на черковната стена. Те, изглежда, решиха, че това не е никой друг, а Невидимия, направил се внезапно видим, и се втурнаха подир него. Но Хол не успя да измине и десет ярда и извиквайки силно от изумление, отхвъркна с все сила настрана; като се хвана за един от прислужниците, той се озова заедно с него на земята. Беше повален като футболист в разгорещена схватка на терена. Вторият прислужник довтаса, взря се и решил, че Хол просто е стъпил накриво, се обърна да продължи преследването, но тутакси бе препънат за глезена също като Хъкстър. Сетне първият прислужник, който се изправяше на крака, получи в хълбока удар, способен да повали бик.

Той падна и в този момент иззад ъгъла се показаха хора, които тичаха откъм поляната, където ставаше увеселението. Най-отпред беше собственикът на прицела с кокосовите орехи — здравеняк със син пуловер. Той много се учуди, като видя, че на пътя има само трима души, които са се проснали глупаво на земята. После се случи нещо с крака му, той отхвъркна встрани и се търколи при своя брат и съдружник, който също се строполи. Тези, които тичаха след тях, се запрепъваха в двамата паднали, събаряха се накуп едни върху други и сипеха ругатни по адрес на братята.

Когато Хол, Хенфри и прислужниците изтичаха от странноприемницата, госпожа Хол, научена от дългогодишен опит, остана в бара при чекмеджето с парите. Изведнъж вратата на приемната се отвори, отвътре излезе Къс и без да погледне към нея, изтича по стълбите към ъгъла.

— Дръжте го! — извика той. — Гледайте да не пусне вързоп! Докато този вързоп е в ръцете му, ние можем да го виждаме. — Че това може да бъде Марвел, той никак не се досещаше, тъй като на двора Невидимия бе предал на Марвел книгите и вързоп. Видът на Къс беше сърдит и решителен, но в облеклото му нещо липсваше — то се състоеше само от подобие на мека бяла фустанела, каквито се носят единствено в Гърция. — Дръжте го! — крещеше той. — Отмъкна ми панталоните! И всичките дрехи на викария!

— Ей сега ще го стигна! — извика той на Хенфри, като задмина проснатия на земята Хъкстър, и свивайки зад ъгъла, се присъедини към тълпата, втурнала се подир Невидимия, но в този момент бе повален и падна на пътя в твърде неприлична поза. Някой, който бягаше бързо, с все сила го настъпи по пръстите. Той изкрещя от болка, опита се да се изправи, отново бе повален, падна на ръце и крака и разбра, че участвува не в преследване, а в отстъпление. Всички тичаха обратно към селото. Той отново се надигна, но получи силен удар зад ухото. Като се олюляваше, упъти се пак към „Кочияш и коне“, прекрачвайки, както вървеше, забравения от всички Хъкстър, който вече се беше съвзел и седеше напред пътя.

Изкачвайки стълбите пред странноприемницата, Къс изведнъж чу зад гърба си звучна плесница и след нея — силен вик на болка, отекнал сред многогласния шум. Той позна гласа на Невидимия — последният бе извикал така, сякаш го беше разярил някакъв болезнен удар.

След миг Къс нахълта в приемната.

— Той се връща, Бънтинг! — извика лекарят от вратата. — Спасявайте се!

Бънтинг стоеше до прозореца и си стъкмяваше дреха от килимчето пред камината и от един брой на „Уест Съри Газет“^[2].

— Кой се връща? — попита той и така се уплаши, че насмалко не развали импровизираната си дреха.

— Невидимия! — извика Къс и изтича до прозореца. — Трябва да се махаме оттук. Той реве като безумен. Като безумен!

След миг Къс беше вече на двора.

— Господи! — възкликна ужасен Бънтинг, не знаейки какво да прави. В този момент откъм коридора се чу силен шум от борба и това сложи край на колебанията му. Той се измъкна през прозореца, припряно нагласи дрехата си и хукна да бяга по улицата с всичката бързина, която му позволяваха неговите дебели къси крака.

Да се установи последователността на случилите се в Айпинг неща след момента, когато прозвуча разяреният вик на Невидимия и Бънтинг хукна да бяга, е невъзможно. Може би първоначално Невидимия бе искал само да прикрие отстъплението на Марвел с дрехите и книгите. Но тъй като изобщо не се отличаваеше с кротък нрав, пък и случайно засегналият го удар съвсем го вбеси, той почна да сипе удари наляво и надясно и да бъхти всеки, който му попадне.

Представете си улицата, изпълнена с тичащи хора, тряскане на врати и бой за по-потулени места. Представете си въздействието на тази буря върху неустойчивото равновесие на дъската, сложена върху два стола в гостната на стария Флечър, и предизвиканата от това катастрофа. Представете си една уплашена двойка, заварена на люлките от бедствието. А сетне бурята отмина и айпингската улица, окичена със знамената и гирляндите, опустя; единствен Невидимия остана да вилнее сред разпилените по земята кокосови орехи, прекатурени платнени стени и разсипаната стока от сергията за сладкиши. Отвсякъде се чуваше затваряне на дървени капаци, щракане на заключалки и само тук-там, издавайки присъствието на хора, се мярваше на крайчеца на някой прозорец мигащо око под повдигната вежда.

Невидимия се позабавлява, чупейки стъклата на странноприемницата; после провря един уличен фенер през прозореца в гостната на госпожа Грограм. Навярно пак той преряза телеграфната жица за Адърдийн на пътя отвъд къщата на Хигинс. А сетне, като се възползува от необикновената си способност, изчезна безследно и не се появи никога вече в Айпинг. Изгуби се завинаги.

Но минаха най-малко два часа, преди първите смелчаци да се решат да се покажат отново на пустата айпингска улица.

[1] Sotto voce (итал.) — полугласно. ↑

[2] „Уест Съри Газет“ — провинциален английски вестник. ↑

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

МАРВЕЛ МОТИВИРА МОЛБАТА СИ ЗА ОСТАВКА

Когато почна да се мръква и жителите на Айпинг заизлизаха боязливо от домовете си, поглеждайки жалките останки от опорочения празник, по пътя за Брамбълхърст отвъд буковата гора крачеше с мъка един нисък набит човек с овехтял цилиндър. Той носеше три книги, завързани с нещо като еластична лента за украса, и един вързоп, увит в синя покривка. Червеното му лице изразяваше уплаха и умора, а в походката му се чувствуваше някаква конвулсивна припряност. Той вървеше, съпровождан от един чужд, не негов глас, и постоянно бърчеше лице, докосван от невидими ръце.

— Ако пак побегнеш — каза Гласа, — ако пак намислиш да бягаш.

— Божичко! — изстена Марвел. — Здравно място не ми остана по рамото.

— Честна дума — продължаваше Гласа, — ще те убия.

— Аз съвсем не мислех да бягам от вас — отвърна Марвел и едва не се заплака. — Заклевам се. Просто не знаех накъде да завия, така си е. И откъде можех да знам това? И без туй доста ми дойде...

— Още ще ти дойде, ако не ме слушаш — рече Гласа и Марвел тутакси млъкна. Той изду бузи, очите му красноречиво показваха дълбоко отчаяние.

— Не стига, че тези селяндури научиха моята тайна, ами и *ти* намисли да офейкаш с книгите ми. Имаха късмет някои от тях, че се изпокриха навреме. Иначе... До днес никой не знаеше, че съм невидим. А сега какво да правя?

— А аз какво да правя? — избъбри Марвел *sotto voce*.

— Всичко вече е известно. Ще пишат за това във вестниците! Всички ще ме търсят, всички ще бъдат нащрек.

Гласа нервно изруга и млъкна. Отчаянието върху лицето на Марвел се засили и той забави вървежа си.

— Мърдай по-живо — рече Гласа.

Местата между червените петна по лицето на Марвел посивяха.

— Ще изпуснеш книгите, глупако! — сърдито каза Гласа. — С една дума — продължи той, — ще трябва да те използвам. Наистина ти си дребно оръдие, но нямам друг избор.

— Аз съм *жалко* оръдие — рече Марвел.

— Да — потвърди Гласа.

— Аз съм най-лошото оръдие, което бихте могли да изберете — рече Марвел. — Аз съм немошен — продължи той след обезкуражителна пауза. — Аз съм много слаб — повтори той.

— Нима?

— И сърцето ми е слабо. Това, което ми поръчахте, го сторих. Но уверявам ви, струваше ми се, че всеки миг ще падна.

— Така ли?

— Нямам нито смелост, нито сила, каквито са ви нужни...

— Аз ще те поободря.

— Недейте, моля ви. Не бих искал да ви разваля цялата работа, но това може да се случи. Може изведнъж да се изплаша или да се объркам.

— Помъчи се тогава да не се случва това — каза Гласа спокойно, но твърдо.

— По-добре да бях умрял — рече Марвел. — Така несправедливо е това — продължи той. — Съгласете се сам... Струва ми се, че имам пълно право.

— По-живо! — извика Гласа.

Марвел забърза и известно време двамата вървяха мълчаливо.

— Много тежка работа — продума Марвел.

Тази забележка не произведе никакъв ефект.

Тогава той реши да промени курса.

— А какво ще получа за това? — поде той със същия тон на огорчение.

— Стига! — рече Гласа с все сила. — Ще те обезпеча. Само прави това, което ти казвам. Ти ще се справиш. Ще се справиш, макар че си глупак...

— Казвам ви, господине, аз не подхождам за това. Искрено ви казвам, така е...

— Млъкни, че пак ще ти извия ръката — рече Невидимия. — Не ми пречи да мисля.

Напред между дърветата проблеснаха две продълговати петна жълта светлина и в полумрака се появиха очертанията на четвъртита черковна камбанария.

— Ще те държа за рамото — рече Гласа, — докато отминем селото. Върви по пътя и да не си посмял да вършиш глупости. Че зле ще си изпатиш.

— Знам — отвърна с въздишка Марвел, — знам това.

Жалката фигура с извехтелия цилиндър мина с товара си през селцето край осветените прозорци и се изгуби в мрака.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

В ПОРТ СТОУ

На другия ден в десет часа сутринта Марвел, небръснат, мръсен и прашен, седеше на пейката до вратата на една малка странноприемница в покрайнините на Порт Стоу; той беше пъхнал ръце в джобовете, непрестанно издуваше бузи и имаше твърде уморен, неспокоен и тревожен вид. До него стояха книгите, вързани вече с канап. Вързопът със синята покривка бе оставен в боровата гора отвъд Брамбълхърст в съответствие с една промяна в плановете на Невидимия. Марвел седеше на пейката и въпреки че никой не му обръщаше внимание, вълнението му непрекъснато се усилваше. Ръцете му непрестанно шареха неспокойно из многобройните джобове.

Като измина така около час, от странноприемницата излезе някакъв стар моряк с вестник в ръка и седна на пейката до Марвел.

— Хубав ден — рече морякът.

Марвел почна уплашено да се оглежда.

— Много — отвърна той.

— Времето си е тъкмо като за сега — продължи морякът с тон, който не търпеше възражение.

— Съвсем — съгласи се Марвел.

Морякът извади клечка за зъби и в продължение на няколко минути се занимава усърдно с нея. Но същевременно очите му внимателно разглеждаха прашния човек и оставените до него книги. Когато морякът се приближи до Марвел, стори му се, че в джоба на Марвел звънтят пари. Изуми го несъответствието между външния вид на Марвел и това звънтящо богатство. Сетне мисълта му отново се върна към темата, завладяла с необикновена сила неговото въображение.

— Книги, а? — рече той изведнъж, като завърши шумно чопленето на зъбите.

Марвел трепна и погледна книгите.

— Да — каза той, — да-да, това са книги.
— Чудни неща има в книгите — продължи морякът.
— Напълно съм съгласен с вас — рече Марвел.
— И не само в книгите — продължи морякът.
— Прав сте — потвърди Марвел. Той погледна събеседника си и после се огледа наоколо.

— Ето например понякога във вестниците пишат чудни неща — поде отново морякът.

— Да, случва се.

— И в този вестник например — каза морякът.

— Ах! — възкликна Марвел.

— Ето тук — продължи морякът, без да сваля упорития си поглед от Марвел — пише за един невидим човек.

Марвел изкриви уста, почеса се по бузата и усети, че ушите му пламват.

— Какви ли не ги измислят — отвърна той със слаб глас. — Къде е това, в Австралия или в Америка?

— Не позна — отговори морякът, — тук.

— Божичко! — възкликна Марвел и потрепери.

— Тоест не съвсем тук — каза морякът за голямо облекчение на Марвел; — не точно тук, дето седим сега, но наблизно.

— Невидим ли? — рече Марвел. — Е, и какво върши той?

— Всичко — отвърна морякът, разглеждайки внимателно Марвел. После допълни: — Всичко, каквото си поиска.

— Четири дена не съм виждал вестник — рече Марвел.

— Първо се появил в Айпинг — каза морякът.

— Тъй ли — възкликна Марвел.

— Там се появил първо. А откъде се е взел, това, изглежда, никой не знае. Ето: „Необикновено произшествие в Айпинг“. И във вестника пише, че всичко това е вярно, съвсем вярно.

— Божичко! — възкликна Марвел.

— Да, това наистина е чудна история. И попът, и докторът твърдят, че са го видели съвсем ясно... тоест по-право, че не са го видели. Тук пише, че той бил отседнал в странноприемница „Кочияш и коне“ и никой, изглежда, отначало не подозирал неговото нещастие, да, тъй пише, никой, а после в странноприемницата станал бой и му смъкнали бинтовете от главата. Точно тогава забелязали, че главата му

е невидима. Тук се казва, че искали веднага да го заловят, но той успял да съблече дрехите си и да се укрие. Това му коствало отчаяна борба, в която нанесъл сериозни рани на достойния и способен полицаи Джафърс, както пише във вестника. Всичко е ясно, нали? Споменати са имената на хората и прочее.

— Божичко! — възкликна пак Марвел, като се оглеждаше неспокойно и се опитваше пипнешком да преброи парите в джобовете си, озарен от странна и твърде интересна мисъл. — Колко чудновато е всичко това!

— Нали? Просто необикновено, бих казал. Не бях чувал досега за невидими хора. Какво да ви кажа, днеска понякога човек чува за такива необикновени неща.

— Това ли е всичко, което той е направил? — попита Марвел колкото можа по-непринудено.

— А нима то е малко? — учуди се морякът.

— Той не се ли е върнал в Айпинг? — попита Марвел. — Просто избягал, така ли?

— Да — рече морякът. — Какво искате повече?

— Да, съвсем достатъчно е — каза Марвел.

— Има си хас да не е достатъчно — забеляза морякът, — има си хас.

— А не е ли имал някой другар, не пишат ли за такова нещо? — попита с безпокойство Марвел.

— Стига и един като него — отговори морякът. — Не, слава богу, бил е сам.

И той унило заклати глава:

— Дори е страшно да си помислиш, че е някъде тъдява!... Той е на свобода и както пишат във вестника, ако се съди по някои данни, може да се предположи, че се е отправил... искат да кажат, *тръгнал* за Порт Стоу. *Тъкмо* към нас! Това не е някакво американско чудо. Помислете си само какво би могъл да направи той тук! Ами ако си пийне повечко и намисли да ви нападне? А ако поиска да граби — кой ще може да му попречи? Той може да се вмъкне в дома ти и да те обере, може да мине през заградилите го полицаи тъй лесно, както ние с вас да се изплъзнем от някой слепец! И даже още по-лесно! Защото казват, че слепците чували много добре. А ако някъде има винце, което би му харесало...

— Да, разбира се, положението му е много благоприятно — каза Марвел. — И...

— Вярно — рече морякът; — *много* благоприятно.

По време на този разговор Марвел не преставаше да се озърта напрегнато, като се заслушваше дали няма да чуе едва доловими стъпки и се мъчеше да открие незабележими движения. Той очевидно беше готов да вземе някакво важно решение.

Изкашля се в ръка, още веднъж се огледа, послуша, после се наведе към моряка и сниши глас:

— Работата е там, че аз случайно... знам нещичко за този Невидим. Сам видях.

— Охо-о! — възкликна морякът. — *Ви*е ли?

— Да — отговори Марвел, — аз.

— Гледай ти! — рече морякът. — Позволете тогава да ви попитам...

— Ще бъдете смаян — каза Марвел, прикривайки уста с ръка. — Това е изумително.

— Как не! — рече морякът.

— Работата е там, че... — поде Марвел нетърпеливо, с поверителен тон. Но изведнъж изражението на лицето му странно се промени. — Ох! — простена той и както стоеше, започна да се гърчи; лицето му се изкриви от болка. — О-ох! — простена той отново.

— Какво ви е? — попита съчувствено морякът.

— Зъби ме болят — отвърна Марвел и долепи ръка до ухото си. После бързо си взе книгите. — Май че е време да вървя — каза той и почна някак особено да се отдръпва по пейката от своя събеседник.

— Но нали щяхте да ми разкажете за Невидимия — запротестира морякът.

Марвел се спря нерешително.

— Измама — каза Гласа.

— Това е измама — повтори Марвел.

— Но нали пише във вестника? — рече морякът.

— Чиста измама — каза Марвел. — Знам кой е измислил всичко това. Няма никакъв невидим човек. Измишльотини.

— Как така? Нали във вестника.

— *Всичко е измишльотина, от начало до край* — рече твърдо Марвел.

Морякът, с вестника в ръка, ококори очи. Марвел трескаво се огледа наоколо.

— Чакайте — каза морякът, като стана и заговори бавно. — Наистина ли...

— Да — рече Марвел.

— Тогава за какъв дявол седяхте и слушахте какво дърдорят? Защо мълчахте, щом съм говорил глупости?

Марвел изду бузи. Морякът изведнъж цял почервения и стисна юмруци.

— Аз седя тука и ти разправям цял час тази история, а ти, шкембе такова глупаво, не можа ли...

— Моля, престанете да ме ругаете — рече Марвел.

— Какво-о? Чакай ти...

— Да вървим — каза Гласа и Марвел изведнъж усети, че нещо го вдига и го завъртява, и закрачи напред с някаква странна, конвулсивна походка.

— Махай се, докато си още здрав и читав — рече морякът.

— *Кой* да се маха? — попита Марвел. Той се отдалечаваше с неравномерна, припряна походка, почти на скокове. После забъбри нещо и виновно, и обидено.

— Глупак — каза морякът, широко разкراчил крака и с ръце на кръста, загледан в отдалечаващата се фигура. — Ще ти дам да разбереш, глупчо такъв. *Няма* да ме измамиш! Във вестника пише всичко!

Марвел отговори нещо несвързано, сетне се изгуби зад завоя, но морякът остана да стои величествено сред пътя, гледайки след него, докато накрая каручката на месаря го принуди да се отмести. Тогава той се обърна към Порт Стоу.

— Колко необикновени глупци има по света! — рече си той тихичко. — Изглежда, искаше да се подиграе с мен. Магаре!... Та нали всичко това го пише във вестника!

Беше му съдено да чуе скоро още една необикновена история, случила се съвсем близо до него. Това бе видението „пълна шепа пари“ (ни повече, ни по-малко), движещи се без ничия помощ покрай стената на ъгъла на Сейнт Майкълс Лейн. Тази поразителна гледка се разкрила пред очите на друг такъв моряк същата сутрин. Той, разбира се, опитал да хване парите, но тутакси бил повален, а когато се изправил,

хвърчащите пари били вече изчезнали. Нашият моряк беше склонен, както сам заяви, да повярва в много неща, но това бе *прекалено* невероятно. По-късно той обаче промени мнението си.

Твърденията за летящите пари бяха напълно достоверни. Същия ден из цялата околност, дори от внушителния салон на банка „Лондон и графство Лондон“, от касите на магазините и странноприемниците — тъй като времето бе топло и вратите навсякъде бяха широко отворени — парите тихо и ловко се измъкваха на шепи и пачки и почваха все тъй тихо да плуват край стените и по-тъмните местенца, убягвайки бързо от погледите на приближаващите се хора. Тайнственото си пътешествие парите винаги завършваха — макар никой да не забеляза това — в джобовете на неспокойния човек с овехтелия цилиндър, който бе седял до вратата на малката странноприемница в покрайнините на Порт Стоу.

След десет дена, когато вече на всички бе известно случилото се в Бърдок, морякът съпостави тези случки и едва сега разбра колко близо се е намирал до чудноватия невидим.

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

ЧОВЕКЪТ, КОЙТО ТИЧАШЕ

Рано вечерта доктор Кемп седеше в своя кабинет в белведера^[1] на вилата си на хълма, откъдето се откриваше хубав изглед към Бърдок. Кабинетът беше малка уютна стая с три прозореца — на север, на запад и на юг, с рафтове, отрупани с книги и научни публикации, и с голямо бюро; до северния прозорец имаше масичка с микроскоп, със стъкълца, с всевъзможни дребни прибори, бацилови култури и шишенца с реактиви. Лампата-слънце в кабинета беше вече запалена, макар лъчите на залеза още ярко да озаряваха небето; щорите бяха вдигнати, тъй като нямаше опасност някой да надникне през прозореца. Доктор Кемп беше висок, строен млад човек със сламеноруси коси и светли, почти бели мустаци; на работата, с която се занимаваше сега, той отдаваше голямо значение, надявайки се въз основа на нея да бъде приет в Кралското научно дружество.

Като се откъсна за миг от заниманията си, докторът забеляза аленеещия залез над по-високия отсрещен хълм. За момент, с перото в уста, той се полюбува на златното сияние над гребена на хълма; после вниманието му бе привлечено от една дребна фигура, черна като мастило, която тичаше по хълма към неговия дом. Това беше някакъв възнисьък човек с цилиндър и той тичаше толкова силно, че краката му просто се сливаха в неясно петно.

„Още едно магаре — помисли си доктор Кемп. — Като онзи, който изникна срещу мене тази сутрин иззад един ъгъл и извика: «Невидимия идва, господине!» Не мога да разбера какво става с хората. Може да си помислиш, че живееш в тринайсети век.“

Той стана, отиде до прозореца и се загледа към хълма, потънал в полумрак, и в тъмната фигура на тичащия човек.

— Той, изглежда, отчаяно бърза — каза доктор Кемп, — но това малко му помага. Бяга тъй тежко, сякаш джобовите му са натъпкани с олово. Давай, господине, давай! — рече доктор Кемп.

След миг една от вилите на хълма, която бе най-високо, скри от поглед тичащия. След още един миг той пак се показва между две къщи, сетне се скри и наново се показва и така три пъти, докато накрая се изгуби от поглед.

— Магарета! — каза доктор Кемп и като се обърна, се упъти отново към бюрото си.

Но онези, които се случиха да бъдат по това време на пътя и да видят отблизо тичащия, да видят изражението на малодушен страх върху потното му лице, не споделяха презрителния скептицизъм на доктора. Човекът тичаше и звънтеше като здраво натъпкана кесия, която подхвърлят ту на една, ту на друга страна. Той не се озърташе ни надясно, ни наляво, а гледаше с ококорени очи право пред себе си, натам, където в подножието на хълма светваха един след друг фенери и се събираха хора. Кривата му уста се разтвори, появи се гъста пяна, той задиша хрипливо и шумно. Тези, покрай които минеше, се спираха и почваха да оглеждат пътя нагоре-надолу и със зараждащо се безпокойство се питаха едни други каква би могла да бъде причината за такова енергично бягане.

Изведнъж далеч, почти на върха на хълма, някакво куче, което си играеше на пътя, изквича и се мушна тичешком под една порта и докато минувачите недоумяваха, край тях прелетя нещо като вятър, като шум от шляпане на боси крака или тежко дишане.

Хората се развикаха. Отскочиха встрани. Втурнаха се с вопли надолу по хълма. Виковете им вече ехтяха по улицата, когато Марвел беше още на средата на хълма. Като достигаха домовете си, те затръшваха и заключваха след себе си вратите и силно запъхтени, съобщаваха страшната вест. Марвел чуваше затръшването на вратите и правеше последни отчаяни усилия.

Ужасът достигна до него, задмина го стремително и за миг обхвана целия град.

— Невидимия иде! *Невидимия!*

[1] Белведер — стаичка, кула или тераса на върха на къща. ↑

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

ВЪВ „ВЕСЕЛИТЕ КРИКЕТИСТИ“^[1]

Странноприемницата „Веселите крикетисти“ се намира в самото подножие на хълма, където започва линията на конския трамвай. Стопанинът, облегал се с дебелия си червен ръце на тезгяха, разговаряше за коне с един анемичен файтонджия, а някакъв човек с черна брада, облечен в сиво, лапаше сухари със сирене, пиеше „Бъртън“^[2] и говореше с американски акцент с един полицаи, току-що сменил се от дежурство.

— Какви са тези викове? — попита файтонджията, като прекъсна внезапно разговора, и почна да оглежда над мръсната жълта щора на ниския прозорец на странноприемницата пътя, който водеше нагоре по хълма. Някой мина тичешком отвън.

— Трябва да има пожар — рече стопанинът.

Чуха се приближаващи се стъпки: някой тичаше тежко. Вратата шумно се разтвори и в стаята нахълта Марвел, разплакан, раздърпан, без шапка и с раздрана яка на дрехата. Като се обърна конвулсивно, той се опита да затвори вратата, но ремъкът я държеше полуотворена.

— Иде! — изпищя Марвел ужасено. — Той идва. Невидимия! Преследва ме! За бога. Спасете ме! Спасете ме! Спасете ме!

— Затворете вратите — рече полицаят. — Кой идва? Каква е тая врява? — Той отиде до външната врата, откачи ремъка и вратата се хлопна. Американецът затвори втората врата.

— Скрийте ме — простена Марвел, като се олюляваше и плачеше, но здраво стискаше книгите. — Скрийте ме. Заклучете ме някъде. Казвам ви, той ме преследва. Избягах от него. Каза, че ще ме убие. И ще го направи.

— *Не бива да се боите* — рече чернобрадият. — Вратите са затворени. Какво се е случило?

— Скрийте ме — повтори Марвел и изведнъж гръмко изпищя: външната врата се разтресе от силен удар и последва нервно чукане,

придружено с викове.

— Хей! — викна полицаят. — Кой е там?

Марвел се замята като безумен към панелите, които приличаха на врати.

— Той ще ме убие! — викаше той. — Има нож! За бога!...

— Елате — рече стопанинът, — елате тук. — Той отметна дъската и Марвел се стрелна зад тезгяха. Чуването на вратата пак се поднови.

— Не му отваряйте! — завика Марвел. — *Моля ви*, не му отваряйте! *Къде* да се скрия?

— И тъй, значи, това е Невидимия? — попита чернобрядият, подложил ръка на гърба си. — Мисля, че вече е време да го видим.

Изведнъж прозорецът на странноприемницата се разхвърча на парчета и отвън отекнаха викове и шум от бягащи хора. Полицаят, като стъпи на един малък диван, провря глава през прозореца да види кой стои пред вратата. После слезе и каза, повдигайки вежди:

— Това е той.

Стопанинът постоя до вратата на приемната, където заключиха Марвел, погледна счупеното стъкло и отиде при своите посетители.

Всичко изведнъж стихна.

— Жалко, че не е у мен палката — каза полицаят, приближавайки се нерешително към вратата. — Като отворим вратата, той веднага ще влезе. Няма с какво да го спрем.

— А вие не бързайте толкова да отваряте — рече боязливо анемичният файтонджия.

— Отключете — каза чернобрядият, — нека влезе — и показва револвера в ръката си.

— Не бива така — рече полицаят, — това е убийство.

— Знам в коя страна се намирам — възрази чернобрядият. — Ще стрелям в краката му. Отключете вратата.

— Гледайте само да не уцелите моя гръб — каза стопанинът, надзъртайки иззад щората към улицата.

— Добре — рече чернобрядият и като се наведе, отключи, държейки револвера готов. Стопанинът, файтонджията и полицаят се обърнаха към вратата.

— Влезте — тихо каза чернобрядият, като отстъпи крачка и гледаше отключената врата; револверът беше скрит зад гърба му. Но

никой не влезе, вратата не се отвори. Когато след пет минути друг файтонджия предпазливо надникна в странноприемницата, всички още стояха в очаквателни пози, а от приемната надзърташе една уплашена физиономия.

— Всички ли врати са заключени? — попита Марвел. — Той е някъде тук... дебне. Хитър е като дявол.

— Боже мой! — възкликна здравенякът стопанин. — А задната врата! Вие останете тук. Та нали... — Той безпомощно се огледа. Вратата на приемната се хлопна и ключът изцпрака в ключалката. — Вратата за двора, задният вход...

Той изтича от стаята.

След минута се върна с кухненски нож в ръка.

— Вратата към двора е отворена! — каза той и дебелия му долна устна увисна.

— Може да е вече тук — каза първият файтонджия.

— В кухнята го няма — рече стопанинът. — Там има две жени и аз обходих цялата кухня с този нож, в нито едно ъгълче не забравих да машна. Жените казаха, че не е влизал. Нищо не са забелязали.

— Сложихте ли резето на вратата? — попита първият файтонджия.

— То се знае, да не съм сукалче — отвърна стопанинът.

Чернобрадият прибра револвера. Но още същия миг хлопна подвижната дъска на тезгяха, изцпрака ключалка и вратата на приемната широко се отвори. Те чува как Марвел изпищя като уловен заек и се втурнаха през тезгяха да му помогнат. Чернобрадият гръмна, огледалото до насрещната стена на приемната иззвънтя и парчетата шумно нападаха по пода.

Като влезе в стаята, стопанинът видя, че Марвел странно се гърчи и извива пред вратата, която водеше към кухнята и двора. Докато стопанинът стоеше нерешително, вратата се отвори и Марвел бе вмъкнат в кухнята. Оттам се чу писък и шум на падащи тенджери. Марвел, навел глава, упорито се дърпаше назад, но беше домъкнат до вратата за двора. Ключалката изцпрака.

Полицаят, който се опитваше да се провери покрай стопанина, се втурна в кухнята, придружен от един от файтонджиите, и хвана китката на невидимата ръка, която държеше за яката Марвел, но бе ударен в лицето, олюля се и отстъпи назад. Вратата се отвори и

Марвел направи отчаян опит да се скрие зад нея. В това време файтонджията хвана нещо.

— Улових го — каза той.

Червените ръце на стопанина сграбчиха невидимото пространство.

— Ето го — извика той.

Марвел, изпуснат от невидимите ръце, падна на пода и се опита да изпълзи зад краката на борецките се. Борбата се развихри до вратата. Най-първо отекина гласът на Невидимия — той силно изстена, тъй като полицаят го бе настъпил по крака. После извика бясно и юмруците му заудряха като чукове. Файтонджията изведнъж изохка и се сгърчи, ударен под диафрагмата. Вратата на приемната се хлопна и прикри отстъплението на Марвел. След време мъжете в кухнята разбраха, че се борят с празно пространство.

— Къде избяга той? — извика чернобрадият. — Навън ли?

— Ей натам — каза полицаят, като излезе на двора и се спря.

Парче керемидата прелетя до самото му ухо, падна на кухненската маса, отрупана със съдове, и се раздробиха.

— Ще му дам аз да разбере! — извика чернобрадият. Над рамото на полицаия блесна дулото на револвера и към полумрака, откъдето беше хвърлена керемидата, излетяха един след друг пет куршума. Стреляйки, чернобрадият описваше с ръката си дъга, така че куршумите биеха лъчеобразно в тесния двор.

Последва тишина.

— Пет куршума — каза чернобрадият — Сигурна работа. Като четири аса с джокер. Някой да донесе фенер и да вървим да търсим трупа му.

[1] Крикетисти — играчи на крикет, вид спортна игра. ↑

[2] Бъртън — марка вино. ↑

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

ГОСТЪТ НА ДОКТОР КЕМП

Доктор Кемп продължаваше да пише в своя кабинет, когато изстрелите привлякоха вниманието му. „Дан, дан, дан“ — ехтяха те един след друг.

— Охо-о! — възкликна доктор Кемп, като отново захапа перото и се послуша. — Кой в Бърдок стреля с револвер? Какво са намислили пък сега онези магарета?

Той отиде до южния прозорец, разтвори го и като подаде глава навън, почна да се взира към обгърнатия от нощта град: мрежа от светещи прозорци, гирлянди фенери и осветени витрини, с черните петна на покривите и дворовете помежду тях.

— Изглежда, там, под хълма, край „Крикетистите“, се е събрала тълпа — каза той и продължи да се взира. После погледът му се устреми по-надалеч, където бяха светлините на корабите и на пристанището — малка, силно осветена постройка, която блестеше като жълт диамант. Луната в първа четвърт грееше ниско над западния хълм, а звездите бяха тъй ярки, както в тропическите страни.

След пет минути, в които мисълта му първо бе заета със социалните условия на бъдещето и после се залута из дебрите на безпределното време, доктор Кемп въздъхна, затвори прозореца и се върна при бюрото си.

Около час по-късно на входната врата се позвъни. Откак Кемп чу изстрелите, работата престана да му спори, той постоянно се разсейваше. Когато се позвъни, той се послуша. Чу как прислужницата отвори и зачака да чуе стъпките ѝ по стълбите, но тя не дойде.

— Кой може да е това? — рече Кемп.

Той се опита отново да продължи работата си, но не успя, стана и слезе по стълбите до площадката; там позвъни и когато долу в хола се появи прислужницата, попита я, наведен над перилата:

— Писмо ли донесоха?

— Не, звъниха, изглежда, по погрешка, сър — отвърна прислужницата.

„Нещо съм нервен тази вечер“ — рече си Кемп. Той се върна в кабинета, залови се енергично за работа и след малко бе вече всецяло погълнат. Тишината в стаята се нарушаваше само от чукането на часовника и от скрибуцането на гъшето перо, което се движеше бързо по листа в самия център на светлия кръг, който лампата хвърляше върху бюрото.

Беше два часът през нощта, когато доктор Кемп реши да прекрати работата си за този ден. Той стана, прозя се и заслиза към своята спалня. Бе вече свалил сакото и жилетката си, когато му се допи. Взе свещ и слезе в столовата да потърси там сода и уиски.

Научните занятия бяха направили доктор Кемп много наблюдателен; на връщане от столовата той забеляза в хола едно тъмно петно на линолеума до рогозката край стълбите. Вече се бе качил горе, когато изведнъж си зададе въпроса откъде се е взело това петно. Това беше несъмнено подсъзнателна мисъл. Но така или иначе, докторът се върна в хола, остави содата и уискито и като се наведе, попипа петното. Без особено учудване той се убеди, че то е лепкаво и червено като засъхваща кръв.

Като взе отново содата и бутилката уиски, доктор Кемп се качи горе, оглеждайки се внимателно и опитвайки се да си обясни произхода на петното кръв. На площадката той забеляза нещо и се спря изумен. Дръжката на вратата на стаята му бе изцапана с кръв.

Кемп погледна ръката си. Тя беше съвсем чиста и той си спомни, че когато бе излязъл от кабинета си, вратата на спалнята беше отворена — следователно не беше докосвал дръжката. С твърди стъпки влезе в спалнята; лицето му беше съвсем спокойно, само че малко порешително, отколкото обикновено. Очите му, като оглеждаха внимателно стаята, се спряха на леглото. На одеялото имаше много кръв, а чаршафът беше разкъсан. Когато той влезе първия път в стаята, не забеляза това, тъй като се бе упътил направо към тоалетната масичка. На едно място завивките бяха омачкани, сякаш някой току-що бе седял на тях.

Сетне му се стори, че нечий глас тихо възкликна: „Господи! Та това е Кемп!“ Но докторът не вярваше в тайнствени гласове.

Той стоеше и гледаше омачканите завивки. Дали действително някой бе проговорил? Той отново се огледа, но не забеляза нищо подозрително освен омачканото и изцапано с кръв легло. После Кемп ясно чу някакво движение в другия край на стаята, до умивалника. Всеки човек, дори най-интелигентният, запазва в себе си известна доза суеверие. Чувство на страх обзе доктор Кемп. Той затвори вратата на спалнята, отиде до тоалетната масичка и сложи на нея содата и бутилката уиски. Изведнъж докторът потрепери: във въздуха, между него и умивалника, висеше една окървавена превръзка от парче платно.

Поразен, той почна да се взира. Това беше празна превръзка — грижливо направена, но съвсем празна. Кемп поиска да се приближи и да я хване, но нечие докосване го спря и той чу глас, отекнал съвсем отблизо.

— Кемп! — каза Гласа.

— А? — рече Кемп с отворена уста.

— Не се плашете — продължи Гласа. — Аз съм невидим.

Известно време Кемп не отговори нищо, само се взираше в превръзката.

— Невидим ли? — каза той накрая.

— Невидим — повтори Гласа.

Кемп си спомни историята, на която толкова се бе смял същата сутрин. Но в тази минута той очевидно не беше нито много уплашен, нито слиян. Едва по-късно можа да си даде сметка за случилото се.

— Предполагам, че всичко това е измислица — каза Кемп. В главата му се въртяха доводите, които бе изтъкнал сутринта. — Вие сте с превръзка? — попита той.

— Да — отвърна Невидимия.

— О! — възкликна Кемп. — Гледай ти. — Но веднага се опомни. — Това е измама. Някакъв фокус. — Той внезапно пристъпи напред и ръката му, протегната към превръзката, опря в невидими пръсти.

При този допир той отстъпи назад и цветът на лицето му се промени.

— За бога, Кемп, не се плашете! Толкова ми трябва помощ! Почакайте!

Невидимата ръка хвана Кемп за лакътя. Кемп я удари.

— Кемп! — извика Гласа. — Успокойте се, Кемп! — И невидимата ръка още по-здроаво стисна лакътя на Кемп.

Лудо желание да се освободи обзе Кемп. Превързаната ръка се впи в рамото му и изведнъж Кемп беше повален и хвърлен върху леглото. Той отвори уста да извика, но в същия миг краят на чаршафа бе напъхан между зъбите му. Невидимия го държеше здраво, ала ръцете на Кемп бяха свободни и той бясно удряше с тях, където завърне; опитваше се и да рита.

— Бъдете благоразумен — рече Невидимия, който държеше здраво Кемп въпреки силните удари в ребрата. — По дяволите, не злоупотребявайте с търпението ми. Лежете мирно, глупако! — изрева Невидимия в ухото на Кемп.

Още миг Кемп продължи да се съпротивява, после се усмири.

— Ако извикате, ще ви разбия лицето — рече Невидимия и измъкна чаршафа от устата на Кемп. — Аз съм невидим. Не съм измислица, нито фокус. Аз съм действително невидим. И ми трябва вашата помощ. Няма да ви направя нищо, стига да не се държите като побеснял селяк. Нима не ме помните, Кемп? Аз съм Грифин, заедно учихме в университета.

— Пуснете ме да стана — отвърна Кемп. — Никъде няма да избягам. Искам да поседя спокойно.

Той седна на леглото и опипа врата си.

— Аз съм Грифин, учих в университета заедно с вас. Направих се невидим. Аз съм най-обикновен човек... човек, когото познавахте, само че съм невидим.

— Грифин ли? — попита Кемп.

— Да, Грифин — отвърна Гласа. — В университета бях един курс след вас, почти албинос^[1], висок шест стъпки и широкоплещест, с румено лице и червени очи; получих медал по химия.

— Нищо не разбирам — рече Кемп, — главата ми съвсем се обърка. Какво общо има с това Грифин?

— Грифин — това съм аз.

Кемп се замисли.

— Ужасно! — каза той. — Но каква дяволия може да направи един човек невидим?

— Никаква дяволия. Това е съвсем логичен и понятен процес...

— Ужасно! — рече Кемп. — Как става това?...

— Ужасно е наистина. Но аз съм ранен, имам болки и съм уморен. О, господи! Кемп, бъдете мъж! Отнесете се към това спокойно. Дайте ми да ям и да пия, а дотогава ще поседна.

Кемп гледаше втренчено превръзката, която се движеше из стаята; после той видя как плетеното кресло се задвижи по пода и се спря до леглото. То изскърца и седалката хлътна с около четвърт инч. Кемп разтърка очи и отново попипа врата си.

— Това надминава всички привидения — каза той и глупаво се разсмя.

— Ето, такъв ви искам. Слава богу, вече ставате благоразумен.

— Или по-глупав — рече Кемп и отново разтърка очи.

— Дайте ми уиски. Едва дишам.

— Май не е така според мен. Къде сте? Ако стана, да не се блъсна във вас? Аха, вие сте *ей тук!* Добре, Уиски. Ето го. Къде да ви го поднеса?

Креслото изскърца и Кемп усети, че му вземат чашата от ръцете. Той я пусна не без усилие; боеше се инстинктивно, че тя ще падне и ще се счупи. Но чашата остана наведена във въздуха на около двадесет инча над предния край на креслото. Кемп гледаше чашата с пълно изумление.

— Това е... *разбира се...* хипноза. Вие, изглежда, ми внушихте, че сте невидим.

— Глупости! — каза Гласа.

— Но това е безумие!

— Изслушайте ме.

— Тази сутрин аз приведох неоспорими доказателства — започна Кемп, — че невидимостта...

— Никак не ме интересуват вашите доказателства! — прекъсна го Гласа. — Умирам от глад и после за един съвсем гол човек тук е доста хладно.

— Чувствувате глад! — учуди се Кемп.

Чашата уиски се наклони повече.

— Да — каза Невидимия, като остави шумно чашата настрана. — Нямате ли халат?

Кемп възкликна нещо неразбираемо, отиде до гардероба и извади оттам един тъмночервен халат.

— Ще ви бъде ли по мярка? — попита той.

Халатът му бе отнет. За миг дрехата остана да виси неподвижно във въздуха, после странно се залюшка, изду се по цялата си дължина и като се закопча хубаво, седна в креслото.

— Няма да бъде лошо да ми донесете и гащи, чорапи и чехли — отсече Невидимия. — И нещо за хапване.

— Каквото пожелаете. Но такова нелепо нещо ми се случва за пръв път в живота!

Кемп извади от скрина всичко, каквото поиска Невидимия, и слезе в килера. Върна се със студени котлети и хляб и като придърпа една малка масичка, нареди на нея всичко пред госта си.

— Ще мина и без нож — каза Невидимия и един котлет увисна във въздуха. Чу се дъвчене.

— Винаги съм предпочитал първо да се облека, а после да ям — рече Невидимия с пълна уста, като гълташе лакомо. — Странна прищявка!

— Ръката ви добре ли е? — попита Кемп.

— Бъдете спокоен — отвърна Невидимия.

— Но колко странно е все пак...

— Точно така. Ала най-странното е, че съм влязъл именно във вашата къща, когато стана нужда да си направя превръзка. Това е първият ми успех! Впрочем и без това бях решил да пренощувам тук. И нищо няма да ви избави! Страшно неприятно е, че кръвта ми се вижда, нали? Цяла локва изтече. Изглежда, тя става видима, когато почне да се съсирва. Успях да променя само живата тъкан и ще бъда невидим само докато съм жив. Тук съм вече три часа.

— Но как постигнахте това? — започна Кемп ядосано. — Дяволска работа! Цялата тази история е нелепост от начало до край.

— Не — възрази Невидимия; — всичко почива на здрав разум.

Той се протегна и взе бутилката уиски. Кемп с изумление гледаше как халатът поглъща уискито. Лъч светлина от свещта, който прозираше през една дупчица на дясното рамо на халата, образуваше светъл триъгълник под левите ребра.

— Какви бяха тези изстрели? — попита Кемп. — Как започна стрелбата?

— Там имаше един глупак, нещо като мой другар, проклет да бъде, който се опита да ми открадне парите. И успя.

— Също невидим ли?

— Не.

— Е, и сетне?

— Не може ли да хапна още нещо? После ще разкажа всичко поред. Гладен съм, пък и ръката ме боли. А вие искате да ви разказвам! Кемп стана.

— Значи, *не вие* сте стреляли? — попита той.

— Не — отговори гостът. — Стреля наслука някакъв идиот, не го познавам кой е. Те всички се изплашиха. Всички се плашат от мен. Дяволите да ги вземат! Но ето какво, Кемп — искам да ям още.

— Ще отида да видя дали долу има и друго за ядене — каза Кемп. — Страхувам се, че ще намеря твърде малко.

Като свърши с яденето — а той добре си похапна — Невидимия поиска пура. Нетърпеливо отхапа края, преди Кемп да успее да намери нож, и изруга, когато най-горният лист се разви.

Беше странно да гледаш как пуши: устата, гърлото, фаринксът и ноздрите ставаха видими, когато кръжащият дим минаваше през тях.

— Славно нещо е пушенето! — рече той и всмукна дим с наслада. — Имах късмет, че попаднах на вас, Кемп. Трябва да ми помогнете. Какъв късмет — да ви срещна тъкмо сега! Аз съм в отчаяно положение... бях като побъркан. Какво ли не изпатих! Но сега работата ми ще потръгне, вярвайте.

Той си наля още уиски със сода. Кемп стана, огледа се и донесе от съседната стая друга чаша, за себе си.

— Всичко това е странно, но и аз ще си пийна.

— Почти не сте се изменили, Кемп, през тези дванайсет години. Вие, русите мъже, малко се променят. Все сте си хладнокръвен и методичен. Трябва да ви обясня всичко. Ще работим заедно!

— Но как стана това? — попита Кемп. — Как станяхте такъв?

— За бога, оставете ме спокойно да попуша, после ще ви разказвам.

Но тази нощ той не разкри тайната си. Китката го заболя по-силно; появи се треска, той много отпадна; в главата му непрекъснато се въртяха впечатленията от гонитбата по хълма и сбиването край странноприемницата. По едно време почна да разказва, но веднага се отплесна. Заговори несвързано за Марвел, запуши по-нервно, гласът му стана по-ядовит. Кемп се мъчеше да научи от разказа колкото може повече.

— Той се плашеше от мен. Виждах, че се плаши от мен — непрекъснато повтаряше Невидимия. — Искаше да избяга от мене, все това му беше в ума. Какъв глупак съм бил! Ах, този негодник! Как се бях разгневил. Трябваше да го убия.

— Откъде се сдобихте с парите? — внезапно попита Кемп.

Невидимия замълча. После отвърна:

— Не мога да ви кажа сега това.

Изведнъж той простена и се наведе напред, хващайки с невидимите си ръце невидимата си глава.

— Кемп — каза той, — вече трета нощ как не съм спал като хората, а само съм подрямвал някой и друг час. Трябва да си отспя.

— Добре, разположете се тук, в моята стая.

— Но как мога да спя? Ако заспя, той ще избяга. Ех! Не е ли все едно.

— Раната сериозна ли е? — попита Кемп.

— Дребна работа — драскотина. Господи, как ми се спи!

— Лягайте тогава.

Невидимия, изглежда, наблюдаваше Кемп.

— Има особени причини да не искам да бъда заловен от себеподобните си — произнесе той бавно.

Кемп трепна.

— Ах, какъв съм глупак! — възкликна Невидимия и удари с юмрук по масата. — Сам ви втълпих в главата тази мисъл.

[1] Албинос — човек с неестествено бяла кожа и коса, лишени от пигмент. ↑

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

НЕВИДИМИЯ СПИ

Въпреки своята отпадналост и своята рана Невидимия все пак не повярва сляпо на думите на Кемп, че на свободата му никой не ще посегне. Той огледа двата прозореца на спалнята, вдигна щорите и отвори капациите, за да се убеди, че оттам може да се избяга, както твърдеше Кемп. Навън цареше мирна и тиха нощ, над хълмовете залязваше луната в първа четвърт. После Невидимия огледа ключалките на спалнята, на тоалетната и банята, за да се убеди, че би могъл и оттам да се измъкне. Накрая заяви, че е доволен. Стоеше на килимчето пред камината и Кемп го чу да се прозява.

— Съжалявам — каза Невидимия, — че не мога да ви разкажа за всичко, което направих. Толкова съм отпаднал. То е глупаво, дума да няма. То е чудовищно! Ала повярвайте ми, Кемп, каквото и да сте доказвали сутринта, това нещо е напълно възможно. Аз направих откритие. Смятах да го запазя в тайна. Но това е немислимо. Необходим ми е помощник. И вие тъкмо... Колко неща ще можем да извършим!... Но за това утре. Сега, Кемп, трябва на всяка цена да заспя — иначе ще умра.

Кемп стоеше сред стаята и гледаше халата без глава над него.

— И тъй, сега ще ви оставя — каза той. — Но това е невероятно. Още три такива случки, които да обърнат наопаки всичките ми теории, и аз ще се побъркам. И все пак очевидно това е така! Не ви ли трябва още нещо?

— Искам само да ми пожелаете лека нощ — рече Грифин.

— Лека нощ — каза Кемп и стисна невидимата ръка.

Той тръгна ребром към вратата. Изведнъж халатът бързо го доближи.

— Помнете — произнесе халатът. — Никакви опити да ми пречите или да ме задържите. Иначе...

Кемп леко промени лице.

— Нали, струва ми се, ви дадох дума — рече той.

Кемп излезе, затвори тихо след себе си вратата и ключът незабавно щракна в ключалката. Докато стоеше неподвижен, с израз на покорно учудване на лицето, чуха се бързи стъпки към вратата на тоалетната стая и тя също бе заключена. Кемп се плесна с ръка по челото.

— Сънувам ли? Дали целият свят се е побъркал, или пък аз съм полудял? — Той се засмя и попипа заключената врата. — Изгонен от собствената си спалня, и от кого? От един призрак. Каква върховна безсмислица!

Той отиде на стълбите, обърна се и отново погледна заключените врати.

— Неоспорим факт — рече докторът и докосна врата си, който бе леко контузен. — Да, неоспорим факт! Но... — Той отчаяно поклати глава, обърна се и заслиза надолу.

Запали лампата в столовата, взе си пура и се заразхожда из стаята, като ту възкликваше от време на време, ту спореше високо сам със себе си.

— Невидим! — каза той. — Може ли да съществува невидимо животно. В морето — да. Там има хиляди, милиони. Всички личинки, всички микроорганизми, а медузите! В морето невидимите същества са повече от видимите! Преди никога не бях помислял за това. А в езерата! Всички тези малки организми, които обитават езерата — късчета безцветна, прозрачна слуз!... Ами във въздуха? Не! Това е невъзможно. А впрочем, защо не? Ако човек е направен от стъкло, тогава пак щеше да бъде видим.

Кемп се замисли дълбоко. Три пури се превърнаха в бяла пепел, разсипала се по килима, преди той да заговори отново. Или по-право, просто извика. Обърна се встрани, излезе от стаята, отиде в своята приемна и запали там газената лампа. Това беше малка стая, тъй като доктор Кемп не упражняваше частна практика; там бяха вестниците от предишния ден. Сутрешният брой, разгънат, небрежно бе захвърлен настрана. Кемп грабна вестника, запрелиства го и почна да чете съобщението за „Необикновената случка в Айпинг“, прочетено с такова усърдие на Марвел от моряка в Порт Стоу. Докторът бързо прегледа тези редове.

— Целият омотан! — възкликна той. — Предрешен! Крие своята тайна. Очевидно никой не е знаел за неговото нещастие. Какво си е

наумил той, дявол да го вземе?

Докторът изпусна вестника и очите му зашариха по масата.

— Аха! — рече той и взе „Сейнт Джеймс Газет“, който лежеше още неразтворен. — Сега ще разберем цялата истина — и разгъна вестника. Погледът му бе привлечен от две колонки. „Цяло село в Съсекс се побъркало“ — гласеше заглавието. — Боже милостиви! — възкликна Кемп, като четеше жадно скептичния отчет за случилото се по-предишния следобед в Айпинг, с което читателят вече е запознат. Бележката се предшестваха от едно съобщение, препечатано от сутрешния вестник.

Кемп прочете всичко отначало. „Тичаше по улицата, сипейки удари наляво и надясно. Джафърс в безсъзнание. Хъкстър сериозно наранен. Не може да съобщи нищо за това, което е видял. Тежко оскърбление на викария. Една жена заболяла от страх. Изпочупени стъкла. Цялата тази необикновена история е несъмнено измислица. Но е достатъчно интересна, затова я печатаме.“

Кемп изпусна вестника и втренчи поглед в една точка.

— Навярно е измислица! — повтори той.

После отново взе вестника и още веднъж прочете всичко.

— Но отде се е взел този скитник? За какъв дявол той е тичал подир този скитник?

Докторът се отпусна безсилно на кушетката за болни.

— Той е не само невидим, но и побъркан! Страда от манията да убива!...

Когато настъпи зората и бледата светлина се смеси със светлината на лампата и с цигарения дим в столовата, Кемп все още крачеше от единия край на стаята до другия, мъчейки се да разбере невероятното.

Той беше премного възбуден, за да помисли за сън. Сънените прислужници, които го завариха на утрото в такъв вид, помислиха, че са му подействували зле прекалените занимания. Той даде едно необикновено, но затова пък съвсем ясно нареждане да поднесат закуска за двама в кабинета му горе, а после да слязат долу и да не се мяркат повече на горния етаж. Продължи да крачи из столовата, докато не му поднесоха сутрешния вестник. За Невидимия пишеше нашироко, но новото беше само едно съобщение за случилото се предишната вечер, както и друго съобщение, написано много лошо, за още една

необикновена случка в Порт Бърдок. Така Кемп научи за станалото във „Веселите крикетисти“, научи и името на Марвел. „Той насила ме държа при себе си цели двацет и четири часа“ — бе заявил Марвел. Пишеше още нещо и за Айпинг, но то беше незначително; споменавахе се също и за повреждането на телеграфната линия. Във всички тези съобщения нямаше нищо, което да хвърли светлина върху взаимоотношенията между Невидимия и скитника, тъй като Марвел не бе споменал ни дума за трите книги и за парите, с които беше натъпкан. Скептичен тон вече не се чувствуваше и цяла армия репортери и следователи се бе заловила с щателно обследване.

Кемп прочете внимателно съобщенията и прати прислужницата да купи всички сутрешни вестници, които намери. После прочете жадно и това, което пишеше в тях.

— Той е невидим! — възкликна Кемп. — И ако се съди по вестниците, става дума за ярост, превърнала се в мания. Пред нищо не би се спрял той. Да, пред нищо! И сега е там, горе, в моята спалня, волен като вятър! Какво, какво да направя? Предателство ли ще сторя, ако... Не!

Кемп отиде до едно малко, разхвърляно писалище в ъгъла и почна да пише някаква бележка. Като я написа до половина, той я скъса и написа друга. Прочете я и се замисли. После взе плик и написа адреса: „Полковник Адай, Порт Бърдок“.

Невидимия се събуди точно в момента, когато Кемп запечатваше плика. Той се събуди в лошо настроение и Кемп, който внимателно се вслушваше в най-малкото шумолене, чу силно шляпане на крака горе в спалнята. После изтрещя съборен стол и иззвънтя счупена чаша — чашата от умивалника. Кемп се упъти бърже нагоре и нервно почука на вратата.

ДЕВЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

НЯКОИ ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ

— Какво стана? — попита Кемп, когато Невидимия го пусна в стаята.

— Нищо — беше отговорът.

— А този шум?

— Пристъп на гняв — отговори Невидимия. — Забравих за ръката си; а тя ме боли.

— Вие, както изглежда, сте податлив на такъв род избухвания.

— Да.

Кемп прекоси стаята и събра парчетата от счупената чаша.

— Всички факти за вас са вече известни — рече той, като се изправяше с парчетата в ръка. — Всичко, което е станало в Айпинг и долу, в странноприемницата. Светът научи за своя невидим гражданин. Но никой не знае, че сте тук.

Невидимия изруга.

— Тайната е открита — продължи Кемп. — Предполагам, че това беше тайната, нали? Не зная какво смятате да правите. Но, разбира се, съм готов да ви помогна.

Невидимия седна на леглото.

— Закуската е сложена на горния етаж — съобщи Кемп, мъчейки се да говори с непринуден тон, и със задоволство видя, че неговият странен гост веднага стана при тези думи. Кемп го поведе по тесните стълби към белведера.

— Преди да предприемем с вас каквото и да било — каза Кемп, — бих искал да науча по-подробно как сте станали невидим. — И като хвърли мигновен неспокоен поглед към прозореца, той седна с вид на човек, на когото предстои дълга беседа. Изведнъж му хрумна, че всичко, което става сега, е глупост, бълнуване на безумец, но тази мисъл веднага изчезна, когато погледна през масата към Грифин: халатът без глава и без ръце седеше на масата за закуска и изтриваше невидимите си устни със странно стоящата във въздуха салфетка.

— Това е много просто и напълно възможно — рече Грифин, като остави настрана салфетката.

— За вас, разбира се, но... — Кемп се засмя.

— Е, да, естествено и на мен това отначало ми се струваше глуповато. Но сега, боже милостиви!... Предстоят ни велики дела! За пръв път тази идея се породила у мен в Чесилстоу.

— В Чесилстоу?

— Преместих се там от Лондон. Нали знаете, зарях медицина и се заех с физика. Не сте знаели? Е, така беше. Увеличаваше ме проблемата за *светлината*.

— А-а!

— Оптическата непроницаемост! Целият този въпрос е мрежа от загадки, през нея бледо прозира неуловимото решение. А аз тогава бях само двадесет и две годишен, много запален и си рекох: „Ще посветя на този въпрос целия си живот. Има над какво да се работи в тази област.“ Нали знаете колко глупавичък е човек на двадесет и две години.

— Не се знае дали не сме по-глупави сега — рече Кемп.

— Изглежда, знанието никога не може да удовлетвори човека!... Но аз се заех за работа и работех като негър. Мина не повече от половин година в усилен труд и размишления и ето че през мъглявата завеса внезапно блесна ослепителна светлина! Открих общия закон за пигментите и пречупванията на светлината — формулата, геометричния израз, включващ четири измерения. Глупците, обикновените хора, дори обикновените математици никак не подозират какво значение може да има за изучаващия молекулярна физика един такъв общ израз. В книгите — тези, които укри скитникът — има чудеса, магически числа! Но това не беше още метод, а идея, която можеше да доведе до метод, чрез който да стане възможно, без да се променят свойствата на материята — с изключение в някои случаи на цвета, — практически да се понижи коефициентът на пречупването на някои вещества, твърди или течни, и да се сведе до коефициента на пречупването на въздуха.

Кемп подсвирна:

— Интересно! Но все пак на мен още не ми е съвсем ясно. Разбирам, че по този начин бихте могли да развалите някой

скъпоценен камък, но да направите човека невидим — това е още далечна задача.

— Несъмнено — каза Грифин. — Но помислете: видимостта зависи от това как видимото тяло реагира на светлината. Ще започна от самото начало, тогава ще разберете по-добре принципа. Вие прекрасно знаете, че телата или поглъщат светлината, или я отразяват, или я пречупват, а някои правят и едното, и другото, и третото. Ако дадено тяло нито отразява, нито пречупва, нито поглъща светлината, то няма да се вижда. Така например вие виждате непрозрачната червена кутия, защото цветът ѝ поглъща известна част от светлината и отразява останалата, а именно — всички червени лъчи. Ако кутията не поглъщаше известна част от спектъра, а отразяваше светлината напълно, щеше да бъде ярка бяла кутия. Спомнете си среброто! Една кутия от диамант не би поглъщала много светлина и нейната повърхност също би отразявала малко светлина; но на отделни места, в зависимост от разположението на стените, светлината би се отразявала и пречупвала и ние щяхме да виждаме блестящо съчетание от искрящи отражения и полупрозрачни стени. Нещо като скелет от светлина. Кутията от стъкло не е така блестяща и не се вижда толкова ясно като диамантената, защото в нея стават по-малко отразявания и пречупвания. Ясно ли е? В известен смисъл такава кутия ще бъде прозрачна. Някои видове стъкло са по-прозрачни от други. Кутия от флинтглас^[1] би блестяла по-силно, отколкото кутия от обикновено стъкло за прозорци. Кутия от много тънко обикновено стъкло трудно би се забелязвала при слабо осветление, защото тя не поглъща почти никакви лъчи и отразява и пречупва съвсем малко светлина. Ако сложите парче обикновено безцветно стъкло във вода или още по-добре в друга течност, по-плътна от водата, почти никак няма да виждате това стъкло, защото светлината, като преминава от водата в стъклото, се пречупва и отразява съвсем слабо и не претърпява почти никакво изменение. Стъклото в този случай е почти толкова невидимо, колкото струите на светилния газ или водорода във въздуха. И то по същата тази причина!

— Да — рече Кемп, — всичко това е ясно. Такива неща са известни сега на всеки ученик.

— А ето още един факт, известен на всеки ученик. Ако се счупи парче стъкло и се счука съвсем на ситно, стъклото ще личи много

повече във въздуха и ще се превърне накрая в непрозрачен, бял прах. Това става, защото превръщането на стъклото в прах увеличава броя на плоскостите на пречупване и отражение. Стъклената плоча има само две повърхности, а в прахообразната маса всяка прашинка представлява отделна плоскост на пречупване или отражение и през цялата маса светлината преминава твърде слабо. Но ако изсипем белия стъклен прах във вода, той ще изчезне веднага. Стъкленият прах и водата имат почти еднакъв коефициент на пречупване и светлината, която минава от едната среда в другата, се пречупва и отразява съвсем слабо. Вие правите стъклото невидимо, потопявайки го в течност с приблизително същия коефициент на пречупване; всеки прозрачен предмет става невидим, ако го сложим в среда с почти същия коефициент на пречупване. И ако вие помислите малко, ще разберете, че стъкленият прах може да стане невидим и във въздуха, стига коефициентът на пречупване на светлината в него да се изравни с коефициента на пречупване на светлината във въздуха. Защото тогава при преминаването на светлината от стъкления прах във въздуха тя няма нито да се отразява, нито да се пречупва.

— Да, да — потвърди Кемп. — Но човекът не е стъклен прах.

— Разбира се — отвърна Грифин. — *Той е по-прозрачен.*

— Глупости!

— И това го казва един лекар! Как бързо се забравя всичко! Нима за десет години сте забравили това, което сте знаели по физика? Помислете колко прозрачни неща има, които не изглеждат прозрачни! Хартията например се състои от прозрачни влакна и ако тя ни изглежда бяла и непрозрачна, то е, защото причината е същата, поради която прахообразното стъкло ни изглежда бяло и непрозрачно. Намажете с мазнина бяла хартия, запълнете с мазнината всички шупли между частиците на хартията, така че пречупването и отразяването да става само на повърхността, и хартията ще стане прозрачна като стъкло. И не само хартията, а и влакното памук, лен, вълна, дървесина, както и — забележете това, Кемп! — *костите, месото, косата, ноктите и нервите*; с една дума, целият човешки организъм се състои от прозрачна, безцветна тъкан, с изключение на хемоглобина в кръвта и тъмния пигмент на косата — ето колко малко неща ни правят видими един за друг. Общо взето, тъканите на живия организъм не са по-малко прозрачни от водата.

— Вярно, вярно! — извика Кемп. — Нощес мислих за морските личинки и медузите!

— Ето че *сега* ме разбрахте! И всичко това аз знаех и обмислях година след като напуснах Лондон преди шест години. Но не споделих с никого своите мисли. Трябваше да работя при много тежки условия. Хобема, моят професор, беше простак, а не учен, все крадеше чужди идеи, все тикаше нос в чуждото! Нали знаете какво мошеничество цари в научния свят. Просто не исках да публикувам своето откритие и да разделя славата си с Хобема. Продължих да работя; приближавах се все повече до превръщането на моята формула в експеримент, в реалност. Не доверих никому своята работа, исках да смая света с откритието си и изведнъж да стана известен. Заех се с въпроса за пигментите, за да запълня някои празноти, и изведнъж — съвсем случайно — направих откритие във физиологията.

— Така ли?

— Известен ви е хемоглобинът — червеното вещество, което придава цвят на кръвта. И тъй, той може да стане бял... безцветен... и пак да запази всичките си свойства.

Кемп възкликна изумен.

Невидимия стана от мястото си и се заразхожда из малкия кабинет.

— Вие сте смаян и има защо. Помня онази нощ. Беше много късно — през деня ми пречеха да работя невежите студенти, които ме гледаха с отворени уста, и понякога осъмвах над работата си. Това откритие дойде внезапно, то се появи в ума ми в целия си блясък и завършеност. Бях сам, в лабораторията цареше тишина, високо над главата ми горяха тихо и ярко лампите. „Може да се направи животното — неговата тъкан — прозрачна! Може да го направим невидимо! Всичко освен пигментите. Мога да стана невидим“ — казах аз, като осъзнах веднага какво значи да бъдеш албинос, който знае такова нещо. Бях замаян от откритието си. Зарязах филтрирането, с което се занимавах, приближих се до големия прозорец и се загледах в звездите. „Мога да стана невидим“ — повтарях си аз. Да се извърши това, значеше да се надмине вълшебството. И аз, без никакви съмнения, почнах да си представям великолепната картина на онова, което може да даде на човека невидимостта. Тайнственост, могъщество, свобода. Отрицателните страни аз не виждах. Помислете

само! Аз — жалкият, беден асистент, обучаващ глупци в един провинциален колеж — мога да стана изведнъж всемогъщ. Кажете сам, Кемп, ако *вие* например... Всеки, вярвайте, би заработил трескаво върху такова откритие. И аз работих още три години и след всяко грамадно препятствие, което преодолявах с неимоверен труд, възникваше ново. Колко подробности! И нито минута спокойствие! А провинциалният професор вечно се взира в работата ти. Вечно пита едно и също: „Кога ще публикувате този ваш труд?“ Ами студентите, тези ограничени същества! Три години се мъчих така. И след три години на потайност и безпокойство се убедих, че е невъзможно да завърша своя опит, невъзможно.

— Защо? — попита Кемп.

— Нямах пари — отвърна Невидимия и отново се спря до прозореца и се загледа навън.

Изведнъж той се обърна рязко.

— Ограбих стария, ограбих баща си. Парите не бяха негови и той се застреля.

[1] Флинтглас — вид оптическо стъкло, което съдържа много олово и се отличава с голяма способност за пречупване на светлината.

↑

ДВАДЕСЕТА ГЛАВА

В КЪЩАТА НА ГРЕЙТ ПОРТЛАНД СТРИЙТ

За миг Кемп остана мълчалив, гледайки гърба на застаналата до прозореца безглава фигура. После трепна, поразен от някаква мисъл, хвана Невидимия за ръка и го отведе от прозореца.

— Вие сте уморен — рече той. — Аз седя, а вие през цялото време се разхождате. Седнете в моето кресло.

Самият той седна между Грифин и най-близкия прозорец. Грифин поседя в креслото мълчаливо, после отново заговори бързо:

— Когато се случи това, бях вече напуснал колежа в Чесилстоу. Беше през декември миналата година. Имах стая под наем в Лондон, голяма стая без мебели в една грамадна, запусната къща с много наематели в беден краен квартал недалеч от Грейт Портланд Стрийт. Стаята скоро се изпълни с най-различни прибори, купени с парите от баща ми, и аз работех упорито, успешно и се доближавах до целта. Приличах на човек, измъкнал се от гъсталак и неочаквано въввлечен в някаква безсмислена трагедия. Заминах за погребението на баща си. Цял бях погълнат от своите опити и не си помръднах пръста, за да спася татковата репутация. Помня погребението, скромната катафалка, малката процесия, студения, пронизващ вятър по склона на хълма и стария университетски другар на баща ми, който прочете над гроба заупокойна молитва — това беше жалък, чер, прегърбен старец със силна хрема...

Помня как се връщах от гробищата към опустелия дом през селището, което някога беше селце, а сега, пооправено надве-натри от лоши майстори, бе се превърнало в отвратително подобие на град. Всички пътища водеха към запустелите околности и бяха осеяни с купчини чакъл и влажни бурени. Помня как крачех по хлъзгавия, лъснал от влагата тротоар — мрачна, черна фигура — и странното чувство на отчужденост, което изпитвах в това градче, гнездо на фалшива почтеност и отвратително търгашество.

Смъртта на баща ми ни най-малко не ме огорчи. За мене той беше жертва на собствената си глупава чувствителност. Всеобщото лицемерие изискваше аз да присъствувам на погребението, а в действителност малко исках да зная за това.

Но като вървах по главната улица, в мен заговори миналото. Видях една девойка, която познавах от десет години. Нашите очи се срещнаха.

Сам не зная защо се върнах и я заговорих. Тя се оказа посредствен човек.

Цялото ми пребиваване в старото пепелище приличаше на сън. Тогава не чувствах, че съм самотен, че съм се преселил от живия свят в пустиня. Съзнавах, че съм изгубил интерес към окръжаващата среда, но отдавах това на общата пустота на живота. Да се върна в своята стая, значеше за мен отново да се върна към действителността. Тази стая съдържаха всичко, което познавах и обичах: апарата, подготвените опити. Почти всички препятствия бяха вече отстранени, оставаше само да се обмислят някои подробности.

Някога, Кемп, ще ви опиша всички тези най-сложни процеси. Но сега да не се впускаме в подробности. Повечето от това, с изключение на някои неща, които предпочитам да пазя в паметта си, е записано с шифър в книгите, които укри скитникът. Трябва да го хванем. Трябва да си възвърнем тези книги. Главната задача беше да се постави видимият предмет, чийто коефициент на пречупване ще бъде понижен, между два излъчващи светлина центрове на ефирни трептения — за тях ще ви разкажа по-късно. Не, това не са рентгенови лъчи; не знам дали някой е описал тези лъчи, за които споменавам сега, но те съществуват, това е несъмнено. Използувах две малки динамомашини, които пусках в ход чрез евтин газов двигател. Първия си опит направих с късче бяла вълнена материя. Колко странно беше да видиш как тази бяла, мека материя почва да се губи като колелце дим и накрая изчезва съвсем.

Не можех да повярвам, че съм извършил това. Пъхнах ръка в празното пространство и напипах материята все тъй плътна както преди. Неволно я изпуснах и тя падна на пода. После трудничко я намерих.

А сетне ето какво се случи: чух зад гърба си мяукане, обърнах се и видях на капака на щерната бяла котка — мършава и много мръсна.

Дойде ми идея. „Всичко е готово за теб“ — рекох аз, отидох до прозореца, отворих го и галъвно помамах котката. Тя влезе в стаята, мъркайки — бедната, едва не бе умряла от глад, дадох ѝ мляко. Храната беше в един шкаф в ъгъла на стаята. Като излока млякото, котката почна да се разхожда из стаята и да души навсякъде — изглежда, бе решила, че това ще бъде новият ѝ дом. Невидимото парцалче малко я поразтревожи — да бяхте отнякъде да зърнете как фучеше тя! Настаних я удобно на възглавницата на бедното си легло и я нагостих с масло, за да ми позволи да я изкъпя.

— И вие я подложихте на опит?

— Да. Но да дадеш на котка лекарства, не е лесно, Кемп! И моят опит не успя.

— Не успя?

— По две причини. Първо, ноктите и, второ, пигментът. Забравих му името — в задната част на очите на котките; как се казваше?

— Tapetum.

— Точно тъй, tapetum. Този пигмент не изчезна. След като тя погълна средството за обезцветяване на кръвта и направих с нея разни други процедури, ѝ дадох опиум и заедно с възглавницата, на която спеше, я преместих до апарата. И сетне, когато всичко се обезцвети и изчезна, останаха само две малки петна — очите ѝ.

— Интересно!

— Не мога да си обясня това. Котката, разбира се, беше обинтована и вързана и аз не се боях, че може да избяга. Но тя се събуди, когато превъплъщението ѝ още не беше завършило окончателно, почна жално да мяука и ето че на вратата се чу чукане. Чукаше старицата, която живееше на долния етаж и ме подозираше, че се занимавам с вивисекция^[1] — една грохнала от пианство бабичка, която нямаше нищо друго на света освен тази котка. Бързо си послужих с хлороформ, котката млъкна и аз открях вратата. „Във вашата стая ли мяукаше котка? — попита тя. — Да не е моята?“ — „Не, грешите, тук няма никаква котка“ — отвърнах аз много любезно. Тя не ми повярва съвсем и се опита да надникне в стаята, която сигурно ѝ се стори доста странна: голи стени, прозорци без завеси, бедно легло, газов двигател в действие, светене на апарат и слаба,

остра миризма на хлороформ. Накрая трябваше да се задоволи с обяснението ми и си тръгна.

— Колко време ви бе нужно за това? — попита Кемп.

— За опита с котката бяха необходими три-четири часа. Последни изчезнаха костите, сухожилията и тлъстината, а също и краищата на влакната на козината. Както вече казах, веществото сменящ се цвят в задната част на очите не изчезна.

Настъпи нощта, а аз съвсем не бях завършил опита си; вече не се виждаше нищо, освен мътните петна на мястото на очите и ноктите. Спрях двигателя, напипах и погалих котката, която още не беше дошла в съзнание, и като я освободих, оставих я да спи на невидимата възглавница, а аз, чувствувайки се уморен, си легнах. Но не можах да заспя. В главата ми се въртяха неясни, несвързани мисли, непрекъснато се връщах към извършения опит или пък ме унасяше неспокоен сън; струваше ми се, че всичко наоколо става мътно и изчезва и накрая земята също изчезва под краката ми и аз пропадам някъде, както става при всеки мъчителен сън. Към два часа през нощта котката се пробуди и почна да мяука из стаята. Опитах се да я успокоя с гальовни думи, а после намислих да я изпъдя. Помня как бях потресен, когато драснах клечка кибрит: видях само две кръгли зелени светещи очи и около тях — празно пространство. Искях да ѝ дам мляко, но мляко нямаше. Тя не се усмири, клекна до вратата и продължи да мяучи. Опитах се да я хвана, да я изхвърля през прозореца, но тя все ми се изплъзваше и изчезваше. Продължи да мяука от различни места. Отворих прозореца и вдигнах силен шум в стаята. Накрая котката, изглежда, изскочи през прозореца. Нито я видях, нито я чух повече.

После, кой знае защо, почнах да мисля за погребението на баща ми, спомних си острия студен вятър, който духаше по склона на хълма, и се съмна. Когато се убедих, че няма да заспя, станах и заключих след себе си вратата, тръгнах да скитам по тихите утринни улици.

— Мислите ли, че невидимата котка още се разхожда на воля? — рече Кемп.

— Да, стига да не са я убили — отговори Грифин. — И защо не?

— Защо не? — повтори Кемп и се извини: — Простете, че ви прекъснах.

— Сигурно са я убили — каза Невидимия. — Преди четири дена тя беше още жива — в това съм сигурен: бе край една решетка на Грейт Тичфийлд Стрийт, защото видях на това място тълпа зяпачи, които се мъчеха да разберат откъде идва мяукането.

Той замълча за около минута, после отново заговори бързо:

— Помня много ясно онази сутрин. Навярно съм изминал цялата Грейт Портланд Стрийт, защото си спомням казармата на Олбъни Стрийт и излезлите оттам кавалеристи; накрая се озовах на върха на Примроуз Хил; чувствавах се извънредно зле. Беше слънчев януарски ден, един от онези слънчеви, мразовити дни, каквито имахме, преди да падне снегът тази година. Умореният ми ум се мъчеше да прецени положението, да състави план за действие.

Аз с изненада се убедих, че сега, когато почти съм постигнал заветната си цел, това съвсем не ме радва. Изпитвах силна умора, от страшното напрежение на почти четиридневната непрекъсната работа се бях притъпили всичките ми чувства. Бях обзет от равнодушие и напразно се опитвах да си възвърна ентусиазма на първите дни от работата, онзи страстен стремеж към открития, който ми бе дал воля да погубя хладнокръвно дори стария си баща. Изгубих интерес към всичко. Но разбихах, че това е временно състояние, предизвикано от преумората и безсънието, и че лекарствата или отдихът ще ми възвърнат предишната енергия.

Съзнавах ясно само едно: работата трябваше да се доведе докрай; натрапчивата идея все още витаеше в ума ми. И тя трябваше да се осъществи колкото може по-скоро, тъй като бях вече похарчил почти всички пари. Озърнах се наоколо, погледнах играещите деца и гувернантките, които ги пазеха, и се опитах да мисля за фантастичните предимства на един невидим човек в нашия свят. Дотътрих се в къщи, хапнах малко, взех силна доза стрихнин и легнах да спя, без да се съблека, върху застланото легло... Стрихнинът, Кемп, е чудесно стимулиращо средство и не позволява на човек да се отпусне.

— Дяволско средство е той — рече Кемп. — Сатанинска сила, събрана в малко шишенце.

— Събудих се, изпълнен с голям прилив на сили, но и малко нервен. Известно ли ви е това състояние?

— Известно.

— Тогава някой почука на вратата. Това беше хазяинът, дошъл със заплахи и безброй въпроси, стар полски евреин с дълго сиво палто и мръсни пантофи. Мъчил съм някаква котка през нощта, твърдеше той; старата, изглежда, беше вече издрънкала. Той искаше да му кажа с какво точно се занимавам. Вивисекцията била строго забранена и отговорност можела да падне и върху него. Аз твърдях, че не е имало никаква котка при мен. Тогава той заяви, че газовият двигател се чува в цялата къща. Аз, разбира се, признах това. Той се въртеше около мене, опитвайки се да се вмъкне в стаята, и надничаше натам над очилата си с немски сребърни рамки; изведнъж ме обзе страх да не би той да разбере нещо от моята тайна. Опитах се да застана между него и моя апарат, но това само усили любопитството му. С какво се занимавам аз? Защо винаги съм сам и се крия от хората? Не върша ли нещо престъпно? Не е ли опасно това? А отгоре на всичко не плащам повече от обикновен наем за стая. Неговата къща винаги се била ползувала с добро име, а съседните не могли да се похвалят със същото. Накрая търпението ми се изчерпа. Казах му да си върви. Той запротестира, забърбори нещо за своето право да влиза при мен, когато поиска. В следния миг аз го хванах за яката. Нещо шумно се раздра и той излетя презглава в коридора. Тръшнах вратата след него, заключих я и седнах разтреперан.

Хазяинът вдига врява пред вратата още известно време, но аз не му обърнах внимание и той скоро си отиде.

Тази случка обаче ускори нещата. Не знаех нито какво е намислил да направи хазяинът, нито какво има право да стори. Да се преместя в нова квартира, значеше да забавя работата си, а бяха ми останали само двадесет фунта, почти всичките в банката. Не, не можех да допусна никакво забавяне. Дали да изчезна! Изкушението беше непреодолимо. Но тогава ще започне следствие, ще разграбят стаята ми.

Мисълта, че могат да придадат гласност на моята работа или да я прекъснат в момента, когато е почти завършена, ме разгневи и ми върна енергията. Излязох набързо с трите си тома бележки и чековата книжка — сега те се намират у онзи скитник — и ги пратих от най-близкия пощенски клон до службата за запазване на писма и пратки на Грейт Портланд Стрийт. Постарах се да напусна къщата колкото може по-безшумно. Като се върнах, чух, че моят хазяин тихо се качва по

стълбите — той, изглежда, бе чул затварянето на вратата. Щяхте да се разсмеете, ако го бяхте видели как отскочи назад, когато го настигнах стремително на площадката. Той ми хвърли унищожителен поглед, но аз го отминах и така затръшнах вратата на стаята си, че цялата къща се разтърси. Чух как хазяинът тътреше крака, дойде до вратата ми, постоя малко пред нея, после слезе долу. Незабавно почнах да се готвя за опита.

Всичко беше извършено през тази вечер и нощта след нея. Когато бях още замаян и ми беше лошо от лекарствата, взети от мен за обезцветяване на кръвта, някой почна да чука на вратата. После чукаването престана, стъпките като че ли се отдалечиха, но сетне отново се приближиха и чукаването се повтори. Някой се опита да пхне нещо под вратата — някаква синя хартийка. Ядосах се, скочих, отидох до вратата и широко я отворих. „Какво има още?“ — попитах аз.

Човекът до вратата беше хазяинът, той бе донесъл известие за принудително освобождаване на стаята или нещо подобно. Подаде ми хартията, но очевидно ръцете ми нещо го учудиха и ме погледна в лицето.

Един миг хазяинът стоя с отворена уста. Сетне извика нещо нечленоразделно, изпусна и свещта, и хартията и като се препъваше, побягна по тъмния коридор към стълбите.

Аз затворих вратата, заключих я и отидох до огледалото. Тогава разбрах какво го е ужасило. Лицето ми беше бяло — сякаш издялано от бял камък.

Ала аз не очаквах, че това ще ми коштува толкова големи страдания. Беше ужасно. Цялата нощ премина в страшни мъки, гадене и припадъци. Стисках зъби, кожата ми, както и цялото ми тяло, гореше като в огън, но аз лежах неподвижно, сякаш бях мъртвец. Тогава разбрах защо котката така мяукаше, преди да ѝ дам хлороформ. За щастие живеях сам, без прислуга. Имаше минути, когато плачех, стенех, разговарях сам със себе си. Но изтърпях всичко. Изгубих съзнание и се опомних чак посред нощ, съвсем отпаднал.

Нямах вече болки. Реших, че убивам сам себе си, но се отнесох към това съвсем равнодушно. Никога не ще забравя утрото на следния ден, няма да забравя ужаса, който ме обзе, като видях, че ръцете ми са сякаш направени от матово стъкло и че постепенно с настъпването на деня те стават все по-прозрачни и по-тънки, тъй че почнах да виждам

през тях всички предмети, разхвърляни из стаята, макар да затварях прозрачните си клепащи. Тялото ми стана сякаш стъкло, костите и артериите постепенно бледнееха, изчезваха; последни изчезнаха тънките бели нишки на нервите. Скърцах със зъби, но издържах докрай. Най-после останаха само бледобелите мъртви краища на ноктите и едно кафяво петно от някаква киселина на пръстите ми.

С голямо усилие станах от леглото. Отначало се чувствах безпомощен като пеленаче, стъпвайки на крака, които не виждах. Бях отпаднал и много гладен. Като се доближих до огледалото, пред което обикновено се бръснях, видях в него празно пространство, в което едва-едва се виждаха слабите следи на пигмента зад ретината на очите ми — следи, по-бледи от мъгла. Хванах се за края на масата и притиснах чело в огледалото.

Само с цената на отчаяно усилие на волята можах да се заставя да се върна до апарата и да завърша процеса.

Спах цялата сутрин, закрил лице с чаршафа, за да защитя очите си от светлината, а около пладне отново ме събуди чукане на вратата. Силите ми се бяха възстановили. Седнах, послушах се и чух някакъв шепот. Скочих на крака и се залових колкото можех по-безшумно да разглобявам апарата, пъхайки частите му по разни ъгли, за да не може никой да се досети как да го сглоби. Отново се почука и се чуха гласове — първо този на хазяина, а после два други. За да спечеля време, аз се обадох. Попаднах ми под ръка невидимото парцалче и невидимата възглавница, отворих прозореца и ги хвърлих на капака на щерната. Когато отворях прозореца, вратата затреця оглушително. Изглежда, някой я бе натиснал с рамо, за да я разбие. Но здравето резе, което бях поставил няколко дена преди това, не се поддаде. Обаче това ме стресна и разгневи. Като треперех с цялото си тяло, аз се заех да завърша бързо своите приготовления.

Събрах на купчина сред стаята малко непотребни чернови, слама, амбалажна хартия и други вехтории и пуших газа. Върху вратата се посипаха тежки удари. Не можех да намеря кибрит. От яд задумах по стената с юмруци. Отново затворих горелката на газа, излязох на капака на щерната през прозореца, сетне затворих прозореца съвсем тихо и като седнах, зачаках — в пълна безопасност и невидим, но треперейки от гняв. Видях как изкъртиха една дъска от вратата, после избиха скобите на резето и в стаята нахлуха хазяинът и

двамата му доведени синове — здрави младежи на двадесет и три и двадесет и четири години. Зад тях се люшкеше старата вещица от долния етаж.

Можете да си представите изумлението им, когато намериха стаята ми празна. Един от младежите веднага се втурна към прозореца, отвори го и почна да се оглежда наоколо. Опулените му очи, брадатото му лице с дебели устни бяха само на една стъпка от мен. Блазнеше ме мисълта да цапна с юмрук по мутрата този глупак, но възпрях ръката си.

Младежът гледаше право през мен, както и останалите, които дойдоха при него. Старецът се върна в стаята и надзърна под леглото, а после всички се завтекоха към шкафа. Сетне почнаха надълго да спорят, смесвайки идиш^[2] с кокни^[3]. И дойдоха до заключението, че изобщо не съм отговорил на чуването, че просто така им се е сторило. Моят гняв отстъпи място на чувство за необикновено тържествуване; аз седях отвъд прозореца и спокойно наблюдавах тези четирима души (старицата също влезе в стаята, озъртайки се недоверчиво като котка), които се опитваха да разберат голямата загадка — къде съм се дянал.

Старият, доколкото можах да разбера двузичната му реч, се съгласи със старицата, че се занимавам с вивисекция. Синовете възразяваха на завален английски, че съм електротехник и за доказателство се позоваваха на динамомашините и на приборите за излъчване. Те всички се страхуваха от моето завръщане, макар, както разбрах по-късно, да бяха заключили външната врата. Старицата надникна в шкафа и под леглото. Един от моите съседи по квартира, продавач на плодове по улиците, който живееше заедно с един месар в отсрещната стая, се появи на площадката на стълбите; извикаха го в моята стая и му казаха нещо, от което не чух всичко.

Дойде ми наум, че ако приборите за излъчване попаднат в ръцете на наблюдателен, образован човек, те ще му разкрият твърде много; ето защо, като избрах подходящ момент, аз се вмъкнах в стаята и заобикаляйки старицата, разединих динамомашините и счупих и двата апарата. Как се изплашиха неканените ми гости! После, докато се мъчеха да си обяснят счупването, аз се измъкнах от стаята и тихо слязох долу.

Влязох в една от гостните и зачаках тяхното завръщане; те дойдоха скоро, като все още спореха и се мъчеха да си обяснят

случилото се. Бяха малко разочаровани, понеже не бяха видели в стаята ми никакви ужаси, и същевременно смутени, не знаейки доколко законно са постъпили спрямо мен. Веднага щом слязоха в партера, аз отново се промъкнах в стаята си, този път с кутия кибрит, запалих купчината книги и боклук, придърпах към нея столовете и леглото и прекарах до огъня газа посредством каучукова тръбичка.

— Вие запалихте къщата! — възкликна Кемп.

— Да, запалих я! Това беше единственият начин да прикрия следите си, а къщата несъмнено бе застрахована... Махнах безшумно резето на външната врата и излязох на улицата. Бях невидим и едва сега започнах да съзнавам необикновените предимства, които ми даваше моето състояние. Главата ми вече гъмжеше от планове за най-дръзки и чудновати неща, които можех да извърша безнаказано.

[1] Вивисекция — разрязване на жив организъм с научна цел. ↑

[2] Идиш — език, говорен от евреите в Източна Европа и Северна Америка, основан на хебраизиран средногермански, с примес от полски, френски и английски думи. ↑

[3] Кокни — жаргон на по-простите хора в Лондон, характерен най-вече за жителите на Ист Енд. ↑

ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА НА ОКСФОРД СТРИЙТ

Като слизах първия път по стълбата, аз срещнах неочаквано затруднение: не беше лесно да ходя, без да виждам краката си; два пъти дори се препънах. Освен това проявих някаква неприсъща за мене непохватност, когато се залових с резето на вратата. Обаче преставайки да гледам земята, скоро се научих да ходя сравнително добре по равно място.

Настроението ми, както вече казах, беше възторжено. Чувствувах се така, както би се чувствувал един виждащ човек в град на слепци, разхождайки се с меки пантофи и безшумни дрехи. Изпитвах диво желание да се присмивам на хората, да ги плаша, да ги потупвам по гърба, да им събарям шапките и изобщо да се веселя от необикновените предимства на своето състояние.

Ала веднага щом се озовах на Грейт Портланд Стрийт (живеех до един голям магазин за платове), чух извънтяване на стъкло и усетих силен удар в гърба. Като се обърнах, видях един човек, който носеше кошница с шишета сода, че гледа изумено своя товар. Въпреки че ударът беше много болезнен, човекът бе така смешно опулен, че аз гръмко се разсмях. „В кошницата има дявол“ — казах аз и внезапно му дръпнах кошницата от ръцете. Той я пусна и аз я вдигнах във въздуха.

Но сетне някакъв глупав файтонджия, който стоеше на вратата на една кръчма, се втурна да хване кошницата и протегнатата му ръка ме удари под ухото, причинявайки ми мъчителна болка. Изпуснах кошницата, която с трясък и звън падна върху файтонджията, и чак когато се вдигна врява и затропаха много крака, когато дотичаха от магазините хора и спряха много превозни средства, разбрах какво съм направил. Проклинайки своето безумие, аз се долепих до витрината на един магазин и зачаках случай да се измъкна незабелязано от блъсканицата. Още миг и щях да бъда въвлечен в тълпата и тогава моето присъствие щеше неминуемо да бъде открито. Блъснах едно момче от месарски магазин, което за щастие не забеляза, че го е

блъснало празно пространство, и се скрих зад файтона на файтонджията. Как е свършила тази история, не знам. Прекосих тичешком улицата, която за щастие беше свободна, и изплашен, че насмалко не откриха невидимостта ми, бързо вървах, без да гледам накъде; озовах се на Оксфорд Стрийт, където следобед е винаги пълно с хора.

Опитах се да се слея с потока, но тълпата беше твърде гъста и след миг почнаха да ме настъпват по краката. Тогава тръгнах по отводнителната канавка, твърдото дъно на която беше болезнено за босите ми крака; след миг окът на един минаващ край мен файтон ме ръчна под мишницата и възбуди и предишната болка в гърба. Олюлявайки се, аз се отдръпнах от файтона и като избягнах с конвулсивно движение една детска количка, се озовах зад превозното средство. Спаси ме една щастлива мисъл: тръгнах подир бавно движещия се файтон, без да изоставам от него нито крачка. Моето приключение, взело тъй неочакван обрат, ме изплаши, ала аз треперех не само от страх, но и от студ. В този ясен януарски ден бях съвсем гол, а тънкият слой кал по паважа беше почти замръзнал. Колкото и да изглежда глупаво, аз не бях съобразил, че прозрачен или не, си оставам уязвим за лошото време и студа.

И тогава ми хрумна блестяща идея, изтичах напред и седнах във файтона. Като треперех от студ, уплашен, със започваща хрема, с натъртени места по гърба, които вече ме боляха по-силно, аз пътувах бавно по Оксфорд Стрийт и отминах Тотнъм Корт Роуд. Настроението ми съвсем не приличаше на онова от преди само десет минути, когато излязох на улицата. На ти тебе *невидимост!* Занимаваше ме само една мисъл: как да се оправя от незавидното положение, в което се намирах.

Минавахме покрай книжарницата на Мюди; в този миг някаква висока жена, натоварила се с пет-шест книги с жълти корици, извика моя файтонджия и като скочих бързо от файтона, за да не се сблъскаме с жената, конският трамвай мина само на косъм от мене. Упътих се към Блумсбъри Скуеър с намерение да поема на север от Музея, за да се озова в един по-безлюден квартал. Бях вкочанясал от студ и глупавото ми положение така ме гнетеше, че хленчех, като тичах. На западната страна на Блумсбъри Скуеър от канцеларията на дружеството на фармацевтите изтича едно бяло кученце и веднага тръгна подир мен, душейки земята.

Дотогава не ми беше идвало наум, че за кучето носът е това, което са за човека очите. Кучетата усещат с носа си движението на човека, също както хората го виждат с очите. Долната твар почна да лае и да скача около мене, показвайки съвсем ясно, че е открила моето присъствие. Пресякох Грейт Ръсел Стрийт и непрекъснато поглеждах през рамо; чак като повървах по Монтагю Стрийт, забелязах какво иде насреща ми.

До ушите ми достигнаха силни звуци на музика и аз видях, че по улицата, откъм Ръсел Скуеър, идват много хора — всички с червени пуловери и пред тях знамето на Армията на спасението^[1]. Не можех да се надявам, че ще се промъкна през пеещата и дъвчеща тълпа, запълнила цялата улица, а да се върна назад и пак да се отдалеча от квартирата си, не смеех. Ето защо веднага взех решение: бързо изтичах на белите стълби пред една къща срещу оградата на Музея и зачаках да отmine тълпата. За щастие кученцето, като чу музиката, се поспря нерешително и сетне с вирната опашка затича обратно към Блумсбъри Скуеър.

Музиката се приближаваше, гърмейки някакъв химн, а тълпата пригласяше с думите: „Кога ще видим ние Неговия лик!“, което ми се стори ироничен намек. Множеството сякаш се точеше покрай мен безкрайно. „Трам-там-там“ — ехтеше барабанът с вибриращ резонанс и аз не забелязах веднага, че двама хлапаци са се спрели до парапета на оградата, недалеч от мен. „Виж“ — рече единият. „Какво?“ — попита другият. „Следи... от боси крака. Сякаш някой е ходил из кал.“

Погледнах надолу и видях, че хлапациите, ококорили очи, разглеждат калните следи, които бях оставил по скоро измитите стъпала. Минаващите немилостиво блъскаха хлапациите, но те, увлечени от своето откритие, продължаваха да стоят край мен. „Трам-там-там, кога, трам, ще видим ние, трам, Неговия лик, трам-там...“ — „Казвам ти, някой се е качил бос по тези стълби — каза единият хлапак. — А не е слязъл обратно и от краката му е текла кръв.“

Най-гъстата част на тълпата вече бе отминала. „Виж там, Тед“ — извика по-малкият детектив, силно учуден, сочейки точно моите крака. Погледнах надолу и веднага забелязах мътното очертание на краката си; появило се поради малкото кал по тях. Останах като вкаменен.

„Чудно нещо! — възкликна по-големият хлапак. — Гледай ти! Също като човешки крак, нали?“ След известно колебание той дойде

по-близо до мен и протегна ръка. Някакъв мъж рязко се спря да види какво иска да хване момчето, после се спря и едно момиче. След миг хлапакът щеше да ме докосне. Тогава аз разбрах какво да направя. Като пристъпих напред — хлапакът с вик отскочи назад, — аз бързо се прехвърлих на терасата пред входа на съседната къща. Но по-малкият хлапак беше много наблюдателен; той забеляза моето движение и преди да успея да сляза по стълбите на тротоара, се опомни от минутното си смайване и почна да вика, че краката са прескочили през оградата.

Всички притичаха и видяха как на най-долното стъпало и на тротоара бързо-бързо се появяват все нови и нови следи. „Какво става?“ — попита някой. „Крака! Гледайте! Тичат крака!“

Ала хората по улицата, освен моите трима преследвачи, бързаха след Армията на спасението и този поток задържахше не само мене, но и преследвачите. Сипеха се въпроси и възгласи на изумление. Като съборих някакъв младеж, аз затичах стремглаво по Ръсел Скуеър, а шест-седем изумени минувачи се носеха по моите следи. Нямаше време за обяснения, иначе сигурно цялата тълпа щеше да тръгне подир мен.

На два пъти завивах зад ъгли и пак поемах назад, три пъти пресякох улицата и се връщах по същия път, краката ми се постоплиха, произсъхнаха и следите ми станаха по-бледи. Накрая, като издебнах един свободен миг, аз си избърсах краката с ръце и по този начин напълно убягнах от погледа. Последното, което видях от преследвачите, бяха десетина души, които с безгранично изумление разглеждаха бавно съхнещия отпечатък от крака ми, получил се от една локва на Тависток Скуеър, отпечатък тъй изолиран и неразбираем за тях, както този, на който се натъкнал Робинзон Крузо.

Бягството ме погря и аз почнах да се промъквам през лабиринта от по-глухи улички вече с по-бодро настроение. Гърбът ми се беше вдървил и ме болеше, под ухото ме смъдеше от пръстите на файтонджията, кожата на врата ми беше одраскана от неговите нокти, краката ми бяха изранени и поради порязаното си стъпало накуцвах. Към мен се приближи някакъв слепец, но аз навреме го забелязах и се отдръпнах бързо настрана — боях се от острия му слух. Веднъж-дваж случайно се сблъсках с минувачи и те се спираха в недоумение, слисани от разнеслите се ругатни, идващи неизвестно откъде. После

усетих на лицето си нещо леко и меко и площадът се загърна с тънко було от бавно падащ сняг. Бях се простудил и не можех да се въздържа да не кихам от време на време. А всяко куче, което се появеше отнякъде и навирило нос, почваше с любопитство да души, вселяваше в мен ужас.

После се зададе някакъв мъж, след него други мъже и момчета; всички тичаха и викаха. Някъде имаше пожар. Тълпата тичаше по посока на моята квартира. Като погледнах от една странична улица, аз видях гъст облак чер дим, който се издигаше над покривите и телефонните жици. Не се съмнявах, че гори моята квартира. Всичките ми дрехи, апарати, всичкото ми имущество бе останало там, с изключение на чековата книжка и трите тома бележки, които ме очакваха на Грейт Портланд Стрийт. Да, бях изгорил корабите си — така беше всъщност! Целият дом бе обхванат от пламъци.

Невидимия млъкна и се замисли. Кемп неспокойно погледна през прозореца.

— Е — рече той, — продължавайте.

[1] Армия на спасението — религиозно-благотворителна организация в Англия. ↑

ДВАДЕСЕТ И ВТОРА ГЛАВА В ГОЛЕМИЯ МАГАЗИН

— И тъй, през януари, сред фъртуната — а щом снегът ме покриеше, веднага щеше да ме издаде, — уморен, настинал, изпитващ болка, безкрайно нещастен и все още само наполовина убеден в своята невидимост, аз почнах новия живот, на който сам се бях обрекъл. Нямах нито убежище, нито средства за съществуване, нямаше никой в целия свят, на когото да мога да се доверя. Да разкрия тайната си, би значило да се откажа от плановете си и да почнат да ме показват насам-натам като мечка. Въпреки това аз едва не реших да се приближа до някой случаен минувач и да прибегна до неговата милост. Но твърде добре разбирах какъв ужас и каква безчовечна жестокост би възбудил един такъв опит. Не ми беше до плановете. Искях само да се скрия от снега, да се загърна и сгрея — тогава може би ще помисля и за някакъв план. Но дори за мене, Невидимия, редиците лондонски къщи бяха заключени, залостени, недостъпни.

Единственото, което виждах ясно пред себе си, бяха студът, моята бездомност и мъките на предстоящата нощ сред виелищата.

И изведнъж ми хрумна блестяща мисъл. Свих по една улица, която водеше от Гауър Стрийт към Тотнъм Корт Роуд, и се озовах пред големия магазин „Омниум“, вие го знаете, там продават всичко — месо, бакалски стоки, бельо, мебели, дрехи, дори картини с маслени бои. Този магазин представлява гигантски лабиринт от най-различни щандове. Надявах се да намеря вратите на магазина отворени, но се излъгах. Докато стоях пред широкия вход, пристигна един екипаж и портиерът с ливрея и надпис „Омниум“ на фуражката отвори вратите. Успях да се вмъкна в магазина и като минах през първия отдел — там продаваха кордели, ръкавици, чорапи и прочие, — се озовах в по-обширно помещение, където продаваха кошници за излет и плетени мебели.

Аз обаче не се чувствах в пълна безопасност, тъй като тук непрекъснато се трупаха купувачи. Почнах да се разхождам

неспокойно из магазина и накрая попаднах на грамаден отдел на горния етаж, където имаше много легла. Тук най-сетне си намерих приют сред огромна купчина сгънати дюшеци. В магазина вече бяха запалили осветлението, беше приятно топло, реших да остана в своето убежище и като следях внимателно неколцината продавачи и купувачи, които се разхождаха из отдела, зачаках часа, когато ще затворят магазина. Тогава ще мога да се сдобия с храна, облекло и маскировка, ще обиколя целия магазин, ще изследвам неговите запаси и може би ще си поспя на някое легло. Този план ми се струваше осъществим. Искях да намеря дрехи, които да подходжат за омотана, но небудеща подозрение фигура, да се сдобия с пари, после да си получа книгите и пакетите, да си наема някъде квартира и да си разработя планове за пълното използване на всички предимства над себеподобните ми, които, както все още си въобразявах, ми даваше моята невидимост.

Времето за затваряне на магазина настъпи скоро. Беше минал не повече от час, откак се бях покатерил на купчината дюшеци, и забелязах, че щорите на прозорците са спуснати и че последните купувачи се отправят към изходите. Сетне пъргави млади мъже със завидна бързина заприбираха стоките, разхвърляни по щандовете. Когато тълпата почна да редее, аз напуснах леговището си и внимателно се промъкнах към централните отдели на магазина. Слиса ме бързината, с която цяла армия младежи и девойки прибираха стоките, изложени през деня за продажба. Всички кутии със стока, окачените платове, дантелените фестони, кутиите със сладки неща в бакалския отдел, различните предмети, изложени по щандовете — всичко се сваляше, сгъваше и прибираше в съответните хранилища, а онова, което не можеше да се свали и прибере, се покриваше с калъфи от някаква груба материя като зебло. Накрая всички столове бяха наредени по щандовете нагоре с краката, на пода не остана нищо. Като свършеше работата си, всеки от младите хора си тръгваше с израз на радост, каквато рядко съм забелязвал върху лицата на продавачите преди това. После се появиха много юноши с дървени стърготини, кофи и метли. Трябваше непрекъснато да се отстранявам от тях и все пак стърготини попаднаха върху единия ми глезен. Като се разхождах из опустелите тъмни помещения, аз още дълго чувах бръскането на метлите. Най-сетне, след час и повече, откак бяха затворили магазина, чух, че заключват вратите. Възцари се тишина и аз останах сам в

огромния лабиринт от щандове, коридори и зали за показ на стоки. Беше съвсем тихо — помня как, като минавах край един от входовете на магазина към Тотнъм Корт Роуд, долових стъпките на минувачите.

Най-напред се упътих към мястото, където бях видял чорапи и ръкавици. Беше тъмно и едва намерих кибрит в чекмеджето на едно малко бюро, което служеше за каса. Но ми трябваше и свещ. Почнах да свалям капациите и да тършувам из кутиите и сандъците, но в края на краищата успях да намеря това, което търсех. Свещите бяха в един сандък, на който пишеше: „Вълнени мъжки гащи и фланели“. После взех чорапи и едно дебело шалче, след което, се упътих към отдела за готови дрехи, където се снабдих с панталони, меко сако, палто и шапка с наведена периферия — като шапките на свещениците. Отново се почувствувах човек и първата ми мисъл беше да се нахраня.

На горния етаж имаше бюфет със закуски и там намерих студено месо. В кафеника беше останало малко кафе, аз запалих газа й го стоплих. Похапнах си добре. След това тръгнах да си търся одеяло — трябваше да се задоволя накрая с една пухена завивка — и попаднах в бакалския отдел, където намерих цяла грамада шоколад и захаросани плодове, от които едва не преядох, както и бяло бургундско вино. А в съседство беше отделът за играчки, който ме насочи към блестяща идея: там открих няколко изкуствени носа — виждали сте такива носове — и след това ми потрябваха и тъмни очила. За съжаление „Омниум“ нямаше оптически отдел. Но пък носът беше за мен действително важно нещо. Помислих си за грим. Сдобил се с картонен нос, аз започнах да мечтая за перуки, маски и прочие. Накрая заспах върху купчина пухени завивки, където беше много топло и удобно.

Като заспивах тази вечер, аз за пръв път след необикновената си промяна се почувствувах добре. Намирах се в състояние на пълно безгрижие и бях настроен твърде оптимистично. Надявах се на сутринта да се измъкна незабелязано от магазина, облечен и с омотано с бялото шалче лице, после да си купя очила с откраднатите от мен пари и така да завърша предreshването си. През нощта сънувах несвързано всички необикновени неща, които бяха станали с мен през последните няколко дена. Видях мръсния дребен евреин — моя хазяин — да крещи из къщата, недоумяващите му синове, сбръчканото, грубо лице на старицата, която питаше за своята котка. Отново изпитах странното усещане при вида на изчезващото бяло парцалче. После ми

се присъни ветровитият склон на хълма при погребението на баща ми, настиналият възрастен свещеник, който подсмърчаше и мърмореше над зеещия гроб: „От пръст си направен, на пръст ще станеш.“

„И ти също“ — рече нечий глас и изведнъж няколко души ме помъкнаха към гроба. Аз се дърпах, виках, молах присъстващите на погребението, но те стояха неподвижно и слушаха опелото; старият свещеник, също без да спира, монотонно четеше молитви и час по час подсмърчаше. Съзнавах, че не ме виждат и не ме чуват и че ме държат сили, превъзхождащи моята. Въпреки съпротивата ме хвърлиха в гроба и като паднах върху ковчегата, той глухо изкънтя; после каменистата пръст почна да се сипе отгоре ми. Никой не забелязваше, никой не подозираше моето присъствие. Лудо се замяхах в гроба и се събудих.

Бледата лондонска зора бе настъпила, през пролуките на щорите на прозорците вече проникваше студена сива светлина. Аз приседнах и дълго не можех да разбера какво е това грамадно помещение с много щандове, с топове платове, купчини завивки и възглавници и с железни колони. После си спомних всичко и тутакси чух някакви гласове.

Отдалеч, от едно помещение, където беше по-светло, тъй като там щорите бяха вече вдигнати, към мен се приближаваха двама души. Скочих на крака и се заоглеждах къде да се скрия; това движение издаде присъствието ми. Предполагам, че те са успели да забележат моята фигура, отдалечаваща се тихо с бързи стъпки. „Кой е там?“ — извика единият. „Стой!“ — провикна се другият. Свих зад един ъгъл и се сблъсках с някакъв дангалак на около петнайсет години. Не забравяйте, че аз бях фигура без лице! Той изпищя, а аз го повалих на земята, продължих да бягам, свих зад друг ъгъл и тогава ми хрумна щастлива мисъл: легнах на пода зад един щанд. След миг чух край мен стъпките на тичащи хора, отвсякъде се чуваха викове: „Вратите, заключете вратите!“, „Какво има?“ — и от всички страни почнаха да се сипят съвети как да ме хванат.

Лежах на пода, изплашен до смърт. Колкото и да изглежда странно, в онзи миг не ми идваше наум, че трябва просто да се съблека. Очевидно у мен твърде дълбоко се бе вселило предишното решение да изляза от магазина облечен. А после откъм дългото, тясно място между щандовете се разнесе вик: „Ето го!“

Аз скочих, грабнах един стол от щанда и като го хвърлих върху глупеца, който извика това, се втурнах да бягам, налетях зад един ъгъл на друг човек, отхвърлих го настрана и се завтекох нагоре по стълбите. Той се задържа на крака и като извика на другите да дойдат насам, се спусна ядосано подир мен. На върха на стълбите бяха натрупани множество ярко нашарени съдове — как се наричаха?

— Саксии за цветя — подсказа Кемп.

— Именно, саксии за цветя! На най-горното стъпало аз се обърнах назад, измъкнах от купчината една саксия и я счупих в главата на доближилия ме глупец. Цялата купчина саксии рухна, чух викове и стъпки към мен отвсякъде. С все сила се втурнах към бюфета за закуски, но там имаше някакъв човек в бяло като готвач, който също ме подгони. Направих последен отчаян завой и се озовах в отдела за лампи и железария. Изтичах зад щанда и причаках готвача. Веднага щом той се появи, пръв от всички преследвачи, цапнах го с една лампа. Той падна и аз, като се сниших зад щанда, почнах да събличам дрехите си колкото можех по-бързо. Палтото, сакото, панталоните, обувките — всичко това можах да сваля много бързо; но тези проклети фланели от агнешка вълна се залепват за тялото ти като собствената ти кожа. Готвачът лежеше неподвижно откъм другата страна на щанда, зашеметен от удара или припаднал от страх, но аз чувах стъпки на много хора, преследвачите приближаваха — и трябваше отново да се спасявам с бягство, като заек, изгонен от купчина дърва.

„Насам, господин полицай!“ — извика някой. Пак се озовах в отдела за легла, в края на който имаше цяла гора от гардероби. Вмъкнах се бързо сред тях, легнах на пода и като се заизвивах като червей, смъкнах най-сетне фланелата. Когато зад ъгъла се появиха полицаят и трима продавачи, аз стоях вече съвсем гол, задъхан и уплашен. Те се втурнаха към фланелата и гащите ми и сграбчиха панталоните. „Хвърлил е пляката си — каза един от продавачите. — Навярно е някъде тук.“

Но все едно, те не ме намериха.

Аз постоях, гледайки как ме търсят и проклинайки лошия си късмет, тъй като ми взеха дрехите. После се отправих към бюфета за закуски, изпих малко мляко и като седнах до камината, почнах да обмислям положението си.

След малко дойдоха двама продавачи и доста разпалено закоментираха случилото се; приличаха ми на глупци. Чух силно преувеличения разказ за извършените от мен опустошения, както и всевъзможни предположения за това къде се намирам. После наново почнах да обмислям своя план на действие. Да откънеш нещо от магазина особено след цялата тази суматоха, беше извънредно трудно. Слязох в склада да видя дали няма да мога да увия и надпиша един пакет, но не можах да разбера системата на контролата. Към единайсет часа реших, че е безсмислено да остана повече в магазина, тъй като снегът се бе стопил и времето беше по-хубаво и по-топло, отколкото предишния ден, и излязох на улицата. Бях отчаян от своя неуспех, а плановете ми за бъдещето бяха съвсем мъгляви.

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА НА ДРУРИ ЛЕЙН

— Сега вече почвате да разбирате — продължи Невидимия — цялата неизгода на моето положение. Нямах нито покрив, нито дрехи, а да се облека, значеше да се откажа от всичките си предимства, да се превърна в нещо странно и страшно. Нищо не ядох, тъй като да приема храна, тоест да погълна непрозрачно вещество, значеше да стана смешно видим отново.

— За това аз не помислих — каза Кемп.

— Да, и аз също. А снегът ми отвори очите за други опасности. Не можех да излизам на улицата, когато валеше: той ме покриваше и по такъв начин ме издаваше. Дъждът също би издавал моето присъствие, очертавайки ме с воден контур и превръщайки ме в проблясваща повърхност на човек — в мехур. А мъглата? При мъгла аз бих се превръщал в мътен мехур, във влажно подобие на човешко същество. Освен това, като скитах из улиците на Лондон, аз си мърсях краката, а по кожата ми падаха сажди и прах. Не знаех колко време ще бъде достатъчно нечистотията да ме издаде, но ясно разбирах, че това ще настъпи скоро, ако продължавам да стоя в Лондон. Упътих се към бедното предградие до Грейт Портланд Стрийт и се озовах на края на улицата, където живеях преди. Но не минах оттам, защото срещу още димящите развалини на къщата, която бях запалил, имаше пак гъста тълпа. Трябваше преди всичко да си намеря дрехи. Тогава зърнах едно от онези магазинчета, в които се продава всичко: вестници, сладки неща, играчки, канцеларски материали, украшения за елхи, макар че беше след Коледа, и други такива вещи. На витрината забелязах цяла изложба на маски и носове и това отново ме наведе на същата мисъл, както когато видях играчките в „Омниум“. Тръгнах назад, вече с определена цел, и като избягвах многолюдните улици, се упътих към глухите квартали на север от Странд, понеже си спомних, че някъде нататък се намират ателиетата на неколцина театрални шивачи.

Денят беше студен, по улицата духаше остър северен вятър. Вървах бързо, за да не ме блъскат отзад. Всеки кръстопът представляваше за мен опасност, всеки минувач — обект на моето внимание. На края на Бедфорд Стрийт някакъв човек, когото исках да задмина, неочаквано се обърна и като връхлетя върху мен, ме повали на паважа, където едва не попаднах под един кабриолет.

Файтонджииите, чиито файтони бяха наредени по улицата, помислиха, че човекът е получил нещо като удар. Това сблъскване така ме разстрои, че отидох на Ковънтгардънския пазар и там се свих в едно тихо кътче до сергия с теменужки, задъхвайки се и треперейки. Изглежда, наново се бях простудил и бях принуден скоро да се махна оттам, за да не привлече вниманието на хората със своето кихане.

Най-сетне достигнах целта на своите търсения — това беше едно мръсно, оплюто от мухи магазинче на уличка близо до Друри Лейн, с витрина, отрупана със сърмени дрехи, фалшиви скъпоценности, перуки, пантофки, домина и снимки от представления. Магазинчето беше старомодно, ниско и тъмно, а над него се извисяваха още четири етажа, мрачни и неприветливи. Надникнах през витрината и като не видях никого в магазинчето, влязох. Окаченото до вратата звънче иззвъня. Оставих вратата отворена, проврях се покрай голия манекен и се скрих в ъгъла зад голямото огледало. Един миг никой не се показа. После чух нечий стъпки и в магазина се появи някакъв човек.

Бях си вече съставил план за действие. Ще се промъкна в къщата, ще се крия някъде горе, ще чакам удобен момент и когато всичко притихне, ще си избира перука, маска, очила и дрехи, сетне незабелязано ще се измъкна на улицата вероятно в твърде странен, но все пак приемлив вид. Освен това се надявах да отмъкна и парите, които намеря в къщата.

Човекът, който влезе в магазинчето, беше нисък, по-прегърбен, с надвиснали вежди, дълги ръце и много къси криви крака. Изглежда, моето звънене го бе сварило на масата. Той изпитателно огледа магазинчето, после на лицето му се изписа учудване и накрая гняв, когато се убеди, че няма никого. „Дявол да ги вземе тези хлапета!“ — избърбори той. Излезе на улицата и погледна нагоре-надолу. След миг се върна, хлопна ядосано вратата с крак и като си мърмореше нещо под носа, се упъти към вратата за към къщата, откъдето се бе появил.

Напуснах моето убежище, за да го последвам, но той чу движението ми и се спря като вкаменен. Спрях се и аз, смаян от острия му слух. Той тръшна вратата под носа ми.

Обзе ме нерешителност. Изведнъж чух отново бързите му стъпки и вратата отново се отвори. Той почна да оглежда магазинчето като човек, чиито подозрения още не са се разсеяли. Сетне, мърморейки пак, огледа тезгяха отзад и надникна зад някои вещи. След това се спря колебливо. Тъй като бе оставил вратата към къщата отворена, аз се промъкнах в съседното помещение.

Това беше странна малка стая, бедно обзаведена, с купчина големи маски в единия ъгъл. На масата стоеше изстиналата закуска на стопанина. Повярвайте ми, Кемп, не ми беше лесно да стоя там, вдъхвайки миризмата на кафето и гледайки как той отново идва и сяда да се храни. Той обаче се хранеше твърде неапетитно. Стаята имаше три врати; една от останалите две водеше нагоре, другата надолу, но и трите бяха затворени. Не можех да изляза от стаята, докато той беше там; не можех дори да мръдна от мястото си заради неговия остър слух, а в гърба ми духаше. На два пъти едва не кихнах.

Усещанията ми бяха необикновени и интересни, ала едновременно с това чувствавах непоносима умора и едва изтърпях той да завърши закуската си. Накрая се засити, остави малките съдове на черния тенекиен поднос, на който бе сложен чайникът, и като събра трохите от изпоцапаната с горчица покривка, тръгна с подноса към вратата. Тъй като ръцете му бяха заети, той не можеше да я затвори след себе си, както очевидно му се искаше. Никога дотогава не бях виждал човек, който така да обича да затваря вратите! Последвах го в мазето, където беше неговата много мръсна кухня. Там имах удоволствието да видя как той почна да мие съдовете, а след това, без да намирам никакъв смисъл в присъствието си долу, където освен всичко друго босите ми крака изстиваха от тухления под, се върнах горе и седнах в неговото кресло до камината. Тъй като огънят тлееше, аз, без да помисля, хвърлих малко въглища. Този шум веднага привлече вниманието на стопанина, той дотича развълнуван и почна да опипва стаята, при което едва не ме докосна. Но и този грижлив преглед очевидно малко го задоволи. Той се спря на прага и преди да слезе долу, още веднъж внимателно огледа стаята.

Прекарах в тази малка приемна цяла вечност. Най-сетне стопанинът се върна и отвори вратата за нагоре. Успях да се промъкна бързо след него.

На стълбата той внезапно се спря и аз едва не връхлетях върху него. Застана, обърнал назад глава, гледаше ме право в лицето и се заслушваше. „Готов съм да се закълна...“ — каза той. С дългата си космата ръка стопанинът пощипваше долната си устна; погледът му шареше нагоре-надолу по стълбата. После той измърмори нещо и продължи да се качва нагоре.

Хванал дръжката на вратата, стопанинът отново се спря с израз на същото сърдито недоумение на лице. Той безспорно долавяше шумоленето при моите движения. Очевидно този човек имаше дяволски остър слух. Внезапно го обзе ярост. „Ако някой се е вмъкнал тук...“ — извика той, здравата изруга и не довърши заплахата си. Пъхна ръка в джоба си, не намери там това, което търсеше, и шумно, и войнствено, като се препъваше, се завтече покрай мен надолу. Но аз не го последвах, а седнах на най-горното стъпало и зачаках той да се върне.

Скоро стопанинът отново се появи и все още мърмореше нещо. Отвори вратата, но преди да успее да се вмъкна подир него, той я затръшна под носа ми.

Реших да огледам къщата и изгубих за това известно време, стремейки се да се движа колкото може по-тихо. Къщата беше съвсем стара, порутена, много влажна — тапетите на таванския етаж се бяха отлепили от стените — и гъмжеше от плъхове. Повечето дръжки на вратите се движеха тежко и аз не смеех да ги докосвам. Някои стаи бяха съвсем без мебели, а други отрупани с театрален реквизит, купен — ако се съди по вида му — на вехто. В една стая до спалнята намерих куп стари дрехи. Почнах нетърпеливо да ги ровя и като се увлякох, отново забравих за острия слух на стопанина. Чух предпазливи стъпки и вдигнах глава тъкмо навреме: стопанинът се появи на прага с един стар револвер в ръка и втренчи поглед в разбъркания куп дрехи. Аз стоях, без да мърдам, докато той с отворена уста подозрително оглеждаше стаята. „Трябва да е тя — бавно изрече той. — Дяволите да я вземат!“

Стопанинът безшумно затвори вратата и веднага ключът изщрака в ключалката. Чух неговите отдалечаващи се стъпки. И изведнъж

разбрах, че съм заключен. В първия миг просто не знаех какво да правя. Отидох до вратата, после до прозореца, сетне пак до вратата и се спрях смутен. Обзе ме ярост. Но реших най-напред да огледам дрехите. Още при първия си опит обаче съборих един вързоп от горните рафтове. Това отново привлече вниманието на стопанина и той пристигна още по-разгневен. Този път ме докосна, отскочи поразен и се спря с отворена уста сред стаята.

Скоро се поуспокои. „Плъхове“ — рече той полугласно, притиснал пръст до устните си. Беше несъмнено поуплашен. Аз безшумно излязох от стаята, но една дъска изскърца. Тогава проклетият дребосък тръгна из цялата къща с револвера в ръка, заключваше врата след врата и тикаше ключовете в джоба си. Като разбрах какво е намислил, изпаднах в такава ярост, че едва не изпуснах удобния момент. Защото вече знаех със сигурност, че е сам в цялата къща. Затова най-безцеремонно го халосах по главата.

— Халосахте го по главата! — възкликна Кемп.

— Да, здравата го фраснах, както вървеше надолу. Ударих го изотзад с едно столче, което стоеше на площадката на стълбата. Той се търколи надолу като чувал със стари обувки.

— Но извинете, елементарната хуманност...

— Елементарната хуманност важи за обикновените хора. Разберете, Кемп, трябваше да се измъкна от тази къща предрешен, и то така да го сторя, че той да не ме види. Друго средство не можех да измисля. После му запуших устата с една жилетка от времето на Луи XIV и го завързах в един чаршаф.

— Завързахте го в чаршаф!

— Направих нещо като вързоп. Доста добро средство, с което да наплаша този идиот и да го усмиря, а да се измъкне от този вързоп, не беше така лесно. Драги Кемп, какво ме гледате, сякаш съм извършил убийство! Та той имаше револвер. Ако ме беше открил, щеше хубаво да ме надупчи...

— Но все пак — забеляза Кемп — в Англия, в наше време!... И при това този човек си е бил у дома, а вие... вие сте извършвали грабеж.

— Грабеж ли? По дяволите! Може би ще ме наречете и крадец. Надявам се, Кемп, че не сте толкова глупав, та да запееете пак старата песен. Няма не можете да разберете в какво положение бях тогава?

— Ами неговото положение! — възрази Кемп.

Невидимия скочи.

— Какво искате да кажете? — попита той.

Лицето на Кемп прие малко сурово изражение. Той понечи да каже нещо, но се въздържа.

— Впрочем — рече докторът, като внезапно промени тона си, — смятам, че наистина не сте имали друг изход. Вашето положение е било безизходно. И все пак...

— Разбира се, аз бях в безизходно положение... в ужасно положение! Пък и стопанинът ме бе довел до лудост — гонеше ме из цялата къща, плашеше ме с глупавия си револвер, отключваше и заключваше вратите. Това беше просто непоносимо. Вие не ме вините, нали?... Не ме вините?

— Никога никого не виня — отвърна Кемп. — Да виниш хората, е твърде старомодно. Е, какво направихте после?

— Бях гладен. Долу намерих самун хляб и малко лошо сирене — беше повече от достатъчно, за да утоля своя глад. После изпих малко бренди с вода и се упътих нагоре покрай моя импровизиран вързоп — той лежеше, без да мърда — към стаята със старите дрехи. Прозорецът на тази стая, с мръсни дантелени завеси, гледаше към улицата. Отидох до прозореца и надникнах през пролуката между завесите. Денят беше ясен, ослепително ясен в сравнение със здрача на мрачната къща, в която се намирах. Улицата беше много оживена — колички с плодове, един кабриолет, кола, натоварена със сандъци, количка на продавач на риба. От силния блясък пред очите ми заплуваха цветни петна и аз извърнах поглед към полутъмната стая. Възбудата ми се уталожи, отново ме обзе трезво чувство за моето положение. В стаята миришеше слабо на бензин, който, изглежда, се употребяваше за почистване на дрехите.

Почнах внимателно да оглеждам стая след стая. Несъмнено гърбушкото отдавна живееше в тази къща сам. Интересна личност. Всичко, което би могло да ми послужи, аз събрах в стаята, където бяха дрехите, после почнах грижливо да подбирам нужните ми вещи. Намерих една чанта, която можеше да ми бъде полезна, пудра, руж и лейкопласт.

Отпърво помислих да си боядисам и напудря лицето, за да го направя видимо, но веднага се сетих, че в това има голямо неудобство:

за да изчезна отново, ще трябва да си послужи с терпентин и някои други средства и това би ми отнело много време. Накрая си избрах един по-хубав нос, малко карикатурен, но не повече от носовете на доста хора, тъмни очила, бакенбарди с прошарени косми и перука. Долни дрехи не намерих, но можех да си купя такива по-късно, а засега се загърнах с няколко бели кашмирски шалчета и си сложих на лицето домино от книговезко платно. Чорапи нямах, затова пък обувките на гърбушкото ми дойдоха почти по мярка. В касата на магазина намерих три суверена и сребро, равняващо се на около трийсет шилинга, а като разбих един шкаф в приемната, намерих в него осем фунта злато. Вече можех да се появя на бял свят в тази екипировка.

После почнах да се съмнявам дали действително външността ми е приемлива. Внимателно се огледах в едно малко тоалетно огледало, като се извъръцах ту на една, ту на друга страна, проверявайки дали не съм пропуснал нещо, но не, изглежда, всичко беше в ред. Фигурата ми беше гротескна — наподобяваше просяк на сцената на театър, — но се утеших с мисълта, че се срещат и такива хора. Като се поуспокоих, аз слязох с малкото огледало в магазина, спуснах завесите и отново се огледах от всички страни в голямото огледало в ъгъла.

Известно време събирах кураж, после отключих вратата на магазина и излязох на улицата, предоставяйки на дребосъка да се измъкне със собствени сили от чаршафа. След пет минути свивах вече за дванайсети път от една улица в друга. Видът ми не привличаше вниманието на никого. Изглежда, бях преодолял последното препятствие.

Той замълча отново.

— А гърбушкото оставихте на произвола на съдбата, така ли? — попита Кемп.

— Да — отвърна Невидимия. — Не зная какво е станало с него. Вероятно е развързал чаршафа или по-право го е скъсал с ритане. Възлите бяха много здрави.

Той пак замълча, отиде до прозореца и се загледа навън.

— Кажете какво се случи, когато излязохте на Странд.

— О! Отново изпитах разочарование. Мислех, че патилата ми са се свършили и че сега вече мога безнаказано да правя всичко, каквото пожела, стига да запазя своята тайна. Така мислех аз. Можех да върша

всичко, каквото поискам, без да се съобразявам с последиците: достатъчно беше да хвърля дрехите си, за да изчезна. Никой не би могъл да ме задържи. С пари можех да се сдобивам отвсякъде. Реших да си устроя великолепен пир, сетне да се настаня в добър хотел и си накупя нови вещи. Моята самоувереност беше безгранична, дори ми е неприятно да си спомням какво магаре бях. Влязох в един ресторант, приготвих се да си поръчам обед и изведнъж се сетих, че без да открива невидимото си лице, няма да мога да се храня. Поръчах обета и като казах на келнера, че ще се върна след десет минути, излязох ядосан. Не знаей дали вие, Кемп, гладен като вълк, сте изпитали някога такова разочарование.

— Такова никога не съм изпитвал — каза Кемп, — но мога да си го представя.

— Готов бях да ги убия, онези кретени. Накрая, съвсем измъчен от глад, отидох в друг ресторант и поисках да ми сервират в сепаре. „Осакатен съм много“ — казах аз. Келнерите ме погледнаха любопитно, но не посмяха да ме разпитват и най-сетне се наобядвах. Храната не беше добре приготвена, но аз се заситих и като запалих пура, почнах да мисля какво ще направя занапред. Навън се изви виелица.

Колкото повече мислех, Кемп, толкова по-ясно разбирах колко безпомощен и непригоден е един невидим човек за влажен и студен климат в грамаден, цивилизован град. Преди моя безумен опит си бях представял хиляди предимства. Сега не виждах в тях нищо хубаво. Премислих всичко, което може да пожелае човек. Наистина това, че съм невидим, ми даваше възможност да постигна много, но не ми позволяваше да се ползувам от постигнатото. Амбиция? Но какво представлява едно завидно положение, щом притежателят му е принуден да се крие? Какъв смисъл има любовта на жена, щом тя трябва да бъде Далила? Не ме интересуват нито политиката, нито евтината слава, нито човеколюбието, нито спортът. Какво ми оставаше тогава? Заради какво се бях превърнал в омотана мистерия, в загърнатата и обинтована пародия на човек?

Той млъкна и като че ли погледна през прозореца.

— А как се озовахте в Айпинг? — попита Кемп, за да не даде възможност разговора да се прекъсне.

— Заминах за там да работя. По онова време бях озарен от смътна надежда, а сега тази мисъл узря: да се върна в предишното си състояние! Да се върна, когато това ми потрябва, когато аз като невидим направя всичко, каквото поискам. Ето за какво трябва преди всичко да поговоря с вас.

— Направо за Айпинг ли заминахте?

— Да. Получих трите си тома бележки и чековата книжка, сдобих се с бельо и всичко необходимо за път, поръчах реактиви, с помощта на които исках да осъществя своята мисъл (веднага щом получа книгите, ще ви покажа моите изчисления), и заминах. Боже! Каква виелица беше и колко трудно бе да опазя проклетия картонен нос да не се размекне от снега.

— Ако се съди по вестниците — рече Кемп, — онзи ден, когато са ви открили, вие малко...

— Да, аз малко... дали не съм убил онзи глупак полицаи?

— Не — отвърна Кемп. — Той оздравявал.

— Е, значи, имал е късмет. Бях съвсем разярен. Глупаци такива! Защо не ме оставиха на мира? Ами оня дръвник бакалин?

— Смъртни случаи не се очакват — отговори Кемп.

— Що се отнася до моя скитник — каза Невидимия, като се засмя зловещо, — това още не се знае. Бога ми, Кемп, вие с вашия характер не може да разберете какво значи да изпаднеш в ярост!... Работиш дълги години, обмисляш, кроиш планове и после някакъв безмозъчен, тъп идиот ти застане на пътя!... Всякакви глупаци, каквито човек може да срещне на света, се опитваха да ми попречат. Ако продължава така, съвсем ще се разяря и ще почна да ги трепя, където ги видя. Заради тях сега всичко стана хиляда пъти по-трудно.

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

НЕУСПЕЛИЯТ ПЛАН

— Е — каза Кемп, като погледна крадешком през прозореца, — какво ще правим сега?

Той се премести по-близо до госта си, за да скрие от погледа му тримата души, които съвсем бавно, както се стори на Кемп, се изкачваха по хълма.

— Какво се готвехте да правите, когато вървахте към Порт Бърдок? Имахте ли някакъв план?

— Искях да избягам зад граница, но щом ви срещнах, промених решението си. Тъй като времето се затопли и ми е по-лесно да бъда невидим, бях решил, че най-добре ще е да замина на юг. Нали тайната ми е разкрита и тук всички ще търсят загърнат човек с маска. А оттук има параход за Франция. Мислех, че може да дръзна да се настаня в някой параход и да отплувам. А от Франция бих могъл да замина с влак за Испания или дори да тръгна за Алжир. Това би било лесноосъществимо. Там може да бъдеш невидим през цялата година, без да мръзнеш. И да си правиш, каквото искаш. Онзи скитник щях да превърна в моя каса и носач, докато реша как да получа книгите и нещата си, изпратени предварително на местоназначението.

— Разбирам.

— И изведнъж онова животно намисли да ме ограби! Укри ми книгите, Кемп. Укри ги! Само да ми падне!...

— Най-добре е първо да получим от него книгите.

— Ала къде е той? Нима знаете това?

— Задържан е... в градското полицейско управление, в най-удединената килия по негово собствено желание.

— Псе! — възкликна Невидимия.

— Това нарушава малко вашите планове.

— Трябва да си взема книгите; те са много необходими.

— Разбира се — набързо се съгласи Кемп, на когото се стори, че чува стъпки навън. — Разбира се, книгите непременно трябва да си

вземем. Но това ще бъде лесно, стига той да не разбере, че ги искат за вас.

— Така е — съгласи се Невидимия и се замисли.

Кемп напразно се мъчеше да измисли нещо, за да поддържа разговора, но ето че Невидимия сам заговори.

— Сега, когато се натъкнах на вас, Кемп, всичките ми планове се променят. Вие сте човек, способен да ме разбере. Може да се направи още много, твърде много, въпреки липсата на книгите, въпреки разчулото се, въпреки всичко, което се случи и което изтърпях... На никого ли не сте казали, че съм тук? — попита той изведнъж.

Кемп позабави отговора си.

— Нали се уговорихме — рече той.

— На никого ли? — повтори Грифин.

— Абсолютно на никого.

— Е, тогава. — Невидимия стана и с ръце на кръста се заразхожда из кабинета.

— Да, това беше грешка, Кемп, грамадна грешка, че сам се заех с тази работа. Похабих много сили, време, възможности. Самичък; странно, колко малко може да извърши човек, когато е сам! Да пооткрадне малко, да се побие малко, това е всичко.

Имам нужда от убежище, Кемп. Трябва ми човек, който би ми помогнал, би ме укрил, трябва ми място, където бих могъл спокойно, без да възбудям подозрения, да се храня, да спя и да почивам. С една дума, трябва ми съюзник. Тогава ще бъде възможно всичко. Досега аз действах несистемно. Сега двамата ще обсъдим всички изгоди, които дава невидимостта, и всички свързани с нея трудности. За подслушване например има малка полза от нея — и аз издавам шум. За кражби по къщите на хората ползата е също малка. Да ме хванат, е трудно, но щом сторят това, лесно ще ме тикнат в затвора. Невидимостта е полезна само в два случая: когато трябва да бягаш и когато искаш да се приближиш незабелязано. Следователно тя е твърде удобна, когато искаш да убиваш. Както и да е въоръжен човек, аз мога лесно да избира най-слабо защитеното му място, да го ударя както си искам, да се скрия както си искам и да избягам както си искам.

Кемп поглади мустаците си. Стори му се, че чува някакво движение долу.

— Трябва да почнем да убиваме, Кемп.

— Трябва да почнем да убиваме — повтори Кемп. — Слушам ви внимателно, Грифин, но това не значи, че се съгласявам с вас. *Защо* трябва да убиваме?

— Не безсмислено да убиваме, а разумно да отнемаме живота. Работата стои така: те знаят, че съществува невидим човек, знаят го не по-лошо от нас двамата, и този невидим човек, Кемп, трябва да установи Царство на терора. Вие сте изумен, разбира се, но аз говоря сериозно: Царство на терора. Невидимия трябва да превземе някой град като вашия Бърдок, да почне да тероризира населението и да подчини на своята воля всички. Той ще издава свои заповеди. Това ще може да се осъществи по хиляди начини — да речем, например, като пъха под вратите листчета хартия. И които дръзне да не се подчини, ще бъде убит така, както ще бъдат убити и онези, които се опитат да защитят непокорника.

— Хм — измърмори Кемп, слушайки как външната врата се отваря и затваря, а не думите на Грифин. — Аз мисля, Грифин — каза той, като се мъчеше да не издаде насоченото си другаде внимание, — че положението на вашия съюзник не би било леко.

— Никой няма да знае, че той е мой съюзник — разпалено възрази Невидимия и изведнъж застана нащрек. — *Тихо!* Какво става долу?

— Нищо — отвърна Кемп и в миг заговори високо и бързо: — Не мога да дам съгласието си, Грифин. Разберете, не мога. Защо да продължавате вече изгубената игра? Нима това може да ви даде щастие? Нима искате да приличате на вълк-единак? Публикувайте вашето откритие... ако не искате да го обявите на целия свят, доверете го поне на вашата родина. Помислете какво бихте могли да постигнете с един милион помощници...

Невидимия прекъсна Кемп.

— Чуват се стъпки по стълбите — рече той, вдигнал ръка.

— Не може да бъде — възрази Кемп.

— Сега ще видя — каза Невидимия и пристъпи към вратата с все още вдигната ръка.

Сетне нещата се развиха много бързо. След минутно колебание Кемп тръгна да препречи пътя на Грифин. Невидимия трепна и се спря.

— Предател! — извика Гласа.

Като се разгърна, халатът седна в креслото — Невидимия почна да се съблича. Кемп направи три бързи крачки към вратата и в този миг Невидимия — краката му вече не се виждаха — скочи прав и извика. Кемп разтвори широко вратата.

Отдолу ясно се чуваха припрени стъпки и гласове.

С бързо движение Кемп блъсна Невидимия назад, изскочи в коридора и тръшна след себе си вратата. Ключът беше предварително поставен отвън. Още миг и Грифин щеше да остане в кабинета сам, заключен, но една малка подробност попречи на това: набързо пъхнатият сутринта ключ се изхлузи при затръшването на вратата и тупна върху килима.

Лицето на Кемп побледня. Като хвана с две ръце дръжката, той се помъчи да задържи вратата затворена. За известно време това му се удаде. После вратата се откряна на шест инча, но Кемп отново я затвори. Следния път тя рязко се отвори на една стъпка и през пролуката почна да се провира червеният халат. Невидимите пръсти хванаха Кемп за гърлото и той трябваше да пусне дръжката на вратата, за да се защити. Докторът беше изблъскан, повален и силно отхвърлен на края на площадката. Върху него бе запокитен и празният халат.

По средата на стълбите стоеше полковник Адай, началникът на бърдокската полиция, до когото Кемп бе написал бележката. Той с ужас видя неочакваната поява на Кемп, последвана от необикновена гледка — подскачащи във въздуха празни дрехи. Видя как Кемп бе съборен, как той с мъка се надигна, олюлявайки се, втурна се напред и пак се строполи на пода, този път като повален бик.

И изведнъж самият полковник получи силен удар. Удар от празно пространство! Сякаш върху него се бе стоварила огромна тежест. Нечии пръсти му стиснаха гърлото, нечие коляно го ритна в слабините и той се търколи презглава по стълбите. После невидим крак премина по гърба му, някой зашляпа надолу с боси крака, в хола двамата полицаи извикаха и побягнаха и входната врата се затръшна с все сила.

Полковник Адай се надигна и седна опулен. Отгоре, като се олюляваше, слизаше Кемп, раздърпан и прашен. Едната му буза, ударена, беше побеляла, от разбитата му устна течеше кръв, в ръцете си той държеше червения халат и още няколко дрехи.

— Господи! — извика Кемп. — Добре я свършихме! Той избяга!

ДВАДЕСЕТ И ПЕТА ГЛАВА

ПРЕСЛЕДВАНЕТО НА НЕВИДИМИЯ

Отначало Адай нищо не можеше да разбере от несвързаните думи на Кемп. Двамата стояха на площадката на стълбите и Кемп, като говореше бързо, все още държеше в ръце дрехите на Грифин. Най-сетне Адай почна да проумява случилото се.

— Той е побъркан — говореше Кемп, — това не е човек, а звяр. Мисли само за себе си. Не го интересува нищо друго освен собствената му изгода и безопасност. Слушах го тази сутрин и от думите му заключих, че е брутален егоист. Засега само е наранявал хора. Но ще почне да убива, ако не му попречим. Ще създаде паника. Пред нищо няма да се спре. И той сега е свободен и обезумял от ярост!

— Едно е ясно: трябва да го хванем — каза Адай.

— Но как! — възкликна Кемп и изведнъж заизлива поток от думи: — Трябва веднага да вземете мерки; трябва да вдигнете на крак всички; трябва да му попречите да напусне този край. Иначе ще кръстосва из страната, ще осакатява и убива хора. Той мечтае за царство на терор! Разбирате ли — царство на терор! Трябва да установите надзор върху влаковете, пътищата и корабите. Гарнизонът трябва да помогне. Искайте по телеграфа помощ. Единствената надежда е, че той няма да се махне оттук, докато не си вземе обратно книгите с бележки, които много цени. После ще ви обясня. При вас в полицейското управление е задържан някой си. Марвел.

— Знам — каза Адай, — знам. Книгите... да, да. Но нали този скитник...

— Твърди, че книгите не са у него. Но Невидимия е уверен, че Марвел ги е скрил. А главното е да не се дава на Невидимия възможност да яде и да спи. Ден и нощ да го дебнат. Хранителните продукти да бъдат прибрани на сигурно място и заключени. Всички къщи да бъдат здраво залостени. А ако има студ и дъжд, още по-хубаво! Мало и голямо трябва да участвува в залавянето. Разберете,

Адай, този човек представлява голяма опасност, той е напаст. Иначе ни заплашват огромни бедствия, страшно е дори да се помисли за това.

— Друго какво трябва да направим? — попита Адай. — Ей сега тръгвам и ще се заема с тази работа незабавно. А защо не дойдете с мен и вие? Съгласен сте, така ли? Да вървим, ще свикаме военен съвет. Ще поканим Хопс, както и началниците на железницата. Не бива да се губи нито миг! А по пътя вие ще ми разкажете подробно всичко. Какво да предприемем още? Но хвърлете най-сетне този халат!

След минута Адай и Кемп бяха вече долу. Външната врата беше отворена и двамата полицаи все още се взираха в празното пространство.

— Избяга, сър — доложи единият от тях.

— Ей сега ще отидем в централното управление — каза Адай. — Един от вас да намери файтон и да ни настигне, но по-бързо! И тъй, Кемп, какво трябва още?

— Трябват кучета — рече Кемп. — Намерете кучета. Те няма да го видят, ала ще го подушат. Намерете кучета.

— Добре — отвърна Адай. — Ще ви кажа под секрет, че при началника на затвора в Холстед има един човек, който държи полицейски кучета. Значи, кучета. Друго?

— Не забравяйте — каза Кемп, — че храната, погълната от него, се вижда. Тя се вижда, преди да бъде усвоена от организма. Значи, когато се нахрани, той ще трябва да се крие. Необходимо е да бъдем нащрек; всеки храст, всяко тихо кътче трябва да се претърсва. И да се укрие всичкото оръжие — всичко, което може да послужи за оръжие. Той не може да носи дълго нищо със себе си. Всичко, което би могъл да използва, за да нанесе удар, трябва да се прибере.

— Ще направим и това — рече Адай. — Няма да се крие дълго, ще го хванем начаса!

— А по пътищата... — започна Кемп и се запъна.

— Какво? — попита Адай.

— Да се насипе стъкло на прах. Това, разбира се, е жестоко, но като имаме пред вид какво може да стори той...

Адай подсвирна.

— Това не е ли прекалено? Не знам. Впрочем ще заповядам да приготвят и стъклен прах. Ще го използваме в случай, че той отиде твърде далеч...

— Казвам ви, това не е вече човек, а звяр — рече Кемп. — Никак не се съмнявам, че той ще установи царство на терор — стига само да се окопити след бягството си. Единственият ни шанс за успех е да го изпреварим. Той се откъсна от другите хора. Нека пострада собствената му глава.

ДВАДЕСЕТ И ШЕСТА ГЛАВА УБИЙСТВОТО НА УИКСТИЙД

Невидимия, изглежда, бе изтичал от дома на Кемп, обзет от дива ярост. Едно детенце, което си играеше до пътната врата, бе вдигнато във въздуха и с такава сила отхвърлено настрана, че си счупи глезена. После Невидимия се изгуби за няколко часа. Никой не научи накъде се е упътил и какво е правил. Но всеки може да си представи как той е бягал в горещото юнско утро нагоре по хълма, после по голите варовикови хълмове отатък Порт Бърдок, проклинайки яростно съдбата си, и най-сетне, изморен и сгорещен, вероятно е потърсил подслон сред гъсталаците на Хинтъндийн, където е възнамерявал наново да скърпи рухналите си планове за борба против своите себеподобни. Той се е укрил в тази местност най-вече поради това, че към два часа на обед за пръв път тук е осъзнал състоянието си по най-мрачен, трагичен начин.

Какво е било тогава неговото настроение и какво е замислял той, за нас е загадка. Несъмнено Невидимия е бил разярен до крайност от предателството на Кемп и макар напълно да са понятни мотивите на постъпката на Кемп, все пак можем до известна степен да оправдаем и дори да съчувствуваме малко на гнева, който би предизвикала една такава неочаквана измяна. Може би Невидимия отново е бил обзет от онова чувство на обърканост, което бе изпитал по време на случките на Оксфорд Стрийт, тъй като очевидно много разчиташе на това, че Кемп ще му помогне да осъществи жестокия замисъл да тероризира хората. Във всеки случай около пладне той се изгуби — и никой не го видя, никое живо същество не знае какво е вършил до два и половина. За човечеството това може би е по-добре, но за самия него такава бездействие се оказа съдбоносно.

По това време същия ден с преследването се заловиха много хора, пръснати из цялата околност. Сутринта Невидимия беше още само предание, плашило; следобед, благодарение главно на сухото, но изразително възвание на Кемп, той се превърна в съвсем реален

противник, когото трябваше да ранят, да заловят или сразят — и всички в околността с невероятна бързина почнаха да се готвят за борбата. До два часа Невидимия още можеше да се спаси, ако се беше вмъкнал във влака, но след два това стана невъзможно: по всички железопътни линии в големия успоредник между Саутхамптън, Уинчестър, Брайтън и Хоршъм пътническите влакове се движеха със заключени врати, а товарното движение бе почти напълно прекратено. В един голям кръг с диаметър от двадесет мили и с център Порт Бърдок по пътищата и полето бродеха групи от по трима-четирима души с пушки, сопи и кучета.

Конната полиция патрулираше, спираше пред всеки дом и предупреждаваше хората да си заключват вратите и да не излизат навън без оръжие. В три часа затвориха началните училища и изплашените деца на групи затичаха към къщи. Към четири-пет часа възванието, написано от Кемп, но подписано, разбира се, от Адай, беше вече разлепено почти из целия район. В него кратко и ясно бяха посочени всички средства за борба: да не се дава на Невидимия да яде и да спи, всеки да бъде непрекъснато нащрек, да се следи дали по нещо няма да проличи присъствието на Невидимия. Действията на властите бяха тъй бързи и енергични, всички бяха тъй убедени, че противникът им е наистина необикновен, че до вечерта върху пространство от няколкостотин квадратни мили беше въведено строго обсадно положение. И още същата вечер из цялата околност, обзета от напрегнато очакване, премина тръпка на ужас: от уста на уста се понесе вестта, мълниеносна и достоверна, че е убит господин Уикстийд.

Ако нашето предположение, че Невидимия се е укрил в гъсталака на Хинтъндийн е правилно, то несъмнено скоро след пладне той се е измъкнал оттам с някакво намерение, за изпълнението на което е било нужно оръжие. Какво е това намерение, не може да се установи, но то е било налице, тъй като още преди да срещне Уикстийд, Невидимия имал в ръцете си желязна пръчка.

Подробности за тази среща ние, разбира се, не знаем. Тя станала на края на една кариера за чакъл на по-малко от двеста ярда от имението на лорд Бърдок. Всичко показва отчаяна борба — изпотъпканата земя, многобройните рани на Уикстийд, раздробеният му бастун, — но какво би могло да послужи за причина на

нападението освен мания за убийство, е трудно да си представим. Мисълта за невменяемост се натрапва сама. Уикстийд, управител на имението на лорд Бърдок, човек четиридесет и пет-четиридесет и шест годишен, беше най-безобидното същество на света и никога не би предизвикал такъв страшен противник. Раните очевидно му бяха нанесени с една желязна пръчка, измъкната от някаква счупена ограда. Невидимия спрял този кротък човек, който се бил упътил към къщи да обядва, нападнал го, бързо сломил слабата му съпротива, счупил ръката му, повалил го и му смачкал главата.

Желязната пръчка, която той, изглежда, измъкнал от оградата, преди да срещне жертвата си, е била предварително в ръцете му. Още две подробности хвърлят известна светлина върху това произшествие. Първо, кариерата за чакъл съвсем не била на пътя на Уикстийд към къщи, а на около двеста ярда встрани. Второ, по думите на едно момиченце, което отивало следобед на училище, Уикстийд с някаква странна походка „бързал“ през полето към кариерата. По това как момиченцето представило момента, може да се заключи, че Уикстийд е преследвал нещо, което се движело по земята пред него, като от време на време замахвал с бастуна си. Момиченцето последно видяло Уикстийд жив. Той вървял право към своята гибел: спуснал се в една долчинка и няколкото букови дървета, които растели там, скрили от очите на момиченцето последната схватка.

Тези подробности несъмнено поне за пишещия тези редове правят убийството на Уикстийд не съвсем безпричинно. Може да си представим, че Грифин е взел желязната пръчка за оръжие, но без умисъл да извърши убийство. Сетне той е срещнал Уикстийд и последният е забелязал пръчката, която необяснимо как се движела сама във въздуха. Без да помисли ни най-малко за Невидимия — тъй като от това място до Порт Бърдок има десет мили, — той, изглежда, е тръгнал подир плячката. Твърде вероятно е покойният дори да не е чувал нищо за Невидимия. Може да се допусне по-нататък, че Невидимия е почнал тихо да се отдалечава, за да не открият присъствието му, а Уикстийд, възбуден и заинтригуван, е продължил да преследва странния самодвижещ се предмет и накрая го ударил.

При такива обстоятелства Невидимия несъмнено би могъл лесно да избяга от своя преследвач на средна възраст, но положението на трупа дава основание да се предполага, че Уикстийд е имал

нещастieto да натика това, което преследвал, в малкото пространство между копривата и кариерата. Сетне тези, които познават крайната раздразнителност на Невидимия, лесно ще си представят останалото.

Но всичко дотук е само предположение. Единствените несъмнени факти — тъй като на това, което говорят децата, невинаги може да се вярва — са трупът на Уикстийд и окървавената желязна пръчка, захвърлена в копривата. Грифин е зарязал пръчката, защото при вълнението, което го обзело в онзи миг, е забравил за целта, с която се бил въоръжил с нея, ако е имал първоначално такава цел. Той, разбира се, беше голям егоист и безчувствен човек, но видът на жертвата, неговата първа жертва, окървавена и жалка, просната в краката му, би могла да пробуди у него отдавна притъпеното чувство за разкаяние и да потисне за известно време злодейските му намерения.

Като убил Уикстийд, Невидимия, изглежда, е побягнал към хълмовете. Говори се, че двама души в една нива край Фърн Ботъм чули по залез-слънце някакъв тайнствен глас. Някой плачел и се смеел, хълцал и стенел, а от време на време високо извиквал. Тези звуци трябва да са били доста странни. Гласът отекнал над нивата с детелина и замрял към хълмовете.

Междувременно Невидимия вероятно научил колко бързо се е възползувал Кемп от неговата откровеност. Той, изглежда, намирал всички врати заключени; скитал край железопътните гари, доближавал се крадешком до странноприемници и несъмнено прочел възванията и подразбрал похода против него. С настъпването на вечерта полето било осеяно с патрули от по трима-четирима души и из него почнали да лаят кучета. Тези патрули получили специални указания как да си помагат, в случай че срещнат врага. Но Невидимия успял да избегне срещите с тях. Можем донякъде да разберем неговата ярост, като си спомним, че той сам бе съобщил всички сведения, които така безпощадно се обръщаха сега против него. Този ден той бе паднал духом повече от всякога; почти през цялото денонощие, без да се смята само схватката с Уикстийд, той се чувствуваше като подгонен звяр. През нощта вероятно успя да похапне и поспи, тъй като на сутринта му се възвърна присъствието на духа и пак стана силен, енергичен, гневен и злобен, готов за своята последна голяма битка с целия свят.

ДВАДЕСЕТ И СЕДМА ГЛАВА

ОБСАДАТА НА КЪЩАТА НА КЕМП

Кемп получи странно послание, написано с молив на омазнено парче хартия.

„Вие проявихте изумителна енергия и даровитост — се казваше в писмото, — макар да не ми е ясно какво искате да постигнете с това. Вие сте против мен. Цял ден ме преследвахте, искахте да ме лишите от сън през нощта. Но въпреки вашите старания аз се заситих, наспах и играта едва сега започва. Да, едва сега започва. Не ми остава нищо друго, освен да прибягна към Терора. С настоящето обявявам първия ден на Терора. Отсега нататък Порт Бърдок престава да бъде под властта на Кралицата, предайте това на вашия началник на полицията и на неговата шайка; градът е под моя власт, под властта на Терора! Днешният ден е първият ден от първата година на новата ера — Ерата на Невидимия. Аз съм Невидим Първи. Отначало моята власт ще бъде по-милостива. През първия ден ще бъде изпълнена само една смъртна присъда за назидание, а именно присъдата над човека на име Кемп. Днес Смъртта ще връхлети този човек. И ако ще да се заключи, да се крие, да се ограда с охрана, да се облече в броня — Смъртта, невидимата Смърт се приближава към него. Ако той вземе предпазни мерки, смъртта му ще направи още по-голямо впечатление на моя народ. Смъртта ще дойде от пощенската кутия днес към обед. Писмото ще бъде пуснато в кутията малко преди пощальонът да я изпразни и — на път! Играта започва. Смъртта вдига ръка над него. Не му помагай, народе мой, защото Смъртта ще връхлети и тебе. Днес Кемп трябва да умре.“

Кемп прочете два пъти писмото.

— Това не е шега — каза той. — Това е неговият тон! И този човек ще постъпи, както пише.

Докторът обърна същия лист и видя там, където бе написан адресът, печата „Хинтъндийн“ и прозаичната подробност „да се доплатят два пенса“.

Той бавно стана от масата, без да довърши обета си — писмото бе пристигнало с пощата в един часа, — и се качи в своя кабинет. Позвъни на икономката си, нареди ѝ незабавно да обиколи цялата къща, да огледа всички куки на прозорците и да затвори всички капаци.

В кабинета Кемп сам затвори капациите. От заключеното чекмедже на масата в спалнята той извади малък револвер, грижливо го огледа и го пъхна в джоба на кабинетната си пижама. После написа няколко кратки бележки, една от които до полковник Адай, и заръча на прислужницата да ги занесе, като ѝ даде точни наставления как да излезе от къщата.

— Няма никаква опасност — каза той и си добави наум: „За вас.“ След това остана известно време замислен, а после се върна при изстиналия обед.

Продължи да се храни, но час по час изпадаше в размисъл. Накрая силно удари с юмрук по масата.

— Ние ще го хванем! — възкликна той. — И примамката ще бъде аз. Той ще се хване в капана.

Като затваряше внимателно след себе си всички врати, Кемп се качи в белведера.

— Това е игра — каза той, — игра необикновена; но всички шансове са на моя страна, господин Грифин, макар да сте невидим и освен това смел. Грифин contra mundum^[1]. В истинския смисъл на думата!

Кемп стоеше до прозореца и гледаше напечения склон на хълма.

— Нали той трябва да си намира храна всеки ден, не му завиждам. Дали наистина е успял да поспи миналата нощ? Сигурно някъде под открито небе, където никой не би могъл да го намери. Ех, ако вместо тази горещина имаше студ и влага!... А той навярно и в този миг ме наблюдава отнякъде.

Кемп дойде съвсем близо до прозореца и изведнъж отскочи уплашено: нещо с все сила се удари в стената над рамката.

— Нервите ми много са се разстроили — рече той. Но цели пет минути не се осмели да се приближи отново до прозореца. — Трябва да е било някое врабче — реши той.

Тогава чу, че се звъни на външната врата и забърза надолу. Махна резето, свали веригата, огледа я, сетне пак я закачи и внимателно

открехна вратата, без да се показва. Познат глас го извика по име. Това беше Адай.

— Нападнали вашата прислужница — каза Адай отвън.

— Какво! — възкликна Кемп.

— Отнели й вашата бележка. Той е някъде наблизко. Пуснете ме.

Кемп свали веригата и Адай се провря през много тясната пролука на открехнатата врата. Той се спря в хола и с безкрайно облекчение загледа как Кемп отново заключва вратата.

— Грабнали бележката от ръцете й. Тя страшно се изплашила. Сега е долу в моето управление. Хвана я истерия. Той е някъде наблизко. Какво ми пишехте в бележката?

Кемп изруга.

— Какъв съм глупак! — рече той. — Трябваше да се досетя. Та нали оттук до Хинтъндийн е по-малко от час пеша. Дойде часът!

— Какво говорите? — попита Адай.

— Елате да видите! — каза Кемп и поведе Адай към кабинета си. Там му подаде писмото на Невидимия. Адай го прочете и леко подсвирна.

— А вие?... — попита той.

— Скроих капан — каза Кемп — и като глупак пратих плана по прислужницата. В ръцете му го пъгнах.

Адай търпеливо изслуша хулите на Кемп. После каза:

— Той ще избяга.

— Не, няма — отвърна Кемп.

Горе изтрещя счупено стъкло. Адай забеляза малкия револвер, който се подаваше от джоба на Кемп.

— Това е в кабинета! — рече Кемп и тръгна пръв по стълбите. Преди да достигнат горната площадка, чуха още едно изтрещяване.

Когато влязоха в кабинета, видяха, че два от трите прозореца са счупени, че подът е осеян с парчета стъкло и че един голям камък е паднал върху бюрото. И двамата се спряха до вратата, оглеждайки съсипиите. Кемп отново изруга и в този миг и третият прозорец изтрещя като пистолет и на пода със звън се посипаха назъбени триъгълни отломки.

— Защо става това? — попита Адай.

— Това е началото — отговори Кемп.

— А сигурен ли сте, че не би могъл да се покатери тук?

— Дори котка не би могла — отвърна Кемп.

— Няма ли капаци на прозорците?

— Тук няма. Само на долните стаи... Охо-о!

Откъм долния етаж се чу извънтяване на счупено стъкло и сетне трясък на дъски, ударени от нещо тежко.

— Дяволите да го вземат! — изруга Кемп. — Това трябва да е... да, това е в една от спалните. Той се готви да опустоши цялата къща. Глупак. Капаците са затворени и стъклото ще пада навън. Ще си изпореже краката.

Още един прозорец възвести своята гибел. Кемп и Адай стояха на площадката, обзети от смут.

— Сетих се! — рече Адай. — Дайте ми един бастун или нещо такова — ще отида до управлението и ще наредя да пратят тук кучета. Тогава ще го оправим!

Пети прозорец сподели участието на предишните.

— Нямате ли револвер? — попита Адай.

Кемп пхна ръка в джоба си и почна да се колебае.

— Не, нямам излишен — отговори той.

— Ще ви го върна веднага — рече Адай. — Вие тук сте в безопасност.

Кемп, засрамен, задето се опита да излъже, даде револвера.

— Сега да вървим да отворим вратата — каза Адай.

Докато двамата стояха в хола и не смееха да се приближат до вратата, един от прозорците на спалнята на първия етаж изтрещя и рухна. Кемп отиде до вратата и почна колкото може по-тихо да я отключва. Лицето му беше попребледняло.

— Излизайте бързо — рече той.

След миг Адай беше вече на площадката отвън, а Кемп отново заключи. Адай се поспря малко, облегал гръб на вратата — това беше по-сигурна позиция, — сетне се изправи и с твърди стъпки заслиза по стълбите. Прекоси моравата и се приближи до пътната врата. Нещо като лек вятър разроши тревата. Адай усети край себе си някакво движение.

— Чакайте малко — произнесе някакъв глас.

Адай се спря като вкаменен, ръката му здраво стисна револвера.

— Какво има? — каза той бледен и мрачен; всеки негов нерв беше напрегнат.

— Много ще ви бъда задължен, ако се върнете в къщата — изрече Гласа също тъй мрачно и напрегнато като Адай.

— Съжалявам — каза Адай с попресипнал глас и облиза засъхналите си устни. Гласа, както му се стори, идваше отляво, дали ще сполучи, ако стреля натам?

— Къде отивате? — попита Гласа. И двамата направиха бързи движения и в откопчания джоб на Адай блесна на слънцето револверът.

Адай се отказа от намерението си и се замисли.

— Къде отивам — рече той бавно, — това си е моя работа.

Но Адай едва успя да произнесе тези думи и една ръка го хвана за врата, в гърба му опря коляно и той се просна възник. Като измъкна непохватно револвера, Адай стреля наслука, но в следния миг получи удар в зъбите и револверът му бе изтръгнат. Той напразно се опита да хване изплъзващия се невидим крак, помъчи се да стане и пак падна назад.

— Проклятие! — възкликна Адай.

Гласа се разсмя.

— Аз бих ви убил, но ми е жал за куршума — заяви той.

Адай видя във въздуха на около шест стъпки разстояние наведения към него револвер.

— Е? — рече той, като се надигна и седна на земята.

— Станете — каза Гласа.

Адай стана.

— Мирно! — заповяда Гласа и продължи с твърд тон: — Зарежете плановете си. Не забравяйте, че аз виждам вашето лице, а вие не виждате моето. Върнете се в къщата.

— Той няма да ме пусне — каза Адай.

— Много жалко. С вас нямам никакви сметки за уреждане.

Адай отново облиза устни. Той отклони поглед от дулото на револвера, видя в далечината морето, много синьо и тъмно на обедното слънце, меките зелени хълмове, белия скалист нос, многолюдния град и изведнъж почувствува колко хубав е животът. После пак премести поглед върху малкия металически предмет, който висеше между небето и земята на шест стъпки от него.

— Но какво да правя? — мрачно попита той.

— А аз какво да правя? — попита Невидимия. — Вие ще докарате помощ. Не, ще трябва да се върнете в къщата.

— Ще се опитам. Ако той ме пусне, обещавайте ли да не влизате след мен?

— С вас нямам сметки за уреждане — отвърна Гласа.

Когато Кемп пусна Адай да излезе, забърза нагоре, стъпвайки внимателно между парчетата стъкло, той се добра предпазливо до края на перваза на прозореца в кабинета, погледна надолу и видя, че Адай разговаря с Невидимия.

— Но защо не стреля! — прошепна си Кемп.

После револверът помръдна и заблестя на слънцето.

Докторът заслони очи и се помъчи да проследи посоката на ослепителния лъч.

— Така си и мислех! — възкликна той. — Пистолетът не е у Адай.

— Обещайте да не влизате след мен — казваше в този миг Адай. — Не се увличайте от вашия успех. Бъдете по-отстъпчив.

— Върнете се в къщата. Говоря ви откровено: нищо не мога да ви обещая.

Адай, изглежда, изведнъж взе някакво решение. Той тръгна към къщата с бавни стъпки и с ръце на гърба. Кемп го наблюдаваше учуден. Револверът изчезна, отново проблесна, после пак изчезна и накрая Кемп, като напрегна очи, успя да види по-отблизо малкия тъмен предмет, който следваше Адай. След това нещата се развиха много бързо. Адай отскочи назад, рязко се извърна, опита се да хване револвера, изпъна нагоре ръце и падна по очи, като остави над себе си синьо облаче дим. Кемп не чу изстрела. Адай се сгърчи, привдигна се, опрян на ръка, сетне отново падна напред и остана неподвижен.

Кемп постоя малко, гледайки втръчено невъзмутимата поза на Адай. Следобедът беше много горещ и без вятър, целият свят сякаш бе замрял, само в храстите между къщата и портата се гонеха две жълти пеперуди. Адай лежеше на моравата до портата. Щорите на всички вили по шосето на хълма бяха спуснати, но в една малка зелена беседка се виждаше бяла фигура — навярно някакъв старец, който спеше. Кемп внимателно се взираше, търсейки във въздуха край къщата револвера, но оръжието бе изчезнало. Той отново погледна към Адай. Играта започваше сериозно.

Някой почна да звъни и да чука на външната врата все по-силно и по-силно, но цялата прислуга, според разпореждането на Кемп, се беше заключила в стаите си. После настъпи тишина. Кемп постоя, заслушвайки се, сетне внимателно надникна поред от всеки от трите прозореца. След това отиде до стълбите и пак тревожно се послуша. Въръжи се с ръжена от спалнята си и отново се упъти да проверява вътрешните куки на прозорците на долния етаж. Всичко беше здраво и сигурно. Той се върна в белведера. Адай лежеше, както и по-рано, неподвижно до чакълената пътека. По пътя край вилите вървеше прислужницата с двама полицаи.

Цареше мъртва тишина. На Кемп му се струваше, че тримата приближават много бавно. Той се питаше какво ли прави неговият противник.

Докторът трепна. Долу се разнесе трясък. След известно колебание Кемп слезе на долния етаж. Внезапно цялата къща прокътна от тежки удари и грохот на разцепвано дърво. Зазвънтяха и затракаха железните куки на капаците. Той превъртя ключа и отвори кухненската врата. В този миг в стаята полетяха парчета от разсечените капацы. Кемп се спря вцепенен от ужас. Рамката на прозореца, с изключение на една пречка, беше още здрава, но от стъклото беше се запазила само една назъбена ивица. Капаците бяха насечени с брадва, която сега удряше с всичка сила по рамката и по железните пречки на прозореца. Но изведнъж брадвата отскочи настрана и изчезна.

Кемп видя лежащия на пътеката револвер и тутакси малкото оръжие полетя във въздуха. Кемп побърза да се отдръпне. След секунда се разнесе изстрел и една треска, отчупена от края на вратата, която прикриваше Кемп, прелетя над главата на доктора. Той затръшна вратата и я заключи и в същия миг чу виковете и смеха на Грифин. После дървото отново затрещя от съкрушителните удари на брадвата.

Кемп стоеше в коридора и се мъчеше да събере мислите си. След минута Невидимия ще бъде в кухнята. Тази врата ще го задържи за съвсем малко и после...

На външната врата отново се позвъни. Това сигурно бяха полицаите. Кемп изтича в хола, сложи веригата и махна резето. Чак когато извика прислужницата по име и чу отговора ѝ, той свали веригата, тримата вкупом нахълтаха вътре и Кемп отново затръшна вратата.

— Невидимия! — каза Кемп. — Той има револвер. Останаха му още два патрона. Трябва да е убил Адай. Видях го да стреля в него. Не го ли забелязахте на моравата? Той лежи там.

— Кой? — попита единият от полицаите.

— Адай — отговори Кемп.

— Ние минахме през задния вход — рече прислужницата.

— Каква е тази шумотевица? — попита другият полицай.

— Той е в кухнята... или скоро ще бъде там. Намерил е брадва...

Изведнъж из цялата къща отекнаха ударите на брадвата по кухненската врата. Прислужницата погледна втренчено към кухнята и се вмъкна в столовата. Със запъване Кемп се опита да обясни всичко. Присъстващите чува как кухненската врата поддаде.

— Насам! — извика Кемп и като се активизира отведнъж, отведе полицаите в столовата.

— Ръженът! — извика Кемп и се втурна към скарата на камината. Ръжена, който бе взел от спалнята, той даде на единия от полицаите, а ръжена от столовата — на другия.

Внезапно Кемп отскочи назад. Единият от полицаите бързо се сгъна и като изпъшка, закачи с ръжена брадвата. Револверът изстреля предпоследния патрон и продупчи една ценна картина от Сидни Купър. Вторият полицай удари с ръжена си малкото оръжие, сякаш искаше да убие оса, и револверът изтрака на пода.

Веднага щом започна схватката, прислужницата изпищя, поспря се до камината и сетне изтича да отвори капациите, мислейки вероятно да избяга през счупения прозорец.

Брадвата се измъкна в коридора и увисна на около две стъпки от пода. Чувахе се тежкото дишане на Невидимия.

— Вие двамата се отдръпнете — каза той. — На мен ми трябва Кемп.

— А на нас ни трябва вие — отвърна първият полицай и като пристъпи бързо напред, нанесе удар с ръжена към Гласа. Но Невидимия, изглежда, успя да избегне удара, защото ръженът удари стойката за чадъри.

Полицаят едва се задържа на крака и в тази минута брадвата го удари по главата, като смачка шлема му, сякаш той беше от хартия; ударът търколи полицая по пода чак до кухненската стълба. Ала другият полицай замахна зад брадвата с ръжена и удари нещо меко,

което изплющя. Разнесе се остър вик на болка и брадвата падна на пода. Полицаят отново замахна, но този път не улучи; после той стъпи с крак върху брадвата и още веднъж замахна. След това, като държеше ръжена готов, почна да се ослушва, мъчейки се да долови и най-тихото шумолене.

Той чу как се отвори прозорецът на столовата и сетне прозвучаха бързи стъпки. Другарят му се надигна и седна, по лицето му — между окото и ухото — течеше кръв.

— Къде е той? — попита раненият.

— Не знам. Ударих го. Стои някъде в хола, ако не се е промъкнал покрай теб. Доктор Кемп!... Сър!...

Никакъв отговор.

— Доктор Кемп! — извика още веднъж полицаят.

Раненият се опитваше да се изправи на крака. Най-после успя. Изведнъж откъм кухненската стълба се раздаде тихо шляпане на боси крака.

— Хоп! — извика полицаят, който държеше ръжена, и метна оръжието си. Ръженът счупи една малка горелка за светилен газ.

Полицаят се приготви да тръгне надолу подир Невидимия. Но после се отказа от намерението си и влезе в столовата.

— Доктор Кемп... — поде той и изведнъж млъкна. — Юнак е доктор Кемп — каза той, обръщайки се към надникналия над рамото му другар.

Прозорецът на столовата беше широко отворен и нямаше нито следа от прислужницата и от Кемп.

Мнението си за Кемп вторият полицай изрази кратко и енергично.

[1] Contra mundum (лат.) — против целия свят. ↑

ДВАДЕСЕТ И ОСМА ГЛАВА

ПРЕСЛЕДВАНЕТО НА ПРЕСЛЕДВАЧА

Хийлас, стопанинът на най-близката вила до тази на Кемп, спеше в своята беседка, когато започна обсадата на дома на доктора. Той се числеше към онези упорити хора, които за нищо на света не искаха да повярват в „нелепите приказки“ за Невидимия. Жена му обаче вярваше в слуховите и впоследствие често припомняше това на мъжа си. Той упорито твърдеше, че трябва да се поразходи в своята градина, сякаш нищо особено не бе се случило, и стори това, а следобеда според своя стар навик легна да поспи. През цялото време, докато Невидимия чупеше стъклата на къщата на Кемп, Хийлас спеше, после изведнъж се събуди с чувството, че наблизо нещо не е в ред. Той погледна към къщата на Кемп, потърка очи и пак погледна. Сетне спусна крака и седна, като се заслушваше. Отправи си ругатня, но странната гледка не изчезна. Къщата приличаше на дом, напуснат преди седмици след силен погром. Всички прозорци бяха счупени и с изключение на тези на белведера бяха затворени отвътре с капаците.

— Готов съм да се закълна — и Хийлас погледна часовника си, — че преди двацет минути всичко си беше в ред.

Отдалеч се дочуваха равномерни удари и звън на стъкло. А после, докато той седеше с отворена уста, стана нещо още по-странно. Капаците на столовата бързо се разтвориха и прислужницата с шапка и палто се появи на прозореца, мъчейки се с треперещи ръце да вдигне рамката^[1]. Изведнъж до нея изникна един мъж и почна да ѝ помага. Доктор Кемп! След миг прозорецът се отвори и прислужницата с мъка се провря през него; после тя се втурна да бяга и се изгуби сред храстите. Хийлас се изправи и изрази вълнението си от тъй необикновената гледка със слаби възклицания на уплаха. Той видя как Кемп се покатери на перваза на прозореца, как скочи навън и след миг се появи по пътеката сред храстите; той тичаше наведен, сякаш се криеше от някого. Изгуби се зад жълтата акация, после пак се показва,

този път до оградата на вилата си. Бързо прехвърли оградата и затича стремглаво надолу по склона право към Хийлас.

— Господи! — възкликна поразен от страшна мисъл Хийлас. — Това е работа на онзи негодник. Невидимия! Значи, всичко е било истина!

За Хийлас да си помисли значеше да действа и готвачката му, която го наблюдаваше от прозореца на горния етаж, с учудване видя как той се втурна към къщата с най-малко девет мили в час. Чу се думкане на врати, звънците иззвъняха и гласът на Хийлас отекна с все сила:

— Заклучете вратите! Затворете прозорците! Затворете всичко!... Невидимия иде!

Цялата къща тозчас се изпълни с викове, разпореждания и стъпки на тичащи хора. Хийлас сам се втурна да затваря вратите към верандата и в този миг зад оградата на градината се показа главата, раменете и коляното на доктор Кемп. След още миг Кемп, който изтича по лехата с аспержи, вече прекосяваше игрището за тенис пред къщата.

— Не може — каза Хийлас, като слагаше резетата. — Много съжалявам, ако той ви преследва, но не можете да влезете тук.

До стъклото се притисна ужасеното лице на Кемп; той почна да тропа на една от вратите на верандата и да натиска отчаяно дръжката. Като видя, че всичко това е напразно, докторът притича до края на верандата, скочи на земята и отиде да чука на задната врата на вилата. После излетя през вратата на задната ограда, появи се пред вилата и продължи да бяга по пътя. Той едва се бе скрил от очите на Хийлас, който през цялото време уплашено гледаше през прозореца, и лехата с аспержи бе стъпкана от невидими крака. След това Хийлас профуча по стълбите нагоре и не видя нищо повече от преследването на Кемп. Но минавайки бегом покрай прозореца на стълбището, той чу как се хлопна вратата на задната ограда.

Като излезе на пътя, Кемп естествено затича по него надолу; сега той сам трябваше да бяга така, както онзи човек, когото бе наблюдавал толкова внимателно от своя кабинет само преди четири дена. Докторът, въпреки че не беше атлет, сега тичаше добре и макар да бе побледнял и да се обливаше в пот, мисълта му работеше съвсем спокойно. Той се носеше с едър тръс и когато му се изпречеха неравни места, остри камъни или парчета счупено стъкло, блестящи ярко на слънцето,

минаваше по тях, предоставяйки на невидимите боси крака на своя преследвач да минат, откъдето си щат.

За пръв път в живота си Кемп откри, че пътят по хълма е необикновено дълъг и безлюден и че краят на града в подножието на хълма е необикновено далеч. Няма по-бавен и по-мъчителен начин за придвижване от бягането. Неприветливите вили, които дремеха на следобедното слънце, очевидно бяха заключени и залостени; да, те бяха заключени и залостени по негова собствена заповед. Но поне един човек да се бе сетил за всеки случай да погледне какво става навън! В далечината почна да се откроява градът, морето зад него се скри от поглед, долу шаваха хора. Към подножието на хълма в момента се приближаваше конският трамвай. А там наблизко е полицейското управление. Но какво се чува отзад, стъпки ли? По-бързо!

Хората долу го гледаха втренчено, един-двама се втурнаха да бягат. Кемп вече дишаше хрипливо. Сега конският трамвай беше съвсем близо, във „Веселите крикетисти“ шумно залостваха вратите. Отвъд трамвая имаше стълбове и купчини чакъл — за отводнителния канал. На Кемп му мина през ума да скочи във вагона на трамвая и да хлопне вратите, но реши, че е по-добре да се упъти към полицейското управление. След миг той минаваше покрай „Веселите крикетисти“ и ето че се озова вече на края на улицата, сред много хора. Кочияшът на трамвая и неговият помощник, неразпрегнали конете, следяха със зяпнали уста отчаяното му бягане. По-далеч, зад купчините чакъл, надничаха учудените копачи.

Кемп понамали хода, но като чу зад гърба си бързия тропот на своя преследвач, отново забяга по-бързо.

— Невидимия! — извика той на копачите, сочейки с неопределено движение на ръката назад, и успя да прескочи изкопа, така че между него и Невидимия сега имаше неколцина здрави мъже. Като зарязва мисълта за полицейското управление, Кемп сви в малка странична улица, профуча покрай каручката на градинар, позабави се за частица от секундата на вратата на сладкарница и после затича по булеварда, който излизаше на главната улица, наречена Хил. Две-три дечурлига, които си играеха там, изписаха и се разбягаха при неговата поява; отвориха се няколко врати и прозорци и ядосаните майки го нахокаха. Той отново затича по Хил Стрийт на около триста ярда от

крайната спирка на конския трамвай и в този миг чу, че викат и тичат много хора.

Кемп погледна нагоре по улицата към хълма. На около дванадесет ярда от него тичаше едър копач, като ругаше на пресекулки и сърдито размахваше лопатата; кондукторът на трамвая, стиснал юмруци, го следваше по петите. Подир тях тичаха и други, които замахваха към някого и викаха високо. От другата страна, откъм града, също тичаха мъже и жени и Кемп видя ясно как от един магазин изскочи човек с прът в ръка.

— Пръснете се във верига! — извика някой.

И Кемп разбра, че положението се е променило. Той се спря и се огледа, като едва си поемаше дъх.

— Той е някъде тук! — извика той. — Преградете улицата.

Кемп получи зашеметяващ удар под ухото и се олюля, опита се да се обърне към невидимия си противник, но едва се задържа на крака и удари празно пространство. После получи силен удар в челюстта и се просна тежко на земята. След малко в корема му опря коляно и две ръце яростно го сграбчиха за гърлото, но едната от тях стискаше по-слабо. Кемп хвана китките на невидимия, раздаде се вик на болка и сетне над главата на доктора се завъртя лопатата на копача, която с кук удар се стовари върху нещо. На лицето на Кемп капна някаква капка. Ръцете, които го стискаха за гърлото, изведнъж се отпуснаха, той се напрегна и се освободи, хвана омекналото рамо на своя противник и се тръшна върху него.

— Хванах го! — изкрещя Кемп. — Помогнете! Помогнете... да го задържим! Той е под мен! Дръжте го за краката!

След миг на мястото на борбата се събра цяла тълпа и случайно озовал се тук човек би помислил, че на улицата се играе някакъв много разгорещен ръгби мач. След виковете на Кемп хората престанаха да викат — чуваха се само удари, тропот на крака и запъхтяно дишане.

Невидимия успя със свръхусилие да се изправи на крака. Кемп обаче се залепи за него като ловджийско куче за елен и десетки ръце сграбчиха и заудряха невидимото същество. Кондукторът на конския трамвай го хвана за врата и отново го повали на земята.

Пак се образува купчина боричкащи се хора. Някои удряха доста немилостиво. Изведнъж се раздаде див вик: „Милост, милост!“ — и бързо замря в сподавен стон.

— Оставете го, глупаци такива! — изкрещя Кемп с глух глас и заблъска купчината хора. — Той е ранен, казвам ви. Отдръпнете се!

След малко мястото на борбата беше вече чисто и кръгът от нетърпеливи лица видя доктор Кемп, сякаш коленичил на петнадесет инча във въздуха, да притиска към земята невидими ръце. Зад него един полицаи държеше невидими крака.

— Не го пускайте! — извика едрият копач с окървавената си лопата в ръка. — Преструва се.

— Не се преструва — каза докторът, като повдигна предпазливо коляното си, — а освен това аз го държа. — Лицето на Кемп беше разбито и бе почнало да се подува; той говореше с мъка, защото от устната му течеше кръв. Вдигна едната си ръка и, изглежда, почна да опипва лицето на лежащия. — Устата му е цялата мокра — рече той и изведнъж извика: — Господи!

Кемп бързо стана и после коленичи до невидимото същество. Отново хората се размърдаха и се заблъскаха напред, отекнаха тежките стъпки на нови любопитни и натискът на тълпата се увеличи. От всички къщи запристигаха хора. В миг вратата на „Веселите крикетисти“ широко се разтвори. Говореше се съвсем малко. Кемп направи такова движение с ръка, сякаш опипваше въздуха.

— Не диша — каза той. — И сърцето му не бие. Едната му страна. Ох!

Някаква старица, която надничаше под лакътя на едрият копач, изпищя остро:

— Гледайте! — и протегна сбръчкания си показалец.

Като погледнаха, накъдето сочеше тя, всички видяха бледите, прозрачни очертания на една ръка, отпусната безсилно и направена сякаш от стъкло — личаха вените и артериите, костите и нервите. Тя постепенно губеше прозрачността си и потъмняваше.

— Охо-о! — възкликна полицаят. — Ето че и краката почват да се показват.

И така, бавно, започвайки от ръцете и краката и пълзейки към жизнените центрове, продължаваше този странен преход към видима телесност. Това приличаше на бавното разпространение на отрова. Отпърво се показаха тънките бели нерви, очертавайки нещо като бегла бледа скица на крайниците, след това стъкловидните кости и сложната плетеница на артериите, още по-късно мускулите и кожата, които

отначало наподобяваха лека мъглявина, но после бързо помътняха и изгубиха своята прозрачност. Скоро можеше вече да се различат смазаните гърди, раменете и смътните контури на израненото и разбито лице.

Когато най-сетне тълпата отстъпи и Кемп можа да се изправи, пред очите на всички се откри едно проснато на земята голо, жалко, покрито с рани и осакатено тяло на около тридесетгодишен човек. Косата и веждите му бяха бели — не побелели като на старците, а бели като на албиносите, — очите пък червени като гранати^[2]. Ръцете бяха със стиснати юмруци, очите широко отворени, а на лицето бе застинало изражение на гняв и отчаяние.

— Покрийте му лицето! — извика някакъв мъж. — За бога, покрийте му лицето!

Някой донесе чаршаф от „Веселите крикетисти“ и като покриха с него Грифин, пренесоха го в странноприемницата. Там, на едно вехто легло в бедна, полутъмна стая, сред невежата, възбудена тълпа, осакатен и покрит с рани, предаден и безмилостно преследван, завърши трагично своя странен и страшен жизнен път Грифин — първият човек, който успя да стане невидим, Грифин — най-даровитият физик на света.

[1] В Англия прозорците се отварят чрез вдигане на рамката. ↑

[2] Гранати — различно оцветени минерали, някои от които са полускъпоценни камъни. ↑

ЕПИЛОГ

Така завършва повествованието за необикновения и гибелен експеримент на Невидимия. А ако искате да научите още нещо за Грифин, отбийте се в малката странноприемница край Порт Стоу и поговорете със стопанина ѝ. Фирмата на тази странноприемница е парче дъска, на което са нарисувани само шапка и обувки, а името ѝ — заглавието на тази книга. Стопанинът е нисък, пълен дребосък с цилиндричен нос, остра коса и лице на червени петна. Пийнете си повечко и той повечко ще ви разкаже за всичко, което се случило с него след описаното в книгата, както и за това как съдиите се опитали „да му вземат“ намерените у него пари.

— Когато разбраха, че не могат да научат чии са тези пари, те почнаха да приказват, да ме прости бог, че с мен трябвало да постъпят като със съкровище! Кажете, моля ви се, *приличам* ли аз на съкровище? А после един господин почна да ми дава по гвинея всяка вечер, за да разправам тая история в един локал.

Ако пожелаете да спрете отведнъж потока на неговите спомени, попитайте го не става ли дума в тази история за три ръкописни книги. Той ще отговори утвърдително и ще почне да се кълне, че, кой знае защо, всички мислят, че тези книги са у него — това не е вярно, у него ги няма.

— Невидимия си ги взе да ги скрие, когато избягах от него и се отправих към Порт Стоу. Пък мистър Кемп разправя на хората, че книгите били у мен.

След това той се замисля, почва скришом да ви наблюдава, да забърсва нервно чашите и не след дълго излиза от бара.

Той е стар ерген, отдавна е възприел ергенските навици и в къщата няма нито една жена. Външните части на дрехите си закопчава с копчета — това се изисква от неговото положение, — но що се отнася до презрамките и прочие по-интимни части на облеклото, все още си служи с връвчици. Не е предприемчив; но много държи на доброто име на заведението си. Движенията му са мудни и е твърде

склонен към размишления. В селото минава за умен човек, пестеливостта му внушава у всички почит, а за пътищата в Южна Англия ще ви бъде по-полезен от пътеводителя „Кобет“.

В неделя сутрин, през което и да е годишно време — тогава външният свят престава да го интересува, — и всяка вечер след десет часа той отива в приемната на странноприемницата, държейки чаша джин, поразреден с вода, оставя чашата, заключва вратата, оглежда щорите и дори надниква под масата. Като се убеди напълно в своята самота, отключва шкафа, след това едно чекмедже на шкафа, изважда оттам три книги с кафява кожена подвързия и тържествено ги полага на средата на масата. Подвързията е овехтяла и покрита със слой зелена плесен — тъй като веднъж тези книги бяха стояли цяла нощ в един отводнителен канал, — а някои страници са съвсем заличени от мръсната вода. Стопанинът сяда в едно кресло, почва бавно да тъпче дългата си глинена лула, без да откъсва възхитения си поглед от книгите. Сетне придърпва една от тях и почва да я разглежда, прелиствайки я ту отпред назад, ту отзад напред.

Веждите му са присвити, а устните му мърдат от напрежение.

— Шест, малко две отгоре, кръстче и една заврънкулка. Господи, каква глава е имал тоз човек!

Скоро обаче усърдието му отслабва, той се обляга в креслото и почва да вижда на отсрещната стена на стаята, през кълбенцата дим пред себе си, нещо, което другите не могат да видят.

— Колко тайни има тук — казва той. — Чудновати тайни!... Да можех да ги разгадая. *Божичко!*... На негово място *нямаше* да сторя така; щях просто... ах! — И той си смуква от лулата.

После се унася в своята мечта, в неувяхващата чудесна мечта на своя живот. И въпреки търсенията, предприемани непрекъснато от неуморимия Кемп, никой освен стопанина на странноприемницата не знае къде се намират тези книги, в които е скрита сложната тайна на невидимостта и още десетина други чудновати тайни. И никой няма да научи това, докато стопанинът е жив.

РАЗКАЗИ

БИСЕРЪТ НА ЛЮБОВТА

Бисерът е по-прекрасен и от най-бляскавите кристали, заявява нравоучителят, защото е създаден чрез страданията на живо същество. Самият аз нищо не мога да кажа за това, тъй като не изпитвам никакво опиянение от перлите. Матовият им блясък въобще не ме трогва. А и не мога да реша за себе си безкрайния спор дали „Бисерът на любовта“ е най-жестокият от моите разкази, или е само една изящна приказка за безсмъртието на красотата.

Както разказът, така и дискусията около него ще бъдат понятни за студентите по средновековна персийска проза. Разказът е кратък, но затова пък коментарите около него представляват значителна част от литературната критика от този период. Считали са го за поетична инвенция, считали са го за алегория, означаваща едно, друго или трето. Теолозите също са го обграждали с обилно внимание, разглеждайки го по-специално заради връзката му с възраждането на тялото след смъртта, а от естетите е бил използван неведнъж като поучителна притча. Мнозина са твърдели, че е само описание на един факт, проста и неподправена истина.

Действието се развива в Северна Индия, най-благодатното място за разкази, които пресъздават възвишената любов. Това се случило в страната на слънцето, езерата, гъстите гори и планини и плодородни равнини; в далечината високите планински върхове сякаш се губели в небето — върхове, била и зъбери, покрити с недостъпен и вечен сняг. Живееел там един млад принц, господар на цялата тази земя; намерил той една девойка, много красива и очарователна, направил я своя кралица и положил сърцето си в нейните нозе. Любовта била взаимна, изпълнена с радост и наслада, изпълнена с надежда — изящна, смела и приказна любов, по-хубава от всичко, което човек някога е сънувал за любовта. Минали тъй година и нещо; и тогава ненадейно отровно насекомо я ужилило в една горичка и тя умряла.

Известно време, след като умряла, принцът бил като зашеметен. Ням и покрусен. Страхували се да не посегне на живота си, а нямал нито синове, нито братя, които да го наследят. Два дена и две нощи

лежал той по лице, без да яде, в подножието на леглото, върху което почивало нейното успокоено и прекрасно тяло. После станал и похапнал, сетне безшумно излязъл като човек, взел съдбовно решение. Наредил да положат тялото ѝ в ковчег от олово, примесено със сребро, а за отгоре поръчал да направят външен ковчег от най-скъпо и благоуханно дърво, украсен със злато; около него изработили саркофаг от алабастр, инкрустиран със скъпоценни камъни. Докато приготвяли тези неща, той прекарвал по-голяма част от времето си край басейните и в градинските беседки, павилиони и горички, в онези стаи на палата, където най-често оставали заедно, и размишлявал за нейната хубост. Не раздирал дрехите си, нито се покривал с пепел и кълчища, както бил обичаят, защото любовта му била твърде възвишена за такива чудатости. Най-накрая отново се появил сред съветниците и народа си и им съобщил какво е наумил да направи.

Заявил, че никога вече не ще може да докосне друга, не ще може да мисли за жена; затова ще намери някое подходящо момче и ще го осинови за наследник; обещал да спазва задълженията си на принц както подобава; що се отнася до всичко останало, ще отдаде цялата си сила, власт и всичкото си богатство, за да построи паметник, достоен за неговата несравнима, скъпа, изгубена любима. Това щяло да бъде монумент със съвършена грация и красота, по-приказен от всичко, което някога е било или могло да бъде построено, така че, докато свят светува, да бъде чудо на чудесата; хората щели да го пазят, да говорят за него и да желаят да го видят, да идват тук от всички краища на света и да си спомнят името и паметта на неговата кралица. Този монумент, съобщил той, щял да се нарича „Бисерът на любовта“.

Съветниците и народът му се съгласили с него и той сторил така, както казал.

Минавали година след година и цялото си време той посвещавал на строежа и украсата на „Бисерът на любовта“. Мощни основи били издълбани в живата скала, там, където отвъд необятната долина се виждали снежните пустини на необятните планини. На това място се намирали селца и заоблени възвишения, лъкатушна река, а в далечината — три големи града. Тук бил положен саркофагът от алабастр сред павилион, изграден от изкусни майстори; около този павилион били издигнати колони от непознат, чудесен камък, свързани с решетки от ковано желязо, а върху тях иззидали висок купол с

няколко кулички и по-малки кубета, изящни като истинско съкровище. В началото проектът на „Бисерът на любовта“ не бил тъй смел и недостижим, както станало по-късно. В началото той бил малък, с повече извивки и инкрустации; множество били прозирните стени и нежните групи розовеещи колони, а саркофагът лежал там като дете, заспало сред цветята. Първият купол бил покрит със зелени плочки, обградени и стегнати в сребърни рамки, но после бил свален, тъй като изглеждал твърде скромно, за да бъде възвишен израз на все безпределното въображение на принца.

Защото сега той вече не бил онзи нежен юноша, който обичал девойката-кралица. Сега бил мъж, сериозен и задълбочен, погълнат всецяло от изграждането на „Бисерът на любовта“. Всяка усилна година научавал все по-нови възможности на сводавете, на стените и опорите; придобивал все по-голямо умение за материалите, които трябвало да използва; научил сто нови камъка, цветове и ефекти, за които преди не бил и помислял. Усетът му за цветовете станал по-изтънчен и по-улегнал; вече не го интересувала яркостта на обточения със злато емайл, от който в началото се възхищавал, нито блясъкът на пъстрия средновековен ръкопис; сега той търсел сините нюанси на небето и неуловимите очертания на безкрайните далечини, неразгадаемите сенки и внезапните потоци пурпурна опалесценция, великолепието и пространството. Отегчен бил напълно от гравюрите и рисунките, от вградените орнаменти и всички онези дребни, изпълнени с вниманието на майстора неща. „Не бяха лоши тези неща“, казвал той за предишните украшения и наредил да ги отстранят и поставят в по-второстепенните постройки, където нямало да пречат на основния му замисъл. Изкуството му на творец все повече растяло. Хората гледали с почит и изумление как „Бисерът на любовта“ се отърсва от началния си вид, за да израсне до свръхчовешка широта, висота и великолепие. Те не съзнавали какво точно очакват, но едва ли някога си представяли нещо по-възвишено от това. „Прекрасни са чудесата — шепнели те, — които любовта може да създаде.“ И всички жени в света, независимо кого обичали, обикнали принца за великолепието на неговата преданост.

По средата на монумента минавала широка алея, истински път към безкрая, които все повече и повече занимавал принца. От вътрешния вход на монумента той насочвал поглед по продължение на

необятната колонада, през централната част, откъдето отдавна били изчезнали розовите колони, над покрива на павилиона, където се намирал саркофагът, през един чудно замислен отвор, към заснежените пустини на голямата планина, господарка на всички планини, на двеста мили далеч. Колоните, сводовете, опорите и галериите се извисявали и сякаш плували от двете страни, свършени, ала неуловими, като големи архангели, притихнали сред сянката в очакване на господата. Когато хората видели тази строга хубост за първи път, те се възхитили, а сетне потреперили и сърцата им се свили. Принцът много често идвал да гледа този път към безкрая, дълбоко се вълнувал, но все още не бил съвсем доволен. Нещо не достигало на „Бисерът на любовта“, усещал той, за да свърши докрай своята задача. Всеки път нареждал да се направи някоя малка промяна или отново да се върнат към някои предишни планове. Един ден заявил, че саркофагът би бил по-изящен и чист без павилиона; и след като дълго и задълбочено го разглеждал, поръчал да свалят павилиона и да го преместят.

На следващия ден той дошъл, без да каже нещо; така направил и на другия, и на по-другия ден. Два дена след това въобще не го видели. Когато се появил отново, водел със себе си архитект, двама майстори и малка свита.

Всички съзерцавали безмълвни в малка група от страни лазурната шир на своето постижение. Никаква следа от тежък труд не накарнявала съвършенството на монумента. Сякаш богът на природната красота бил взел под покровителството си тяхната рожба.

Едно-единствено нещо липсвало за пълната хармония. Саркофагът не бил в съответствие с монумента. Той си останал все тъй малък, а и как би могъл да бъде променен след онези далечни дни? Дразнел погледа; възпирал струйналите линии. В този саркофаг се намирала кутията от олово и сребро, а в кутията от олово и сребро била кралицата, скъпата, безсмъртна причина за цялата тази прелест. Ала сега този саркофаг не представлявал нищо повече от един малък, тъмен, продълговат предмет, изпречен нелепо на широкия път към безкрая в „Бисерът на любовта“. Приличал на малък куфар, изпуснат от нечия ръка върху кристалното море на небесната шир.

Дълго размишлявал принцът, но никой не знаел какви мисли минават през главата му.

Накрая заговорил. Посочил с ръка:
— Махнете това оттук — казал той.

СДЕЛКА С ЩРАУСИ

— Ако говорим за цени на птици, виждал съм щраус, който струва триста лири — заяви човекът, който препарираше птици, спомняйки си пътешествията от млади години. — Триста лири! — Той ме погледна над очилата си. — А виждал съм и такъв, който не бе продаден за четиристотин.

— Не — продължи той, — да не мислите, че бяха нещо специално? Нищо и никакви щрауси! Малко поизбелели — навярно заради диетата. При това кандидатите съвсем не бяха малко. Сигурно смятате, че пет щрауса не струват нищо на някой човек от Индия. Работата е там, че един от тях глътна диамант.

Човекът, чийто диамант бе погълнат, беше сър Мохини падишах — невъобразим богаташ, бих казал, истински франт от Пикадили, но само до шията — отгоре ѝ се мъдреше грозна черна главичка и подскачащ тюрбан, а на тюрбана бе окачен този диамант. Проклетата птица неочаквано го клъвна и погълна, а когато човекът вдигна врява, тя разбра, че е направила беля, предполагам, защото се мушна сред останалите четири и така запази своето инкогнито. Всичко това стана за миг. Бях от първите, които се притекоха на помощ, и сварих оня езичник да призовава боговете си; там бяха и двама моряци, а с тях и човекът, който се грижеше за птиците и който се превиваше от смях. Като си помислиш, доста противен начин да загубиш цял диамант! Човекът, който наглеждаше птиците, вероятно не бил тъдява, когато станало това, и не знаеше коя е виновницата. Чиста загуба, нали разбирате? Да си кажа правичката, ни най-малко не съжалявах. Оня нещастник бе започнал да се фука с диаманта си още щом стъпи на борда.

Подобна новина обикаля един параход от край до край само за секунди. Всички говореха за това. Падишахът слезе долу да скрие чувствата си. На вечеря той се сгуши на една маса заедно с още двама индуси, а капитанът започна да се шегува; това съвсем го разгневи. Извърна се и захвана да ми говори на ухото. Нямало да купи птиците, но си искал обратно диаманта. Предяви правата си на британски

поданик. Трябвало да се намери неговият диамант. Беше непоколебим. Щял да се оплаче в Камарата на лордовете. Човекът, който се грижеше за птиците, беше от ония твърдоглавци, които не разбираха от дума. Той отхвърли всички предложения да се даде на птиците някакво лекарство. Според него те трябваше да се хранят еди-как си и да се наглеждат еди-как си и докато той беше там, щяха да бъдат хранени и наглеждани точно така. Падишахът поиска да им се изсмуче стомахът с помпа — но сам разбирате, че такова нещо не подхожда за птици. Този падишах изобилствуваше от противозакония, подобно на повечето проклети бенгалци, и взе да разправя, че има имуществено право над птиците и какво ли не още. Ала едно симпатично старче, което заяви, че синът му бил адвокат в Лондон, захвана спор: вещ, погълната от някоя птица, ставала *ipso facto*^[1] част от птицата и единственото спасение за падишаха било да заведе дело за вреда, но дори и тогава можело да се твърди, че от страна на притежателя е било проявено нехайство. Той нямал никакво право над щраус, който не е негова собственост. Това възмути извънредно много падишаха, още повече, че мнозина от нас се съгласиха с изложеното мнение като съвършено правилно. На борда на парахода нямаше юридическо лице, което да реши спора, поради което всеки изказваше свободно мислите си. Най-накрая, след Аден, падишахът очевидно възприе всеобщото заключение и дръпна настрана човека, който се грижеше за птиците, за да му представи условията си за закупуване на всичките пет щрауса.

На сутрешната закуска се разрази голяма караница. Човекът нямаше никакви пълномощия да прави сделки с птици и за нищо на света не се съгласяваше да ги продаде; но, изглежда, събщи на падишаха, че някакъв евразиец на име Потър вече му бил направил предложение, при което падишахът се нахвърли върху Потър пред очите на всички ни. Според мен повечето присъстващи сметнаха това за твърде хитър ход от страна на Потър; помня, че когато Потър заяви как още от Аден се бил обадил в Лондон за покупката на птиците и очаква да получи отговор в Суец, аз доста звучно изругах за изпуснатата възможност.

В Суец падишахът направо се разплака — с истински, мокри сълзи, — когато Потър стана собственик на птиците; предложи му начаса двеста и петдесет за петте, което беше повече от двеста процента над сумата, дадена от Потър. Последният обяви, че по-скоро

ще пукне, отколкото да се раздели и с едно перце от тях, и че възнамерява да ги убие една по една и да намери диаманта; но след като поразмисли, отстъпи. Този Потър си беше една стара хазартна хрътка, пристрастен в картите, и тази работа с едричката сума сигурно доста му допадна. Както и да е, той предложи почти на шега да продаде птиците поотделно на различни лица посредством търг с начална цена 80 лири за птица. При условие, обяви той, че една от тях остане за него.

Разбирате добре, че този диамант беше изключително скъпа вещ — един дребен евреин, търговец на диаманти, който пътуваше с нас, го бе оценил на три-четири хиляди, когато падишахът му го бе показал, затова идеята за разиграването на щраусите се понрави на всички ни. Случи се тъй, че аз лично бях разговарял по няколко въпроса от общ характер с човека, който се грижеше за птиците, и между другото той бе подхвърлил, че една от птиците нещо боледува — лошо храносмилане, предполагаше той. Едно перо от опашката ѝ бе почти напълно бяло, по което я разпознавах, и когато на следващия ден търгът започна с нея, аз захлупих падишаха с деветдесет над осемдесет и пет. Сигурно съм бил малко по-уверен и нетърпелив с моето наддаване, защото неколцина от останалите подушиха, че зная нещо. Тогава падишахът се хвана именно за тази птица като някакъв напълно луд. Накрая търговецът на диаманти, евреинът, я взе за 175 лири, а падишахът обяви 180 тъкмо след като чукчето бе ударило масата — така заяви Потър. Във всеки случай тя бе вече собственост на евреина и той взе пистолет и я застреля веднага. Потър вдигна адска врява, защото, заяви той, търгът с останалите три щеше да се развали, докато падишахът естествено се превърна на същински идиот; изобщо наоколо цареше пълна възбуда. Мога да ви кажа, че изпитах върховна радост, когато след дисекцията установихме, че няма и помен от диаманта — истинска върховна радост. При това сам бях стигнал до сто и четирийсет за тази птица.

Дребният евреин постъпи като повечето евреи — не се разтревожи много от лошия си късмет; колкото до Потър, той отказа да продължи наддаването, докато не се увери, че стоката няма да се доставя по време на продажбата. Дребният евреин поиска да възрази, че случаят е по-особен, и тъй като спорът беше почти единодушен, цялата работа бе отложена за другата сутрин. Вечерта на масата бе

доста оживено, но накрая надделя Потър, защото съвсем нормално бе да продаде всичките птици, при това дължахме удоволствието си единствено на неговата страст към подобни забавления. Според възрастния джентълмен обаче, чийто син бе адвокат и който бе обмислил подробно нещата, не се знаело със сигурност дали когато една птица е вече разтоварена и диамантът намерен, не трябва той да се върне отново на собственика. Спомням си как намекнах, че може би този случай спада към закона за случайно откритата ценност, както впрочем стояха и нещата. Настана горещ спор и всички решихме, че наистина би било глупаво да се убива птица на борда на парахода. Тогава възрастният джентълмен, впускайки се в подробности по правните въпроси, се опита да изкара, че този търг е чиста лотария, при това незаконна, и се оплака на капитана; но Потър заяви, че продава птици, щрауси, нищо друго. Той нямал намерение да продава диаманти, така каза, и никога не бил предлагал това като примамка. Трите птици, добави той, доколкото му се простирали знанията и доколкото вярвал, не съдържали никакъв диамант. Скъпоценният камък се намирал в тази, която пазел за себе си — така поне се надявал.

Независимо от всичко на другия ден цените се вдигнаха. Фактът, че сега възможността за печалба бе нараснала с намаления брой на птиците, естествено повиши интереса. Проклетите птици бяха оценени на 227 и колкото и да бе чудно, оня падишах не успя да вземе нито една от тях — ни едничка. Вдигаше голям шум и тъкмо когато идваше неговият ред да наддаде, започваше да говори за някакви свои права; а и на Потър това май не се нравеше. Едната се падна на някакъв тих, дребен чиновник, другата на малкия евреин, а третата бе придобита от бордовите механици. Тъкмо тогава Потър като че изведнъж съжали, задето ги е продал, и заяви, че бил хвърлил на вятъра чисти хиляда лири, че много вероятно било да е загубил и че винаги постъпвал като глупак; но когато отидох при него да му поговоря, с цел да засиля увереността му в този последен негов шанс, открих, че вече е продал запазената за себе си птица на една политическа личност на борда, човек, който изучаваше индийската нравственост и социални въпроси по време на отпуската си. Последната птица бе стигнала цената триста лири. И тъй, в Бриндизи свалиха три от проклетите същества — макар и възрастният джентълмен да твърдеше, че това е нарушение на

митническите норми, — а Потър и падишахът също слязоха. Индусът имаше вид на почти обезумял, като гледаше как проклетият му диамант, тъй да се каже, се разотива в различни посоки. И не преставаше да твърди, че ще се разпорежи както трябва — нещо май вече се разпореждаше в мозъка му — и щял да раздаде адреса и името си на хората, които купили птиците, за да знаят къде да му изпратят диаманта. Никой не му поиска нито името, нито адреса, а и никой не даваше своя. Вдигна се голям шум, наистина ви казвам, на самия перон. Всички се разотидоха с различни влакове. Аз се запътих към Саутхамптън и там за последен път видях птиците точно когато слизах към брега; беше онази, закупена от механиците, и стоеше близо до мостика в някаква клетка; едва ли някой бе виждал такава дългокрака и глупава обвивка за един ценен диамант — ако, разбира се, наистина представляваше такава обвивка!

Как свърши всичко това ли? Ами ето как. Е, поне навярно така. Да, има още едно нещо, което може да хвърли светлина върху случая. След близо седмица един ден се бях запътил по Риджънт Стрийт да си купя нещо и кого, мислите, виждам? Хванати под ръка и весели до немай-къде — падишаха и Потър. Само като си помисли човек...

Да. Тъкмо така си помислих и аз. Но, виждате ли, диамантът несъмнено беше истински. А падишахът беше виден индус. Бях срещал името му по вестниците — и то често. Но дали птицата бе погълнала диаманта, естествено е друг въпрос, както казвате вие.

[1] *Ipsa facto* (лат.) — безспорно, безспорен факт. ↑

ПОКОЙНИЯТ ГОСПОДИН ЕЛВШАМ

Пиша тази история не защото очаквам някой да повярва в нея, а ако е възможно, да подготвя начина за спасение на следващата жертва. Тази жертва може да има полза от моето нещастие. Моят случай, в това съм убеден, е безнадежден, затова до известна степен аз вече съм готов да застана лице в лице със съдбата си.

Казвам се Едуард Джордж Идън. Роден съм в Трентам, Стафордшър, където баща ми работеше като градинар. Загубих майка си на тригодишна възраст и баща си на пет години и тогава чичо ми, Джордж Идън, ме осинови. Той не бе женен, сам се бе образовал и си бе извоювал известност в Бирмингам като трудолюбив журналист. Той щедро ми предаваше знанията си, разгаряше амбицията ми да успея в света и след своята смърт, която настъпи четири години по-късно, ми остави цялото си богатство — сума от около петстотин лири, — след като всички текущи сметки бяха платени. Тогава бях на осемнайсет години. В своето завещание той ме съветваше да употребя парите за завършване на образованието си. Вече бях избрал медицината за професия и с помощта на неговата щедрост и след смъртта, плюс моя късмет в конкурса за получаване на стипендия, станах студент-медик в университета в Лондон. В момента, когато започна тази история, живеях на улица Университетска 11-А, в малка стая на горния етаж, доста мизерно обзаведена и с течение; от нея се виждаше гърбът на сградата на Шулбред. В тази малка стая живеях и спях едновременно, тъй като се стремях да изцеда до последната капчица шилингите, които притежавах.

Бях се запътил да занеса чифт обувки за поправка в обуварницата на Тотнъм Корт Роуд, когато за първи път срещнах старчето с жълтото лице, с което животът ми така безвъзвратно се преплете. Стоеше на тротоара и подозрително се взираше в номера на вратата тъкмо когато отворих. Очите му — мътни сиви очи, зачервени по края на клепачите — се спряха на лицето ми и той изведнъж се сбръчка от умиление.

— Идвате тъкмо навреме — каза той. — Бях забравил номера на къщата ви. Как сте, господин Идън?

Изненадах се от фамилиарното обръщение, защото пръв път го виждах. А и се ядосах, че ме завари с обувките под мишница. Той забеляза, че не проявявам радост.

— Чудите се кой ли бих могъл да бъда? Приятел, бъдете уверен. Виждал съм ви и по-рано, макар вие да не сте ме виждали. Бихме ли могли да поговорим някъде?

Замълчах. Мизерната ми стаичка на горния етаж не беше подходяща за непознати.

— Бихме могли — подхванах аз — да се поразходим по улицата. За съжаление съм възпрепятствуван.

Жестът ми довърши изречението, преди да го изрека докрай.

— Точно така — отвърна той, поглеждайки най-напред нагоре, сетне надолу по пътя. — По улицата? И накъде да тръгнем? — Скришом хвърлих обувките във входа. — Знаете ли какво? — рязко каза той. — Всичко това са празни приказки. Заповядайте с мен на обяд, господин Идън. Аз съм стар човек, много стар, и не мога да обяснявам добре, а глухият ми глас и целият този шум от движението.

Той ме докосна увещаващо с кокалестата си ръка, която леко трепереше.

Не бях тъй възрастен, че да откажа да обядвам с един стар човек. Но в същото време не се и зарадвах кой знае колко на тази внезапна покана.

— По-скоро бих... — захванах да обяснявам.

— Не, аз по-скоро... — каза той, като ме прекъсна по средата. — При това белите ми коси сигурно заслужават известно уважение.

И тъй, склоних и тръгнах с него.

Заведе ме в „Блавицки“; наложи се да вървя така, че да се нагодя към бавните му крачки; а на обяда, какъвто никога досега не бях вкусвал, той отклоняваше насочващите ми въпроси и аз успях да разгледам по-добре как изглежда. Гладко избръснатото му лице беше мършаво и сбръчкано, излинените му устни покриваха чифт изкуствени челюсти, а бялата му коса бе рядка и доста дълга; изглеждаше ми дребен — макар в същност повечето хора да ми изглеждат дребни, — а рамената му бяха криви и сгърбени. Като го наблюдавах, не можех да не забележа, че той също ме разглежда,

плъзгайки поглед с любопитна нотка на алчност, от широките ми рамене до почернелите от слънцето ръце и до обсипаното ми с лунички лице.

— А сега — каза той, докато палехме цигари, — трябва да ви кажа за какво се отнася всичко това. Най-напред е нужно да знаете, че съм стар човек, много стар. — Поспря за малко. — Случи се тъй, че имам пари, които мога всеки момент да завещая, а нямам дете, на което да ги отредя.

Замислих се върху привидните прояви на доверие и реших да бъда нащрек за остатъка от моите петстотин лири. Той продължи да разказва надълго и нашироко за своята самота и трудностите, които имал, за да намери най-удачното предназначение на парите си. — Преценявал съм не един план, мислил съм за благотворителности, институти, стипендии, библиотеки; стигнах до заключение — той впери очи в лицето ми, — че трябва да намеря някой млад човек, амбициозен, с чисти помисли и беден, здрав телесно и духом, и, с една реч, да го направя свой наследник и да му дам всичко, което имам. — А после повтори: — Да му дам всичко, което имам. Така изведнъж той ще бъде изведен от цялата своя тегоба и борба, към която са насочени усилията му, и ще се изкачи към свободата и волността.

Опитах да му покажа, че не проявявам интерес. С прозрачно лицемерие подхвърлих:

— И вие търсите моята помощ, може би моите професионални услуги, за да намерите подобно лице?

Той се усмихна и ме погледна над цигарата си, а мен ме досмеша при това безмълвно разобличаване на моето скромно лукавство.

— Каква кариера би имал този човек! — каза той. — Обзема ме завист, като си помисля как друг човек би пропилял онова, което аз съм натрупал... Естествено налагат се известни условия, известни задължения. Това лице например трябва да приеме моето име. Не може да очакваш нещо, без да дадеш друго в замяна. Затова аз трябва да навляза във всички подробности на неговия живот, преди да го одобря за наследник. Задължително условие е да е здрав. Трябва да знам родословието му, как са умрели родителите и прародителите му, да направя най-задълбочени изследвания върху неговия морал.

Всичко това малко видоизмени поздравленията, които вече мислено отправях към себе си.

— И да разбирам ли — подхвърлих, — че аз...

— Да — отвърна той почти свирепо. — Вие. Тъкмо вие.

Не отговорих нито дума. Въображението ми лудо танцуваше, моят вроден скептицизъм направо се опитваше да го насочи другаде. В мислите ми не се прокрадваше и капчица благодарност — не знаех нито какво да кажа, нито как да го кажа.

— Но защо точно аз? — попитах най-накрая.

Случайно бил чул за мен от професор Хаслар, каза той, че съм съвършено здрав и благоразумен млад човек, а той желаел, доколкото това било възможно, да остави парите си там, където със сигурност имало здраве и пълна хармония.

Това бе първата ми среща с малкото старче. За своята личност запази пълна тайна; все още не съобщаваше името си и след като отговорих на няколко негови въпроса, той ме остави на входа на „Блавицки“. Забелязах, че извади шепа златни монети от джоба си, когато настъпи моментът на плащането. Неговата настойчивост по отношение на телесното здраве бе твърде странна. В съответствие с една уговорка помежду ни същия ден аз си направих застраховка за живот в „Лойъл Иншурънс Къмпани“ за една крупна сума и през цялата следваща седмица бях изтощително преглеждан от медицинските съветници на тази компания. Но дори и това не го задоволи и той настоя да бъде прегледан от прочутия доктор Хендерсън. За своето решение ми съобщи едва в петъка на седмицата пред Света Троица. Извика ме доста късно вечерта — беше почти девет; бях залегнал над химическите формули за предварителния изпит по специалността. Стоеше в уличката под мъждивата газова лампа, а върху лицето му гротескно се преплитаха сенки. Изглеждаше още по-прегърбен, отколкото на първата ни среща, с хлътнали страни.

Гласът му трепереше от вълнение.

— Всичко е наред, господин Идън — каза той. — Всичко е съвсем, съвсем наред. Тази вечер, точно тази вечер, вие трябва да вечеряте с мен и заедно да отпразнуваме вашето встъпване в наследство. — Прекъсна го лека кашлица. — Няма да чакате дълго — каза той, попивайки устни с кърпата си и сграбчвайки рамото ми със свободната си, кокалеста хищна ръка. — Уверявам ви, няма да е дълго.

Излязохме на улицата и повикахме файтон. Спомням си съвсем ясно всяка подробност от това пътуване, бързото, леко движение,

контраста между газта, бензина и електричеството, тълпите хора по улиците, мястото на Риджънт Стрийт, където отидохме, и пищната вечеря, която ни сервираха там. Отначало чувствах неудобство от погледите, които изискано облеченият келнер хвърляше към грубия ми костюм, притеснявах се от костилките на маслините, но когато шампанското стопли жилите ми, самоувереността ми се възвърна. Най-напред старчето заговори за себе си. Вече ми бе съобщил името си във файтона — Егбърт Елвшам, големият философ, чието име познавах от ученически години. Стори ми се невероятно, че този мъж, чиято интелигентност толкова отрано ме бе покорила, тази огромна абстракция изведнъж трябва да се реализира в такава немощна, с нищо неотличаваща се фигура. Осмелявам се да кажа, че всеки млад човек, попаднал внезапно сред знаменитости, е почувствувал нещо подобно на моето разочарование. Той ми разказа за бъдещето, което скоро щеше да пресуши без друго почти безводните поточета на неговия живот, за къщите, за авторските права, за капиталите; никога не бях си представял, че философите са толкова богати. Гледаше ме как ям и пия с някаква завист.

— Каква способност за живот притежавате! — каза той. После, с въздишка, бих помислил даже — с въздишка на облекчение, добави: — Няма да е за дълго.

— Знаете ли — казах аз, а главата ми вече бе замаяна от шампанското, — моето бъдеще, навярно, ще бъде доста привлекателно благодарение на вас. Сега ще имам честта да нося вашето име. Но вие имате минало. Такова минало, каквото струва цялото ми бъдеще.

Той поклати глава и се усмихна, докато аз тъжно съзнавах лицемерното си възхищение.

— Вашето бъдеще... — каза той — действително ли бихте заменили? — Келнерът пристигна с десертните напитки. — Вие, разбира се, нямате нищо против да носите името ми, положението ми, но наистина ли доброволно бихте взели и годините ми?

— Заедно с вашите постижения — отвърнах галантно аз.

Той отново се усмихна.

— Kümmel^[1], и в двете чаши — обърна се той към келнера и захвана да разтваря малко книжно пакетче, което извади от джоба си. — Този час — рече той, — часът след вечеря, е часът на малките неща. Тук се намира една нищожна част от моята непубликувана мъдрост. —

Отвори пакетчето с треперещите си жълти пръсти и показа някакъв възрозов прах върху хартията. — Това тук — каза той; — е, хайде отгатнете какво е това. Само една малка щипка от този прах в ликьора Kümmel и ето ви Himmel^[2]. — Големите му сивкави очи наблюдаваха моите с неразгадаем интерес.

За мен беше доста изненадващо да видя този прочут учител като маниак на тема питиета. Въпреки това се престорих, че живо се интересувам от малката му слабост, защото без друго бях достатъчно пийнал за едно такова дребно подлизурство.

Той раздели праха по равно в малките чашки и като стана изведнъж с някакво странно и неочаквано достойнство, протегна ръка. Аз направих същото и чашите иззвънтяха.

— Да пием за бързия успех — каза той и вдигна чаша до устните си.

— Не точно тъй — припряно изрекох аз. — Не точно тъй.

Той поспря, задържал питието до брадичката си, а очите му блестяха срещу моите.

— Да пием за дълголетието — казах аз.

Той се поколеба.

— За дълголетието — каза той с внезапен изблик на смях, подобен на кучешки лай, и с приковани един в друг погледи, ние вдигнахме чаши. Очите му гледаха право в моите и докато пресушавах течността, усетих неизпитано дотогава чувство. Първият допир с питието тласна мозъка ми към някакъв бесен ураган; някой като че разбърка веществото в черепа ми, а ушите ми зашумяха, сякаш кипеше вода. Не забелязах вкуса в устата си, нито аромата, който изпълни гърлото ми; видях само сивата напрегнатост на неговия взор, който ме изгаряше. Вълнението, душевното объркване, шумът и въртенето вътре в главата ми сякаш продължиха безкрайно. Странни, неясни впечатления за полузабравени неща танцуваха и изчезваха на ръба на съзнанието ми. Накрая той наруши магията. С внезапна, дълго задържана въздишка остави чаша на масата.

— И тъй? — попита той.

— Превъзходно — казах аз, макар и да не бях изпитал вкуса на този прах.

Главата ми се въртеше. Седнах. Мозъкът ми представляваше пълен хаос. После съзнанието ми се просветли и разчлени, сякаш

гледах във вдлъбнатото огледало. Държанието му сякаш се бе изменило — беше станал някак нервен и припрян. Извади часовника си и направи гримаса.

— Единайсет и седем! А тази нощ трябва... Седем... двайсет и пет. Господи! Трябва веднага да тръгвам! — Извика да плати сметката и захвана да се мъчи с палтото си. Чевръсти келнери се притекоха на помощ. В следващия момент му пожелавах лека нощ през платнената вратичка на файтона, все още с абсурдното усещане за разчлененост, като че ли... — как да го изразя? — не само виждах, но и усещах всичко сякаш през обърнат театрален бинокъл.

— Ах, този прах — каза той. Вдигна ръка към челото си. — Не биваше да ви го давам. Утре главата ви ще се пръсне от болка. Почакайте за момент. Ето. — Той ми подаде нещо малко и плоско, подобно на прахче *Sei-d'itz*. — Вземете го с малко вода точно преди лягане. Другото беше опиат. Само внимавайте, не преди да сте готов за лягане, нали? Ще ви прочисти главата. Това е всичко. Още веднъж да се сбогуваме — за Бъдещето!

Сграбчих набраздената, костелива ръка.

— Довиждане — каза той и по спускането на клепачите му схванах, че и той беше малко под влияние на това разтърсващо мозъка сърдечно средство.

Навярно си спомни нещо друго, защото се сепна, опипа джобовете на самото си и извади друг пакет, този път цилиндър с размер и форма на бръсначка.

— Заповядайте — каза той. — За малко да забравя. Не го отваряйте, докато не дойда утре, но сега го вземете.

Беше толкова тежко, че за малко не го изпуснах.

— Чудесно! — отвърнах аз и той се захили през прозорчето на файтона, докато файтонджията ръчкаше коня да се събуди. Пакетът, който ми подаде, беше бял, с червени печати на всеки край и по ръба. „Ако това не са пари — казах си аз, — сигурно е платина или олово.“

Напъхах го внимателно в джоба си и със зашеметена глава се запътих към дома сред разхождащите се по Риджънт Стрийт, а след това поех из тъмните задни улици отвъд Портланд Роуд. Спомням си усещанията по време на тази разходка съвсем живо, колкото и странни да бяха те. Бях още тъй далеч, та можех да наблюдавам необикновеното си душевно състояние и да се чудя дали наистина

прахът, взет от мен, бе опиум — нещо, което не бях опитвал. Сега е трудно да се опише това особено състояние на психична криза — по-скоро нещо като душевно удвояване. Както вървах по Риджънт Стрийт, открих в себе си странното убеждение, че това е гара Уотърлу, после изпитах нелепото желание да вляза в Политехниката, както човек влиза във влак. Разтрих очи — да, това беше Риджънт Стрийт. Как да го опиша? Гледате някой добър актьор, застанал безмълвен срещу вас — изведнъж той прави гримаса и — хоп! Друго лице. Би ли било необикновено, ако кажа, че за момент Риджънт Стрийт сякаш направи точно това? Сетне, отново убеден, че това е Риджънт Стрийт, неизвестно как се оплетох в някакви фантастични спомени, които изникнаха изневиделица. „Преди трийсет години — мислех си аз — точно тук се скарах с брат ми.“ Избухнах в смях, за учудване и радост на група нощни минувачи. Преди трийсет години аз не съм съществувал и никога през живота си не съм се хвалил, че имам брат. Цялата тази история сигурно се дължеше на алкохолното ми неблагоприятно състояние, защото острото съжаление за този изгубен брат още стягаше сърцето ми. По улица Портланд Роуд лудостта ми взе друга посока. Захванах да си спомням изчезнали магазини и да сравнявам улицата с онова, което е била едно време. Обърканите, тревожни мисли са напълно разбираеми след количеството алкохол, което бях погълнал, но най-много ме озадачаваха фантасмагориите, които си спомнях и които пропълзяваха в съзнанието ми; и не само спомените, които се промъкваха в мен, но и спомените, които ми се изплъзваха. Спрях срещу Стивънс, магазина на естествоизпитателя, и напрегнах паметта си да си спомня какво общо имам с него. Мина един автобус и прозвуча точно като грохота на бързо минаващ влак. Сякаш бях потопен в някаква тъмна, далечна яма и не си спомнях нищо. „Разбира се — казах си накрая, — беше ми обещал за утре три жаби. Как ли съм го забравил?“

Интересно дали все още показват на децата преливащи се картинки. От тях си спомням една, която започваше като някакъв кльощав дух, който расте, расте и от него излиза друг дух. По същия начин усещах как някакъв призрачен комплект от нови възприятия се мъчи да изтласка моето най-обикновено същество от мен самия.

Продължих по Юстън Роуд към Тотнъм Корт Роуд, озадачен и малко поизплашен, и почти не забелязах необичайния път, по който

бях тръгнал, защото обикновено пресичах направо през лабиринта на задните улички. Свърнах по Университетска, за да откроя, че съм забравил номера на къщата. Само с върховно усилие си спомних 11-А, но дори и тогава ми се стори, че е нещо, което някаква забравена личност ми е казала. Опитах се да подредя мислите в главата си и захванах да си припомням подробности от вечерята: за нищо на света не можех да възстановя образа на моя домакин; виждах го само като смътен силует, както човек може да се види отразен във витрина, през която гледа. На неговото място обаче стоеше някакво любопитно подобие на мене самия, точно пред масата, разгорещен, с блеснали очи и доста приказлив.

„Трябва да взема онзи, другия прах — казах си аз. — Положението става непоносимо.“

Заопипвах с намерение да откроя свещта и кибрита на обратната страна на коридора и се зачудих на кой ли етаж е стаята ми. „Пиян съм — казах си, — няма съмнение“ и се заблъсках слепешката по стълбата, с което затвърдих убеждението си.

На пръв поглед стаята ми се стори непозната. „Каква гадост!“, казах аз и се огледах наоколо. Изглежда, се бях попомнил от усилието и странното, призрачно качество се превърна в нещо конкретно и близко. Ето го старото огледало, с бележките ми по белтъчните вещества, закачени в единия ъгъл на рамката; старият ми всекидневен костюм, разхвърлян по пода. И все пак нещо не беше съвсем в ред. В мислите ми се промъкваше идиотското убеждение, че се намирам в железопътен вагон на влак, който тъкмо спира, че надничам през прозореца и виждам някаква непозната гара. Сграбчих твърдия ръб на кревата да добия увереност. „Сигурно е халюцинация — рекох си аз. — Ще трябва да пиша на Дружеството по психични изследвания.“

Сложих стълбчето монети на нощната масичка, седнах на леглото и се заех да събувам ботушите си. Картината на усещанията ми в момента сякаш бе нарисувана върху друга картина, която сякаш се мъчеше да пробие отдолу. „По дяволите! — казах аз. — Или полудявам, или съм на две места едновременно.“ Почти разсъблечен, набързо изсипах прахчето в една чаша и го изпих. То се разтопи и прие цвят на ярък кехлибар. Още преди да си легна, мислите ми вече бяха успокоени. Усетих възглавницата под лицето си и след това навярно съм заспал.

Събудих се внезапно от някакъв сън със странни животни и усетих, че лежа по гръб. Вероятно всекиму е известен оня неприятен емоционално наситен сън, от който със събуждането човек изведнъж се отърсва, но остава необяснимо уплашен. В устата си имах чудноват вкус, изпитвах умора в крайниците и някакво неприятно усещане по кожата. Главата ми почиваше неподвижна върху възглавницата и чаках да отmine чувството на нещо непознато и страховито, та после да задряма и заспя. Но вместо това нездравите ми усещания се увеличиха. Отначало не можах да открия нищо странно наоколо си. В стаята цареше здрач, светлината бе тъй слаба, че бе почти тъмно, а мебелите изпъкваха като неясни петна от пълна тъмнина. Взрях се над завивките.

Дойде ми наум, че някой е влязъл в стаята да задигне парите ми, но след като полежах известно време, дишайки спокойно, за да си внуша, че спя, разбрах, че е било чиста фантазия. Независимо от това неспокойната увереност, че нещо не е както трябва, продължаваше да ме сковава. С усилие вдигнах глава от възглавницата и се заозъртах в тъмното. Не можех да се ориентирам в обстановката. Оглеждах неясните форми около себе си, по-големи и по-малки тъмни петна, които означаваха пердета, маса, камина, библиотека и тям подобни. По едно време открих нещо непознато в тези тъмни форми. Да не би леглото да се е извъртяло? Оттатък трябваше да е библиотеката, а точно там сега се издигаше нещо забулено и бледорозово — то не отговаряше на библиотеката, както и да го гледах. А беше прекалено голямо, за да е ризата ми, хвърлена върху стола.

Преодолявайки някакъв детински страх, отметнах завивките и спуснах крак надолу. Вместо пода кракът ми едва достигна края на тапицерията. После седнах на ръба на леглото. До кревата ми трябваше да има свещ, а кибритът трябваше да бъде върху счупения стол. Протегнах ръка, ала нищо не напипах. Размахах ръка в тъмното, но тя се заплете в нещо тежко, което висеше, меко и плътно като плат, и то при допира прошумоля. Сграбчих го и го задърпах; оказа се, че е завеса, спусната над леглото при главата.

Съвсем разбуден, започнах да осъзнавам, че се намирам в непозната стая. Бях изумен. Опитах да си припомня обстоятелствата от

предишната нощ и този път ги открих, колкото и странно да бе, живи в паметта си: вечерята, мига, в който поех малките пакетчета, недоумението ми дали не съм опит, бавното ми разсъбличане, хладната възглавница до пламтящото ми лице. Внезапно се усъмних. Снощи ли беше или предната нощ? Във всеки случай тази стая ми бе непозната и не можех да си представя как съм се добрал до нея. Неясните, белезникави очертания все повече избледняха и тогава забелязах, че това е прозорец с тъмната форма на тоалетно огледало на фона на слабите признаци на зората, която се процеждаше през транспарантите. Изправих се и останах изненадан от странното чувство на слабост и нестабилност. С протегнати напред треперещи ръце бавно се запътих към прозореца, като нараних коляното си в някакъв стол по пътя. С опипване минах край огледалото, което бе голямо, с красиви медни аплици-свещници, и потърсих шнура на прозореца. Такъв нямаше. Случайно хванах пискюлчето и с леко щракване пружинката вдигна транспарантите.

Озовах се пред сцена, която ми бе съвършено чужда. Нощта бе преминала, а през пухкавите сиви облаци минаваше като през филтър слабият светлик на зората. Ниско в небето облаците имаха кървавочервени очертания. Под тях всичко бе тъмно и неясно: в далечината едва се забелязваха хълмове, по-напред някаква неразличима маса от здания, които се събираха и издигаха в отделни кули, дървета като разляно мастило, а под прозореца — куп черни храсти и бледосиви пътеки. Всичко бе тъй непознато, че за миг помислих, че още сънувам. Опипах тоалетната масичка — изглежда, бе направена от някакво полирано дърво, доста майсторски изработена, — върху нея имаше малки кристални шишенца и четка. Имаше и някакъв странен малък предмет, с форма на конска подкова, с гладки, твърди краища; беше поставен в чинийка. Не можах да намеря нито свещ, нито кибрит.

Отново се извърнах към стаята. Сега, когато транспарантите бяха вдигнати, от тъмнината изникнаха слабите отблясъци на мебелите. Леглото бе огромно и със завеси, а пред камината имаше голяма бяла плоча, която блещукаше като мрамор.

Облегнах се на тоалетната масичка, затворих очи и отново ги отворих, опитвайки се да мисля. Цялата тази история бе прекалено реална, за да е сън. Бях склонен да си въобразя, че в паметта ми все

още цари объркване, резултат от непознатата течност; че навярно вече съм станал наследник и внезапно съм загубил разум в момента, когато са ми съобщили за щастливата ми съдба. Може би, ако почакам малко, нещата ще се изяснят. И все пак вечерята ми със стария Елвшам сега вече бе изключително ясна и близка. Шампанското, внимателните келнери, прахчето и питиетата — можех да се закълна, че всичко това се бе случило само преди няколко часа.

И тогава с мен стана нещо тъй дребно на вид и все пак тъй ужасно, че и сега се разтрепервам при мисълта за него. Заговорих на глас. Казах: „Как ли, по дяволите, съм дошъл тук!...“ *Гласът не беше моят.*

Не беше моят, беше тъничък, артикулацията бе някак слята, резонансът от лицевите ми части бе различен. После, за да си възвърна увереността, опипах едната си ръка с другата и усетих увисналите гънки на кожата, кокалестата отпуснатост на напредналата възраст. „Сигурно — казах си с оня ужасяващ глас, който не знаех как се бе наместил в гърлото ми, — сигурно това е само сън!“ И сякаш неволно (тъй бързо го направих) пъхнах пръсти в устата си. Зъбите ми ги нямаше. Върховете на пръстите ми напипаха меката повърхност на един равен ред сбръчкани венци. Прилоша ми от удивление и отвращение.

Изведнъж изпитах силно желание да се огледам, да възприема начаса в пълния й ужас страхотната промяна, която бях претърпял. Затътрих се към камината и потърсих кибрит. Докато правех това, някаква лаеща кашлица задави гърлото ми и аз се вкопчих в дебелината бархетна нощница, с която се оказа, че съм облечен. Кибрит нямаше и внезапно осъзнах, че крайниците ми са студени. С подсмърчане и кашляне и може би с леко скимтене се повлякох към леглото. „Сън трябва да е — приплаках на себе си, докато се намествах, — сигурно е сън.“ Това беше старческо повтаряне. Задърпах завивките над рамената, над ушите, пъхнах съсухрената си ръка под възглавницата и реших да се успокоя и заспя. Естествено сън беше. На сутринта сънят ще е минал и аз ще се събудя здрав и пълен с енергия, готов за моята младост и учение. Затворих очи, задишах умерено и като разбрах, че още съм буден, захванах бавно да броя — знаех силата на числата.

Ала онова, което желях, не идваше. Не можех да заспя. А убеждението за невъзвратимата действителност на промяната, която ме

бе сполетяла, непрестанно растеше. Открих, че очите ми са широко отворени, силата на числата — забравена, а кокалестите ми пръсти — върху сбръчканите венци. Наистина си бях, внезапно и без заобикалки, един обикновен старец. По някакъв неразбираем начин бях минал през живота, за да стигна до възрастта на старостта; по някакъв начин ме бяха измамили, отнемайки ми най-хубавото от моя живот, от любовта, борбата, силата и надеждата. Зарових се във възглавницата и се опитах да си внуша, че такава халюцинация е възможна. Незабелязано, но сигурно навън се развиделяваше.

Накрая, разбрал, че няма да заспя, седнах в леглото и се огледах наоколо. Смразяващата зора осветяваше цялата стая. Беше просторна и добре мебелирана, по-добре от всички други стаи, в които бях спал. Върху малка поставка в една ниша се виждаха смътно свещта и кибритът. Отхвърлих завивките и треперейки от острия въздух на ранното утро, макар да бе лято, станах и запалих свещта. После, тъй страшно разтреперан, че капачето за угасване задрънча по свещника, се затътрих към огледалото и съгледах... *лицето на Елвшам!* Беше не по-малко ужасно, макар и вече несъзнателно да се страхувах, че ще е тъй. Беше ми се сторил физически слаб и нещастен, но видян както бе сега, облечен само с тази грозна бархетна нощница, която се спускаше свободно надолу и откриваше жилестия врат, сега принадлежащ на мене, не мога да опиша колко отчаяно немощен ми се стори той. Хлътналите страни, щръкналите опашчици бяла мръсна коса, болезнено влажните, замъглени очи, помръдващите, сбръчкани устни, долната от които разкриваше лъскавата розова вътрешност на устата и отвратителните тъмни венци. Вие, които разполагате с ума и тялото си, присъщи за нормалната ви възраст, не можете да си представите какво означаваше за мен това злодейско престъпление. Да си млад и пълен с копнежите и енергията на младостта, и да бъдеш хванат и натикан в тази тътреща се развалина, а не тяло.

Но аз се отклонявам от своя разказ. Известно време навярно съм бил стъписан пред тази промяна, която ме бе сполетяла. Беше вече ден, когато успях малко да се съвзема и да помисля. По някакъв необясним начин бях променен, макар че как без магия би могло да стане това, не мога да кажа. Докато размишлявах така, изведнъж ме озари сатанинската изобретателност на Елвшам. Ясно като бял ден бе, че както аз съм се озовал в неговата кожа, така и той се е озовал в моето

тяло, тоест е приел моята сила, моето бъдеще. Но как да го докажа? Докато мислех, всичко това ми се стори, дори на мен, тъй невероятно, че главата ми се замая и се наложи да се ощипя, да напипам отново беззъбите си венци, да се видя в огледалото и да докосна нещата около себе си, за да мога отново да застана лице в лице с фактите. Нима целият живот бе една халюцинация? Наистина ли бях Елвшам и той беше аз? Сънувал ли съм само за Идън? Съществуваше ли въобще Идън? Но ако аз бях Елвшам, трябваше да си спомня къде съм бил вчера сутринта, името на града, в който живеях, какво се е случило, преди да започне този сън. Заех се да преровя мислите си. Спомних си за непонятното удвояване на спомените ми предната вечер. Сега обаче съзнанието ми бе ясно. В мен се трупаха не никакви неуловими спомени, а само спомените на самия Идън.

„Ето как настъпва безумието!“, извиках с глухия си глас. С мъка се изправих на крака, повлякох немощните си, натежали крайници към шкафа за миене и потопих белокосата си глава в легена със студена вода. Сетне, като се избърсах, отново я потопих. Не помогна. Усещах, независимо от всичко, че съм Идън, а не Елвшам. Но Идън в тялото на Елвшам!

На каквато и друга възраст да бях, щях да се предам на съдбата си, все едно, че съм омагьосан. Но в тези времена на скептицизъм чудесата не минаваха незабелязано. Тук имаше някакъв психологически трик. Онова, което можеха да направят едно лекарство и хипнозата, сигурно би могло да се развали също с лекарство и хипноза или някакво подобно лечение. И преди се е случвало хората да губят паметта си! Но да разменяш памети, както се разменят чадъри! Изсмях се. Уви! Това не беше здрав смях, а някакво бръмчащо, старческо писукане. Представих си как Елвшам се смее на моята участ и вълна от раздразнение и гняв, необичаен за мене, овладя душата ми. Започнах припряно да се обличам с дрехите, разхвърляни по пода, и едва когато вече бях готов, разбрах, че това е вечерен костюм. Отворих гардероба и намерих по-обикновени дрехи — чифт панталони от трико и старомоден халат. Сложих си една достопочтена шапка на достопочтената глава и покашляйки от положените усилия, се затътрих към стълбището.

Трябва да е било шест без четвърт, транспарантите бяха плътно спуснати и къщата бе напълно тиха. Площадката при стълбището бе

просторна, а от нея започваше широка, богато застлана с килими стълба, която водеше надолу към тъмнината на хола; пред мен една откритата врата разкриваше писалище, въртяща се библиотечка, облегалото на кабинетен стол и чудесна колекция от подвързани книги, лавица върху лавица.

— Моят кабинет — смотолевих аз и пресякох площадката. При звука на гласа ми се сетих за нещо и се върнах в спалнята, за да си сложа изкуствената челюст. Тя пасна с лекотата на отдавнашния навик. — Това е друго нещо — казах аз, като заскърцах със зъби, и се върнах обратно в кабинета.

Чекмеджетата на писалището бяха заключени. Въртящата се горна част също бе заключена. Не успях да видя никакво указание за мястото на ключовете, а в панталоните ми също нямаше нищо. Повлякох крака обратно към спалнята и пребърках официалния костюм, а сетне и всички облекла, които намерих. Нямах капчица търпение; при вида на стоята ми човек би помислил, че са влизали крадци. Не само не можах да намеря никакви ключове, ами не намерих и нито една монета, нито парче хартия — освен платената сметка от снощната вечеря.

Обзе ме страшно изтощение. Седнах и вперих поглед в дрехите, разхвърляни наляво и надясно, джобовете им извадени навън. Първият ми пристъп на лудост вече се бе стопил. С всеки изминат момент започвах да разбирам изключителната хитрост, с която врагът ми бе скроил планове си, да съзирам все по-ясно безнадеждността на моето положение. С усилие станах и забързах отново към кабинета. На стълбището срещнах камериерката, която вдигаше транспарантите. Тя зяпна, така поне ми се стори, като видя израза на лицето ми. Затворих вратата на кабинета зад себе си и сграбчил една маша, започнах атака срещу бюрото. Тъкмо така ме завариха. Горната част на бюрото бе разцепена, ключалката — разбита, писмата извадени от преградките им и пръснати из цялата стая. В старческата си ярост бях разпилял писалките и други канцеларски принадлежности и бях съборил масителницата. Освен това една голяма ваза над камината се бе счупила — не зная как. Не можах да открия нито чекова книжка, нито пари, нито най-бегло указание как да възвърна тялото си. Биех настървено по чекмеджетата, когато портиерът, подкрепян от две прислужнички, се нахвърли върху мен.

Това е в същност историята на моята промяна. Никой не ще повярва на безумните ми твърдения. Отнасят се с мен като с побъркан и дори в този момент съм затворен в стаята. Но аз съм нормален, съвършено нормален и за да го докажа, съм седнал да опиша подробно тази история, така както ми се случи. Питам читателя — има ли и следа от безумие в стила или начина на описание на тази история, която чете? Аз съм млад човек, затворен в тялото на старец. Но очевидният факт изглежда невероятен на всички. Естествено аз приличам на безумец за всички, които няма да повярват и на това, естествено аз не зная имената на моите секретари, на лекарите, които ме посещават, на слугите и съседите ми, на този град (независимо къде се намира), в който се озовах. Естествено аз се губя в собствената си къща и търпя всякакви неудобства. Естествено задавам нелепи въпроси. Естествено плача и викам и имам пристъпи на отчаяние. Нямам нито пари, нито чекова книжка. Банката няма да признае подписа ми, защото според мен, независимо от немошните мускули, които имам сега, почеркът ми е все още този на Идън. Хората около мен няма да ме оставят лично да отида в банката. В този град вероятно няма и банка и аз сигурно си имам сметка в някоя част на Лондон. Очевидно Елвшам е пазел в тайна името на своя адвокат от всички в къщата — нищо не мога да подразбера, Елвшам беше, разбира се, задълбочен изследовател на душевните науки и всичките ми твърдения относно този случай просто потвърждават теорията, че моето безумие е настъпило вследствие на прекалените размишления по психология. Мечти за изявата на личността, нали! Преди два дена бях здрав младеж и целият живот бе пред мен; сега съм гневен старец, раздърпан, отчаян и нещастен, който се влачи из огромния си, луксозен и непознат дом, наблюдаван, изплашен и избягван като луд от всички наоколо. А в Лондон Елвшам започва нов живот в едно мъжествено тяло, заедно с цялото познание и мъдрост, натрупани през неговите седемдесет години. Той просто открадна моя живот.

Не ми е ясно какво се е случило. В кабинета има томове с ръкописни записки, които се отнасят главно за психологията на паметта, и части от нещо, което би могло да е изчисления или шифър в символи, съвършено непонятни за мен. В някои пасажи съществуват

указания за неговите занимания и с философия на математиката. Предполагам, че е пренесъл всичките си спомени, онова натрупване, което съставя неговата личност, от този стар, овехтял негов мозък в моя; по подобен начин е пренесъл и моя в своята вече непотребна обвивка. На практика просто е разменил телата. Но как е била възможна такава размяна, е отвъд обсега на моята философия. През целия си съзнателен живот аз съм бил материалист, но тук изведнъж се появява един очевиден случай на отделянето на човека от материята.

Възнамерявам да направя отчаян експеримент. Седя тук и пиша, преди да дам ход на нещата. Тази сутрин, с помощта на един нож за хранене, който скрих по време на закуска, успях да отворя едно съвършено тайно чекмедже в това разбито писалище. Не открих нищо друго освен малко, зелено стъклено шишенце с бял прах. Около горната му част има етикетче, върху което е написана една-единствена дума: „Освобождение“. Това може би е най-вероятно отрова. Бих могъл да си представя, че Елвшам е сложил на пътя ми отрова и нямаше да се съмнявам в това, че намерението му е било да се отърве от единствения жив свидетел срещу него, ако то не беше така добре скрито. Елвшам фактически е решил проблема за безсмъртието. Ако не настъпи някой нещастен случай, той ще си живее в моето тяло, докато остарее, а сетне отново ще го захвърли, за да приеме младостта и силата на някоя друга жертва. Като си помисли човек за неговото безсърдение, с ужас се сееща за все по-нарастващия опит, който... Колко ли дълго е скачал от едно тяло в друго?... Но аз се изморих да пиша. Този прах, изглежда, се разтваря във вода. Не е лош на вкус.

Тук разказът, намерен на бюрото на господин Елвшам, свършва. Неговото мъртво тяло лежи между писалището и стола. Столът е бил блъснат назад, навярно при последните конвулсии. Разказът е написан с молив, с някакъв безумен почерк, съвсем необичайно за неговите дребни, добре изписани буквички. Остава ни да разкажем още само за два любопитни факта. Някаква връзка между Идън и Елвшам безспорно е съществувала, тъй като цялата собственост на Елвшам е била прехвърлена на младия човек. Но той не я е наследил. Когато Елвшам е извършил самоубийството, Идън е бил, колкото и да е странно, вече мъртъв. Двадесет и четири часа преди това той бил

блъснат от някакъв файтон и убит на място на оживената пресечка между Гауър Стрийт и Юстън Роуд. Така че единственото живо същество, което би могло да хвърли светлина върху този фантастичен разказ, е извън обсега на въпросите.

[1] Kümmel (нем.) — канела. Тук става дума за вид ликьор с подобен вкус. ↑

[2] Himmel (нем.) — небе. ↑

ПОХОЖДЕНИЯТА НА ДЖЕЙН

Докато седя и пиша в кабинета си, чувам как нашата Джейн трополи надолу по стълбата с четка и кофа. Беше време, когато под съпровода на тези инструменти тя пееше църковни песни или британския национален химн, но напоследък стана мълчалива и дори внимателна в работата си. Мина времето, когато се молах пламенно за такава тишина, а жена ми въздишаше за такова внимание; сега, когато ги имаме, не се радваме тъй, както очаквахме, че ще бъде. Право да си кажа, драго би ми станало, макар и да не е кой знае колко мъжествено да си го призная, ако чуех как пее дори „Маргаритката“ или даже звъна на някоя от най-хубавите зелени чинии на Юфимия — това поне щеше да е знак, че е дошъл краят на този мрачен период.

И все пак ние копнеехме да чуем за края на приключението на Джейн с младия ѝ приятел дълго преди тя да го сподели. Джейн винаги разговаряше свободно с моята жена и с удоволствие сядаше в кухнята да ѝ разправя за куп неща — тъй интересно, че понякога оставях вратата на кабинета си отворена — къщата ни е малка, — само и само да дочуя нещичко. Но след появата на Уилям, се чуваше само Уилям и нищо друго освен Уилям; Уилям това, Уилям онова; а когато решихме, че въпросът за Уилям вече е изчерпан, цялата история се повтаряше отново. Приключението ѝ продължи всичко на всичко три години; но как се бе запознала с Уилям и как толкова се бе нагълтала с всичко около него, си остана в тайна. Лично аз предполагах, че го е срещнала на ъгъла на улицата, където преподобният Барнабас Бо отслужваше на открито допълнителна служба след неделната вечерня. Малките амурчета бяха навикнали да летят като мушички около пламъка на парафиновата свещ, тъкмо в центъра на песнопойците от късната черква. Представях си как тя е седяла там, запяла химните, забравила всичко и полетяла нагоре, вместо да се върне в къщи за вечеря; как Уилям е пристъпил към нея и е казал: „Здравей!“ — „И ти здравей!“ — е отвърнала тя; така, успокоени, че етикетът е спазен, са продължили да разговарят.

Юфимия има осъдителния навик да допуска прислугата да разговаря с нея, затова скоро научи за младежа.

— Той е толкова почтен момък, мадам — казваше Джейн, — представа си нямате.

Така, нарочно пропускайки неясните подробности около своето запознанство, тя бе разпитана от жена ми за този Уилям.

— Работи като втори портиер в манифактурния магазин на Мейнард — обясни Джейн — и получава осемнайсет шилинга, почти лира седмично, мадам. А когато главният портиер напусне, той ще го замести. Роднините му са много изискани, мадам. И да не мислите, че са някакви работници. Баща му е бил зарзаватчия, мадам, и голям веселяк — на два пъти е фалирал. А една от сестрите му работи в Дома на покойниците. Много добра партия за мен, нали, мадам — каза Джейн, — за мен, сирачето.

— Значи, вече си сгодена? — попита жена ми.

— Не съм сгодена, мадам; но той пести да ми купи пръстен — амифис.

— Е, Джейн, когато се сгодиш както подобава, можеш да го каниш тук в неделя следобед и да пиете чай в кухнята.

Защото Юфимия се отнасяше майчински към прислугата. Не след дълго аметистовият пръстен се разнасяше из къщата, дори нарочно се показваше, а Джейн свикна да държи така пръста си, че предизвикателството беше очевидно. Възрастната госпожица Мейтланд се засегна и съобщи на жена ми, че прислугата не бива да носи пръстени. Моята жена разтвори „Интимни въпроси“ и „Книгата на госпожа Мъдърли за ръководене на домакинството“, но не откри такава забрана. И Джейн си запази тази радост като добавка към нейната любов.

Сърдечното съкровище на Джейн ми се стори човек, когото уважаваните хора наричат почтен момък.

— Уилям, мадам — внезапно заяви един ден Джейн, със зле прикривано задоволство, докато броеше бирените бутилки, — Уилям, мадам, е въздържател. Да, мадам, при това не пуши. Пушенето, мадам — добави Джейн като истинска познавачка на човешките сърца, — е главната причина да се събира прах. На всичко отгоре и струва пари. Ами миризмата? Аз обаче мисля, че за някои хора това е необходимо.

Навярно Джейн се досети, че разсъждава доста сурово относно сравнително лошата участ на Юфимия, защото добави мило:

— Сигурна съм, че господарят е същински ангел, когато пали лулата си. В сравнение с останалото време.

Отначало Уилям беше доста опърпан млад човек, от съсловието, което носи черна конфекция. Имаше воднисти сиви очи и кожа, напълно подходяща за брат на служителка в Дома на покойниците. Юфимия не го харесваше особено, дори в началото. Цялата му достопочтеност се съдържаше в един голям никелиран чадър, от който никога не се отделяше.

— Отива на църква — казваше Джейн. — Неговият папа, мадам.

— Неговият кой, Джейн?

— Неговият папа, мадам, е Църквата; но господин Мейнард е в братството на Плимут и Уилям смята за много политично, мадам, да се присъедини към тях. Господин Мейнард вече идва и разговаря съвсем приятелски с него, когато нямат много работа, за това как докрай трябва да се използва краятът, а също и за душата. Господин Мейнард му обръща много голямо внимание, на Уилям, за това как спасява краят и душата си, мадам.

След известно време чухме, че главният портиер на „Мейнард“ е напуснал и Уилям е станал главен портиер с двайсет и три шилинга седмично.

— Той направо си е повече от шофьора на камиона. При това онзи има жена и три деца, мадам.

И Джейн обеща гордо да ни послужи чрез Уилям, когато решим да си доставим бързо платове от „Мейнард“.

След повишението върху младия приятел на Джейн заваляха успех след успех. Един ден научихме, че господин Мейнард е дал на Уилям някаква книга.

— „Усмивката в твоя полза“, така се казва — обясни Джейн; — но няма нищо смешно. В нея се разказва как да напреднем в живота, а онова, което Уилям ми прочете, е превъзходно, мадам.

Юфимия ми разказа за това със смях, а после изведнъж стана сериозна.

— Знаеш ли, скъпи — каза тя, — Джейн сподели нещо, което не ми харесва. Замълча малко, а после припряно отбеляза: „Уилям си е доста над мене, нали, мадам?“

— Не виждам нищо лошо в това — казах аз, макар че по-късно щях да се разубедея.

Една неделя следобед, в часа, когато обикновено съм на бюрото си — най-често задълбочен в хубава книга, — някой мина край прозореца. Чух сподавено възклицание зад гърба си и видях как Юфимия плесна с ръце и широко разтвори очи.

— Джордж — заяви тя с благоговееен шепот, — видя ли?

После и двамата започнахме да говорим едновременно, бавно и тържествено:

— *Цилиндър! Жълти ръкавици! Нов чадър!*

— Може би си въобразявам, мили — добави Юфимия, — но връзката му много приличаше на твоята. Предполагам, че Джейн го е накарала да носи връзки. Преди малко тя ми каза, сякаш е писала цял роман за това, следното за облеклото ти: „Господарят наистина носи хубави връзки, мадам.“ А той подражава на всички твои модни увлечения.

Младата двойка мина край прозореца на път към обичайното си място за разходка. Бяха хванати под ръка. Джейн изглеждаше безкрайно горда, щастлива и развълнувана, с нови бели памучни ръкавици, а Уилям с цилиндър — истински благородници!

Кулминацията в щастието на Джейн настъпи, когато се върна от тази разходка.

— Господин Мейнард разговарял с Уилям, мадам — подметна тя, — при следващата разпродажба ще го остави да обслужва клиентите, също като останалите млади продавачи в магазина. Ако се представи добре, и той ще стане продавач, мадам, при първата възможност. Само трябва да бъде колкото може по-вежлив, мадам; не се ли получи, то няма да е по негова вина. Господин Мейнард много го е харесал.

— Той наистина се издига, Джейн — каза жена ми.

— Да, мадам — замислено продължи Джейн. — Така е, издига се.

И въздъхна.

На следващата неделя, докато пиех чая си, разпитах моята жена.

— По какво се различава тази неделя от всички останали, моя малка женичке? Какво се е случило? Да не си сменила пердетата или пренаредила мебелите? Къде е тази неуловима разлика? Да не би да си сменила прическата си, без да ме предупредиш? Забелязвам съвсем осезателно някаква промяна около мен, но в никакъв случай не мога да кажа каква.

Жена ми отговори с най-трагичен глас:

— Джордж — каза тя, — онзи... онзи Уилям днес въобще не се е появявал! Горе Джейн плаче, та се къса!

Последва мълчание. Джейн, както бях споменал, бе спряла да пее из къщи и бе започнала да полага грижи за нашите чупливи вещи, което смути жена ми като изключително лош признак. На следната неделя и на последната Джейн помоли да излезе „да се поразходи с Уилям“ и моята жена, която никога не се бе опитвала да изтръгне някакви признания, ѝ разреши, без да задава каквито и да е въпроси. И двата пъти Джейн се върна някак поруменяла и с решителен вид. Накрая, един ден, тя разкри тревогата си.

— Уилям са го подвели — изрече рязко тя и чак дъхът ѝ спря, както слагаше покривките. — Да, мадам. Тя е шапкарка и може да свири на пиано.

— Аз пък мислех — подхвърли жена ми, — че в неделя излезе с него.

— Не с него, мадам, подир него. Вървах отстрани до тях и ѝ рекох, че е сгоден за мен.

— Боже мой, Джейн, нима си го сторила? И какво казаха те?

— Не ми обърнаха никакво внимание, като че бях някакъв парцал. Тогава ѝ рекох, че ще си изпати за това.

— Не вярвам да е била приятна тази разходка, а, Джейн?

— Нито за мен, нито за тях, мадам. Ех — додаде Джейн, — да можех и аз да свиря на пиано! Ама ще види тя, няма да ѝ го дам. Та тя е по-стара от него, а косата ѝ не е руса в корените.

Кризата настъпи през август, в един делничен ден. Подробностите около свадата не са напълно известни, само онези откъслеци, които Джейн бе изтървала пред нас. Върна се у дома прашна, възбудена и разгорещена.

Майката на шапкарката, самата шапкарка и Уилям отишли, предполагам, заедно в Музея на изкуствата, в Саут Кенсингтън. По

някакъв начин Джейн ги пресрещнала спокойно, но твърдо, някъде по средата на пътя, и предявила правото си, независимо от твърденията на юридическата литература, над онова, което според нея било неотнимаема собственост. Според мен тя отишла тъй далеч, че дори го задърпала за ръкава. Разправили се с нея по най-безцеремонен и високомерен начин. Повикали „файтон“. Станала „сцена“, Уилям бил затеглен към превозното средство от бъдещата си жена и бъдещата си тъща из неохотните ръце на нашата отхвърлена Джейн. Чули се даже заплахи, че ще бъде дадена „под съд“.

— Бедната ми Джейн! — каза жена ми, кълцайки телешкото с настървение, сякаш кълцаше самия Уилям. — Колко недопустимо от тяхна страна! Няма да го смятам повече за човек. Той не те заслужава.

— Грешите, мадам — отвърна Джейн. — Той е толкоз безпомощен. Оная жена е виновна — добави Джейн. Никой не бе я чувал да произнася името на „оная жена“, нито да признава, че тя е неомъжена. — Не мога да разбера какви са тези жени — така да отнемат на момичетата младите им приятели. Като говоря за това, чак ме боли — продължи тя.

От този момент къщата си отдъхна от името на Уилям. Ала начинът, по който Джейн търкаше входната стълба или метеше стаите, нейната ожесточеност, издаваше, че историята все още не е приключила.

— Извинете, мадам, мога ли утре да отида на сватба? — попита един ден Джейн.

Жена ми инстинктивно разбра чия е сватбата.

— Смяташ ли, че е благоразумно, Джейн? — попита тя.

— Искам да го видя за последен път — отвърна Джейн.

— Скъпи мой — каза жена ми, нахлувайки в стаята при мен двайсет минути след като Джейн бе излязла, — Джейн напълни една торба със стари обувки от килера горе и отиде на сватбата. Вярваш ли, че би могла...

— Джейн — казах аз — иска да покаже характер. Да се надяваме, че няма да направи пакост.

Джейн се върна с бледо, изтерзано лице. Всички обувки, изглежда, още си бяха в чантата, при което жена ми въздъхна облекчено, но преждевременно. Чухме как Джейн се качва по стълбите и връща обувките на мястото им с подчертано старание.

— Беше почти претъпкано на сватбата, мадам — каза след малко тя, сякаш разговаряше спокойно, седнала в малката ни кухничка и миейки картофи. — А какъв чудесен ден за тях!

Тя продължи с многобройните подробности, очевидно избягвайки основното.

— Всичко беше много благоприлично и хубаво, мадам, само дето нейният баща не носеше редингот и изглеждаше малко не на място, мадам. А господин Пидингкуърк...

— Кой?

— Господин Пидингкуърк, тоест Уилям, мадам, носеше бели ръкавици и сако като на свещеник и една приказна хризантема. Беше много хубав, мадам. А под тях имаше червен килим, също като на богатшите. Разправяха, че дал на чиновника четири шилинга, мадам. И каретата, мадам — истинска, не някаква каручка. Когато излизаха от църквата, им хвърлиха ориз, а двете й малки сестрички посипваха цветя. А сетне някой хвърли един чехъл, аз пък хвърлих обувка.

— Хвърли обувка, Джейн?

— Да, мадам. Прицелих се в нея. А улучих него. Да, мадам, силно го ударих. Чак му посиня окото, така беше. Само тази обувка хвърлих. Не ми даде сърце да хвърля друга. А когато го уцелих, хлапетиите наоколо се закискаха.

След малко добави:

— Жалко, че обувката уцели него.

Нова пауза. Белеше картофите с ожесточение.

— Винаги си е бил над мене, нали помните, мадам. Затова го подведох.

Картофите вече бяха пребелени. Джейн рязко стана, въздъхна и лицата изтропа върху масата.

— Не ме е грижа — каза тя. — Хич не ме е грижа. Ще се сети той за мене, ще се сети, че е сгрешил. Ама така ми се пада. Като се лепнах за него... Кой ме караше да си въобразявам какво ли не. Много се радвам, че така стана.

Жена ми беше в кухнята, наглеждаше гозбите. След изповедта за хвърлената обувка тя сигурно е загледала бедната Джейн със своите кафяви очи, пълни с искрено възмущение. Но си представям как много бързо погледът ѝ се е смекчил и тъкмо тогава навярно и Джейн я е погледнала.

— Мадам — каза Джейн с изненадваща промяна в гласа, — само като си помислите как би могло да бъде! О, мадам, щях да съм тъй щастлива! Трябваше да се сетя, ама на... Вие сте тъй добра, че ме оставяте да ви разказвам, мадам... защото ми е тежко, мадам... тежко ми е...

И си представям как Юфимия е стигнала дотам да остави Джейн да изплаче изстрадалото си сърце върху едно съпричастно рамо. Моята Юфимия, благодаря на бога, никога не бе разбирала правилно значението на израза „да се държиш на положение“. Но от този горестен ден Джейн почти не се оплакваше от тежката си домакинска работа.

Е, вярно, че на другия ден се случи нещо с момчето от месарницата — но това едва ли има нещо общо с нашия разказ. Във всеки случай Джейн е все така млада и времето и промяната работят само в нейна полза. Всички ние си имаме своите неволи, ала аз не вярвам особено в неволите, които не могат да се излекуват.

В ТОН С МОДАТА: ЕДНА НЕ ОСОБЕНО ПРИЯТНА ЛЮБОВНА ИСТОРИЯ

Културният читател естествено е чувал за Обри Веър. Той е публикувал томчета с нежни стихове по три различни повода — някои от тях доста далеч от нежността, — а рубриката, която води в „Клаймъкс“, озаглавена „На литературни теми“, е добре известна. Байроновският му лик и едно интервю се появиха и в „Съвършената даже“. Същият Обри Веър, ако не греша, твърдеше, че хуморът на Дикенс бил по-слаб от сантиментализма му, и бе открил „тънък буржоазен привкус“ у Шекспир. Не всички знаят обаче, че Обри Веър е имал еротични преживявания, както и еротични вдъхновения. От известно време насам той бе приел Гьоте за свой литературен прототип и това навярно е имало нещо общо с временното отклонение от сексуалната му въздържаност.

Защото едно от най-обикновените неща, което подкопава авторитета на литераторите, като ни разкрива някои слаби места и живописни ефекти по иначе равната скална маса на почтените им семейства, което може да се мери със скъперничеството и положително надминава пианството, е онова нестабилно състояние, наречено гениалност или по-точно манията за гениалност, каквато Обри Веър притежаваше. След като Шели е въвел тази мода, нашият надарен мъж вече бе уверен, че дългът към себе си и дългът към съпругата са несъвместими, а отхвърлянето на еснафщината се проявява като изневяра според средствата и дързостта. Повечето добродетели се дължали на липсата на въображение. Във всеки случай никога не съм срещал второстепенен гений, който да няма влечения, сплетени в неразплитаем възел, и който между другото да не лее върху бедите си сонети.

Дори Обри Веър постъпваше така: изливаше през вечер сонетите си в един таен бележник, преструвайки се, че пише литературни causerie^[1] всеки път, когато жена му се появяваше с банските си чехлички, за да види какво го задържа още долу. Тя естествено не го разбираше. А той правеше това дори преди да се появи другата жена,

тъй силно е вградена брачната изневяра в талантливата душа. В същност той пишеше повече сонети, преди да дойде другата жена, а не след това събитие, защото от този момент нататък повечето от свободното си време прекарваше да прекроява старите си произведения, да ги нагласява и главно да изменя тази конфекция на своята страст така, че да приляга точно на нейната височина и фигура.

Обри Веър живееше в малка червена виличка с поляна отзад и гледка към низините зад Райгит. Живееше от тайните приходи, идващи на капки от литературната му дейност. Жена му беше красива, сладка и нежна и — такава е трогателното унижение на добродетелните омъжени жени — намираше щастieto на своя живот в единствената грижа нейният малък Обри да има добре сготвени и разнообразни ястия, а техният дом да бъде най-спретнат и грейнал от чистота сред тези, които посещаваха. Обри Веър харесваше гозбите и се гордееше с къщата, макар и да скърбеше, че геният му се топи. При това фигурата му все повече се закръгляваше и вече го грозеше сериозната опасност от напълняване.

Всички ние научаваме в страданието онова, за което съветваме в песните, а Обри Веър знаеше със сигурност, че душата му няма да даде истински плодове, ако чувствата му не бъдат опустошени. Ала бедата бе там, че нямаше как да ги опустоши, защото Райгит бе селище с висок морал.

И тъй, романтичните копнежи на Обри Веър известно време се простираха на воля също като някое младо виещо се растение, посадено наред цветната леха. Накрая обаче, в най-подходящия момент, другата жена пристигна в обятията на жадните сърдечни филизи на Обри Веър и ето как се разви неговият романтичен епизод, описан напълно достоверно в този разказ.

Другата жена в същност беше момиче и Обри Веър я срещна за първи път на тенис кортовете в Редхил. Обри Веър не играеше тенис след нещастния случай с окото на госпожица Мортън, а също и защото напоследък се задъхваше, прегряваше и се потеше неимоверно дори за един поет като него; а тази млада дама току-що бе пристигнала в Англия и не владееше този спорт. Затова двамата се оттеглиха в двата свободни плетени стола до глухата леля на госпожа Бейн, точно пред градинските ружи, и не след дълго поведоха непринуден разговор.

Името на другата жена не предвещаващо нищо добро — госпожица Смит, — но това съвсем не можеше да се предвиди по лицето и костюма ѝ. Произходът ѝ бе по-обещаващ — беше сираче, от майка индуска и баща държавен чиновник в Индия. Затова Обри Веър — самият той щастлива смесица между келти и тевтонци, както в същност трябва да бъдат всички литературни деятели в днешно време — естествено вярваше в литературните последици от смесването на расите. Тя бе облечена в бяло. Имаше красиво изваяно бледо лице, изключителна дълбочина на изражението и облак нежно фризирана черна коса над тъмните си очи; гледаше Обри Веър с полулюбопитен, полустеснителен поглед, който превъзходно контрастираше със стереотипния наивитет на нашите обикновени момичета в Райгит.

— Каква приказна поляна — най-хубавата в Редхил — каза Обри Веър по време на разговора; — харесва ми, особено с тези маргаритки. — Той посочи маргаритките с грациозен замах на твърде елегантната си ръка.

— Тези сладки малки цветенца — каза дамата в бяло, — винаги съм ги свързвала с Англия, може би преди всичко заради една картина, която видях „още там“, когато бях много малка; картина с деца, които вият венчета от маргаритки. Тогава си обещах това удоволствие още щом се върна у дома. Уви! Сега се чувствавам доста голяма за такива удоволствия.

— Не виждам защо да не можем да си доставяме такива дребни удоволствия, когато вече сме големи — защо ли възрастта ни носи толкова много забрава? Аз лично...

— А вашата жена има ли рецептата на Джейн за пълнена пъстърва? — попита внезапно глухата леля на госпожа Бейн.

— Не зная, наистина не зная — отвърна Обри Веър.

— Много хубаво — каза глухата леля на госпожа Бейн. — Би се усладила дори на такъв като вас.

— Всичко ми се услажда — отвърна Обри Веър; — едва ли ме интересува.

— О, чудесно ядене — каза глухата леля на госпожа Бейн и отново потъна в съзерцание.

— Та казвах — поде Обри Веър, — аз все още откривам най-приятните си мигове в детски забавления. Имам един малък племенник, с когото често се виждам, и когато тръгнем да пускаме

хвърчила, едва ли би могло да се определи кой от нас е по-щастлив. Впрочем ето как и вие можете да си оплетете венче от маргаритки. Стига да примамите някое малко момиченце.

— И това съм правила. Веднъж взех със себе си онова дребосъче на Мортънови на разходка из ливадите и плахо повдигнах този въпрос. А то ме упрекна, че предлагам „лекомислени занимания“. Остана страшно разочаровано.

— Тази гувернантка например — каза Обри Веър — ограбва това детенце от неговото детство по един невероятен начин. Какъв ли би бил животът без детство от самото начало?

Има човешки същества, които никога не са били млади — продължи той — и никога не израстват. Те водят абсолютно безцветно съществуване. Те са, те са линеещи същества. Те никога не обичат и никога не усещат какво губят. Те са — в момента не мога да намеря по-добро сравнение, — те са като човешки саксии, в които никога не е била посадена душа. Но една човешка душа, която расте както трябва, задължително започва със свежото детство.

— Да — забеляза замислено мургавата дама, — безгрижно детство, почти лудо детство. Ето какво трябва да е началото.

— После преминаваме през чудото и плахостта на юношеството.

— И към силата на действието — каза мургавата дама. Замечтаните ѝ очи не се отделяха от низината и докато приказваше, пръстите ѝ здраво стискаха колената. — Ах, какво върховно нещо е животът... животът на истинския човек, самостоятелен и свободен.

— И накрая — каза Обри Веър — стигаме до кулминацията и цвета на живота. — Той поспря и крадешком ѝ хвърли поглед. После сниши глас почти до шепот: — А кулминацията на живота е любовта.

Очите им за миг се срещнаха, ала тя незабавно отвърна поглед. Обри Веър усети особена тръпка, дъхът му секна, но емоциите му бяха твърде сложни за анализ. Испита и някакво чувство на удивление при обратата, който техният разговор бе взел.

Изведнъж глухата леля на госпожа Бейн го сръга в ребрата със слуховата си тръба, а някой откъм корта извика: „Любете се всички!“^[2]

— Казах ли ви, че децата на Джейн изкараха скарлатина? — попита глухата леля на госпожа Бейн.

— Не — отговори Обри Веър.

— Да, да. Вече се люцят — допълни глухата леля на госпожа Бейн, като стисна здраво устни и кимна бавно и многозначително към двамата.

Последва пауза. Тримата изглеждаха потънали в мисли, прекалено дълбоки за думи.

— Любовта — захвана след малко Обри Веър със строг, философски тон, облягайки се назад и събрал ръце пред себе си като някой светец по време на молитва, втренчил поглед във върха на обувката си, — любовта е според мен единственото истинско, действително нещо в живота. Тя се издига над разума, над интереса и обяснението. И все пак никъде не съм чел за друга епоха, когато любовта да е била тъй забравена, както днес. Никога любовта не е била тъй рязко канализирана, никога не е била тъй презирана, проверявана, налагана и възпрепятствувана. Полицаите казват: „По този път, Ерос!“ В резултат на всичко ние впрягаме нашите емоционални възможности в гонитбата за злато и слава. И в края на краищата, получили най-доброто в това отношение, просто издигаме над главите си позлатените образи на нашия успех и си оставаме изтощени роби с нерадостни сърца в карнавалното шествие на живота.

Обри Веър въздъхна, а сетне настъпи мълчание. Момичето го погледна изпод тайнствения мрак на очите си. Беше чела много книги, но Обри Веър бе първият литератор, когото познаваше, и тя го взе за гений — както често става с момичетата.

— Ние сме — продължи Обри Веър, съзнавайки благоприятното впечатление, което прави, — ние сме като фойерверки — мъртви, неподвижни вещи, докато не дойде онази определена искра; тогава... ако няма влага, спящата душа пламва с цялата си топлина и хубост. Това значи да живееш. Знаете ли, понякога си мисля, че бихме били по-щастливи, ако след това златно време умирахме като ефемеридите. Защото след това всичко започва да гние.

— А? — сепна се изведнъж глухата леля на госпожа Бейн. — Не ви чувам.

— Тъкмо щях да кажа — извика Обри Веър, променяйки насоката на своите мисли, — щях да кажа, че малко хора в Редхил биха се похвалили с такава хубава и обширна зелена морава като тази на госпожа Мортън.

— И други са го казвали — викна в отговор глухата леля на госпожа Бейн. — Има я, откакто си сложи новото чене.

Това прекъсване отклони за малко разговора. Обаче...

— Трябва да ви благодаря, господин Веър — отбеляза мургавото момиче, когато се разделяха следобеда, — задето ми предложихте толкова много неща за размишления.

От начина, по който тя каза това, Обри Веър долови, че не си е загубил времето напразно.

Тук би било необходимо перо по-изтънчено от моето, което да опише как от този ден в сърцето на Обри Веър се разгоря страст към госпожица Смит, която растеше като кратуната на пророк Йоан. Стана замислен, а през продължителното отсъствие на госпожица Смит дори раздразнителен. Госпожа Обри Веър усети промяната у него и я отдаде на един язвителен брой на „Съботен преглед“. Няма спор, че този вестник от време на време си позволява твърде много. Той препрочете статията „Избор на увлечения“ и подаде вестника на госпожица Смит. Колкото и да се струва невероятно на членовете на клуба „Ареопаг“, откъдето познаваме Обри Веър, той несъмнено разпали някаква страст у това тъмнооко, доста интелигентно и наистина рядко красиво момиче.

Говореше й много за любовта и съдбата и всички онези вехти нещица, атрибути на второстепенния поет. Разговаряха за неговия гений. Преднамерено, макар и дискретно, той търсеше нейната компания и й показва и прочете по-невинните от своите непубликувани сонети. За нас неговите байроновски черти бяха сладникави, но женската душа има своите собствени закони. Предполагам, че когато едно момиче не е глупаво, всеки литератор би имал огромно предимство пред другите, стига да не е проповедник, в изявата на своите сърдечни чувства.

Най-накрая настъпи оня ден през лятото, когато той я срещна сама, навярно случайно, на една тиха пътечка към Хорли. От двете страни се издигаха гъсти храсти, целите в орлови нокти, змийски грах и лопен.

Разговориха се приятелски за неговите поетични амбиции и тогава той й прочете стиховете, публикувани по-късно в списание

„Хобсън“: „Нежно завинаги, откакто те срещнах“. Беше ги написал предния ден; и макар според мен чувството в тях да е съвършено банално, усеща се някаква изкупителна нотка на искреност, неприсъща за цялата поезия на Обри Веър.

Прочете ги доста сносно и докато декламираше с протегната ръка, отмерваща ритъма на стиха, в гласа му се надигна непресторено вълнение. „Винаги, скъпа моя, за теб“ — завърши той и вдигна поглед към лицето ѝ.

Преди да обърне глава, бе мислил главно за стихотворението и ефекта от него. Сега напълно го забрави. Ръцете ѝ се спускаха безпомощно пред нея, а пръстите ѝ бяха сплетени. Очите ѝ преливаха от нежност.

— Вашите стихове стигат до сърцето — каза тихо тя.

Живите ѝ черти имаха способността да изразяват най-тънките нюанси. Както я гледаше, изведнъж забрави за своята жена и положението си на второстепенен поет. Възможно е неговите класически черти също да са претърпели известна метаморфоза. За кратък миг — и този миг винаги щеше да остане в паметта му — съдбата го издигна над неговото малко, суетно същество до едно по-благородно състояние на простота. Листът със „Завинаги нежно“ излетя от ръката му. Всякакви съображения изчезнаха. Сякаш само едно нещо имаше значение.

— Обичам ви — каза ненадейно той.

В очите ѝ нахлу страх. Ръцете ѝ се сплетоха още по-силно и конвулсивно. Тя пребледня.

Сетне раздвижи устни, като да проговори, незабелязано приближавайки лице до неговото. В този момент и за двама им не съществуваше нищо друго освен тях самите. И двамата трепереха неудържимо. Тя прошепна:

— Вие ме обичате?

Обри Веър стоеше трескав и безмълвен и я гледаше в очите. Никога досега не бе виждал такава светлина. Чувствата му се завъртяха в лудешки танц. Беше безкрайно изплашен от постъпката си. Не можеше да каже нито дума повече. Само кимна.

— И това се случи на мен? — каза тя след малко, продължавайки да шепне със страхопочитание, а сетне: — О, любов моя, любов моя!

Чак тогава Обри Веър я притегли към себе си, страната ѝ докосна неговото рамо, а устните им се сляха.

Така достигна Обри Веър до най-същественния спомен в живота си. Този спомен отеква в неговите произведения до ден-дневен.

Един хлапак, който се катереше по дърветата малко по-нататък по пътеката, се учуди, като ги видя, а след това извърна поглед, пълен с презрение и ненавист. Без помисъл за сетнешната си съдба им обърна гръб, сигурен, че той поне никога не би стигнал до свършено лишена от мъжественост постъпка да прегръща момичета. За зла участ на клюкарките от Райгит срамът му за неговия пол бе твърде дълбок, за да бъде изказан с думи.

След един час Обри Веър се върна у дома си притихнал. Заедно с чая имаше кифлички с масло по негов вкус — госпожа Веър вече бе изяла своите. Имаше и хризантеми, повечето бели — цветята, които обичаше, — поставени в порцеланова ваза, която той често възхваляваше. Докато ядеше, жена му дойде зад него и го целуна.

— De ill Jummuns — отбеляза тя и го целуна под ухото.

Тогава на Обри Веър му хрумна с изненадваща яснота, докато му целуваха ухото и с уста, пълна с кифличка, че животът е извънредно сложно нещо.

Лятото най-накрая премина към жътвено време и листата започнаха да капят. Беше вечер, топлите лъчи на залеза все още докосваха низината, ала по тревата лазеше синкава мъглица. В Райгит вече бяха запалили една-две лампи.

На половината на полегатия път, който опасва низината, има дървена скамейка, откъдето се открива чудесна гледка към червените вилички, пръснати по-надолу, и редицата сини хълмове зад тях. Тук седеше момичето със смуглото лице.

На коленете си държеше книга, но не я поглеждаше. Беше се навела напред, опряла брадичка на ръката. Гледаше полето под тъмнеещото небе с разтревожени очи.

Обри Веър се появи сред лещака и седна до нея. В ръка носеше половин дузина окапали листа.

Тя не промени положението си.

— Е? — каза тя.

— Бягство ли ще бъде? — попита той.

Обри Веър бе доста бледен. Напоследък спеше лошо, сънуваше експреса за континента, госпожа Обри Веър най-вероятно по петите им — винаги си я представяше как превръща трагедията във фарс, понесла със сълзи на очи допълнителни чифтове чорапи и тям подобни дреболии, забравени от него — и суматохата в Райгит и Редхил. Досега не му се бе случвало да бяга и пред очите му минаваха картини на трудностите със собствениците на хотели. Госпожа Обри Веър навярно им бе телефонирала предварително. Появи му се и пророческото видение на следното заглавие във вечерния вестник: „МЛАДА ДАМА ОТВЛИЧА ВТОРОСТЕПЕНЕН ПОЕТ“. Затова гласът му трепна от възмущение, когато попита: „Бягство ли ще бъде?“

— Както искате — отвърна тя, все още без да го погледне.

— Бих искал да размислите как ще ви се отрази. Един мъж — започна бавно Обри Веър, вперил очи в листата в ръката си — печели известна победа в такива неща. Но за една жена това е пълен крах, обществен и морален.

— Не ме обичате — каза момичето в бяло.

— Но, скъпа моя! Помислете за себе си.

— Глупаво! — каза тя, преди да поеме дъх.

— Какво казахте?

— Нищо!

— Нима не можем да продължим срещите си, да се обичаме, без да правим скандали и да причиняваме болка? Нима...

— Това би било — прекъсна го госпожица Смит — нечувано ужасно.

— Този разговор е непоносим за мен. Животът е тъй заплетен, ние сме обвързани в такава паяжина от невидими нишки тук и там. Не мога да кажа кое е правилното. Трябва да размислите...

— Един истински мъж би скъсал тези нишки.

— Не е признак на мъжественост — каза Обри Веър с внезапната пламенност на моралист — да се вършат неправди. Моята любов...

— Бихме могли поне да умрем заедно, най-скъпи — каза тя.

— Господи! — възкликна Обри Веър. — Искам да кажа... ами жена ми?

— Досега не бяхте мислили за нея.

— Самоубийството — каза Обри Веър — съдържа малодушие, дезертьорство. Откровено казано, аз притежавам английския предразсъдък да не харесвам бягството, независимо какво е то.

Госпожица Смит едва доловимо се усмихна.

— Сега виждам ясно онова, което не бях забелязала. Моята и вашата любов са две различни неща.

— Възможно е да има разлика в половете — каза Обри Веър; и като усети неудачната си забележка, потъна в мълчание.

Известно време седяха, без да продумат. Двете светлинни в Райгит под тях се умножиха в редица от ярки точки, а над тях се появи звезда. Момичето започна да се смее, един почти безгласен, истеричен смях, който се отрази непоправимо на Обри Веър.

След малко тя стана.

— Ще се чудят къде съм — каза тя. — Май трябва да си ходя.

Той тръгна след нея.

— Значи, това е краят? — попита той с някаква любопитна смесица от облекчение и разяждащо угризение.

— Да, това е краят — отговори тя и се обърна.

Тутакси в душата на Обри Веър нахлу чувството на безкрайна загуба. Беше някакво съвсем непознато чувство. Тя бе на около двайсетина ярда пред него, когато той простена високо от непоносима тежест и изведнъж се затича след нея с разтворени ръце.

— Ани!... — извика той. — Ани! Говорих глупости! Ани, сега зная, че те обичам! Не мога без теб! Не бива така. Нищо не разбирам.

Тежестта бе ужасна.

— О, спри, Ани! — извика той с развълнуван глас; сълзи закапаха по лицето му.

Тя се обърна към него рязко и ръцете му се отпуснаха надолу. При вида на пребледнялото ѝ лице изражението му се промени.

— Нищо не разбираш — каза тя. — Казах довиждане.

Тя го погледна; очевидно беше безкрайно разстроен, едва поемаше дъх и току-що бе спрял да плаче. Достойното му за презрение държание бе станало трогателно. Тя се приближи и като взе влажното му байроновско лице в дланите си, го зацелува.

— Довиждане, малко човече, което обичах — каза тя. — Довиждане, моя безразсъдна любов.

После, с нещо като смях или изхлипване, сама не знаеше кое, когато започна да го описва в своя роман, тя се обърна и забърза, излезе от пътеката, по която трябваше да поеме Обри Веър, за да стигне до кръстопътя.

Обри Веър остана там, където тя го нацелува, мислите му бяха също тъй пасивни, както и тялото му, докато бялата и рокля изчезна от погледа. Сетне въздъхна, без да иска — една голяма, изтощителна въздишка, и вече опомнил се, тръгна към дома, замислено пристъпвайки през окапалата шума. Ужасно нещо са това емоциите!

— Харесват ли ти картофките, скъпи? — попита госпожа Обри Веър на вечеря. — Сама ги сготвих.

Обри Веър бавно се спусна от мъглявите, неосезаеми размишления до нивото на пържените картофи.

— Тези картофи — забеляза той след пауза, през която се бореше със спомена си. — Да. Тези картофи имат същия цвят като окапалите листа в лещака.

— Какъв изключителен поет си ми ти! — каза госпожа Обри Веър. — Опитай ги. Много хубави картофки са наистина.

[1] Causerie (фр.) — беседа; клюки. ↑

[2] Love all (англ.) — буквално: любете се всички; тук — термин в играта на тенис, който означава равен резултат. ↑

ИЗГУБЕНОТО НАСЛЕДСТВО

— Моят вуйчо — каза мъжът със стъкленото око — беше, както се казва, полудеми милионер. Бе оценен за около сто и двайсет хиляди. Точно така. И ми остави всичките си пари.

Хвърлих таен поглед на лъсналия ръкав на палтото му, а оттам нагоре към орфаната яка.

— До последното пени — каза мъжът със стъкленото око, а аз усетих как здравото му око ме загледа малко обидено.

— Никога не съм имал такъв късмет — казах аз, постарал се да изразя завист и да го предразположа.

— Едно наследство невинаги е благосклонност на съдбата — отбеляза той с въздишка и с философско дълбокомислие завря червения си нос и щръкналите си мустаци в халбата с бира.

— Може би сте прав — казах аз.

— Виждате ли, той беше писател, сума книги изпонаписа.

— Наистина?

— И там е бедата! — Той ме загледа с истинското си око да види дали схващам какво казва, а сетне извърна лице и извади клечка за зъби.

— Видите ли — каза той, премлясвайки, след като помълча, — случи се тъй. Той ми беше вуйчо — по майчина линия. Имаше — как да го нарека — слабост да пише педагогическа литература. Слабост не е точната дума, същинска мания. На времето бил библиотекар в Политехниката и щом парите дошли при него, започнал да се отдава на амбициите си. За мен това е нещо нечувано и трудно го проумявам. Един мъж на трийсет и седем години, озовал се изведнъж в цял куп злато, и да не вземе нито веднъж... поне да се напие както трябва! Друг на негово място поне би се облякъл по-прилично — би си купил, да речем, една дузина панталони от някой шивач в Уест Енд^[1]. Не и той. Едва ли ще повярвате, че когато умря, нямаше и златен часовник. Не е редно, изглежда, такива хора да имат пари. Единственото, което стори, бе, че си взе една къща и поръча да му донесат близо пет тона книги, хартия и мастило; а сетне залегна да пише педагогическа

литература, доколкото силите му позволяваха. Не мога и не мога да го разбера! Но той правеше точно това. Колкото и да е любопитно, парите му дошли от някакъв негов вуйчо съвсем неочаквано, когато бил на трийсет и седем години. Случило се тъй, че майка ми останала единствената му роднина в широкия, голям свят, с изключение на някакви негови втори братовчеди. Аз пък бях единственият ѝ син. Слушайте ме, нали? Вторите му братовчеди имаха също един син, но твърде рано го доведоха да види стареца. Беше един разглезен хлапак този техен син и още щом видя вуйчо ми, захвана да реве, колкото сили му държат. „Махнете го, ох... — казва. — Махнете го!“ И така, докато не си отиде. Истинска сполука за мен, а? Нали и вие така мислите? А майка ми, каквато си бе разумна и практична жена, бе уредила въпроса много преди той да го реши.

Интересно човече беше този мой вуйчо, добре го помня. Не се учудвам, че детето се е изплашило. Косата му — също като на онези японски кукли по сергиите — черна и права, по краищата щръкнала на всички страни, а по средата — нищо; под нея се подаваха белезникаво бяло лице и доста големи тъмносиви очи, които не преставаха да шарят под очилата му. Обичаше да придава голяма важност на облеклото си и винаги носеше развяно палто и широкопола филцова шапка с невероятни размери. Приличаше на някакъв парцалив дребен просяк, истина ви казвам. У дома си неизменно носеше мръсен фланелен халат и кръгла черна шапчица на темето. С тази шапчица бе досущ като портретите на прочути личности. И винаги се местеше от къща на къща, този мой вуйчо, заедно със стола си, който бе принадлежал на Савидж Ландър, и двете си писалища, едното на Карлайл, другото на Шели, поне продавачът му бе казал така, а също и с най-пълната портативна справочна библиотека в Англия, така твърдеше той — целия този керван мъкнеше ту в някоя къща в Даун, близо до родното място на Дарвин, ту в Райгит, близо до Мередит, ту в Хейзълмиър, после обратно в Челси за кратко, а после отново в Хампстед. Усещаше, че има нещо нередно в цялата история, ала никога не се досети, че има нещо нередно в мозъка му. Обикновено вината се криеше или във въздуха, или във водата, или във височината, или в някоя подобна щуротия. „Колко много зависи от околността — казваше той и се взираше втренчено в теб, сякаш подозираше, че някъде под

лицето ти се спотайва подигравателна усмивка. — Колко много се отразява околността на ум, чувствителен като моя.“

Как се казваше ли? Не бихте се сетили, дори да ви кажа. Не беше написал нищо, което някой да е чел — нищичко. Никой не можеше да го чете. Имаше желание да бъде голям педагог, така казваше, а не знаеше какво да преподава, също като някое дете. Затова само дрънкаше наляво и надясно за Истината и Справедливостта, за Духа на историята и тям подобни. Пишеше и публикуваше на собствени разноски книга след книга. Главата му наистина не бе съвсем в ред, нали разбирате; а само да бяхте го чули как се нахвърля върху критиците — не защото го критикуваха, съвсем не. Той харесваше това. А защото въобще не му обръщаха внимание. „Какво искат народите? — питаше той, изпънал кафявата си старческа костелива ръка. — Ами учение, напътствие! Те са пръснати по планините като овце без овчар. Съществува Война, Слухове за война, по земята витае нестихналият Дух на раздор, Нихилизъм, Вивисекция, Ваксинация, Пиянство, Оскъдица, Нищета, Социалистически грешки, Егоистичен капитал! Виждаш ли облаците, Тед? (Моето име, нали се сещате.) Виждаш ли как облаците се спускат над земята? А кой се крие зад всичко това? Монголците!“ Беше страшен на тема монголци, призракът на социализма и други.

В такъв момент ще насочи показалец към мен, очите му трескави, шапчицата му, килната встрани, и ще прошепне: „А ето ме и мен тука. Какво искам аз? Да уча народите! Народите! Казвам го с цялата си скромност, Тед, аз мога да го сторя. Ще ги напътствувам; да, но ще ги напътствувам към спасително пристанище, към земята на Справедливостта, където се леят мляко и мед.“

И продължаваше нататък. Празни приказки, щуротии за народите и справедливостта и други такива. Нещо като кайма от библията и всевъзможни безсмислици. От четиринайсет до дваисет и три години, когато сигурно вече умът ми малко по малко се е оформял, майка ми ме къпеше, решеше косата ми (поне в по-ранната ми възраст) с равен път по средата на главата и ме водеше веднъж или два пъти седмично да слушам измишльотините на този стар, побъркан тип за неща, които бе прочел в сутрешните вестници и които се опитваше да докара поне колкото Карлайл, а аз седях според инструкциите, с интелигентен и благоприличен вид, и се преструвах, че възприемам всичко. По-късно

ходех по собствено желание, от уважение към завещанието. Бях единственият човек, който го спохождаше. Той пишеше според мен до всички, които по някакъв начин, макар и най-слабо, бяха раздвижили света, изпращайки им по един-два екземпляра от книгите си и канейки ги да го посетят и поговорят с него за народите; половината от тях не му отговаряха и никой никога не дойде да го посети. А когато момичето ви пушеше вътре — цялото бе изтъкано от доброта това момиче, — на стола в салона купища писма чакаха да бъдат изпратени, адресирани до княз Бисмарк, до президента на Съединените щати и други личности от тоя род. Качвате се по стълбата, минавате по замрежения в паяжини коридор — икономката пиеше като фурия и коридорите бяха винаги в паяжини — и най-накрая го намирате: из цялата стая разпилени книги, по земята купища скъсани листа, наоколо разпръснати телеграми и вестници, а по бюрото и камината празни чаши за кафе и полуизядени парчета препечен хляб. Чак тогава виждате прегърбената му фигура, косата му, щръкнала съвсем права между яката на онова подобие на халат и ръба на черната му шапка.

„За момент — казваше той, — за момент!“ — през рамо. „Точната дума, нали знаеш, Тед, точната дума. Справедливата мисъл, изразена справедливо... аааах!... причинната връзка. А сега, Тед — продължаваше той, завъртайки се на стола към мен, — как е младата Англия?“ С това глупаво име се обръщаше към мен.

Ето такъв беше вуйчо ми и така говореше — поне с мен. С останалите той като че беше малко стеснителен. С мен не само говореше, но ми даваше книгите си, книги от по шестстотин страници и повече с ексцентрични заглавия: „Калугерките пицят“, „Бегемот на фанатизма“, „През ситото и решетото на изпитанията“ и така нататък. Всичките много силни, но нито едно оригинално. Предпоследния път, когато го видях, той ми даде една книга. Още тогава се чувствувах зле, ръката му трепереше и беше отчаян. Забелязах го, защото бях нащрек за такива дребни симптоми. „Последната ми книга, Тед — каза той. — Моята последна книга, момчето ми; последната ми дума към глухите и загрубели народи“; обзалагам се, че една сълза се търколи по жълтото му старческо лице. Плачеше наистина, защото краят бе тъй близо, а бе написал само около петдесет и три книги с глупости. „Понякога си мисля, Тед“ — каза той и спря.

„Може да съм бил малко прибързан и сърдит към това твърдоглаво поколение. Малко повече доброта може би и по-малко ослепителна светлина. Понякога си мисля, може и да съм ги заблуждавал. Но се опитвах да сторя добро, Тед.“

После, като някакъв залп, за първи и последен път в живота си той призна, че не е успял. Това показваше, че наистина е болен. Сякаш се замисли за миг, а сетне заговори тихо и ниско, тъй смислено и трезво, както аз сега. „Глупак съм бил, Тед — каза той. — Целият ми живот е бил глупав брътвеж. Само онзи, който чете сърцата, знае дали това е било нещо повече от суета. Аз не зная, Тед. Но Той знае, Той знае, и ако аз съм постъпвал глупаво и суетно, в сърцето си, в сърцето си...“

Точно така говореше, повтаряше едно и също, и изведнъж спря и ми подаде книгата, треперейки. Сетне в очите му отново се появи старият блясък. Спомням си всичко съвсем ясно, защото го повторих и изиграх пред старата си майка, когато се върнах у дома — ей така, да я развеселя. „Вземи тази книга и я прочети — каза той. — Това е последната ми дума, най-последната. Оставил съм цялото си богатство на теб, Тед, ти може би ще го използваш по-добре от мен.“ А сетне го задави кашлица.

И сега си спомням всичко много добре: как се върнах в къщи ликуващ и как следващия път, когато отидох да го видя, той беше на легло. Икономката долу беше пияна, а аз се заплеснах по момичето — присъщо на всеки младеж — в коридора, преди да вляза при него. Той бързо гаснеше. Но дори тогава суетата му не го напускаше.

„Прочете ли я?“ — прошепна той.

„Цяла нощ съм чел — казах в ухото му, да го ободря. — Тази е последната ти книга — продължих аз; после ми хрумна някакъв стих или нещо подобно, затова прибавих: — Но най-смелата и най-добрата.“

Той се усмихна едва-едва и се опита да стисне ръката ми, както би направила някоя жена, но се отказа и остана да лежи неподвижно. „Най-смелата и най-добрата“, отново казах аз, видял, че това го радва. Но той не отговори. Чух момичето отвън да се кикоти, защото от време на време ние невинно се присмивахме, нали разбирате, на неговите прищевки. Погледнах го в лицето, очите му бяха затворени и сякаш някой бе притиснал носа му от двете страни. Но той все така се

усмихваше. Странно, като си помисля — лежеше мъртъв, съвсем мъртъв, този съвършен неудачник, а на лицето му грееше усмивката на успеха.

Такъв бе краят на моя вуйчо. Можете да си представите как се постаряхме с майка ми да му уредим прилично погребение. После естествено настъпи треската по завещанието. Отначало започнахме като почтени и уважавани хора, ала преди да мине денят, разпаряхме столове, разбивахме бюра, чукахме по стените. Всеки момент очаквахме да пристигнат другите. Попитахме икономката и тя потвърди, че действително била свидетелка на завещание — било написано на половин лист обикновена хартия от бележник, много кратко, каза тя — и само преди месец. Другият свидетел беше градинарят и той повтори дума по дума същото. Но да пукна, ако успяхме да открием това или каквото и да е друго завещание. Думите, които майка ми изрече по негов адрес, сигурно са го обърнали в гроба. Накрая някакъв адвокат от Райгит измъкна едно, правено преди години по време на някаква малка свада между майка ми и него. Проклет да съм, ако това не беше единственото завещание и според него той оставяше всичко, до последното си пени, на оня хлапак, който крещеше: „Махнете го!“, син на втория му братовчед, който през целия си живот не бе изтраял да поседи при него един-единствен следобед.

Човекът със стъкленото око спря.

— Мислех, че вие казахте... — започнах аз.

— Половин минута — каза човекът със стъкленото око. — Аз също трябваше да изчакам края на тази история до една паметна сутрин и сто на сто съм бил много по-интересна гледка от вас сега. Само почакайте малко. Изпълниха завещанието и другото момче наследи парите, ала още щом навърши двайсет и една, започна да ги пилее. Ама как ги пилееше само! Играеше комар, пиеше, редовно го пишеха по вестниците за едно или друго. Казвам ви — повдига ми се, като си помисля какъв живот е живял. Пропиля и последното пени още преди да навърши трийсет, и за последен път чух за него... аха! Преди три години.

Естествено за мен настъпиха тежки времена, защото, както сам виждате, единственият занаят, от който разбирах, бе измъкване на наследство. Всичките ми планове чакаха да започнат, така да се каже, след смъртта на стареца. Оттогава съм виждал и хубаво, и лошо. В

момента съм в период на депресия. Да си кажа честно, нужна ми е помощ. Та ровех се аз из стаята да търся нещо, което поне малко да задоволи насъщните ми нужди, и при вида на всички тези томове — никой не би ги купил дори масло да си увие — направо се вбесявах. Бях му обещал да не се разделям с тях и нямаше нищо по-лесно от това да изпълня обещанието си. Замахнах с крак към тях и те се разлетяха из стаята. Една от книгите подскочи при удара и се завъртя във въздуха. От нея изхвъркна — какво мислите?

Да, завещанието. Беше го оставил, завряно в този негов последен том.

Той скръсти ръце на масата и погледна тъжно със здравето си око към празната халба. Поклати бавно глава и незлобиво каза:

— Никога не бях отварял тази книга, не бях разрязал една страница! — После вдигна поглед с горчив смях, търсейки съчувствие. — Представете ли си? Там го скрил. Не на друго място, а там!

Захвана разсеяно да търси с пръст някоя убита муха.

— Такива са си писателите — каза той и ме погледна. — Това не беше някакъв трик. Беше го измислил напълно справедливо. Той наистина е мислил, че като си ида у дома, ще прочета проклетата му книга от край до край. Ето какъв е животът, нали? — Окоето му се спря отново на халбата. — Ето как нещастните човешки същества не могат да се разбират помежду си.

Красноречивата жажда в окоето му бе повече от ясна. Той прие със зле прикрито учудване. Каза, използвайки обичайната формула на приличие, че не би отказал нова бира.

[1] Уест Енд — елитен квартал в Лондон. ↑

ПОСЛЕДНИЯТ ТРЪБЕН ЗОВ

§ 1

Историята за последния тръбен зов започва в небесните селения и завършва на всички места по цялата земя.

Трябва да знаете, че небесните селения са едно приказно място и благословените му поданици не пеят цял живот своето „алилуя“, независимо какво са ви разправяли. Защото и те като нас са пределни същества и трябва да се хранят със своята вечност на малки хапки, също както се храни пиле или дете. За да има сутрини, промени, ведрина, има моменти, когато животът им се преустройва. Децата са си все деца, винаги безкрайно нетърпеливи за игри и нови неща; те са просто деца, но благословени, така както ги виждате по картинките под нехайните нозе на господ-бог. И тъй, едно такова благословено дете, което тършувало на някакъв таван — защото небесата естествено са пълни с такива божествени тавани поради това, че там има деца, — намерило много музикални инструменти, струпани там, и протегнало пухкави ръчички към тях...

Аз наистина не мога сега да ви кажа какви са били тези инструменти, защото да сторя това, трябва да навляза в тайнството... Но за един мога да ви кажа и той бил голяма медна тръба, която господ-бог бил създал, когато създавал света — защото господ-бог свършва всичко, което започне, — за да свири с нея, когато настъпи часът на нашия последен съд. Направил я той и я оставил; стояла си там и всичко било точно както се казва в Учението за предопределението. Та това благословено дете усетило в себе си една от онези необясними страсти на детството към нейната гладкост и лъскавина, започнало да си играе с нея и да свири, завлачило я след себе си, излязло от тавана и тръгнало по веселите и златни улици и след много най-различни скиталчества стигнало до онези божествени замъци от кристал, за които несъмнено сте чели. Там благословеното дете захванало да брои звездите и забравило за тръбата край себе си, а по едно време, без да ще, я пернало с лакътя си и тя литнала...

Летяла тръбата надолу, въртяла се около оста си, летяла към един ден, което е само миг в небесните селения, а благословеното дете я

гледало как пада и блещука като малка ярка точица.

Когато отново погледнало, тръбата вече я нямало.

Не зная какво се случило с това дете, щом настъпил Денят на страшния съд и се оказало, че тази лъскава тръба липсва. Зная само че Денят на страшния съд отдавна е пропуснат поради порочността на света; според мен този ден, който никога не е настъпвал, са го очаквали в хилядната година от нашата ера, но други божествени подробности не са ми известни, защото сега пренасям действието по тесните пътеки на тази земя.

Така завършва Прологът в небесните селения...

§ 2

Сега сцената представлява един мизерен малък магазин на Каледониън Маркет, където са струпани вещи с невероятна стойност и чакат някой да търси ей такива изключително евтини неща. На витрината, сякаш винаги е била там и никъде другаде, си лежи една дълга, разнебитена, изгубила цвят пиринчена тръба, която не би взел никой разумен купувач. Според порядките на този свят в нея са се настанили мишки, прах и смет. Собственикът на магазина е един много стар човечец; той е купил този магазин много отдавна, но и тогава тази тръба си е била там; той няма и представа откъде се е взела, нито от коя страна произхожда, нито каквото и да било друго. Но веднъж, когато предлагаше нещо, което нямаше да го изведе доникъде, той реши да я нарече древен церемониален средновековен обой, макар да бе длъжен да знае, че какъвто и да е един обой, последното нещо, на което би приличал, е тръба, след като винаги ги споменават заедно. Над нея висяха концертини^[1] и мелодиуми^[2], корнети и метални свирки, устни хармоники и всякакви такива загубени музикални инструменти, които радват сърцата на бедните. Един ден пред витрината застанаха двама изчернени младежи от големия автомобилен завод на Пансофист Роуд и поведоха спор.

Спорът беше за тези инструменти, струпани тук, и как можеш да изтръгнеш от тях звук, защото младежите обичаха спора. Единият твърдеше, а другият отричаше, че може да накара да зазвучи всеки инструмент тук. Спорът се разгорещи и те се обзаложиха.

— Стига обаче инструментът да е в ред — каза Хоскин, който твърдеше, че може да го стори.

— Това се разбира от само себе си — каза Бригс.

Тогава те извикаха за свидетели неколцина млади мъже, черни и омазнени, от същото предприятие, и след като продължиха да спорят и да се карат през целия следобед, влязоха при стария вехтошар към пет часа, тъкмо когато той поставяше една опушена, смрадлива парафинова лампа, за да хвърля оскъдна светлина върху неговата всякога неприветлива витрина. След множество затруднения те се

уговориха срещу един шилинг, платен предварително, Хоскин да опита всеки инструмент в магазина, който Бригс му посочи.

И тъй започнаха.

Третият инструмент, който Бригс посочи за опита, беше неизвестната тръба, която лежеше в дъното на витрината, тръбата, която вие, които сте прочели Въведението, познавате като Тръбата за последния зов. Хоскин захвана да се напъва, после пак и пак, сетне задуха отчаяно, та чак ушите го заболяха, но от тръбата не излезе нито звук. Сетне разгледа по-внимателно тръбата и откри мишките, сметта и другите неща вътре и поиска тя да бъде почистена; старият търговец, знаейки, че те бяха свикнали да боравят с автомобилни клаксони и други подобни инструменти, охотно се съгласи да я даде за почистване при условие, че я излъскат. И тъй младежите, след като оставиха подходящо капаро (което, както ще научите, беше впоследствие конфискувано), излязоха заедно с тръбата с намерение да я почистят на следващия ден в завода и да я полират с някаква специална паста за мед, използвана за грачещите тромби на фирмените автомобили. Когато това бе сторено, Хоскин отново захвана да надува.

Ала всичките му опити бяха напразни. И тогава настъпи голям спор за тази тръба — беше ли тя в ред, или не, беше ли възможно някой изобщо да я надуе. Защото в противен случай очевидно облогът трябваше да се обезсили.

Неколцина младежи също опитаха да я надуят, включително двама, които свиреха на духови инструменти в един оркестър и бяха известни със своята музикалност. След като не успяха, те застанаха твърдо на страната на Хоскин и твърдо против Бригс, а вече повечето младежи бяха на тяхното мнение.

— Не може да бъде — каза Бригс, който умееше да се измъква от всякакви затруднения. — Аз ще ви покажа, че на това нещо може да се свири.

И като взе инструмента в ръка, отиде до една особено мощна надувна тръба, която се задвижваше с крак и която стоеше в отдалечения край на шлосерския цех.

— Страшен е тоя Бригс! — каза един от останалите младежи и мнението наклони на другата страна.

Бригс извади луличката от меха и надувната тръба и прикрепил внимателно мундщука към тръбата. После съвсем невъзмутимо

измъкна канап, намазан с пчелен восък, измежду много други странни и мръсни вещи, които съдържаше джобът му, и върза мундщука за тръбата. Чак тогава започна да натиска педала на меха.

— Страшен е този Бригс, брей! — каза онзи, който и преди му се бе възхитил.

Тогава се случи нещо странно.

Появи се светкавица. Каквото и да беше, приличаше на светкавица. Чу се звук, който сякаш съвпадна точно със светкавицата.

По-късно младежите се съгласиха, че тръбата се бе разпаднала на парчета. Разпадна се и изчезна, а всичките парчета полетяха към лицата им — докато Бригс остана зашеметен и изплашен. Прозорците на шлосерския цех се пръснаха, а наоколо разните апарати и коли доста се поразместиха, *но от тръбата не откриха никаква следа.*

Това последно обстоятелство озадачи и обърка извънредно много нещастния Бригс. Озадачи го и го обърка още повече, защото бе имал впечатлението, тъй необикновено, тъй невероятно, че никога не ще може да го опише на някой друг човек. В същност ето какво бе впечатлението му: светкавицата, която се появи заедно със звука, идваше не от тръбата, а към нея, и именно тя бе причина за нейното поразяване и отнасяне, а по форма светкавицата приличаше на някаква голяма огнена ръка.

[1] Концертино — вид хармоника с шестостенна форма. ↑

[2] Мелодиум — по-старото название на хармониума, клавишен духов инструмент с мехове, движени с педали. ↑

§ 3

Ала това не бе всичко, това не бе единственото необикновено явление около изчезването на тази разнебитена тръба. Имаше и друго, още по-трудно за описание — сякаш за миг нещо се бе разтворило.

Младежите, които работеха заедно с Хоскин и Бригс, макар напълно трезвомислещи благодарение на работата с различни машинarii, доловиха в явлението нещо неописуемо — сякаш за момент светът не беше свят, а нещо светло и прекрасно, още по-голямо...

Ето какво бе казал един от тях.

— Усетих — каза той, — като че за миг бях отвят в Царствата небесни.

— Точно така беше и с мен — каза друг. — „Господи — рекох си аз, — настъпил е Денят на страшния съд!“, а сетне се намерих повален сред куп пили.

Никой друг обаче не можа да каже нещо по-определено.

§ 4

Освен всичко появи се и буря. По целия свят се разрази буря, която озадачи метеоролозите, някакъв мигновен ураган, който остави в продължение на седмици атмосферата в състояние на нечуван хаос, дъждове, вихрушки, депресия и ненормални явления. От четирите края на земята се понесоха новини.

Над цял Китай например, тази земя на свещени гробове, се появи пясъчна буря, прах бушуваше във въздуха. Нещо подобно на земетресение разтърси Европа — земетресение, което сякаш бе взело присърце странните интереси на господин Алгърнън Аштън^[1]; то разпукваше мавзолеи и разтърсваше каменните настилки на катедрали, омиташе цветните лехи на гробниците и поваляше надгробните камъни. Един крематориум в Тексас експлодира. Световното море силно се развълнува, а красивото пристанище на Сидни в Австралия се напълни с акули, които се носеха с обърнати кореми, сякаш в знак на отчаяние...

И навсякъде, по целия свят, се чу звук, подобен на звука от тръба, която изведнъж е секнала.

[1] Аштън, Алгърнън (1859–1939) — английски композитор. ↑

§ 5

Но всичко казано дотук е само повърхностната обвивка на цялата история. Действителността е нещо различно. Ето какво: в този миг и само за миг мъртвите оживяха, а всички живи в този свят за момент видяха господ-бог и цялата му мощ, ордите от ангели и цялата му свита, която гледаше отгоре. Всички го видяха, както понякога при светкавица човек вижда през тъмата, а сетне мигновено светът пак остана непрозрачен, ограничен и дребен, обикновен. Ето каква е несравнимата истина около тази история. Такива проблясъци е имало в някои редки случаи. Житията на светците изобилствуват с тях. Такъв проблясък е озарил Девиндранат Тагор^[1] при горящия планински проход в Бенарес^[2]. Това обаче не беше изолирано явление, а повсеместно, светкавицата озари всички. Не навсякъде тя беше една и съща, затова онези, които се съмняваха, намериха основания за отричане, когато не след дълго в неофициалната преса се появи нещо като дискусия. За този случай един твърдеше, че му се сторило как някой стои много близо до него, а друг видял как всички небесни обитатели лумват към трона на всевишния.

Имаше и други, видели някой да ги следи замислено, и други, които си представяли огромни стражи пред някаква забулена фигура; трети пък не усетили нищо божествено, а само чувството на щастие и свобода, каквото човек изпитва при внезапния изблик на слънчева светлина през пролетта... Затова човек е склонен да повярва, че е видяно нещо повече от изумително, нещо твърде необикновено и че всичките тези неща, които хората са си помислили, че са видели, са само резултат от жизнен опит и въображение. Било е светлина, било е красота, било е нещо възвишено и величествено и от него този свят за един нетраен миг е станал прозрачен и лазурен.

А сетне всичко изчезнало.

И хората си останали с въпроса какво са видели и какво значение има то за тях.

- [1] Става дума за Рабиндранат Тагор (1861–1941) — индийски поет и философ, получил Нобелова награда за литература. ↑
- [2] Бенарес — дял от Югоизточен Утар Прадеш, Индия. ↑

§ 6

Една дребна стара дама седеше край камината в неголяма всекидневна в Уест Кензингтън. Котката ѝ се бе настанила в нейния скют, а на носа ѝ имаше очила; четеше тя сутрешния вестник, а до нея, на специално поставена масичка, имаше чай и намазана с масло кифла. Бе привършила с престъпленията и сега четеше за кралското семейство. Когато прочете всичко написано за кралското семейство, остави вестника, спусна котката на килимчето пред камината и се зае с чая си. Бе наляла първата си чашка и тъкмо поднасяше четвъртинка от кифлата към уста, когато zazвуча тромбата и блесна светкавицата. Докато траеше този миг, тя остана неподвижна с четвъртинката от кифлата във въздуха. После съвсем бавно върна парчето на място.

— Какво ли е това сега? — каза тя.

Погледна котката, но котката бе съвсем спокойна. Сетне се вторачи в лампата. Беше стабилна, безопасна лампа, която винаги ѝ бе служила вярно. Погледът ѝ се насочи към прозореца, но завесите бяха спуснати и всичко бе както трябва.

— Човек ще си помисли, че се разболявам — каза тя и се зае с хлебчето.

§ 7

Недалеч от тази стара дама, най-много на три четвърти миля, господин Парчестър седеше в луксозния си кабинет и пишеше изключително хубава, съдържателна проповед за „Необходимостта да се вярва в бога“. Той бе красив, сериозен, съвременен проповедник, беше енорийски свещеник в една от нашите големи църкви в Уест Енд и бе събрал около себе си мнозина светски личности. Всяка неделя и на удобни интервали през седмицата той воюваше против Съвременния материализъм, Научното образование, Прекаления пуританизъм, Прагматизма, Съмнението, Лекомислието, Егоистичния индивидуализъм. Продължаващото отпускане на закона за разводите, срещу злините на нашето време — и всичко останало, което не беше на мода. Вярваше съвсем неподправено, според твърденията му, във всички стари, обикновени, мили неща. Имаше лице на светец, но го бе направил приемливо за всички, като си бе пуснал бакенбарди. И нищо не можеше да укроти хубостта на неговия глас.

Беше неуморен деятел за духовния живот на столицата — за да не дадем на Лондон по-грубо име — и неотменните му проповеди бяха върнали вярата и смелостта на не една бедна душа, блуждаеща на ръба на мрачната река на мисълта...

И точно както красивите християнски девойки бяха изиграли прекрасна роля в последните дни на Помпей, спечелили гордите римски сърца за една омразна и презряна вяра, така естествено изтънчените маниери на господин Парчестър и неподправеният му, мелодичен и дълбок като звука на тромпет глас бяха спечелили десетки от нашите полуезични богаташки за църквата и обществената дейност, чийто център бе тъкмо неговата църква.

Сега на светлината на една силно затъмнена електрическа лампа той пишеше тази проповед за тихата, пълноценна вяра (тук-там допускаше някои по-тежки удари, едва ли безболезнени, към появилите се напоследък неверници и съперничаещи мнения), за простичката, свята вяра на нашите бащи.

Тогава се появи този пресекнал звук и това видение.

§ 8

От всички неизброими множества, които за една нищожна частица от секундата бяха зърнали божественото, никой не бе тъй заслепяващо и дълбоко потресен, както господин Парчестър. Защото, навярно тъкмо поради неговата тъй изтънчена духовна натура, той *видя* с очите си и като *видя*, повярва. Изпусна писалката и я остави да се изтърколи по ръкописа му, а той онемя, всяка капчица кръв изчезна от лицето и устните му, а очите му захванаха да блуждаят.

Докато бе писал и защищавал господа, господ сам се бе появил!

За миг пердето се бе дръпнало настрани; и пак бе паднало; ала в главата си той бе получил фотографско впечатление от всичко, което бе видял — гробовете, йерархията, сиянието, необятното струене, страшните, нежни очи. Той го усещаше, сякаш видението още бе там, зад лавиците с книги, зад картините по стената и пердетата по прозорците; *божествен съд имаше дори сега!*

Той седя доста дълго, неспособен за нищо друго, освен да възприема това върховно усещане. Ръцете му лежаха отпуснати върху писалището пред него. После, съвсем бавно, вторачените му очи започнаха отново да съзнават непосредствените вещи и попаднаха върху разпиления ръкопис, с който се бе занимавал дотогава. Той прочете едно недовършено изречение и без да бърза, възстанови намисленото. Докато правеше това, в ума му нахлу картината на неговото паство, така както го наблюдаваше от амвона по време на вечерната проповед, така както възнамеряваше да го види в предстоящата неделна вечер: лейди Рупърт на нейния стол, лейди Блекс на нейния, и госпожа Мънбридж, богатата и като всяка еврейка много привлекателна госпожа Мънбридж, която със своята набожност го доближаваше до себе си; всяка от тях бе с една или две приятелки, доведени да му се възхитят, а зад тях стояха семействата Хексъм и Уасингъм, зад тях пък други, и още, и още — редици хора, галериите от двете страни препълнени с богомолци от негосподстващите класи, а после величественият орган и неговият великолепен хор, в очакване да го подкрепят и допълнят, и високият олтар от лявата му

страна, и красивият нов параклис на Мадоната, създаден от Роджър Фрай и Уиндъм Луис, и всички най-модни хора на изкуството от дясната му страна. Той мислеше за това заслушано множество през леката мъгла на хилядите електрически свещи и как бе запланувал отделните части на беседата си така, че нотките на красивия му глас да се леят бавно като златисти листа в есента в тази притихнала, езерна вода на тяхната тишина, дума след дума, фраза след фраза, докато стигне до...

„В името на отца и сина...“

И през цялото време ще знае, че лейди Блекс наблюдава лицето му и че госпожа Мънбридж, навела тези грациозни рамене малко напред, наблюдава лицето му...

Много хора ще наблюдават лицето му.

Много хора посещаваха някои проповеди на господин Парчестър. Веднъж бе съобщено, че и господин Балфур пристигнал. Само за да го чуе. След проповедите му най-непознати хора идваха и се изповядваха в красиво обзаведената приемна зад църковната канцелария. Всякакви люде. Веднъж или два пъти той самият бе помолил някои хора да дойдат и да го чуят; една от посетителките бе много красива жена. Често той мечтаеше за хората, които биха могли да дойдат: изтъкнати люде, влиятелни лица, забележителни личности. Ала никога досега на господин Парчестър не му бе хрумвало, че мъничко скрита от останалото паство, зад тънкото було на този материален свят съществува друга аудитория. И че господ също, господ също наблюдава лицето му.

И винаги го е наблюдавал.

Ужас скова господин Парчестър.

Той се изправи, сякаш божеството бе влязло в стаята при него. Целият се разтрепери. Усети как го отнасят или някой се готви да го отнесе.

— Не знаех това — каза накрая той.

Щракването на вратата зад него го предупреди, че не е сам. Обърна се и видя госпожица Скелтън, неговата машинописка, тъй като беше време да дойде за ръкописа и да го препише със специален четлив шрифт, какъвто той ползваше. За момент впери очи в нея като непозната.

Тя обърна към него дълбок, обожаваш поглед. „Подранила ли съм?“, попита тя с бавния си, меланхоличен глас, готова без шум да се оттегли.

Той не отговори веднага. После каза:

— Госпожице Скултън, Божият съд е при нас!

И забелязвайки, че тя стои объркана, продължи:

— Госпожице Скултън, как можете да очаквате, че ще продължавам да измислям и предъквам тези бабини деветини, когато над нас се е спуснал Мечът на истината?

Нещо в лицето ѝ го накара да зададе следния въпрос:

— Вие видяхте ли нещо?

— Помислих, че е защото разтърках очи.

— Значи, наистина има господ! И в момента той ни гледа. И всичко около нас: тази грешна стая, този нелеп костюм, този смешен живот на богохулни преструвки!...

Той спря изведнъж, нещо като ужас се изписа на лицето му.

С безнадежден жест той се втурна край нея. Появи се като обезумял на площадката пред своя слуга, който мъкнеше някаква кофа с въглища нагоре по стълбата.

— Бромтън — каза той, — какво правиш?

— Въглищата, сър.

— Остави ги, човече! — каза той. — Душата ти не е ли безсмъртна? Бог е сред нас! Съвсем близко! Покай се! Обърни се към него! Царството небесно е тук, при нас!

§ 9

Ако вие сте полицаи, объркан от някоя внезапна и необяснима катастрофа: налетяло такси върху уличен електрически стълб, придружена от ослепителна светкавица и звук от секнал изведнъж автомобилен клаксон, едва ли бихте искали да ви смути някакъв гологлав свещеник, ненадейно изникнал из красивата си къща, съобщавайки ви, че „Царството небесно е при нас!“. Вие сте учтив с него, защото дълг на всеки полицаи е да бъде учтив с почтените господа, но му казвате: „Съжалявам, обаче точно сега не мога да ви слушам, сър. Всяко нещо с времето си. Трябва да се оправям с този тук малък инцидент.“ И ако той настоява, обикаля и подскача около насъбралата се тълпа и отново дойде при вас, вие казвате: „Страхувам се, че ще се наложи да ви помоля да се отстраните оттук, сър. Вие никак не ми помагате, сър.“ И ако, от друга страна, вие сте добре подготвен католически свещеник, който знае как да се оправя в света, едва ли бихте досаждали на един полицаи по време на дежурство, след като ви е казал това, дори да мислите, че господ ви гледа и часът на Божия съд е ударил. Вие се обръщате и отминавате, малко угнетен, оглеждайки се дали някой друг наоколо би обърнал внимание на грандиозните ви новини.

Точно така се случи и с господин Парчестър.

Той усети някаква странна малка дупчица в своята вяра. Мина покрай доста хора, без да каже нищо повече, а следващият човек, при когото спря, по-точно се приземи, бе една цветопродавачка, седнала до кошницата си на ъгъла на Чексинтън Скуеър. Тя се оказа неспособна да го прекъсне веднага щом той започна да ѝ говори, тъй като връзваше голям букет бели хризантеми и единия край на канапчето беше стиснала със зъби. А нейната дъщеря, която стоеше до нея, бе от онези момичета, които не биха изплашили дори една гъска.

— Знаете ли, добра жено — каза господин Парчестър, — че докато ние, бедните земни същества, вършим нашите дребни обязанности тук, докато грешим и се блъскаме и вървим по всевъзможни низки пътища, близо до нас, над нас, около нас, гледайки

ни, съдейки ни, са бог и неговите свещени ангели? Аз получих видение и не съм единствен. Аз го видях. Ние сме в Царството небесно сега и тук и божественият съд е около нас. Нищо ли не забелязвате? Никаква светлина? Никакъв звук? Никакво предупреждение?

В този момент старата цветопродавачка свърши връзването на своя букет цветя и вече можеше да говори.

— Видях — каза тя. — И Мери също, и тя го видя.

— Е? — попита господин Парчестър.

— Но боже господи! Какво от това? — отвърна старата продавачка на цветя.

§ 10

При тези думи сякаш слана попари господин Парчестър. Той прекоси Чексинтън Скуеър някак по инерция.

Все още бе почти сигурен, че е видял господ, докато бе седял в кабинета си, но сега не бе тъй сигурен, че светът ще повярва това. Навярно усети, че идеята му да се втурне сред хората и да им разкаже всичко е прибързана и нежелана. В края на краищата един свещеник от английската църква е само една брънка в голямата машина; а в световната духовна криза задачата на тази огромна машина би трябвало да бъде нейното действие като едно решително тяло. Тези изолирани викове по улиците бяха недостойни за един ръкоположен свещеник. Това бе нещо унижително. Вулгарен индивидуалистичен крясък. Внезапно му хрумна, че по-добре ще бъде да иде и разкаже всичко на своя епископ, великия епископ Уомпач. Повика такси и след половин час се озова при своя духовен командир. Интервюто бе извънредно трудно и мъчително...

Без всякакво съмнение господин Парчестър вярваше. Епископът му се стори съвършено раздразнен и решил да не вярва. За пръв път в своята кариера господин Парчестър разбра колко силна, ревнива враждебност може да предизвика в умовете на йерархията един красив, речовит и обичан проповедник. Това не е, мислеше си той, разговор. Той сякаш се хвърляше в обора на бик, отдавна горящ от нетърпение да мушка.

— Неизбежно — каза епископът — това театралничене, тези приказки за въртенето на звездите, крайната възбуда, преувеличената душевна криза и всичко останало са довели до нервния шок, който ви е обхванал. Неизбежно. Били сте поне достатъчно благоразумен да дойдете при мен. Виждам, че сте само в началото на своето тревожно състояние, но във вашите мисли вече се събират нови халюцинации, които ще ви обладаят напълно, гласове, необикновени мисли и задачи, странни открития... Бих искал да притежавам силата да ви спра още тук, да ви изпратя да си починете.

Господин Парчестър правеше отчаяни усилия да се въздържи.

— Но аз твърдя — каза той, — че видях бог! — И добави, сякаш да убеди самия себе си: — По-ясно, по-сигурно, отколкото виждам вас.

— Естествено — каза епископът, — ето по този начин идват на бял свят странните нови секти; ето така от недрата на църквата изникват новите фалшиви пророци. Лесно възбудими, мъже от вашия тип, с развистена фантазия.

За свое собствено изумление господин Парчестър избухна в сълзи.

— Но аз ви уверявам — хлипаше той, — той е тук. Видях. Зная това.

— Не говорете глупости! — каза епископът. — Тук няма никой освен нас двамата!

Господин Парчестър възрази:

— Но... Той е вездесъщ.

Епископът овладя израза на досада.

— Характерно е за вашето състояние — каза той, — че сте неспособен да различавате между материалните неща и духовната истина... А сега чуйте какво ще ви кажа. Ако цените вашето здравомислие и обществено благоприличие, а също и дисциплината на църквата, оттук си идете право в къщи и си легнете. Пратете да повикат Броудхейс, който ще ви предпише добро успокоително. И прочетете нещо, което ще премахне смущението ви, нещо изящно и пречистващо. Аз от своя страна бих ви препоръчал „Житието на свети Франциск Асизки“.

§ 11

За нещастие господин Парчестър не се върна у дома си. Той излезе от жилището на епископа зашеметен и изумен и внезапно върху пълното му отчаяние легна мисълта за госпожа Мънбридж.

Тя би разбрала...

Въведоха го в нейната малка дневна. Тя вече се бе оттеглила в своята стая да се преоблича, но когато чу, че той идва да я посети и много желае да я види, наметна си широк, красив и малко неглиже халат за чай и побърза към него. Той се опита да ѝ разкаже всичко, но тя само повтаряше: „Така! Така!“ Беше сигурна, че той ще поиска чаша чай — изглеждаше тъй бледен и изтощен. Позвъни да донесат обратно приборите за чая; настани скъпия светец в едно кресло край камината; около него постави възглавници и се настани до него. И когато започна малко по малко да осъзнава онова, което той бе преживял, внезапно разбра, че и тя бе преживяла същото. Това видение напомняше идея, свързала техните умове чрез съчувствието. Такава мисъл заблестя у нея, докато разбъркваше сама чая му. Той бе плакал! Как нежно усещаше той всички неща! Та той бе по-чувствителен от жена. Каква лудост да очаква разбиране от един епископ! Но това тъкмо прилягаше на отсъствието на всичко светско у него. Обзе я прилив на нежност.

— Ето вашия чай! — каза тя и се наведе към него, напълно съзнавайки своята свежест, топлота и прелест; и внезапно, никога не би могла да си обясни защо го бе направила, тя изпита желание да го целуне по челото.

Колко неописуема е утехата да имате за приятел жена с такова вярно сърце! Колко е приятно! Какво успокоение!...

Около седем и половина същата вечер господин Парчестър се завърна в своя дом и Бромтън го посрещна. Като видя своя господар отново възстановен и сдържан както винаги, Бромтън се успокои.

— Бромтън — каза господин Парчестър, — тази вечер няма да вечерям както всякога. Само едно овче котлетче и малка бутилка „Перие жуе“ на поднос в кабинета ми. Ще трябва да довърша своята проповед.

§ 12

Това, което се бе случило с господин Парчестър, Бромтън и госпожа Мънбридж, с шофьора на таксито, полицаия и дребната стара дама, с автомобилните техници, секретарката на господин Парчестър и епископа, се случи и с останалите хора в целия свят. Ако някое явление е достатъчно необикновено и велико, никой няма да го забележи. Хората ще продължат да вървят по пътя си, макар някой да е възкръснал сред мъртвите, за да им каже, че настъпва Царството небесно, макар самото това Царство и цялата му слава да станат видими и да заслепят очите им. Те и техните пътища са едно. Хората ще продължат да вършат своето, както зайците продължават да пасат в своите зайчарници на стотина метра от някоя артилерийска батарея. Защото зайците са си зайци, създадени да ядат и да се множат, а хората са човешки същества, същества на навика, порядките и предразсъдъците; каквото и да ги е създало, каквото и да ги е съдило, каквото и да ги порази — те само биха извърнали поглед към това нещо, също както зайците биха погледнали към трясъка на оръдията, но никога не биха напуснали своите марулки и никога не биха престанали да душат своите женски.

НЕОПИТНИЯТ ПРИЗРАК

Обстановката, в която Клейтън разказа своята последна история, е съвсем жива в паметта ми. Седеше си там, през повечето време, в ъгъла на съществуващото канапе край голямата открита камина, а до него се бе настанил Сандърсън и пушеше броуслийската си глинена лула, надписана с неговото име. Там беше и Евънс и онова чудо сред актьорите — Уиш — един изключително скромен човек. В съботната сутрин всички се бяхме стекли в клуб „Морска сирена“, всички освен Клейтън, който предната нощ бе спал в същия клуб; което впрочем му послужи и за начало на неговата история. Бяхме играли голф, докато топката захвана да не се вижда в здрача; бяхме вечеряли и изпаднали в онова състояние на отпускане, което ни прави склонни да чуем с охота някоя история. Клейтън започна да разказва, ние естествено предположихме, че лъже. Може и действително да е лъгал — това читателят скоро ще има възможност сам да прецени — също като мене. Вярно, той започна да разказва сякаш достоверен случай, ала всички решихме, че това се дължи единствено на неизлечимото желание у тоя човек да измисля.

— Искам да ви разкажа нещо! — отбеляза той, след като дълго наблюдава изригналия дъжд от искри, който Сандърсън бе причинил, разбутвайки главните. — Нали знаете, че бях сам тук миналата нощ?

— С изключение на прислугата — каза Уиш.

— Която спи в другото крило — отвърна Клейтън. — Да. И тъй... — Той дръпна от пурата си за миг, сякаш още се колебаеше дали да се довери. После каза, свършено тихо: — Хванах един призрак!

— Хванал си призрак ли? — каза Сандърсън. — И къде е той?

А пък Евънс, който неимоверно се възхищаваше от Клейтън и който бе прекарал четири седмици в Америка, извика:

— Ти си хванал призрак, Клейтън? Радвам се за теб! Разкажи веднага как стана!

Клейтън обеща да го стори след малко и го помоли да затвори вратата.

Погледна към мен извинително.

— Сигурно е, че тук не подслушват, но не искам да тревожим отличната прислуга с каквито и да било слухове за призраци в къщата. Сенките и дървената ламперия са достатъчно много, за да се занимаваме и с това. Освен всичко призракът не беше като другите. И едва ли някога ще дойде пак.

— Искаш да кажеш, че не го задържа? — попита Сандърсън.

— Не ми даваше сърце да го сторя — отвърна Клейтън.

Сандърсън заяви, че е изненадан.

Разсмяхме се, а Клейтън се натъжи.

— Зная — каза той, усмихвайки се едва-едва, — но фактът си е факт: той наистина бе призрак и в това съм толкова сигурен, колкото че сега ви го разправям. Не се шегувам. Говоря ви истината.

Сандърсън дръпна дълбоко от лулата си, едното му зачервено око бе втрещено в Клейтън, после изпусна тънка струя дим, по-красноречива от каквито и да е думи.

Клейтън не обърна внимание.

— Това е най-странната случка в целия ми живот. Знаете, че никога не съм вярвал в духове или нещо подобно; а освен това знаете как бих притиснал някой от тях в ъгъла и цялата инициатива би останала в мои ръце.

Той се замисли още по-дълбоко, сетне извади интересно малко ножче, с което си служеше, и започна да изрязва втора пура.

— Говори ли с него? — попита Уиш.

— Доста дълго, навярно час.

— Приказлив, а? — казах аз, присъединявайки се към групата на скептиците.

— Нещастникът бе изпаднал в беда — каза Клейтън, наведен над края на пурата си, с едва забележима нотка на упрек.

— Плачеше ли? — попита някой.

При спомена за случката Клейтън въздъхна.

— Боже господи — каза той; — да. — И сетне продължи: — Бедният! Да. Да.

— Къде го изненада? — попита Евънс с най-изискан американски акцент.

— Не съм предполагал — отвърна Клейтън, без да му обръща внимание — колко нещастни са това призраците. — И отново ни

остави да го чакаме, докато търсеше кибрит в джоба си и докато запали и се разгори пурата му.

— А аз се възползувах от това — замислено каза той накрая.

Никой от нас не бързаше.

— Характерът на човека — каза той — си остава същият, независимо дали е лишен от материалната си обвивка. Това е нещо, което много често забравяме. Хора, които имат солидна и непоклатима цел в живота, навярно стават духове със солидна и непоклатима цел; мнозина витаещи призраци, както знаете, са манияци на дадена тема, упорити като магарета, и непрекъснато се появяват и досаждат. Това нещастно същество не бе от тях. — Внезапно той вдигна поглед и очите му огледаха стаята по необичаен начин. — Казвам това — заяви той — с най-добри чувства, но то е неподправената истина за този случай. Още от пръв поглед той ми се стори малодушен.

И направи красноречив жест с пурата в ръка.

— Знаете ли къде го заварих? В дългия коридор. Бе обърнат с гръб към мен и аз пръв го видях. Веднага разбрах, че е дух. Беше прозрачен и малко белезникав; през гръдния му кош виждах здрача в малкия прозорец в дъното. За неговото малодушие говореше не само физиката, но и поведението му. Оглеждаше се, сякаш въобще не знаеше какво трябва да прави. Беше се опрял с една ръка на ламперията, а другата размахваше пред устата си — ей така!

— И каква му беше физиката? — попита Сандърсън.

— Кльоцав. Нали знаете онези младежки вратлета — с две разклонения отзад: ето тук и тук, нали? И малка, с нищо неотличаваща се глава с редичка косица и доста неправилни уши. Рамената също лоши — по-тесни от бедрата; прилепнала яка, късо сако конфекция, торбести панталони, малко оръфани отзад на маншетите. А ето как ме усети той. Изкачвах се съвсем безшумно по стълбата. Не носех свещ — знаете, че свещите се намират на масичката на площадката, а там е и лампата; бях по чехли от клуба и го видях, както вървях нагоре. Щом го видях, спрях като парализиран. Не че ме беше страх. Според мен в повечето такива случаи човек не толкова се плаши или вълнува, колкото си въобразява, че ще стане така. Бях изненадан и безкрайно любопитен. Помислих си: „Боже господи! Най-накрая да видя дух! А през последните двайсет и пет години никога не съм вярвал, че съществуват духове.“

— Хм — обади се Уиш.

— В момента, когато той ме забеляза, струва ми се, вече не бях на площадката. Обърна се рязко към мен и видях лице на неоформен юноша: тънък нос, редички мустачки, слаба брадичка. За момент останахме така — той, извил глава към мен, — загледани един в друг. Сетне той като че се досети за своето призвание. Обърна се, изправи рамене, издаде напред лице, вдигна ръце, разпери китки, както обикновено правят призраците, и се спусна към мен. Докато правеше това, малката му челюст се отпусна и той издаде слабо, едвам доловимо „бу-у-у“. Но това не беше... въобще не беше страшно. Бях вечерял. Бях изпил бутилка шампанско, съвсем сам, и сигурно две-три, дори четири-пет уискита, затова бях непокатим като скала и едва ли се стреснах повече, отколкото ако ме бе нападнала някоя жаба. „Бу-у-у! — казах аз. — Глупости. Ти май не си оттука. Какво дириш в тая къща?“

Видях го как премигна. „Бу-у-у“, повтори той.

„Я да се махаш с твойто «бу-у-у»! Член ли си на клуба?“ — попитах аз; и за да покажа, че хич не ме интересува, стъпих върху крайчето на дрехата му и се отправих да запаля свещта си. „Членуваш ли в клуба?“ — повторих аз, като го гледах отстрани.

Той се отмести малко, за да се откачи от мен, и сега вече съвсем помръкна. „Не — каза той в отговор на настойчивия ми въпросителен поглед, — не съм член; аз съм призрак.“

„Това не ти дава право да влизаш в клуб «Морска сирена». Търсиш ли някого?“ И като действах колкото може по-спокойно, от страх да не вземе невниманието ми, причинено от уискито, за усилие да не покажа уплахата си, запалих свещта и се обърнах към него: „И какво правиш тук?“, запитах аз.

Той бе отпуснал ръце и бе престанал със своето „бу-у-у“; стоеше умърлушен и недоद्याн, призрак на някакъв слаб, глуповат и безпътен юноша. „Ами витая“, отвърна той.

„Няма за какво“, казах аз с тих глас.

„Аз съм призрак“, заяви той, сякаш да се защити.

„Може и така да е, но няма за какво да витаеш тук. Това е един почтен частен клуб; хората често се отбиват тук заедно с дойките и децата си, а както невнимателно се разхождаш, някое нещастно хлапе може да те види и да полудее от страх. Мислил ли си за това?“

„Не, сър — каза той. — Не съм мислил.“

„А трябваше. Имаш ли някакво право над това място? Да си бил убит тук или нещо подобно?“

„Не, сър, но си помислих, че щом като къщата е стара и има дъбова ламперия...“

„Това пък не е никакво извинение. — Загледах го строго. — Присъствието ти тук е грешка — казах с тон на благодушно снизхождение. Престорих се, че си търся кибрита, а сетне го погледнах най-искрено. — Ако бях на твое място, нямаше да дочакам и първи петли — бих се изпарил веднага.“

Той загледа смутено.

„В същност, сър...“ — захвана той.

„Бих се изпарил“, казах без заобикалки.

„В същност, сър, аз... как да ви кажа... не мога да го сторя.“

„Не можеш!“

„Не, сър. Има нещо, което съм забравил. От снощи съм тук; крия се из шкафове на празните спални. Много съм притеснен. Никога досега не съм витал и това направо ме затруднява.“

„Затруднява?“

„Да, сър. Няколко пъти се опитвам да го правя, а все не излиза. Някаква дреболийка ми се изплъзва и затова не мога да отлети.“

Това, разбирате ли, страшно ме слиса. Той ме гледаше така отчаяно, че за нищо на света не бих продължил да се държа наставнически. „Странно“, казах аз и докато говорех, си въобразих, че под нас някой се движи. „Ела в моята стая да ми разкажеш повече за себе си“ — казах аз. „Наистина нищо не разбирам.“ И се опитах да го хвана за ръката. Но, разбира се, по-успешно бихте хванали дим от цигара! Изглежда, бях забравил номера на стаята си; помня, че проверихме няколко спални — за щастие бях единственото живо същество в това крило, — докато накрая съгледах моите партушини. „Най-сетне — казах аз и седнах в едно кресло, — настанявай се и ми разкажи всичко. Според мен здравата си се забъркал, приятелю.“

Той отвърна, че няма да сяда; предпочитал да лети из стаята, ако това не ми пречело. Така и направи и не след дълго потънахме в продължителен и сериозен разговор. След малко уискито със содата като че се поизпари от мен и постепенно започнах да съзнавам в каква невероятна каша и чудовищна история съм се заплел. Той си беше там,

полупрозрачен, най-обикновен, истински фантом, без да вдига шум, с изключение на призрачния му глас — летеше насам-натам в красивата и чиста стара спалня с шарени завеси. През него се виждаха блещукащите медни свещници и светлинките по бронзовата решетка на камината, както и ъгълчетата на обрамчените с декоративни гипсови орнаменти стени, а той ми разказваше за нещастния си животоц, който скоро преди това свършил на земята. Нямаше кой знае колко честно лице, нали разбирате, но това, че бе прозрачен, естествено го караше да говори истината.

— Е, и? — подметна Уиш, внезапно изправяйки се в стола си.

— Какво? — попита Клейтън.

— Като е прозрачен, кое го кара да говори истината — не разбирам — каза Уиш.

— И аз не разбирам — отвърна Клейтън с неповторима увереност. — Но беше точно тъй, уверявам ви, независимо от всичко. Не вярвам да се е отклонил и на косъм от библейската истина. Разказа ми как бил убит — слязъл в едно лондонско мазе със свещ, за да види откъде изтича газта, — обясни ми, че бил гимназист в едно частно училище в Лондон, когато се случил този инцидент.

— Бедният! — казах аз.

— Същото си го помислих и аз и колкото повече говореше, толкова по-често си го мислех. Ето какъв беше — без цел в живота, без цел и извън него. Разправи ми за своя баща, за майка си и за учителя си; за всички, които имали значение за него в скромния му житейски път. Бил прекалено чувствителен, прекалено притеснителен; никой от тях не го оценявал правилно, нито го разбирал, така казваше. Според мен никога не бе имал истински приятел в света; и никога не бе имал успех. Бягал от игрите и пропадал на изпитите. „С някои хора става точно така — каза ми той; — щом влизах в стаята за изпити или където и да е, всички излизаха.“ Бил сгоден естествено — за друга чувствителна личност, така поне предполагам, — когато невниманието с газовите тръби сложило край на всичките му истории. „И къде си се настанил сега?“ — попитах го аз. „Не в...“

За това пък съвсем нищо не знаеше. Правеше ми впечатление на човек в някакво неопределено междинно състояние, попаднал в място, отредено за души, които не могат да се причислят нито към грешниците, нито към добродетелните. Просто не зная. Беше

прекалено себичен и ненаблюдателен, за да ми даде ясна представа за мястото, земите, които са от другата страна на нещата. Където и да бяха те, той сякаш бе попаднал в една група с подобни на него призраци: духове на слаби и хилави юноши от предградията на Лондон, които се обръщат един към друг неофициално и сигурно доста си приказват как да вървят и витаят и тям подобни. Да — да витаят! Сигурно си мислят, че витаенето е нещо изключително, та повечето кръшкаха от него през цялото време. Затова той беше такъв новак, нали разбирате?

— Не може да бъде — обърна се Уиш към огъня.

— Такива бяха моите впечатления от него — скромно каза Клейтън. — Възможно е естествено да съм бил в състояние на сериозна безкритичност, но нещата ми бяха представени точно така. Хвърчеше си той насам-нататък и тънкият му гласец не спираше — разправяше ли, разправяше за нещастната си личност, без да направи ни едно ясно, солидно твърдение от началото до края. Беше по-тънък и по-глупав и лишен от смисъл, отколкото ако бе действителен и жив. Само че, както сами разбирате, ако беше жив, нямаше да остане тъй дълго в моята спалня. Щях да го изрита на часа.

— Разбира се — каза Евънс, — съществуват такива нещастни смъртни.

— И те имат същия шанс да се превърнат в духове, какъвто и ние — признах аз.

— В същност онова, което някак го оформяше като личност, бе, че все пак, в известни граници, той сякаш виждаше изход. Объркването, което бе създал със своето витаене, страшно го потискаше. Бяха му казали, че ще бъде весело, и той бе дошъл тук в очакване да бъде весело; а какво бе излязло? Нищо друго освен нов провал за досието му! Бе се оказал абсолютен неудачник. Каза, и мога да му повярвам напълно, че никога през живота си не бе опитвал да прави нещо, без да настъпи съвършено объркване — и едва ли би направил нов опит през останалата част от вечността. Ако биха му подали ръка, може би. На това място той спря, втрепенен в мен. Отбеляза, че колкото и да ми се струва необикновено, никой, ни един човек досега не му бил оказвал това съчувствие, което му оказвах аз. Веднага ми стана ясно какво иска и твърдо реших незабавно да го отпратя. Може и да съм брутален, вие ме познавате, но да вляза в

ролята на единствения истински приятел, доверител на едно от тези егоистични слаби същества, дух или тяло, това вече бе извън физическите ми възможности. Рязко се изправих. „Не се замисляй много-много за тези неща — казах аз. — Единственото, което трябва да направиш, е да се измъкнеш от цялата тази бъркотия — и то незабавно. Стегни се и опитай да го сториш.“ — „Не мога“, отвърна той. „Опитай“, повторих аз и той наистина опита.

— Опитай, а? — каза Сандърсън. — *Как?*

— Чрез специални движения с ръцете — отвърна Клейтън.

— Специални движения с ръцете?

— Сложна поредица от движения с ръцете. Така бе влязъл и така трябваше да излезе. Господи! Какво ми дойде до главата!

— Но как би могло с някакви движения на ръцете... — започнах аз.

— Драги приятелю — каза Клейтън, като се обърна към мен, натъртвайки някои думи, — вие искате всичко да ви е ясно. Та аз самият не зная как. Зная точно колкото и вие — или поне колкото него. След няколко напрегнати минути той направи движенията както трябва и внезапно изчезна.

— А ти — бавно каза Сандърсън — забеляза ли какви бяха тези движения?

— Да — каза Клейтън и сякаш се замисли. — Беше невероятно особено — продължи той. — Седяхме ние там, аз и този тънък, неуловим призрак, в тихата стая, в тихия празен хан, в тихия малък градец в петък през нощта. Нито звук освен нашите гласове и слабото му пъшкане, докато се олюляваше. Свещта на спалнята и една свещ на нощната масичка запалени — това бе всичко; от време на време някоя от тях припламваше за миг с висок, тъничък, учуден пламък. А какви странни неща се случиха!

„Не мога — заяви той, — никога няма да!...“ Ненадейно седна на малкия стол до края на кревата и захлипа. Господи, каква сърцераздирателна, тъжна гледка беше!

„Я се съвземи! — казах аз и опитах да го потупам по гърба, но... проклетата ми ръка мина през него! Сега вече, нали разбирате, не бях така... занесен както преди, на площадката. Напълно осъзнах необикновеното състояние на нещата. Спомням си как тутакси дръпнах ръка, потръпвайки леко, и се отправих към тоалетната

масичка. — Съвземи се — казах аз — и опитай пак.“ И за да го окуража и да му помогна, сам захванах да правя опити.

— Какво? — каза Сандърсън. — Движенията?

— Да, движенията.

— Но — добавих аз, подтиквам от някаква мисъл, която известно време ми убягваше.

— Интересно — каза Сандърсън, докато натискаше с пръст тютюна в лулата си. — Искаш да кажеш, че този твой гост...

— Дали е направил всичко възможно да издаде цялата проклета бариера? Да.

— Не може да бъде — каза Уиш; — не би могъл. Иначе и ти щеше да си там.

— Точно така — казах аз, разкривайки мисията си, облечена в думи.

— Точно както казвате — рече Клейтън, втренчил замислените си очи в огъня.

За момент настъпи тишина.

— И успя ли той най-накрая? — попита Сандърсън.

— Успя. Трябваше да упорствувам, но най-накрая наистина успя, съвсем внезапно. Беше отчаян, скарахме се, а после той изведнъж стана и ме помоли да опитам всичко отначало, но бавно, за да може да види. „Струва ми се, че ако гледам — каза той, — ако мога да гледам отстрани, веднага бих усетил къде греша.“ Така и стори. „Разбрах“, каза той. „Какво разбра?“ — попитах аз. „Разбрах“, повтори той. А сетне добави, малко заядливо: „Ако вие ме гледате, не мога да го направя — наистина не мога; и сигурно затова е било така през цялото време. Аз съм тъй притеснителен, че вие направо ме обърквате.“ Скарахме се. Естествено аз държах да го гледам; но той се заинати като магаре и изведнъж ме налегна умора — беше ме изтощил. „Добре — казах аз, — няма да те гледам“ — и се обърнах към огледалото на гардероба, близо до кревата.

Започна много бързо. Опитах да го следя в огледалото, да видя какво точно липсва. Ръцете и китките му се завъртяха — ей така, — после така, а сетне с един решителен последен замах той стигна до заключителния жест — изправен така и разтворил ръце. И изведнъж изчезна! Изчезна! Напълно! Обърнах се да видя. Нямах нищо! Бях сам, свещите горят, а мислите ми — объркани. Какво се бе случило?

Беше ли се случило нещо? Сънувал ли бях?... Тогава, с някаква абсурдна нотка за края на света, часовникът на площадката реши, че е настъпил най-точният момент да възвести един часа. Така! Гонг! Бях сериозен и трезв като съдия, цялото шампанско и уиски се бяха изпарили в небесата. И се чувствах странно, дявол да го вземе — невероятно *странно*! Странно! Боже господи!

За момент впери поглед в пепелта от пурата си.

— Ето това се случи — каза той.

— И после си легна? — попита Евънс.

— Какво друго да правя?

Загледах очите на Уиш. Понечихме да се разсеем, но нещо в гласа и маниера на Клейтън може би попречи на желанието ни.

— А какво ще кажеш за движението с ръцете? — попита Сандърсън.

— Вярвам, че сега и аз мога да го направя.

— Ами! — възкликна Сандърсън и като извади малко ножче, захвана да почиства неизгорелия тютюн от лулата си. — И защо не го направиш? — каза Сандърсън, затваряйки ножчето с щракане.

— Тъкмо това се каня да сторя — отвърна Клейтън.

— Нищо няма да излезе — каза Евънс.

— А ако излезе... — не довърших аз.

— Знаете ли, по-добре да не го прави — каза Уиш.

— Той не го е научил както трябва — подхвърли Сандърсън, натъпквайки лулата си с прекалено много тютюн.

— Независимо от това не бих искал да го направи — каза Уиш.

Заспорихме с Уиш. Той твърдеше, че ако Клейтън повтори тези жестове, ще излезе, че се подиграваме със сериозни неща.

— Но нима вярваш?... — казах аз. Уиш хвърли таен поглед на Клейтън, който се взираше в огъня, преценявайки нещо наум.

— Вярвам... повече от половината; не зная защо, но вярвам — каза Уиш.

— Клейтън — обадих се аз, — ти си прекалено голям лъжец за нас. По-голямата част от тази история беше наред. Но така да изчезне... май не можа да ни убедиш. Кажи, нали всичко това е чиста измислица?

Без да ми обръща внимание, той се изправи, застана в средата на килима пред камината и се обърна с лице към мен. За момент погледът

му остана вперен в обувките, а след това загледа напрегнато отсрещната стена. Бавно повдигна двете си ръце до височината на очите и така започна.

Сандърсън е масон по убеждение, член на ложата на Четиримата крале, която се занимава усърдно с изучаването и осветляването на всички минали и сегашни тайнства на масонството, а сред последователите на тази ложа Сандърсън в никакъв случай не е последният. Той проследи движенията на Клейтън с изключителен интерес, блеснал в зачервените му очи.

— Не е лошо — каза той, когато всичко свърши. — Ти наистина свързваш нещата, Клейтън, по най-забележителен начин. Но пропускаш една малка подробност.

— Зная — каза Клейтън. — Струва ми се, че мога да ти кажа къде.

— Къде?

— Ей тук — отвърна Клейтън и направи едно малко завъртане, пречупване и отхвърляне на китките.

— Да.

— Точно това и той не можеше да постигне както трябва — продължи Клейтън. — Но как би могъл ти?...

— Голяма част от историята и по-специално така, както си я съчинил, аз въобще не проумявам — каза Сандърсън, — но точно тази фаза ми е ясна. — Той се замисли. — Това в същност е поредица от жестове, свързани с един клон от тайното масонство. Навярно го познаваш. Иначе... Как? — Той помисли още малко. Не виждам нищо лошо в това да ти покажа как се прави. В края на краищата, ако тези неща са ти известни, ти ги знаеш; ако ли пък не — не ги знаеш.

— Нищо не ми е известно — каза Клейтън, — освен че миналата нощ онзи клетник изчезна.

— Както и да е — каза Сандърсън и много внимателно остави дългата си глинена лула на полицата над камината. После бързо-бързо задвижи ръцете си.

— Така ли? — каза Клейтън, повтаряйки жестовете.

— Да — каза Сандърсън и отново пое лулата си в ръка.

— Аха, така — каза Клейтън. — Сега вече мога да направя всичко както трябва.

Той се изправи пред гаснещия огън и ни се усмихна. Според мен обаче, усмивката му издаваше известно колебание.

— Ако започна... — каза той.

— Аз не бих започнал — намеси се Уиш.

— Няма нищо страшно! — заяви Евънс. — Материята е неразбиваема. Нима вярваш, че с някакви бабини деветини Клейтън изведнъж ще се озове в света на сенките? Дума да не става! Според мен, Клейтън, можеш да опитваш колкото си щеш, та чак и китките да си счупиш.

— Не вярвам — каза Уиш и като стана, хвана Клейтън за рамото. — Ти ме накара някак да повярвам почти напълно в тази история, но не искам да видя как ще правиш това.

— Господи! — възкликнах аз. — Уиш умира от страх!

— Вярно е — каза Уиш с действително или отлично престорено възмущение в гласа. — Според мен, ако той наподобява движенията, тутакси ще отлети.

— Нищо подобно! — извиках аз. — От този свят има един-единствен изход за хората, а Клейтън е поне на трийсет години разстояние от него. Освен това... И този призрак! Мислиш ли, че...

Уиш ме прекъсна, като направи едно движение. Той мина покрай столовете ни и спря до масата.

— Клейтън — каза той. — Ти си глупак!

Клейтън му се усмихна насмешливо.

— Уиш — каза той — е прав, а всички вие грешите. Аз ще отлети. Ще извърша всички тези движения и при последното ще полетя във въздуха — хоп, — а това килимче тук ще остане празно, стаята ще онемее от учудване и един прилично облечен стокилограмов господин ще скочи в света на сенките. Сигурен съм в това. И вие ще се уверите. Отказвам да споря повече. Нека опитаме.

— Не — извика Уиш, направи крачка и спря, а Клейтън вдигна ръце още веднъж да повтори движенията на призрака.

Както разбирате, в този момент всички вече бяхме в състояние на крайна напрегнатост — единствено поради държанието на Уиш. Седяхме, вперили погледи в Клейтън — аз поне обладан от някакво неприятно, сковващо чувство, сякаш от тила до коленете се бях превърнал в желязо. А пред мен, с някаква искрена сериозност, която нищо не би могло да наруши, Клейтън извиваше, люлееше и

размахваше ръце и китки пред очите ни. Когато наближи краят, всеки като че захвана да скърца със зъби. Последното движение, вече казах, беше да разтвори широко ръце и да вдигне нагоре лицето си. И когато най-накрая той стигна до това, дъхът ми секна. Беше смешно, разбира се, но сигурно ви е известно това усещане при разказите за духове. Беше след вечеря, в тази необикновена, стара къща, пълна със сенки. Дали пък той няма да?...

В един зашеметяващ миг той застана с разперени ръце и вдигнато лице, уверен и откроен на светлината на висящата лампа. Седяхме неподвижни в този миг, който сякаш продължи вечно, а сетне от гърдите ни се откъсна някаква въздишка на безкрайно облекчение и някакво убедено: „Не!“ Защото очевидно той не отлиташе. Всичко това бе глупост. Беше разказал някаква невероятна история, която бе довел почти до истина, това бе всичко!... И тогава изведнъж лицето на Клейтън се промени.

Действително се промени. Промени се така, както осветената къща внезапно се променя, когато изведнъж светлините угаснат. Очите му ненадейно приеха оня втрещен вид, усмивката му застина на устните и той остана така. Стоеше и се олюляваше.

Този миг наистина ни се стори вечен. И тогава столовете се размърдаха, нещата захванаха да падат и всички се раздвижихме. Колената му сякаш не издържаха и той падна напред, а Евънс скочи и го хвана в прегръдка.

Бяхме зашеметени. За миг никой не продума нищо свързано. Хем вярвахме, хем не можехме да повярваме... Изтръгнах се от онова влудяващо вцепенение и коленичих до него, самото и ризата му бяха разкопчани, а ръката на Сандърсън лежеше на гърдите му.

Простият факт трябваше да почака, докато го възприемем; нямаше защо да бързаме, за да схванем положението. Този факт стоя пред очите ни в продължение на час; и оттогава стои в паметта ми все така черен и озадачаващ, до ден-днешен. Клейтън наистина бе минал в света, който се намира тъй близко и все пак тъй далеч от нашия собствен свят, и беше се прехвърлил в него по единствения начин, по който смъртните вършат това. Но дали действително бе преминал там посредством внушението на оня нещастен призрак, или неочаквано бе апоплектирал, разказвайки някаква история — така следователят поиска да ни увери, — не мога сам да преценя; това е една от онези

необясними загадки, които ще си останат нерешени до момента на тяхното окончателно разкриване. Всичко, което зная със сигурност, е, че в момента, когато той завършваше тези движения, се промени, залитна пред нас и падна — мъртъв!

БОГ КОКОРКО

— Не всеки става бог — каза загорелият от слънцето мъж. — Но с мен се случи точно това. Освен другите неща.

Показах какво впечатление ми е направило твърдението му.

— Други амбиции не бих могъл и да имам, какво ще кажете? — обърна се към мен загорелият от слънцето мъж. — Бях един от оцелелите след потъването на „Оушън Пайъниър“. Как лети времето, дявол го взел! Двайсет години оттогава. Съмнявам се дали си спомняте за този кораб.

Името ми бе познато и аз се опитах да си припомня кога и къде бях чел за него. „Оушън Пайъниър“?

— Нещо общо със златния прах? — казах напосоки. — Струва ми се обаче.

— Точно така — отвърна той. — Беше се заклешил в един дяволски тесен канал, за да се скрие от пиратите. Случи се точно преди те да сложат край на цялата история. На това място тъкмо бяха изригнали някакви вулкани и всичките скали бяха неузнаваеми. Около остров Суна имаше места, където се налагаше да вървиш покрай самите скали, за да разбереш къде ще излезеш. Преди да усетим, корабът се спусна на двайсет клафтера^[1] под водата; а на борда имаше злато на стойност петдесет хиляди лири, поне така се говореше по един или друг повод.

— Колко души оцеляхте?

— Трима.

— Сега си спомням случая — казах аз. — Имаше нещо около изваждането на кораба...

При последните ми думи загорелият мъж избухна в такъв ураган от страшни сквернословия, че аз онемях. После премина на по-обикновени ругатни и изведнъж се опомни.

— Извинете — каза той, — но като чуя за това...

Той се наведе към мен.

— Не ми е безразлична тая история — заяви той. — Направих опит да забогатя, а вместо това станах бог. Чувствата ми бяха...

Не е беда да станеш бог — продължи загорелият мъж и за кратко време ми наговори сума съдържателни, но с нищо неразясняващи случая аксиоми; чак накрая отново поде своята история.

— Бяхме аз — каза загорелият мъж, — един моряк на име Джейкъбс и Олуис^[2], помощник-капитанът на „Оушън Пайъниър“. Тъкмо той, последният, задействува нещата. И сега го помня: още докато бяхме в спасителната лодка, той ни го подсказа само с едно изречение. Беше незаменим в измислянето на подобни работи. „На този кораб — каза той — има четирийсет хиляди лири и само аз мога да ви кажа къде точно потъна.“ Нямаше нужда от много акъл човек да се сети къде бе мястото. Ала той си остана водач от началото, та до края. Пак той превзе групата на Сандърс и тяхната бригантина^[3]; групата се състоеше от двама братя, а бригантината се казваше „Гордостта на Баня“; също той купи и оня костюм за гмуркане — малко вехтичък, с апарат за сгъстен въздух вместо с помпа. Стига да не му прилошаваше, и той би се гмурнал под водата. Докато спасителната група по изваждането, сериозни колкото си искат, се мотаеха с една карта, която пак той бе измъдрил, чак при Стар Рейс, на сто и двайсет мили далеч от истинското място.

Право да си кажа, имяхме щастие, че сме на тази бригантина — по цял ден се майтапехме, пиехме, а над главите ни витаеха светли надежди. Всичко изглеждаше сигурно, ясно, без затруднения; онова, което изпитаните морски вълци наричат „чиста работа“. Представяхме си често как ония проклетници, истинската група по изваждането, които се бяха заели с работата два дена преди нас, се мъчеха ли, мъчеха; чак устата ни заболяваше от смях. Всички се трупахме в кабината на Сандърсови — чудноват екипаж, няма що — само капитани и ни един прост моряк, — а до нас стоеше водолазният костюм и чакаше реда си. Младият Сандърс обичаше да се шегува. Наистина имаше нещо много смешно в огромната тлъста глава и втрещения поглед на тази дяволска вещ; той ни отвори очите за това. „Джими Кокорков“, така го наричаше и му говореше като на живо същество. Питаше го дали е женен и как е госпожа Кокоркова и малките Кокорчета. Направо да се скъсаш от смях. И всеки нов проклет ден пиехме ром за здравето на Джими Кокорков, отвинтвахме окото му и наливахме вътре чаша ром, докато започнеше да мирише на хубаво, също като някое буре с ром, вместо на тази отвратителна

мушама. Славни дни бяха, истина ви казвам — съвсем не подозирахме какво ни чака нас, бедните нещастници.

Нямахме намерение да си пропиляваме късмета на вятъра и да бързаме като луди, нали се сещате, затова един цял ден проучвахме пътя до мястото, където бе потънал „Оушън Пайъниър“, точно между двата издадени зъбера на възлестата сива скала — вкаменена лава, която почти се подаваше от водата. Трябваше да се отдалечим на близо половин миля, за да намерим безопасно място за спускане на котва, но тогава пък се вдигна гръмогласна врява кой да остане на борда. А корабът си се бе разположил точно както потъна, върховете на мачтите все още се виждаха съвършено ясно. Кавгата приключи с решението всички да се натоварим на лодката. Аз надянах водолазния костюм в петък сутринта още щом се развидели.

Много интересно беше! Сега мога да го кажа. Мястото бе странно, а слънцето току-що изгрываше. Хората тук си мислят, че всяко проклето място в тропиците представлява равен бряг с палмови дървета и огромни, разбиващи се вълни. Дявол го взел! Това място например нямаше и помен от всички тези фантазии. Скалите не бяха като обикновените, подкопавани от вълни; бяха огромни, извити купчини, подобни на сгурия, плуващи в зелена тиня, а над тях тук-там се вееха някакви трънливи шубраци; водата бе тиха и спокойна, прозрачна като стъкло, с някакъв мръсносивочерен блясък и огромни червено-кафяви неспокойни водорасли, които се простираха надлъж, а сред тях лазеха или се щураха най-различни неща. Далеч нататък, зад каналчетата и вирчетата и купчините скали, по планинския хребет се виждаше гора, израстваща отново след огъня и фонтаните от пепел на последното изригване. От другата страна също имаше гора и някакъв порутен — как му викаха? — амфитеатър, от черна и ръждива сгурия, който като че се издигаше над всичко това, а морето оставаше в центъра подобно на залив.

Както казах, тъкмо се зазоряваше и наоколо нищо още не бе приело цвят; по продължение на канала не се виждаше жива душа. С изключение на „Гордостта на Баня“, която бе полегнала зад купчина скали, успоредно на морето.

Жива душа не се виждаше — повтори той и спря за малко.

Не ми е известно откъде се взеха, никак. А бяхме тъй сигурни, че сме сами, та оня нещастник, младият Сандърс, даже си запя. Аз се бях

пъхнал в Джими Кокорков, само дето не бях сложил скафандъра. „Спокойно — каза Олуис. — Ето я и мачтата.“ Като я зърнах, преплетох си краката в плашилото и едва не се катурнах, докато старият Сандърс завърташе лодката. Завинтиха очните отвори и сложиха всичко останало в ред, затворих клапана на въздушния колан, за да мога по-лесно да се спусна във водата, и скочих през борда, с краката надолу, тъй като нямахме стълба. Усетих как лодката се разклати и всички се втренчиха към водата след мене, докато главата ми потъваше wśród тръстиките и тъмата около мачтата. Предполагам, че никой, дори и най-предприемчивият човек в света, не би се заел да гледа това затънтено място. Просто вонеше на самота.

Трябва да знаете, разбира се, че бях пълен новак в гмуркането. Никой от нас не го биваше за тая работа. Би трябвало предварително да се поупражняваме с това чудо, та да му научим такъмите, при това за първи път слизах в дълбокото. Дяволски отвратително. Ушите те заболяват зверски. Не зная дали някога ви е боляло, докато се прозявате или кихате, но точно така се усеща, само че десет пъти по-силно. И една болка около веждите — ей тука — направо разпаряща, като че ли те е хванал грип. А дробовете ти пък хич ги няма. Спускането надолу прилича на първия момент при изкачването с асансьор, само че продължава много дълго. Не можеш да обърнеш и глава да се огледаш, нито можеш да се наведеш и видиш какво става под тебе, без да получиш непоносима болка в главата. В дълбокото е тъмно, да не говорим за черната пенел и кал, от които е образувано дъното. Все едно, че излизаш от зората и се връщаш отново в нощта, така да се каже.

Мачтата се изпречи отпреде ми също като призрак из тъмата, а след нея и безброй риби; последваха огромни маси веещи се червени водорасли и тогава тупнах глухо на палубата на „Оушън Пайъниър“, а рибите, които се хранеха с мъртвите, се разбягаха около мен като рояк мухи от някоя крайпътна нечистотия през лятото. Включих отново сгъстения въздух — защото костюмът беше доста плътен и лепкав като мушама от рома, и поспрях да си почина. Долу се оказа хладно и това ми помогна да превъзмогна задуха.

Когато се поуспокоих, захванах да разглеждам наоколо. Гледката беше неопикуема. Дори светлината бе неопикуема, нещо като червеникав здрач, което се дължеше на сноповете водорасли от двете

страни на кораба. Далеч над мен се виждаше само лунното, наситено синьо-зелено на водата. Палубата на кораба, с изключение на лекия наклон надясно, беше равна, тъмнееше чиста сред водораслите, само тук-таме по нея бяха нападали парчета от мачтите, изпочупени при обръщането, и се губеше в черната нощ към бака. По палубите нямаше никакви мъртъвци, повечето бяха из водораслите отстрани, поне така предположих; ала по-късно намерих два скелета в пътническите каюти, където ги бе споходила смъртта. Беше някак неочаквано да стоиш на тази палуба и да я разпознаваш стъпка по стъпка: ето едно местенце покрай перилата, където обичах да пуша на лунната светлина, ето ъгълчето, където един стар приятел от Сидни обикновено задяваше една вдовица, която пътуваше с нас. Бяха приятна двойка само преди месец, а сега не можехте да извадите от тях храна дори за някое малко раче.

Винаги съм имал склонност към философските размисли и мога да кажа, че прекарах цели пет минути, обладан от ей такива мисли, преди да сляза и потърся къде бе скътан проклетият прах. Търсенето вървеше бавно, повечето време опипвах, беше тъмно като в рог, сегиз-тогиз ме объркваха синкавите отблясъци откъм палубата. При това край мене минаваха най-различни неща — веднъж почукване по очното стъкло, сетне ошипване по крака. Предполагам, раци. По едно време се оплетох в нещо плаващо, което ме озадачи; наведох се и взех в ръка предмет, целият в топки и шипове. Какво мислите? Гръбначен стълб! Никога не съм изпитвал страх от човешки кости. Бяхме обмислили цялата работа почти напълно, а и Олуис знаеше точно къде бе забутано златото. Намерих го веднага. Повдигнах една кутия от единия край на два-три сантиметра.

Той прекъсна разказа си.

— Да, повдигнах я — продължи той, — точно толкова я повдигнах! Чисто злато на стойност четирийсет хиляди лири! Злато! Закресях радостно в шлема, а ушите ми се продъниха. Вече бях почнал да се задушавам и отпадам — бях долу двацет и пет минути и повече, затова реших, че е достатъчно. Изкачих се отново по стълбичката и когато погледът ми се изравни с палубата, огромен тътнещ рак подскочи бясно и се скри встрани. Бая ме изплаши. Изправих се на палубата и затворих клапана зад шлема да събера въздух, който да ме изведе отново горе — тогава забелязах, че нещо

над мен трака, сякаш удряха водата с весло, но не вдигнах очи. Предположих, че ми дават сигнал да се качвам.

Сетне нещо се стрелна край мен, нещо тежко, и остана да се люлее сред гредите. Погледнах и видях дълъг нож, какъвто бях виждал у Сандърс. Помислих си: изпуснал го е, продължих да го ругая наум как ли не — защото сериозно можеше да ме нарани — и захванах да се издигам към светлината на деня. Като приближих равнището на горните мачтови реи на „Оушън Пайъниър“, хоп — натъкнах се на вещ, която потъваше към дълбините, и някакъв ботуш чукна шлема ми отпред. Сетне нещо зашава отчаяно. Усетих върху си голяма тежест, не зная каква, обаче нещо се въртеше и усукваше. Бих помислил, че е някой огромен октопод, ако не беше ботушът. Октоподите не носят ботуши. Естествено всичко стана за миг. Почувствувах, че отново потъвам, и разперих ръце, за да запазя равновесие, а в това време цялата тежест отгоре ми се изплъзна и полетя надолу, докато аз отново се заиздигах.

Той спря.

— Зърнах лицето на Сандърс над някакво голо черно рамо и едно копие, забито право в гърлото му, а от устата и врата във водата сякаш струеше розов дим. Потъваха надолу, вкопчени един в друг, търкалящи се като кълбо, и двамата съвсем безчувствени, за да се пуснат. След секунда шлемът ми изпука и едва не се разцепи при удара в кануто на туземците. Туземци! Две канута, пълни с туземци.

Ужасен миг, истина ви казвам! През борда се прекатури Олуис, прободен от три копия. Краката на трима-четирима черни ритаха край мене във водата. Не можех да видя кой знае какво, но само за секунда разбрах, че играта бе свършила, затова завъртях обезумял клапана и се спуснах, бълбукайки, надолу след нещастния Олуис, тъй страшно уплашен и смутен, че не можете да си представите дори. Минах покрай Сандърс и неговия негър, които отново се изкачваха, все тъй вкопчени в схватка, и след миг останах отново в тъмата на палубата на „Оушън Пайъниър“.

„Дявол го взел — мисля си, — на̀ ти тебе злато! Негри!“ Отначало не можех да мисля за нищо друго освен за Смърт от задушаване долу или Смърт от пробождане горе. Не съзнавах ясно колко въздух имам още, ала нямах никакво желание да оставам кой знае колко дълго във водата. Беше ми горещо и страхотно ме болеше

глава, да не говорим за ужасната синя бездна, където се намирах. Никога не мислим предварително за тия чудовищни туземци, мръсни папуаски животни. Нямах нищо разумно в това да се изкачвам на същото място, но все пак трябваше да сторя нещо. Хрумна ми да се покатеря от страни на бригантината и да изляза сред тръстиките, а оттам да се измъкна в тъмата колкото може по-скоро. Спрях само веднъж и коленичих, извъртях глава в шлема и погледнах нагоре. Над мене се разливаше най-изключителната ярка синьо-зелена светлина, а двете канута и лодката се носеха в далечината съвсем малки и незначителни, подобни на разкривена буква Н. Като ги зърнах, усетих да ми прилошава при мисълта какво означаваше това клатушкане на трите плавателни съда.

Това бяха най-ужасните десет минути в живота ми, да се лутам като сляп през тази тъма — усещайки тежестта върху себе си, сякаш бях заровен в пясък, гърдите ме боляха, гадеше ми се от вонята, сякаш дишах единствено миризма на ром и мушама. Ад! След малко се озовах на стръмен склон. Извърнах се да видя дали канутата и лодката бяха още там, а сетне продължих напред. Спрях, главата ми остана на няколко сантиметра от повърхността, и се опитах да се огледам накъде вървя, но естествено, освен отражението от дъното нищо не можеше да се види. Тогава се втурнах нагоре, сякаш пробивах някакво огледало с главата си. Щом очите ми излязоха над водата, видях, че се намирам на безлюден бряг край гората. Огледах се, но туземците и бригантината бяха останали зад голям хълм възлеста лава. Глупакът у мене предложи бягство през гората. Не свалих шлема, но открехнах единия очен капак и като си взех дълбоко дъх, излязох от водата. Трудно можете да си представите колко чист и лек ми се стори въздухът.

Естествено с десет сантиметра олово в подметките си и глава в медна черупка, голяма колкото футболна топка, при това прекарал трийсет и пет минути под водата, няма да счупите рекорда за дълго бягане. Подтичвах като неопитен орач след ралото. Като стигнах на половината път до дърветата, видях десетина негри, които крачеха към мен, зяпнали и напълно онемели от учудване; идваха да ме пресрещнат.

Спрях като гръмнат и се почувствувах най-големият глупак от всички в Лондон. Шансовете ми да се върна към водата бяха подобни

на тези на някоя обърната костенурка. Завинтих обратно очния капак, за да освободя ръцете си, и ги зачаках. Нищо друго не ми оставаше.

Но и те не приближиха много. Започнах да подозирам причината. „Джими Кокорков — казвам си, — ти и твоята красота са виновни.“ Бях малко лекомислен, струва ми се, след всички онези тревоги и промяната в налягането на проклетия въздух. „Какво зяпате, бе? — казах аз, сякаш диваците можеха да ме чуят. — За какъв ме взимате? Да ме обесят, ако не съм луда гледка за вас.“ И завинтих изходния клапан, а после включих въздух под налягане от пояса и се издух като напompана жаба. За тях това сигурно е било нещо страшно внушително. Право казвам, те не направиха и една стъпка. След малко един от тях, а после още един паднаха на колене, проснали ръце напред. Не знаеха какво да правят с мене и за по-сигурно станаха безкрайно любезни, което бе много мъдро и разумно от тяхна страна. Вече си бях наумил да се оттегля заднишком към морето и да побягна, но ми се стори безнадеждно. Една стъпка назад и щяха да ме погнат. Затова, обладан от безумен страх и отчаяние, закрачих бавно към тях по брега, с тежки стъпки, размахал с достойнство издути ръце. А вътре в себе си чуруликах като пойна птичка.

Едва ли нещо помага на човек толкова, колкото неговата крещяща външност — оттогава винаги си го знам. Хората като нас, които навличат водолазни костюми от седемгодишна възраст, едва ли могат да си представят ефекта, които имат тези костюми върху простодушните диваци. Един-двама от тези негри побягнаха презглава, останалите захванаха да тряскаат глави в земята. А моя милост вървеше бавно и тържествено, глуповато-лукаво като някой дребен водопроводчик. Очевидно ме бяха взели за нещо извънземно.

Тогава един от тях подскочи и започна да ръкомаха към мен, помагайки си с невероятни жестове, а другите се заобръщаха ту към мен, ту към морето. „Сега пък какво ли става?“ — казах си аз. Обърнах се бавно, както подобаваше на достойнството ми, и съгледах зад една издатина нещастния стар кораб „Гордостта на Баня“, теглен от няколко канута. Гледката направо ме вцепени. Но те очевидно очакваха някакво признание от моя страна, затова им махнах с ръка в знак, че това съвсем не ме интересува. После се извърнах и закрачих отново и най-неотклонно към малката горичка. В този момент вече се молах като луд, спомням си точно, и непрекъснато повтарях: „Господи, помогни

ми да избягам! Господи, помогни ми да избягам!“ Само глупците, които нямат и понятие от опасности, могат да си позволят да се присмиват на молитви като тази.

Но негрите хич и не мислеха да ме изпуснат. Заеха се да ми се кланят в някакъв танц около мен и като че ме принуждаваха да поема по пътеката през горичката. Ясно ми беше, че не ме взимат за британски поданик, независимо какво си мислеха за мен, а аз от своя страна никак не бях загрижен да им доказвам, че принадлежа на тази стара държава.

Ще ви бъде трудно да повярвате може би, освен ако не познавате добре диваците, че тези нещастни заблудени, невежи същества ме отведоха право на техния езически площад, за да ме представят на проклетия си черен каменен идол. Бях започнал вече да долавям неимоверното им невежество и щом съгледах това божество, влязох в истинската си роля. Подех с баритонов вой: „Уоу-уоу“, запях продължително на една нота и размахвах ръце, а сетне бавно и церемониално прекатурих идола им с лице към земята и седнах отгоре. Трябваше да седна на всяка цена, защото не е кой знае колко леко да носиш водолазен костюм в тропиците. Или, другояче казано, бяха ми много смешни. Дъхът им секна, видях го с очите си, като ме съгледаха да седя върху китайския им идол, но след по-малко от минута се съвзеха и захванаха ревностно да ме боготворят. Мога да ви кажа, че почувствувах пълно облекчение, като видях как добре се развиваха нещата въпреки тежестта върху раменете и краката ми.

Тревожех се обаче какво биха си помислили ония от кануто, когато се върнеха. Ако ме бяха видели в лодката, преди да се спусна във водата, без шлем на главата — защото можеше и да са ни наблюдавали от някое скрито място и да са изчаквали да мине нощта, — сигурно щяха да постъпят съвсем различно от тези тук. Дяволски се бях изпотил и останах така няколко часа, докато най-накрая настъпи суматохата на посрещането.

Но те повярваха на всичко — цялото проклето село повярва. С цената на вдървената си, изправена стойка, подобно на ония седящи египетски идоли, каквито всеки е виждал, успях в продължение на почти дванайсет часа — поне така мисля — без да помръдна, да ги накарам да ми повярват. Едва ли си представяте какво означаваше това за мен в тази горещина и воня. Никой от тях не би допуснал, че вътре

има човек. Бях просто един великолепен кожен идол, който за тяхно щастие бе изникнал от водата. Ала каква умора! Жега! Зверско притеснение! Тази отвратителна мушама и смрад на ром! И цялата врява! Запалиха миризлив огън на някаква плоча от лава, поставена току пред мене, донесоха купища вонящ тор — най-гадните части от пира на тези зверове — и изгориха всичко в моя чест. Бях поогладнял, но чак сега разбрах как боговете успяват да издържат, без да ядат, усещайки миризмата от изгорелите остатъци около себе си. После донесоха куп неща от принадлежностите на бригантината и между другите вещи, което малко ме поуспокои, видях пневматичната помпа за въздуха под налягане; сетне неколцина мъже и момичета се приближиха и затанцуваха около мен доста неприлично. Невероятно е колко различно проявяват уважението си различните хора. Ако имах под ръка някоя брадвичка, бих ги посякъл до един — направо ме подлудиха. През цялото време стоях като пън и нищо друго не ми идваше наум. Най-накрая, когато падна нощта и заграденият с плет езически площад се изпълни със сенки не съвсем по вкуса им — всички негри тук се страхуват от тъмното, както знаете, — аз започнах да издавам едно „му-у-у“, а те накладоха голям огън и ме оставиха на мира в тъмнината на моята колиба, свободен да откrehна малко очните капаци и да обмисля всичко отново, да почувствувам цялата си неволя. Боже господи, колко ми беше лошо!

Бях отмалял и прегладнял, а мислите ми се въртяха като бръмбар на карфица — толкова много усилия и нищо налице. Бях се върнал пак там, откъдето бях тръгнал. Беше ми безкрайно мъчно за останалите, каквито и ужасни пияници да бяха, но те не заслужаваха такава съдба, а младият Сандърс с копието, пронизало врата му, просто не излизаше от ума ми. И съкровището бе останало долу, на кораба, и как ли можеше човек да го вземе и потули някъде на сигурно място, та после да се върне и да си го вземе? При това се чудех откъде да потърся нещо за ядене. Казвам ви, напразно си блъсках главата за всичко. Страхувах се да правя знаци, че съм гладен, да не би да го вземат за прекалено човешко, затова си седях така гладен, докато се зазори. После селото малко стихна. Не можах да издържа, излязох и си взех нещо подобно на ангинари в една паница и малко възкисело мляко. Останките от угощението си оставих при другите приношения, като по този начин исках да им подсказва любимите си ястия. На сутринта те

пак дойдоха да ми се кланят и ме завариха отново седнал вцепенен и достопочтен върху бившия им бог, точно както ме бяха оставили предната нощ. Бях подпрял гръб на централния стълб на колибата и в същност бях заспал. Ето така станах бог на езичниците: няма съмнение — лъжлив бог, сатанински, но може ли човек винаги да избира?

Е, няма да взема сега да се пукна от самохвалство, че съм бил кой знае какъв бог, ала да си призная, докато бях божество за тия хора, жънеха успех след успех. Не казвам, че беше заради мене, имайте го пред вид. Най-напред удържаха победа над друго племе — а аз получих куп дарове, които не желях: риболовът им вървеше чудесно, а реколтата от пура беше изключително добра. Между облагите, които им бях довел с моята поява, броях и бригантината. Трябва да кажа, че надали можеше да има по-добра репутация за един пълен новак в професията, какъвто бях аз. И макар че едва ли означава нещо за вас, останах племенен бог на тия вандалски диваци в продължение на близо четири месеца.

И какво ли друго можех да сторя, човече? Ала да не си помислите, че през цялото време носех оня водолазен костюм? Накарах ги да ми построят на бърза ръка нещо като светилище на светилищата, а докато ги науча да ме разбират какво точно искам да им кажа, здравата се измъчих. Ето това в същност беше най-трудното — да ги накарам да разберат какво искам. Не можех съвсем да се отпусна и да заговоря неправилно на техния туземски език — дори въобще да можех да говоря, — а и не биваше да прекалявам с жестикулациите. Затова рисувах по пясъка, сядах до тях на брега и забухвах като нощна птица. От време на време улучвах, каквото им казвам, друг път вършеха всичко наопаки. Все пак имаха желание да го правят, истина е. Но през цялото време си блъсках главата как да се оправям. Всяка нощ преди разсъмване поемах с бърза крачка към мястото, където можех да виждам канала над потъналия „Оушън Пайъниър“, а веднъж, през една лунна нощ, дори опитах да стигна дотам, но тръстиките, скалите и тъмнината ми попречиха. Върнах се едва когато беше съвсем светло и заварих всичките глупави диваци надошли на брега да се молят морският им бог да се върне при тях. Бях тъй ядосан и изморен от това лутане и безполезно обикаляне нагоре-надолу, че щом започнаха да се радват, ми идеше да разбия тъпите им глави. Никак не си падам по церемониите!

Тогава се появи мисионерът. Ах, този пуст мисионер! Когато пристигна, беше следобед и аз седях неподвижен във външния си дворец, върху проклетия им черен камък. Чух някаква врява отвън и дърдорене, после някакъв глас заговори на преводача. „Кланят се на пръчки и камъни!“, каза той и аз тутакси разбрах какво ме очаква. Единият от очните ми капаци бе отворен за по-голямо удобство и в същия миг пропях: „Пръчки и камъни! — казвам. — Влез вътре — викам — да ти счупя празната тиква!“ Настъпи мълчание, после отново се разбъбриха и той влезе с Библия в ръка, както правеха всички като него, малко червенокосо човече с очила и тропическа каска. С гордост мога да кажа, че както бях седнал в сянката, с медния си шлем и големите ококорени очи, отначало направо го гръмнах. „Е — казвам, — как върви търговията с басма?“ Не мога да понасям мисионерите.

Здравата се счепкахме с този мисионер. Беше новак и съвсем несвикнал в отношенията си с такива като мене. Зяпна и попита кой съм, а аз му казах, ако иска много да знае, да прочете надписа в краката ми. Клекна той да чете, а преводачът му, който си беше суеверен като останалите, го взе за акт на благоговение и се просна на земята като подкосен. Моите хора нададоха триумфален вой и за мисионера, както и за подобните нему, нямаше вече работа в моето село.

Е, глупаво сторих, че го отпратих по този начин. Ако ми стигаше малко умът, щях да му разкажа на часа за съкровището и щях да го приема във фирмата. Щеше да се съгласи, няма съмнение. И едно дете, ако помисли върху това, ще схване връзката между водолазния костюм и изчезването на „Оушън Пайъниър“. Седмица след като си отиде мисионерът, една сутрин излязох и видях кораба „Мъдърхуд“, спасителния кораб от Стар Рейс, който претърсваше канала. Проклетата игра бе свършила и всичките ми тревоги отидоха напусто. По дяволите! Щях да полудея. Да седя толкова време в този вонящ просташки костюм! Четири месеца!

Загорелият от слънцето мъж отново почна да ругае.

— Като си помисля — каза той, когато речта му стана по-прилична, — четирийсет хиляди лири чисто злато!

— Върна ли се малкият мисионер? — попитах аз.

— О, да. Проклет да е! Захвана да защитава репутацията си, като заяви, че в божеството се крие човек; на всичко отгоре най-тържествено се опита да ме разкрие. Но там нямаше нищо — пак си остана измамен. Винаги съм мразил сцени с обяснения и дълго преди това се бях измъкнал — върнах се до Баня по брега: денем се криех из храстите, а нощем крадах храна от селата. С едно-единствено оръжие — копие. Нямах ни дрехи, ни пари. Нищо. Гол-голеничък, както ме е майка родила. Така си останах — само със звъна на осемте хиляди лири чисто злато — една пета, моят дял. Ала туземците се скъсах от мъка, защото решиха, че оня им бе отнесъл късмета.

[1] Клафтер — мярка за дълбочина, равна на 182 см. ↑

[2] Олуис (англ.) — винаги; тук — собствено име. ↑

[3] Бригантина — двумачтов кораб. ↑

ФУНИЯТА

Вечерта бе душна и облачна, а на хоризонта небето бе обточено с черно от бавно гаснещия залез на знойното лято. Седяха до отворения прозорец, опитвайки да си представят, че тук въздухът е по-свеж. Дърветата и храстите в градината бяха неподвижни и тъмни. Оттатък, на пътя, някаква газова лампа светеше с ярък, оранжев блясък на фона на синкавата мъглица на вечерта. Още по-нататък, под надвисналото небе, се виждаха трите светлини на железопътния семафор. Мъжът и жената разговаряха тихо.

— Той не подозира, нали? — попита малко нервно мъжът.

— Точно той ще подозира — отвърна докачливо тя, сякаш и това я дразнеше. — Освен за завода и цените на горивото за нищо друго не мисли. Няма въображение у него, няма нищо поетично.

— Тези металурзи са до един като него — каза мъжът дълбокомислено. — Няма сърце.

— Особено той — добави тя. После, извърна недоволно лице към прозореца, тътен и пухтене все повече се приближаваше; къщата се разтресе; дочуваше се металическото тракане на тендера. Когато влакът отмина, ярък лъч озари изкопа и ги облъхна буен облак дим; едно, две, три, четири, пет, шест, седем, осем черни продълговати тела — осем товарни вагона — минаха пред сивкавия насип и тутакси изчезнаха един по един в гърлото на тунела, който с последния вагон като че погълна изведнъж и влака, и дима, и звука.

— А колко красива и свежа бе тази местност на времето — забеляза той; — я виж сега — истински ад. А този път — само купища сгурия и комини, бълващи огън и прах направо в божиите селения. Но какво ли значение има това сега? Идва край, край на цялата тази жестокост. *Утре*. — Последната дума той изрече шепнешком.

— *Утре* — отвърна тя също шепнешком, все още загледана през прозореца.

— Скъпа! — каза той и сложи длан върху ръцете ѝ.

Тя трепна и се извърна, погледите им се срещнаха.

Очите на жената придобиха мек блясък.

— Скъпи мой — каза тя и добави: — Толкова странно, че дойде в живота ми ей така... за да разкриеш...

Тя замълча.

— За да разкрия? — запита той.

— Целия този прекрасен свят. — Тя спря нерешително, сетне заговори още по-нежно: — Този свят на *любовта*.

Неочаквано врата щракна и се затвори. Те извърнаха глави и той се дръпна назад. В мрака на стаята стоеше голяма, неясна фигура и мълчеше. В оскъдната светлина лицето едва се виждаше, с безизразни тъмни петна под надвисналите като стреха вежди. Изведнъж всички мускули в тялото на Рот тревожно се изпънаха. Кога ли се бе отворила вратата? Какво ли е чул? Чул ли е всичко? Какво е видял? Хаос от въпроси.

След пауза, която сякаш нямаше край, чуха гласа на новодошлия.

— Е? — рече той.

— Страхувах се, че няма да те видя, Хоръкс — отговори мъжът на прозореца, стиснал здраво рамката. Гласът му бе смутен.

Тромавата фигура на Хоръкс излезе от сянката. Той не отвърна на думите на Рот. За момент остана надвесен над тях.

Сърцето на жената не трепна.

— Казах на господин Рот, че може и да се върнеш — промълви тя с глас, който въобще не затрепери.

Хоръкс, все тъй мълчалив, рязко седна на стола край малката ѝ работна маса. Големите му ръце бяха вкопчени една в друга; сега вече можеше да се забележи огънят в очите му под сянката на неговите вежди. Мъчеше се да овладее дишането си. Погледът му се местеше от жената, на която бе вярвал, към мъжа, на когото бе вярвал, и отново към жената.

До този момент тримата се разбираха помежду си само наполовина. И все пак никой не смееше да продума, да отприщи вълната от чувства, която ги задушаваше.

Най-накрая тишината се наруши от гласа на съпруга.

— Искал си да ме видиш? — обърна се той към Рот.

При думите му Рот се сепна.

— Дойдох да те видя — отвърна той, решен да лъже докрай.

— Да — рече Хоръкс.

— Ти обеща — каза Рот — да ми покажеш някои красиви ефекти от лунна светлина и дим.

— Обещах да ти покажа някои красиви ефекти от лунна светлина и дим — повтори Хоръкс с безизразен глас.

— И си помислих, че тази вечер ще те сваря, преди да отидеш в завода — продължи Рот, — за да дойда с теб.

Последва нова пауза. Може би ще приеме спокойно нещата? В края на краищата знаеше ли той нещо? От колко време бе в стаята? Но дори и в момента, когато чуха вратата, така както стояха. Хоръкс хвърли поглед към профила на жената, неясен и блед на слабата светлина. После погледна Рот и сякаш изведнъж се съвзе.

— Да, разбира се — рече той. — Обещах да ти покажа завода при истински драматични обстоятелства. Чудно как съм забравил.

— Но ако ти създавам главоболия... — започна Рот.

Хоръкс отново трепна. В застрашителния мрак на очите му неочаквано пламна нова светлина.

— Ни най-малко — отвърна той.

— Разказвал ли си някога на господин Рот за всички онези контрасти от пламъци и сенки, които според теб са тъй великолепни? — запита жената и за първи път се обърна към своя съпруг; постепенно увереността ѝ отново се възвърна, а гласът ѝ се извиси с половин тон. — За твоята ужасяваща теория, че машините са прекрасни, а всичко останало в света е грозно? Едва ли ще ви пощади, господин Рот. Такава е неговата велика теория, неговото единствено откритие по отношение на изкуството.

— Аз правя открития бавно — рече Хоръкс със сурово изражение, като внезапно я прекъсна. — Затова пък каквото открива... — Той спря.

— Какво? — запита тя.

— Нищо. — Ненадейно той се изправи на крака.

— Обещах да ти покажа завода — каза той на Рот и постави голямата си, непохватна ръка на рамото на своя приятел. — Готов си да тръгваме, нали?

— Готов съм — отвърна Рот и също стана.

Последва нова пауза. В трудно проницаемия здрач всеки от тях се взираше в другите двама. Ръката на Хоръкс още не бе пуснала рамото на Рот и той все още се залъгваше, че случката бе съвсем

незначителна. Госпожа Хоръкс обаче познаваше по-добре своя мъж, познаваше това сурово спокойствие на гласа му и обърканите й мисли започнаха да се превръщат във физическа болка. — Много добре — каза Хоръкс и като свали ръка, се запъти към вратата.

— Шапката ми... — Рот се огледа в полумрака.

— Това е кошничката за ръкоделие — каза госпожа Хоръкс в изблик на истеричен смях. Ръцете им се срещнаха на облегалката на стола.

— Ето я! — каза той. Тя усети някакъв импулс да го предупреди поне с един звук, но не можа да измисли нито дума. В ума ѝ се бореха „Не отивай!“ и „Пази се!“, но мигът отлетя.

— Намери ли я? — попита Хоръкс, застанал до полуотворената врата.

Рот пристъпи към него.

— По-добре да се сбогуваш с госпожа Хоръкс — каза металургът с още по-суров и спокоен тон.

Рот се сепна и се обърна.

— Лека нощ, госпожо Хоръкс — рече той и ръцете им се докоснаха.

Хоръкс с тържествена вежливост задържа вратата отворена, необичайно за обноските му към мъжете. Рот излезе, а подир него тръгна и съпругът след един безмълвен поглед към нея. Тя остана неподвижна, докато леките стъпки на Рот и тежката походка на мъжа ѝ също като някакви дискантови и басови тонове прекосиха коридора. Входната врата тежко се затръшна. Жената бавно пристъпи към прозореца и се загледа надвесена навън. След миг двамата мъже се появиха на дворната врата към пътя, минаха под уличната лампа и се скриха зад тъмните петна на живия плет. За момент светлината от лампата озари лицата им — бледи, безизразни мъглявини, които още не подсказваха онова, от което тя се боеше, в което не беше сигурна и което напразно се мъчеше да узнае. Сетне потъна в голямото кресло, широко разтворила и втренчила очи в небето, където играеха червените отблясъци на пещите. Един час по-късно тя седеше все там, почти без да променя положението си.

Тягостният покой на вечерта потискаше неимоверно Рот. Вървяха мълчаливо един до друг и също тъй мълчаливо свърнаха по

застланата със сгурия странична алея, която скоро ги доведе до една долина.

Синята мъглица, някаква смес от прах и влага, придаваше известна тайнственост на голямата долина. Отвъд бяха Ханли и Етрурия, сиви и черни маси, очертани с тънки линии от редките, златисти светлинки на уличните лампи: тук-там се виждаше по някой осветен от газова лампа прозорец или жълтият светлик на някоя окъсняла фабрика или претъпкана кръчма. От тези маси се извисяваха множество комини, контрастни и стройни на фона на небето, много от тях димящи, а други без дим през този „активен“ сезон. Тук-там някое белезникаво петно и призрачно онемели форми, подобни на пчелни кошери, издаваха редиците от кофи за течния метал; или някое колело, черно и отчетливо срещу душното надвиснало небе, бележеше входа на мина, където се изкачваха дългоцветните въглища. Съвсем наблизо се намираха широките релси на железопътната линия, по която маневрираха почти невидими влакове и се чуваше постоянно пухтене и тракане, от време на време до ушите долиташе звън на блъскащи се вагони и последователни удари, а непрекъснатите пулсиращи кълба бяла пара закриваха по-далечната гледка. Отляво пък, между железопътната линия и тъмната маса на недалечните ниски възвишения, се издигаха огромните цилиндри на доменните пещи на компанията „Джеда“, които запълваха целия пейзаж — колосални, мастиленочерни и обвити в горната си част от дим и припламващи огнени езици. Това бяха централните постройки на големия металургичен завод, чийто директор бе Хоръкс. Те стояха тежки и застрашителни, изпълнени с безспирното бушуване на пламъците и кипящото разтопено желязо, а край подножията им тракаха валцовите агрегати; парният чук падаше със страшна сила и пръскаше бели железни искри на всички посоки. Докато гледаха, една вагонетка, пълна с гориво, се изсипа в единия от великаните, червените пламъци лумнаха нагоре и той избълва към небето огромен облак дим и черен прах.

— Наистина какви чудни ефекти от цветове се получават в твоите пещи — забеляза Рот, за да наруши мълчанието, което вече бе станало мъчително.

Хоръкс изсумтя. Стоеше с ръце в джобовете, свъсил поглед към неясните, обвити в пара релси и задъхания от работа завод отзад,

намръщен така, сякаш се мъчеше да разреши някой костелив проблем.

Рот го погледна крадешком и пак се обърна:

— В момента лунният ти ефект още не се е оформил — рече той, загледан нагоре. — Луната все още се задушава в останките от дневна светлина.

Хоръкс впери очи в него с изражението на човек, който внезапно се е събудил.

— Останките от дневна светлина... Разбира се; да, разбира се. — Той също загледа луната, още бледа в лятното небе. — Ела — ненадейно каза той и като сграбчи Рот за ръка, го поведе към алеята, която се спускаше към прелеза.

Рот забави крачка. Очите им се срещнаха и в един миг те видяха хиляди неща, които устните им бяха почти готови да изрекат. Ръката на Хоръкс стегна хватката си и отново се отпусна. Хоръкс се отдели от него и преди Рот да разбере какво става, те вървяха вече под ръка и следваха пътеката, единият твърде неохотно.

— Виж само колко красиви са железопътните сигнали за Бърслем — рече Хоръкс, обзет внезапно от словоохотливост, ускори крачка и още по-силно притисна лакът до неговия. — Тези зелени светлилки, червените и белите, и всичко това на фона на небесния здрач. Ти, Рот, разбираш от красиви ефекти. Виж колко е красиво. Погледни моите печи: как се издигат към нас, когато слизаме по хълма. Тази отдясно е моята любимка — над двеста метра. Сам съм я зареждал и вече пет години тя весело ври, вътрешността ѝ е пълна с чугун. Към нея имам особена слабост. А пък ей онази алена ивица — ти, Рот, би я нарекъл ивица от топло оранжево, — това са пудлунговите печи; а там, в нажежената светлина, дето стоят три черни фигури — видя ли белите искри, които се пръснаха под удара на парния чук? Това са валцовите агрегати. Ела! Дам, дум! Чуй как тракат по пода! Листова ламарина, Рот — удивително нещо. Когато материалът излиза от агрегата, блести като огледало. А сега — трас! Чукът отново се стовари. Ела, ела!

Трябваше да престане да говори, за да си поеме дъх. Ръката му се изви под мишницата на Рот с парализираща сила. Той закричи по черната алея към релсите като обезумял. Рот не казваше нито дума, само се дърпаше колкото можеше от ръката на Хоръкс.

— Ей, слушай — рече най-сетне той с нервен смях, но с някакво несъзнателно ръмжене в гласа. — Защо, за бога, непрекъснато ми теглиш ръката? И какво си ме за влачил така?

Хоръкс го пусна. Държанието му отново стана нормално.

— Тегля ти ръката? — запита той. — Прощавай. Но нали ти ме научи да вървим под ръка, ей така, като добри приятели?

— Да, но навярно още не си го усвоил както трябва — отвърна Рот и отново се разсмя неестествено. — Моля те, недей. Целият посинях.

Хоръкс и не понечи да се извини. Сега стояха в подножието на хълма, близо до оградата, която граничеше с железопътната линия. С тяхното приближаване металургичният завод израсна и сякаш се простря надлъж и шир. Вместо надолу те насочиха погледи към доменните пещи; когато се спуснаха още по-надолу, Етрурия и Ханли останаха скрити отвъд. Под тях, току до прелеза, изплува табелка, на която все още неясно личаха думите: ВНИМАНИЕ! ВЛАКОВЕ!, полузаличени от пръски въглищна кал.

— Красиви ефекти — продължи Хоръкс и махна с ръка. — Ето го и влака. Облаците дим, оранжевите пламъци, кръглото светещо око отпред, мелодичното потракване. Красиви ефекти! Но моите пещи бяха още по-красиви, преди да втъкнем в гърлата им фунии, за да пестим газ.

— Как? — запита Рот. — Фунии?

— Фунии, приятелю, фунии. Ще ти покажа някоя, като приближим. По-рано пламъците бълваха из откритите гърла; огромни, как да кажа... стълбове бял дим денем, ален и черен дим и огнени стълбове нощем. Сега впрегнахме всичко това в тръби и го запалваме за подгриване на пещта, а отгоре я захлупваме с фуния. Ще бъде интересно да видиш някоя фуния.

— Но от време на време — прекъсна го Рот — оттам избухва огън и дим, нали?

— Фунията е подвижна и виси на верига, проточена от лост, а се балансира от противотежест. Ще я видиш отблизо. В противен случай естествено няма как да слагаме гориво. На моменти фунията потъва и пламъкът лумва нагоре.

— Разбирам — отвърна Рот. Той погледна през рамо. — Луната става по-ярка — забеляза той.

— Ела — рязко сграбчи рамото му Хоръкс и неочаквано го насочи към железопътния прелез. Тогава се случи един от онези мигновени инциденти, които са живи в съзнанието, но се извършват толкова светкавично, че оставят човек озадачен и разтреперан. По средата на прелеза ръката на Хоръкс внезапно се впи в него като някакъв порок, изви го назад и почти го завъртя, така че той зърна линията. А там една верига от светнали прозорци на вагони бързо премина като през телескоп с приближаването си към тях; червените и жълти светлини на локомотива ставаха все по-големи и по-големи и връхлитаха върху им. В мига, когато схвана значението на тези светлини, той извърна лице към Хоръкс и блъсна с цялата си сила ръката, която го задържаше между релсите. Борбата не трая и секунда. Рот можеше да твърди със сигурност, че Хоръкс го бе държал насила там, но бе също тъй сигурен, че пак той буйно го бе тласнал извън опасността.

— Пази се — изрече Хоръкс на един дъх, когато влакът прелетя с грохот край двамата, застанали запъхтени до вратата към завода.

— Не го видях навреме — каза Рот и въпреки подозренията си опита да запази впечатлението за един естествен разговор.

В отговор Хоръкс изръмжа.

— Фунията — рече той, а после сякаш се съвзе и продължи: — Помислих, че не си го чул.

— Не го чух наистина — заяви Рот.

— За нищо на света не бих те оставил там — рече Хоръкс.

— Аз пък за момент загубих разсъдък — каза Рот.

Хоръкс постоя около минута, после рязко се извърна отново към завода.

— Погледни само колко красиви са нощем тези мои огромни могили, тези купища сгурия. Ами ей онази вагонетка там горе? Върви си тя нагоре и изсипва шлагата. Виж как тази пулсираща червена маса се сипе по наклона. Когато наближим, купът ще израсне и ще отреже от погледа ни доменните пещи. Виждаш ли как трепти въздухът над големия куп? Не там! Тука, между купчините. Това отива в пудлунговите пещи, ала най-напред искам да ти покажа канала.

Той пристъпи, хвана Рот за лакътя и така те пое един до друг. Рот му отговори нещо несвързано. Какво се бе случило в същност там, на релсите, питаше се той. Не се ли заблуждаваше със собствените си

фантазии, или Хоръкс наистина го бе задържал пред идващия влак? Може да е бил на косъм от гибелта си?

Ами ако това намръщено, прегърбено чудовище действително знае нещо? За минута-две Рот силно се изплаши за живота си, но като размисли, съмнението му попремина. В края на краищата Хоръкс може и нищо да не е чул. Във всеки случай точно той го бе издърпал навреме. Странното му поведение може би се дължеше на обикновена, несъзнателна ревност, каквато веднъж бе проявил. А сега той продължаваше да разказва за купищата пепел и за канала.

— Е? — запита Хоръкс.

— Какво? — каза Рот. — А, да! Мъглявината на фона на лунната светлина. Прелестно!

— Нашият канал — рече Хоръкс и неочаквано замълча. — На лунната светлина и на светлината на огъня нашият канал е невероятно ефектен. Никога ли не си го виждал? Не може да бъде! Прекалено много си прахосвал времето си там, в Нюкасъл. Истина ти казвам, за същинските цветни ефекти. Сам ще се увериш. Кипящата вода.

Щом излязоха от лабиринта на куповете сгурия и могилиите от въглища и руда, шумът на валцовите агрегати неочаквано ги връхлетя — силен, близък, отчетлив. Силуетите на трима работници се разминаха с тях и поздравиха Хоръкс с докосване на кепетата си. Лицата им не се различаваха в тъмното, Рот усети безполезен порив да им каже нещо, ала докато отвори уста, те се изгубиха в гъстия здрач. Хоръкс посочи канала, вече почти пред тях; мястото изглеждаше мрачно и нерадостно с кървавочервените отблясъци от пещите. Там се вливаше горещата вода, охладила формите за вдухване на въздух в пещите, на около петдесет метра по-нагоре — един необуздан, почти кипящ поток; парата се издигаше от водата на спокойни бели кълба и струи и влажно ги обгръщаше като непрекъснатата редица от призраци, бликащи от черните и червени въртопчета; бяла, възнасяща се маса, от която му се виеше свят. В мъглата над тях се извиси блестящата черна кула на по-голямата доменна пещ и в ушите им забуча неспокойният ѝ рев. Рот се поотдръпна от края на канала и загледа Хоръкс.

— Тук тя е червена — рече Хоръкс, — кървавочервена пара, червена и гореща като грях, но по-нататък, там, където я къпе лунната светлина и тя обвива купчините сгурия, там тя е бяла като смъртта.

За момент Рот извърна глава, сетне погледът му бързо се върна на Хоръкс.

— Да идем при валцовъчните машини — предложи Хоръкс. Застрашителният натиск на пръстите му този път не бе тъй осезателен и Рот се почувствува малко по-уверен. Но все пак, какво ли искаше да каже Хоръкс с това „бяла като смъртта“ и „червена като грях“? Може би съвпадение?

Стигнаха до леярите и постояха малко зад тях, а след това тръгнаха през валцовъчния цех, където сред неспирен звън бавно падащият чук изстиска сока от сочното желязо и черни, полуголи титани стремително мятат между валците гъвкави прътове, подобни на червен восък.

— Хайде — промълви Хоръкс в ухото на Рот; отидоха да надзърнат през малкото прозорче зад меховете за вдихване на въздух и видяха как огънят в безреда се гърчи в ямата на доменната пещ. За минута очите им се заслепиха. Сетне зелени и сини петна затанцуваха из тъмнината и те се упътиха към подемника, който изкачваше вагонетките с руда, гориво и вар до върха на големия цилиндър.

А навън, по теснолинейката, обкръжаваща пещта, съмненията на Рот отново го обладаха. Разумно ли бе да идва тук? А ако Хоръкс знае всичко? Опита се да остане спокоен, но напразно; целият трепереше. Току под краката им се откри зашеметяваща бездна от около двеста метра. Опасно място. Те изтласкаха една вагонетка с руда до парапетите, ограждащи мястото. Пушекът от пещта, сярна пара със смес от парлива горчицина, сякаш люлееше далечните хълмисти възвишения на Ханли, Над развълнуваните, гористи очертания на Нюкасъл луната излизаше от пряспа облаци и се отправяше нагоре в небето. Димящият канал под двамата мъже се провираше под един едва забележим мост, за да изчезне в неясната мъглица на равните полета към Бърслем.

— Ето и фунията, за която ти разказвах — извика Хоръкс. — А под нея, на двеста метра, само огън и разтопен метал, през които въздухът на тягата бълбука като мехурчета газ в бутилка сода.

Рот се вкопчи здраво в перилата и втренчи поглед надолу във фунията. Горещината бе непоносима. Кипящото желязо и стихийната въздушна тяга сякаш правеха гръмогласен акомпанимент на думите на

Хоръкс. Трябваше вече да свърши всичко това. В края на краищата може би.

— В средата — избоботи Хоръкс — температурата е близо хиляда градуса. Ако те пуснат вътре... ще пламнеш като барут на свещ. Протегни ръка и ще усетиш топлината на дъха ѝ. Тук съм виждал как закипява дори дъждовната вода по вагонетките. Виждаш ли фунията там? Противна гледка — май твърде гореща тава за печене на сладки. Горната ѝ част се нагрява до триста градуса.

— Триста градуса! — възкликна Рот.

— Триста по Целзий, представяш ли си? — рече Хоръкс. — За нула време кръвта ще изкипи от жилите ти.

— А? — обърна се Рот към него.

— Кръвта ти ще изкипи за... Не, не, няма.

— Пусни ме! — изкрещя Рот. — Пусни ми ръката!

С една ръка той се вкопчи в перилата, после с двете.

За момент двамата мъже се залюляха. После изведнъж, със силен тласък, Хоръкс го изви и откъсна от перилата. Рот понечи да се впие в Хоръкс, но го изпусна и кракът му пропадна във въздуха. Полетял в пространството, той се извъртя и след миг горещата фуния бе докосната едновременно от лицето му, рамото и коляното.

Той сграбчи веригата, на която висеше фунията, и тутакси тя се спусна съвсем незабележимо надолу. Около него се появи червен блестящ кръг и един огнен език, полетял на свобода из хаоса отвътре, се насочи, припламвайки, към него. Страшна болка сгърчи коленете му и той усети мириса на опърлените си ръце. Повдигна се на краката си и направи опит да се покатери нагоре по веригата, ала тогава нещо го удари по главата. Черно и лъщящо на лунната светлина, гърлото на пещта го обгърна.

Той съгледа Хоръкс, който стоеше над него край една от вагонетките с гориво до перилата. Размахал ръце, Хоръкс се открояваше яркочерно на луната и крещеше:

— Дано пропаднеш вдън земя, глупако! Дано пропаднеш, ловецо на жени! Животно с гореща кръв! Заври! Закипи! Закипи!

Неочаквано той грабна шепя възглед от вагонетката и захвана да ги мята буца по буца по Рот.

— Хоръкс! — изхриптя Рот. — Хоръкс!

Той викаше, хванал здраво веригата, и се извиваше нагоре в гърчове поради нажежената фуния. Всяка буца въглища, която Хоръкс запращаше по него, го улучваше. Дрехите му се овъглиха и нажежиха и докато напразно се бореше и се мъчеше да се покачи нагоре, фунията се спусна и облак горещ, задушаваш газ изригна и го обгори с мигновения дъх на пламъците си.

Човешкият му вид го напусна. Когато ярката червенина отмина, Хоръкс съзря една овъглена, почерняла фигура, от чиято глава струеше кръв и която все още стискаше веригата, полюлявайки се, сгърчена в последна агония; едно опепелено животно, нечовешко, чудовищно създание, което захвана да издава някакъв хлипащ, безкраен писък.

При тази гледка гневът на металурга рязко се стопи. Обзе го страшна слабост. До ноздрите му достигна тежък дъх на горяща плът. Разумът му отново се възвърна.

— Господи! Имай милост към мен! — извика той. — О, господи! Какво сторих!

Той знаеше, че фигурата под него, макар още да се движеше, е вече един мъртвец. Знаеше, че кръвта на този нещастник вече ври от топлината. В главата му нахлу осъзнатата мисъл за тази агония и заглуши всяко друго чувство. За миг той постоя нерешително, а след това, като се обърна към вагонетката, припряно прекатури съдържанието ѝ върху гърчещата се фигура, която малко преди това все още бе човек. Масата се изсипа с грохот и започна да кръжи по фунията. С грохота писъкът спря и към него стремително се надигна кипяща смес от дим, прах и пламъци. Щом всичко отмина, Хоръкс отново видя опразнената фуния.

После залитна назад и започна да трепери, хванал здраво перилата с две ръце. Устните му се раздвижиха, но не изрекоха нито дума.

Далече долу се чуха гласове и бързи стъпки. Шумът на валцовъчните машини в помещението внезапно спря.

ЗАСЕГА
ПОРТРЕТ НА ЕДНА ДАМА

ПРЕДГОВОР-ПОСВЕЩЕНИЕ

Един ден, горе-долу около времето на общата стачка^[1] в Англия, посетих прочутата градина Ла Муртола близо до Вентимилия. Както обикалях това прекрасно място, минах край непозната дамичка, която четеше, седнала в сенчесто кътче. Позата ѝ ми напомня една друга дамичка, която винаги ми е била много скъпа. При четенето тя си водеше бележки на едно листче. Забелязах колко очарователно задълбочена беше в книгата и се запитах какво ли толкова привлича вниманието ѝ. Това не узнах. Не зная коя е била в никога вече не я видях пак. По всяка вероятност е била туристка като мен и съвсем не е подозирала, че е предопределена във въображението ми да стане господарка на цялата красота, от която бе обкръжена. Аз продължих към плажа и седнах там, и както размишлявах за всичко, което ставаше в Англия и в Италия, и по целия свят, този трайно запомнил се образ се смеси с мислите ми, образува нещо като рамка за тези мои мисли и изведнъж историята изпъкна във въображението ми почти в същия вид, в който я предавам тука. Тя неочаквано се превърна в кръв и плът. Голяма част от нея е била доста време в ума ми, без да добие форма и без да се роди. И после внезапно оживя. Аз се върнах у дома и започнах да пиша. Градината в тази книга в никой случай не е копие на градината Ла Муртола, която е била само изходна точка, вдъхновила тази плетеница от впечатления, тази картина на един ум и един свят в състояние на очакване. Напразно ще търсите Ждрелото и Каатинга в Ла Муртола. Но какво ли не расте на това чудно късче огряна от слънце земя и този роман, който посвещавам на истинските собственици на градината с благодарност и с известно извинение заради волностите, които съм си позволил по отношение на техния дом, е само скромна и последна рожба на безграничната му плодовитост.

Х. Дж. Уелс

[1] Общата стачка — най-голямата стачка в историята на английското работническо движение (4–12 май 1926 г.); освен въгледобивците са участвували повече от 4 милиона работници. ↑

ПЪРВА КНИГА
УТОПИОГРАФЪТ В ГРАДИНАТА

I

ДОМАКИНЯТА ОБЯСНЯВА

Стаята беше дълга и висока — стая с алени драперии и стени от блеδοкафяв камък, неосветена още от електрическите лампи с червени абажури. В нея имаше две камини в италиански стил, с резба на камък върху издадената горна част; в едната маслинените цепеници не бяха запалени, в другата весело прашеше накладеният преди малко огън, езиците на пламъка му се мятаха радостно и приветствуваха вечерта. Непостланите места по лъснатия с восък под, острите ръбове на масивните мебели, металните украшения и дръжки и голяма бронзова мастилница отвърщаха на тези живи привети с игриво поклащане на отраженията си. Завесите не бяха дръпнати и външният свят, обратно на това интимно червеникаво оживление, изглеждаше много студен, притихнал и далечен. Високият прозорец в единия край гледаше към прочутата градина, която се издигаше стръмно зад къщата, тераса над тераса, полупризрачна сега в здрача с купища, бледи цветове, кипнали като пяна върху стари зидове, с виещи се стъпала, огромни стари делви, грамадни тъмни дървета на подходящи места и безкрай от цветя, събрани закуп и шествуващи в батальони, във фаланги — багрите им още грееха, но прозираха през дълбините на спускащата се синева нереални и тайнствено недоловими, както чезнеха в полумрака. Другият прозорец гледаше към тихото Средиземно море, тъмно ултрамариново в стопяващите се отблясъци на безоблачния залез.

Малка, крехка, тъмнокоса женичка със зелена рокля седеше, свила се замислено в единия ъгъл на дълго канапе пред огъня, стискаше облегалката и беше долепила буза до ръцете си; отраженията танцуваха по огърлицата ѝ, по гривната и обиците и по закопчалките на обувките, галеха хубавите ѝ ръце и светеха в очите. По лицето ѝ се четеше спокойно задоволство. В тази голяма стая тя приличаше на дребна буболечица в чашката на исполинско червено-оранжево цвете.

При звука на стъпки вън в коридора тя въздъхна и с лениво движение се обърна очаквателно към отворената врата зад нея.

Там се появи много изящен дребен, към шестдесет и няколко годишен господин. Побелялата коса, прошарена с кестеняви кичури, бе гладко сресана назад над фино изваяното му лице, което завършваше със спретната заострена брадичка. Той имаше възмургав нежен тен. От пръв поглед бихте казали, че е испанец и че е въсърчен; не беше нито едното, нито другото. Но човек наистина би рекъл, че някой портрет от Веласкес е оставил обичайния си костюм на горния етаж и е облякъл фрак. За миг това приятно видение остана на прага, стиснало белите си ръце с някаква самоуверена скромност и след това пристъпи с непринуден жест.

— А, а! Моята домакиня! — промълви господинът.

Тя му протегна ръка с вяла усмивка и сякаш съвсем не се изненада, че той я пое и целуна.

— Елате да седнете ей тук до огъня — рече жената. — Толкова се радвам, че пак дойдохте при нас, господин Плантаджинет-Бъкн. Погрижиха ли се добре за вас? Ние се върнахме от Монте Карло едва преди половин час.

Господин Плантаджинет-Бъкн бавно обиколи канапето, протегна грижливо гледаните си ръце към пламъците и след съответно размишление предпочете да застане отпуснато до камината.

— Сигурна ли сте, че не съм неудобен?

— Вие тъкмо допълвате компанията. Имаше една свободна стая.

— Тази хубава стая в кулата! Накъдето и да се обърнеш, на изток, запад, север или юг, имаш гледка.

Тя не му обясни, че милата услужлива госпожица Фенимор е била вдигната на крак да го настани, когато се получи неговата телеграма. Мислите ѝ бяха заети с друго.

— Следобед ли пристигнахте?

— Обядвах във влака. Взех един възхитителен автомобил от гарата. Беше боядисан в алуминиев цвят и украсен с флагче с тайнствения надпис „Шел“. И един толкова безкрайно учтив шофьор! Макар че е ден, в който градината ви е отворена за посетители и пътят пред вратите беше задръстен с коли и екскурзионни автобуси, портиер като ме посрещна, като че бях единственото нещо, което им е липсвало, за да бъдат щастливи. Вашият майордом малко остана да ме помилва. Да, Бомбачо с профила на Карузо. Прислугата ви е безупречна.

— Не сте ли видели никой от другите гости?

Той се позамисли.

— Имам известно подозрение. Официално — не. Вашият майордом ми поднесе чай в стаята ми, а след това се поразходих из градината ви и чух да се възхищават от нея на повечето европейски езици, както и на майчиния ми език. Имаше един-двама германци. Може да съм старомоден, но за мен има нещо непълно във всеки европейски туристически обект, където не се чува по някое „prachtvoll“ или „wie schön“^[1]. Изпитвам необяснимо удоволствие от завръщането им. Струва ми се, че може да ме наругаят заради това, но не мога да победея това си чувство.

Домакинята не направи опит да го наругае.

Той изпадна във възторг от някакво цвете със сини класовидни съцветия, което било ново за него. Дамата на канапето не обърна внимание на сините класове.

— Един-двама от тях бяха тука — помисли тя на глас. — Например леди Гризуолд. Тя не иска да ходи в Монте Карло, защото губела там и ума, и дума. А после винаги съжалява, че не е отишла, защото това може да е бил един от щастливите ѝ дни. Не сте ли я видели? Сигурно е отишла на разходка в планината с госпожица Фенимор, за да не се срещне с господин Семпак. Тук беше и господин Семпак.

— Семпак — рече господин Плантаджинет-Бъкн. — Сем-пак? — И се посъветва с бомбетата на обувките си.

— Да — каза дамата с внезапна нотка на надежда, — господин Семпак. — Очите ѝ вече не бяха толкова замъглени. Тя искаше да узнае.

— В известна връзка...

— Да. Във връзка с какво?

Господин Плантаджинет-Бъкн отклони разговора в друга посока:

— Когато се разхождах из градината... Една личност... Повечето от туристите, които ви посещават, са преходно явление; обиколят градината и си отидат. Или я обиколят два пъти и си отидат. Но това беше един индивид...

Домакинята наведе хубавия си профил в очакване.

— Нещо като свободомислещ проповедник — помъчи се да определи той, като опипваше почвата. — С такава една шапка. И все пак не истински свободомислещ проповедник, поне не от божите свободомислещи проповедници.

Напрегнатото ѝ изражение му подсказа, че е на прав път.

— Да речем, свободомислещ проповедник нито по рождение, нито по образование, не естествен продукт, ами... как да кажа... нарисуван от Огъстъс Джон^[2]! Много фин, но малко неправдоподобен. Крака... безкрайни крака и ръце. Имам пред вид дължината. Като някое дърво. — Той се замисли: — По-недодялан, хм, по-недодялан дори... от Робърт Сесил^[3].

— Да — пророни тя с висок шепот и погледна виновно през рамо към отворената врата зад нея. — *Той е!*

Господин Плантаджинет-Бъкн скръсти ръце и захапа кокалчето на един от пръстите си.

— Значи, *този* е господин Семпак! Видях го. Няколко пъти. Често се срещаме. Колкото повече се мъчехме да не се срещнем, толкова повече се срещаме. Сядяхме тук и там в отдалечени кътчета, но съдбата като че ли и тогава ни събираше. Семпак!

— Знаете ли нещо за него?

— Чувал съм за великия господин Семпак, да.

— Пишел книги — опита се да му помогне домакинята.

— *Истински* книги, скъпа госпожо. Не такива, каквито четете вие. Не романи. Книги, които са само книги. Като Сантаяна^[4]. Или Лоус Дикинсън^[5]. Или Бъртранд Ръсел.

— Чели ли сте нещо от него?

— Не. Винаги съм се надявал да се запозная с него и да си спестя това задължение. Казват... Казват, че говорел по-добре, отколкото пишел. Как е попаднал тука?

— Филип се запознал с него. Той го доведе от тези хора в Рокбрюн.

— Защо?

— Филип иска да разбере дали ще има стачка на въглекопачите. Тази стачка много го вълнува.

— Казал ли му го е господин Семпак?

— Филип не го е питал. Засега.

— Мисля, че това не е от темите на Семпак, но човек никога не знае. Може и да хвърли малко светлина на въпроса с някакви странични сведения.

— Досега не се е показал чак много разговорлив — забеляза домакинята, загледана замислено в огъня — В същност... Той май изобщо не приказва.

— Пази репутацията си.

— Съзнателно не се проявява.

— Нещо, което го възпира, е атмосферата.

— Като че ли беше започнал веднъж или дважд. Но може би го прекъсват. Седи ту тук, ту там в градината, проснал тия крака и ръце, уверява, че бил напълно щастлив, и отказва да ходи където и да било. Понякога пише в малък бележник. Мисля, че не се чувства зле, но ми се струва, че от него няма никаква полза.

— Бихте искали да говори?

— На нас тука винаги ни липсва разговор. Много ми се иска да чуя... спор.

— Знаете ли — рече господин Плантаджинет-Бъкн и отново се посъветва с пръстена си. — Какво видях онзи ден? — Той вдигна пръст и го насочи срещу събеседницата си. — Утопии! — рече той. — Съвсем наскоро. Трябва да е било в някое списание. Май че в „Нейшън“. Или в литературната притурка на „Таймс“. Да, спомням си. Четял и пишел за всички утопии в света. Той е утопиограф!

Домакинята сякаш претегли възможните значения на тази дума:

— Но какво общо има това със стачката на въглекопачите?

— Не виждам да има изобщо нещо общо.

Настъпи кратко мълчание.

— На Филип какво ли не му хрумва — забеляза тя.

Господин Плантаджинет-Бъкн свъси вежди:

— Дали утопиограф? Не беше ли утопиолог? Или утопианец? Не е лоша дума: утопианец. Не... беше утопиограф. Четох го в едно от седмичните списания долу, в „Спектейтър“ или „Нейшън“, или „Сатърди“. Бихме могли да насочим разговора съвсем между другото към утопиите и да видим какво ще стане.

— Имаме тука някои, които вечно прекъсват разговорите. Не слушат и току извикат нещо за нещо друго. Нещо направо глупаво. Това може да го отклони от темата.

— Тогава трябва да върнем разговора обратно към темата.

— Вие можете. Но той е труден. Труден е. Те го пренебрегват, а той като че ли пренебрегва тях и заличава всичко в ума си. Когато го прекъснат, той също ги изключва и се занимава с мислите си и с яденето. Но това не му разваля настроението. Тука му харесва. Така казва. Харесва Филип. Харесва Катерин. Струва ми се, че е приказвал малко с Катерин... в градината.

— Леди Катерин е тука?

— Станала е още по-хубава. Разводът я подмлади с десет години. Изглежда двадесет и пет годишна. Осемнадесетгодишна. И — смешно е — тя явно намира нещо привлекателно у господин Семпак. И естествено той намира нещо привлекателно у нея. Съвсем не е от тези мъже, които бих очаквала да бъдат привлекателни за нея. Но, разбира се, ако вземе да го увлече и го накара да говори за неговите утопии или за каквото и друго да говорят, когато остане насаме с него, няма да можем да го накараме да поведе общ разговор. Той ще се е изчерпал.

Събеседникът ѝ беше напълно съгласен с това.

— Трябва да обмислим план на действията — замислено рече той. — Да дадем думата на говорителя. Като развлечение на вечерната трапеза. Какво знаем за него всъщност? Интерес към утопиите. Смятам, че не бива да употребим точно тази дума „утопия“. Не, не знам дали не трябва да намеря това списание долу.

Отдалече долетя звук на високи токчета, потропващи по мраморни стъпала. Домакинята пъргаво се раздвижи.

— Това е Катерин! — каза тя в скоби. — Другите са — тя безизразно ги изброи на пръсти: — някой си полковник Булис. Голям почитател на Джойнсън-Хикс. Искан да организира британски фашисти. Да потискат трудещите се хора и да ги избавят от агитатори и прочие. Обожава Мусолини. Жена му е много мила. Доста прозаична женица, ако я оставите да говори, но безкрайно добра. После има една двойка любители на тенис. Те само играят тенис. Покрай тях Филип става по-добър играч. Това усъвършенствуване ужасно го измъчва, но е решил да го постигне. Колко *страстно* се играе тенис днес, нали? Те се казват Матисън. Тук е и Джефри Райландс, братът на Филип. Така стават четирима. Няма по-добри от тях. Тук е милата госпожица Фенимор. За лейди Гризуолд ви казах. И младите лорд и лейди Тамар. Той е в Женева, върши нещо в Обществото на народите. Такава

симпатична *предана* млада двойка. О, тук е и Пъпи Кларджис и още някой... чакайте да видя... Споменах вече Булио и жена му, нали?...

Потракващите токчета спряха на вратата.

— Лейди Катерин! — промълви господин Плантаджинет-Бъкън.

Висока млада жена с хубава фигура, загърната в бледо злато, с тъмна коса, с тъмносини очи, се усмихваше на двамата. Имаше много пленителна усмивка — дръзка, дружелюбна, обезоръжаваща. Широко отворените ѝ очи обиколиха просторната стая.

— Не е ли слязъл господин Семпак? — попита тя домакинята.

А след това, като си спомни изискванията на приличието, пристъпи напред да поздрави господин Плантаджинет-Бъкън.

— Ела да конспирираш с нас, Катерин — рече госпожа Райландс, след като поразмисли за миг. — Господин Плантаджинет-Бъкън казва, че господин Семпак е много увлекателен събеседник. Досега, освен може би пред тебе, не е проявил дарбата си. Хайде, кажи ни как да го накараме да говори довечера.

[1] Prachtvoll (нем.) — великолепно. Wie schön (нем.) — колко хубаво. ↑

[2] Огъстъс Джон (1878–1961) — английски художник-реалист. ↑

[3] Робърт Сесил, граф Солсбъри (1563–1612) — министър през царуването на Елисавета и Джеймс I. ↑

[4] Джордж Сантаяна (1863–1952) — американски философ-идеалист, представител на критическия реализъм, краен реакционер. ↑

[5] Лоус Дикинсън — английски писател, клонящ към социализма (края на XIX в.). ↑

II

ПОДХВАЩАНЕ НА РАЗГОВОРА

Те го скроиха тримата помежду си и вечерта се изприказваха чудесни неща — разговор, който достави истинско удоволствие на госпожа Райландс. Беше като разговорите от великите дни на Клаудс и Стануей, в щастливите осемдесети години, когато лейди Елкоу и всичките „Души“ са били млади, лорд Балфур^[1] е бил „Господин Артър“ — за тях ѝ бе разказвала майка ѝ — и хората четели „Ораторство и оратори“ от Робърт Луи Стивънсън с надеждата да подобрят стила си. Господин Плантаджинет-Бъкън се показва съобразителен и ловък, леди Катерин с типична за нея щедрост се отказва в полза на другите от удоволствие, което би могло да бъде нейно, Филип съвсем неочаквано помогна с разумен въпрос, а лорд Тамар с два. Господин Семпак, веднъж подхванал разговора, доказва, че като събеседник отговаря на голямата си слава — умееше да заинтересува, да осведоми, да допусне други да се изкажат, като ги караше същевременно да спазват ред, и вечерта бе извънредно занимателна и съвършено различна от всички други вечери на трапезата на госпожа Райландс в Каза Тераджена.

Имаше трудни моменти. Двойката Матисън беше явно объркана и разтревожена от подсиления и упорит стремеж към такива велемъдри теми като какво ще стане със света, какво би могло да се направи да стане със света и как би могло да се направи да стане. Погледите им се срещаха със съвсем очевиден протест срещу такива „глупости“. Предишната вечер бяха прекарвали много добре: бяха сравнявали бележките си с Джефри Райландс и Пъпи Кларджис за различните тенис кортове на Ривиерата и се провиквали „О, това е нещо екстра, дума да няма!“ или „Това се казва настилка от сгурия!“ и изразявали мнения за глезените на госпожица Уилс и ужасното, скандално пререкание за топките, и дали Сузан наистина някога ще се омъжи — приятни, разумни неща, както им се струваше. Сега бяха останали настрана. Не можеха да се присъединят. И нито Джефри, нито Пъпи можеха да им помогнат. Четиримата бяха пръснати между

„интелектуалците“. Полковник Булис беше заинтересован — положително заинтересован, макар и по враждебен начин, но заинтересован. Веднъж той прекъсна разговора. И госпожа Булис се впусна да разправя как същия ден долу във Вентимилия направила опит да спаси едно магаре от изтезанията на човек, който не бил негов собственик и който всъщност не го изтезавал и вероятно изобщо не е знаел за съществуването на магарето, преди тя да му обърне внимание, и колко мили били всички наоколо и взели нейната страна, когато човекът започнал да я нагрубява. Беше заговорила неочаквано и без всякакъв повод.

— О — възкликна тя изведнъж, — такова смешно нещо!

Но това беше някаква чужда намеса и тежкият разговор продължи, преди още тя да беше свършила.

Тежкият разговор се възстановяваше след всяко прекъсване и взимаше връх над всичко, което би могло да го провали в немощното му начало, и се издигна до висота, представляваща голям интерес. След вечерята и една кратка пауза мъжете се качиха горе и след като неинтелектуалните бяха отстранени към масите за бридж, заинтересованите от себе си се събраха около камината и продължиха разговора. Те продължиха разговора, той пожъна голям успех и дребничката госпожа Райландс си мислеше, че дори лейди Елкоу и лейди Сасун, тези ярки звезди в спомените на майка ѝ, не са могли да ръководят по-добър от него. И в полунощ те още говореха: господин Плантаджинет-Бъкн говореше, Катерин говореше, съпрузите Тамар бяха заинтересувани (освен ако тя се е преструвала чак толкова добре), Филип не изпускаше нито една дума — какви неочаквани качества можеше да прояви Филип понякога, — госпожица Фенимор попиваше всичко. Но тя беше способна да попие каквото и да е: това беше нейната роля. Дори полковник Булис всеки път, когато беше мор, идваше и слушаше, а той беше повечето мор с такава постоянно активна партньорка в анонсите.

Чудно беше колко разнообразен и все пак съществен бе големият разговор, как темите му се отклоняваха насам-натам и се преплитаха, и оставаха част от общата тема. Госпожа Райландс си спомни фраза, която господин Плантаджинет-Бъкн бе употребил за някаква музикална пиеса: „катедра от звуци“. Това беше катедра от идеи.

Готическа катедрала. Във всичко казано имаше своеобразна свобода и въпреки това то беше част от цялото.

[1] Балфур, лорд (1848–1930) — държавник, лидер на консервативната партия, министър-председател (1902–1905), един от организаторите на антисъветската интервенция (1918). ↑

III

ВРЕМЕ ЗА ЛЯГАНЕ

Тази вечер бе безкрайно интересна, великолепна, паметна, но макар духът да може да бъде безмерно окрилен, плътта е често слаба.

В полунощ госпожа Райландс изведнъж изгуби сили. До самия този преломен момент вниманието ѝ бе приятно съсредоточено и после внезапно отслабна. Тя в миг се отпусна и силите ѝ секнаха. Обзе я умора и непреодолимо желание да приключи, да сложи край на големия разговор и да си легне. Нямаше преходно състояние. Все едно, че някакъв часовник бе ударил внезапно в главата ѝ. Ударите му казваха: „Стига! Достатъчно си слушала. Имаше достатъчно интелигентен вид. За всички е било достатъчно. Изпрати ги да си легнат и върви си легни и ти.“

Тя седеше на един от пиедесталите, поставени от двете страни на камината, и нищо в замисленото ѝ одобрително изражение не издаде бързата вътрешна промяна. Преди един миг беше доволна домакиня, която се радваше на гостите. Сега чакаше като убийца, дебнеща момента да нанесе удара, и душата ѝ беше изпълнена с враждебност. А те продължаваха: господин Семпак говореше, господин Плантаджинет-Бъкън и Катерин също, съпрузите Тамар слушаха с интерес (освен ако тя се преструваше чак толкова добре), Филип не изпускаше нито една дума и госпожица Фенимор попиваше всичко. Те можеха да продължат още с часове... с часове!

Госпожа Райландс измисли нещо. Измисли го в един миг. То проблесна в ума ѝ завършено и точно. Ще го поръча веднага щом отиде в Лондон и ще го донесе със себе си тука идущата зима. Масивен бронзов часовник, който да отива на голямата мастилница на масата. Той ще трябва да бие само веднъж на ден. На всеки двадесет и четири часа ще бие бавно, внушително, тежко — полунощ. Никога нещо друго. Полунощ. Или може би, за да им го набие в главите, четирнадесет или петнадесет пъти. Или двадесет и четири звучни и плътни удара. Часът за гасене на светлините. Защо никой не се е сетил за такива часовници преди? И понякога човек да може да го нагласи, а

понякога да го завърти назад или ако има някъде някое малко копче, което да може да натисне или да накара Филип да го натисне, без някой друг да го забележи, да го направи да не бие... Или да прати всичко по дяволите, като го накара да бие.

При обикновени обстоятелства бриджорите започваха да приключват играта, за да вървят да си лягат, още преди единадесет и половина, но тази вечер бриджът като че бе омагьосан. Той създаваше фон от приглушени звуци за големия разговор. Всички се надпреварваха там; това беше съвсем ясно: духовете се бяха разгорещили и играта продължаваше упорито с огромни лавини от наказания, които безкрайно увеличаваха пасива. Откъм госпожа Булис и лейди Гризуолд долитаха приглушени думи на остър спор. Всички бяха стигнали до неудържима омраза към партньора. На другата маса Джефри весело губеше срещу двойката Матисън, които водеха много прикрита игра, а Пъпи ставаше все по-язвително духовита. Кой седеше там, закрит от купата с рози? Господин Холбоулин, партньорът на госпожа Булис. Госпожа Райландс беше забравила тъкмо него, когато изброяваше гостите си на господин Плантаджинет-Бъкън. Защо всички винаги забравяха господин Холбоулин? Мисловният поток на госпожа Райландс се пресече. Тя си даде сметка, че нещо я е стиснало за бузите и гърлото, нещо, което, тя знаеше, трябва да превъзмогне, едно стягане на мускулите. Тя тъкмо навреме си ухапа пръста и възпря прозявката и тогава с голямо усилие се съсредоточи отново върху големия разговор. Сега говореше господин Семпак и й се стори, че говори така, сякаш в стаята няма никой друг освен лейди Катерин. Дали така й се струваше? Удивително беше как тези свършено различни хора се привличаха. А те безспорно се привличаха. Когато господин Семпак поглеждаше лейди Катерин, очите му блясваха.

Изумително беше господин Семпак да привлича коя да е жена. Беше толкова различен от Филип. Колко добре го беше описал господин Плантаджинет-Бъкън. Разбира се, сега, с фрак, не приличаше чак толкова на свободомислещ проповедник, но въпреки това беше невероятно недодялан. Господин Плантаджинет-Бъкън много остроумно се беше сетил за лорд Сесил. Господин Семпак наистина беше по-недодялан от лорд Сесил; много по-недодялан. Колко наблюдателен е господин Плантаджинет-Бъкън! И каква проникателност и интуиция от негова страна — нали е американец —

да го нарече Робърт Сесил! Недодялан ли? Да, господин Семпак беше най-недодяланият човек, когото беше виждала. Той стана чудовищен, когато се вгледа в него. Превърна се в черно петно на сцената и почти не приличаше на човешка фигура. Лактите и колената му ѝ напомняха крава, също както лактите и колената на Филип винаги ѝ напомняха котка. Замислената поза ѝ даваше възможност да разгледа крака му, увисналия далече напред крак, както беше седнал дълбоко в канапето. Беше праметнал крак върху крак и този, по-горният, като че беше протегнат за преглед. Той се поклащаше насам-натам, сякаш си просеше да го разкритикуват. Обувката му ѝ напомняше кораб за превоз на добитък, пригоден за пътническа служба. Чорапите му бяха се смъкнали на гънки върху глезените. Вероятно човекът, когото всички слушаха като оракул, досега не знаеше, че на света има жартиери. Оракул, който никога не е чувал за жартиери! Това беше напълно възможно. Мъжете са невероятно глупави — особено интелектуалните мъже — по отношение на всичко в света, което е от практическа важност. Не умеят да се възползват дори от това, което знаят, докато една жена умее да се възползува дори от онова, което не знае. Те не знаят кога да спрат. Или — изведнъж добави тя — спират прекалено рано. Над чорапа се виждаше ивица доста космата кожа, а над нея тънък ръб на егерово бельо. Небоядисано, чисто вълнено и малко орфано бельо. А Катерин го намира привлекателен!

Много вероятно, ако никой не се грижеше за Филип. Не, това беше невъзможно. Той беше като някакъв друг вид животно. Щеше да си дърпа чорапите нагоре инстинктивно.

С изражение на съсредоточено внимание госпожа Райландс загледа лицето на госта си. Никой не би се досетил по спокойния ѝ поглед, че разумът ѝ не работи и с него се разпорежда само едно дяволче.

Костите му — отбеляза това дяволче — направо вилнееха под кожата, когато говореше. Как можеше човек да нарече такива черти? Неправилни? Като с брадва изсечени? Все едно, че гледаш хубаво лице в криво огледало. Приличаше на една от тези скали, в които хората намират прилика с някакво лице. Имаше своеобразна сила, масивност. Брадичката. Това беше здрава брадичка, от тези брадички, които у някои хора достойно съперничат с бомбе на обувка.

Госпожа Райландс изпита за миг чувството, че заспива. За какво беше мислила? За брадичката му, за брадички и бомбета на обувки... Мисълта ѝ беше, че брадичката му прилича на бомбе на солидна обувка, не с остър връх. Всъщност беше двойна брадичка. Не двойна увиснала, не затлъстяла, а раздвоена встрани. „Цепнати“ ли ги наричаха? А за носа му можеше да се каже, че е хубав — различен от двете страни, но хубав и от едната, и от другата. Много волеви нос, но доста труден да се заключи нещо по него. И голям! Като носа на господин Гладстон към края на живота му. Защото носовете на хората растат — стават все по-дълги и по-дълги — цял живот. А този нос... докъде ли щеше да стигне? Имаше нещо замислено в тези хлътнали очи с надвиснали над тях вежди, а бръчиците правеха израза им благ и шеговит. Но защо никой не казва на такъв човек да си подстриже веждите? Не е необходимо да има такива вежди, съвсем не е необходимо. Несресани. Рошави. Отделни косми и по бузите. Лице, което трябва да се оплеви. Не ѝ се искаше да погледне ушите — беше я страх. Трябва да се заеме с него някоя жена. Но не Катерин. Това би било „Хубавицата и страшният звяр“. Колко безразсъдна е Катерин!... Винаги е била!

Гласът му не беше неприятен. Може би тъкмо гласът му привличаше Катерин.

Той казваше:

— Работа. Трябва да работим зарад работата, а щастието да бъде за нас като диво цветенце в полето. Някой ден хората ще отглеждат щастието си в градини, безброй видове прекрасни щастия, щастия в оранжерии, щастия през цялата година. Засега...

— Засега — повтори с назидателен тон лорд Тамар. Само тази дума. Той всъщност гледаше господин Семпак с уважение. Този човек привличаше и него. Емоционалният отклик на лейди Тамар бе също много убедителен.

Но за какво говореха те? За нейната градина? За щастие в саксийки, щастие, разсадено в лежи? Госпожа Райландс премигна, за да се увери, че е будна.

Настъпи смълчаване и тогава се обади господин Плантаджинет-Бъкън:

— Виждам, че целият ми живот е протекъл под знака на засега. Всичко е било засега... Живял ли съм? Вие ме карате да се питам.

Нима само съм пропилявал живота си, без да стигна по-далече от засега? — Той замълча и като че беше малко недоволен от това, което бе казал. — Всичко на вятъра! — въздъхна той.

Това прозвуча ужасно умно. И доста тъжно, по един блестящ начин. Но какво значеше, това беше съвсем друг въпрос. Тя отдавна беше загубила нишката. Глупава работа! Госпожа Райландс преодоля дрямката, за да се усмихне лъчезарно на господин Плантаджинет-Бъкн. Така или иначе, те като че ли стигаха до някакво заключение и тя сметна, че трябва всякак да го насърчи. После, взела внезапно решение, се изправи. Не можеше повече да търпи този разговор. В края на краищата това беше неин дом. Двете групи бриджори далече в другия край на стаята ѝ се притекоха на помощ, позакъснели като Блюхер^[1], но се притекоха.

— Манш! — провикна се Пъпи. — И двестате и петдесет ни спасяват във всеки случай! Добре изкарахме, драги партньоре!

Голямо раздвижване на столове. Бриджорите стават от местата си. Господин Плантаджинет-Бъкн също се изправя. И лейди Тамар се изправя. Всички си тръгват, слава богу! Филип съвсем без нужда води полковник Булис към питиетата на далечната маса. Господин Холбоулин тръгва подир полковник Булис, дискретно, но непоколебимо като поинтер подир шотландски териер. Изведнъж мъжете се сещат, че Пъпи иска чаша уиски, господин Холбоулин се дръпва настрана и полковник Булис сипва колкото ѝ се полага с такъв вид, сякаш е посегнал към табличката единствено с тази цел. Другата табличка? С другата табличка всичко е наред. Джефри сипва лимонада за лейди Катерин.

Сега му беше времето за домакинята да каже: „Тази вечер водихме чудесен разговор, господин Семпак. Вие сипете идеи, както елата цветен прашец.“

Беше намислила това в паузата след вечерята, когато всички жени казваха какво ли не за него. Той наистина сипеше идеи. Госпожа Райландс беше си го повторила няколко път, за да се увери, че още го помни. Но това, което каза, беше:

— Вие сипете цветен прашец, както елата сипе идеи. Надявам се, че ще спите добре, господин Семпак, и няма да чувате чак много морето.

Тя изрече малката си фраза доста бързо и механично, понеже я беше повтаряла твърде много, докосна костеливата му ръка, подари му най-сладката си усмивка и си тръгна, докато той ѝ се кланяше. В коридора даде воля на сдържаната прозявка и това блаженство малко остана да ѝ изкълчи изящната челюст.

Чак когато се събличаше, изведнъж си даде сметка какво беше казала. Не е възможно! Но беше сигурна напълно, че е било така. „Елата сипе идеи“ или каза „метлата...“? Как ли го е разбрал? Може би сега, с това безкрайно сериозно изражение на това безкрайно сериозно лице, той го повтаря горе в стаята си.

Дори да се разплачеше, нямаше надежда да накара Филип да разбере за кое се смее. Затова тя само се смееше и смееше. И тогава Филип я грабна в прегръдките си и я зацелува, зауспокоява и тя пророни една-две сълзи без никаква особена причина, а Филип бе толкова мил, настани я криво-ляво в леглото и тя заспа.

Последното нещо, което чу, бе Филип да се самоупреква:

— Трябвало е да те пратя по-рано да спиш, женчето ми. Съвсем си се изморила.

[1] Блюхер, фелдмаршал (1742–1819) — командуваш пруско-саксонските войски, разбил Наполеон при Ватерло (1815). ↑

IV

ВЕЛИКИЯТ ВЕК, КОЙТО ИДВА

На мнозина слушатели големият разговор, подхванат в Каза Тераджена от господин Семпак, щеше да се види много по-малко чудесен и оригинален, отколкото на госпожа Райландс и групата млади хора около нея. Защото в края на краищата той, кажи-речи, не беше нещо повече от изброяване и сглобяване на главните градивни предложения за уреждане на човешките дела, натрупали се в такова множество през последните няколко десетилетия. Той не се виждаше ни най-малко чудесен на господин Плантаджинет-Бъкн, макар и да си признаваше, че му е бил интересен и забавен. Господин Плантаджинет-Бъкн беше съвсем сигурен, че е чувал всичко това и преди, но, от друга страна, както повечето висококултурни и европеизирани американци, беше приучил себе си да гледа по този начин на всичко, леко да се усмихва и да дава това да се разбере мълком, със своеобразна подчертана дискретност. Знаеше, че ако има нещо забранено за американеца, то е да бъде наивен. За да запази своето положение, американецът не бива да допусне да го заподозрат в такова нещо. Не бива никога да бъде наивен, никога да не се изненадва, никога да не бъде искрен. Само с най-неотстъпна прикритост, най-настойчива уклончивост, с изтънчена изисканост, подкрепена с желязна решителност, и цинизъм, на който никога не липсва пълнота, може да се надява да докаже колко безкрайно далече е той както от дървената колиба в горски пуцинаци, така и от Белия дом, и да запази чувството на собствено достойнство сред префинеността на Европа.

Така господин Плантаджинет-Бъкн играеше ролята на не чак много необходим суфльор на господин Семпак, помагаше му дискретно в трудни моменти и отброяваше на пръсти доводите му с вид на човек, напълно готов за какво ли не.

Основният довод на господин Семпак, върху който бяха изградени всичките му други доводи, беше обобщаващото и необоримо изявление за преходната и краткотрайна природа на

институциите, обичаите и привичките, обноските, похватите и средствата, сред които живеят той и събеседниците му. И господин Семпак не само притежаваше способността да не е всъщност частица от всичко това самият той, да се пренася назад, преди те да са съществували, или напред, когато те ще са отминали, но да налага същото качество на относителна трайност върху мислите на слушателите си. Притежаваше качеството не толкова той да бъде скоропреходен, колкото да седи със слушателите си и да наблюдава как всичко друго минава край тях.

Човешкият ум се очертаваше като относително безсмъртен сред всичките мимолетни неща. Тази прекрасна къща се превръщаше в нещо като палатка, която ей сега ще бъде прибрана и отнесена, а прочутата градина — в огромен букет цветя, донесен от всички краища на земята само за да го погледат и да му се порадват за малко, а след това да повехне и да бъде разпръснат. Къщата бе построена около сарацинска стражева кула, послужила за стожер; навред, докъдето стигаха основите ѝ, затрупани отломки от полиран мрамор, бюстове и изпочупени провинциални статуи напомняха за римските ѝ предшественици, но щом ги допреше Семпак, тези мраморни богове и императори се превръщаха в купчина смет, останала от последния наемател, накъсани снимки и стари разписки. Виа Аурелиа прорязваше дълбоко землището между високи стени и при един мост, където градината минаваше през този исторически дол, някой беше сложил камък с надпис, за да напомня, че на една или друга официално установена дата тука е минал еди-кой си император и еди-кой си папа, Николо Макиавели и Наполеон Бонапарт. Тези видения едва ли изглеждаха по-далечни от записите в голямата подвързана с кожа Книга за посетителите в хола за предстоящи посещения, господин Гладстон и крал Едуард VII, австрийската императрица и господин Кейр Харди^[1].

От време на време при разни промени в градината бяха изравяли надгробни плочи, които са стояли край пътя. Една, надписана съвсем просто „Амена Луцина“ — само това и нищо повече, приличаше на нежна, току-що отронена въздишка. Госпожа Райландс я беше сложила изправена пак в оградено кътче с трева и пурпурни цветя. Хората говореха там за Луцина, сякаш тя все още можеше да ги чуе.

Всичко тръпнеше в очакване на по-нататъшни преобразования, защото италианците имаха грандиозен план да възкресят полузаличените следи на Виа Аурелия като съвременен автомобилен път — продължение на Гранд Горниш. Всичко минаваше оттук и всичко отминаваше: модното в живота и в дома, у хората, в схващанията; то като че ли наистина минаваше твърде бързо, ако времето се мереше с мащаба, приложим за тези полуизровени скелети на кроманьонци^[2] и грималдийци^[3], сложени сега грижливо под стъклени похлупаци в голямата пещера на Роше Руж, която едва се виждаше от прозорците на трапезарията. Тази огромна пещера бе още черна от пепелта на праисторически огньове, почти толкова явни, колкото следите от вчерашен пикник. Дори и странният предшественик на човека с грубо одяланите му с кремък колове беше тука онзиденшно явление. Неговите оръдия на труда бяха пръснати и останали в по-дълбоките наносни пластове в пещерата като играчки на някое току-що изпратено да спи дете. С един замах на голямата си ръка господин Семпак можеше да обхване цялото протежение на човешката история.

— Утопиите, казвате, отричат това, което е сега — рече господин Семпак. — Че и вчерашният и утрешният ден отричат това, което е сега.

Той накара госпожа Райландс да се почувствува като човек, стреснал се от сън в купе на експресен влак, което в съня си е виждал като къща.

Полковник Булис трябваше да чуе, че милата му Британска империя е просъществувала едва един човешки живот.

— Тя значително се разшири с идването на параходите — каза господин Семпак; — тя се крепи на параходите. Колко ли още ще трае параходът?

Преди парахода тя обхващала само смалилите се останки от империята на Джордж III. По-голямата част от Америка била загубена. Английското владичество в Индия било търговско владение, по-малко от една трета от сегашните му размери. Канада, Капщат били крайбрежни колонии.

Полковник Булис беше от тази разновидност англичани, които вярват като в един от черковните догмати, че английското знаме „не е отстъпвало хиляда години в бой и бури“ от 1800 година насам. Ако

някой му кажеше, че звездното щатско знаме е по-старо от английското, той би могъл да го убие. Империя на парахода! Ами Нелсън^[4] и бойният флот? Ами Източноиндийското дружество^[5]? Ами Рали^[6]? Ами битката при Ажанкур^[7]? За миг го облада желание да скочи и да убие господин Семпак, но тъкмо тогава даваше своя анонс, а човек трябва да върши най-важните неща на първо място.

И докато караше уважението към всичко признато за сила да заприлича на самоизмама на деца, твърде незрели още, за да си дадат сметка за реалността на силата, господин Семпак същевременно разви идеята за най-чудновати и най-дръзки нововъведения за начина на човешкия живот в кръга на това, което бе непосредствено осъществимо. В миналото човешкият род бил тласкан напред от промяната; сега му била дадена властта сам да прави промените. Той не проповядваше настъпването на Великия век — приемаше го като нещо естествено. Оставяше на скептика да докаже защо той няма да настъпи. Разглеждаше напредъка и задълбочаването на науката като нещо неизбежно. Засега толкова малко хора правят това. Напредъкът на науката можел да се забавя или ускорява, но как можело да се спре развитието ѝ? И как можело непостоянните прищевки на хорската глупост да устояват вечно на непоколебимия устрем към това непрекъснато растящо, непрекъснато задълбочаващо се просветление? У недодялания господин Семпак, седнал дълбоко в ниското канапе, нямаше никакво пророческо фантазьорство. Той караше другите да изглеждат фантазьори. Той просто молеше всички да бъдат логични.

За известно време разговорът се занимаваше с главните перспективи на това хилядолетие, което господин Семпак разглеждаше толкова спокойно като вероятно и може би неоспоримо постижение за злочестия и объркан човешки род. Той прояви безкрайно, вбесяващо търпение. Една вечер, така да се каже, в човешкия ум се родила мисълта сами да се разпореждаме със съдбините си. Имало ли е утопии преди дните на Платон? Господин Семпак не знаел. И представата за своеволни и съзидателни промени била все още чужда и непонятна за повечето хора. Намирали се предостатъчно такива, които могли да имат подобна представа не повече от тази на заек. Големите му сиви очи се поспряха за миг върху полковник Булис и замислено се насочиха към семейство Матисън.

— Въпросът е как да се справим с тях — помисли на глас госпожа Райландс, като проследи погледа на големите сиви очи.

— Те всички ще умрат — обади се лорд Тамар.

— И още колко ще се родят — каза Филип, следвайки собствените си мисли, без да долови за кого се отнасяха горните забележки.

— Човек не се съветва с котката, когато си сменя жилището — забеляза господин Семпак.

— Но дали такава потайност е точно това, което може да се нарече... демокрация? — попита господин Плантаджинет-Бъкн с престорен протест.

— Човек дори не изпъжда котката от стаята, когато обсъжда възнамеряваните промени — отговори господин Семпак и приключи с демокрацията.

Едва в днешните дни предстоящите намерения на човечеството ставали достатъчно ясни и пълни за нас, за да можем да мечтаем за някакво организирано и пълно усилие да ги осъществим. Ранните утопии никога не са претендирали да бъдат нещо повече от предложения. Твърде често смекчени с предразполагащ смях. Но през последните две столетия човешкото въображение стигнало до необятни свободи. Кроежите ни ставали все посмели и по-всестранни. Всеки интелигентен човек, лишен от мании, не можел да не вярва, че световно политическо единство е не само възможно, но и желателно. Всеки, който разбирал от тези въпроси, бил на път да си даде сметка, че светът има нужда само от един вид пари, а не толкова много валути, и щял да бъде безгранично по-богат и по-добре, ако се управлявал като единна икономическа система. Това били нови идеи, също както някога идеята за околосветско плаване била нова идея, но те се ширели, те щели да се разпространят.

— Обаче как ще се осъществят на дело? — запита младият мъж от Женева.

— Това ще дойде. Лабораторията, в която вие работите, е едва първата от многото. Обществото на народите е само първи проект за предварителен опит.

Лорд Тамар прояви пристрастно разположение към своето Общество на народите. Той го смятал за нещо повече от това.

Парламенти на нациите, каза господин Семпак, не водели към разрешаване загадката на войната. Всяко разногласие подновявало възможността да избухне война. Всеки траен мир в света е бил и занапред трябвало да бъде мир, поддържан от едно правителство. Когато хората говорили за „Pax Romana“^[8] и „Pax Britannica“^[9], те имали пред вид една върховна власт. Всяка върховна власт имала за предпоставка вътрешен мир; всеки вътрешен мир предполагал осъществена върховна власт. За „Pax Mundi“^[10] можело да има само една върховна власт. Било малко трудно за хора, израснали под знака на старите традиции на нацията и империята, да го разберат и да приемат последиците; но винаги имало идващо на смяна ново поколение, готово да погледне сериозно на новите идеи. Хората виждали историята в нова светлина и политическите им представи се прераждали. Пътят към този последен мир можел да бъде дълъг и труден, но не толкова дълъг и труден, както предполагали толкова много хора, забили нос във вестниците.

— Да можеше човек да го повярва... — въздъхна лейди Тамар.

Господин Семпак остави политиката и икономиката със сигурната си надежда за единна световна държава и единна световна търговия, изгряла благосклонно в интелектуалните им небеса, и заговори за отражението на научния ред в човешките дела върху индивидуалния живот. Удивително било, мислел си той, колко малко внимание обръщат хората на това, което им разкриват медицината, физиологията и психологията. Но тези неща стигали до тях само през мъглата на извращението така окарикатурени, че губели всякакво практическо значение, преобразени като глупави хрумвания на една класа чудновато надарени ексцентрици. Имало дълбока пропаст между човека на науката и обикновения човек — пресата. Така че общата маса не подозирала избавлението от болка и умора, притока на сила, регулирането на една или друга смущаваща функция или пречеща слабост, които би могла да ни предложи тази наука още сега.

Още по-малко би могла тя да си представи запасите от енергия и свобода, които ни предричат тези първи постигнати резултати. Съвременната психология, съвсем неподозирана от масите, подготвяла почва за образование, което щяло да освободи хората от тежкото бреме на обичайната и вродена самоизмама; тя откривала пътя към по-пълнокръвен и по-съдържателен обществен и политически живот.

Моралната атмосфера на света, също както и броят на населението и гладът на света се поддавали на регулиране — когато хората смятали за целесъобразно да ги регулират. За миг или два, докато господин Семпак говореше, на госпожа Райландс се стори, че в стаята са нахълтали духове — високи, внушителни, дружелюбни същества, предварили времето си на човек на бъдещето, щастливи, мъдри и могъщи. Те сякаш бяха дошли да посетят миналото в Каза Тераджена, както тя бе понякога посещавала костите на починалите в пещерите на Роше Руж. Защо бяха дошли в стаята? Дали защото тези дружелюбни и пряко заинтересувани посетители бяха рожби на мислите, които будеше този задълбочен разговор?

— Няма никаква неумолима необходимост човекът да се подлага на каквито и да било мъки — каза господин Семпак; — абсолютно никаква. Няма никакво безусловно основание всяко новородено дете да не се ражда щастливо за един живот, изпълнен с енергия, интерес и благополучие. И да има такова основание, аз не съм чул за подобна необходимост. Кажете ми каква е тя.

— Бомбачо е католик — каза господин Плантаджинет-Бъкън, като погледна през рамо, за да се увери, че в стаята нямаше слуги. — Той вярва, че е имало грехопадение.

— А ние вярваме ли? — попита господин Семпак.

Пъпи Кларджис с цигара в уста направи скришна гримаса на Джефри, но доктрината на грехопадението бе отмината без разисквания.

— Защо тогава никой не е щастлив сега? — попита госпожа Булис.

— Второстепенни причини — заяви господин Плантаджинет-Бъкън. — Може и да няма непреодолима пречка за един земен рай, но все пак трябва да намерим пътя към него.

— Това отнема много време — забеляза Филип.

— Всичко, което е по-дълго от един човешки живот, е много време — каза господин Семпак. — Но запомнете, че за всички практически цели, щом минете тази граница, няма срок, който да е много по-дълъг от всеки друг.

Господин Плантаджинет-Бъкън помисли за миг и се съгласи сърдечно, сякаш бе срещнал отдавна загубен приятел, но в първия

момент това се стори на госпожа Райландс като доста неприятен опит да обясни Айнщайн.

— Няма значение дали ще потрябват за това шест поколения или шестстотин — забеляза господин Плантаджинет-Бъкн.

— Освен за самите поколения — обади се Филип.

— Но кой иска този свят на дървени философи? — чу се възмутеният глас на Джефри.

— Например аз — отговори господин Семпак.

— Той би ме отегчил до смърт!

— Мнозина от нас са отегчени до влудяване от сегашното положение на нещата. И мнозина други ще стигнат до същото. Прогресът винаги е бил сражение на отегчените срещу доволните и безнадеждните. Ако ви харесва този свят с неговите болести и разочарования, неговият робски труд, домогвания и незадоволени нужди, безкрайните му разпри и безсмислена тирания и жестокост, дребнавостта на сегашните му занимания — толкова грозно противопоставени на безмилостното и страхотно насилие, към което той явно върви, ако ви харесва този свят, казвам ви: защитавайте го. Но аз искам да го оставя в миналото колкото мога по-пълно и колкото мога по-скоро, преди да се е превърнал в кошмар. И затова ще бъда против вас. Аз съм за прогреса. Аз вярвам в прогреса. Да работя за прогреса, за мен е най-реалното нещо в живота. Ако някой дойдеше да ме извести и ми кажеше с абсолютна убедителност за мен: „Това е то. Не може никога да стане по-добре“, не бих продължил да живея този живот и двадесет и четири часа.

Джефри като че ли нямаше готов отговор. На лицето му се изписа упоритото изражение на ученик, комуто четат морал. Този човек, да го вземат дяволите, умееше да говори. И се отпусна тъкмо на вечеря! Дълги изречения! Книжни изрази! Нямаше да има разлика, ако Филип беше довел някой уличен проповедник. Уличен проповедник — ето какво е той! Така трябва да го наречем! Джефри кимна, като човек, който иска да каже „Чували сме всичко това!“, и много делово посегна към маслото. Човек трябва да си похапне масълце, каквито глупости и да му разправят. Нима ще го карате да чака, докато свършат всички тия разглаголствувания, та да си вземе масло!

— Няма чак толкова много за какво да спорим в един свят, който може да ни подари такъв залез, какъвто имахме тази вечер, според

мене — каза господин Плантаджинет-Бъкн. — Тази просторна стая! И всичките тези прекрасни цветя!

— Но залези и цветя ще има в кой да е човешки свят — забеляза господин Семпак.

Господин Плантаджинет-Бъкн малко закъсня с отговора си, но той доведе до задълбочени философски спорове; господин Плантаджинет-Бъкн си го хареса и беше доволен.

— Но може би на един не чак толкова тъмен фон, че да можем да им се възхищаваме — каза той.

[1] Кейр Харди (1856–1915) — деятел на английското работническо движение, основател и лидер на независимата работническа партия. ↑

[2] Кроманьонци — предшественици на бялата раса (по името на пещерата Кроманьон, Франция, където са намерени останки от тях). ↑

[3] Грималдийци — от Грималди, генуезка династия, царувала в Монако до 1715 г. ↑

[4] Нелсън, адмирал (1758–1805) — прославен английски военачалник, разбил френския флот при Абукир (1798) и франко-испанския флот при Трафалгар (1805), където бил смъртно ранен. ↑

[5] Остиндийско дружество или „Джон Къмпани“ — голямо търговско д-во, съществувало от 1600 до 1958 г. ↑

[6] Рали, сър Уолтър (1552–1618) — военен, мореплавател, писател; обвинен в предателство и обезглавен. ↑

[7] Ажанкур, Сев. Франция — по време на Стогодишната война Хенри V Английски разгромява там френската армия (1415). ↑

[8] Pax Romana (лат.) — „Римски мир“, период на принудително наложен мир в Римската империя от Траян до н.е. ↑

[9] Pax Britannica (лат.) — подобен период в английската история. ↑

[10] Pax Mutidi (лат.) — световен мир. ↑

V

ПРЕДСТАВАТА ЗА „ЗАСЕГА“

След като се качиха от столовата горе, когато всички членове на компанията, които живееха с настоящето и бяха доволни от него — полковник Булис и жена му, семейство Матисън, Джефри и лейди Гризуолд, Пъпи и господин Холбоулин, — се отделиха и отидоха да потърсят щастие в бриджа, разговорът около господин Семпак за неговия бъдещ велик свят на мира, справедливостта и труда се насочи главно към пречките и затрудненията, които все още лишаваха хората от обещаните щедрости на живота. Постоянството на творческия му устрем изглеждаше на госпожа Райландс геройско, но с него се смесваше търпение, което за нея бе почти нечовешко.

— Във всичко това има елемент на време — каза господин Семпак. — В един вестник долу видях съобщение за конференция на някаква политическа организация, май беше Независимата лейбъристка партия, и тя приела за свой лозунг с голямо въодушевление „Социализъм в нашето време“. Във вестника беше напечатан с големи заглавни букви. Какво са искали да кажат с това? Празни приказки? Нещо, с което да привлекат младежта? Или истински план да променят този свят на конкуренцията, да променят духа му, заплетените му, неопределени и често непроследими методи за двадесет или тридесет години? Да завъртят на сто и осемдесет градуса общите насоки на биологията за такъв кратък срок? Да хванат за гушата природата и традицията и да победят от първото посягане? Малка групичка зле осведомени хора. Фантастично! Да повярваш, че е възможно да се победи тъй скоро, е също такъв абсурд, както да не вярваш в промяна изобщо.

От масата за бридж долетя далечен възглас: „Правилно! Правилно!“

— Внимавайте в картите, господин партньоре! — укори гласът на лейди Гризуолд.

Полковник Булис вече не се обади.

— И все пак всички тези промени ще бъдат извършени и може да бъдат извършени много по-скоро — сигурен сам, че ще бъдат извършени много по-скоро, — отколкото повечето от нас предполагат. Промените в хорските дела настъпват с едно ускорение.

Той продължи с тази негова разсъдъчност, която така озадачаващо се люшкаше между студена жестокост и героична непоколебимост. Светът не бил още готов да постигне по-съществените и по-големи промени. Знанието много се разширило, но то трябвало да стигне огромни размери и да се разпространи в огромни размери, преди да може да се борава с положението в такъв мащаб, че да се осъществи истински световен мир, световна икономическа система, всесветски дисциплиниран и просветен живот. Напредъкът на психологията напоследък бил много голям, но той бил все още само в началото си. Докато тя отиде още по-напред, не бихме могли да направим нищо друго, освен да размишляваме и предначертаваме развитието на политическия живот на човечеството и образованието и религиозното обучение, които да ни доведат до нова фаза. Имало един минимум време, необходим за всеки напредък в мисълта и знанието. Бихме могли да подпомогнем и да ускорим процеса до известна граница, но тази граница била определена. Докато това знание се намери и бъде изковано, ние ще сме работници без сечива, войници без оръжие. Засега...

— Лесно е за нас да седим тука и да имаме търпение, но какво ще кажете за миньора, свил се и мокър, на тъмно в задушния въздух, заплашен от локаут през май? — каза Филип.

— Не мога да му помогна — отвърна невъзмутимо господин Семпак.

— Не можете сега — настоя Филип.

— Бог знае дали мога да му помогна изобщо някога. Защо да се преструвам? Ако той обяви стачка, може да пратя малко пари, но това надали е помощ. Защо да се преструвам? Той няма полза от мене. Също както не бих могъл да помогна, ако сега предадяха по радиото съобщение... имате ли тука радио?

— В кухнята — каза госпожа Райландс. — Те обичат музика.

— ... че няколко кораба, пълни с хора, горят и потъват в Южния Атлантис. Никаква помощ не е възможна на това разстояние. Също както никой от нас не може да направи нищо за стотиците хиляди хора,

които в същия този миг умират от рак. Няма смисъл да се мисли за такива неща.

Изражението на лицето на господин Семпак почти не се промени. Може би в гласа да се беше промъкнало ехо от някаква въздишка.

— Няма смисъл да се вълнуваме от такива неща. Дори може да причини вреда. Раковото заболяване ще бъде премахнато от живота от спокойни, небързащи, упорити мъже и жени, сдържащи и потискащи всяка тръпка на чувство, в болници и лаборатории. И подтикът, който ще победи рака, няма да е състраданието или ужасът; той ще бъде любопитството да разбереш как и защо.

— А желанието да помогнеш? — подхвърли лорд Тамар.

— Като оправдание за това любопитство — каза господин Семпак, — но не като подтик. Състраданието никога не е създавало добър лекар, любовта никога не е създавала добър поет. Желанието да помогнеш никога не е направило някое откритие.

— Но този миньор... — заговори Филип и по присъщия му обичай остави изречението недовършено.

— Миньорът е притиснат между пластове в света на схващанията също както в мината. Ние не можем да отидем и да вдигнем пластове от него изведнъж, в едно мигновение. Той трябва да доведе докрай борбата си със собственика на мината, който е също толкова сяп. По свой начин. Който е, поне физически, признавам го, много по-лек начин.

Тревожният поглед на Филип се спря за миг върху хубавата му жена.

— За миньорите животът е непоносим, собствениците на мините се лакомят не само за онова, което притежават, а за повече; по-младите лейбъристи искат да объркат положението с обща стачка и устрем към онова, което те наричат социална революция.

— Какво точно разбират под това? — попита лорд Тамар.

— Нищо точно. Левичарите са си втълпили, че социалното недоволство само по себе си е творческа движеща сила. Но не е. Възмущението никога не е родило добра революция и никога още не съм чувал за добра вечеря, сготвена от изгладнял готвач. Всичко, което тези смутове могат да направят, е да облекчат или да засилят натиска върху миньорите и да увеличат или намалят съвършено ненужното им

подчинение на собствениците на въглища... с цената на неизвестно количество обща дезорганизация и загуби. Лично аз съчувствувам на миньорите, пресмятам двадесет и пет на сто върху платеното от мен за въглища и прашам тази сума на тях. Но не храня никакви лъжливи илюзии относно тази борба. Няма решение за всички тези разправи и страсти. Това е само даване на кучета. Преди да се сложи край на това потене на работници в мрака, умовете на хората трябва да се нагодят за нови схващания. Хората трябва да разберат, че добиването на въглища е обществена нужда и услуга, както пътищата и пощите. Услуга, която трябва да се заплаща и за която трябва да се полагат грижи. Всеки печели, ако има евтини и достъпни въглища. Концесиите за каменовъглени мини са остарели както таксата за правоползуване на пътища. Един ден на всекиго ще стане ясно, както то е ясно сега за кой да е добре осведомен човек, че ако държавата плаща всички разноски за експлоатиране на въглищата в страната и ги дава на цени като, да кажем, десет шилинга тонът, стимулът за всякакъв вид производство ще бъде толкова голям, искам да кажа, увеличението на облагаемите произведения ще бъде толкова голямо, че ще дава доход, много голям доход, на обществото като цяло. Миньорите ще станат обществена сила като бреговата охрана или пожарникарите.

— Вие смятате, че това е възможно? — попита Филип.

— Напълно. То е ясно. Но не е ясно за всекиго. Човек трябва да си даде сметка за разни факти и възможности. Въображението на хората трябва да се разпали и да се поддържа разпалено. Някаква спъваща злоба във всички ни... — Господин Семпак замълча. Той никога не довършваше изречение, когато това не беше нужно.

— Но добиването на въглища не се ограничава с нуждите на страната, където те се добиват — каза Филип. — Има и износна търговия.

— Кое то обърна въпроса съвсем наопаки — забеляза лорд Тамар.

— Когато подпомагате износа на въглища от Англия, подпомагате промишлената конкуренция в чужбина — каза Филип.

— Точно така. Докато продължаваме да водим икономическия живот на света в тези килийки и чекмедженца, които наричаме суверенни държави — отговори господин Семпак, — не ще можем да се справим с никой от тези други въпроси. Само временни и частични решения.

— До края на хилядолетието — промълви Филип.

— Докато се развидели повече — рече Семпак и добави замислено: — И се развиделява. Може би не от ден на ден, но от година на година.

Те продължиха да говорят за нравственото възпитание, което било необходимо, щом се налага съвременните общества да нагодят икономическия си живот към по-големите и по-уеднаквени методи, възможности за каквито възниквали навред, и когато говореха за това, господин Семпак накара съвременните училища и колежи да им се видят по-временни и по-преходни дори от железниците и фабриките. Отвъд прозирните им и чезнещи очертания той им нарисува видение на широк, свободен и деен живот за цялото човечество. На преден план — бъркотии, спречквания, загуби, безразсъдства, възможни войни и разрушения; по склоновете отвъд — обещания и събираща се групичка на просветените, които търсят и анализират, които скоро ще съставят план и ще започнат да прилагат нови методи и ново обучение. Нищо на света не било толкова важно, колкото умствените разработки, постижения и разпространяване на знанията на тези творчески личности, които не бивало да бъдат карани да бързат, но които много лесно можело да бъдат забавени, а без тези хора, освен съвсем случайно, не могло да се постигне нищо. Къде е ясното, лесносмилаемо обсъждане, необходимо, за да се освободят умовете от хиляди текущи мании и ограничения? Къде са училищата на новото време? Още ги нямало. Къде са могъщите армии от изследователи? Нищо нямало засега, освен любителски отряди, които блуждаели в пустошта и случайно се натъквали на едно или друго.

Себеоткриването, взаимното откриване на тези, от които се състояло това просветено малцинство, стана главна тема. Те изпъквали. Засега изпъквали само за самите тях. Борели се срещу природата вътрешно, в себе си, и извън. Борели се срещу безпросветността в тях си и около тях. Големите фрази останаха да стърчат в спомените на госпожа Райландс за този разговор като големи кристали в някоя скала:

„Огромните недомислия на човечеството...“

„Подсъзнателното извъртане и отбягване...“

„Леснотата, с която се разсейваме...“

„Склонността на човешкия ум да схваща, да се съгласява, а след това да пренебрегва; да разбира и въпреки това да губи интерес и да се отказва, преди самата мисъл за превръщане в действие да...“

„Ужасът от изолация поради несигурността, поражда от стадното чувство. Ние се мъчим да се заразим от всяка епидемия на заблуждения, от страх да не бием на очи...“

„Умове, диви като зайци и като тях готови да се спотаят...“

— Когато искаме да тръгнат на лов в глутница — беше подсказал на това място господин Плантаджинет-Бъкн.

„Склонността на всичко човешко да се разгорещява и при всеки незначителен спор да причинява болка, която веднага убива всички пошироки интереси, засегнати...“

Големият разговор бе продължил да прескача от мисъл на мисъл и да се връща непрекъснато към понятието, което се изразява с думата „засега“. Дотолкова, доколкото те можеха да видят ясно живота, светът преставаше да бъде дом и се превръщаше само в място за изграждане на дом. На което сме се настанили временно. Неспособни още да заживеем пълен и цялостен живот.

Понеже нищо не било наред, нищо не било напълно правилно. Били сме живели условно. Нямало установено мерило за икономическа стойност; трябвало да живеем без мерила. Дори ако крадем, девизът ни бил: „Каквото намерим, е наше.“ Сметнем ли, че ни плащат повече от полагаемото се, кому можем да върнем надвзетото? Речем ли да се откажем от всичко, то щяло да изчезне като капка в жадния океан от зле платените и непроизводителните. Били сме оправдани да приемем живота, какъвто го намерим; в замяна, ако имаме времето и свободата, били сме длъжни да правим всичко по силите си да разширяваме знанието и да ускорим настъпването на великите дни на общия световен ред, всемирна правда, истинската цивилизация, съвършения живот, дните, които ще оправдаят Мъченичеството на човека. По много въпроси все още не сме знаели кое е право и кое криво. Не сме толкова живели, колкото спорели и грешили. Цялата област на половите отношения например била все още горски дебри, неизследвана; бродели сме в нея слепешком, водени от инстинкта. Вървели сме по такива пътеки, каквито сме намирали, без да можем да кажем дали са били отъпкани от хора или зверове. Не сме могли да кажем дали ще ни изведат на открито или по околен път

до някое леговище. Вървели сме по тях или не сме им се доверявали и сме си пробивали път през трънаците.

— Но от време на време зърваме по някоя звезда! — каза господин Плантаджинет-Бъкън (най-хубавата ми забележка тази вечер, помисли си той).

— Или някоя светулка — обади се лейди Катерин.

Психологът, физиологът щели да разчистят тази джунгла след време.

Какви ли не прекрасни и великолепни неща можело да се срещнат на този свят. (Големите очи на господин Семпак се спряха върху лейди Катерин.) Но те се срещали случайно; те не могли да дадат цялостен живот. Не можело да вземеш един живот или няколко живота и да им създадеш съвършено съществуване, откъснати и усамотени, в блъскащ се слепешком свят. Човекът бил обществено животно и те не могли да бъдат богове в Италия, докато останел и един-единствен сакат в Китай или Перу; човек не можел да бъде джентълмен във всяко отношение, докато и един-единствен ниско платен миньор проклинал възглицата, които вадел за него. Най-много, което човек можел да направи, за да стигне до съвършенството в живота сега, било да работи за бъдното величие. И да не се тревожи чак толкова много за случайните си грешки, за случайните си отклонения от правия път.

— Работа — рече той и се замисли. — Трябва да работим заради работата и да приемем, че щастието е полско цветенце, каквото си е. Някой ден хората ще отглеждат щастието си в градини, най-различни прекрасни щастия, щастия, отгледани в оранжерии, щастия през цялата година. Такива неща не са за нас. Те ще дойдат. Засега...

— Засега — откликна лорд Тамар.

Настъпи тази пауза, тъкмо преди да се обади госпожа Райландс.

И именно тогава господин Плантаджинет-Бъкън направи своята доста тъжна малка равностметка, както той разбираше същината на всичко това, изречена с неговия много въздържан и дисциплиниран смях, весел, без да е вулгарен:

— Виждам, че в целия ми живот всичко е било само засега. Засега. Дали съм живял? — Той сви рамене и разпери ръце. — Не, само съм прекарвал времето си засега.

И този път по изключение собствената му весела забележка рикошира и бодна самия него. Но тя не беше достатъчно искрена, за да завърши с нея. Незадоволителна.

— Eheul Fugaces^[1]! — с въздишка отрони той. Една безспорно елегантна допълнителна мисъл. Макар че някоя гръцка сентенция щеше да бъде по-добре. Или нещо малко по-непознато. Но пък хората толкова често не схващаха най-същественото, ако беше на гръцки или не банално. А освен другото не беше успял в момента да се сети за нещо гръцко или не банално. Трябва винаги да се прибегва до компромис. Компромис. Засега.

Той се задълбочи в мислите си и не чу нищо от забележителното пожелание за лека нощ, отправено от госпожа Райландс към господин Семпак.

Доста дълго господин Плантаджинет-Бъкн седя на леглото в очарователната си стая в кулата, без да се съблече, умислен, обзет от съвсем необичайно недоволство към себе си въпреки прекрасните гледки на юг, север, изток и запад пред него, брега и планините и очертанията на дървета. Обичаше да мисли за съществуването си като за нещо много свършено, изискано, издържано и беше огорчен от собствената си духовитост за „прекарването на живота засега“. Това се преплиташе с друга нова и неприятна мисъл, че ако изискаността ти е ефективна или дори забележителна, тя не може всъщност да бъде изисканост. Някои от тези европейци постигаха своеобразна непреднамереност в изискаността си. Караха те да се съмняваш в нея. Трябва ли човек да отиде дотам, че да кара хората да се съмняват в нея? Има ли такова нещо като *натрапчива* изисканост?

След малко господин Плантаджинет-Бъкн стана и се загледа в огледалото, като променяше ъгъла на зрението, докато най-последно сериозно си отправи влюбен поглед през рамо. Разпери ръце, своите много забележителни бели ръце. След това се завъртя на пръстите на единия крак и накрая застана в замислена поза със скръстени ръце, сякаш се съветваше с брилянтния си пръстен.

Той сравняваше себе си с господин Семпак. Бореше се с объркващите го възможности в излагането на най-голи факти и мнения да се крие по-неуловима изтънченост, отколкото бе подозирал досега, както и нещо стилно в материален образ, който изглежда като захвърлен на бунище от някоя талига.

Недоволството му се изостри.

— Малък празноглавец! — каза той на елегантната фигура в огледалото. Изражението ѝ остана враждебно. Той се принизи до грубост.

— Хапльо! — рече той.

Господин Плантаджинет-Бъкън рязко обърна гръб на огледалото и започна да се съблича, методично, както му беше обичаят.

[1] „Eheul Fugaces!“ (лат.) — цитат от Хораций, пълният текст: „Eheul Fugaces labuntur anni.“ — „Уви, бързо отминават годините.“ [↑](#)

VI

РАЗМИШЛЕНИЯ В ГОЛЯМОТО ЛЕГЛО

На другата сутрин госпожа Райландс можеше по-добре да прецени големия разговор и всичко вложено в него. Беше в леглото и размишляваше, посрбвайки сутрешния си чай, а разговорът ѝ се виждаше, също както ѝ се беше виждал, преди да я беше завладяла умората, много хубав и безкрайно интересен — за Филип и за всички. Беше забравила последната фаза и ужасните неща, които бе мислила за господин Семпак, и си спомняше само сполучливия плагиат от господин Плантаджинет-Бъкн за „катедралата от идеи“. Той наистина приличаше на голяма катедрала в спомените ѝ. Беше я накарал да си легне капнала наистина, но дали заслужава нещо да го изживееш, ако не те изтощи. Той беше поразвял Филип. Проклетото ѝ объркване беше се изпарило от ума ѝ като нещо сънувано между съня и събуждането.

Беше невъзможно, както тя откри, да си спомни как бе протекъл разговорът, но сега това едва ли имаше значение. Истинската стойност на един разговор не се състои в това как протича, а какво от него остава в паметта ти, което може да е една от причините диалозите да са толкова отегчителни за четене в книгите. Дори Платон е отегчителен. Джоуетовият Платон^[1] е бил едно от най-големите разочарования в живота ѝ. Спомняше си как беше взела томчето с „Пир“ от библиотеката на баща си и се бори с него, покатерила се на ябълката. Беше очаквала нещо като торба с невъобразими скъпоценности. Във всеки разговор много от казаното наподобява теления скелет за някакъв модел, който за щастие се забравя, щом бъде покрит с глина. Но това, което бе останало от миналата вечер, бе постройка, понятна и просторна в незавършените си очертания, в която — госпожа Райландс го чувствуваше — умът ѝ би могъл да блуждае много приятно и с голяма полза, когато беше разположена за това. И в тази постройка умът на Филип може би блуждаеше в същия миг.

Тази сутрин обаче тя нямаше достатъчно сили за подобни изследвания. Одобряваше големия разговор и го благославяше и чувствуваше, че е добавил много нещо към живота ѝ. Но го оглеждаше само отвън. Главното в съзнанието ѝ беше това, че ѝ е много хубаво, и нямаше намерение да става. Щеше да лежи и да мисли. Но засега като че ли у нея щяха да възникват само чисти мисли, без да бъдат осквернени с каквито и да било подробности. Беше ѝ много хубаво, подпряна с възглавници в широкото легло.

А и самата тя, ако бе могла да се види, беше много хубава. С копчинена дрешка в малко по-подчертан сапфирен цвят, който изпъкваше под дантелената кувертюра. Поръбена с бели кожи. Разрошената коса я правеше да прилича на много привлекателно, но доста крехко момченце. Голям балдахин, крепен от украсени с резба дървени стълбове, правеше всичко възможно да подчертае колко важна е господарката на Каза Тераджена. Тоалетката с нейните принадлежности от сребро и блестящ емайл, и кристал и цветно стъкло подсилваха мисълта, че колкото и дребна да се случеше господарката, спалнята ѝ беше длъжна да се отнася към нея като към нещо по-голямо от всички милостиви господарки. Завесите на югоизточния прозорец все още не пропускаха слънчевата светлина, но западният беше широко отворен и през него се виждаха наблизко една пиния и скалист нос, а в далечината — огреният от слънце френски бряг и Ментон и Кап Мартен.

Денят беше чудесен, но не убедително чудесен. Над морето се извисяваше дълга редица пухкави облачета и все пак може би коварни облачета, които нещо си шушукаха. Но в този приятен климат подобни заговори рядко носеха успех.

Тя нямаше да слезе долу за закуска; всъщност нямаше намерение да слезе до обяд. Използуваше в пълна мяра състоянието си, за да мързелува колкото си ще, да си позволява всичко, каквото ѝ прави удоволствие, да лежи и да си играе с мислите си. Или да дреме, ако ѝ се доцеше. Филип и Катерин, Джефри и милата госпожица Фенимор и всички, да не говорим за майордома Бомбачо и любимият му сутрешен слуга, щяха да се погрижат всички да получат кафе и чай, и топли хлебчета, и яйца с бекон, плодове и мармалад — всеки според нуждите си. Всички ще се грижат един за друг, а Бомбачо за всички тях. Само

да мисли. Няма да насилва ума, нито ще измисля нещо, а само ще остави мислите си да текат.

Тези първи крачки към майчинство, за които феминистите и сериозните стари моми вдигат толкова шум, съвсем не се оказаха толкова ужасно изпитание, за каквото се беше приготвила. Меките гънки на лениво благополучие сякаш я обгръщаха от всички страни.

В края на краищата да раждаш наследници на райландсовските милиони беше много лесно и приятно нещо на този свят. Човек би казал, че може би е прекалено лесно и приятно, ако се вземе под внимание възнаграждението. Спокойно. Безметежно. Да живееш под акомпанимента на тихо ромолене. Тя си спомни нещо, което веднъж бе казала съсекската ѝ леля, леля Джанет Николас, родовитата леля Джанет: „Това те кара да се чувствуваш все по-малко и по-малко като шумен курорт и все повече и повече като хълмисто пасище, като Даунс.“ Даунс^[2], милият дремлив Даунс, огрян от лятно слънце! Мъничките камбанки в тревата. Мекото жужене на пчели. Спокойствие на тялото и душата. И въпреки всичко можеш да си мислиш ясно и приятно както винаги. Или поне ти се струва, че мислиш.

Тя имаше намерение — то в никой случай не я задължаваше — сега, след като свърши да разсъждава колко ѝ е хубаво, да поблуждае с мислите си из коридорите и верандите на снощния разговор, но вместо това се улови, че мисли ту за едното, ту за другото от две занимавали я вече по-определени неща. Едното беше Филип и неговият интерес към разговора, а другото, което би следвало да бъде някак си съвсем далече от него и въпреки това тази сутрин сякаш следваше като сянка мисълта ѝ за него, беше ГЛУПЦИТЕ.

Интересът на Филип към това разискване беше я изненадал и все пак той бе само последният факт, завършващ нещо, което за известно кратко време не ѝ излизаше от ума. Беше убедена — а тя е била винаги убедена, — че Филип има много жив и гъвкав ум, ум благороден и с безгранични възможности, но щом се свързе от възбудата и изумлението, събудени от чудесния брак, който я изтръгна от бащиния ѝ пасторски дом в Хампшър, за да стане господарка на три прекрасни имения, и започна наистина да гледа на Филип като на човешко същество, а не като на бог на любовта, тя долови известна ограниченост на интелектуалния му арсенал. Явно той не беше чел, кажи-речи, нищо, което имаше и най-малко значение на тоя свят; беше

минал през образователните пещи на Итън и прекарал една година в Оксфорд преди войната, без да остане по него каквато и да било следа от сериозни знания. Миризмата на интелектуалния пожар не бе го засегнала. Нито един косъм на главата му не беше опърлен от него. Той беше изумително безизразен и безсловесен. Ако знаеше английски, по една или друга причина се правеше, че не го знае. А книга отваряше толкова често, колкото често взимаше някакво лекарство, сиреч никога.

И все пак, изглежда, знаеше доста неща и тя безспир откриваше, че трябва да го признае не само за по-умен, но и по-добре осведомен от нея. Може да бе чел малко, но бе научил много. И, както казваха, е бил добър войник под заповедите на фелдмаршал Алънби^[3], особено в Ориента. Въпреки младостта му, войниците с радост му се подчинявали. И въпреки неговата мълчаливост, мнозина интелигентни хора го уважаваха. Господин Плантаджинет-Бъкън и господин Семпак не проявяваха нито пренебрежение, нито съжаление към редките му забележки. Те не бяха чести, но бяха логични. Той ръководеше или поне помагаше в ръководенето на операции, които все още й бяха крайно неясни — операции, както беше разбрала, свързани главно със стомана. Когато влезеше в парламента (а той си пазеше изборителната колегия в Силхом за тази цел), щеше, тя беше сигурна, да бъде доста добър член на парламента. И все пак — тя го знаеше и въпреки това вътрешно се бореше против това признание — нещичко му липсваше. Енергичност, широта на погледа. Умът му отказваше да воюва и в най-добрите случаи беше сдържан и се ограничаваше с коментари. Милият и прекрасен Филип! Беше ли измяна да мисли такива неща? Беше ли измяна да иска той да е свършен?

Нейните близки бяха от старо семейство уиги с традиции на интелектуална предприемчивост. Тя имаше братовчеди университетски професори, а в техния дом, разположен толкова близо и удобно до Оксфорд, всички много четяха и имаха отношение към поезия и живопис. Беше слушала интересни разговори още преди да навърши петнадесет години. Не беше винаги разбирала, но беше слушала трезво. Сраснала се бе с представата, че има нещо твърде желателно, което човек извлича от световната литература, което се вдъхва неусетно от великата музика и от всякакви обичани и почитани красиви неща. Това нещо изискваше често проникателно мислене, съзнателно мислене и наред с това човек добиваше цялостно знание.

То беше една вътрешна и духовна благодат, това нещо, което бе необходимо, за да придаде стойност на големите, хубави и чудно съдържателни неща в живота. Тя беше не толкова окончателно оформила тези схващания, колкото установила безспорното им съществуване в ума ѝ. И когато цялата буря на запознанството с този чудесен, мил Филип, на привличането и ухажването му, омъжването за него, за да стане най-щастливата от младите жени, беше стихнала, тя се изправяше пред тези вкоренени у нея схващания за ценности, които я караха да размишлява за всичко постигнато.

Тук, в центъра на нейния свят, царуваше този бог-слънце, този скъп приятел и любим, енергичен, сдържано доволен, който с такава очарователна гордост и такава очарователна скромност я водеше в домовете на своите отци, даряваше я, показваше я; и въпреки това, както свикваше с този живот с всеки следващ ден и започваше да си дава сметка какво представляват навикът и обичаите, интересите и забавленията, у нея се надигаше този шепот на недоволство, тази бунтовна мисъл, че все пак нещо липсва.

Животът ѝ бе тъй богат, свободен и пищен в сравнение с всичко, на което би могла да се надява в разумни рамки; затова дори и в мисълта, че е и доста повърхностен, като че се долавяше нотка на неблагодарност.

Болката не беше в това, че този живот, който я беше направил гранд-дама, не беше достатъчен за нея. Беше щастлива жена. Тя преценяваше себе си с умереност и невзискателност. Никога не бе могла да реши дали е малко по-умна от средното равнище или малко по-глупава; беше склонна да приеме и двете. Въпросът не беше как този нов живот подходеше на нея, а как подходеше на Филип. Работата беше там, че някак не беше достатъчно добър за Филип. И ако това не беше парадокс, като че ли самият Филип не беше още достатъчно добър за себе си.

А още по-неясно и недоловимо бе обзелото я напоследък усещане на факта, че самият Филип някак разбира, че не е напълно добър за себе си. Това ново чувство сякаш проникна в миналото и обясни защо Филип се беше изтръгнал от света на будни и блестящи жени и избрал не друга, а нея. Защото това, което за нея е било един вид ученическа слава за знание и схватливост, на него може да му се бе сторило, че обещава това, което би запълнило преследващата го и

въпреки това недоловима липса. Вместо което — помисли си тя — тук, в това почти царствено жилище, беше му подарила свежия пламък на любовта, обожанието, осезаеми, но осезаеми както сълзите и лунната светлина, а сега и това обещание да му роди дете.

Дали беше забравил в тази нова фаза на благодарно покровителство каква нужда ги беше събрала в самото начало?

Съвсем наскоро и след като и двамата са били напълно слепи в това отношение, беше открила тези интуитивни търсения на нещо повече от текущите интереси на неговото щастливо и здраво всекидневие. Той задаваше разни въпроси. Но ги задаваше така, сякаш беше забранил за нейното съществуване. Например доста подчертано го тревожеше въпросът за възможната стачка на въглекопачите в Англия. С изумление тя си даде сметка колко дълбоко го интересува това. Доколкото знаеше, Райландсовите милиони до голяма степен зависеха от въглищата, но неговият интерес — беше сигурна — не почиваше върху никакви лични съображения.

Освен въпроса за миньорите имаше и нещо друго. Той се безпокоеше за Англия. Първо си беше помислила, че както почти всички от неговата класа, приема империята и обществената система и така нататък като неща, които се разбират от само себе си, а тайните пътища на логиката ѝ, спомените за разговори на бащината трапеза, малко го излагаха — да разглежда такива несигурни неща като елементарни и непроменими. Но сега — тя долавяше — Филип започваше да си изяснява тези лишени от здрава основа понятия. Преди около една седмица бе имало малко, хвърлящо светлина пререкание с полковник Булис, вечерта, когато той пристигна.

Филип някога не спореше; съвсем не умееше да води спор. Но можеше изведнъж да зададе някой дълбокомислен въпрос и да приеме отговора ви, за да го предъвка на спокойствие. Или подхвърляше забележки, подобни на ултиматуми, няколко дни или седмици след като сте отговорили на въпросите му. И един-два от тези негови редки въпроси бяха отправени тази вечер към полковник Булис.

— Каква е цялата тая работа за британските фашисти? — попита Филип ненадейно.

— А! — рече полковник Булис и събра сили. — Много необходима организация!

Филип бе продължил с търпеливо-въпросителен тон.

— Пат ври и кипи в тая работа — беше обяснила милата госпожа Булис по своя простоват и обезоръжаващ начин.

Картината на тази сцена изпъкна отново пред госпожа Райландс. Вечерта бяха прекарвали само четиримата: полковникът и жена му бяха дошли първи от сегашните гости. Тя си спомни лицето на полковник Булис. Приличаше на рошав фокстериер. Не, имаше повече вид на белгийски грифон — с този голям монокул напомняше най-много едноок белгийски грифон. Колко странно е, изглежда, да си симпатична, дребна, възглушава женичка като госпожа Булис и да си омъжена за такъв мъж, подобен на куче! При тази мисъл госпожа Райландс се размърда неспокойно под дантелената кувертюра. Той говори тогава за опасностите от комунизма в Англия, за нарастващото неподчинение на работниците, за московското злато и съществуващата необходимост „да се обуздаят болшевиките“. Всичко това с изречения, подобни на кучешки лай. Не си спомняше много ясно какво бе казал; звучеше й като глупости от вестник „Дейли Мейл“. Наистина. Това, което си спомняше, беше сериозното лице на Филип — изведнъж тя го почувствува отново, сякаш никога не беше го виждала или чувствувала преди, колко фин беше той и как почти до болка го обичаше.

— Искате да кажете, че бихте желали да предизвикате сега една обща стачка? И да смачкате профсъюзите?

— Да ги поставим на мястото им.

— Но ако прибегнете до „твърдост“... ако Джойнсън-Хикс и фашистките му съмишленици в кабинета и вашата група от „Дейли Мейл“ и „Морнинг Поуст“ успеете да спечелите борбата и унижите и биете работниците, и разцепите Англия на два лагера.

Изречението се видя на Филип твърде заплетено и той не го довърши.

— Колко работници ще бъдат бити от вас? — попита той. — Колко членове имат профсъюзите?

Полковник Булис, изглежда, не знаеше.

— Няколко милиона? Англичани?

— Жертви, залъгвани от Москва! — каза полковник Булис. — Жертви, залъгвани от Москва!

— Ще дойде ден — добави упорито полковник Булис, — когато ще ни бъдат благодарни за урока... благодарни.

Филип го пообмисли тогава за миг и след това с дълбока въздишка рече:

— Ах, хайде да си лягаме! — И на нея ѝ се стори, че никога още не е чувала тези четири думи, употребени с толкова определено намерение да нарекат някого „глупак“.

А след това дойде в нейната стая, все още мрачно замислен. Целуна я за лека нощ някак безразлично и остава за малко съвсем безмълвен пред отворения прозорец, загледан в звездната светлина.

— Не ги разбирам тия работи — каза той най-после толкова на себе си, колкото и на нея. — Не разбирам какво става сега и от известно време насам. Тия глупости за британските фашисти и така нататък... Интересно, дали изобщо някой ги разбира? Тия трудещи се... работното им време и животът им, какво са готови да търпят и какво не. Всичко това... са неща, от които нищо не разбирам.

Той помълча.

— Надниците са намалени. Сега безработицата расте ли, расте.

— Изглежда, никой не знае. — Това прозвуча като въздишка.

— Ами ако те направят всичко на пух и прах...

След това излезе с котешките си стъпки, беззвучно; само бравата на вратата тихичко щракна.

Недоумяващият Филип!

Будещият недоумение Филип!

Тя погледна сега прозореца, пред който беше стоял и се замисли как би могла да му помогне. Той представляваше най-трудният, най-голям проблем, пред който се беше изправяла. Тази обществена борба, надвиснала над Англия, беше се надигнала незабелязано за нея, докато тя се беше отдавала изцяло на любовта. Тя не знаеше никакви подробности за субсидиите и компромисите, свързани с въглищата, довели до сегашното положение, от което всички започваха да се плашат. Всичко това беше станало неочаквано, доколкото знаеше, за година — година и нещо. И ето сега тя не можеше да помогне на мъжа си. Нямаше смисъл да му додява с въпроси, на които липсваше осведоменост. Ще трябва да чете, ще трябва да узнае, преди да заговори с него.

Беше странно, но характерно за Филип как се беше вкопчил в господин Семпак при семейство Фортескю в Рокбрюн и го довел тук без никакви обяснения. Тя се досещаше, че господин Семпак бе

говорил в Рокбрюн за въглицата и работната ръка. В постъпките на Филип имаше нещо инстинктивно и необяснимо; той като че ли вършеше всичко без определен повод; беше почувствувал нужда от разговор, както куче изпитва понякога нужда от трева и жадно се нахвърля на нея. Но тя се упрекваше, че го е оставила сам да открие тази нужда.

Разговор. Това — помисли си госпожа Райландс — е било едно от важните неща, липсвали през първите месеци на семейния им живот. Тази сутрин ѝ беше напълно ясно, че такъв широк и свободен живот, както нейният и на Филип тук в Каза Тераджена, нямаше право на съществуване без непрекъснат поток от открито и задълбочено беседване.

Това беше окончателната формулировка на нещо, което бе назрявало в ума ѝ от първия миг, когато я бяха заобиколили красотата и удобствата на този италиански дворец. От самото начало в съзнанието ѝ се беше надигало едва доловимо недоволство — недоволство, за което понякога споменаваеше като неин „социализъм“. Тя смекчаваше това недоволство с непрекъснатата, безкрайна наслада от този нов живот, като убеждаваше себе си, че на хората се дават тези великолепни домове и омайни градини, и десетки слуги и градинари, и просторни прекрасни стаи с лъчезарни гледки на залежи с галеща слънчева светлина крайбрежия, за да могат те да водят красив живот, който да служи за пример и да обогатява целия свят. Защото роклите и обстановката, изяществото и хармонията на живота в Каза Тераджена в края на краищата се отразяват в красота и по-добър живот надолу по всичките стъпала на обществената стълба. Никоя социалистическа държава — тя беше сигурна — с пълно равенство и всичко „разделено“ не би могла да създаде и да поддържа градина като нейната, плод на дългогодишно градинарство. Ето защо в политическо отношение не беше социалистка. Защото трябваше да бъде пазителка на красотата и на по-изискания живот. Това е било извинението за нейното щастие и тайната причина за недоволството ѝ и за усещането, че нещо ѝ липсва, че техният живот не потвърждава това нейно извинение. На тях се даваше най-доброто от всичко, а те не представяха дори и самите себе си в най-добра светлина. Не живееха качествено.

Тенис през деня — мислеше си тя — и бридж вечерта.

Филип не живееше като аристократ, живееше като провинциален чиновник на седмото небе на провинциализма.

Така живееше, а пък не искаше да живее така. Беше някак хипнотизиран в потискане на тайното си желание да прояви най-хубавото, най-доброто в себе си. И се мъчеше да намери начин да се освободи и да бъде мъж, водач, ръководна личност в човешките дела, каквато — тя беше уверена в това — би могъл да стане.

Как да му помогнеш, както заслужава да му се помогне, когато си може би схватлива и го разбираш, но не си много способна, не си чак толкова умна, и когато толкова лесно се уморяваш? Как да му помогнеш особено сега, когато си завладяна и наполовина погълната от нуждите на един друг живот?

Това беше нишка от мисли, позната сега на госпожа Райландс, и те се занизаха лениво в ясния ѝ, бавен ум може би за десети, за двадесети път, с малки промени, внесени от снощния разговор, и този път с отклонения към двадесетина богатски къщи, които бе посетила в Англия, чудесни танцови вечери и събирания, където бе видяла толкова много други мъже и жени от неговия тип, разточителни, свободни и щастливи материално. С нещо безизразно и повърхностно, което засенчваше богатото им величие. А в това се вплиташе и го обгръщаше сега почти като намек за обяснение една още по-стаена насока на философията ѝ — отдавна затвърденото ѝ убеждение, че на света има твърде много глупци.

Глупците — те бяха врагът. Това сиво було, което загръщаше всичко, този формализъм, това плиткоумие, това нежелание да живеят благородно и смело — всичко това бе дело на глупците. Глупците бяха нейни врагове, както кучетата са врагове на котките.

Нейното схващане за живота като война за самосъхранение срещу глупците датираше от дните, когато е била малко, крехко, но упорито дете, много измъчвано от гувернантки в просторната пасторска къща на баща ѝ в Уорикшър. Глупците бяха дръвници. Глупците бяха препятствие. Глупците проваляха, разваляха и правеха блудкаво всичко вълнуващо и прекрасно. Те казваха „недей“ и заявяваха, че е време за вечеря. Те искаха да обуеш галоши. Казваха ти да не се стараеш да изпъкваш, защото всички щели да ти се смеят. „*Не прекалявай*“ — казваха те. Вместо очарователните за тебе неща, които обезобразяваха, ти натрапваха отвратителни свои предпочитания.

Правеха страдалчески гримаси като от морска болест, когато човек кажеше нещо разумно за религията, и се унижаваха до грозно верноподаническо пълзене пред безспорно прости хора и безспорно нелепи обичаи. И искаха да го правиш и ти! И правеха фасони и сцени, ако не искаш да го правиш! Ах, *глупците!* Беше ги срещала в провинцията, срещна ги пак в колежа Съмървил, където беше си въобразявала, че ще се намери в общество от независими и енергични девизи.

А сега, в този нов живот на голямо охолство и изящество, където би трябвало мъжете и жените да станат благородни поне колкото мебелите им и чудесни поне колкото техните градини, имаше моменти, когато ѝ се струваше, че царува глупецът.

Тя се върна към мисълта си, че Филип се събужда, че се мъчи да се събуди от нещо, което го е хипнотизирало, което го е хванало и хипнотизирало много рано в живота. Бил е уловен от глупците и заставен да уважава тяхното мнение и техните стандарти, приучен към безгранична и пристрастна търпимост спрямо глупците, които изпълваха неговия живот, похабяваха времето му и пречеха на развитието му. Глупците в училището го бяха убедили, че работата не е нищо, а игрите са всичко. Глупците от неговия кръг бяха настоявали, че почти всичко в английския език е погрешно. Глупците от този свят се мусеха на всякакво мислене. В нейните очи Филип се бореше в един вид тресавище от глупци, имаше нужда от помощ и не знаеше къде да я намери, а самата тя, уверена в себе си, страстно искаше да му помогне, но не можеше.

Защо не се опита да направи повече, отколкото е правила досега, и създаде атмосфера за Филип? Нахълтването и въздействието на господин Семпак я караха да си мисли, че може да има още много други стимулиращи хора и че може би именно тя, като съпруга, трябваше да ги събере. Господин Плантаджинет-Бъкн, разбира се, беше умен, умен и находчив, но той не стимулираше и имаше моменти, когато Филип зяпваше на някои от хубавите изказвания на господин Плантаджинет-Бъкн, сякаш не можеше да си представи защо изобщо ги е казал. Семейство Тамар бяха интелигентни, но необщителни, обичаха да обикалят градината, обаче сами двамата и съпругата очевидно слушаше приказките на мълчаливия иначе млад мъж, а пък лейди Катерин беше интелигентна, ала без образование,

една духовно дива шипка, пълзяща, виеща се роза. Филип като че отбягваше Тамар, което може би беше естествено, понеже Тамар също така странеше от Филип; но и той, и лейди Катерин се отбягваха един друг, което беше странно, като видеше човек колко очарователни бяха и двамата. Обаче всички други от компанията...

Личицето върху възглавницата се замисли с неудоволствие над неизбежната присъда. Дългът на домакия се бореше срещу несломимата правдивост.

Глупци!...

Беше събрала пълна къща глупци.

Натрапващи се, носещи зараза глупци. Борбата миналата вечер за повеждането на големия разговор беше сериозна, показателна, поучителна. В днешните времена хората като полковник и госпожа Булис, Матисънови и Пъпи Кларджис като че смятаха, че имат правото да дават тон на разговорите. Те не уважаваха реда. Мразеха да слушат. Чувствуваха се засенчени, освен когато имаше нещо, което да ругаят, и за тях едва ли имаше значение какво ругаят.

Колко глупава и ненужна е била намесата на полковник Булис! И колко типична за цялото му племе на глупците!

Беше наострил уши при думата „утопия“, закашлял се и се зачервил още повече; и след като я чу за трети път, без всякакъв повод се обърна към господин Семпак по един рязък, язвителен и заядлив начин. Беше го пресякъл на половин изречение.

— Предполагам, господине — беше казал той, — че вие намирате вашата утопия в Москва?

Господин Семпак го бе изгледал, както обширна панорама би обгърнала едно кутре.

— Какво ви води до това предположение? — запита той.

— Хм, не е ли така, господине? Не е ли така?

Господин Семпак се бе извърнал повторно.

— Не! — рече той през рамо и продължи прекъснатото изречение.

Тогава Бомбачо, най-мъдрият и най-чудесният между слугите, побутна лакътя на полковник Булис с порцията зелен грах и пресни картопки, отклони вниманието му и го остави в сянка. Но положително изобщо бе неправилно да приемаш в дома си такива хора, щом трябва чак толкова да ги сдържаш. И въпреки това колко

често през последните няколко месеца бе чувала разговори, прекъсвани от глупци като полковник Булис. Със заучени готови мнения, изпълнени с колебания, те не скланяха дори да чуят онова, което искаха да порицаят.

А милата госпожица Фенимор беше полуглупачка, глупачка по природа, примирена глупачка, може би готова да приеме, но безразлична към всичко, което имаше смисъл и стойност; лейди Гризуолд пък беше съзнателно и преднамерено поканена като глупачка, глупачка-бриджорка, която да бъде приятен компаньон и допълнение към двойката Булис. Бридж като че ли играеше ужасно, но и госпожа Булис го играеше ужасно.

Семейство Матисън бяха не толкова шумни глупци, колкото полковник Булис, но по-хитри и може би по-непоносими. Те не противоречаха и не отричаха хубавите неща; мълком ги отричаха. Филип и Джефри бяха довели тази двойка и тя трябваше да го упражнява на тенис. И го упражняваше, всеки ден. По два часа сутринта, когато беше най-бодър, а понякога и подир следобедния чай Филип се мъчеше да даде по-добра игра от Матисънови, с Джефри или Пъпи за партньор. Това го уморяваше. Това го отчайваше. Той ненавиждаше и презираше Матисън, колкото и самата тя — това й бе ясно, — но не го оставяше и вечно играеше срещу него. Не можеше да понесе (и тук не можеше да надвие глупците) един човек като Матисън, толкова по-посредствен, толкова тъпоумен, с толкова просташко държане, да се окаже по-добър от него в каквото и да било.

Всички се бяха наговорили да лъжат Фил, че играта му на тенис имала значение. Госпожа Райландс отиваше на тенис корта и безкрайно се измъчваше, като виждаше своя бог, вбесен и свръхучтив и в състояние на ожесточено самообладание, а Пъпи и другите — кои бяха те? Госпожица Фенимор и още някой? Господин Холбоулин! Тази сянка — да седят в плетени кресла и да аплодират или да изказват съжаление и да го курдисват!

Тя се усмихваше и се преструваше, че й е интересно, а през цялото това време душата й стенеше: „Филип, скъпи! Ти похабяваш най-хубавата си сила и най-чудесните часове на деня, за да победиш господин Матисън! А то няма ни най-малко значение. Няма свършено никакво значение дали ще го победиш, или не!“

Джефри също като че ли играеше по-добре от Филип. Но това беше признато превъзходство.

Джефри е по-задълбочен, по-сложен вид глупец от всичките тези други. И въпреки това така приличаше на Филип: приличаше на него толкова, колкото маска прилича на лице. Джефри беше черната овца в семейството; бяха го изключили от Итън; не се занимаваше с нищо; гледаше снаха си накриво. Филип беше прекалено добър с него. Той се поканваше и си отиваше от Каза Тераджена по собствено желание. Тя знаеше, че е нравствен глупец, с предизвикателство и неверие в погледа, и въпреки това с някакво странно влияние върху Филип. И някакво тайно разбирателство с Пъпи. Когато Джефри беше наблизо, Филип по-скоро би умрял, отколкото да каже нещо сериозно.

И като връх на тези глупци, сред поканените беше Пъпи Кларджис, рязка и груба, невъзможна смесица от парфюм и цигарен дим, с ум на ваниететна артистка и превзето монотонен висок глас. На ръст беше колкото Катерин, но ѝ липсваше изяществото, меката линия. Фигурата ѝ се източваше право и грубо и после неочаквано ставаше ъгловата.

Не, те създаваха атмосфера, атмосфера, в която Филип нямаше възможност да се освободи от ограничеността си. Ако изобщо някой беше длъжен да разпръсне тази атмосфера, това беше жена му. Да я пропъди, като докара нещо по-хубаво, за образец на което можеше да се сметне господин Семпак.

Нямаше да е лесно да се промени тази атмосфера на разпуснатост в Тераджена. Немислимо бе съпруга да настройва брат срещу брата.

Умът ѝ беше твърде ленив тази сутрин, за да се занимава с неразрешими проблеми. За малко той се пообърка, а след това тя откри, че отново мисли с известен неизбежен антагонизъм за Пъпи Кларджис. Защо хората търпяха такова момиче? Тя беше груба, беше неприятна, беше понякога цинична и си признаваше, че не е целомъдрена. И въпреки това, когато госпожа Райландс бе споменала за възможността да изпратят Пъпи някъде другаде, ако решат да поканят други гости, Филип беше казал:

— А, недей пъди нашата Пъпи. Тя не е лоша. Забавна е. Весела е. Толкова е добра с лейди Тамар!

Сянка от недоумяващо размишление помрачи хубавото лице върху възглавниците. Не беше толкова много, защото госпожа Райландс изпитваше неприязън към Пъпи, колкото това, че за съжаление съвсем не можеше дори и малко-малко да разбере как нейният свят възприема тази ъгловата и агресивна млада жена.

Със загатвания и с почти открити признания Пъпи се хвалеше с любовниците си.

Кой можеше да люби тази недодялана дървена кукла? Любовта е красота; тя трябва да бъде красива от начало до край. Как можеше някой да се люби с Пъпи? Когато мъжете любят — госпожа Райландс заключаваше смело по единствения мъж, когото познаваше, — когато мъжете любят, те са очарователно стеснителни, треперят и са невъобразимо, чудно нежни, те те боготворят. Любовта, когато посмееш да помислиш за любов, ти се представя в ума като тайнство, чудо, взаимно разтваряне, като шепот в мрака, като безкрайно обаяние и вълшебство. Любовта е състрадание, сълзи, велика хармония на всичко нежно, благо, гордо и устремено към съвършенство, извисяващо се до екстаз на тялото и духа. А Пъпи? Самата мисъл за Пъпи с любовник беше противна.

А тя имаше любовници.

Колко различни трябва да са те от Филип!

Кой знае откъде ѝ дойде мисълта, че животът има две лица и че едното е скрито от нея. Животът и може би всичко в живота има две лица. Тази странна мисъл ѝ беше дошла като неканен гост. Винаги преди беше мислила за глупците като незавършени и неприятни личности, които човек не бива да допуска в своя живот, но от чието навлизане в живота той няма никаква възможност да се запази. Ала да речем, че зад глупеца в живота има нещо почти толкова велико, колкото величието — почти толкова велико, колкото благородството и красотата.

Да речем, че човек остава да лежи твърде дълго и твърде много подценява празнотата на живота, безделието, плиткостта, шума и безсрамието. Да речем, че докато човек лежи в леглото, те скришом вземат връх.

Господарката на Каза Тераджена остана няколко мига съвсем неподвижна и след това затърси пипнешком звънеца, сложен на старомодния копринен шнур зад нея. Беше решила да стане.

[1] Джоует, Бенджамин (1817–1893) — англ. учен, глава на Бейлиъл Коледж, Оксфорд. ↑

[2] Даунс — хълмове в Югоизточна Англия (Съсекс). ↑

[3] Алънби, сър Едмънд — фелдмаршал, главнокомандуващ британските войски в Египет и Палестина (1917–1918 г.). ↑

VII

В КААТИНГА. I

Имаше една безводна част в градините на Тераджена, която се казваше Каатинга. Никой не знаеше защо е била наречена с това име; на италиански такава дума нямаше, а каквито основания и да бяха имали старите Райландсови да я използват, те бяха отдавна забравени. Може би беше испано-американска или част от дума на някой индиански език. Каатинга беше местност с високи кафяви скалисти стени и ребра, и скатове, и урви, и обширни равнища от обгорян от слънце камък, през които от една гледка до друга имаше изсечени тесни лъкатушни пътеки и стъпала; в огнедишация ѝ пладнешки зной се навлизаше през два приличащи на пещери свода в скалите със склон, обрасъл с индийски смокини — едни месести, други спаружени — и множество агави, събрани на бодливи купчинки, фантастично разкривени исполински трънливи круши, кактуси и ехинокактуси^[1] — гъста джунгла от покрити с шипове и дебелокожи листа екзотични растения, които придаваха типично африкански вид на нейните тераси, плата, хребети и подобни на театрален декор ниши. Само голямото разнообразие на видовете и тук-там по някоя табелка издаваше изкуствения произход на тази дебнеща, готова за безмилостна отбрана растителност. „Африканска“ — казваха някои посетители, но други, по-малко пътували или с по-голямо въображение, казваха: „Това би могло да бъде на някоя друга планета, на Марс или на Луната.“ Или казваха, че приличало на живота сред скалите на морското дъно.

Може би някакво смътно влечение към гледка, едновременно реална като площад Чаринг Крос в Лондон и необичайна като някаква утопия, привличаше господин Семпак на това място, далече от попознатите красоти и хубости на Каза Тераджена. Във всеки случай то беше станало негово свърталище; той изтягаше недодяланата си снага на някоя от редките, пръснати тук-там каменни пейки и или замислено се приличаше на слънце, или четеше, или пишеше в малък бележник, а меката му черна филцова шапка бе бутната назад така, че периферията ѝ образуваше ореол.

Точно там, притегляна от още по-смътно влечение, дойде лейди Катерин, леко облечена с креп-жоржет, с огромен поръбен със зелено чадър против слънцето, принадлежал някога на Райландсовите предци. Тя се изправи над господин Семпак като Венера, обкръжена от полупрозрачна мъгла, и заговори със смесена враждебност и негласно собственичество в тона:

— Или ще станете целият на мехури, или ще се сварите, ако седите тука днес.

— На мен ми харесва — отвърна господин Семпак, без да оспори изказването ѝ или да прояви желание да промени позата си.

Лейди Катерин остана права, леко наведена над него. Тя знаеше, че лицето ѝ с извитото назад чело, гледано отдолу нагоре и малко в ракурс, е най-привлекателно и прекрасно.

— Ние тука като че ли не можем да говорим за нищо друго освен за нещата, които вие казахте онази вечер.

Господин Семпак прие тази забележка без вълнение.

— Ами двойката Матисън?

— Те никога не говорят. Те дрънкат за спорт и предъвкват „Дейли Мейл“. Но другите.

— А госпожа Булис?

— Тя е настроена малко враждебно към вас. Това не ви ли засяга?

— Тя ми е симпатична. Но все пак...

— Смята, че сте накарали умовете ни да заработят, а тя не обича, когато умовете работят. Предполагам, защото полковникът издава такива неприятни звуци, когато умът му работи. Тя каза... Как се беше изразила? Че сте лишили Каза Тераджена от цялата домашна атмосфера.

— Вие ме накарахте да говоря.

— На мен ми беше толкова приятно!

— Аз не исках да приказвам и да тревожа хората.

— Аз исках да го направите.

— Почна ли веднъж, вече не спирам.

— Точно така. И вие говорихте толкова добре, че почти ме убедихте да стана утопистка. Но аз го обмислях. — Тя каза това небрежно и се поспря и само внезапното завъртване на големия чадър издаде мнимостта на нейното спокойствие. — Знаете ли, това са

глупости. Всичко е глупости. Не вярвам нито на една дума от всичко това, за тази ваша разрастваща се паяжина на науката, която щяла да става все по-голяма и по-голяма, докато всички наши дребни интереси се хванат в нея и станат плячка като мухи. — Тя начерта огромна въображаема паяжина с разперените пръсти на едрата си изящна ръка и подхвърли след замълчаването: — Геометрично! — предварително намислена дума, която беше някак пропуснала в предварително намисленото си изказване. — Няма да промените живота по този начин.

Господин Семпак повдигна в знак на несъгласие едната си вежда и я загледа със смесица от присмех и възхищение.

— Това няма да ви засегне много — рече той, — но животът наистина ще се промени, както го казах.

— Не! — твърдо заяви лейди Катерин.

Господин Семпак скептично се намръщи на трънливите круши.

Лейди Катерин се поогледа наоколо и приседна на парче скала, толкова високо, че краката ѝ останаха изправени точно пред нея. Той трябваше да спре да записва бележките си за известно време.

— Няма ни най-малко значение какво ще стане отвъд времето — заяви тя. — Вие го правите да изглежда, че има значение, но не е така.

— Разни неща стават сега — отбеляза господин Семпак.

Лейди Катерин реши да остави тези думи без внимание. Беше приготвила известни бележки, докато се обличаше тази сутрин, и възнамеряваше да му ги направи. Нямаше да се остави да бъде отклонена от неочаквани отговори.

— Когато го обмислях, стана ми ясна погрешността на всичко, което казахте. Погрешността му. То стана смешно! Аз разбрах, че животът ще си бъде, какъвто е бил винаги: надпреварване, борба, силни хора, използващи случаи, честни хора, държащи на думата си, някои предани, смели и доблестни, и така нататък, други подли и зловни. Винаги ще има знамена, царе и империи, на които хората ще остават верни. Религията винаги ще се възражда: тя ни е необходима, когато сме в беда. Животът винаги ще бъде приключение. Винаги. За смелите. Нищо не ще се промени много — в тези постоянни неща. Ще има промени само в похватите. Това, което казахте, че хората щели да станат единни, е глупост — да се обединят и всеки да забрави самия

себе си, дори и собствената си чест! Щом се събудих, и разбрах, че е глупост.

— Вие просто сте загубили нишката на онова, което казах — възрази господин Семпак.

— Това беше пробуждане.

— То е било връщане към старите схващания.

Лейди Катерин продължи с мислените си бележки:

— Аз се отърсих от тях. Погледнах себе си, погледнах слънчевата светлина и видях, че сте само рушили моя свят с приказките си. Без да ми оставите нещо вместо него. Слязох долу и на терасата видях тези шест римски бюста, изровени там, с лица също като на хората, които виждаме днес, най-вече онова глуповато с меката брада, и минах край надгробния камък на прекрасната Луцина, който госпожа Райландс съвсем наскоро е наредила да сложат наново, и си помислих как е имало също такава компания като нашата в римската вила, която се е издигала тука преди Райландсовата. Може Луцина да е приличала на Синтия. Аз мисля, че е приличала. Много е вероятно да е имало и ваш предходник, гръцки софист. Целият космат и догматичен, но много привлекателен. Да е говорил злостно за империята, защото е смятал, че тя в същност няма никакво значение. И че стотици и стотици години след него някой все още ще живее на това очарователно място и хората ще се любят и ядат, ще играят и изслушват последните новини и ще говорят колко различно ще бъде всичко в идните дни. Sur la Pierre Blanche^[2]. Ще има един добър Бомбачо, който ще поддържа ред между слугите, и малки прислужнички, които ще се изплъзват навън, за да се любят с младите градинари под дърветата, когато танцуват светулките. И ето докъде го докарахте!

— Аз не съм — каза господин Семпак. — Но вие явно сте го докарали дотук.

Той поразмаха за няколко секунди проточените си крайници — това ѝ напомни октопода в аквариума на Монако, — прибра ги и зае седнало положение с лице към нея.

— Да ви говори човек на вас за разумни неща, е все едно да говори на лебед — рече той. — Или на райска птица.

Тя му се усмихна с най-царствената си усмивка, за да чуе още нещо.

— Изглежда, че разбирате разговорната реч — каза той. — Но освен когато се отнася до вас или вашия свят на възприятията и илюзиите, тя не значи за вас съвсем нищо.

— Искате да кажете, че моят здрав разум, бидейки напълно здрав, отказва да разбира глупости.

— Признавам, че е здрав. Съжалявам, че е нормален. Но това, което той отказва да разбере, е неприятното и неподходящото. Истината е толкова неподходящо нещо за вас, колкото аналитични везни за една пеперуда.

— А за вас?

— Аз съм склонен да бъда подходящ за истината. Това е моя особеност.

Лейди Катерин изпитваше замайващо чувство, че разговорът е ужасно интелектуален и на висок стил, но геройски продължи:

— Не съм съгласна, че *вашата* истина е самата истина! Придържам се до собствените си убеждения. Аз вярвам в нещата, каквито са, в човешките неща. — Тя се стегна, за да вложи голяма сила в изразите си, и отпусна чадъра така, че той легна преобърнат на земята до нея и придаде зелен оттенък на сянката ѝ. — Аз вярвам, че нещата, които нямат значение, *не съществуват!* — заяви тя победоносно.

— Вашият свят е плосък? — попита той за проверка.

— Той си има свои хълмове и долини — поправи го тя.

— А какво ще кажете за това, че е кълбо?

Тя великолепно отби нападката:

— Празни приказки! Само един сложен начин да кажеш, че можеш да вървиш все на запад и да стигнеш у дома си без билет за връщане.

— Странен факт — помогна ѝ той, — но който не заслужава да се мисли за него.

— Обаче вие размишлявате за подобни неща.

— Не ви липсва философия.

— Здрав разум. — И тя отново прибегна до чадъра за предназначенията му цел. — Да предположим, че светът наистина е топка — отби тя нападката, — това още не го прави ханче, което може да се глътне. Не го прави дори и топка, с която може да се играе

футбол. Но вие си го вярвате, защото е кръгъл и, току-виж, че сте го затъркаляли насам-натам.

— Имате доста добър философски поглед върху нещата — рече господин Семпак.

— Служи ми добре... мога да кажа — отвърна тя.

— Не знаех, че водите своя живот в такива прави линии. Аз мисля... мисля, че вашата философия не е по-лоша от моята. Доколкото засяга сегашните ви постъпки. Не можех да си представя, че сте стигнали чак до такива заключения.

— Стигнах до тях снощи и тази сутрин, защото вашите приказки ме посмутиха.

Господин Семпак се позабави с отговора. Той остана мълчаливо загледан в нея с такова изражение на лицето, каквото беше виждала и на други лица. А когато заговори, това, което каза преди всичко, не се различаваше от думите, които беше чувала след такова изражение в подобни случаи и преди.

— Предполагам, много хора са ви казвали, че сте извънредно красива и млада, и самоуверена, и умна.

Лейди Катерин посрещна погледа му с подчертана сериозност, макар и да ликуваше, че е изтръгнала толкова внимание от великия господин Семпак.

— Трябва ли да се преструвам, че не се мисля за хубава? — попита тя.

— Вие сте хубава и изпълнена с жизнерадост, самодоволна, уверена в себе си и във властта си чрез нас над своя свят. Естествено вие живеете със сегашното време. Естествено вие сте напълно в играта и не искате дори да помислите за времето, преди завесата да се беше вдигнала, а още по-малко за времето, когато завесата ще падне. Вие сте Животът в неговия апогей. Това личи от философията ви. Вашата религия е само да се молите за сполука и да благодарите за нея. Не бих искал да променя вашата философия. Но повечето от нас са съвсем други. Това, което е живот за вас, за повечето от нас е само „засега“.

— На света има твърде много от това „засега“ — каза лейди Катерин след мигновено размишление и му отправи още по-продължителен поглед.

— Какво бихте искали от нас?

— Да вярвате като мен, че това, което ни заобикаля, е тука и сега.

Очите на господин Семпак се сведоха към нейните крака. Мислите му като че бяха потънали до големи дълбини. Все още мрачно замислен, той се изправи и вдигна поглед до лицето ѝ.

— Е — промълви той с едва доловима въздишка в гласа, — да започнем!

И като я хвана за лакътя на ръката, която държеше чадъра, и за по-далечното рамо с дългите си ръце, изправи я и я целуна много сериозно и грижливо по устата. Тя прие неговото внимание с почти недоловимо одобрение. Това беше много хубава сериозна целувка. Той я целуна без непристойна привързаност, но и без прекалено забавяне. Обаче снагата му потрепваше и това беше точно както трябваше да бъде. Те останаха притиснати един до друг няколко мига, докато траеше целувката. Ръцете му я освободиха. И тогава, сякаш това обясняваше всичко, той каза:

— Исках да направя това.

— И се надявам, че сте доволен? — засмя се тя като човек, който изразява изумление.

— Не доволен, а... поуталожен. Да седнем ли пак? Ще ви бъде много по-удобно, ако седнете до мене тука.

— Вие сте най-забележителният мъж, когото съм срещала — каза лейди Катерин и прие предложението му.

[1] Ехинокактус — разновидност кактуси. ↑

[2] „Sur la Pierre Blanche“ („На Белия камък“) — роман от Анатол Франс, в който между другото се говори доста за археологически находки и за социалистическата утопия. ↑

VIII

В КААТИНГА. II

— Рядко правя такива неща — каза господин Семпак така, като че ли казваше, че времето е хубаво.

Той оправи шапката си, своята почтена, почти свещеническа шапка, която проявяваше наклонност съвсем да напусне дръзкото му чело.

— Вие сте наистина удивителен човек! — повтори лейди Катерин и се наведе към него с непресторено и искрено изражение.

— Вие сте наистина удивителен човек — рече тя още веднъж, преди той да може да заговори — и сега чувствавам, че мога да говоря с вас открито. Много отдавна не съм срещала някого, който да ми направи такова впечатление, както вие. Вие сте... едно изумително откритие.

Господин Семпак се беше наполовина обърнал към нея, тъй че двамата седяха един до друг и пламналите им лица бяха много близо. Беше странно, един човек толкова неугледен, докато бе по-чужд за нея преди седмица и отделен с цяла стая, изведнъж стана много привлекателен и вълнуващ и с най-мили, най-топли очи и сега стоеше едва на три-четири пръста разстояние! Но беше наистина така.

— Много рядко се случва — заговори той — да се върна в такава пълна степен към настоящето, както ме накарахте да го направя вие.

— Върнете се към настоящето и към действителността — настоя лейди Катерин. — Завинаги. Това е, каквото исках да ви кажа. Аз ви наблюдавах всичките тези дни и ви се чудех. Вие сте най-вълнуващото явление тука. Далече най-вълнуващото. Имате сила и оказвате въздействие. Оказвате огромно въздействие с личността си. Никога не съм срещала друг с толкова изявена личност. И пристъпвате към всичко без всякакви заобикалки. Познавам в Англия всички политици до най-незначителните. И всичките те нямат никакво значение. Нито един от тях не притежава вашата сила и убеждение, нито един! Защо стоите настрана от събитията? Вместо да говорите и да пишете за това, което идва, осигурете на дело неговото осъществяване.

— О! — възкликна господин Семпак и се поотдръпна.

— Бихте могли да се наложите — добави тя.

— Тъкмо тогава не съм мислил за политика и налагане — обясни господин Семпак. — Аз мислех за вас.

— Да приемем и това. Но нали трябва да има и обстановка. Имате вид на властен човек, а се отказвате да бъдете властен. Искам да ви видя... да командувате положението. Светът чака уверени в себе си и властни мъже. Вижте как Италия се е вкопчила в Мусолини. Вижте всичко у нас, в Англия, чака решителен глас и твърда ръка. Липсва човек, който да е сигурен, както сте сигурен вие, че ще се справи с всичките тези размирици и недоволство, и малоумие. С всичките партии. Аз не вземам страна. Филип явно не може да поддържа едно и също мнение и пет минути. А притежава несметно много възгледи.

Господин Семпак постепенно се беше извърнал от нея през време на тази тирада.

— Филип ли? — шепнешком запита той сам себе си. Беше забележимо посърнал. Тонът му, когато заговори, беше тон на спокойно пояснение: — Когато разговаряхме за тези неща онази вечер, аз положих крайни усилия да обясня защо именно никой не може да направи нищо много положително сега. Може да не съм го казал достатъчно ясно. Това, което трябва да стане, преди да може каквото и да било истинско да изкристализира по отношение на ново положение на нещата, е голяма промяна в схващанията на народните маси. Сега аз се мъча според силите си да дам своя принос за това. Не виждам какво друго може да се направи.

Вече не я гледаше. Беше обърнал към нея профила си. Пламъкът сякаш беше угаснал у него.

— Но това не е живот — каза лейди Катерин с лек привкус на яд в гласа й. — Засега трябва да имате свой собствен живот, живот, от който боли и който вълнува.

Той я изглежда печално:

— Предполагам, че тъкмо затова ви целунах.

Тя срещна погледа му и долови, че пламъкът не беше изчезнал безвъзвратно.

— Живейте сега... вместо цялото това *теоретизиране* — пошепна тя. — Вие сте толкова странен човек... Бихте могли да станете изключителна личност.

Господин Семпак се извърна от нея, придърпа нагоре едно от големите си колена с дългите ръце, наведе главата си на една страна и обмисли предложението.

— Вие смятате — прецени го той, — че би трябвало да се наложи на света с ръкомахане и жестикулиране и с вдигане на голям шум. Това не би било, знаете ли, ясно изказване, но без съмнение би създавало атмосфера. Прокобяващ гарван. Нещо между Петър Отшелника, Уилям Дженингс Брайън и великия господин Гладстон, излязъл да агитира? Да заведе хората в неподозирани ями! И да ги зарежа! — Той ѝ хвърли един поглед и лейди Катерин, без да иска, си зададе въпроса, макар да не можеше да дочака отговора, дали той се смееше на нея или на самия себе си. Господин Семпак бавно поклати глава. — Не — заключи той и добави: — Трябва да се поучим от хората на науката, че начинът да постигнем нещо в живота е да избягваме лично величие или каквато да било слава и сензации.

— Но как може една жена да влезе в живота на мъж, който само седи тук или там и мисли, и изпитва тежестта на мислите си в разговор, при това ги записва?

— Скъпа моя (вие сте ми скъпа, нали знаете?), тя не може. Но нима мечтаете, че някой ден вие и аз бихме могли да влезем в превзет от нас град? Красавица и интелектуалец.

— Вие бихте могли да извършите големи неща.

— След изборите шумяща тълпа разпряга конете от каляската ни и се впряга самата тя, за да я закара до парламента.

— Вие карикатурите.

— Не чак толкова много. Вие, скъпа моя, сте най-възхитителното същество на света. Не мога да си представя нещо по-прелестно и по-умно, и по-чисто. Аз съм безвъзвратно влюбен във вас. Кръвта в жилите ми ромоли за вас и разпалва пожар във всяка моя клетка. Вие ме вълнувате като велика музика. Вие ме изпълвате с неутолими съжаления. Но... между нас лежи дълбока пропаст. Аз живея, за да създам един свят, а вие сте днешният венец на всичко създадено.

Лейди Катерин не каза нищо, но си наложи да бъде магнетична, обаятелна.

Ала мисловният поток на господин Семпак го пренесе край прелъстяващото ѝ излъчване.

— Съмнявам се — замислено забеляза той — дали светът има много повече полза от нещо свършено, олицетворение на изящество и красота, отколкото един художник от миналогодишния си шедьовър. Животът отглежда великолепния плод... и части от него. Същественото в живота е несвършенството. Животът, който престава да се стреми към отдалечаване от самия себе си и се устремява към нещо, което изобщо не престава да бъде живот.

— Говорите, сякаш аз съм бездейна! — рече лейди Катерин.

— Вие сте блестящо дейна — отговори той с усмивка като слънчева светлина, грейнала през зъберите наоколо; — но всичко това е в предварително съставена и определена драма. Която приближава своя край.

— Искате да кажете, че съм свършено безполезна на този свят. Безнадеждно изостанала.

— Безполезна! Вие сте необходима. За вълнението, разочарованието и унижението на хората, които се залавят за истинските творчески задачи. Помислете какво правите! По прищявка. От любопитство. Вие ме озарявате с блясък, вие ме заслепявате, вие изведнъж ми дарявате благосклонност и нежност. Аз забравям своята самозабрава. Осмелявам се да ви целуна. Вижда ми се почти невероятно, но вие. Вие ми вдъхвате увереност, че вашето очарование ще ме доведе до всичко, което пожела да осъществя. Вие, кажи-речи, ме карате да забравя какво съм аз, нещо като интелектуален мегатерий^[1], бавен, но упорит, с разбъркани кости като куп срутили се камъни и начин на живот като на свети Симеон Стълпник^[2]... и с вечен уморителен умствен труд... вие ме карате да мечтая за упоението на любовта.

— Да мечтаете — пошепна лейди Катерин и засия като аврора бореалис^[3].

Обаче силата на умствената инерция бе твърде голяма у господин Семпак. Беше си наумил да каже някои неща и продължи да говори:

— Не искам да ме връщат към този род неща. След като толкова болезнено съм се отървал от тях. Не искам да възобновяват илюзиите ми. Това обезличава човека. За да може човек да извърши едно-единствено добро нещо в живота, трябва преди това да бъде унижен и да загуби всякакви илюзии за себе си. Човек не се ражда за никаква жизнена действителност, докато не се отърси от всякакво предвзето

мнение за личния си живот. Личният живот се отклонява от общото стъбло, за да умре. Действителността на живота е да допринесеш...

Безразличието се стопи в изражението му и то стана упорито. Той започваше да усеща и да се бори против нейната близост. Но продължи да упорствува за известно време.

— Всички неща в човешкия живот са били ценни, докато са били дела на нескопосни и неелегантни хора, хора в неумолимо разногласие със самите себе си, хора, които са се заблуждавали и си остават заблудени. Те си причиняват страдание и се събуждат. Вие не знаете нищо за вътрешния живот на нескопосните. Не знаете какво е да се родиш душевно. Горчилката. Принуденото търсене на компенсация. Приемането на факта, че служенето на хората трябва да замества за нас красотата. Но сега тази ваша прищявка ме върна към себеотрицанието, към потискането и задушаването на желанието, които започнаха в момчешката ми възраст и помрачиха юношеството. Мислех си, че съм надрасъл всички тези неща.

— Вие сте... великолепен — прошепна тя.

— Ах, *глупости!* — Той го простена, поколеба се за миг, обърна се жадно към нея и я притегли към себе си.

Никоя действително красива жена не се е съмнявала, че мъжът е нещо по-хубаво от огледало, когато поиска да се наслади от себе си, и лейди Катерин с най-дълбоко удовлетворение си даде сметка за безграничното признание, вложено в прегръдката му. Нейната целувка, възнаграждащата и одобряващата ѝ целувка, не беше обикновена целувка, защото тя искаше да остави у него незаличим спомен.

[1] Мегатерий — гигантски изкопаем бозайник, стигал до 2 м височина и 5 м дължина. ↑

[2] Симеон Стълпник — светец на християнската църква (първата половина от V век, в Сирия), прекарал 30 години върху 24 м висока колона. ↑

[3] Аврора бореалис — Северно сияние. ↑

IX

ПОЯВЯВАНЕТО НА ГОСПОЖА РАЙЛАНДС

Тържествуващата себе погълнатост на лейди Катерин — настроение, което включваше не само погълнатостта ѝ от самата себе си, но и погълнатостта ѝ от този велик, вълнуващ и несравним господин Семпак — изведнъж отстъпи мястото си на съвършено друго състояние на духа, на обърканост и дори известно вцепенение. Център на тази нова фаза в съзнанието ѝ беше ярко осветената от слънце фигура на дребничката госпожа Райландс — зяпнала. Тя беше зяпнала, смаяна, сякаш в този миг е била неочаквано страхотно ужилена. Издал я беше един звук между „Ау!“ на детинско изумление и вик на остра болка.

Тя стоеше в зноя на Каатинга, пламнала и разтревожена, съвсем разстроена пред удивителните си гости. Беше гологлава и не носеше чадър. С широката си свободна рокля произвеждаше впечатление на загубило се малко дете.

Последвало бе мигновено автоматично отделяне на лейди Катерин от господин Семпак. Един след друг тримата бързо възстановиха съзнанието си за добрия тон. Един момент те останаха като актьори, които са забравили за малко репликите си, но са на път да си ги спомнят. Господин Семпак се изправи, макар и със закъснение.

Лейди Катерин първа доби отново способността си да говори.

— Тъкмо казах на господин Семпак, че трябва да вземе участие в обществения живот — промълви тя. — Той е твърде голям човек, за да остава настрана и да пише книги.

Изражението на госпожа Райландс беше загадъчно. Имаше вид, че слуша и се мъчи да запомни значението на звуците, които чува. Изведнъж лейди Катерин забеляза, че очите ѝ са зачервени от скорошни сълзи. Какво се беше случило? Дали това настроение се дължеше на положението ѝ?

След това се овладя госпожа Райландс. В следващия миг тя бе отново домакинята на Каза Тераджена със стария лек сарказъм в

думите си:

— Ти го убеждаваше по най-възхитителен начин, скъпа, положително. — Тя се усмихна с усмивката на очарователна домакиня, макар и с не съвсем изсъхнали очи. — Той съгласен ли е?

— Не! — рече господин Семпак, навел глава с безгранично спокойна решителност. Но мислите му бяха устремени към госпожа Райландс.

На лейди Катерин ѝ хрумна друга линия на поведение, която побърза да използва. Тя изостави темата за господин Семпак и неговата кариера и възкликна:

— Мила моя! Какво правиш тук, на този слънчев пек? Би трябвало да те настанят в хамак на сянка!

Тази внезапна промяна на темата явно подействува на госпожа Райландс объркващо. Тя широко отвори очи при тази забележка, сякаш ѝ беше крайно неприятна и не знаеше какво да прави с нея. И тогава се разплака.

— Изглежда, всички смятат, че трябва да ме настанят някъде настрана — рече тя и изхлипа. — Аз направих нещо неочаквано. Обърках всички.

Тя стоеше и ронеше сълзи като дете. Лейди Катерин се втрещи. Посъветва се безмълвно с господин Семпак и един лек, но властен жест ѝ подсказа, че ще бъде най-добре да го остави насаме с госпожа Райландс. Желанието му съвпаднаше с импулса на самата лейди Катерин да избяга.

— Имам писма, не знам колко писма — каза тя. — Бях забравила за тях. Бях се разприказвала. Трябва да се изпратят от Монте Карло днес следобед. Искам да кажа, ако отидем там.

Госпожа Райландс като че ли одобри предложението ѝ да се оттегли и лейди Катерин се превърна в отдалечаващ се чадър, който се поспря под скалистия свод; тя хвърли бегъл, нерешителен поглед назад и след това изчезна.

Госпожа Райландс остана права, загледана към свода. Човек би рекъл, че стои там, защото няма друго място на света, където да отиде, гледа към свода, защото на земята няма нищо друго, което да гледа. Можеше да се помисли, че стои на железопътен перон, изтървала влак — единствения възможен влак, който е имала намерение да вземе.

— Мислех си, че бих искала да поговоря с вас — каза тя, без да погледне господин Семпак, с очи, все още устремени към изчезналия гръб на лейди Катерин.

— Тука наистина е твърде горещо за нас — взе в свои ръце инициативата господин Семпак. — Съвсем близко зад завоя, оттатък пиниите, има сянка, поток и пейка.

— Глупаво беше, но си мислех, че бих искала да поговоря с вас. — Интонацията ѝ подсказваше, че това вече не бе възможно.

Господин Семпак не отговори веднага.

Той разбираше, че първото нещо, което трябваше да направи, бе да заведе госпожа Райландс на по-хладно място. След това от него се искаше нещо повече. Очевидно беше я сполетяла някаква неочаквана, голяма и почти непоносима беда. Нещо я беше сломило, някакъв съсипващ, съкрушителен удар, който я беше откъснал и запратил шеметно надалеч от всичко околно. И тя се беше сетила за него като голямо, разумно, неподвижно, неутрално същество — преди всичко и във всякакъв смисъл неутрално, като едно наистина удобно същество, съчувствено безразлично същество, в което човек може да се вкопчи при стихийен ужас и което може дори да е толкова отзивчиво, че да го задържи, ако настъпи миг ръцете му да отмалеят. Той е бил единственият възможен отец-изповедник. Най-необходимото качество за това беше безполовостта. В този частен случай. Защото той знаеше — тази мисъл бе възникнала с неоспорима сигурност, — че нейната беда бе свързана с Филип и неговата вяност. И вместо да намери свещеник, тъкмо в тези минути, когато мисълта за прегръдки направо я отвращаваше, беше го заварила да прегръща.

Господин Семпак долавяше, че в нейните очи сега целият свят лъже, изневерява и е разгорещено незаконно преплетен. И понеже неговите инстинкти и темперамент бяха изцяло насочени към решаването на хорските проблеми и извличането на всичко, което можеше да помогне за решаването им, понеже безгранично харесваше малката си домакиня и беше не само готов да ѝ помогне изобщо, а изпитваше силно желание да ѝ помогне в частния случай, той положи крайни усилия да пропъди все още парещия образ на лейди Катерин в глъбините на ума си и се зае да заличи лошото впечатление, което интимната им поза бе направила на госпожа Райландс.

Подчинявайки се съвършено автоматично на неговия почин, тя вървеше до него към сянката, когато той заговори.

— Разказвах за себе си на лейди Катерин — започна той и се пресече, за да помогне на мълчаливата си домакиня да слезе от едно стъпало. — Мисля, че проявих в известна степен присъщата си непохватност. Аз съм непохватен. Лейди Катерин е изпълнена с щедра готовност да помогне и методът ѝ да ми вдъхне увереност беше вълнуващ и осезателен.

Госпожа Райландс не отговори веднага.

Още двадесетина крачки и те стигнаха до шарената сянка на пиниите, а след това една пътечка в зигзаг ги изведе окончателно от Каатинга надолу до една падинка с ручейче и изобилие от папрати и хвощове и там, в подобна на пещера вдлъбнатина, която ги посрещна като дар божи, имаше дълга дървена пейка. Госпожа Райландс седна. Господин Семпак остана прав над нея, малко пообъркан.

— Мислех си, че бих искала да поговоря с вас — повтори тя. — Мислех си, че бих могла да поговоря с вас.

— А сега... нещо ме е направило неподходящ — допълни той. — Може би аз зная как се чувствувате... Иска ми се... Ако вие не можете да ми говорите, може би ще ми позволите да седна тук и дори, не е изключено, след малко да ви кажа някоя и друга дума.

Той бавно седна до нея и остана съвсем безмълвен.

— Светът стана противен — каза госпожа Райландс.

Той се размърда — едно недоумяващо шумолене.

— Жесток и противен! — избухна тя. — Гаден! Иска ми се да умра.

Господин Семпак не я гледаше. Тя преглътна сълзите незабелязано.

— Беше ме страх, че това ще ви се случи — рече той. — От същия миг, когато ви видях. Страх ме беше! Знаех, че то ще ви се случи.

Тя го изгледа с изумление.

— Но отде знаете какво се е случило?

— Не го зная. Тоест не зная подробности. Но зная, че сте мислили за живот изтънчен и хубав като венецианско стъкло и зная, че всичко това е разбито.

— Аз мислех, че животът е чист и хубав.

Господин Семпак позамълча за миг. Сетне каза:

— А отде знаете, че не е чист и хубав?

— Той ме е лъгал. Поне с постъпките си. Преструвал се е, че не е нищо...

Господин Семпак се замисли върху думите й.

— Идвало ли ви е някога наум, че вашият съпруг е много млад? Чувствителен и фин.

— *Той ли!*

— Да. Въпреки всичко. А да казваме грубата истина, е едно от последните неща, на които се научаваме. Повечето от нас никога не се научават! Той не е казвал кой знае колко сурови истини дори на самия себе си.

— Сурови истини и груби истини! — повтори госпожа Райландс, сякаш се мъчеше да разбере какво има пред вид господин Семпак. — Вие не знаете... колко жестоко... — Тя се задави.

— Но тя не представлява нищо за него — спокойно рече господин Семпак.

— Вие не разбирате какво се е случило. Те бяха там. В павилиончето до плувния басейн... — Тя се разстрои още повече. — Всеки би могъл да ги завари там!

— Може да са имали пред вид всички други освен вас.

— Значи, грешката е била моя!

— Те видяха ли ви?

— О, те ме видяха!

— И той остана с нея?

— Не. Последва ме почти веднага.

— Вие му казахте да се върне при нея.

— Отде знаете?

— То е било първото, което можехте да кажете. И той не се върна.

— Помъчи се да се извини.

— Това е било трудно.

— Каза ми ужасни неща. О, ужасни!

Мълчанието на господин Семпак беше непреодолим въпрос, толкова повече, че някакъв неудържим подтик караше госпожа Райландс да разкаже страхотните неща, които заплашваха да се превърнат в гибелни и неописуеми кошмари, ако не се освободи,

докато още можеше да говори за тях. Дори и сега тя ги разказваше с някаква нотка на съмнение.

— Каза ми: „Не мога да водя този празен живот. Трябва да има нещо да ме възбужда, инак ще пукна!“

— Това е било сериозен довод — заяви господин Семпак, след като поразмисли. — Това е било сериозен довод.

Няколко мига тя преценяваше думите му, сякаш долавяше, че в тях трябва да се крие някакво значение. След това като че ли затърси в ума си някаква прекъсната нишка и продължи:

— Аз не казах нищо. Помъчих се да избягам.

— Той ви помоли да го изслушате?

— Не можех. Не и тогава.

— Вие си тръгнахте и той ви последва, този крайно неразговорлив млад мъж, и се опита да изрази неща, които е чувствувал, но не е могъл да разбере. А вие се защитавахте от нещо, което не искахте да разберете.

— Той ме хвана, но аз се изтръгнах.

Господин Семпак търпеливо чакаше.

— Той извика много високо „По дяволите!“ и ме остави. Не зная къде е отишъл. Трябва да е някъде там. Може да се е върнал при нея.

— Значи, така се случи всичко?

— Да — потвърди тя, — така се случи.

Госпожа Райландс остана дълго време загледана пред себе си, а господин Семпак искаше да каже толкова много, че се видя неспособен да промълви и дума. Да реши този случай, трябваше цяла философия. Мълчанието се проточи.

— Моят Филип! — най-последно прошепна тя.

Ясно беше, че каквото намерение и да бе имала да говори с господин Семпак, то беше се изпарило от ума ѝ.

— Не зная защо ви разказах това — рече тя най-сетне и едва забележимо обърна глава към него. — Горещината. Ще отида пак да си легна. Ще се махна.

Госпожа Райландс стана.

— Ще се върна с вас до къщата, ако ми позволите — каза господин Семпак.

Вървяха в пълно мълчание. Не му дойде дори една утешителна дума.

Той я проследи с поглед, докато тя изчезна между белите колони в дълбоката прохладна сянка на хола.

„Бедните млади! Каква бъркотия!“ — промълви той и без да забележи лейди Катерин, която стоеше величествено на големия прозорец на стълбището, готова да слезе при една негова дума, се запъти, съкрушен и тъжен, по пътека, заградена с две редици кали, към голямо езеро, пълно с водни лилии. Беше стиснал ръце на гърба си и вдигнал едното рамо по-високо от другото. Влаещите се крака някак го крепяха.

Пред него стоеше въпрос, който трябваше незабавно да се обмисли, и то така, че да се стигне по-скоро до приложими заключения. Сега не можеше да се занимава с по-отдалечените части на анатомията си.

X

ХОЛЪТ НА КАЗА ТЕРАДЖЕНА

Бомбачо получи първото указание, че нещо се е случило между гостите на Тераджена, от госпожица Пъпи Кларджис. Когато тя влезе, майордомът подреждаше английските вестници на масата в хола, попипваше и бръскаше мастилниците, перодръжките и попивките на писмените маси в южната ниша на хола, размишляваше за правилното разположение на различните кошчета за хартии и благославяше и утвърждаваше всички такива дребни удобства. Той носеше пръстен с брилянт, не с изключителен брилянт като на господин Плантаджинет-Бъкън, а само пръстен с брилянт, и докато вършеше това-онова, упражняваше доста симпатичната поза с повдигната ръка на господин Плантаджинет-Бъкън. Тази поза се виждаше на Бомбачо привлекателна. Госпожица Кларджис влезе от терасата откъм морето, когато той стоеше в тази поза. Тя плъзна по ръката му неразбиращ поглед и безцеремонно му заговори:

— Бомбачо, трябва веднага да се измитам. Получих телеграма, че доведената ми сестра в Ница е много болна.

— Но аз не зная синьорина да е получила телеграма — възрази Бомбачо.

— Нито го знае някой друг. Чудно как е стигнала до мене, нали? Но е стигнала, добре да го запомниш. И да не вземеш да кажеш, че не е било така. Аз получих телеграма, че доведената ми сестра в Ница е много болна, и след като ти го казах, вярвай, че съм получила.

Бомбачо се поклони с тържествена покорност.

— Отивам да си прибера багажа и слизам да си вървя. Коя кола, Бомбачо?

— Ще питам госпожа Райландс.

— Недей. Повикай ми тоя стар фиат от селото и веднага ще се смъкна до гарата в Ментон. Докато мигнеш, и ще съм долу. Това е въпрос на живот или смърт.

— Следващият влак за Ница — замислено проточи Бомбачо — тръгва чак.

— Недей започва с цифри — прекъсна го госпожица Кларджис. — Обади се по телефона и повикай тая кола веднага. — Тя се позамисли, притиснала юмрук до устните си. — Чакай малко. Ще напиша една бележка... две бележки.

Пъпи отиде до една писмена маса, избра перо, сложи пред себе си лист хартия и за миг се позамисли. След това перото ѝ се понесе стремително. Едната бележка адресира до домакията. Беше изключително кратка и остана без подпис. „Съжалявам — писа госпожица Кларджис. — Отивам си и няма да ви тревожа пак.“

— Жалко, че ме хванаха — забеляза госпожица Кларджис на себе си и близна плика, за да го залепи. — *Глупаци* бяхме!

След това отправи по-обстойно послание до господин Джефри Райландс. „Драги Джеф — надраска тя, — този неизчерпаем евангелски проповедник ми действа на нервите. Седна ли още веднъж на трапеза да слушам него и господин Панталон-Бъкн, и ще започна да крещя. Бягам в Сюперба в милото ни Монте. Където моите приятели могат да ме намерят, да са живи и здрави! Пъпи“

И този плик бе близнат по същия начин и плеснат с юмрук, за да се залепи.

— Ето ти документите! — каза тя.

Бомбачо направи редица поклони и жестове, които трябваше да изразят, че всичко на света ще бъде извършено, както го желае синьорина, а госпожица Пъпи изчезна нагоре по стълбите. Тогава той бавно и замислено се запъти към телефона.

Но не се обади. Мразеше човека, който притежаваше стария фиат, а в гаража имаше две коли. Едната от тях беше ангажирана за Монте Карло следобед, но нямаше причина синьорина Кларджис да не получи другата. С добре познатата кола на Тераджена ще прехвъркне през границата и френската митница като птичка; с наемната кола няма да прехвъркне. Ще отиде да се посъветва със синьора Райландс. Или със синьор Райландс.

Като поразмисли, започна да му се вижда все по-необикновено и по-необикновено някой гост да си тръгне по този начин, без никакво предупреждение било от домакина, било от домакията. Нещо не беше наред в тази работа. Самият факт, че синьорина Кларджис така бързо се качи горе, един прост факт, започна да обраства с въпроси; на лицето на Бомбачо се четеше загриженост. Всички нареждания

излизаха от господарката му. Как трябваше да постъпи един образцов майордом?

Синьора Райландс, смяташе той, още не е станала и няма начин да се обърне към нея. Синьор Райландс? Синьор Райландс? Но?... Ако се вземе под внимание?... Той беше отишъл със синьорина Кларджис да плуват. Да. Нещо трябва да се е случило. Къде е господин Райландс сега? Защо не поръчва той колата за синьорина Кларджис? Да не би случайно да я е оскърбил и тя си тръгва оскърбена?

Но пък можеше ли човек да оскърби тази синьорина Кларджис?

Изглежда, най-добре ще е да се посъветва с Франт, камериерката на госпожа Райландс, една тъпа англичанка, която бъркаше потайността с дискретността, но все пак засега беше единственият възможен източник за някакви указания.

Тези въпроси бяха рязко прекъснати от появяването на господин Плантаджинет-Бъкн, който влезе през входното антре с неопределения, бродещ вид на гост, който не е могъл да измисли какво да прави тази сутрин. Беше облечен с нов костюм от шантунг и толкова много от елегантността му се хабеше в тази самотност. Той се оживи, когато зърна Бомбачо, и попита:

— Dove è tutto^[1]? — обичаше да се обръща към всекиго на родния му език, както би трябвало да прави един добър европейец, и с това искаше да каже: „Къде са всички?“

Бомбачо отговори с най-грижлива, безупречна английска интонация:

— Полковник Булис е на тенис корта, сър.

— E Valtri^[2]?

Бомбачо изрази с широк жест едно пълно разпръскване и с извиняваща се усмивка отрече да знае нещо повече.

— Другите са на тенис корта — додаде той.

— А лейди Катерин? — запита господин Плантаджинет-Бъкн, като се помъчи да придаде пълно равнодушие на тона си.

— Тя обича градината! — отвърна Бомбачо и почтително заотстъпва с лице към главния вход. Изведнъж той ускори крачките си и когато се обърна да потърси причината, господин Плантаджинет-Бъкн видя горе на стълбите госпожица Кларджис, облечена сега с необикновена скромност.

— Какво стана с колата, Бомбачо? — провикна се госпожица Кларджис.

Бомбачо, с крайни усилия да не я чуе, изчезна и вратата, която водеше към потайностите на помещенията за слугите, щракна зад него.

— Дявол да го вземе! — рече госпожица Кларджис. — Здравейте, господин Плантаджинет-Бъкн!

Господин Плантаджинет-Бъкн се раздвижи, за да покаже, че е здрав.

— Доведената ми сестра е тежко болна... в Монако, и ми трябва кола. Нещата ми са прибрани и съм готова да тръгна. Поне ще бъде след десет минути.

— Мога ли някак да ви помогна? — попита господин Плантаджинет-Бъкн с доста безпомощен тон.

— Естествено — каза госпожица Пъпи. — Трябва ми някаква кола и някой от слугите да изнесе куфарите ми горе при портата. Като че ли никого няма!

— Всичко, каквото мога да направя — заяви господин Плантаджинет-Бъкн съвсем в позата на някаква декоративна фигура.

— Достатъчно ще е, ако посмушкате малко Бомбачо — каза госпожица Кларджис. — Липсва му подвижност. Трябва да го подкара човек.

Господин Плантаджинет-Бъкн долови в тона ѝ укор.

— Аз ще ги пораздвижа. Надявам се, че доведената ви сестра...

Но Пъпи беше пак изчезнала на горния етаж.

Господин Плантаджинет-Бъкн поразмисли. Ще отиде до звънеца, ще позвъни и когато някой дойде, ще каже с мек господарски тон:

— La Signorina Clarges è nervosa da la sua automobiglia. Prega de Vaccelerato prestissimo^[3].

Но много повече би предпочел да отиде направо в градината да търси лейди Катерин. Струваше му се, че с нея си подхождаха повече.

Той срещна известно затруднение да оправи положението със слугата, отзовал се на позвъняването. Този човек сякаш не разбираше родния си език и очевидно съвсем не можеше да схване смисъла на съобщението му. Изглежда, мислеше, че господин Плантаджинет-Бъкн се оплаква от начина, по който английският шофьор на госпожа Райландс изпълнява задълженията си, и с жива и забавна пантомима

изрази пълното си съгласие. Той повтори с жар няколко пъти изрази „molto peritoso“^[4]. А пък италианският шофьор бил образец на благоразумието. Господин Плантаджинет-Бъкън все още се мъчеше, без да признае напълно лингвистичното си поражение, да придава на разговора насока, по-близка до съкровеното желание на госпожица Кларджис, когато в ниското продълговато петно на слънчев блясък отвъд тъмните колони на портика се появи лейди Катерин. Той освободи слугата с махване на ръка и се запъти да я посрещне.

Холът зад него потъна за миг в тишина и сянка, а след това таванът и централните му части екнаха от плътния глас на госпожица Кларджис.

— Какво става, по дяволите? — питаше гласът бурно, но въпросът остана недовършен и вратата ѝ се тръшна. Сигурно беше слушала на площадката. След няколко мига от стаите на слугите се чу приглушено дрънчане на далечен звънец — звънец, който упорито не спираше. Звънеше госпожица Кларджис.

Преди да забележи господин Плантаджинет-Бъкън в здрачната прохлада на входа, лицето на лейди Катерин издаваше известен смут и тя бързаше. Щом го забеляза, тя забави крачки и се превърна в морно разхождаща се кралица, червена в ореола на зеления чадър.

— Толкова горещо — рече тя с усмивка на ведрото лице. — Прекалено горещо! Прибирам се да пиша писма. Ще ходите ли в Монте Карло подир обяд?

— В този пек? — Той със съмнение сви рамене.

Тя се позабави пред него за миг, без да знае как да постъпи с него.

— Щастлив човек! — каза тя. — Нямате си друга работа, освен да четете английски вестници и да седите на хлад.

Лейди Катерин го заобиколи към стълбището, като му отправи снизходителна усмивка.

Господин Плантаджинет-Бъкън остана в безмълвния хол. Той отиде при масата откъм терасата, където бяха подредени току-що получените вестници, и ядно ги разбърка. Струваше му се, че никога не е виждал по-непривлекателни вестници. Дори заглавията в „Дейли Експрес“ му се видяха тъпи. Най-после седна с „Таймс“, за да научи кой е умрял и кой е заминал в чужбина.

Тогава спокойствието наруши Джефри, потен от горещина, с разкопчана яка, дошъл да търси Бомбачо за питиета и лед за тенис корта. При появяването му на терасата господин Плантаджинет-Бъкн се сви по-дълбоко в креслото си до колоната.

— Здравейте! — рече Джефри. — Вестниците са дошли, а?

Господин Плантаджинет-Бъкн му махна с „Таймс“, с което изразяваше всичко друго, освен желание да му заговори, и Джефри отмина. След малко той се върна, последван от Бомбачо с издаваща звън табла, прекоси терасата и слезе по мраморните стъпала към тенис корта. После, след продължителна тишина, се чуха стъпки на стълбището. Господин Плантаджинет-Бъкн се обърна с някаква надежда и видя госпожица Кларджис, облечена за път. Той се изправи, въпреки лекото си разочарование. Поне тя си отиваше.

— Аз тръгвам — рече госпожица Пъпи. — Нямам кога да кажа „адио“ на всички. Ще трябва да го направите заради мен.

— Надявам се, че въпросът с колата е уреден.

— Господ знае. Отивам в градината да видя какво става с куфарите ми. Ако не е, ще трябва там да се разправам. Не мога да разбера защо не прокарат шосе до къщата долу. Жертвуват удобствата пред цветните лехи, така го виждам.

Тя му подари безизразна усмивка и се обърна към входа. И изведнъж спря и се скова. Беше видяла вън нещо, което господин Плантаджинет-Бъкн още не можеше да види.

— Уф, да се не знае! — изпъшка тя.

За миг беше забравила за господин Плантаджинет-Бъкн. После се обърна към него и видя въпросителното му изражение.

— Забравих нещо в стаята си — обясни тя, завъртя се и изтича горе. След миг се мярнаха краката на двама души, а после и те целите се появиха на огряното от слънце нагорнище отвъд портика. Към къщата се приближаваше госпожа Райландс и тя вървеше така, сякаш беше в транс, а до нея, много голям и с неспокоен и смутен вид, крачеше господин Семпак. Пред входа те се разделиха, без да проговорят; господин Семпак нерешително спря, а госпожа Райландс влезе вътре.

Тя като че не видя господин Плантаджинет-Бъкн, застанал безмълвно до масата с вестниците.

Младата жена отиде до стълбището и след като спря за миг, се заизкачва нагоре, като се опираше с една ръка на перилата.

Няколко секунди господин Плантаджинет-Бъкн остана потънал в размисъл, сетне, все тъй замислен, седна върху масата с вестниците. Тогава на стълбите се появи госпожица Кларджис и заслиза необичайно тихо. Имаше вид, като че ли можеше да му каже какво ли не, но това, което каза, беше само едно просто, почти приятелско „довиждане“. Така тя излезе на слънчевия пек и изчезна по нагорнището към портата на пътя.

Господин Плантаджинет-Бъкн бавно и неодобрително поклати глава, посъветва се с брилянтения си пръстен, смъкна се от масата и все още дълбоко замислен, се запъти към своята стая в кулата.

Там закрачи по диагонал от ъгъл до ъгъл. Беше му станало ясно какво се е случило.

Беше доволен, че има малко време да остане сам и да обмисли положението, преди да се срещне с другите. Какво точно би трябвало да направи един изтънчен, напълно европеизиран американски джентълмен? Не и само това. Той наистина държеше на домакинята си. Държеше достатъчно много, за да остави позъорството си на заден план. Какво би могъл да направи за нея?

Стаята в кулата имаше четири прозореца, които гледаха на изток и запад, север и юг, и както крачеше от ъгъл до ъгъл, господин Плантаджинет-Бъкн току повдигаше сведените си очи първо към една хубава, заляна от слънце гледка, сетне към друга. И изведнъж забеляза нещо бяло, съвсем мъничко в далечината, нещо, което се движеше, надалече, сред червените, обгорени от слънцето скали на носовете към запад, издадени напред като кулиси, обрамчващи далечната гледка на Ментон. Той взе джобно далекогледче, което лежеше на тоалетката извадено от калъфката, нагласи го на фокус и се вгледа в далечния предмет. Беше мъж със спортни дрехи, който се катереше по стръмна пътечка, водеща оттатък носа. Движеше се с всичките признаци на припряност и раздразнение. Той се подхлъзна, изправи се и остана за миг неподвижен в профил, загледан в блесналите скали с изражение на недоумение и укор. Нямахше съмнение, че бе Филип Райландс.

Той бягаше. Без да знае накъде.

[1] Dove è tutto? (ит.) — Къде е другото? (Тука и по-нататък героят говори неправилно, с грешки.) ↑

[2] E Valtri? — А другите? (ит.) ↑

[3] La signorina Clarges è nervosa da la sua automobiglia. Prega de Vaccelerato prestissimo. — Синьорина Кларджис е нервна зарад автомобиля. Моля, ускорете колкото може повече (ит.). ↑

[4] Molto pericoloso — много опасно (ит.). ↑

XI

ДВЕ ПИСМА

Беше вечер и госпожа Райландс лежеше на тъмно в стаята си. Прозорците бяха широко отворени, но синята ведрина се виждаше отвън през копринената мъгла на противокомарна мрежа. И госпожа Райландс мислеше.

Преди обела беше повикала при себе си лейди Катерин и прехвърлила повечето от задълженията си на домакия върху нея.

— Болна съм — каза тя. — Изживях едно сътресение, недей ме пита от какво, скъпа, и недей казва нито дума за това, но то ме поболя. Искам да бъда сама, а пък имам толкова много гости!

Лейди Катерин прояви всичките си най-добри качества. Тя целуна приятелката си.

— Ще се погрижа да си получат обела — каза тя; — аз и Бомбачо. Сега ти имаш право да си болна, както ти се поиска и когато ти се поиска. А след това да експедирам ли някои от тях?

— Те не пречат чак толкова — отговори госпожа Райландс. — Аз ще се оправя, след малко. Изкарай, ако можеш, глупците бриджори и тенисмани от къщата, ако имат къде да отидат. Но не ги изпъждай. Те се забавляват помежду си. Не им създавай неудобства. Присъствието на господин Семпак ми е приятно. Той ми харесва. Когато си отидат, ще слеза пак долу.

— А господин Плантаджинет-Бъкн?

— Той не пречи. Заеми се с тези неща, Кати. Аз не мога да ги уредя.

Лейди Катерин навлезе в ролята си:

— Не се тревожи, Синтия. Бомбачо и аз можем да се справим с четири такива компании.

— Не искам да виждам никого. Искам само да мисля.

— Напълно те разбирам.

Последно промърморване от леглото:

— Не искам нито да ми разправят, нито да ме питат за нещо сега. Една целувка в отговор и лейди Катерин си отиде.

Главата върху възглавницата се сгуши под чаршафа с престорено дълбока умора, докато се увери, че лейди Катерин е излязла, след това се повдигна и предпазливо се огледа. Бавно, безсилно госпожа Райландс отново седна и остана неподвижна, загледана пред себе си. Защитната маска на затрогващата малка женичка бе изчезнала. Сега тя беше много сериозно и тъжно човешко създание.

За дълго време умът ѝ остана бездеен. А когато най-сетне се съживи, не се задвижи напред от мисъл към мисъл, а заразглежда собствения свят разбулен.

Тя си даде сметка, че е живяла в някакъв сън и само такова сътресение би могло да я събуди. Беше живяла в сън по своя собствена воля. Въпреки стотиците намеци и подсещания, не беше могла да се откаже от красивите си илюзии за Филип и себе си и за качества на живота. А сега, след като не толкова тя беше прекъснала своя сън, колкото той се беше изтръгнал от ръцете ѝ, този живот веднага започна да ѝ се вижда неправдоподобен и далечен. Беше ѝ ясно, че седмици и месеци наред бе разбирала истинските качества на Филип — и бе отказвала да ги разбере. Вече се удивяваше, като си спомняше колко упорито бе отказвала да ги разбере.

Когато най-после, късно следобед, пристигна писмо от Филип, по-скоро не писмо, а бележка, написана с молив, тя само потвърди несъвършенството на осъзнатия от нея образ.

„Моя скъпа Синтия — пишеше Филип, — какво мога да ти кажа, освен да те помоля да ми простиш? Предполагам, че ме мислиш за истински скот, и без съмнение си права. Но въпреки всичко тези неща завладяват човек по един начин, който ти не можеш да разбереш, и тогава откриваш, че това, което изглежда просто шега, не е шега. Надявам се обаче, че каквото и да кажеш или направиш на мен, няма да бъдеш много жестока към бедната Пъпи. То е абсолютно противно на нейните разбирания да постъпи така безчестно спрямо домакията, на която гостува. Но една стъпка води към друга. Аз настоявах твърде много, обаче повярвай, че не бяхме намислили, нито нагласили това, което се случи. Честна дума. Просто ни обзе тази лудост. Може да е назрявало в атмосферата, но аз ти се кълна, че не съм го замислял. Винаги сме били доста добри приятели, искам да кажа Пъпи и аз, и, изглежда, не е трябвало да се излагаме на такъв риск — да плуваме двамата без никой друг в басейна. Банският ѝ костюм се закачи на

пирон и се скъса. Чиста случайност. Положението изглеждаше по-лошо, отколкото беше в действителност. В момента изглеждаше само забавно. Както и да е, тя настоя да се махне и си е заминала. И това е всичко. Бих искал да дойда да те видя и поговоря с теб, когато се почувствуващ разположена. Ще ми се да се набия до смърт, задето това се случи на теб, и то именно сега. Чувствувам се като най-мръсен негодник. Искам да вярвам, че нищо подобно няма да се случи за втори път. В това се кълна. Прости ми и се помъчи да забравиш всичко за доброто на двама ни.

Твой нещастен

Филип.“

Тя препрочете това шепнешком:

— „Твой нещастен Филип“.

И се съгласи.

Госпожа Райландс лежа дълго време неподвижна с бележката му на кувертюрата пред нея. Това беше точно каквото можеше да се очаква от него. Как е могла изобщо да си представя, че той е нещо друго освен точно това, което личеше от бележката?

А, от друга страна, беше толкова хубав и с нещо fino — измамливо fino ли беше? — в лицето и държането! Толкова различен от предпазливия, фалшив Джефри. И все пак.

По-късно ѝ донесоха друго писмо, писмо, написано с друг почерк, с едри, четливо и рязко изписани букви, без следа от момчешката колебливост в неоформилия се още почерк на Филип, и него тя също прочете и препрочете. Сега в здрача мислите ѝ продължаваха да текат в посоката, която им беше придало това второ писмо.

„Уважаема госпожо Райландс — започваше писмото, — простете ми, моля, всички тези празни приказки, които ми се налага да Ви пиша. Едно малко произшествие Ви накара да ми разкажете за Вашите грижи и ми се струва, че може би не ще имате нищо против, ако Ви пиша по този повод. Така или иначе, аз трябва да Ви пиша за тях, дори и да не прочетете писмото ми, понеже не мога да мисля за нищо друго.“

Тя си помисли за разглобената му фигура, приведена над писмената маса, лицето му преобразено от напрежение, и тогава си го представи като пан^[1], превърнал се наполовина в старо маслиново

дърво, или като някой очукан от времето Терминус^[2], целуван от лейди Катерин. Защото явно тя го целуваше. Госпожа Райландс си спомни сега тази случка без смайване и отвращение. Той толкова се различаваше от нейната представа за мъж, който може да люби! Това, което целуваше Катерин, е могло да бъде стара, подвързана с кожа библия...

„Искам да пиша, ако ми позволите, като стар приятел. Харесвам и много се възхищавам от Вашия съпруг, както харесвам и много се възхищавам от Вас. Аз съм в сравнение с Вас стар и опитен човек, видял в живота много повече, отколкото е преживял той, и смятам, че ако сполуча и Ви накарам да видите случилото се, както го виждам аз, то ще престане да ви изглежда така решаващо и гибелно, както може би Ви изглежда сега. То е, признавам, достатъчно знаменателно, но в същност не е никаква катастрофа.

Той ми хареса още в момента, когато влезе в стаята в Рокбрюн — когато го видях за първи път. Притежава изключителна жизненост, енергия, схватливост. Извънредно е млад за възрастта си. От чисто практическо гледище е още незрял юноша. Има време да стане много виден мъж. Ако се вземат под внимание неговото положение и възможности, може тепърва да играе значителна роля в световните събития.“

— Това е, за което съм мечтала — каза госпожа Райландс и очите ѝ се върнаха към изписания с молив лист.

„Станалото с нищо не променя това положение. Има съществени съображения в този случай, които, струва ми се, Вие не схващате. Не разбирам как са успели да се натрапят на съзнанието Ви. Ще се помъча да Ви ги изложа, ако имате търпение да ме изслушате. Повтарям: аз имам високо мнение за Вашия Филип. Мисля, че не сте сгрешили, когато сте го залюбили и сте му посветили живота си. А към Вас — Вие бихте могли да ми бъдете дъщеря — храня чувството, което могат да хранят само хора, възпитали в себе си безкористна обич. Наблюдавах Ви и двамата. Обикнах и двамата Ви. Обикнах двойно. Обичам Вас и заради него. Обичам него и заради Вас. Два чудесни живота; два многообещаващи живота.“

— И после *това!* — пошепна тя и няколко мига не чете нататък.

„Искам да прецените разликите между Вас. Не вярвам някога да сте помисляли за разликите. Всичко Ви е предразполагало да не им

обръщате внимание. Вие сте по-фино създание от Филип, но сте и... по-крехка. По-цялостна, но по-крехка. Той още не се е оформил, но е по-едър и по-силен. Той има заложи за много по-голяма, по-силна и по-действена личност, отколкото можете някога да станете Вие. Трябва да ми повярвате. Мисля, че ще ми повярвате. Ние, човешките създания, какво сме? Проводници, по които физическата енергия стига до решение, действие и творческо постижение. В нас има безмилостен стремеж за действие. Животът е действие. Животът е машина, капан, който хваща сляпа сила и я превръща в повече живот, като придава на живота по-големи и по-мощни форми. Така виждам аз живота. Така и Вие сте склонна да го виждате. Ние всички сме под този напор — в различна степен. Главната задача на всекиго от нас, на всеки, който има съзнание за такива неща, е да овладеем, да насочим и да използваме този напор. Повечето от нас прекарват по-голямата част от живота си, като се мъчат да решат проблема как да направят това преди целият напор на жизнеността да се изчерпи. И Вашият Филип е под напор, сляп напор, десет, двадесет пъти по-мощен от цялата движеща сила у Вас. Надявам се, това не Ви обижда.“

— Има известна истина в това — каза госпожа Райландс.

„А сега нека Ви уверя, че той Ви обича. Вие сте тази, която обича, не се съмнявайте в това. И Ви обича заради безброй неща, разбира се, но от всички тях, главното от всички тях, поради това, че притежавате самообладание, е трезвото му отношение към Вас — Вие му изглеждате такава, каквато сте в действителност: умна, уравновесена, спокойна.“

— Но не и сега — рече госпожа Райландс.

„Той мисли — не, той си дава сметка, — че у Вас има *целенасоченост*, точно това, което му липсва на него. Може то да е било първото, което го е притегнало към Вас. С това го задържате и може би ще продължите да го задържате. Но то не пречи на майката природа, която е направила всички ни от пръст, гореща влага и тиня, да се налага върху него и да упражнява своя напор. Той живее тук в тази жегата, в това изобилие, далеч от деловия и политическия живот, който би могъл да запълни времето му; той дойде тук — и в това е иронията на съдбата, — за да бъде с Вас, да се грижи за Вас тук в най-прекрасната, най-безукорна обстановка. Вие знаете, че такава е било

намерението му. Знаете, че се е държал с Вас мило и нежно. Докато, както смятате, сте го изненадали.“

Тя кимна утвърдително и бързо обърна страницата.

„Но той не Ви е мамил. Не толкова Вие сте го изненадали, колкото той е изненадал себе си. Искал е да Ви остане верен. Ако някой ангел небесен затвореше крана на енергията му така, че тя само да прокапва, тогава тук щеше наистина да настъпи този рай, за който сте мечтали до днес. Ала за всичко, което той можеше да прави тук, за да бъде съвършеният възлюбен от Вашите мечти, му бе достатъчна само една двадесета част от енергията, която тупти в нервите и кръвта му. Нали знаехте, че е неспокоен?“

— Мислех, че е заради стачката на въглекопачите — промълви госпожа Райландс.

„У него имаше достатъчно свободна енергия да чуе всеки глас, който го повика. А скъпата майчица природа, ужасната баба природа е предвидила само един канал за освобождаване от заприщена енергия.“

— Ужасна баба природа — съгласи се госпожа Райландс и като че се сети за някакво старо впечатление. Природа! Толкова гадна и въпреки това със странна сила в своята гадност, толкова отвратителна с една грозота, която понякога изведнъж ставаше объркващо свята и страхотно прекрасна! Но какво казваше господин Семпак?

„С Вас. Един мъж може да прояви своята любов с нежна сдържаност. Трябва наистина да бъде много нежен и сдържан. И тука, в този възбуждащ зной, той нямаше какво да прави — нищичко! Той не искаше да люби никоя друга жена. Той не обича никоя друга освен Вас. Ако беше искал да люби — помислете! Ето, нашата тиранична баба природа подтиква и лейди Катерин към беля. Нима може да се сравнява хубостта на тези две жени? Но лейди Катерин е Ваша равна, тя е личност. Той не би я погледнал, не би и помислил за нея. Защото това би било истинско посегателство срещу Вас. Това би било истинско разделяне на любовта. От друга страна, тук беше тази госпожица Кларджис, която отхвърля всички атрибути на женския пол — и е просто сексуална. Тя е добра компания на открито. Плува добре и човек може да плува с нея. Нещата променят емоционалните си качества на открито. Мокра кожа и почерняла на слънцето кожа, движение и слънчева светлина, усмихнато лице. Обхваща те плам, желание и настъпва успокояващо и освежаващо физическо

освобождение. Освобождение на нервите. Може да изглежда толкова просто. Скъпа госпожо Райландс, може да предпочетете да го сметнете за ужасно, може да се чувствувате принудена да го смятате за ужасно, но аз ще Ви уверя, че понякога то наистина се оказва така здравословно физически, както дишането на планински въздух. Това е извън Вашата природа, извън Вашия опит, но не извън способността Ви да разберете. Ако искате да разберете, ако имате великодушието да разберете. Но, го се знае, Вие притежавате такова великодушие. Има оправдание и за двамата. А това, което ме интересува най-много, е оправданието за него.“

Тя пак остави писмото. Беше стигнала до края на листа.

— Но аз го обичах — каза тя. — Той иска твърде много от мене. — Дълго лежа безмълвно, сетне пошепна: — Той иска твърде много от мене. — И пак погледна това, което беше прочела. — „Освобождение на нервите“ — опита тя вкуса на тези думи и той беше отвратителен.

В какво грешеше господин Семпак... или в какво грешеше тя?

Какви бяха тези различни мелодии, с които една и съща дума отекваше едновременно в техните два темперамента?

„Това не е правилно — помисли си тя. — Но аз не съм достатъчно съобразителна, умът ми не е достатъчно бистър, за да разбере кое не е правилно... Аз също не съм права. Виждам, че не съм права. Може той да е по-прав от мен...“

„Бедният ми мъничък разум!“

Струваше й се, че Семпак излага нещата с известна логичност, но в някаква странна светлина, като светлината в резервоарите на аквариума в Монако. Като че ли слънцето изведнъж бе станало зелено. Всичко имаше съвсем същата форма, но нищо нямаше същия цвят. Всичко бе добило дълбочина. Умът на този човек беше голям и необикновен, както тялото му. Тя взе следващия лист и светлината на ума на господин Семпак й се видя по-зелена и по-студена, а нещата, които осветяваше, още по-дълбоки.

„Ако трябва да остане тука и да съсредоточи живота си изцяло върху Вас, какво ще стане с останалите деветнадесет двадесети от жизнеността му? Ние не говорим за физическата му жизненост. Която би могла да се посвети на плуване, планинарство, тенис. Но няма начин да се разделят напълно телесната и творческата жизненост; едната води към другата. Няма такова нещо като чисто физическа

жизнена сила. Натрупването на енергия сред тази горещина, красотата и безделие действуват върху въображението, търси не само някакво усилие, но и възбуда.“

Тук половин страница беше оставена неизписана.

„Аз се мъча да Ви представя истинския Филип, тази душа, бореща се с потайностите на тялото, както човек се бори с необязден кон. А искам да Ви представя и още някого, когото може да не сте опознали напълно досега, истинската Синтия Райландс. Вижте, аз няма да Ви моля да му простите. Това е опасност, която стои и пред двама Ви. Той ще Ви моли за това, но аз разбирам по-добре от него тези неща, за него и за Вас. Искам да Ви бъде ясно, че няма нищо за прощаване.“

Тя спря да обмисли това и после продължи да чете.

„Филип е Вашата задача — неумолимо настояваше писмото. — Не виждам друга задача за Вас на този свят, която да се сравни с нея или да я замести. Деца? Хората надценяват това, което една съвременна майка трябва да прави за децата си, както подценяват онова, което тя може да направи за мъжа си. Жените са създадени за мъжете, а децата са страничен продукт. Вие сте отдали живота си на Филип за добро или за зло и нищо никога не може напълно да му го отнеме. Опитайте се да си го вземете обратно, и ще обречете голяма част от себе си на смърт.

Може да попитате: важи ли това за всички съпрузи и съпруги? Не. Нищо не важи за всички съпрузи и всички съпруги. Половината от мъжете в света са хапльовци, а неизвестен процент от жените — малоумни. Смятам, че няма защо да разглеждаме тук тях и техните противни, лигави отношения. Нека се лигавят и се дърлят, както си знаят. Аз мисля за две лица с много фин характер и нееднаква енергия. Мисля за Вас и Филип. Вие можете да дадете на този млад мъж закрила, великодушие, помощ, стабилност, без които той само ще обърка живота си, както е присъщо за неговия тип. А той заслужава това, което можете да му дадете. Той е способен човек. Той заслужава да го спасите от съдбата, към която го води темпераментът. Но първата Ви жертва трябва да бъде жертвуването на инстинктивното възмущение на Вашия пол. Първото Ви усилие трябва да бъде да се запасите с огромно търпение и великодушие. Първият Ви подвиг трябва да бъде да си дадете сметка, че у него може да има много чисти

или поддаващи се на пречистване неща, които ще бъдат е, малко отблъскващи за Вас. Трябва да Ви го обясня съвсем недвусмислено. Въпросът не е да му простите тази история с госпожица Кларджис след съответно разкаяние от негова страна и подир това да заживеете както досега, при обещание от негова страна, че нищо подобно не ще се случи отново. Това, което Ви очаква, е нещо много по-трудно. То е да се стегнете и помирите с новата мисъл, че съвсем не е изключено подобно нещо да се случи пак в живота Ви и може да се случва многократно, а колкото често и да се случва, не бива никога да доведе Вас дори до най-незначително намаляване на Вашата подкрепа, а него — на уважението и доверието във Вас. Докато бдите над неговия живот, непоколебима и твърда, никаква история от този род никога не ще го провали. Той ще се връща при Вас. Вие ще бъдете неговата твърдина, неговото убежище. Всеки път все повече и повече. Но ако говорите и мислите за обиди и прошки, ако се поставяте на едно равнище с госпожица Пъпи Кларджис, воювате с нея за него, кълвете я като кокошка и се откажете от него, по какъв да е начин, в кое да е отношение — и той ще издрейнее, и Вие ще издрейнеете и Вашите два живота ще се завлачат през пущинак от банални свади на сексуална почва и отчуждение до някой безсмислен развод, раздяла или компромис...

Не зная защо Ви пиша всичко това. Вашият ум е бистър като моя и навярно сама сте убедена в същото. Когато четете писмото ми, то ще Ви послужи не като ново убеждение, а като хвърляне на светлина върху нещо, което винаги сте знаели.

Вие сте съпруга на Филип Райландс. В пълния смисъл на думата и до сетния възможен нюанс на значението й Вие сте негова съпруга; Вие сте създадена за съпруга, а ролята на съпругата е не да съперничи и ревнува, а да разбира и служи и чрез разбирането и служенето да ръководи. Съпругите са рядко нещо в живота, но Вие положително сте такава. Вие вероятно не можете да си дадете вид на обикновена омъжена жена. Вие сте се омъжили за Вашия Филип извън пределите на ревността, освен когато ревнувате заради него. Не мога да Ви видя в никоя друга роля.“

Тук писмото пак прекъсваше.

„Това е в същност всичко, каквото имам да Ви кажа. Може би мога да добавя: бъдете сигурна, освен ако аз се заблуждавам — когато

най-после се изправи в пълен ръст, под Ваша закрила и с Ваша помощ и насърчение, Райландс ще заслужава уважение. Чрез него ще можете да извършите големи неща и никога, по никой друг начин не ще вършите големи неща. Защото сте разсъдъчна; защото Вашите инициативи са твърде крехки за тежестите и напреженията на живота.“

Господин Семпак не беше подписал писмото. С това то свършваше.

Като препрочете посланието, госпожа Райландс загаси лампата до леглото си и остана да лежи съвършено неподвижна в сгъстяващия се здрач и да мисли. Далеч Ментон изплува от вечерната синева, която го беше удавила, и се превърна в огърлица от светлинки, проточени в дълбокия лазурен мрак.

„Той ще заслужава уважение.“ Дали това е било написано, за да я утеши?

Ще заслужава уважение? Дали това беше вярно? Щеше ли Фил наистина да стане такъв силен, способен човек, с ръка, насочваща хода на човешките дела, за какъвто беше мечтала едно време, или и тя, и господин Семпак бяха по-увлечени от хубавата му външност, от голямата му сериозност от време на време и от нещо великодушно и наивно в характера му?... А също. Нещо мило в държането?... Нещо много мило?

Госпожа Райландс откри, че плаче.

„В края на краищата — запита се тя — има ли някакво значение дали той заслужава уважение?“

— Понякога е толкова мил! — пошепна тя.

Беше си мислила и навярно се бояла, че между нея и Филип може да се е промъкнало някакво отвращение, физическа антипатия, но изведнъж разбра, че той е все тъй привлекателен за нея, какъвто е бил винаги. Откри, че копнее той да дойде при нея, копнее безразсъдно, чудовищно.

Нямаше да изпрати да го повикат. Не можеше да изпрати да го повикат. Това би било твърде много. Но копнееше той да дойде при нея.

[1] Пан — горски бог, спътник на Бакхус (гр. митология). ↑

[2] Терминус — бог на границите; фигура на човешки бюст, завършващ с квадратна колона (римска митология). ↑

XII

СТОИКЪТ И ЕПИКУРЕЕЦЪТ

Долу на вечеря седеше намаляла група гости. Двойката Матисън и Джефри Райландс бяха заминали за Монте Карло по предложение и с насърчението на домакина. Господин Холбоулин бе отишъл с тях — реши в последния миг, когато си даде сметка, че вечерта можеше да няма бридж. Без закрилата на бриджорите щеше да изпъкне, да се вижда и да се чува. А семейство Булис бяха на вечеря при стара и добра приятелка на госпожата, вдовица на армейски свещеник, който бил убит и изяден, макар и не изцяло — без съмнение по болшевишко подстрекателство, — от зле настроена пантера в Бенгалия. На другия ден семейство Булис заминаваше за Англия. Положението с възгледите в Британия ставаше все по-заплашително от ден на ден и вероятността за класови вълнения по-голяма. Полковникът смятал, че мястото му е в центъра на опасността там и че всеки миг неговите лични качества може да станат необходими за укротяване на разбунтувалите се работници.

Госпожица Фенимор и лейди Гризуолд бяха и двете на трапезата. Въпреки някои доста красноречиви забележки на лейди Катерин държането им бе много неустановено. Може би лейди Катерин бе преувеличила сериозното неразположение на госпожа Райландс и необходимостта да има спокойствие, та госпожица Фенимор бе решила, че трябва не да си отиде, а да остане „в случай, че стане нужда от някой човек“. Лейди Гризуолд твърдо държеше на своето без всякакви обяснения, но лейди Катерин имаше основание да се надява, че когато стане очевидна неизбежната липса на бриджори, упоритостта ѝ ще омекне. Макар че, разбира се, съществуваше възможността и да се примири с търпението. Обаче това щеше да се види.

Семейство Тамар трябваше да се върне в Женева след три дни и затова лейди Катерин не направи нищо да ги прогони. Те бяха безобидни; бяха прекарвали деня заедно на дълга разходка в планината, където обядваха и тя нарисуваше с водни бои скица на малкия параклис в горната долина; върнаха се тъкмо навреме за вечеря и научиха за

неразположението на госпожа Райландс чак в гостната. Бяха безшумно щастливи и уморени и съчувствието им бе приятно лишено от всякакво вайкане.

Разговорът на масата бе дълго разпокъсан и несвързан, с дълги паузи, а после се превърна в общ дебат за стоицизма и епикурейството, в който участваха почти единствено господин Семпак и господин Плантаджинет-Бъкън. Господин Семпак започна с възхвала на стоицизма; тя като че ли беше в ума му и той сякаш размишляваше на глас. Това, което имаше да каже, беше насочено подчертано настрана от лейди Катерин. Неговата проповед по самата си природа като че я пренебрегваше. Господин Плантаджинет-Бъкън говореше по-скоро на лейди Катерин и госпожица Фенимор, като търсеше тяхната подкрепа с обръщане на главата, усмивки и жестове. Съпрузите Тамар проявяваха лек интерес и при някои по-посредствени изказвания се усмихваха тайнствено един на друг, сякаш ако пожелаеха, можеха да придадат съвсем друго значение на казаното. Филип беше неприкрито потънал в мисли. Дори не се преструваше, че слуша.

Лейди Гризуолд почти не се обаждаше, но се почувствува видимо неловко, когато разискванията стигнаха големи висоти и продължиха в този тон. Тя се питаше дали семейство Тамар би пожелало да играе бридж, а още повече как би могла да даде на този много труден разговор друга насока, която би ѝ предоставила възможност да направи предложението си. Може би те не умееха да играят, но биха искали да ги научи — разбира се, като залагат съвсем незначителни суми. Какви ли не хитрости владеят тези интелектуалци! Тя не можа да направи предложението си, колкото и да търсеше случай, затова отиде в гостната с празните маси за бридж и остана сам-самотна, с по-остро съзнание, че е вдовица, отколкото бе усещала това от много години насам, после отиде да си легне съвсем рано, както лейди Катерин забеляза със задоволство, без да прояви желание за утеха да реди пасианс.

Господин Семпак заговори при едно смълчаване почти или съвсем без повод. Ако можеше да се сметне, че нещо му е подсказало темата, връзката ще е била толкова далечна, че то изчезна от ума му, щом послужи за тази цел.

— Забележително е — започна той — колко безшумно, но сигурно се връща в света стоицизмът.

— Стоицизмът ли! — учуди се господин Плантаджинет-Бъкн и повдигна хубавите си вежди.

— Утешение без възнаграждение и наказание, чисто преклонение пред правото и суровостта. Той беше дошъл твърде рано в света и трябваше да отстъпи мястото си на митраизма^[1], поклонението на Изида^[2] и християнските течения за две хиляди години. Сега се връща в един свят, по-добре подготвен за него.

— Но дали се връща? — попита господин Плантаджинет-Бъкн с обезоръжаваща усмивка.

Господин Семпак продължи да развива своите мисли:

— Простите утешения, необходими за живота в един нестигнал до върховете на цивилизацията свят, страстен стремеж към назидателни наказания, възнаграждения и компенсации; тях можа да даде християнството. И любов като заместител, който да компенсира човешкото безсърдечие... и лъжливата вярогност... Не е за презиране.

В никой случай не е за презиране. Но в студената светлина на днешните времена тези утешения избледняват. В студената светлина на нашите увеличаващи се знания. Ние не можем да се придържаме към тях, дори и да желаем. Ние се мъчим да вярваме и не можем. Ние сме ужасно изоставени на волята на човешките чувства с цялото им несъвършенство, а какво остава за нас зад тях? Търпение. Силата на собствените ни души.

Гласът му се сниши толкова красиво, че лейди Катерин за миг разбра какво значи той да бъде безвъзвратно влюбен. Каква огромна сигурност предлагаше този мъж! Каква спокойна сила обладаваше! Той отричаше всички вярвания и ни най-малко не се боеше! Затваряше се в себе си от нея. Доколкото можеше. Нямахте да може да го направи, но явната му вяра, че е в състояние да го направи, беше великолепна. Почти несъзнателно тя започна да го залива със своето сияние и продължи така до края на вечерта при всеки удобен случай.

— Но трябва ли това да бъде стоицизмът? — попита господин Плантаджинет-Бъкн.

— А какво друго?

— Що се отнася до мен, аз не смятам, че християнството е мъртво — намеси се лорд Тамар, преди да може господин Плантаджинет-Бъкн да отговори. — То ни най-малко не е мъртво. Променя формата си, но живее.

Лейди Тамар кимна в знак на съгласие.

— То променя формата си — потвърди тя.

Лейди Гризуолд издаде утвърдителни звуци, много напомнящи тези, които би издал някой доста стар съдия при потвърждаване на присъда, и си взе още малко пълнен патладжан, сякаш това беше някакво свещенодействие.

Господин Семпак не се занима веднага с тези три изказвания. Той седеше, за гледан пред себе си в мраморната стена над главата на госпожица Фенимор. Имаше вид, че много внимателно си обяснява нещо наум.

— Християнството възтържествува — увери той себе си, — но християнството наистина отминава. Отминава!... Вече го няма! То е осеяло бреговете на живота с черкви, катедрали, светилища и разпятия, предразсъдъци и нетърпими неща, като морски таралежи и морски звезди, празни раковини и парчета парещи медузи по пясъка тук след прилив. Вълна на прилива от Египет. И то е оставило множество дребни гърчещи се богослови, изповедници и апологети, които скачат и ровят топлия хранителен пясък. Но в сърцата на живите хора какво е останало от него сега? Съмнителни откъслеци от арианското учение^[3]. Фрази. Сантименталности. Навици.

Той обърна големите си очи към лейди Тамар и се върна към пренебрегнатата ѝ забележка:

— Ако християнството променя формата си, то става нещо друго.

Лорд Тамар се поизкашля и заговори с тон на извинение.

— *Любовта* остава — каза лорд Тамар. — Духът. Християнството е любов. То е без съмнение религия на любовта. Всичко останало е прибавка. Преди него не е имало друга такава религия.

Лейди Тамар искаше да каже „Бог е любов“, но смелостта ѝ секна и вместо това тя се изчерви. Очевидно и мъжът ѝ, и тя болезнено се стесняваха от собствените си забележки.

— Християнството може да бъде само една *форма* на любовта — каза господин Семпак. — Съмнявам се дали е това. А още повече се съмнявам дали някой може да докаже, че любовта е най-висшето нещо в живота. Дали е... Дали е... — Лейди Катерин го наблюдаваше. Високо над нейната глава господин Семпак каза на това, което беше

отвъд: — Не! — Той разви отрицанието си: — Има и по-благородни неща за душата: например да победиш ограничеността на собственото „аз“ до височини и видения, и схващания, съвсем надделели страстта. Убеден съм, че има огромни планини над селцето на нежните чувства, високи и самотни места. Там е царството на стоика. Там можем да спрем на стан и да се подслоним. Стоицизмът, който е бил твърде велик за света, когато за първи път е просветнал в човешките мисли, се връща към живот. Много малко променен в основните си начала, но разширил се, защото нашето виждане на времето и пространството се е разширило. Връщането му е било толкова неизбежно, че е станало незабелязано. В днешните времена ние всички сме станали стоици, без да го знаем. Не сме били убеждавани, предумвани и приобщени; просто виждаме, че сме такива. Ние се връщаме поради един вид обща необходимост към величието на себеотрицанието и подчинението на един по-издигнат живот. Може да не искаме да го направим, но трябва. Какво друго можем да сторим, освен съзнателно да мамим и се унижаваме с разкаяния? Каква умствена гимнастика е видял нашият век от началото си! Ние изоставяме християнското прекомерно наблягане на „его“-то и нелепите му претенции за вечно своеобразие — по необходимост. Отказваме се от жаждата за индивидуално признание, защото трябва да се откажем. Усамотение. Може би. В известен смисъл всички сме все повече сами. Но пък понеже в днешните времена всички все повече сме нещо повече или нещо по-малко от самите себе си, тази самотност вече не ни гнети.

Това в същност бе беседа със самия себе си. Може да е била добре аргументирана, но много трудна за проследяване на мисълта. Безутешната фигурка на мъничката госпожа Райландс бе толкова жива в ума му, че все още можеше и оставаше безразличен към жара, който бе разпалил у лейди Катерин. Той говореше не на своите слушатели, нито на себе си, а на въображаемия образ на тази женичка горе, за да се защити от вълнението, събуждано от прекрасната жена в края на масата. Превръщаше Синтия в свой талисман срещу Катерин. С държането си като мъдрец пред госпожа Райландс все още можеше да възпре дълбоките топли течения около себе си и вътре в себе си, които заплашваха да го направят глупак пред лейди Катерин. Проблемата на тази нежна душа, тъй чиста в своите разбирания и тъй съдбоносно мека в своята воля, накарана тъй ненадейно да осъзнае, че сама е

влязла в страхотно противоречие със света, беше напълно достатъчна да го завладее. След като беше писал и ѝ изпратил това писмо, искаше му се да вземе назад всичко казано и да започне отначало. Или да започне второ и по-дълго писмо. Но гонгът за вечеря пресече втория импулс при самото му възникване и му спести малко материал за сегашното изказване.

Останалите сътрапезници реагираха на неговите изявления различно.

— Но нали човек е някога наистина сам? — попита лорд Тамар, продължавайки разговора, и започна да размишлява за казаното още преди да го доизрече. Какво — попита го смразяващ вътрешен глас, — какво би го крепило в пълно усамотение? Ако например... — но това бе твърде ужасно дори да се помисли. Той погледна през масата към жена си и видя, че тя копнее да отговори на погледа му, но не може. Какъв стоицизъм би му помогнал — попита се той, — ако го лишаха от това? Но — побърза да се намеси по-топлото начало у него — той не можеше да бъде лишен от него, защото любовта прави нещата безсмъртни! И все пак, какво значеше това?

Настъпи мълчание. Госпожица Фенимор си мислеше, че рядко се е наслаждавала на толкова задълбочен и изискан разговор. Тя не разбираше нищичко от казаното, но то увличаше опияняващо ума ѝ. Очилата ѝ блеснаха срещу всички около масата в очакване на следващия говорител.

Това беше господин Плантаджинет-Бъкн. Той стискаше столчето на чашата си.

— Вижте, *това* е въпрос на гледище — бавно и замислено каза той.

Всички други си отдъхнаха, като видяха, че има някой достатъчно компетентен да възрази на господин Семпак. Това, за което беше говорил господин Семпак, беше въпрос на гледище. Това наистина беше казано на място. Вниманието, олицетворено най-вече от госпожица Фенимор, се съсредоточи открито върху господин Плантаджинет-Бъкн.

— Това — поправи се господин Плантаджинет-Бъкн — е начин за разбиране на нещата. Аз признавам, че убедителността на християнството е в упадък. Няма я вече. И признавам достойнството и величието на представата за стоицизма. Да. Но тя е в края на краищата

само една от няколко възможни представи. — Той замълча и протегна изящен показалец към господин Семпак. — Със същия успех можете да погледнете през призмата на друга философия и да видите света като радостно зрелище, като източник на приятни усещания и щастие, на вълнуващи чувства и прекрасни преживявания.

Езикът му си даде воля. Господин Плантаджинет-Бъкн вдигна поглед към лейди Катерин.

— *Самотността* е факт — каза той, — да. Но *прелестта* е също факт. Кой факт предпочитате да направите най-важен, който ще бъде във фокуса на вниманието? Имате свободния избор, струва ми се, да отворите душата си, вместо да се затворите в нейните дълбини. Защо трябва да предпочетете самотността на душата пред прелестта на обкръжаващите ви неща?

Самотност и прелест! Колко далече бяха тези глупави приказки от една свята и разумна игра на бридж — мислеше си бедната лейди Гризуолд. Хората, които са достатъчно умни да играят бридж, не се тревожат за такива неща. Ужасни глупости! И да се подиграват с християнството! Флоренция или Ментон? Ще трябва да се стигне до това. Симпатичните хора си бяха отишли.

— Срещу вашия неостоик аз поставям неоепикурееца! — каза господин Плантаджинет-Бъкн, като продължаваше да го сочи с показалец. — Аз виждам такова отношение към света, при което човек може да се окайва, че не познава бог, комуто да благодари за безкрая на възхитителните неща и прекрасните възможности, облечени в жива материя.

И тъй нататък.

Така започна спорът долу, който се проточи в доста разпокъсани и мъгляви прения за стоицизма и епикурейството. Госпожица Фенимор ги изслуша от начало до край в неразбиращ захлас, докато Филип седеше, потънал в мрачните си тайни мисли, а госпожа Райландс лежеше горе в голямото си легло и подготвяше това, което трябваше да каже, когато Филип най-после дойде при нея.

Беше свършено неубедителен спор. С изключение на това, че лейди Катерин, спечелена като че ли още в първия миг, веднага се обяви за стоик, което нескрито изненада и огорчи господин Плантаджинет-Бъкн.

Защо пък трябваше да направи това?

— Но, скъпа моя лейди! — промълви господин Плантаджинет-Бъкън.

— Животът трябва да бъде *суров* — тържествуващо заяви лейди Катерин...

След малко Филип, въпреки официалните си задължения на домакин, стана и тихичко се измъкна.

[1] Митраизъм — култ на персийския бог на слънцето Митра, много разпространен и в древния Рим. ↑

[2] Изидида — египетска богиня на плодородието. ↑

[3] Арианство — ерес, основана от Арий в IV в. в Александрия, според която Исус Христос е по-малък по божественост от Бога-отец.

↑

ХІІІ

РАЗДЯЛАТА

Като че ли беше много късно през нощта, когато Филип се качи горе. Влезе с едва доловим шум, но тя беше нащрек.

— Фил, скъпи! — възкликна тя. — Ти ли си? Фил!

Той излезе беззвучно от сенките, спря се за миг надалеч, черен, тайнствен на фона на синята нощ, и пристъпи до леглото.

— Надявах се, че си заспала — каза той.

Тя щракна лампата си с абажур и двамата се загледаха с печален проучващ поглед, озадачени от самите тях и от живота.

— Синтия — пошепна той. — Синтия, скъпа моя, ще ми простиш ли?

— Може би... — задъхано започна тя и се прекъсна. — Може би няма какво да се прощава.

— Но...

— Нищо особено важно.

— Тя се махна.

— Това няма значение. Не се тревожи за нея... Мисли за...

— Аз бях такъв скот.

— Не. То е станало случайно. Трябвало е да се случи. Нещо е трябвало да се случи. Ти не си могъл да се сдържиш. Нямах какво да правиш тука. Ти си затворник тука, който чака мен.

— О, недей говори така. Искях да бъда толкова мил с тебе... скъпа. Но има нещо гнило в мене.

— Не, не! Гнило! Скъпи, скъпи Фил, че ти още дори не си узрял. Но аз те накарах да стоиш тука... — Тя протегна ръка и Филип седна на леглото до нея. Той я целуна. — Мой скъпи — каза госпожа Райландс. — Скъпи! Скъпи! Слушай — добави след малко тя, като го държеше за ръка. И шепнеше. Двамата говореха шепнешком. — Иди в Англия, мой скъпи. Там стават разни неща. Неприятности и бъркотии. Работниците... работниците трябва да работят. Ти, ти трябва да разбереш. Ти си толкова богат и имаш отговорности. Нещо трябва да се прави. Аз мога да остана тука...

— Ти ме пъдиш?

— Не. *Това* не е пъдене. *Тука*. Тука аз не мога да ти помогна да пораснеш и да станеш мъж, какъвто трябва да бъдеш. Не и сега. Три четвърти от мен трябва за известно време да вегетират... а след това да бъда нещо като крава. Не съм подходяща другарка за узряващ мъж. Аз нямам нищо против, скъпи. То си заслужава. За това съм създадена. Така е трябвало да бъде. Но ти, ти иди *сега* в родината, в Англия. *Ти* не бива да стоиш бездеен. Ти не можеш да понасяш тези дълги, празни дни.

Той я пусна и се замисли за казаното.

След дълга пауза Филип рече:

— Мисля, че си права. Би трябвало да замина.

— Да, върви.

— Ние притежаваме цялата Червена долина. Всичките тези земи в Йоркшър. Долината Идънсоук. Може би една трета от милионите на семейство Райландс са вложени в каменни въглища. Не бива никога да го забравям. Оставих по-старите, чичо Робърт и другите, да правят каквото намерят за добре.

Ето това беше мъж!

— Иди заради *това* — каза Синтия. — Иди заради това.

Той обърна поглед към нея. Тя положи крайни усилия да го гледа със сериозно, спокойно, убедително изражение, но силите ѝ изневериха. Изведнъж спокойствието на лицето се поддаде на мъката ѝ и тя зариде като ударено дете.

— О, скъпа моя — възкликна Филип в изблик на безпомощност, — как можах да те оскърбя! Какво ти направих? — И я прегърна, притисна я до себе си, много близо до себе си, и зацелува солените сълзи.

— Бедният ми Фил! — Тя се притисна до него разплакана, загали косата му с едната си ръка. — Бедничкият Фил!

ВТОРА КНИГА

ПРИСТИГАНЕТО

I РАЗОТИВАНЕ

За кратко време съществуваше вероятност да се разотидат много повече от гостите, отколкото бяха предвиждали госпожа Райландс и лейди Катерин. Господин Семпак след една, както изглежда, неспокойна нощ, заяви, че възнамерява незабавно да се върне в Ница да вземе някои книги и да замине с тях за Корсика.

На обясненията му липсваше яснота. Не беше достатъчно добър лъжец, че да измисли основателна причина за отиването си в Корсика. Лейди Катерин много ловко го препрати на госпожа Райландс, която го прие в малката всекидневна до спалнята ѝ, облечена с красив копrienен китайски пенъор на цветя, и му каза колко много искала да говори с него, когато другите си заминат. Тя го накара да си признае, че поводът за заминаването му било „само притеснение“, успя да го склони да замени пътуването за Корсика с няколкодневен излет от някой туристически център по алпийски маршрут и го накара да обещае, че ще се върне, щом движението пеша възстанови спокойствието му.

Нито тя, нито той не направиха и най-малък опит да обяснят притеснението му. Тя го прие като нещо напълно естествено. Така, с малко сконфузен вид, с раница на гръб и куфарче в ръка, оставил по-сериозния си багаж като един вид залог, господин Семпак взе местния влак за Ница.

Господин Плантаджинет-Бъкн също се зарази от общото изселване. Той откри или измисли — госпожа Райландс се съмняваше кое от двете — в този хубав хотел с шишлав съдържател в Торе Пеличе над Торино един приятел, когото не бил виждал от години, остана да се колебае няколко дни на точката на заминаването, без наистина да си тръгне, като пазеше приятеля си за резерв.

Единствената действително неотстранима гостенка бе милата госпожица Фенимор, която без много приказки, но съвсем ясно даде да се разбере, че никога не е присъствувала при раждането на бебе и този път нищо на света не било могло да я принуди да се откаже от чакането. Беше твърдо решила да бъде полезна и всеотдайна и по

всичко личеше, че само двама-трима карабинери биха могли да я прогонят от Каза Тераджена. Лейди Гризуолд, след като нерешително прехвърляше в ума си идеите за Ментон или дори Флоренция, бе привлечена от центростремителната сила на зелените маси^[1] в един не много скъп пансион в Босолей.

Семейство Тамар замина един ден по-рано, отколкото възнамеряваше: искали да спрат пътем за една вечер в Кан при господин и госпожа Джекс-Хилтън, за да поговорят с виден бежанец от фашизма, чиято къща била изгорена, любимото му куче одрано живо и който бил на два пъти жестоко бит с тояги и торби с пясък заради някаква лека критика на установения режим. Досега лорд Тамар се бе държал твърде дипломатично, не изрази дори мнението си за Мусолини, но му се струваше, че не е изключено тази енергична личност да поспре диктаторските си тенденции, като научи, че един-двама най-видни англичани ни най-малко не се страхуват да се срещат с негови жертви и да се осведомяват за неговите действия.

Полковник и госпожа Булис срещнаха известни пречки със спалния вагон и тръгнаха един ден по-късно, отколкото възнамеряваха. Полковникът се мъчеше всякак да подчертае, че заминава, понеже е повикан. Смътните намеци, че някаква обществена борба с определен характер назрявала в Англия, ставаха все по-недвусмислени и по-недвусмислени, колкото повече приближаваше часът на сбогуването. Филип слезе долу и го завари да държи реч пред жена си, госпожица Фенимор и лейди Гризуолд, която щеше да пътува с тях до Монте Карло.

— Този каменовъглен въпрос не е нито началото, нито краят на цялата работа — казваше той. — Може да бъдете сигурни. Ние знаем. Това са само първите крачки на Москва. Те са били следени. Били са следени. Разузнаване срещу разузнаване.

Полковникът би предпочел Филип да не се присъединява към слушателите, но не прекъсна речта си. Бомбачо донесе кафе за господаря си, Филип се облегна на стола с ръце в джобовете и се загледа втренчено в госта.

— Наистина ли мислите — обади се госпожица Фенимор, — наистина ли мислите...

— Ние знаем — заяви полковникът. — Ние знаем.

— Пак ли за социалистическата революция говорите? — попита Филип.

— Тя би избухнала, ако не сме готови.

— Но за какво сте готови? — пак попита Филип. — Какво смятате, че ще стане? Та да имат нужда от вас в Англия?

— Британският работник, господине, трябва да се съгласи на по-малка надница и по-дълго работно време, а не иска. Откакто е свършила войната и след глупостите на Лойд Джордж^[2] той е станал много дързък. Трябва да се поогъне. Трябва да се поогъне, преди да прекатури колата. Това е сегашното положение. А зад него е червеното знаме. Москва!

— Положително тази работа с въглищата е съвсем отделно нещо. Имаме доклада на комисията по въглищния въпрос. Собствениците започнаха да се пазарят за някои неща, а работниците са склонни да държат на своето, но всичко може да се превъзмогне, доколкото аз виждам. Това е въпрос на взаимни отстъпки. Болдуин^[3] полага крайни усилия да събере двете страни, за да постигне споразумение и да започнат отново. Няма ли да го постигне? Не виждам откъде ще дойде вашият социалистически конфликт.

— Ще ви обясня — каза полковник Булис и се прокашля. — Той се обърна и плесна по масата: — По въпроса за въглищата няма да има споразумение!

— Защо?

— Нито въглекопачите, нито собствениците ще се съгласят на нещо.

— Е? — рече думите, сякаш ги подчертаваше с молив: — Червена революция!

— В Англия? — В гласа на Филип прозвуча безграничната му вяра в английските институции.

— Ние го знаем. Знаем го от хора като Томас, разумни хора. Твърде разумни за сбирщината зад тях. Лудите глави, агентите на Москва, мътят тая работа от доста време. Недейте мисли, че не сме осведомени. Това е тяхна мечта, от години. Тази бъркотия с въглищата няма да се уреди, бъдете сигурен, а пък аз и не искам да се уреди. Не, драги мой! Схватката е неизбежна и няма защо да не стане сега, докато имаме хора, истински мъжествени хора като Чърчил, Джойнсън-Хикс и Бъркенхед, които да я спечелят:

*Триж въоръжен е, който прав е във разпратата
но трижди триж тоз, който удря пръв в борбата.*

Полковник Булис изрече тези думи с кънтящ глас, кимна и обърна към домакина си суров, мрачно дъвчещ профил, докато не забележа погледа на жена си. Нейните очи от доста време се мъчеха да привлекат вниманието му и сега, подпомогнати от почти незабележима пантомима, му подсказаха: „Яйце на мустака.“ Полковник Булио направи необходимите поправки с колкото можеше по-малка загуба на свирепост.

— Искате да кажете — възрази му Филип, — че когато Болдуин свика конференция на собствениците и работниците и им каже да се помирят в рамките, начертани от кралската комисия, той, казано на прост английски език, ще ги залъгва, за да печели време, докато се случи нещо друго? Нещо друго, което не може да му бъде съвсем неизвестно.

— Господин Болдуин е добър човек — забележа полковникът. — Но той не е напълно наясно пред какво сме изправени.

Госпожа Булис кимна:

— Той не знае.

— Ние знаем — продължи полковникът. — Общата стачка, социалистическата революция в Англия, е определена за първи май, за този първи май. Офанзивата е толкова сигурна, колкото беше нахълтването в Белгия през август 1914 година.

Вниманието им бе отвлечено от появата на господин Плантаджинет-Бъкън с прекрасния шантунгов костюм. Той се забави на вратата.

— Да не би да говорите за *въглища* в този възхитителен зной! — възкликна той с негодувание.

И се запъти, без да бърза, към откритата тераса, като потриваше безупречните си ръце, но се върна да довери (само с едно зеленикаво блясване на брилянта) на един от подчинените на Бомбачо, че има нужда от изобилно посипан със захар грейпфрут. Той показва точно колко трябва да бъде захарта:

— Zuccherò. Alìo montano. Come questa^[4].

Филип стана, тръгна колебливо към терасата, но след това влезе в хола и се качи горе в стаята на жена си.

[1] Зелените маси — масите за игра на карти, за рулетка и пр. ↑

[2] Лойд Джордж (1863–1945) — лидер на либералната партия, министър-председател (1916–1922); привърженик на антисъветската интервенция; противник на фашизма и Чембърлейн. ↑

[3] Болдуин, Станли — английски държавник, министър-председател (1923–1924 и 1925–1929). ↑

[4] Zuccherò. Alio montano. Come questa. — Захар. Накамарено. Ето така (ит.). ↑

II

НОВОТО НАЧАЛО

И Филип, и Синтия изпитваха чувството, че имат много да си кажат, но и двамата не знаеха как да започнат. Дори ѝ минаваше през ума да му напише дълго, грижливо обмислено писмо; баща ѝ прибягваше до такъв похват в критични моменти — оттегляше се в кабинета си при изложения, документация, подреждане; мозъкът ѝ неуморно изковаваше изложения и формули, но ѝ се виждаше безсмислено да пише дълго писмо на човек, който толкова скоро трябваше да замине, след което писмата щяха да станат за тях единственото средство за общуване. Освен другото Филип непрекъснато идваше и си отиваше от нейната всекидневна и сядаше до кушетката ѝ, тъй че не ѝ оставаше никакво време за последователно съчиняване на писмото. Той я потупваше по ръката и нежно я милваше, сядаше другаде в стаята, играеше с вещите по тоалетката ѝ, взимаше и отваряше книги и пак ги оставяше или седеше, без да се помръдне, и мълчеше по цели пет минути. Имаше обичая да се изправя, когато иска да каже нещо, и да крачи насам-натам, докато го изрече, и като че ли никога не очакваше тя да му отговори веднага на думите. А ако се разхождаха в градината, тогава наопаки — спираше, за да се изкаже, след което откъсваше някое цвете или замерваше с камъче някое дърво. Щом лейди Гризуолд и семействата Булис и Тамар се магнаха и определеният ден за посещение, когато файтоните изсипваха многоезичния си товар в градината, отмина, тя започна да излиза от усамотението си, да се разхожда по пътеките и стъпалата с Филип и да сяда и приказва с него ту тук, ту там. Те като че все не успяваха да обсъдят нещо и въпреки това, когато най-после и той замина, започна да ѝ става ясно, че в отделни фрази и откъслечи бяха сполучили да разменят доста много мисли. При три различни случая той беше казал: „Никога не си изглеждала толкова хубава, както сега“, което съвсем не помагаше за избистряне на положението, но все пак като че помагаше да достигнат разбирателство.

Тя откри у себе си склонност да си служи твърде често и внушително с встъплението: „Филип, скъпи, има нещо, което искам да ти кажа...“ Ядосваше се всеки път, когато забележеше, че пак е станала жертва на това встъпление, натрапило ѝ се в някаква нова редакция, която не е успяла веднага да избегне.

И все пак разни неща се казаха, имало бе и отговори, и съгласяване. В ретроспекция нещата заставаха по местата си и забележка, направена късно следобед, се свързваше с пренебрегнат намек от сутринта. Той беше се вслушвал в забележките ѝ повече, отколкото бе предполагала, и правеше, както тя схващаше, откъслечни пълни изказвания.

Сред нещата, за които мислеше, че са се установили с Филип, беше признаването на разликата помежду им. Трябваше да разберат, че умът на двамата работи различно. Господин Семпак ѝ го беше обяснил много ясно, дори по-ясно, отколкото бе възнамерявал, и тя искаше да го направи ясно и за Филип. Филип трябваше да бъде снизходителен към нея занапред. Нямаше само тя да бъде снизходителна към него. Трябваше много трезво да се виждат един другия. Илюзиите са хубаво нещо за двама влюбени, но не и за любовта на съпруг и съпруга.

— Аз повече си мъча ума с разни неща, отколкото ти — с усилие каза тя. — Твоят ум хапе и гълта; ти, кажи-речи, не схващаш какво става; а моят ум предъква и предъква. Аз съм склонна да философствувам.

— Ти си дяволски умна — искрено призна Филип.

— Това не е чак толкова сигурно, Фил. Аз не само мисля за нещо, но трябва и да мисля, че го мисля. Трябва да скачвам нещата едно с друго. Трябва да подреда принципите си и да ги видя, преди да отсъдя за нещо. Филип, не ти ли е дошло някой път наум, че съм донякъде дървен философ?

— *Ти ли!* — извика Филип. — Боже мой!

Той беше ужасен; Синтия се разсмя:

— Точно така, мили мой. Аз не се самозабравям в тези неща. А ти се самозабравяш. Но аз съм винаги разсъдлива, с пълния комплект от моите принципи на преден план или като рамка, ако ти по харесва, на онова, за което мисля. Човек не може да се отърве от него, ако е такъв.

— Ти не си дървен философ — възрази Филип. — Какво те е накарало да мислиш така?

— И доколкото мога да видя — продължи тя, — няма смисъл да решаващ да не бъдеш дървен философ, ако си такъв. Това значи само да станеш още по-голям дървен философ.

Филип има един от своите мигове на проблясък:

— Все пак не е толкова лошо, колкото да решиш, че няма да решиш да не бъдеш дървен философ, скъпа женичке. Това... всичко това е възхитително и много типично за теб. Ти растеш по свой начин, както може би и аз. Винаги съм обичал твоите съждения и уравновесеността ти. Колко малко сме приказвали след сватбата! Колко малко сме приказвали! А винаги съм мечтал да говоря с теб. Преди да се оженим, съм си мислил как ще седим и ще си говорим ей така.

Този стадий в живота им беше хубав като спомен. И тя си го спомняше, както и редица други дребни неща, които той беше казвал по-после — дребни неща, които се връщаха пак и пак към този въпрос за някакъв метод, някаква логична същина в отношенията им, които беше засегнала по този начин. От време на време той казваше неща, които бяха като потвърждение и приемане на леко намекнати от самата нея критики. Странно ѝ се виждаше как ѝ ги връща разширени, доста подсилени.

— Разбира се — каза Филип след половин ден, — цялото това приемане на нещата за напълно естествени е глупост — пълна глупост. Всеки би трябвало да стигне до решението на нещата сам. Всеки! Стачка на въглекопачите. Всичко. Колко мързеливи — искам да кажа, в умовете си — са хората като нас! Като че ли го правим, за да бъдем във форма. Във форма за нищо.

А друг път:

— Празноглави! Струва ми се, че хората никога не са били толкова празноглави, колкото са сега индивидите от наша нога. Преди винаги са имали религия. Имали са намерение да живеят по даден начин, който са смятали за правилен. Не само да се перчат насам-натам.

Невероятно беше с каква пълнота той схващаше и приемаше отдавна спотаената ѝ критика за общия им живот.

— Пъпи само сложи капака на всичко — каза той. — Виждам, че трябва да се освободя от това. Гнилото в цялата тази работа не беше *това*. Бездействието! Живуркането ден след ден. Тенис. Без значение, каквото се случи.

Беше се съгласил напълно с плахите ѝ и съвсем леки намеци да си изработят определен план за взаимни отношения, докато го няма. „Дървен философ или не“, те трябваше да обяснят един на друг своите вярвания, да разменят мисли за схващанията си, „да спрат бездействието“. Трябваше да си пишат колкото може по-пълно и по-ясно. „За бога и всички тези неща“ — каза той. Нямаше значение какво.

— Никога в живота не съм писал писмо, истинско писмо — искам да кажа, за сериозни неща. Сега ще се опитам да пиша за тях на теб. Ей тъй, както ги виждам там. Няма да ти пиша любовни писма, освен от време на време. Дребни глупости, само между другото. Ще ти пиша абсолютно за всичко. Абсолютно за всичко.

Няма да ми се смееш за глупостите, които ти пращам. Това ще ми прочисти мозъка. Хора като нас трябва да бъдат *принуждавани* да записват, каквото вярват. Само за да се уверим, че това не са празни приказки.

Като се разхождаше с нея нагоре-надолу по широката пътека отвъд надгробния камък на прелестната Луцина, той забеляза изведнъж, без никаква връзка:

— По дяволите дървената философия!

И още каза:

— Жената е пазителка на мъжа. Съпругата е съвестта на мъжа. Ако той не може да споделя с нея мислите си, тя не е никаква съпруга.

За нищо не я бива.

След това едно признание:

— Винаги съм искал да говоря за разни неща с теб.

Още когато се запознахме. Ние доста си говорихме. Известно време.

Най-добре запазилият се спомен за него бе една късна вечер на балкона пред нейната всекидневна. Тя лежеше на шезлонг, а той стоеше облегнат на парапета, подхвърляше ѝ разни забележки, скачаше от тема на тема, палеше цигари, пушеше и ги хвърляше.

— Синтия — внезапно запита той, — какво мислиш за социализма и всички тия неща?

Такъв обширен въпрос ѝ дойде изневиделица. В училищата, продължи той, ги учили да мислят „за такива неща“. Макар че за такива глупости, според преподавателите, не си струвало да мислиш. Но той смятал, че не са глупости. Имало такова нещо като социална неправда. За повечето хора нямало справедливост в живота. Те нямали и кучешки късмет да получат справедливост.

Той подхвана въпроса от друго гледище:

— Помисляла ли си някога, Синтия, че живот като нашия е безчестен?

Напоследък беше помисляла. Но искаше той да води разговора и затова отговори:

— Винаги съм смятала, че ние се отплащаме с нещо.

— Да. И с какво се отплащаме?

— Би трябвало да се отплащаме... — Тя не довърши. — С повече, отколкото даваме.

— Като вземем под внимание какво те получават — рече той. — *С доста повече*. Например... — пак подхвана той и замълча.

Луната с недоловима бързина се плъзгаше иззад дърветата и сега Филип стоеше като неясен силует на фона на замъглено сребро, напрегнат и задълбочен, облегнал се на балюстрадата на нейния балкон.

— Мъчех се да проумея тази въглищна история — каза той. — Доста късничко, като си помисля колко много зависим ние от въглищата. Но аз винаги съм оставял всичко на чичо Робърт и на съдружниците. От малък съм свикнал да оставям всичко на чичо Робърт.

Пред очите ѝ се мярна лицето на чичо Робърт, лорд Идънсоук, главата на райландсовския род, сурово, хубаво лице, повече като на Филип, а не на Джефри; тя не можеше да определи в мислите си на кое приличаше повече. Той беше автократът на райландсовския свят и както ѝ се струваше, настроен малко враждебно към нейния брак. Беше много лесно да разбере как Филип от малък бе свикнал да оставя всичко на чичо Робърт.

— Не ми харесва тази история — казваше Филип. — Знаеш ли, Синтия, това е алчна история от наша страна. Жалко, че този Семпак

избяга по такъв начин. Бих искал да чуя повече за тези неща от него. Този човек доста ги разбира тия неща. Поръчал съм си неговите книги. Предполагам, че само тактът го е накарал да ни напусне. Нещо е забелязал. Нашата неприятност. Помислил е, че може да искаме да останем за малко насаме. И останахме. Но бих искал да разбера неговата гледна точка за много неща. За нас, собствениците на каменовъглени мини, например.

Знаеш ли, Синтия, в конфликта за въглищата ние, собствениците, като че не сме направили нито едно почтено нещо. Искам да кажа, великодушно нещо. Тоест интересуват ни само доходите. Правим спънки и искаме да ни се плати. Мисля, че би трябвало да попрочетеш нещичко от тоя доклад на кралската комисия. Той е в папката на „Манчестър Гардиън“ долу. Ще ти отбележа някои броеве. Там са и докладът на комисията, и планът на работниците, и различни проекти — всички заслужават да ги прочетеш. Това са неща, които *би трябвало* да четем. Сегашната комисия е съставена от тори^[1]. Предишната не беше. Тази на съдията Санки. Нещата, които този доклад е един вид длъжен да ни каже. Макар и извънредно внимателно, все пак ги казва. За начина, по който ние не отстъпваме. И получаваме. Никога не съм го забелязвал преди. Предполагам, защото не съм се вглеждал. Може да ме е било страх, че ще ме нарекат „дървен философ“. Че взимам живота твърде сериозно и така нататък. Но когато погледнеш нещата направо и прочетеш тези вестници, които не са болшевишки, не са дори и лейбъристски — имай това пред вид, — започваш да виждаш разни неща.

Той заговори за твърдението на социалистите.

— *Дали* сме паразити? — попита той.

От нещо, което нарече тяхно „нето производство“ на въглища, Райландс и Коуксън получавали в тантиеми и печалби седемнадесет на сто. „Тантиеми по право и печалби по обичай“ — каза той. Тя си обеща негласно да провери какво е „нето производство“.

Внезапно Филип се изсмя:

— И тази вечер ако не приказвам! Май че само аз говоря. Словесен поток!

— О, аз исках ти да говориш — каза Синтия. — Откакто живеем заедно, все съм се чудила... Какво ли мисли той? Какво чувства? Искам да кажа, за тези неща — нещата, които наистина имат значение.

И ето как ги възприемаш ти. Вярно е, скъпи, че ние не се отплащаме достатъчно. Не сме достатъчно добри. Взимаме и не се отплащаме.

— Но дори и да правехме всичко, каквото можем, как бихме могли да се отплатим?

— Бихме могли поне да направим всичко, каквото можем.

Филип остана за малко на мястото си, а после отиде при жена си. Надвеси се и седна до нея, целуна я по лицето, хладно и безкрайно нежно на лунната светлина, сетне се сви до шезлонга, тъмна купчина с блед, чист профил и ухо, притиснато до ръката ѝ. Тя обичаше да усеща допира на ухото му.

— Скъпа, това е *изумително*! — пошепна той. — Когато започнем да се вглеждаме в себе си. Да видим колко близо може да сме до онова, което говорят за нас в Хайд Парк^[2].

Той заразсъждава:

— Да изсмукваме всичко от страната и да не правим нищо за нея. Малко войниклък през войната — но тези, които седяха в калта и получаваха намалени дажби, бяха томитата, редниците. А ето такива неща... Какво друго съм направил за... това?

Това, изречено от него шепнешком, беше цялата красота в техния живот, топлото кълбо от сребро и абанос, в което се гушеха един до друг.

— Скоро от мен се очаква да стана представител на Силхом в парламента само за да осигуря, че никой няма да се занимава с нашите права върху мините...

Да речем, че стана представител на Силхом от опозицията!

Смешно е да се събудя, така да се каже, и да се намеря с глава, пълна с всичкия този социализъм.

Той потърка ухото и бузата си о ръката ѝ като някоя котка.

— Ти ли си, която ме е заразила с този социализъм? Трябва да съм го прихванал от теб.

Тя лекичко го щипна за ухото.

— Ти си размишлявал.

— Ако не си ти, тогава е... — Той замълча, за да я накара да се хване в клопката.

— Семпак — предположи Синтия.

— Булис — каза Филип. — Чудноват звяр. Някаква кръстоска на магаре с морж. С яйце на мустака. Но той издаде цялата игра.

Всичките му приказки за работниците и за потискане на работниците. Толкова безкрайно подло! Празни заплахи и подлост. Да. Но какви са отношенията на Булис с чичо Робърт?...

— Какво общо има тук чичо Робърт?

Дълго мълчание.

— Ти са най-честното същество на света, Синтия. Никога не съм ти дал възможност да се изкажеш пред мене. Никога не съм дал възможност да се изкажем един на друг. Трябва да обмислим всичко. Всички тия глупости. Къде сме и какво сме.

Той въздъхна.

— А след това, предполагам, какво трябва да правим.

Неочаквано той се отклони:

— Моя Синтия! Обичам те!

— *Скъпи мой* — пошепна тя и притегли главата му в извивката на своята ръка, притисна я до закръглената си гръд и го целуна по косата.

— Две деца. Такава е била позата. Хубавите малки! Чудесно е да виждаш колко са щастливи. Чичо Робърт ще се погрижи за всичко. Но не чак толкова деца. Не чак толкова деца, че да не можем да харчим по двадесет и две хиляди фунта стерлинга на година и да си родим дете. На колко съм аз? На двадесет и девет!... Твърде много за тази картинка с хубавите малки. Ние сме мъж и жена, застигнати неподготвени...

Изведнъж той се отдаде на въображението си:

— Да речем, че отида и погледна от балкона и видя там долу в черните сенки под палмите миньорите, които плащат за тази къща, с фенерите им, както са свити в мините, да пълзят напред, стъпка по стъпка, да копаят с кирките и да се потят през сенките, а? Мъже помлади от мен. Някои от тях момчета. И да речем, че един-двама от тях погледнат нагоре!...

Боже! Всичко, което не зная! Всичко, за което никога не съм и помислял! Всичките часове, които в отлично здраве съм прекарал на този проклет тенис корт, докато е назрявала цялата тази история!... Когато ти и аз сме могли да беседваме и да се учим да разбираме!

Какъв изумителен изблик на безизходен радикализъм! Колко ли време се е трупал?

Разсъждаване, четене, мислене! Колко мълчалив е бил! И изведнъж всички тези идеи, тези много определени идеи въпреки едва

напъпилата им формулировка.

[1] Тори — консервативна партия, консерватор. ↑

[2] Хайд Парк — парк в Лондон с кътче за свободно държане на речи; място за политически митинги и демонстрации. ↑

III

ЛЕЙДИ КАТЕРИН НЯМА КАКВО ДА ПРАВИ

Щом Филип замина, госпожа Райландс реши да се залови с основно изясняване и подреждане на мислите си. Беше във възторг, но и малко разтревожена от буйния пристъп на самокритика у мъжа ѝ и изявеното му твърдо решение да обмисли всичко сам. Струваше ѝ се, че той може много лесно да я изпревари в умственото съвършенство, щом се устреми в тази насока, и затова искаше самата тя да избърза по този път колкото може, преди той да успее да я надмине. Изглежда, тя осъждаше другите хора за глупостта им твърде лесно, но какво ли би било да подложат на преценка нея? Колко ли далеч от беззащитна глупост бяха философските и верските предпоставки, от които изхождаше тя? Какво в същност можеше да каже, че вярва за този свят? Заради какво според нея живееше, ако случайно ѝ зададяха такъв всеобеман въпрос? И ако можеше да приеме този въпрос дотолкова, че да си представи как ѝ го задават, не я ли задължаваше съвестта да се заеме с подготвянето на отговора?

Един от оксфордските братовчеди преди няколко години ѝ бе поднесъл много приятен и примамлив подарък — три бележника от много хубава ръчно изработена хартия със златен ръб отгоре, подвързани със зелена кожа. Беше веднага решила да записва в тези бележници най-различни неща, толкова много различни неща, че страниците им още оставаха девствени. Но сега бе дошъл големият случай. Беше ги донесла със себе си в Италия. Тя ги потърси, намери ги, извади едно от тези томчета, заопипва го, запрелиства страниците му. Навлязла в тази нова фаза от съществуването си, откри, че изпитва много по-голямо удоволствие от усещането на допира, и ѝ се струваше, че изящните и хубавите неща я радват много повече, отколкото преди. Тя, кажи-речи, милваше книжчицата и застанала пред прозореца, я държеше с двете си ръце и мечтаеше за нещата, които ще записва в нея. Виждаше, макар и не много ясно, натежали от мисъл афоризми и нещо като показалец на нейните знания и вярвания да изпълват тези хубави страници. Подвързията бе украсена с прекрасни винетки, от

кожата лъхаше слаба, едва доловима миризма, форзаците бяха кремави, изпъстрени със златни звездички, всички свързани с ромбоидна мрежа.

Тя дълго размишлява какво щеше да пише на първо място, но за известно време не можа да седне да доизмисли нещо за написване, защото Катерин все настояваше да говори с нея. Досега двете се бяха разбирали много добре, без всякаква излишна откровеност или интимност. Винаги беше приемала гледището на мъжа си и неговия кръг, че Катерин е „свестен човек“ и че повече другите прегрешават спрямо нея, отколкото прегрешава самата тя, но никога не е била склонна да блуждае с въображението си в романтичните толкова различни от нейните увлечения на Катерин.

Ролята на Катерин беше да бъде елегантна и прекрасна красавица, магнит и пробен камък за мъже. Мъже, които отиваха на изток, се обръщаха на запад, когато минеше край тях, и за добро или за зло, вече не оставаха същите. Беше привлякла и изпитвала богатия си съпруг, докато той почти на драго сърце прие да стане ответник срещу съответна незначителна личност и ѝ помогна да стане най-свободната жена на света. Всичко, което вършеше тя, беше правилно; пълната непорочност на характера ѝ не толкова се приемаше, колкото се развяваше пред света като знаме. Тя вършеше доста неща. Синтия бе избягвала изповедите ѝ между другото и поради това, че в тяхната светлина нейните собствени отношения с Филип щяха да ѝ се видят жалки. Но изповедите не закъсняха.

— Бих искала да те заведа днес с колата по горния Корниш и оттам до Пюже Тение или Ано — каза Катерин. — Ще бъде хубаво и за двете ни. Това разотиване на всички ме направи свадлива.

— Може да се натъкнем там на твоя господин Семпак — отговори Синтия. — Ано? Не са ли там някъде Вердонските ждрела^[1]?

— Не виждам причина всичките сини планини на Франция да бъдат забранени за нас само защото господин Семпак блуждае там с раница в лошо настроение и се мъчи да си спомни нещо, което всъщност никога не е забравял.

Госпожа Райландс не си даде труд да я разбере.

— Ще трябва да поканим господин Плантаджинет-Бъкън да дойде с нас — забеляза тя.

С красива гримаса лейди Катерин изрази крайната си антипатия към господин Плантаджинет-Бъкн.

— Малката ти всекидневна е единственото убежище... „Драга лейди“ — казва той. Защо не отиде при тоя друг културен американец в Торе Пеличе? — Тя продължи да говори с пренебрежение за господин Плантаджинет-Бъкн: — Видях го през прозореца си. Вървеше по пътеката към мраморния фавн, размахваше ръка и се кланяше. Сам на себе си. Сигурно репетираше някоя нова забележка.

Мислите ѝ взеха друга насока:

— Синтия, вярваш ли, че мъж като господин Плантаджинет-Бъкн може някога да люби жени, искам да кажа, наистина да люби, в прекия смисъл на думата?

Госпожа Райландс отказа да участвува в това размишление. Но след време лейди Катерин започна да трупя съображения:

— Може да има седемдесет години. Разбира се, той се е консервирал на петдесет и пет. Обича да казва разни неща. Елегантни неща. Той е самата изисканост. Готов е да каже всичко, което трябва да се каже безупречно, но после?... — Тя жлъчно запрехвърля наум възможни положения. — Предполагам, че мъжете формално продължават да ухажват до края на живота си, също както кокошката продължава да скача, след като ѝ отрежат главата.

Този род размишления я доведе до онова, което явно я тревожеше и занимаваше най-много.

— Виж, господин Семпак говори! — каза тя. И се отпусна: — Какво мислиш за господин Семпак, Синтия? Какво мислиш за него? Какво мислиш за такъв един мъж? Той създава впечатление за сила и величие. А пък какво прави всъщност? Какво представлява той от себе си: клопка или заблуждение?

Тя приседна на крайчеца на кушетката, странишком като на дамско седло, стъпила с единия крак на земята, и в очакване загледа приятелката си.

— Какво смяташ да правиш с господин Семпак? — запита Синтия.

— Да се карам.

Госпожа Райландс не прие това за отговор. Тя запази въпросително мълчание.

— Той ме изкарва из търпение — рече лейди Катерин. — Всички като че ли го гледат с уважение и почит. Искам да кажа, всички, които са чували за него. Защо? Той е страхотно висок и, струва ми се, някак извисоко гледа на света, и говори за прогреса, и разглежда всичко, което вършим, като нещо, на което ще дойде краят, ако не днес, утре, и което няма никакво значение, но в края на краищата до какъв извод може да ни докара тази планина от заплахи? Той не е никаква заплаха. Предполагам, че ако там, в планините, някой го пресрещне и му извика да си даде портфейла, той няма да го даде току-тъй. Надали би го дал единствено със забележката, че разбойниците ще бъдат нещо старомодно само след няколко века, тъй че това няма значение. Особено ако го ударят или нещо такова.

Госпожа Райландс се усмихваше, без да я насърчи.

— Вярвам, че би отвърнал с удар — додаде лейди Катерин.

— Не виждам защо да не го направи — откликна се госпожа Райландс.

— Сигурно би бил тромав, но би могъл да удари здравата. Той е един от тези чудновати мъже, които запазват силата си, без да се упражняват. Освен ако ходенето е упражнение.

Госпожа Райландс не направи никаква забележка.

— Изглежда, за него жените са нещо като малини в градина. Човек си откъсва една на минаване, но не се отбива заради нея от пътя си.

— Не мога да си представя една госпожа Семпак.

— Не е много лесно — съгласи се лейди Катерин. — Сигурно много би приличала на тая ужасна шапка, която носи. Или на куфарчето. Сложено на мрежата в купето, предадено на фургон, покрито с изпокъсани стари етикети, затрупано долу и здраво заключено, а вътре всичко в пълна бъркотия. И все пак... Какво е то, Синтия? Има нещо привлекателно у този човек.

— Забелязала съм една-две дреболии — подхвърли разсеяно Синтия, свела очи към чудесния бележник с кожена подвързия в ръката ѝ. След това вдигна поглед към приятелката си.

Лейди Катерин леко се изчерви.

— Признавам — заговори тя. — Предполагам, че е само защото толкова много му липсва външна изисканост. Това го прави да изглежда ужасно мъжествен. Той е мъжествен. Не мислиш ли така,

Синтия? И има нещо в него: сякаш крие в себе си огромни сили, на които тепърва предстои да бъдат събудени. Гласът му; добър глас. И нещо, което тлее дълбоко в очите.

Госпожа Райландс изведнъж реши да премине в нападение.

— Катерин! Кажи ми, защо той си отиде оттук?

— Това е точно каквото искам да зная. Той искаше да си отиде окончателно.

— Затова ли го накара да дойде при мен?

— Смятах, че е редно да се видиш с него.

Госпожа Райландс наклони глава настрана и загледа приятелката си критично.

— Имала ли си любов с него, дълго?

Лицето на лейди Катерин съвсем пламна.

— Искам да видя, мила, на какво прилича този мъж, когато се събуди. Любопитна съм. Както повечето жени. А той се колебае и после забягва, за да обикаля Ждрелата! Той наистина... се колебае. Но това бягство!... И ето че аз останах... без да имам нищичко да правя!... Освен, разбира се, да се грижа за теб, мъничката ми. Която може прекрасно да се грижи сама за себе си.

Госпожа Райландс се усмихна на приятелката си с пълно разбиране:

— И да говориш с мене за него.

— Е, той ми е интересен.

— Ти почна любов с него и го уплаши и смая. Защо го направи? Нали не си искала да станеш лейди Катерин Семпак?

— Искам да накарам този мъж да разбере положението си в света. Любовта с някого още не е съпружество. Човек има право да се интересува.

На лейди Катерин ѝ дойде наум, че с оглед на неотдавнашните събития може би тя се върти около една болна точка. Но следващата забележка на госпожа Райландс ѝ показа, че може да засегне коя да е представляваща опасност болна точка.

— Катерин... не искам да зная неща, които не бива да зная... но има ли в Англия един човек на име сър Хари Фирон-Оуен? Който винаги парадирва с двойното си име? Няма ли той някаква връзка?...

Лейди Катерин прикри не съвсем сполучливо доста голямото си раздражение. Тя се позабави един-два мига, преди да даде сбит

отговор:

— Той е в Англия. И е зает. Твърде много зает дори за да пише на приятелите си.

— Готви се да спасява Англия от комунистическа революция, нали? Той е един от големите идоли на полковник Булис. Полковникът говори за него.

Лейди Катерин без желание се остави да я отклонят от дирята на Семпак.

— Удивително е какви неща мъжете приемат сериозно. Вярваш ли ти, че има някакъв смисъл да се говори за революция? Голямата гордост на Хари е Националната лига за обществен труд. Както вероятно знаеш. Планове за извършване на всичко без работниците във всичките обществени служби и така нататък — ако се стигне до междуособици. Харесваше ми. Известно време. Добър човек е. И хубав. И има глас. От рода на оперните тенори може би — този глас му помага да не става отегчителен. Но не мога вечно да съм влюбена в мъж, увлечен по гражданска война, която никой нормален човек не вярва да избухне.

Лейди Катерин се смъкна от своето ъгълче на кушетката и отиде при прозореца. Долавяше, че като спомена сър Хари, Синтия преднамерено развали хубав разговор. В главата ѝ все още имаше много неустановени съждения за Семпак, за които би искала да поприказва. Едва беше започнала. А тази връзка с Фирон-Оуен беше поотслабнала и не си заслужаваше да говорят за нея.

— Тези прекрасни празни дни! — промълви тя явно без да вижда дърветата, нацъфтелите тераси и сапфиреното море под тях.

За известно време тя остана съвсем неподвижна на фона на тази синева.

Сетне се върна в стаята и надвеси призрачната си прелест над своята полегнала домакиня.

— Ако вярвах, че има поне една дума истина в приказките за това велико въстание на пролетариата, щях да тръгна за Англия с тазвечерния влак.

[1] Горния Корниш, Пюже Тение, Ано, Вердонски ждрела — места в Крайморските Алпи. ↑

IV

БЕЛЕЖНИКЪТ СЪС ЗЕЛЕНАТА КОЖЕНА ПОДВЪРЗИЯ

Госпожа Райландс най-после се видя на спокойствие, без нещо да я отделя от бележника със зелената кожена подвързия. Веднага щом напусна стаята, Катерин бе забравена.

Кушетката, на която госпожа Райландс лежеше, беше много удобна, а двете страни на високия прозорец, долният край на оранжевия сенник и парапетът на балкона обрамчваха натюрморт от три палмови дървета, самотен далечен кипарис и потока светлина от небето. Денят навън бе наситено ярък и реален, а вътре всичко бе прохладно, в бледи цветове и призрачно. Чувствата на госпожа Райландс я изпълваха с голям покой и задоволство; крепеше я този жизнен поток, бликнал дълбоко в нея и наложил се на предишната ѝ стеснителност в пълна противоположност на сегашните неспокойни постъпки на лейди Катерин. Никога не беше се чувствувала толкова малко разположена да бърза, нито толкова безгрижна. Твърдото решение да премисли за Фил целия си вътрешен свят и да подреди всичко ясно и просто не беше смущавано от никакво раздразнение и припряност.

Отпърво се запита: „Какво зная. Има ли нещо съществено?“

„Нищо“ — напълно спокойно си отговори тя.

„Вярвам ли в нещо?“

Обмисли го. Бог? Нямаше нищо, което би могло да мине за бог по някое друго време. Нито следа от този стар господин — бога на нашите отци. На вечерната трапеза в свещеническата къща в Уорикшър ѝ бяха позволявали да слуша много за съвременното богословие и в ума ѝ останаха фрази за Абсолютната и Всеобземаща любов, в които едва ли имаше нещо по-човешко, отколкото в квадратен корен от минус единица. И въпреки това баща и бе казвал, че най-невъзможната хипотеза била тази за свят, управляван от слепия случай. А най-недопустимата — тази за свят на злото. Все пак беше нещо да вярваш, че ако можеш да го видиш целия, както никога не се случва, и

ако успееш да го прозреш, всичко в него е добре. Тя вярваше в това. Или убеждението ѝ беше по-дълбоко от вярата?

Това можеше да бъде само мисловно отражение на доброто ѝ физическо състояние, последвало първата съпротива на организма, преди да се помири със съдбата. Но може ли някога в едно огледало да има истина, по-проникновена от отражение? Тази мисъл изникна в ума ѝ като някаква безшумна пеперудка, зарея се и я отмина.

Дали да напише на първо място в бележника си: „Няма нужда да се бърза. В целия свят няма нищо, което може да оправдае страха“?

Толкова далеч от невярване в нищо, това беше огромна изява на вяра.

Тя лежеше и отпуснато, но все пак ясно, критикуваше проектираните първи изказвания. Не беше ли тази изява на вяра тъкмо сега мъркане на добре нахранена котка, свила се на възглавницата си? Никоя личинка не е била някога отглеждана в такъв свilen и сигурен пашкул, както тя. За нея действително можеше да няма бързане и страх, но как стоеше работата с масата в обикновените случаи? Не бърза ли целият свят, не е ли целият свят гонен от страха? Но човек бърза да сложи по-скоро край на бързането, а страхът е само една емоционална фаза при търсенето на сигурност. Човек, който бяга от тигър, не може умствено да представлява от себе си нещо друго освен изблик на страх, но, така или иначе, на този изблик идва край. Човек, който бяга от тигър, не е в подходящи условия за възприемане на основни истини; жена, изложена за кратко време на големи тежести на живота, като че ли е в по-благоприятно положение. Страхът е непоносима действителност, но е преходен. Той е състояние на движение. Също както са преходни привързаността и всички борби. Само крайната правота на нещата е по-обемна; човек може да я съзре случайно, в моменти на покой, но тя е винаги налице. Вярата може да бъде повече от преходна и е повече от преходна. Докато не е спокойна, водата не може да отрази небето, но това не пречи на небето да си е там и да чака да бъде отразено. Всички религии и философии, откакто свят светува, са проповядвали, че човек трябва да се откъсне някак от общия кипеж, за да долови образа на истинските същности. И щом долови този образ, придобива спокойствие.

С други думи, щом стане и може да седне да пише, на първо място трябва да отбележи: „Няма нужда да се бърза. В целия свят няма

нищо, което може да оправдае страха.“

След това мислителката върху кушетката си даде кратка почивка.

Подир няколко мига тя долови чудноват малък афоризъм да минава през ума ѝ, като че ли с желанието да влезе в зеления бележник с кожена подвързия. „Вярата в доброто е вяра в бога.“ Беше толкова лесно да се повярва, колкото и да се отрече, че има нещо напътствено и дружелюбно и само по себе си сигурно в него, над всички противоречия и отвъд всички прегради. Нещо необятно, непостижимо, изумително, безмълвно, което се усмихваше в звездното небе...

Сетне в ума ѝ изплува мисълта, че всички прекалено много се *тревожат* за живота до такава голяма степен, защото не вярват в доброто. Те бързат. Всички бързат. Ако няма нищичко, заради което да бързат, бързат в игри, в политиката, в личните си спорове. Измислят усложнения, за да се тревожат. Приемат условности и не искат да се вгледат както трябва в нищо поради това неудържимо бързане. Само да искаха по-дълго да се вглеждат и с по-широк поглед, щяха да избягнат цялото това напрежение. Тъкмо тук изпъкваше значението на господин Семпак. Защото той се вглеждаше по-дълго и с по-широк поглед и помагаше на другите да правят същото. Както той го описваше, прогресът беше нещо голямо и спокойно, бързо и все пак неприпряно, което върви напред неспирно и въпреки всички прения и прибързани спогодби, разбирателство и тичане насам-натам. Той убедително го рисуваше като необятен устрем, понесъл всекидневните житейски лутания по повърхността на този устрем, велик и ценен, водещ до по-неограничен човешки живот, по-хубав личен живот, по-щастлив, отколкото си позволяваме да водим сега. Неговото виждане на човечеството, засега все още сляпо и с трагични грешки пробиващо си път към една световна цивилизация и постигането на непрекъснато нарастваща творческа сила, създаваше мерило за съдене и преценяване на всички събития на деня, които така объркващо ни увеличат в своя въртоп и тъй заблуждаващо изпълват вестниците. Той трябва да се върне в Каза Тераджена и да говори още; и в рамките на прогреса, очертани от него, домакинята му, с бележника си със зелена кожена подвързия винаги под ръка и готов да приеме в себе си всичките похубави фрази, ще вмества своите тълкувания на въпросите за въглекопачите и стачката, всичките загадки и конфликти на арената,

където е отишъл Филип. Филип пък ще започне да ѝ пише тези обещани от него писма, а тя ще се снабди с книги и ще чете.

Тук в ума на госпожа Райландс се промъкна чувството, че работното време е свършило и трябва да му даде воля да си поиграе. Мисълта ѝ се отклони мигновено на друга страна и като маймунка се закатери нагоре-надолу по неподвижните палмови клони отвън. Те приличаха на големи пера, с изключение на това, че отделните листенца не се сливаха в едно. Имаше ли основание да приличат толкова много на пера? Близко до дънера листенцата бяха извънредно тесни; тя се запита: защо? Всяка клонка извиваше към края хармонично и равномерно, тъй че да я проследиш, беше все едно да чуеш дълга каденца, а листенцата се издигаха по дъгата на извивката и сетне се накланяха и всяко беше почти незабележимо по-малко, всяко се накланяше с нищожна разлика по-рязко от предишното под него. Всяко бе извито така, че беше наситено яркозелено, а след това се извърташе към светлината и ставаше ослепително сребристо нагоре към върха. Всяка клонка беше клавиатура, по която местещият се поглед изсвирваше видима мелодия. Всяка клонка изсвирваше духовита вариация на общата тема.

V

СРАЖЕНИЕТО СЕ ЗАВЪРЗВА

Госпожа Райландс напусна уединението си и слезе долу за обед, но обедът малко закъсня поради отсъствието на лейди Катерин и господин Плантаджинет-Бъкн. Катерин била отскочила до Вентимилия. Една телеграма и няколко писма я очаквали в хола, обясни Бомбачо, нещо много я развълнувало и тя незабавно потеглила с втората кола, като взела по пътя и господин Плантаджинет-Бъкн. Била ѝ дадена втората кола, понеже въпреки всички нареждания в противен смисъл Бомбачо пазеше първата за господарката си. Щеше да го прави винаги, каквото и да станеше. Лейди Катерин щяла да се върне, непременно щяла да се върне — каза Бомбачо, — но нямало нужда госпожа Райландс да я чака с обела.

Госпожа Райландс завари госпожица Фенимор съвсем сама в хола да чете съботните английски вестници.

— Май че нищо не се нарежда с миньорите — каза госпожица Фенимор, като ѝ подаде „Таймс“, и двете жени дори не погледнаха френските и италианските вестници. В съобщенията за женитбите госпожа Райландс намери името на една своя съученичка.

Госпожица Фенимор каза, че цялата сутрин учила ботаника. Домакинята я запита от коя книга се е ползувала.

— О, не съм взела още книга — възкликна госпожица Фенимор. — Само обикалях градината, знаете, и четях някои от табелките, та да добия първо една обща представа. Книги има над път и под път. Винаги съм искала да понауча нещо от ботаниката.

В това време се върна шумно от Вентимилия лейди Катерин и съобщи за социалистическата революция в Англия. Тя влезе със слънчева светлина, борчески дух, прекрасен глас, възбудени ръкомахания и гръмки вестникарски заглавия, а по стъпките ѝ влезе господин Плантаджинет-Бъкн, запазил както винаги самообладание.

— Скъпа! — провикна се лейди Катерин. — Стана! Невъзможното се случи. Трябва да тръгна за Англия довечера... ако корабите през Ламанша още пътуват.

— Какво е станало? — попита госпожа Райландс.

— Общата стачка. Обявили я в полунощ. Дръзнали са да се вдигнат срещу нас! Не си ли видяла вестниците?

— В английските вестници няма нищо — отговори госпожа Райландс и чу госпожица Фенимор да шумоли с френските всекидневници зад гърба ѝ.

— Grève générale — прочете госпожица Фенимор за потвърждение. — И дълга уводна, цялата с курсив, ето: Nos pauvres votsins^[1]! Сега е дошъл редът на Англия.

В хола се появи Бомбачо и пое шапката и бастуна на господин Плантаджинет-Бъкън.

— Не се бавете с обедата заради мене — каза лейди Катерин, прекосявайки бързо хола към стълбището. — Ще слеза долу след една минута. Трябва да наредя на Соумс да прибере багажа. Това ме развълнува като някоя велика музикална творба!

— Обед след пет минути — рече госпожа Райландс в отговор на въпросителното замълчаване на Бомбачо и се залови с италианските вестници. Обща стачка? Заради въглекопачите. Но господин Болдуин беше толкова твърдо решил да уреди въпроса и собствениците, правителството и представителите на миньорите провеждаха заседание след заседание. В най-мирна атмосфера. Дали нейната представа е била съвсем погрешна? Какво ли прави там Филип? А полковник Булис и неговите юнаци? И всичките ѝ познати? Колко оскъдни са новините в тези чуждестранни вестници, важните новини, английските новини!

Госпожа Райландс беше все още зашеметена от внезапната промяна, настъпила в положението изобщо и у лейди Катерин в частност, когато всички се събраха на обедната трапеза. Лейди Катерин командуваше положението.

— Мои писма се загубили. Отишли в Рапало. Иначе щях да се науча по-рано. Изумително! Колко чудно и вълнуващо!

— Аз забелязвам едно нещо — подхвана господин Плантаджинет-Бъкън, но лейди Катерин продължи и го удави в потока на своите мисли.

— Само като си помисля, че са *дръзнали*! — възкликна тя. — Ще се върна и ще стана доброволка: ще служа като сестра, като санитарка, каквато и да е. Капитан Фирон-Оуен казва...

— Писал ли ти е? — попита госпожа Райландс.

— Две писма. Пристигнаха едновременно. От Рапало. И едно повикване с телеграма. Сега са необходими всички, всякакви помощници. Печатарите обявили стачка. Нямаło вестници. Железничарите напуснали работа! В Лондон нямаło нито един автобус. Де да знаем: докато седим тука, може всички руснаци и всичките чифути от Уайтчапъл да са тръгнали под червено знаме за Уестмиистър!

— Наистина ли мислиш така? — попита госпожа Райландс и се помъчи да си го представи.

— Има едно нещо, което си мисля за тази работа — опита се да заговори господин Плантаджинет-Бъкн.

— Интересно дали имат картечници? — заглуши го лейди Катерин. — Преди три месеца капитан Фирон-Оуен поиска да претърсят Ист Енд^[2], за оръжие. Но никой не пожела да го чуе. А той винаги е твърдял, че Кралският монетен двор е твърде далече на изток, за да бъде в безопасност. Там винаги има гренадири, но само неколцина. Маршируват по Крайбрежния булевард всяка сутрин. Шепа хора. Срещу стотици хиляди.

— Както тия швейцарски гвардейци в Париж. — Госпожица Фенимор потрепери. — Люцернския лъв.

— Още преди месеци капитан Фирон-Оуен състави един план. Аз го прочетох и се изсмях. Сметнах го за екстравагантен. Предполагам, че всички го взеха за екстравагантен. Но той беше предвидил всичко това.

— Предвидил какво, мила? — попита госпожа Райландс.

— Това въстание. Той искаше евакуирането на монетния двор. И да държат в готовност военноморски сили, за да ги хвърлят веднага в Доковете.

— Доста жестоко спрямо военноморските сили — позволи си да промърмори на пресните картофи в чинията господин Плантаджинет-Бъкн.

— Доковете са пълни с храни — довърши лейди Катерин стратегическите си размишления.

— Има една гледна точка в тази работа — пак се опита тихичко да се намеси господин Плантаджинет-Бъкн, като заговори на току-що взето картофче.

Но лейди Катерин бе твърде много погълната от борбата, за да обърне внимание на опитите му да интерполира. Нещастното картофче тъй и не успя да научи тази една гледна точка в работата, преди да изчезне завинаги от този свят. Неговият край бе последван от безмълвие. Дали е намерило истина и знание в този топъл мрак? Кой може да каже?

— Главната опасност представлява Северът — трябваше да обясни лейди Катерин. — Капитан Фирон-Оуенс не придава особено значение на Централните графства. Работниците там са твърде различни по специалност, за да постигнат единство, и твърде добри англичани, за да въстанат. Но Тайн^[3] е черно петно. И Клайд^[4]. От червени по-червени. Пък и за Южен Уелс нищо не може да се каже. Уелската тълпа може да бъде много страшна паплач, темпераментна и жестока. Особено когато запее. Ако им попадне някоя песен като „Марсилезата“! Нищо не може да ги спре.

— Ти говориш така, като че ли има въстание, Катерин — промълви госпожа Райландс. — Но френските вестници говорят само за стачка. Не е ли стачката доста по-пасивно нещо?

— Обща стачка — рече лейди Катерин осведомително и в гласа ѝ прозвучаха бойни тръби. Приличаше на Британия^[5], сложила шлем и изтегляща меч. — Една обща стачка е въстание.

Ясно беше, че поради отсъствието на другите патриоти обедният разговор щеше да бъде соло. Госпожа Райландс се почувствува стресната. Винаги беше мислила, че някой ден Катерин ще скочи и ще я стресне и сега този ден бе настъпил. Бомбачо също имаше вид на стреснат, доколкото можеше да се стресне. Не можеше да накара лейди Катерин да млъкне, като ѝ предложи гарнитура към яденето. През целия обед човек изпитваше чувството, че се храни в черква. Не можеше да го пребори. Но какво чудо беше тази Катерин, какъв хамелеон! Дни наред е била сянка и ехо на господин Семпак, насърчаваше и подтикваше този превъзходен човек. А сега сякаш някой беше грабнал една плоча от грамофона и сложил друга от съвършено друг характер. Човек чуваше британски патриоти да отиват в бой и виждаше да се развява гора от английски знамена, чуваше грохота на артилерия, топуркане на кавалерия, гръмливото бучене на танкови колони, навлизащи призори в индустриални градове. Чуваше заплашителното бръмчене на самолети, разпръскващи опасни митинги

по градски площади. И всред бурята, над бурята, през бурята чуваше за капитан Фирон-Оуен.

— Капитан Фирон-Оуен казва, че не бива да допускаме слабости. Не бива да има никакво колебание. Дори на най-високи места.

— Но *положително*... — протестира госпожица Фенимор.

— Кралят е твърде добър — каза лейди Катерин. И додаде замислено: — Разбира се, от Париж трябва да взема самолет. В Дувър няма да има влакове. Ще телеграфирам от Ментон в Льо Бурже^[6] да ми запазят място. Да летиш над разбунтувана Англия. Да ги гледаш как бият и бият... далече долу. Ужасно!... Но вълнуващо!

Сетне госпожа Райландс се помъчи да събере и запази някои от по-острите бодли, покълнали от жарката джунгла на настроението на лейди Катерин. Но откри, че голяма част от тях бяха загубени за вечни времена, загинали като тропическа растителност в момента на своя разцвет.

Правителството — тя разбра — можело да се колебае, или една част от него. Господин Болдуин бил *некадърен* човек. Капитан Фирон-Оуен не бил сигурен в Уърдингтън Евънс; той би предпочел да види във военното министерство Уинстън Чърчил. Джикс в министерството на вътрешните работи обаче бил божи дар. Бил истински силен. Никога не променял решенията си. Тих, почти нервен наглед, слаб мъж с *момчешко* лице — но никога, никога не променял решенията си. Почти. Е. (тя не можа да понесе това, което изглеждаше като одумване на нейния идол). „Може би веднъж.“ Но той положително щял да държи на енергични действия. Могли да възникнат положения, казал капитан Фирон-Оуен, когато щяло да се наложи да „се отнеме“ инициативата от „колебливи лица на отговорни постове“.

— Не може вечно да се допитваш за инструкции — каза мрачно лейди Катерин.

— Сега, след като е вече станало — продължи лейди Катерин, — аз се радвам, че е станало — и остана няколко мига неподвижна с тиха усмивка на хубавото си, одухотворено лице.

— Има една малка подробност, която забелязах... — обади се господин Плантаджинет-Бъкн, стиснал в ръка лешникотрошачката, понеже по това време бяха стигнали вече до десерта. — Забелязах...

Лейди Катерин не му обърна внимание.

— Това настройва ужасно по ницшеански — каза тя. — Представете си, че и Англия ще трябва да прибегне до диктатура!

— Предполагам — обади се госпожа Райландс с наивност, която сякаш биеше твърде много на очи у нея, — че диктаторът ще трябва да бъде капитан Фирон-Оуен?

Ала лейди Катерин се беше издигнала над всякаква подигравка.

— Така или иначе, той е бил този, който е виждал нещата най-ясно — заяви тя и стана, за да търси Соумс.

— Господин Семпак... — започна госпожа Райландс, но гостенката не обърна внимание на това толкова интересно доскоро име.

— Качествата на водач — провъзгласи тя, застанала във величествена поза — са върховният дар на боговете.

И отиде да се стяга за гражданска война, както дете отива да го облекат за излет.

[1] Grève générale. Nos pauvres voisins. — Обща стачка. Нещастните ни съседи (фр.) ↑

[2] Ист Енд — бедняшкия работнически район на Лондон. ↑

[3] Тайн — гр. Нюкасъл и други градове по устието на р. Тайн. ↑

[4] Клайд — гр. Глазгоу и близките градове по устието на р. Клайд. ↑

[5] Британия — женеха фигура — олицетворение на Великобритания. ↑

[6] Льо Бурже — летище в Париж. ↑

VI СЛЕД ВИХРУШКАТА

Лейди Катерин и камериерката ѝ заминаха надвечер след припряно и невесело пиене на чай и оставиха подире си атмосфера на притеснение и смут. След обяда госпожа Райландс се опита да дремне според своя режим, обаче мрачната гледка на скъпата стара Англия, разкъсана от чудовищни граждански размирици с избиване на часовоите в Кралския монетен двор и злокобна сган, нападаща Уестминстър, Скотланд Ярд повече от всеки друг път приличащ на Бастилия, и картечници, жънещи сетната жетва на съпротивата по Мал^[1], преди да започне разграбването на Бъкингамския дворец, не я остави да заспи. Това бяха нелепи хрумвания, но поради липса на други образи трудно беше да ги прогони от екрана на ума си. Каква можеше да бъде тази всенародна стачка в действителност и защо никой не беше предвидил идването на това страхотно сблъскване на класите навреме?

Тя само лежеше будна и се взираше в празното си въображение, както някой объркан писател, комуто липсват подробности, може да се взира болезнено в лист хартия.

Когато лейди Катерин беше най-после наистина заминала, стори ѝ се, че земята и мълчанието са погълнали пролетен панаир с пет големи въртележки и духов оркестър. Тя се обърна и видя зад себе си господин Плантаджинет-Бъкн да се наслаждава на спокойствието.

— Удивителна енергия — рече той.

— Тя много ще им помогне — необичайно рязко каза Синтия.

— Има едно нещо, което забелязвам... — пак рече господин Плантаджинет-Бъкн.

— Хайде да поръчаме пресен чай — прекъсна го госпожа Райландс, — да седнем и да се помъчим да сложим ред в мислите си.

И тогава думите му събудиха някакво познато ехо в ума ѝ. Положително беше ги казал и преди, само тях! Няколко пъти. И няколко пъти е бил прекъсван.

Разбира се, че беше така! Беше се мъчил да направи тази забележка още откакто двамата с лейди Катерин се бяха върнали от Вентимилия. Може да се е мъчил да я направи дори и във Вентимилия. Срамота! Госпожа Райландс се обърна към него приветливо.

— Какво казахте, господин Плантаджинет-Бъкн?

Той се засмя неодобрително.

— Е! — рече той като встъпление. — Има една дребна подробност в тоя конфликт, драга госпожо — продължи той и накара брилянта си да заблести, — една малка, утешителна подробност. Ако попрегледате тези френски и италиански вестници. Ще видите, че докато, от една страна, те съобщават за избухването на гражданска война и вероятния край на Британската империя, на много по-малко видно място отбелязват, но — смятам — много по-убедително, че франкът все още пада, а лирата не мърда, дори срещу нашия повече от златен долар.

— И това означава?

— Че никой не приема тази криза чак толкова сериозно, както лейди Катерин. Нека почакаме още един ден, преди да се тревожим за Англия. Аз съм напълно убеден, че дори сега Уестминстър не е в пламъци. Убеден съм дори, че вечерята ще бъде поднесена съвсем нормално в Бъкингамския дворец и тази вечер.

— А засега — усмихна се неговата домакиня, — освен ако Бомбачо не се е откликнал на зова на своя професионален съюз, бихме могли да прием по чаша пресен чай.

Госпожица Фенимор се спусна към звънеца.

Те се преместиха в долната част на хола и господин Плантаджинет-Бъкн се отпусна в най-голямото кресло с въздишка на задоволство, която бе трудно да не се свърже докрай със скорошното заминаване на прекрасната им приятелка.

Настъпиха няколко мига мълчание.

— Този човек в Торе Пеличе — заговори господин Плантаджинет-Бъкн със замислен тон, — този човек, когото смятам да посетя, има наистина много добър вкус. Той е колекционер. Притежава любопитен и жив ум, за който, мисля, може да му се завиди. В тези времена на безредици и разпръскване е доста приятно да мислиш за един колекционер... и за няколко по-малозначителни

неща, които се намират извън непосредствена опасност да бъдат изпочупени.

Той замълча. Госпожица Фенимор измърка в знак на одобрение, а госпожа Райландс даде на Бомбачо нареждания за пресния чай. Господин Плантаджинет-Бъкън продължи замислено:

— Едно от нещата, които той колекционираше за известно време, бяха легнали рогове от цветно стъкло, в които ранните викторианци слагали цветя. „Корнукопия“^[2], мисля, че така ги наричаха. Типична за тях беше солидна, тежка плоча от подобно на алабастр вещество, а върху нея, легнала, се слагаше корнукопията и често по хубаво хрумване долният ѝ край завършваше с елегантна ръка от метал, та корнукопията се превръщаше, в ръкав. Тези корнукопии може да са били донякъде кръстоски с онези чаши, наричани ритони, които завършват в долния си край с глава. По едно време трябва да ги е имало в голямо изобилие в ранната викторианска Англия и те все още се намират, доста разнообразни, от червено, синьо и разноцветно стъкло и матовобели с пайети^[3], и от имитация на мрамор. По едно време никоя трапеза не е имала завършен вид без две корнукопии, евентуално съчетани с подходяща стъклена фруктиера. Моят приятел откри една в малко дюкянче на задна уличка в Пимлико^[4]. Отначало той знаел толкова малко за тези неща, че събирал единични, и едва по-късно разбрал, че те вървят по две. За известно време бил щастлив. Докато започнал да открива следи на някой друг, по-ловък търсач в тази област. Имало и друг — може би други — колекционер. Той се натъкнал на статии — в „Connoisseur“^[5], в други списания за изкуството. Положението станало по-ясно. Жетвата била прибрана. Господин Франк Голсуърти, художникът, който има тази прекрасна градина в Сър и, толкова много го изпреварил с тях, че за моя приятел останали само паберки. Затова той насочил вниманието си към уелски любовни лъжици.

Чували ли сте за тях? Знаете ли какво представляват? Те са чудеса на резбарското изкуство. (Благодаря ви, това е точно както го обичам. Само едно парче, моля.) Те се правели — може и още да се правят — от влюбени уелсци, когато ухажвали. Правели ги от цяло парче хубаво дъбово дърво. Издялвала се лъжица, а на края на късата ѝ дръжка верижка от брънки, която завършвала с кука или свирка. Брънките били свободни, а понякога имало добавка, малка клетка с

търкалящи се вътре топчета; цялото това нещо изработено от едно голямо парче дърво. Никога не съм си представял, че уелсците са такива художници-резбари. Предполагам, че господин Джоно е седял до възлюбената си, докато ги правил. Любовни лъжици. Какъв отговор на Карадок Евънс! Нали сте чували думата „прилъгвам“, „прилъжа“. Може да идва от тези „лъжици“.

Госпожица Фенимор изпадна във възторг от тази неочаквана етимология и изрази удоволствието си гласно.

Неочакваното ѝ нервно изсмиване и леко изчервяване биха накарали невнимателен наблюдател да предположи, че е добре запозната с прилъгването. Тя уталожи възбудата си, като съсредоточи вниманието си върху чайника. Настъпи кратък интервал за предлагане на сладкиш. Госпожица Фенимор предложи сладкиш на господин Плантаджинет-Бъкън, а той предложи сладкиш на госпожа Райландс, госпожица Фенимор и госпожа Райландс предложиха сладкиш на господин Плантаджинет-Бъкън и господин Плантаджинет-Бъкън си взе от сладкиша.

— Страх ме е — каза той, като отхапа от сладкиша, че съм съвсем безнадеждно мързелив и непоследователен, за да стана някога добър колекционер, иначе мисля, че бих се посветил на бергамоти.

— Аз ги смятах за един сорт круши — забеляза госпожа Райландс.

— Главно разновидност на портокал. Но това име се използва също за прелестни глупави кожени кутийки, които се правели преди години в Грас^[6]. Може да ви се е случвало да видите някоя. Те още се спотайват, с доста унил и мръсен вид, в забутани тъглчета на антикварни магазини, където човек намира дребни сребърни предмети и чудновати пръстени. Това е кутия от кожа, да, но кожа, която е направена всъщност от портокалова кора, полирана, леко оцветена и с нежно цветенце или нещо подобно, изрисувано отгоре. Кутиите са овални или с формата на сърце; нали знаете тънките намеци на онези времена. Тези бергамоти, повечето от тях, трябва да са сто или повече годишни и въпреки това, когато ги отворите и подушите, можете да се убедите, че от тях все още лъха лек мирис на портокал — ухание, което се е носило в слънчевия зной, когато е царувал Луи-Филип.

Господин Плантаджинет-Бъкън не би могъл да избере по-добра тема, за да пропъди изблика на безпокойство и тревога, завладял

всички в Каза Тераджена от три часа насам.

[1] Мал — улица в центъра на Лондон от Трафалгарския площад до Бъкингамския дворец. ↑

[2] Корнухопия — рогът на изобилието; орнаментален съд в тази форма. ↑

[3] Пайети — малки лъскави звездички или люспици. ↑

[4] Пимлико — район в центъра на Лондон, прочут едно време с увеселителната си градина. ↑

[5] „Connoisseur“ — „Познавач“, месечно списание за колекционери на произведения на изкуството. ↑

[6] Грас — област в Крайморските Алпи във Франция. ↑

VII

ЕПИКУРЕЕЦЪТ

Господин Плантаджинет-Бъкън беше безкрайно мил тази вечер. Това щяла да бъде последната му вечер, извънредно внимателно съобщи той, а на другия ден с местни влакове щял да отиде в Торе Пеличе при своя приятел-колекционер. Защото, изглежда, наистина имаше такъв приятел.

След вечеря във се възцари лъчисто спокойствие в необичайна топлина; изгряващата луна бе заляла небето, а наситена синевина и дълги коси лъчи призрачна светлина се заиздигаха от хоризонта към зенита, бавни и безсилни сред тераси, дървета и шубраци. Към два или три сутринта, когато всичко спи, те щяха да се изправят отвесно нагоре като копия на стражи.

— Мисля, че бих могла да се поразходя — каза госпожа Райландо и двамата излязоха на терасата и продължиха надолу по стъпалата и пътеката, която водеше през уединената градинка с надгробния камък на Амена Луцина към широката алея, която свършваше във висока джунгла от нощни бели цветя с нежен аромат. Това бяха високи цветя с важен вид. Лунната светлина сред венчелистчетата им ги въоръжаваше с малки сребърни ятагани и щитовете. В тези цветя имаше пеперуди, големи беди пеперуди, които създаваха впечатлението, че двойка цветя се отделя и започва да кръжи в пирует. Домакинята и гостът (защото госпожица Фенимор с инстинктивната си тактичност не беше дошла с тях) се разхождаха назад-напред по тази широка здрачна алея и господин Плантаджинет-Бъкън, без някой да му пречи, започна да излага нашироко епикурейската си философия пред любознателния ум на госпожа Райландс.

Дълбоко поразен от собствената си импровизирана антитеза за прелестта и самотността, той сега я развиваше като избор между чувство за красота и чувство за собственото аз. Започна с лейди Катерин и развълнувания ѝ интерес към текущите събития.

— Колко странно, че тя непрекъснато иска да действа, когато единственото, което се желае от нея повече, отколкото от някой друг, това е просто да съществува.

Господин Плантаджинет-Бъкн лесно премина към лично изложение.

— Аз гледам на себе си — каза той — като на някаква дреболийка в тази чудна колекция — вселената, дреболийка, която се различава от всички други странни, чудновати и забавни дреболии просто защото в нея случайно са сложени моите очи. Тука, в тази прекрасна градина, която е толкова чужда на цялата ненужна припряност и кипез на живота, мога да бъда напълно щастлив. Аз съм напълно щастлив... тази вечер. Главното ми оплакване против съществуването е, че в него прекалено много неща *се случват* и то бързо отминава. Преди да можеш и най-малко да го оцениш. Аз като че ли винаги се мъча да прибирам изящните неща, които то изтървава, въпреки всичките следващи неща, които се трупат, блъскат и мушкат нещастния ми превит гръб. Махай се от пътя, ти там! Настървени да стъпчат моето съкровище, преди още да съм успял дори да го превърна в съкровище. Все едно, че се опитваш да вдигнеш бисер, загубен сред *Piase de la Concorde*^[1]. Ако можех да планирам собствената си съдба, бих искал да живея петстотин години в свят, в който въобще не се случва нищо, от каквато да било важност. Свят като тепсия. Изглежда, би трябвало да имам някаква малка синекура или да играя някаква приятна роля при изпълнение на церемониите на религия, напълно изгубила всякаква реална стойност, която е имала преди.

Госпожа Райландс не забравяше задълженията си към малкия бележник, подвързан със зелена кожа, който я чакаше във всекидневната ѝ.

— Вие не вярвате в бога? — попита тя, за да бъде съвсем наясно.

— Вярвам в прелестното. И се възхищавам от богове. Но да вярвам в бога... Какво би останало от тази прекрасна нощ, това кристално небе, този сребрист покой, ако човек помислеше, че не са само тази прелест, която ни разкриват! Без *arrière pensée*^[2]. Ако човек трябваше да превърне всичко това в алегория и да отгатва какво тя означава! Ако човек дори започнеше да подозира, че тя е само някакъв начин да ни се подсказва нещо от страна на някаква върховна личност!

— Но ако човек го приеме просто като един дар от нея?

— Това би било по-добре. Тогава единственото ни задължение в живота би било да приемем и да се наслаждаваме. И бог би седял над нас като някакъв огромен златен Буда, усмихнат и благославящ, без да има нищо против това. Без ни най-малко да си придава някакво значение.

— Всичко това е много добре за щастливи и разглезени хора като нас, които живеят в къщи и градини като тези.

— Човек може да започне да търси красота от каквато и да е начална точка и си остава поклонник дори ако умре по пътя.

— Но повечето човешки същества тръгват от такива страхотни начални точки! Те надали зърват красотата.

— И слънчевата светлина? И вечерното съчетание на облаците и слънцето? Залезите на Бенетовите „Петте града“^[3] са най-прекрасните на света. Уверявам ви. Ами красотата на лондонските Докове? А може да е и музика, чута случайно от отворен прозорец на улицата? Или цветя?

Той поклати глава печално, почти със съжаление.

— Всеки може да намери красота. Помислете за красотата на слънчевия блясък в края на някой тунел...

— Страх ме е, че светът е пълен с осакатени и изкълчени съдби. На хора гладни и обзети от страх. Каква вероятност има повечето от бедните да видят красота... където и да било? Дори когато е под носа им. Не можете да видите красота с измъчени очи. Красотата не дава щастие; тя стига само до щастливите. Напоследък това ужасно ме измъчва.

— Не — каза господин Пантаджинет-Бъкн. — Това не е правилно. Недейте *разваля* тази вечер.

— Но те го плащат. Нямаме ли ние дълг спрямо тях?

— Положително толкова, колкото и спрямо тази нощ, за да я оставим ведра.

— Но мога да мисля така. Не мога да забравя тази печална стачка на въглекопачите, това бедствие, безработните, грижите, нуждата, която тревожи милионите нещастни, отчаяни улове.

— Скъпа госпожо, те са си го избрали. Те не е трябвало да се родят.

Със засягането на съвременната тема за ограничаване на ражданията настъпи пауза.

— Все пак много трудно е за едно дете, което не съществува или може би не ще съществува за известно време, да прецени всичките „за“ и „против“ и да реши.

— Родителите и настойниците му, кръстниците и кръстничките му, в чийто кръг е било създадено, биха могли да решават заради него. Общо взето, до него не се допитват, тъй да се каже, а се допитват до създателите му — без думи. Но то си има във всеки случай поне волята да живее. В повечето случаи хората стават родители по невнимание. Какво огромно облекчение е мисълта за контрол върху ражданията! Не е далече времето, когато ще бъде почти невъзможно да съблазниш някого да бъде роден, освен при най-многообещаващи и благоприятни обстоятелства.

— А засега?

— Аз съм като великия господин Семпак: отказвам да се троя с това „засега“.

— Засега трябва да се живее.

— Колкото може по-спокойно. С колкото може по-пасивно възхищение. Само защото трябва да живее, човек се мъчи да се вгълби изцяло в нощ като тази. Колко рядко дори ние, облагодетелствуваните, можем да се порадваме на един час тъй безметежен, тъй кристален като този! Безмълвието! Главната грешка, която намирам в съществуването, е начинът, по който животът ни блъска насам-натам. Блъска всички ни. Какво бързане, какво препускане е историята! Помислете си за всичките пълчища и армии, които са мушкали, ръгали, шибали кучетата и конете си по същия този Виа Аурелия във вашата градина. Която тази вечер е само дълбока черна бездна, потънала в бръшлян. Гробница на безбройни спомени. Ако отидем тази вечер там долу, на тоя настлан с камъни път, не знаей дали няма да видим духовете им! Римляни и картагенци, миланци и бургундци, французи и италианци, крале, епископи, завоеватели и бегълци. Да ги намерим там, би било заслужено наказание за цялото им бързане и настървение. Справедлива отплата за злостното им пренебрежение към прелестта би било да бъдат върнати по стъпките си и накарани да ги изминават пак и пак, нощ след нощ, век след век...

Господин Плантаджинет-Бъкън бе осенен от блестящо хрумване:

— Може би някой ден някой бъдещ Айнщайн ще извади патент и ще измисли начин да забавя времето. Без да накърнява възприятията

ни. Тогава няма разни стачки и войни, и страсти, и часове за ядене и лягане вечно да ни гонят по петите. И вестници с шумолене да хвърчат във въздуха като вещици в буря... Но аз бърборя ли, бърборя, мила моя госпожо Райландс. Вие ме карате да говоря. А аз се мъча да забравя разгорялата се сега социалистическа революция и как ще бъдем всички пометени от нея. Или пък спасени от капитан Фирон-Оуен — така ли му беше името? — и лейди Катерин. Не зная кое от двете е по-лошо... Преди да се приберем, може ли да се поразходим нагоре по тази пътека над къщата към мостчето през ждрелото оттатък хербариума и лабораторията? Знаете ли я? Нощем? Там склонът се издига толкова стръмно и всичко, дърветата, дори скалите сякаш също са се изпънали нагоре в някакво вълшебно единодушие. Трябва да видите това на лунна светлина. Една безкрайно пищна картина в черно и бяло. Изумителни сенки. Открих я снощи, когато бродех из градината, преди да си легна. Всичко се източва нагоре, нагоре, нагоре, а над него тъмнеят черни бездни на планината, съвсем отвесни, прошарени със сребърни нишки. Погледът се зарейва нагоре. То прилича на всичко готическо в света на десета степен. То е като да чуваш някакво страхотно крешендо. Не може да продължи повече — си казвате вие, а то продължава. На върха урвите надвисват над вас. Човек стои на моста в подножието, дребен, нищожен, в благоговееен страх... Денем в това няма нищо чудесно. Не е нищо особено.

[1] Place de la Concorde — голям парижки площад. ↑

[2] Arrière pensée — задна мисъл (фр.). ↑

[3] Бенет, Арнолд (1867–1931) — английски писател, автор на романа „Ана от петте града“ (1902). ↑

VIII

ЗАКЪСНЯЛО ЗАВРЪЩАНЕ

Едва си беше заминал господин Плантаджинет-Бъкн и в Каза Тераджена се появи отново господин Семпак. Госпожа Райландс поизпрати господин Плантаджинет-Бъкн донякъде по нагорнището към портата на пътя и след като се сбогува с него, свърна при една пейка под няколко японски мушмули, където имаше дълги правилни лежи теменуги като в разсадник на градинар от Грас и равна пътечка, настлана с мозайка от цветни камъчета, която извиваше около една издатина към скалистите портали на Каатинга. Носеше със себе си бележника, подвързан със зелена кожа, понеже приказките на господин Плантаджинет-Бъкн предишната вечер я бяха накарали да размишлява. Бе открила у себе си най-близко съчувствие и пълно интелектуално несъгласие с нещата, които той бе казал.

Също както чувствуваше, че сърцевината на нещата е смелостта, така се бореше и с нелогичното убеждение, че погледнато в правилна светлина, общата същност на нещата е красотата. Копнежът на господин Плантаджинет-Бъкн да води живот на чисто възхищение намери у нея импулсивен отклик. Можеше лесно да възприеме това гледище. Но долавяше и нещо ограничаващо, преднамерено, водещо към тесногърдие в неговото становище. Той й напомняше тези хора, ставащи сега за щастие старомодни, които не желаят да видят хубава гледка, освен през навит на тръба вестник или някоя друга подобна рамка. Или хора, които не могат да се радват на цвете, без да го откъснат. Той като че ли смяташе, че възхищението от красотата е своеобразна спасителна работа; да вземеш прекрасното нещо, да го подкастриш и да си го отнесеш. Но тя смяташе, че това е въпрос на разпознаването и приемането на красотата. Така, докато той всъщност искаше един вид да заключи себе си и усещанията си в музееен шкаф заедно с красотата, тя искаше да остане свободна под четирите небесни вятъра, сигурна, че красотата ще дойде и ще остане при нея. И докато тон заставаше в поза на привърженик на красотата дори срещу идеята за бога, нейната представа за все по-задълбочено и по-

изострено виждане на красотата в нещата неразделно се преплиташе с представата за откриване на бога. Той и тя можеха да възприемат безкрайния чар на звезда, проблеснала внезапно през горския листак, със съвършено еднакво удоволствие и съвършено различие в мислите. И така, докато за него изкуството бе квинтесенция, за нея то бе само ръководно начало.

Но докато все още се бореше с трудното разплитане на съгласията и разногласията, необходимо, за да анализира господин Плантаджинет-Бъкън, и преди да напише и една-единствена фраза в зеления бележник в резултат на тези размишления, тя видя господин Семпак да слиза по криволичещата пътека, която бе главната съобщителна артерия между портата и къщата. До него един помощник-градинар носеше раницата и куфарчето и отговаряше на такива мнения, каквито италианският език на великия утопиолог му позволяваше да изказва.

Беше господин Семпак. И беше се променил.

Тя го позна и бе изумена. Беше се много променил. Беше съвсем друг. По-изправен — изпънат. Нямаше вече качеството на някаква скалиста гледка, надигнала се, тръснала грива и тръгнала да върви. „Тръснала грива“ звучеше странно наред със скалистата гледка, но така й беше хрумнало. Косата му бе отметната и вчесана назад от челото, буйно, така че главата, в общи линии, бе заприличала на лъвска; той вдигна грубия си хубав профил и сякаш подуши въздуха. Нямаше шапка! Досега той и шапката му бяха неразделни въвн от къщата, но сега я нямаше нито на главата, нито в ръцете му. Какво ли е направил с шапката си? Пък и вратовръзката му беше претърпяла някаква промяна, беше станала широка и свободна и сякаш (той беше твърде далече, за да се каже със сигурност) от черна коприна, вързана с екстравагантността на някой френски или италиански човек на изкуството, но иначе биеща на очи и неуместна. Вървеше изправен, някак съзнателно изпънат, с големи самоуверени крачки и си помагаше със здрав дебел бастун. Госпожа Райландс не си спомняше този бастун; имаше впечатлението, че беше тръгнал с чадър. У нея се събуди желанието да поразгледа този възроден Семпак по-отблизо. Тя веднага се изправи, за да даде свобода на гласа си и да може по-лесно да бъде забелязана.

— Господин Семпак! — провикна се тя. — Господин Се-емпак!

Той я чу. Обърна се рязко. Само за миг сянка на разочарование можеше да го издаде, че му се е чул друг глас. Той се подвоуми, размаха бастуна, хвърли поглед надолу към къщата и после, след една-две думи на градинаря, се покори на неизбежната си съдба и се качи по стъпалата при нея.

— Вие се върнахте при нас — рече тя, съобщавайки му с това най-последната новина, когато той се приближи.

— Чудесно беше в планината — отговори ѝ той с този свой еквивалент глас. — Колко безкрайно хубава и изненадваща може да бъде Франция! Ъй какви усамотени кътчета! Вие как сте?

Сега стоеше пред нея.

— Аз съм по-добре и по-щастлива благодарение на някои хубави съвети.

— Щом са ви послужили — откликна господин Семпак. — Да, изглеждате много по-добре. Направо блестящо. Как са другите?

— Повечето са се разотишли.

Това като че ли не му направи впечатление.

— Къде е лейди Катерин? — попита той.

Докато говореше, оглеждаше кипарисите и магнолиите, които закриваха по-голямата част от къщата от него, сетне нагоре и надолу склоновете наоколо с надеждата да види търсената прекрасна фигура. „Колко е лесно — помисли си госпожа Райландс — да направиш един мъж прекалено самоуверен!“ Беше отишъл в планините, за да вземе решение относно лейди Катерин — това бе повече от ясно, — и сега се връщаше, взел решение, взел окончателно решение, съвсем без да си дава сметка за това, че лейди Катерин е продължила да живее с присъщия на нея темп, докато той се е двоумял. Той долови забавянето на отговора. Погледът му се върна към лицето на домакията. („Положително не е подстригвал тия рошави вежди! Не, подстригал ги е!“) Тя се помъчи да го осведоми с такъв тон, сякаш това не представляваше особен интерес и за двамата:

— Лейди Катерин замина за Англия.

Господин Семпак беше истинско дете, когато се стигнеше до прикриване на чувствата.

— Замина за Англия! — възкликна той. — Аз бях убеден, че ще остане тук.

— Тя се притесняваше — обясни госпожа Райландс.

— Но и аз се притеснявах! — протестира господин Семпак с безпределно скрит подтекст в думите.

— Тя замина вчера.

— Но защо см е отишла? Защо е трябвало да отива в Англия?

— Когато чу новината за стачката, тя се запали като ракета и направо излетя — каза госпожа Райландс.

— Но защо?

— Да спасява родината.

— Но тази стачка е съвсем празна работа — възрази господин Семпак. — Политическа глупост и нищо друго. Защо е трябвало да отива в Англия?

Госпожа Райландс усети как уважението ѝ към господин Семпак се сгромолясва като снежен човек пред накладен огън. Тя спря да разглежда подобренията във външността му.

— Не мога да отговарям за лейди Катерин — каза тя и погали гърба на зеления бележник. — Тя си замина.

Господин Семпак като че ли започна да проумява, че е пренебрегнал добрите обноски. Беше останал да стърчи пред нея, без да прояви никакво намерение да поостане. Сега той обиколи с последен укорен поглед надолнището към пътеките, терасите, моравите, прозорците и кулите, където би трябвало да го чака лейди Катерин, след това бавно се приближи и седна до домакинята си. Първоначалното оживление в държането му вече се беше до голяма степен изпарило.

— Простете ми — заговори той. — Бях сигурен, че ще заваря лейди Катерин тука. Ние имахме нещо като спор. Той много ме развълнува. Но, както казвате, тя е заминала. Ами американецът с двойното име? Който изглеждаше излъскан от горе до долу? Как му беше името? Господин Плантаджинет-Бъкн?

— Замина тачи сутрин. За Торе Пеличе край Торино.

— А госпожица Фенимор?

— Още е при нас.

— Изненадан съм, че лейди Катерин е заминала. Виждате ли, аз не придавам никаква важност на тази обща стачка в Англия. И затова не мога да си представя някой да замине, особено една жена... Може да греша...

— Стачката е спряла всички английски вестници — забеляза госпожа Райландс. — И повечето английски влакове. Тя е оставила милиони хора безработни. Говори се за глад поради прекъсване доставянето на храни.

— Едно бурно нашествие на неделни дни, изместили делниците. Но с какво е засягало това лейди Катерин?

На госпожа Райландс не ѝ влизаше в работа да отговаря на този въпрос.

— *Сигурна* ли сте, че е заминала поради общата стачка?

Госпожа Райландс сериозно си помисли, че може да загуби търпение.

— Това беше причината, която тя изтъкна — каза тя с тон на човек, който не се интересува повече от темата. Но господин Семпак имаше навика да следва хода на собствените си мисли с известно незачитане на другите.

— Може да е заминала, за да подчертае своето гледище в нашия спор — предположи той. Госпожа Райландс, която разполагаше с точни данни, сметна това предположение за много глупаво, но не се впусна в обяснения.

— Спорният въпрос между нас — заговори господин Семпак, като чоплеше пътеката с дебелия си бастун — беше, разбира се, от много голямо значение. Изложен с най-прости думи, той беше: дали външният вид на нещата отговаря на рационалната действителност?

Госпожа Райландс изпита желание да се изсмее. Тя загледа профила на господин Семпак, който с мрачно съсредоточение се мъчеше да развали прекрасната ѝ пътека. Беше изпълнена с инстинктивното женско състрадание към мъжа. „Всеки мъж е своенравно дете — мислеше си тя, — всеки мъж на този свят. Но децата не бива да бъдат глезени.“

— Значи, това ви е накарало да отидете на излет? — забеляза тя с разбиране.

— Струваше ми се, че и двамата трябва да обмислим нашите разногласия — отговори той.

— И вие още не вярвате... как беше?... че външният вид на нещата отговаря... как го казахте?

— Не — рече той и изрови голяма буца пръст, след което я раздроби на пясъчливи парченца пред краката си. — Но, предполагам,

това бягство в Англия трябва да ми покаже, че разногласията между нас не са привидни, а истински и че докато аз мечтая и теоретизирам, тя умее да играе роля. Жалко, че е заминала. Абсолютно всичко, което става в Англия, е свършено нелепо. Крайно нелепо. Политическият живот в Англия все повече и повече заприличва на карнавал. — Той сви рамене. Голямата вратовръзка малко се изкриви настрана. — Карнавал без полиция. Е, в днешни времена политическият живот е такъв навсякъде.

Понеже това явно не влизаше в темата на разговора помежду им, настъпи около половинминутно мълчание. След това господин Семпак се размърда.

— Тя е заминала — додаде той — само защото обича карнавалите. Това е самата истина.

Погледна под око домакинята си, сякаш се надяваше тя да му възрази.

Но тя не направи нищо подобно. Тя поразмисли и заяви с предумишлена тежест:

— Господин Семпак, аз познавам Катерин. Това е самата истина.

— Така си и мислех.

Костите му наистина се движеха под кожата, защото се движеха и сега. Той рови пътеката в течение на ново проточило се мълчание.

— Моля да ми простите лошото настроение и неучтивостта. И моите признания. Моите почти неволни признания. Както сте вече прекрасно разбрали, аз съм в смешното положение на влюбен в лейди Катерин, а такова нещо дезорганизира човек и го прави глупав. Давам си сметка, че ме е направило глупав. Да се влюбиш, както се влюбих аз, значи да разиграваш мелодрама. То е нереално като видение след опиум и човек си го знае, че не е реално. Ала все пак се вкопчва в него с някаква упоритост... Аз очаквах... Господ знае какво съм очаквал! Но това не е основание, нали, да дойда, да се настаня тука, да ви попреча да пишете във вашия толкова хубав бележник и да разравям големи дупки на вашата пътека.

— Пътеките са направени за човека, а не човекът за пътеките — каза госпожа Райландс. — Бих искала всичките ми градинари да работят, както поработихте вие последните няколко минути. Съжалявам за случилото се. Катерин е една от тези, които не би трябвало да се пускат ей тъй на свобода.

— Може да отида в Англия — заговори господин Семпак, след като смля думите ѝ. — Ужасно съм объркан. Не знам какво да правя.

— Но в Англия няма ли да ви причаква мелодрамата?

— Навярно ми се иска да ме причаква. В настоящия момент моят ум и моите мисли... главата ми се мае. Не мога да продължа да пиша. Бих могъл, разбира се, да отида в Италия.

— Засега останете тука. Поне един-два дена. Има най-различни неща, за които бих искала да чуя мнението ви. Ако бихте могли да говорите за тях. А в тази градина има място почти за всякакво настроение. Никой не ще ви безпокои. Ако ми позволите, ще ви запитам за двадесетина неща, които ме смущават.

— Много сте мила, че ме търпите — каза той.

Тя поклати глава, усмихна се и се изправи.

— Мисля, че достатъчно се потрусихте над моята пътека тази сутрин. Погледнете я!

Господин Семпак направи няколко несръчни и несполучливи опита да поправи с огромните си крака пакостта, извършена от огромните му ръце, и забърза слей нея надолу по стъпалата.

IX

ПРИВЪРЗАНОСТ И ПОГЛЕДЪТ НАПРЕД

Тази вечер след храна те седяха в голямата стая горе край огън от цепеници в италианизираната камина и господин Семпак, без да намекне нито с дума за лейди Катерин, говореше за мисълта и действието и за промяната на темпа и мащаба, която настъпваше в човешките дела. Госпожа Райландс лежеше на голямата кушетка, а господин Семпак бе седнал в кресло до нея. Госпожица Фенимор участвуваше в разговора с присъствието си от другата страна на камината. Същевременно тя редеше на масичка много труден пасианс с две колоди карти — пасианс, който караше устните ѝ непрекъснато да се движат, невинаги беззвучно, с: „Черното вале идва върху дамата, а червената десетка върху валето, ами после? Тези всички излизат, девет, осем, седем, но от това не се освобождава място. Не става. Не става.“

Беше се извинила за своя пасианс:

— Това не ми пречи да слушам и като че ли съсредоточава вниманието ми. Мисля, че не пропускам и най-малкото нещо, което казвате.

От време на време тя много се вглъбяваше в пасианса, а после го оставяше, отпускате се назад на стола си с остатъка от колодата в ръка и дълбоко поемаше голяма глътка от това, което казваше господин Семпак. После въздишаше и видимо освежена, наново се нахвърляше на картите си.

При все че господин Семпак с нищичко не загатваше за лейди Катерин, на госпожа Райландс бе съвършено ясно, че същината на беседите му с тази дама служат за подложка на разпокъсания им разговор, както костите проличават под очертанията на една ръка. Когато говореше за това, че ученият е много по-важен от политика, той всъщност се оправдаваше от нейното обвинение в политическо безсилие и нищожност, а когато заявяваше, че със съкращаването на разстоянието чрез все по-бързите съобщения в света настъпило такова разрастване и усложняване на политическите въпроси, че вече не

можели да се справят с тях успешно за ден или седмица, тя долавяше как той продължава да се мъчи да извади лейди Катерин от заблудението, че съдбоносни инциденти при избори, сцени в парламента и изтъкване на „личности“ в кабинета биха могли все още да окажат някакво истинско влияние върху хода на човешките дела. Той говореше отпуснато ту за едно, ту за друго, както му идваше наум, но госпожа Райландс си даваше сметка, че бележникът със зелена кожена подвързия ще спечели доста от това, което казваше нейният гост.

Бележките му се свързваха много пряко с този предишен разговор, тази сполучлива вечеря, която ѝ бе толкова харесала, това възобновяване на легендарната слава на „Душите“ — а оттогава не бяха минали още и две седмици! Той възкресяваше видението на една по-велика цивилизация пред тях, световна цивилизация, в която напредъкът на науката щял да бъде главен стремеж и все по-важна движеща сила в годишната равностойност. Това видение бе малко избледняло в паметта на госпожа Райландс. Той го възстанови до състоянието на вероятност и дори неизбежност. То пак се превърна в действителност, а всичките социални и политически конфликти на днешния ден — само във временни неуредици като сбивания и надпреварвания на хлапета на заградено с облепени с реклами тараби празно място за бъдеща голяма сграда. Войната се превърна в отслабващ навик, от който човечеството се отърсва. А тези смутове в Англия само в наследство от варварските методи, които все още налагат възгледите да се добиват с ръчен труд и да дават частни печалби от обществено благо. Някой ден сме щели да добиваме възгледите от земята по толкова различен начин, че нямало да има нито множество опърпани черноработници, нито групи заинтересовани от всичко това собственици; затова от гледище на по-голямата цел спорът между тях бил погрешно разногласие, което не водело наникъде и не уреждало абсолютно нищо. Дори докато спорели, основанията за различията се топели под краката им.

Но имаше известни неща, които бележникът със зелени кожени корици щеше да иска да узнае утре сутрин, и госпожа Райландс се помъчи да си ги изясни.

— Виждам, че светът би могъл да се промени, би трябвало да се промени по отношение на всичките му сегашни бъркотии — съгласи се

тя. — Но нещата не се променят от само себе си. Голяма част от този напредък досега е заварил хората неподготвени. Сега изненадата е преминала и ние виждаме стъпките, огромните стъпки, които трябва да предприемем от тази... тази сложна бъркотия към световна цивилизация. Вие говорите, сякаш до това положително ще се стигне. Но кои са хората, които ще ни доведат дотам?

— Хората с научен поглед върху нещата — отговори господин Семпак. — Хората, които мислят напред.

— Разбирам, че индивидите от този род допринасят нещо към картината на настъпващия велик век, като допълват подробности и помагат на въображението ни да изглажда трудности. Сам вие сте направили чудеса, за да придадете на перспективата правдоподобност. Но тя е все още само перспектива. Вземат ли тези хора някакво участие? Дали някои от онези, които говорят и са изпълнени с такива хубави пожелания, правят нещо за осъществяването на световната утопия?

— Аз мисля, да — отвърна господин Семпак след кратка пауза.

Тя долови, че е твърде настойчива, но нали искаше да разбере.

— Как? — попита тя.

— Като правят все по-очевидно, че тя е възможна, и карат хората да си уяснят, че е желателна — убежище от всичките заплашващи ни опасности; докато ние, с безкрайно мощните оръжия на днешния ден, се придържаме към безнадеждно остарелите морал и обществени традиции.

— Да, но... — започна госпожа Райландс.

Тя събра всичките си сили. Не се опитваше да спори с него, но много искаше да може утре да се обърне към чистите страници на бележника със зелени корици, без да се пораждат у нея неудобни въпроси — обмислила и сигурна в това, което трябва да запише. Трябваше да го запише колкото може по-простичко, след това трябваше да препише упражнението си и да го изпрати на своя съученик Филип, който (тя беше сигурна) щеше много майсторски да сипе съкрушителни въпроси.

— Виждате ли, господин Семпак, ето къде е моето затруднение. Аз виждам, че светът изобилствува с проекти за подобряване на положението. Хората, които пишат за този род неща, пишат, а ние ги четем, когато сме в настроение да четем и искаме да пораздвигим

въображението си. Но повечето си вървят по отъпкания път. Предполагам, че ако разправите на един миньор всичко това, което разправяте на мен, и му кажете, че в новия свят няма да има никакви миньори, а само много остроумни бормашини и начини за вкарване на въздух в шахтата за горене на въглища и получаване на енергията там вместо изкопаването им и така нататък, съмнявам се дали той ще е готов да се бори за тази промяна. Той ще помисли за себе си и ще каже, че макар да е достатъчно лошо да си зле платен миньор, при това с не много редовна работа, но все пак да изкарваш някакво препитание, още по-лошо е да живееш в свят, в който изобщо не си нужен.

— Миньорът би могъл да се промени.

— Не веднага. Той ще си има своята жена и деца, и куче, и навици. Дали ще иска да се промени? Искам да кажа, да промени нрава си, както бихте искали да го промените вие. Повече пари може би ще иска да има, а сигурно и по-хубава къща. Но какво друго? А да вземем собственика на мини: не можете да очаквате от него да посрещне с удоволствие и да помага за собственото си премахване.

— Новото ще дойде постепенно и достатъчно бавно, за да изглади подобни неща.

— Ако някой го желае. Но кой ще го желае? Питам, защото наистина искам да зная, господин Семпак, кой ще го желае достатъчно силно, за да си даде голям труд да го осъществи? Мнозина от нас без съмнение го желаят смътно и в общи черти, но дали някой от нас го иска пламенно и много силно, за да го преведе по всички неочаквани завои и зад незнайни ъгли?

— Но то крие в себе си несъмнено обещание за по-богат живот.

— Да не ви дразня с настойчивите си въпроси? Те са глупави въпроси, зная, но ме затрудняват.

— Ни най-малко не са глупави. Вие се аргументирате отлично. Продължавайте.

— Добре, това несъмнено обещание за по-богат живот. Да речем, че кажете на някоя котка: „Слушай, аз ще те науча да плуваш и да се гмуркаш като тюлен, и да летиш като прилеп — и така нататък, — стига да престанеш да ловиш пойните птички в градината ми.“ И да речем, че котката отговори: „Животът е кратък. Приятно ми е да помисля за такива неща и от тях ми се приисква да оставя на мира

птиченцата и да ям риба, но въпреки всичко това означава страхотна промяна в навиците ми. Ами ако не мога да се нагодя толкова лесно, колкото ти мислиш! Може да умра, преди да съм се нагодила. Доста добре си живея и сега. Виждал ли си ме някога как се катеря по дърветата? Или скачам и хващам младо пиленце във въздуха? Имаш ли нещо против да продължа да си бъда котка?“

Господин Семпак кимна, усмихна се замислено на огъня и даде възможност на домакинята да продължи.

— Да вземем различните хора, които виждам наоколо си, например всичките военни; намирам, че те имат най-малко предразсъдъци по отношение на войната и за Обществото на народите и други такива неща при положение, че не се засяга сериозно военната служба.

— Те ще бъдат избити по най-ужасен начин с газове в следващата война.

— Те се надяват да приложат газовете първи. Но дори и да им се вижда изгледът малко неприятен в това отношение, те все пак нямат представа как биха могли да се променят. Или какви да станат. А засега... засега те си остават военни.

— Тях ще ги променят — подхвърли господин Семпак неопределено.

— Но кой ще ги промени? Щом човек прекъсне подобен разговор и се върне към всекидневието, вижда всекиго в горе-долу същото положение: да върши нещо в сегашната система, да се придържа към нея, да се бои от каквото и да било объркване, да се противопоставя на каквото и да било подобрене, което наистина го засяга. А иначе всички са съвсем свободомислещи и прогресивни.

— Силите на промяната ще ги потъпчат. Условията се променят непрекъснато.

— Но промените може да стават в коя да е насока, господин Семпак. Няма никой, който да насочва промяната. Защо да не се насочва ту насам, ту натам? Тя издига, тя може и да смачка.

— Защо не? — попита маслиновите цепеници господин Семпак.

— Може вечно да си останем в това „засега“. Животът може да подкарва хората и насам, и натам. Едни може да се проваляй, други да се издигат. Стари типове може да изчезват и нови да се появяват. Една част от това може да е напредък, а друга да е загуба. Природата не дава

никакви гаранции. Промяната може да продължи, докато хората станат сини същества, високи три-четири педи, и да бъдат гонени от плъхове, както ние гоним плъховете, и вашата велика цивилизация никога да не настъпи — да не настъпи никога изобщо. Тя може да се е разгаряла и стихвала, да се е разгаряла наново и за нея да се е говорило, както говорите в момента, а след това да е дошъл упадък и още по-голям упадък и може той да продължава досега. А плъховете може да са станали по-дръзки, болестните микроби да са донесли израждане и деформация, а енергията да е намаляла.

— Touche^[1] — промълви господин Семпак и проточи безкрайна пауза.

Госпожа Райландо попридърпа една възглавница и го изглежда очаквателно, преди да полегне по-удобно. — Излезе! — рече госпожица Фенимор и победоносно плесна картите си. — Невинаги излиза.

— Това е точно въпросът, който занимава ума ми в днешните времена... главно — каза господин Семпак, без да обърне внимание на госпожица Фенимор. — Моят живот е бил в такава голяма степен отдаден на мисленето и проекта. В края на краищата цялото това конструктивно утопианство е рожба едва на последните години. Но аз съм убеден, че ще дойде време — а в случая с тези въпроси времето може вече да е дошло, — когато подобни творчески идеи ще трябва да се принизят до пазарището, сред продавачите, мошениците и карнавалната тълпа, и да поведат борба, за да се наложат. Науката никога не може да бъде истински чиста наука. Тя е възникнала от практическа любознателност и намира оправданието си и се освежава чрез практическо приложение. Но въпреки това тя трябва да се усамоти, за да разгадае загадките си. Има ритъм в тези неща. Мисълта не бива да бъде нито твърде близо, нито много настрана от действителността. През миналия век е имало нужда социалните и икономическите обобщения да се отделят малко от текущата политика и действащата търговия и да се разработят в нови, по-широки, по-задълбочени, съвременни схеми. Това в главни линии е направено. Сега ние, които се бяхме оттеглили настрана, трябва да се върнем. Стигнахме до концепцията за възможен световен мир, световна икономическа система, обща парична единица и нечувани свободи, развитие и независимост...

— Да? — обади се госпожа Райландс.

— Направихме го най-после да изглежда крайно правдоподобно и възможно.

— Да?

— А „как да стигнем дотам“, остава все още без отговор, в най-елементарно зачатъчно състояние. Едно общество на народите. Неясни проекти за социална революция. Благочестиви намерения. Практическо безсилие.

— А засега? — пошепна госпожа Райландс.

— Не зная дори дали същият тип ум, овладял първия проблем, ще може да разработи и втория. Може да е необходима по-друга личност, също както може да има разлика между човек с чисто научна насоченост и човек с търговска научна насоченост. Изглежда, тъкмо защото схващам, че тази работа навлиза в нова фаза, ми се вижда, че не пиша вече свободно, че не съм спокоен, привличат ме неразумни копнежи за преживелици и най-после — признавам го — съм разположен да се върна да поогледам тези странни вълнения в Англия. Бях мечтал — смешна мечта — да обнова жизнеността си. Свещения извор... на страстта.

Той като че си спомни за присъствието на госпожица Фенимор и прекъсна онова, което можеше да се превърне в ново признание.

— Не зная. Не зная дали мъже като мен трябва да се превърнат в мъже на действието, или трябва да предадат всичко, каквото са обмислили и разработили, на мъже на действието. Един млад мъж като вашия Филип ме привлича само защото, изглежда, притежава тази енергичност, гъвкавост и борбеност, които моят тип на затворения, упорито скептичен, скептичен по навик проучвател не притежава. Не зная. Бих искал да зная. Ето ви на! Боя се, че съм оставил този ваш въпрос, госпожо Райландс, до голяма степен открит.

Като че ли беше свършил, но след малко пак подхвана:

— Възможно е тази конкретна концепция за човешкия прогрес да чака своя философия и своя религия. Идеята трябва да се облече С ВОЛЯ. Новата цивилизация ще изисква да ѝ се отдадеш — изисква нещо повече, отколкото отдаването с мислене и писане в свободни часове. Може да има нужда от мъченици... както и от отшелници. И от водачи, както и от пророци. Тя ще изисква съвместни действия, за по-обширни знания...

Той се изправи пред огъня — огромна, неугледна фигура, чиято сянка изписваше карикатура на отсрещната стена.

— Май ще се върна в Англия след един-два дена, така или иначе, дори да е само за да видя защо хората могат да се борят с такава смелост и жар за една цел, която според мен няма свършено никаква реална връзка с цивилизацията на света. Досега съм мислил толкова много за онова, към което се стремя самият аз, че може би ще е добре, за разнообразие, да открия към какво се стремят другите. И защо като че ли никой от тях не се стреми към единственото нещо, за което според мен заслужава да се живее.

Да — продължи да размишлява той, — изградете вашата световна цивилизация. Това е точно каквото ми каза лейди Катерин. Вие с вашия въпрос повтаряте тази подкана... Не зная, госпожо Райландс, дали по своята същина и научният изследовател, и философът не са съвсем лениви личности. Те работят — признавам, че работят непрекъснато, но как се заграждат от спънки, противоудари и странични въпроси!

На госпожа Райландс ѝ се стори, че мислите му изведнъж се устремиха в друга посока.

— По начало — каза той — те трябва да бъдат безбрачни...

Господин Семпак бе стигнал до края на размишленията си. Домакинята и госпожица Фенимор му пожелаха лека нощ. Той остана, за да пие две чаши ечемичена отвара и да изгаси лампите.

[1] Touché — „улучихте“ (фехт.). ↑

X

ПЪРВОТО ИСТИНСКО ПИСМО НА ФИЛИП

„Първото истинско писмо на Филип“, както го нарече той, пристигна в деня на заминаването на господин Семпак за Англия. Преди това се беше получила една телеграма: „Пристигнах благополучно“ от Лондон и надраскан с молив нежен „боклук“ (така го нарече той), е различни гальовни думи и интимни имена, който беше изпратил от Париж. Те бяха само за поддържане на връзка. Но това писмо госпожа Райландс приемаше като нещо много важно. То пристигна, когато тя почиваше на леглото си просто от мързел, и важността му ѝ се стори толкова голяма, че за известно време не се реши да го отвори. Беше дебело писмо, пълноценно писмо, тежко, таксувано двойно, и вътре щеше да има нещо — нещо, каквото никога не беше имала преди: Филип с мисловния му свят, всичко дадено, както беше обещал. Щеше да научи нови и важни неща за него. Щеше внимателно да прецени умствените му качества, както не го беше правила никога преди.

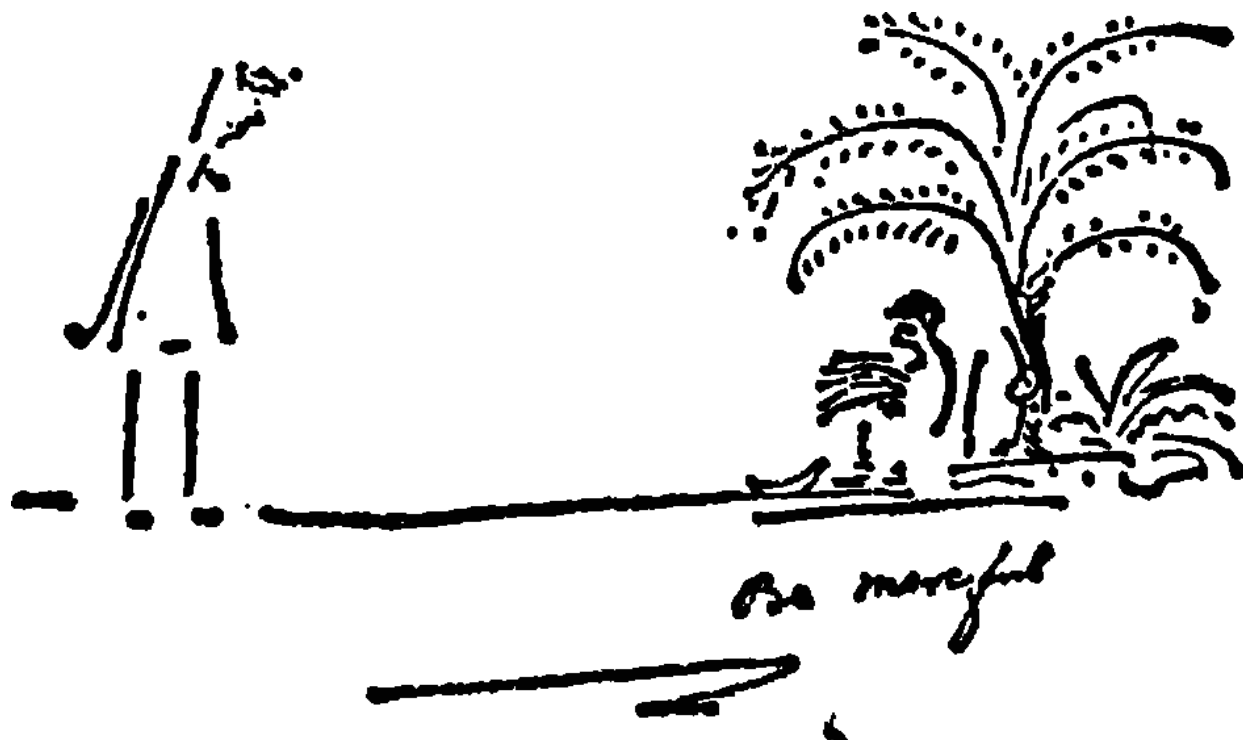
Какво ли щеше да бъде това писмо? В душата ѝ се мярна сянка от страх. Казаните неща лесно се забравят. Или си спомняш начина на изказването, но редактираш и пререждаш не особено сполучливите думи. Писаното се натрапва на очите и безмилостно се повтаря. Писмената грубост става чудовищно груба. Досега никога не беше получавала от Филип нещо повече от бележка. Бележките му бяха хубави, странни в начина на изказването, но по чудноват начин криеха в себе си нежност... Филип умееше да бъде Филип. Тя събра смелост и разкъса издутия плик.

Намери пет-шест снопчета листове, всяко забодено отделно. Не беше нито писмо, нито приличаше на ръкопис, но напомняше за Филип. Хартията беше различна, някои листа бяха от къщата им на Саут Стрийт, някои от клуба „Реформ“, друга от „Брукс“^[1] и няколко големи линирани листа от неизвестен произход, внимателно разкъсани на половинки, за да съвпадат с листовите за писма. Беше намерил отнякъде син молив и номерирал снопчетата с големи цифри — едно,

две, три и така нататък, — за по-ясно затворени в кръг. Снопчето номер едно беше „За малката Сина общи наставления как да чете тези умотворения“.

Дали умотворения?

Отдолу трогателната рисунка и молба.

Имай милост!

„Скъпа Синтия, женичке — гласеше писмото, — вижда ми се доста трудно да изложа тук всичките си впечатления. Кое то, предполагам, представлява още по-голямо основание да започна да ги излагам. Трудно е да го направя по команда: едно, две, три, и хайде! Просто не мога да накарам всичко това, което трябва да ти кажа, да се излее под перото ми, както някои обиграни хора като нашия Семпак, изглежда, могат. Каквото и да поиска да изрече, сякаш започва от някое място и продължава чак до края, без да остане нещо пропуснато. Четох някои от неговите книги. В същност прочетох сума нещо. Хората говорят за «писане» и досега винаги съм мислил, че това значи цветисти фрази и красиви думи, но и неговото е също писане: да впрегне десет теми в едно и да стигне донякъде, като мине през врати и тесни места дотам, където иска да отиде. Аз май започвам от пет-шест

места и чак след време човек може да открие, че едно се свързва с друго. Започнах пет-шест пъти и ти ги пращам всичките.

Това е нещо като ученическа тетрадка. Помъчих се да го обясня с диаграми, а тук-там, когато не съм гледал, като че се вмъкнаха и рисунки. Но работата е много сложна. Тук, в Англия, искам да кажа, а не в това писмо. Бъркотия. Не е обикновена история. Вземи част номер две, а сетне три и така нататък, поред на номерата, и мисля, че накрая ще схванеш как я виждам тази картинка аз. Прощавай за правописните грешки и за тежкия, тромав начин, по който се изказвам. Ако се занимавам повечко с такова нещо, ще трябва да вземам уроци от Семпак и от Бърtrand Ръсел как да се изказвам ясно, макар и сложно. Както ти каза, ние трябва да се опознаем — дори и да ни заболи от това. Затова аз направих всичко, каквото мога. И мисля, че не проявявам никакво позорство.

Ако с тези писания заслужа твоето презрение — е, така ще е било писано. По-добре това, отколкото да не се познаваме един друг. По-добре. Наистина. Скъпа Синтия, приятелко моя! Всичко, каквото ми каза за истинска близост, с ума повече, отколкото с тялото, много ми допадна. И едното, и другото.“

Това беше същината на част I. Следваше нещо като показалец и по няколко бележки за всяка част, които бяха само своеобразна подготовка. Сигурно беше писал този показалец, след като бе довършил останалото.

Тя задържа част I в ръката си и се замисли за миг-два. Странно! Това не беше нейният Филип, този Филип, когото бе познавала една чудна година. Но не беше в дисхармония с Филип. Беше едно продължение, един по-обемен Филип. Беше едновременно и малко странно, и по-интимно. Беше честно — това беше най-важното. И в него имаше сила. Удивително беше, че един мъж, който ѝ е бил толкова близък, както той, с толкова топлина, смях и радост, можеше все още да проявява тъй очебийно моминско стеснение заради беднотата на своето изложение и лошия си правопис. Тялото може да се разголи за половин минута. Сега — и той го знаеше — той разкриваше ума си.

Пък и тази рисунка. Никога не беше подозирала, че има такива способности, но в рисунката беше успял да предаде онова, което е искал да ѝ каже. Неговата фигура, глуповата и неспокойна. Ами нейната! Не беше поцадил малкия ѝ ръст. И въпреки всичко явно не

можеше да рисува — доколкото тя разбираше от рисуване. Имаше още няколко рисунки...

Тя погледна част III. Но тук рисунката приличаше повече на фигури, каквито човек драска върху попивка. Може би щеше да стане по-ясно, когато стигнеше дотам подред.

Госпожа Райландс взе част II, която бе озаглавена:

ОБЩИ НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ ОБЩАТА СТАЧКА

„Първо, склонен съм да нарека тази Обща стачка «най-глупавото нещо в историята на Англия». Не зная дали ще ѝ оставя това име. Това, с което старият Зурльо си вадеше душата, за да ни развълнува, и което наричаше «Историята на нашия остров», е пълно с безкрайно глупави неща. Но то сега е чудовищно глупава работа, моя Синтия. То е куп погрешни разногласия от начало до край. Толкова глупаво, че човек не може да вземе страна. И си дрънка неразбрано, докато глупавата работа продължава да се шири.

Представи си върволица бронирани коли и танкове, които минават през чудесния ни Ист Енд, за да пазят фургони с хранителни стоки, които никой няма ни най-малко намерение да напада. *След като стачниците гарантираха доставките на храна.* Нещо като парада по случай встъпването в длъжност на лорд-мера^[2] — тълпа от зяпачи и типове като нашия Булис с тенекиени каски (нали знаеш: каски против шрапнел!!!), сериозни и тържествени. Ако някой рече да хвърля саксии с шрапнел от горните прозорци на Ист Енд, мозъчето на Булис ще бъде в безопасност като в огнеупорна каса.

После представи си работническо движение, което си представя, че апелира към широките маси против правителството. Кое то въпреки това е призовало към стачка всичките печатари и спряло вестниците! Понеже правителството е завзело единствения им собствен вестник, имам пред вид работническия вестник, и има монопол (правителството) на радиото, работническото движение издига своя апел *безгласно*. Вследствие на това тази страна на спора е станала почти невидима. Виждаш полицията и войниците и всичко това, но единственото, което виждаш или чуваш за стачниците, е, че тях ги няма. Механиците и железничарите, и печатарите ги няма. Само някоя малка реч на някой кръстопът или позив, мушнат в ръката ти. Спотайващи се стачни постове. Празнота. Безмълвие.“

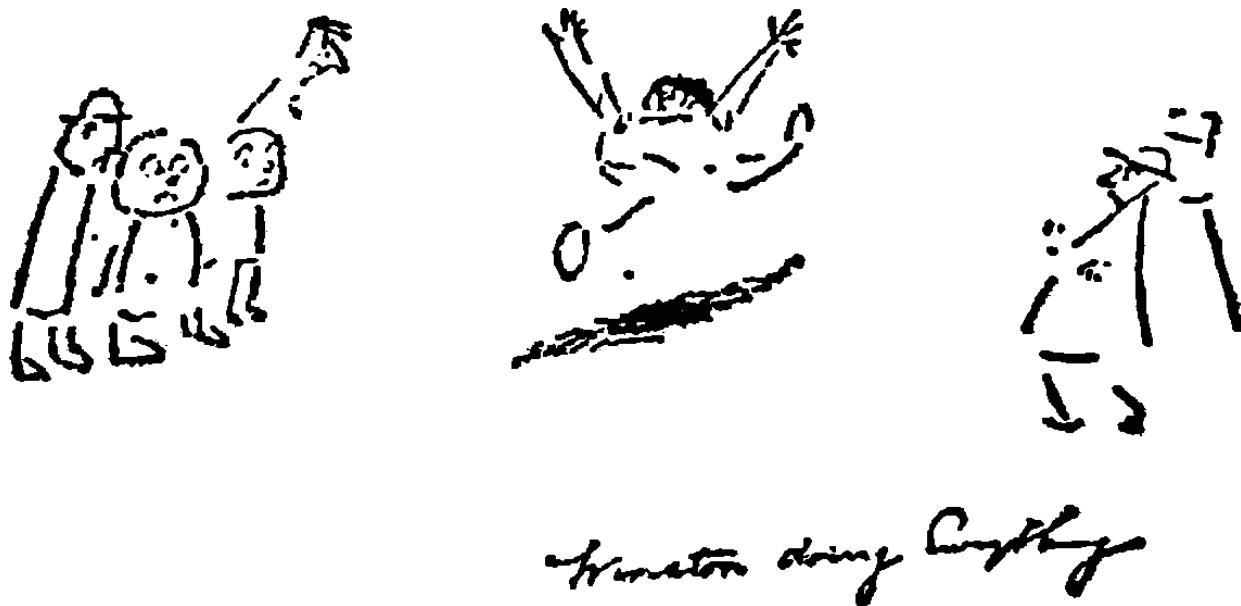
Госпожа Райландс рязко спря да чете, върна се към началото на предишното изречение, заразглежда една дума. Беше „правителсво“. И нататък на страницата, и на другата страна тя се повтаряше. Но какво от това, че той пропускаше „т“ в „правителство“, щом умът му беше бистър?

„Стачката спря всички автобуси, трамваи, влакове и т.н. и т.н. От сутрин до вечер улиците са пълни със съвсем весела (досега) тъпна чиновници, търговски служещи и други такива, които отиват на работа или се връщат в къщи, понякога минаващи автомобили прибират едного или другото. Общо взето, хората са склонни да приемат цялата работа като някаква шега. Главно благодарение на времето. Повечето автобуси ги няма по улиците. Някои се движат с доброволци-шофьори и пътуват както и да е, накъдето и да е и с тях се вози който и да е. Понякога им счупват по някое стъкло и често до шофьора има полицаи. Някои имат телени мрежи на прозорците, а един или два видях да пътуват с пълна кола специални полицаи пред тях. Конвой. Разправят, че имало и подпалени, но не мога да установя дали е истина. Гласът на скоростните им кутии се чува чак извън града, а младите господа доброволци не си дават много труд да събират таксата. По някаква неизвестна причина повечето от тях са се явили на работа с голфове. Контрабандни частни автобуси си живеят живота. Тълпи се събират често на централни места, стоят и зяпат. Многобройна полиция и войска мрачно се спотайва по задните улички в непрестанна готовност срещу безредици, които не се случват, и мисля, че тези полицаи и войници се чувствуват като глупаци. Като че ли им е неловко, когато отидеш да ги видиш. Какво чакат всичките? Назначили са под клетва и голям брой специални полицаи и аз се спречках с чичо Робърт по този въпрос, понеже не искам да постъпя, за да дам личен пример. Всичките му слуги са постъпили и са из улиците с лента на ръкава и палка. Специалните полицаи само крачат насам-натам и се мъчат да се отърват от ходещите по тях момчетии; това са обикновено безобидни честни хорица от средната класа.

Както можеше да се очаква, Уинстън съвсем се е побъркал. Не е бил толкова щастлив, откакто пълзя по корем и помага в престрелките на Сидни Стрийт^[3]. Каквото и да мислят всички други, Уинстън вярва, че се бори с огромна революция и държи положението в ръцете си. Той

препуска из зяпация, бездеен, тълпящ се Лондон и търси барикади. Бих искал да му издигна една.“

На полето господин Филип бе обогатил своя текст с втора илюстрация.

Уинстън прави всичко

„Правителството е завзело редакцията и печатницата на «Морнинг Поуст» и е накарало Уинстън да издаде нещо като извънреден правителствен парцал под заглавието «Бритиш Газет». Идеята на Болдуин, изглежда, е да махне този дявол колкото може по-далече от картечниците и да не го оставя без работа. Не е лесна задача. Неговият вестник е най-тесногръдият парцал, който е съществувал някога. Той би бил позор за всяко правителство. Първият му брой целият е за потискането на профсъюзите — най-отчаян опит да ги докара до въоръжена борба.

Срещнах в клуба Морнингтън; той има нещо общо с «Морнинг Поуст» и казва, че редакцията е направо задръстена с млади тори, които от години са си въобразявали, че са писатели. За тях това е истински рай. Те са задигнали почти всичката хартия на «Морнинг Поуст», те заграбват всичката хартия на «Таймс» pro bono Winstono^[4]. «Таймс» все още излиза на един малък лист, но се говори, че ще трябва да спре след една седмица или десет дена — в полза на дрънканиците на Уинстън. Това ми се вижда горе-долу най-щурото нещо от всичко. Собственият

вестник на лейбъристите. «Дейли Хералд» е забранен. Вместо това те се мъчат и не сполучват да вървят по стъпките на Уинстън с нещо като бюлетин или вестниче, наречено «Бритиш Уъркър». Но Уинстън скрои как да открадне запасите им от хартия, като нахълта в тяхната редакция и ги разгони в името на британската конституция. Като студентчета по време на избори. Не е ли всичко това безкрайно глупаво? Повечето от вестниците като че издават по нещичко, по половин лист или нещо подобно, само за да кажат: «Още дишам», и току се натъкнеш на него и случайно си го купиш. Разни хора се опитват да ти продадат машинописни вестничета с най-новото от радиото за шест пенса или един шилинг, а тук и там виждаш бюлетини, закачени пред черкви и общински сгради. В западната част излагат Уинстъновия «Бритиш Газет», във витрините на модни магазини. Предполагам, че застраховките им включват и риска за счупени стъкла. Но може и да си дават сметка, че такава опасност не ги заплашва.

Аз само ходя из улиците и заговарям на хората, като се представям за любознателен младеж от Нова Зеландия. Казвам, че не мога правилно да разбера за какво е стачката и моля да ми обяснят. Всеки път получавам различен отговор. «Кой стачкува?» — «О — казват, — това е обща стачка!» — «Ами вие стачкувате ли?» — питам. «Няма такова нещо!» Някои казват, че тя била в подкрепа на миньорите. Но никой не знае правото и кривото за миньорите. Малцина знаят дали миньорите са обявили стачка, или това е локаут. Не знаят кои са потвърдоглавите — миньорите или собствениците на мините, а пък човек би казал, че това трябва да ги интересува. И цялата страна е дезорганизирана, няма вестници, няма влакове, няма трамваи, а тази сутрин няма и таксите. Пощите все още работят, но лейбъристите говорят за откриване на това, което те наричат втори фронт. Това май ще спре писмата, телеграмите, газовото и електрическото осветление и енергия. Ако вторият фронт наистина бъде открит, което, както казва Хайнд, е доста съмнително. Тъй че, ако изведнъж бъда погълнат от мълчание, ще знаеш, че е виновен вторият фронт. Освен ако Уинстън случайно докопа картечница и ме застреля изневиделица в гърба.

Но не вярвам да се случи, докато има мастило и хартия. Не се тревожи за това.

Да, ето ти някои характеристики на тази обща стачка. Ни най-малко не прилича на революция. Много повече сякаш е настъпил

някакъв нов вид ден, не съвсем делник, нито съвсем разпети петък^[5]. Не зная дали това, което ти разказах, може да ти даде някаква представа. В Лондон има чуждестранни репортьори и вероятно ще можеш да я добиеш от френските вестници или от парижкото издание на «Ню Йорк Хералд». Най-същественото е следното: срещу миньорите е обявен локаут, работниците от всички видове транспорт стачкуват, печатарите стачкуват, Уинстън вероятно подлежи на освидетелствуване от психиатър, но никой лекар не може да се доближи до него, войниците и полицаите обикалят със заредени пушки да търсят революция, каквато няма, Джикс насъсква полицията да прибегва до сила при най-малък повод, а широката публика като мене само се чуди. Целият Лондон се чуди. А над всичко за министър-председателя може да се каже:

*Trust Mr. Baldwin
Keep on doing nothing*

Благонадеждният ни Болдуин продължава да не прави нищо

С това завършва част втора.“

Третото снопче бе озаглавено:

„Тука, скъпа моя Синтия, ще ти опиша, доколкото можах да разбера, как се е стигнало до тази стачка. Това е странна история, но ти можеш да я проследиш в обратен ред и да допълниш подробностите по това, което ти отбелязах във вестниците, преди да напусна Каза Тераджена. Тази каша се е забърквала от години насам. То е нещо, за което семейство Райландс — разклоненията, както и коренът (който за текущи нужди е чичо Робърт) — трябва да има известна представа.

След войната, трябва да знаеш, ако почнем от самото начало, добивът на въглища беше в голям подем във Великобритания. Малък подем настъпи през 1919 година. Тогава имаше разстройство и трудности при освобождаването от държавен контрол след войната, завръщането на работниците от армията, проблеми с наемането на работниците и така нататък. Съществуваше Кралска комисия и много обезпокоителен доклад, наречен Докладът на Санки, в който се изтъкваше колко прахоснически се добивали английските въглища и се предлагаше «национализация», а той бе последван от стачка (мисля, през следващата година). Но тъкмо тогава имаше възможност да се определят относително добри надници на работниците. Цяла Европа имаше нужда от въглища, френските каменовъглени басейни бяха опустошена област, а Поанкаре^[6] се завъртя към Рур и разстрои добива и там. Цените на английските въглища нараснаха, надниците също, имаме прилив на хиляди нови миньори измежду земеделските работници, освен завърналите се в мините след войната. Някога въглищата се плащаха по четири лири тонът. Искам да кажа, че ние ги продавахме на тази цена. Не за дълго, разбира се. Дори когато цената спадна отново на 40 шилинга, то беше пак достатъчно много за нас. Износът нарасна до гигантски цифри. Миньорите и собствениците на мините мъркаха от удоволствие и никой не помисляше за Санки и национализацията. Да кажем, до края на двадесет и трета година.

Тогава у нас проведеха дефлация, а и европейската каменовъглена индустрия започна да се съвзема.

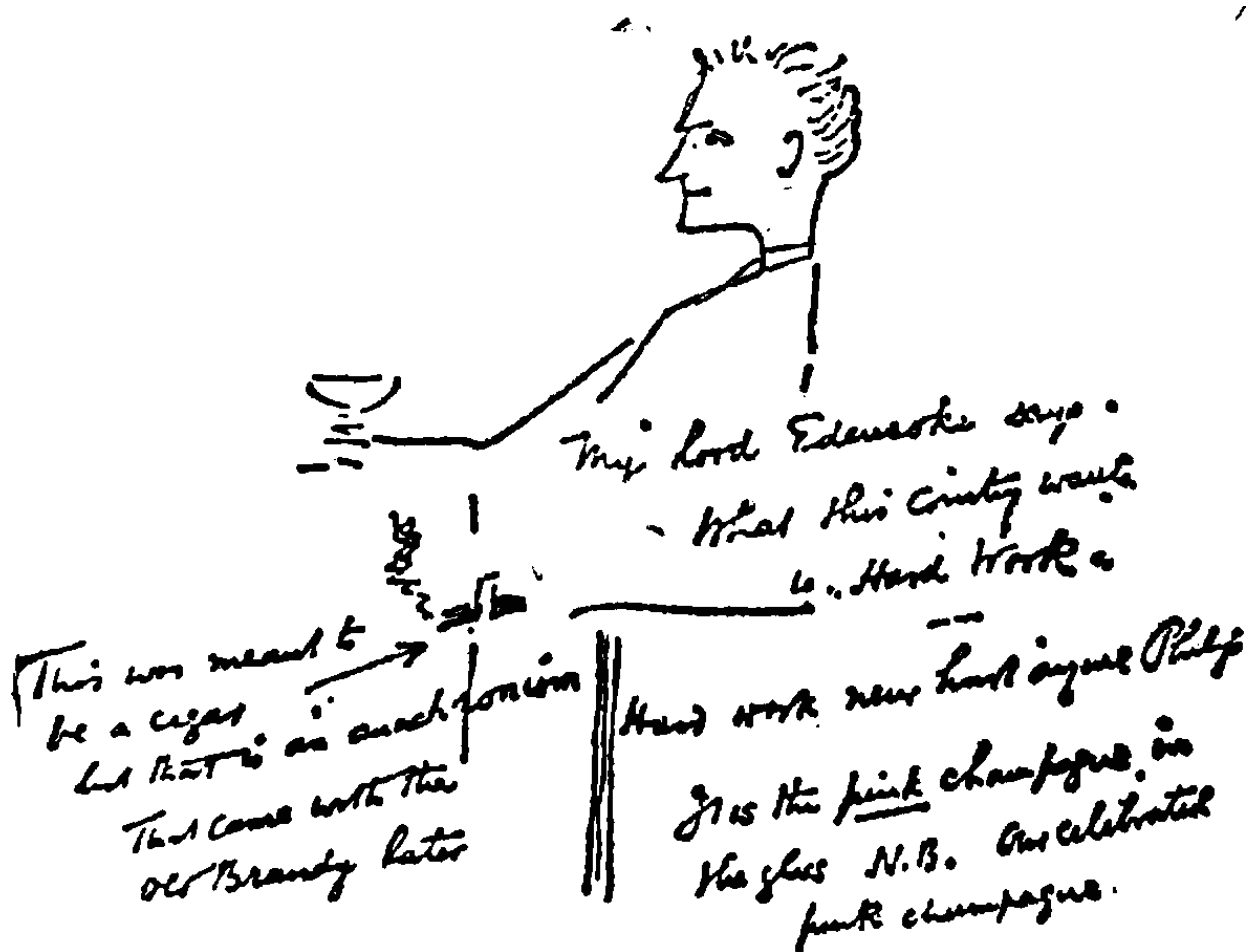
В 1924 година за всички стана ясно неизбежното спадане на търсенето. Цените на въглищата не можеха да се задържат на предишното равнище. Възникнаха трудности във връзка с надниците и се стигна до нова спогодба, от която ние, собствениците, се отказахме

миналата година. Време е да посвием платната — казаха собствениците на мините. Естествено те не обелваха дума за паричките, които бяха натрупали през годините на подема. То си беше обикновена «търговска работа». Сега само се поогледаха кой би могъл да донади текущия дефицит, обърнаха се към нещастния данъкоплатец и Болдуин (сам той мъничко собственик на мини) го накара да се бръкне и да плаща възлищната субсидия, докато не можеше да търпи повече. Тогава собствениците на мините направиха напълно разумното според тях предложение работниците да се съгласят на по-ниски надници — не малко понижение, а намаление с двадесет на сто, един шилинг на всеки пет, — да работят повече часове и (макар това да не беше казано много ясно) голям брой от тях да останат безработни. Очевидно по-дългият работен ден предполагаше по-малко работници.

Отговорът на въглекопачите бе най-категорично «Не!». Аз ги разбирам. Макар и да виждам като здравомислещ човек, че сега във Великобритания има повече въглекопачи, отколкото биха могли да бъдат наети при надниците от годините на подема или може би при каквито и да било надници; виждам също как го приемат миньорите, свикнали да живеят с високите надници. Главният им представител, човек на име Кук, казва: «Нито с едно пени по-малко, нито една секунда повече.» Ако трябваше да живея като миньор, аз щях да кажа същото. По-скоро бих умрял, отколкото слязъл под сегашното равнище. Напоследък се натъкнах на една книжчица под заглавие «Изингден» от някой си Синклер; в нея е дадено честно, без всякакви заобикалки, описание на живота на един миньор. Аз донякъде подозирам да има някаква връзка между Изингден и Идънсоук, но да не говорим за това. Никакви украси в тази книга и доколкото зная и вярвам, всичко е абсолютна истина. Не живот, а мръсен кошмар. Ще ти я изпратя на теб. Когато я прочетеш, ще се съ согласиш с мене, че е недопустимо англичани (мнозина от които са воювали във Великата война, за да спасят от хуните между другите и теб и мен) да слязат и една-единствена стъпка по-долу от това жалко, безпросветно, безнадеждно животуване. Нека собственикът, който не е предвидил, който не е съумял да реорганизира работата на по-съвременни начала, който е сложил настрана тлъста сумичка, да си плати сега, а не да къса от залька на народа.

Това е, каквото въглекопачът чувства, а отчасти и мисли. Натрупаното от преуспяващите — мисли той — трябва да бъде мекият

амортизатор, на който да се облегнем, когато сме в затруднение, а не живата плът на миньорите и семействата им.

Лорд Идънсоук казва:
Това, от което имаме нужда,
е Тежък Труд.
Това трябваше
да бъде пура,
но тя е анахронизъм

Тя дойде със
старото бренди по-късно.
Тежък труд, нови мъки. Филип
В чашата има розово
шампанско. Заб. Нашето
прочуто розово шампанско.

Миньорите никога не са се занимавали с организиране на финансите и осигуряване на резерви — те са мислили, че умните хора се грижат за това. Тяхната работа е била да копаят въглища. Както се казва, те никога не са предполагали, че умните имат намерението само да отмъкнат печалбите и да ги изоставят в безизходицата. Затова много от тях сега са настроени решително комунистически и биха искали да

излязат с кирките срещу умните. Аз бих го направил, Синтия, ако бях миньор.

Новата Комисия по възгледите, при все че е съставена от Хърбърт Самюълс и финансиста, а не от съдията Санки, без да има кой да защитава миньорите, проявява голямо разбиране към положението на миньора. Но собствениците на мините казват от своя страна: «Нито едно пени от нашите спестявания, нито сянка на жертва от нас!» Те възнамеряват да намалят надниците с един шилинг на всеки пет и фактически не желаят да поемат никаква равностойна тежест. Снощи си казах мнението или отчасти го казах на чичо Робърт. «Отчасти», защото той толкова грозно се ядоса, че естественото ми уважение към главата на семейството ме накара да си затворя устата. Той държеше, че миньорите били неразбрани, като не искали да направят никакви отстъпки. Твърд, надменен и груб. Не желаше да каже какво ще трябва да се прави с миньорите, които ще бъдат уволнени, ако тези нещастници направят каквито и да било отстъпки. Колкото по-големи отстъпки направят за работното време, толкова повече от тях ще бъдат уволнени. Не пожела да каже дали един шилинг на пет е последната му дума. И направо се озлоби, когато заговори за Кук.

— Понастоящем — каза негова светлост — всички разисквания са временно прекъснати. Те са нанесли удар на целия обществен ред и той трябва да бъде защитен! — Повтори го. И махна решително.

Болдуин и с-ие само ходеха от едната страна при другата, кърсеха ръце или се преструваха, че кършат ръце (аз си имам собствено мнение по въпроса) и повтаряха: «Моля ви се, бъдете разумни!», вместо да хванат собствениците за яката, както е трябвало да направят, и да кажат: «Щеделите загубата като честни хора!» Щом собствениците не искат да отстъпят — казаха Болдуин и с-ие, — тогава *трябва* да отстъпят миньорите. Нищо не бе направено. Собствениците просто предявиха искането за по-ниски надници и удължено работно време и се приготвиха за общ локаут, ако работниците не превият врат. Ето как са стояли нещата между собствениците на мините и въглекопачите.

В една страна с честни вестници и трезви глави всичко това щеше да вдигне такава буря против собствениците, че те щяха да побързат да се съгласят с половината, с три четвърти от предложенията на работниците. Щяха да седят по цели нощи да измислят извинения и да

съставят все по-щедри и по-щедри планове за облекчаване на положението. И обществеността щеше да настоява да се споразумеят. Но в нашата страна тази история не е била обяснена с прости и ясни думи. Как можеха хората да отсъдят?

Ето тук влиза в играта Генералният съвет на профсъюзите. Миньорите участвуват в него и от две години насам занимават Конгреса на профсъюзите с този неразрешим въглицен въпрос. Генералният съвет на профсъюзите заявява — и аз мисля, с право, — че ударът с намаляването на платата на миньорите е само подготовка за общо намаляване, на железничарите, механиците, работниците във всякакви промишлени предприятия. Обща кауза. Така се намесва и Генералният съвет на профсъюзите и се стига до четиристранна игра. I — профсъюзите, II — миньорите (Кук гласовит, прекалено гласовит), III — правителството и IV — собствениците. I и II са теоретически партньори; III и IV заявяват, че не са (но аз се боя, че са). Ако собствениците на мините обявят локаут, ако нищо не се направи, тогава — казват профсъюзите — ние ще трябва да призовем към стачка железничарите, механиците, транспортните работници и така нататък, и така нататък. «Това — казва правителството — е обща стачка. Не е спор в промишлеността, това е политика. Това е нападка срещу правителството на страната.» Профсъюзите отговарят: «Да ви вземат дяволите! Защо не се държите като правителство на страната? Ние няма да позволим надниците на миньорите да бъдат намалени по такъв начин, било то политика или не. Нещо трябва да се направи. Ние не искаме такава стачка, но ако има локаут на миньорите, ще трябва да има някаква такава стачка.»

Но профсъюзите не казваха всичко това много решително. Това е мръсната точка в моя разказ. Не единствената. Те подкрепиха миньорите, но не ги подкрепиха напълно. Няколко лейбъристски водачи, от онези типове с фракове и смокинги, още седмици преди това обикаляха Лондон и с печални лица разправяха: «Крайните ни се налагат. Ние *не искаме* обща стачка. Ние сме свършено мирни сноби, които се мъчат да направят кариера. Честна дума. Това е опит за революция, признаваме. *Направете* нещо, дори само да изглежда като нещо.» Морнингтън имал среща с двама такива. Това било в същност, каквото му казали. Те започнаха редица конференции с правителството. Конференции и още конференции. Предложения, планове. Тичане

насам-натам — профсъюзите при правителството. Профсъюзите при миньорите. Насам-натам. Приказки за дванадесетия час. Но в Англия никой никога не вярва в дванадесетия час, докато той не е настъпил. Като войната. Кук повтаря по цял ден като курдисан: «Нито с едно пени по-малко, нито с една секунда повече.» По двадесет речи на ден и продължава със същото и насън.

Скъпа, не зная дали дотук можеш да разбереш нещо от тази несвързана история. Разказвам ти я колкото мога по-добре. Но се опитай и си изясни това положение, което докарва нещата до миналата неделя. Миньорите непреклонни, собствениците непреклонни. Правителството неопределено, профсъюзите принудено слаби и по-скоро предупреждават за обща стачка, отколкото я обещават. Нито правят нещо определено и решително, за да се приготвят за нея. Неподготвени, докато правителството е свръхподготвено.

И с това трябва да приключа моята част III, защото вече съм писал за следващия стадий в част IV. Продължи с част IV.“

И госпожа Райландс продължи.

Част IV беше озаглавена:

ПРАВИТЕЛСТВОТО НЕ ВОДИ ЧЕСТНА ИГРА

„Тука, малка моя Сина, следва това, което тревожи ума ми най-много. Струва ми се, че Болдуин и неговото правителство не са водили честна игра. Струва ми се, че те не постъпват честно спрямо миньорите и общата маса работници. Струва ми се, че Болдуин и с-ие, съзнателно или подсъзнателно, са на страната на собствениците на мините и експлоататорите и че възнамеряват да измамат работниците. Те придават важност на Кук и неговата непримиримост. На това ми е понамирисвало от известно време. Още в Каза Тераджена. Първият брой от Чърчиловия «Бритиш Газет» смърдеше на това. Издаваше цялата игра.

Те не са искали да предотвратят общата стачка. Искали са да бъде обявена. Искали са да бъде обявена, та да отвлекат вниманието от простата справедливост в спора между миньорите и собствениците на мините. И между работниците изобщо и работодателите и спекулантите изобщо в светлината на подобно намаляване на надниците. Търсили са лъжлив повод за спор, за да докарат работниците по-близо до границите на немотията.

Може да се каже, че това е сериозно обвинение, за да го отправиш срещу кое да е правителство. Но прецени фактите. Прецени това, което се случи миналата неделя вечер. Може още да не сте се научили там за случилото се в неделя. Това е най-грозната и най-необяснима нощ, вписана в личното досие на дребния тихичък Болдуин. Ако след всичко това случайно дойде денят на Страшния съд, Станли Болдуин ще си плати хубавичко за неделя, 2 май, или по-правилно понеделник, 3 май. «Извадете тази лула от устата, сър! — ще заповяда огненият ангел. — Ние искаме да ви видим лицето!»

Ние всички ще искаме да му видим лицето.

А случилото се беше следното. Водачите на профсъюзите се пазаряха и преговаряха между миньорите и кабинета цялата неделя и като че ли наистина стигаха вече до забавяне на компромиса и до някакво споразумение. Късно през нощта на Даунинг Стрийт^[7] водачите на профсъюзите бяха скалпипили някакъв отговор на известни предложения на кабинета. Те се върнаха с него в стаята, където се провеждаше съвещанието. И намериха стаята празна и тъмна, лампите бяха угасени.

Правителството беше прекъснало преговорите. Те влязоха в тъмната стая и там им казаха, че правителството си отишло. Отишло си у дома!

Малко драматично, няма що!

Защо ли?

Скъпа моя, би могла да предположиш хиляда причини. Някакви словослагатели в печатницата на «Дейли Мейл» отказали да наберат анти лейбъристка уводна статия! «Дейли Мейл»! Никога не съм могъл да разбера как «Дейли Мейл» изобщо може да намери словослагатели да набират каквито и да са негови статии. Но това нещо — имам такова неприятно чувство — е било предвидено. Този ход е бил подготвен. Беше твърде нескопосан, твърде груб, за да бъде истински. Кабинетът незабавно научава за случката в «Дейли Мейл». Изключително бързо! Предполагам, някой е казал: «Номерът сполучи. Започвайте да потушавате стачката!» Кабинетът реагира мигновено. Като актьор на подадена реплика. Правителството се хвана за случая да се извини с тази малка стачка в печатницата на «Дейли Мейл», за да изостави цялата сложна измама на преговорите за мир. Те разкриха блъфа на нещастните, клатушкащи се профсъюзи. «Това е обща стачка и ние сме

готови» — казаха те. Уинстън и неговите герои веднага полетяха да се заловят за работа, а господин Болдуин си легна да спи.

Празната стая. Изгасените лампи. Лейбъристките водачи надзъртат вътре, изумени и немалко уплашени. Като овце пред чужда кошара. Не забравяй тази картина, Синтия.

И след това правителството вече не е било правителство. Превърнало се е в нещо като партия, която се мъчи да спечели избори. С позволени или непозволени средства. То потисна всякакви приказки. Направи радиото свой глашатай. То играе изключително мръсни номера, като затваря устата на хората и укрива факти. Аз току-що чух едни неща, но ще ти ги кажа друг път. И всичките правди и неправди, спорни между миньорите и собствениците на мини, се стопиха във въздуха. Кое е това, каквото правителството искаше да стане. Кое е трябвало да се докаже, както се е изразявал господин Евклид^[8].

С това завършва моят четвърти дял.“

Госпожа Райландс за миг се замисли. Филип бе разправил цялата история добре. Звучеше достоверно. За първи път като че ли тя схващаше какво е значението на тази странна работа в Англия. Но въпреки това имаше трудности. Трябваше да го обмисли. Някои неща я плашеха, а много неща, казани от него, звучаха крайно безкомпромисно. У него имаше нотка на войнствуваща възбуда. Но пък той не живееше в спокойната атмосфера на голяма италианска градина, която кара всичко да изглежда обширно, тихо и смътно. Трябва да прочете тези отбелязани от него вестници долу. Но какво ли още има да й каже сега? Част V бе озаглавена:

ЗАЩО ПРАВИТЕЛСТВОТО ИСКА СТАЧКАТА ДА БЪДЕ ОБЯВЕНА?

„А сега, скъпа женичке, искам да пиша за нещо по-трудно. Но то е за начина на мисленето на хора от този род, към който в края на краищата принадлежим всички ние. То е за нещо повече от общата стачка.

Отбивал съм се в клуба; обядвах в «Карлтън»^[9] със Силвърбаум; прекарах една вечер с Хайнд и Морнингтън и тяхната компания у Хайнд. А освен това поразмислих над думите и постъпките на уважаемия ни чичо лорд Идънсоук и нашия почитан и доверен съдружник сър Ревъл Коуксън, да не говорим вече за господин Гъм, плещестия по британски господин Гъм. Спомняш ли си ги?

Хайде да се опитам да го изложа, както ми е дошло наум. Има едно такова чувство във въздуха, че Великобритания запада. Не искам да кажа, че я очаква някакъв крах, но това, че по отношение на промишлеността и финансите други я задминават и засенчват. Навлязла е в период на относителен, ако не и абсолютен упадък. Може би никога вече не ще можем да наберем такъв огромен брой обучени и полуобучени работници, както в миналото.

Не ти разправям тука онова, което аз вярвам. Каквото аз вярвам, няма значение. Разправям ти за това, което се мярка в умовете, а не е далеч времето, когато ще излезе и открито на повърхността в умовете на мнозина от тези хора. Чичо Робърт всъщност си го каза. Една от тези негови речи, които започват с «Мило мое момче». Една от тези негови речи, в които сякаш признава, че досега е лъгал, но вече наистина сме стигнали до това положение. А то се е долавяло от доста време между редовете на такъв вестник като «Морнинг Поуст». Ето така прозирам аз в мислите им. Те смятат, че ни чака упадък и тежки времена и смятат, че работническата маса ще трябва да понесе бремето. Защото иначе то ще падне върху самите нас. Трудовите хора на Великобритания са изживели най-слънчевите си дни.

Те мислят точно така.

Предполагам, ще трябва да приемем, че Англия ще загуби донякъде превъзходството си в света. Това не ми харесва, но предполагам, че трябва да го приемем. Нашата страна е била на първо място през деветнадесети век, а деветнадесети век е изтекъл. Възможно е никоя страна да не командува положението в двадесети век. Или може да е Америка. Но няма да сме ние и трябва да се примирим. Това, както казах, се е загнездило в ума на почти всички от категорията на *осигурените* хора, солидните хора, обикалящите света хора, финансовите и търговските дейци, които поддържат днешното правителство. И то се изразява по два начина, според това дали в ума им надделява пресметлива низост или глупав предразсъдък.

Първата категория. Пресметливите богаташи на Великобритания искат да прехвърлят по-голямата част от обедняването, дължащо се на нашия упадък в света, върху работниците. Те искат стълкновение, което ще осакати и дискредитира профсъюзите. Тогава те ще понижат надниците и същевременно ще намалят общественото подпомагане и всеобщото просвещение. Така ще могат доста дълго да

запазят положението си, каквото е то сега, и дори да възвърнат някои от капиталовложенията си в чужбина, а за да направим тези икономии възможни, ние само ще възпитаваме и обучаваме по-евтино и помизерно хората от народа.

Но те не са мнозинството от своята категория тази класа. Те са само левицата на Болдуин и с-ие. Десницата, която е по-тежка и по-паралия, може да бъде по-честна, защото е по-глупава. Да видим тях.

Втората категория. Глупавите богаташи във Великобритания. Мнозинството. У тях също от известно време се е затвърдявало неприятното убеждение, че Великобритания губи значението си в света. То, изглежда, много бързо се е затвърдило окончателно, откакто търговията с въглища започна да губи почва под краката си след дефлацията. Може да се е затвърдило твърде дълбоко. Но тази категория не може да го приеме както другите — ясно. Всички представи се превръщат в умовете им във вода и чувство. Това е категория, която спори за най-простите факти, ако не са им приятни. Това е твърде ужасна представа за тях. Затова тя остава чужда за техния ум. *Тяхното* владичество заплашено! *Тяхното* самодоволство и привилегии загиват! *Тяхното* покровителствено държане към целия останал свят подкопано! Те отричат този факт.

Колкото повече слушам приказките на тази категория хора и виждам как се държат спрямо тази стачка, толкова повече ми напомнят те някой негър от Златния бряг, който страда от първите признаци на старостта и мисли, че е омагьосан и ще оздравее, стига да намери и да убие магьосницата. Те лежат будни по цели нощи и чуват как империята, *тяхната* империя скърца, защото никога не са се загрижили за работника. Китай се е надигнал, Индия се е надигнала, Русия не дава за тях пет пари, а американците започват да се държат покровителствено до ента степен. Капиталовложенията в чужбина са стопени и няма начин да се възстановят. Тези хора тука около мен, хора от кръга на богатите тори, тези приятели в клубовете, мъжете и жените в ложите и партера на театрите, в ресторантите и баровете, публиката от конните надбягвания в Аскот^[10] не мислят за правдите и неправдите, вършени спрямо миньорите и профсъюзните членове, нито за справедливост и честно споразумение. *Тяхното* внимание не се спира на тези неща. То като че ли не може да се съсредоточи върху тях. Работниците са само пионка в играта им за капиталовложения в

чужбина. Неподправената история, която ти разказах за мините и стачката, мина пред носа им и те не можаха никак да схванат същността ѝ. Умовете им са заети с нещо по-голямо и по-неопределено: това отслабване на влиянието им като класа; това пресичане на растежа и силата на тяхната империя, империята на тяхната класа, защото това е всичко; загубването на моралното владичество и непрекъснатото смаляване на ръководната им роля във финансите и промишлеността на света; съзнаването — а те го съзнават сега с цялото си същество, ако не с ума си, дори и най-глупавите сред тях, — че в света назряват нови и по-велики неща. Те са твърде зле възпитани, егоцентрични и неспособни съзнателно да приемат тези неща напълно и да се помъчат да се нагодят към новите условия. Те се озадачават, плашат се и стават свадливи при самата мисъл за тези нови условия, които ги застрашават — с изчезване или по-лошо: с превъзпитание. Те не искат за нищо на света да се учат. Това е прекалено ужасно. Това ги вбесява. Те се наежват, готови за бой. Искат да водят велико сражение срещу времето и съдбата. Преди времето и съдбата да ги връхлетят. Мечтаят, че може би, ако избухне някакво страшно стълкновение сега — докато са все още доста силни, — когато то приключи, това пъплещо към тях зло, тази загуба на успеха във всичко, което те ценят, и всичко, което ги прави «големи хора», ще бъде унищожено, напълно премахнато. Ще се загуби в бъркотията и накрая те ще се видят пак най-горе, здрави и невредими, неизмъчвани от никакви съмнения, нито от едно-едничко съмнение, също както са били преди. Ще вземат решения заради всички, ще бъдат всеобщо уважавани, Америка ще бъде поставена на място, целият свят отново ще им козирува.

Това е, убеден съм, умственото равнище на чърчиловци и булисовци, за разлика от по-коравосърдечните типове като нашия чичо Робърт с тънките устни. Това е втората категория.

Но кой е неприятелят? Аз казвам, че това са времето и съдбата, географията и необходимостта. Предполагам, Семпак би казал, че е разпространението на научния и техническия прогрес навред по света, който променя съотношенията на какво ли не в живота, та да се възцари (Семпак ми е свидетел) световна система. Но човек не може да пребори времето, съдбата и научния и технически прогрес. Не можеш накара тип като Булис да схване една такава идея. А Булис — това е нашата класа, скъпа Синтия; той е правилото, а ние сме изключение.

Следователно за него врагът трябва да е някаква конспирация. Ако той смята, че проклетата му империя губи играта или, да го кажем по-правилно, ако смята, че играта се изплъзва от проклетата му империя, трябва да има някакви машинации. Има някой враг, който прави магии, и трябва да се поведе лов на вещици. (Де да беше толкова просто!)

Те наричат вещицата «болшеvizъм». Страшната червена вещица на света! Убеждават себе си, че има голямо, особено движение за проваляне на британската търговия, британския престиж и Британската империя. Злонамерени хора от Москва били истинският източник на всичките ни беди. Миньорите били само тяхно «оръдие». Така го каза старият глупак Булис, нали помниш? Ако не била Москва, на миньорите щели да им харесат и по-ниските надници, и по-дългото работно време. Щели да се молят за тях. Затова достатъчно е само да стиснеш за гушата това, което наричаш болшеvizъм, и да го убиеш — и всички ще бъдат щастливи.

За тази цел може да наречеш «болшеvizъм», кажи-речи, каквото и да е. Пипваш това нещо и го убиваш и тогава миличкият деветнадесети век се връща и продължава за вечни времена.

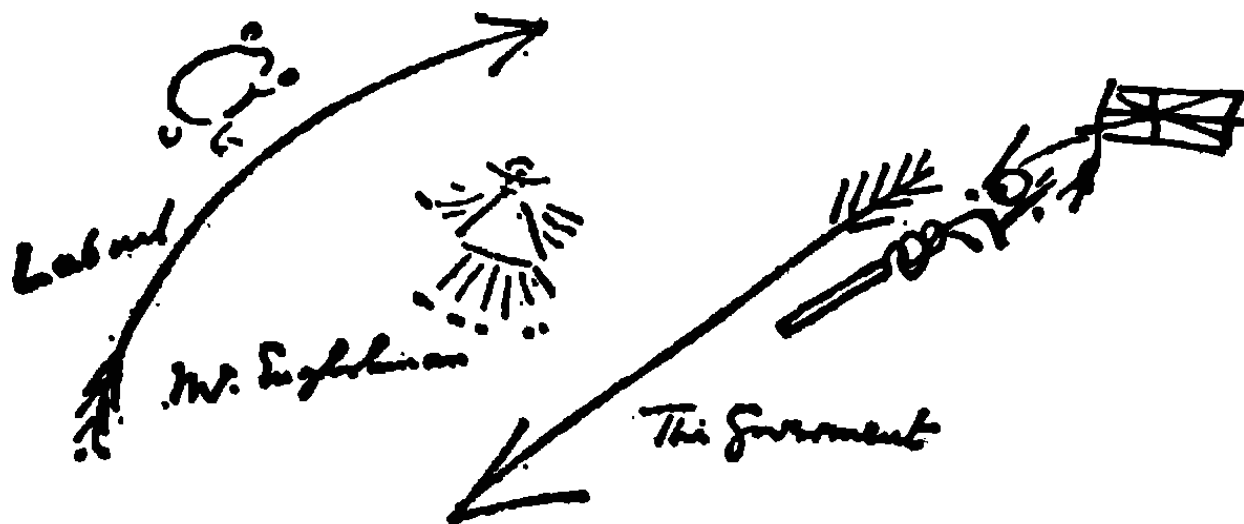
Ето какво имам пред вид, когато казвам, че този конфликт тука се гради върху лъжлива основа. Миньорите и работниците нямат ни най-малка представа какво ги очаква. Те стачкуват, защото животът им е мизерен, а перспективите безпросветни. Те не са съгласни да понесат цялото бреме на стопилите се английски интереси и капиталовложения в чужбина. За тях това са все същите стари опити на работодателя да ги притисне още повече. Те още не го свързват с упадъка на Великобритания като световен пазар и световна банка или нещо подобно. Реакционната партия в правителството, «военнолюбците», както ги наричаме ние, от друга страна, се пъчат, задето спасявали страната от въображаема социалистическа революция. Виждаш ли къде е грешката?

Тези от правителството, и от първата, и от втората категория, *искат* стълкновение. Първата категория — за да прехвърли своите загуби върху работниците, а втората — за да прогони привидението на разрухата. Първата категория иска само да победи. Но ако втората категория намери и най-малката възможност да го превърне в истински кърваво сражение, ще го направи. Те искат да тормозят и тероризират и да убиват, за да объркат всичко от злоба и омраза. Искат да вършат

глупави арести; искат да провокират. Ако им се удаде случай да стрелят срещу тълпа, ще го направят. Ако искат един нов Амритсар^[11] на Трафалгарския площад^[12], ще го постигнат. Те искат да бият червените, да вържат ръцете и краката на профсъюзите и... да ги стъпчат. И това, скъпа моя, е опасната страна на положението.

Опасността се увеличава поради факта, че водачите на миньорите са твърде сковани. Съчувствувам им, но виждам, че играта няма да ги доведе до победа, до нещо сериозно. Ако може, Кук ще създаде оправдание на нашия Булис. Кук е точно обратното на Булис. Може и да има нещо московско у Кук. Или той споделя мечтата на Булис. Кошмарът на Булис е неговият мечтан рай. И двамата са мечтатели.

Досега нашият търпелив, духовит, обикновен англичанин не е представил на правителството такава възможност. Но сега навсякъде може да се случи нещо нежелано. Някоя глупава провокация. Озлобена тълпа. Или чисто недоразумение. Тези дни само една искра стига. Казах, че положението е глупаво, но то е и опасно. И преди всичко е игра на лъжливи основания. Никаква честна размяна на мнения. За нищо не се говори открито, а най-малко за истинското световно положение. Две различни неща. Работниците искат да живеят безгрижно по време на финансова криза, а тия от старата империя искат да се чувствуват по старому господари в период на упадък. А на обикновения човек свят му се вие. Такова едно нещо:“

N.B. The 'fellow on the right' has a gun.

Работниците

Правителството

Г-н англичанинът

Бел. Тоя вдясно има пушка

Следваше чудновата малка рисунка, значението на която госпожа Райландс проумя едва след няколко мига разглеждане.

„Ето ти, скъпа Синтия, една скучно разказана дълга история, но аз мисля, че тя дава в общи черти тази работа тука, в Англия, до днешна дата. От една страна, работниците стачкуват — умно или не — против спадането на надниците и понижаването на жизненото равнище; от друга страна, едно правителство, управляваща класа, всички от нашата категория, собственици на мини, земевладелци, индустриалци и финансисти, се правим на шутове и вярваме или се преструваме, че се борим срещу червена революция, а под това прикритие се залавяме не на шега да заличим или осакатим профсъюзното движение и работническото движение изобщо. Какво ли ще спечели проклетата им империя, ако сполучат! Срещу времето и съдбата!

Но можеш ли да си представиш в центъра на всичко това надутото величие на кукумявка като Джикс? Можеш ли да си представиш какво трябва да търпя в клуба от страна на старите глупаци и младите глупчовци, които горят от нетърпение да «дадат на тези болшевики един урок»? И напрежението във въздуха, когато отивам да разпитвам чичо Робърт. Междувременно здравомислещите, добри,

доверчиви обикновени англичани са толкова объркани, толкова добродушни, толкова готови да направят всичко, което им се вижда толерантно, общополезно и справедливо, и толкова неосведомени относно истинските факти.

Хайнд ми разправи вчера за един шофьор, който се присъединил към стачката, верен на своя профсъюз, а след това отишъл да намери младия господин от Оксфорд, комуто бил поверен неговият автобус, само за да му каже едно-друго, което трябва да знае, за да може да кара тежката голяма кола. Как го беше казал старият Поуп *Non Angli sed Angeli*^[13] — простодушия ангели. А я се опитай да прехвърлиш парични загуби върху всекидневния живот на такива хорица!“

Така завършваше петата част. Шестата и последна част бе озаглавена просто —

ЗА МЕНЕ И СИНТИЯ

„А сега, накрая, скъпа моя, какво правя аз? Нищо. Обикалям, зяпнал пред чудното зрелище на Англия, парализирана от собственото ѝ умопобъркване. Вадя душата на чичо Робърт. Чета мечтите на господин Семпак и ги сравнявам с възгледите на «Бритиш Газет». Научавам може би това-онова за този изключителен наш свят, както би го нарекъл господин Семпак — как пълзи пипнешком напред. И ти пиша.

Не зная какво да правя, Синтия. Не зная какво да започна. Това е световна промяна, на която се гледа като на английски политически и социален скандал. Корените ѝ са дълбоко във финансовия свят — златото и валутата, и всякакви непонятни неща. Не е Лондон или Йоркшър, нито Ню Йорк или Москва; той е навред. Почти навсякъде. Където живеем днес. № 1 — вселената, времето. Аз съчувствувам на стачниците, но в същност не виждам каква полза ще има от тази обща стачка, дори и да постигне всичко, каквото смята да постигне. Ще разстрои живота, а после? Правителството ще трябва да подаде оставка. Кой ще дойде, ако правителството се оттегли? Лейбъристи, за които никой не е чувал? Сноби и празнодумци. Събрани оттук-оттам либерални водачи. Каква разлика има (освен в миризмата на тютюна) между Аскуит^[14] и Болдуин? Лойд Джордж ли ще спаси страната? Половината либерали и всички лейбъристски водачи биха предпочели да

я видят във врящ катран, преди да оставят да я спаси «лойдджорджовският комунизъм» и след това да започнат отначало.

От друга страна, няма и пръст да помръдна за потушаването на стачката.

Имам ужасното чувство, че за нищо не ме бива. Имам двадесет и две хиляди лири годишен доход. Аз съм глезено дете на тази Англия и не принадлежа към никоя категория. Милият чичо Робърт ръководи големите ни предприятия и нашият дял — една пета или нещо подобно — прилича на куфар, вързан отзад на автомобил. Аз съм много скъпо платен мошеник. Никой не ме знае. Аз нямам власт. Ако река да кажа нещо, то няма да има никакво значение. Все едно, че някой се е провикнал от задните редици на едно събрание. А дори и да имаше значение, пак не би било съществено, защото сега няма свобода на словото. Няма вестници, а радиото се използва за бръщолевене — вчера един тип дрънкаше най-поучително за мравките и скакалците — омешано с предаване на предубедени новини и анти стачна пропаганда. Както виждаш, просто потокът на събитията те носи напред, а този поток е безнадеждно глупав.

А това ме води, сърчице на моя свят, до всичко, каквото си приказвахме, преди да се разделим. Колко хубаво беше да си приказваме така най-накрая и колко хубави бяха тези разговори! Хора като нас, както ти каза, трябва да *вършат* нещо. Но какво да вършат и как да вършат? Къде ни е мястото? Много му е лесно на стария пророк Семпак да навири мощния си нос и да говори за великите напредничави движения, които в края на краищата ще пометат всички тези неща, но дали ще ги пометат? Помитат ли ги? Дори в крайна сметка? Тази бъркотия, тази разстроена, останала без водачи страна, която тъй неспособно и опасно търси равнището си в един нов свят, тази безумна битка срещу някаква призрачна революция е действителност. Това е Англия от 1926 година. Семпакианството не е действителност; това, което ти пиша, е действителността. Хората се усмихват по улиците и се шегуват по нашия сдържан английски начин, но стотици хиляди вероятно крият почти непоносимата си тревога. Неизказано безпокойство, лишения и приближаващ глад. А изгледите *лоши*! Всеки миг може да се развилнеят стрелба и убийства. Великият прехвален, златен, щастлив свят на Семпак е само мечта. Не мога да ти кажа колко далечен е той от този дезорганизиран Лондон тука.

Чудесно е да се говори, че по начало човечеството е благоразумно, но каква възможност има това начало благоразумие да се прояви, когато някакъв атавизъм като Уинстън тури ръка на всичките запаси от хартия за своите дрънканици и не ти остави нищо, на което да печаташ своите възвания към това начало благоразумие; или когато стан от млади негодници като твоите млади фашисти не оставят душа у всеки, който напише или заговори против идиотските им идеи за света и Италия?

Това начало благоразумие на Семпак е рядко нещо, оранжерийно цвете. Сетният пречистен дестилат на човешката надежда. То съществува само в няколко щастливи кътчета по света, в библиотеки и свободомислещи семейства. Ако счупиш стъклото на оранжерията или спреш топлата вода, то ще умре. Как може някога да излезе на открито, да се изправи пред тъпци и да въздействува на милиони?

Ако той се е върнал при тебе, искам да го попиташ за това. Сложи го натясно, Синтия. Би трябвало да дойде тука.

Снощи мислите ми бяха толкова объркани и тревожни, че не можех да заспя. Излязох много след полунощ и се запилях през Уестминстър^[15] и на Темза, по Крайбрежния булевард. Нямаше толкова светлини, колкото обикновено, и всички тези крещящи реклами за уиски, паста за зъби и други такива душеспасителни неща не бяха запалени. Икономия на енергия. Поради това мостовете изглеждаха по-кафяви, а малките газени светлини по шлепове и лодки по-ярки и даваха възможност на луната да блесне върху стоманеночерната вода. Помислих си, че може и ти да гледаш същата тази луна — тъкмо в този миг. Тя изглеждаше сурова и малко студена тука, но при тебе трябва да е била по-голяма, мека и блага. Имаше много малко хора навън и никакви трамваи. Студено. Колкото хора срещах, повечето все бързаха — предполагам, че се прибираха. Гледах луната и си мислех как скоро ще четеш всичко, което се помъчих да ти разкажа, и колко обърквашо е то. Много копнеех за тебе, да бъда с тебе. Искаше ми се да мога да ти говоря, вместо да пиша. Спомняш ли си — няма още и седмица — как седях до тебе на балкона над старите палми и ти говорех. Не чак много. Колко много бих ти казал сега, които не можах да ти кажа тогава!

Бродех по Крайбрежния булевард и се чудех какво ли се мъти зад тази ужасно глупава стачка. Положително се мъти нещо, което ще се отрази върху живота на всички ни, ще промени всичките бъднини на

нашето дете. Една страна, която е била много горда и велика, и доста глупаво и нехайно велика, ще научи къде ѝ е мястото в един нов свят. Може би по-съвършен свят по-късно, но безрадостен и суров сега.

В този Лондон, по-тъмен, необичайно тих... въпреки неговата приветливост има нещо особено...

Страх?

Той е като този бульон на кубчета. Искам да кажа, тук е все още концентрирана толкова голяма част от световния живот. Лондон е рядко хубав град. Струва ми се, че не мисля така само защото съм англичанин.

Спрях и се обърнах назад към сградите на парламента и Биг Бен^[16] и си представих как депутатите пристъпят из този празен еквивалент на лабиринт с безкрайните му облицовани с дъб коридори и до един се чудят какво ли ще стане сега. Казват глупости един на друг, пускат шеги, защото не могат да измислят нищо смислено. Колко безполезни са те в Уестминстър днес, когато всичко реално им се зъби. Вероятно сега има повече хора, отколкото обикновено, но това са хора от профсъюзите, които стоят тук-там в кулоарите. Няма туристи. Не е обикновеното разнообразно множество...

Умът ми се насочи към всички тези гатанки, които трябва да отгатнем заедно, ти и аз, ако не искаме да загинем в общата повърхностност. Ако не искаме да бъдем повлечени, както всичко тук, от сили, твърде непознати, за да може човек да ги използва или направлява. Мислех си какво пълноценно същество си ти, щом почти ме убеди, че и аз мога да бъда пълноценен. И все ми идваше наум, че не съм чак толкова добър, колкото дори и аз бих могъл да бъда въпреки цялата ми свобода, пари и положение. Нито пък някой от хората, погълнати от огромното, противно, безчестно спречкване, възникнало от страх и остри недоразумения и от подлостта и малодушието на самодоволните богаташи. Милиони стачкуващи твърдят, че животът им не е достатъчно добър — като някое грамадно същество, което говори насън. А анти революционерите са твърди и неотстъпчиви, напомнят тежък сън, който те кара да стискаш юмруци. Защо никой от тези хора не можа да се събуди? Защо само аз съм буден, но само за отделни мигове като този?

Испаднах в някакво екзалтирано състояние там, край Темза, на студената лунна светлина.

«Боже мой!» — казах на теб, да, на теб; не можеш да си представиш колко много съм приказвал напоследък на теб и съм се мъчил да ти обясня положението. — Нима не могат някои от нас да, се съберат и да направят от света нещо по-добро, отколкото това глупаво дърлене и неразбирателство? Нима е лъжа, че някога е имало мъченици, че някои са умирали за делото си и тръгвали на кръстоносни походи? Нима няма вече религия и човешката душа е мъртва? А ако не е, защо няма и следа от нея тука? Защо всички тези хора се натискат като боклук върху решетката на канала? Защо няма съюз на трезвомислещите? Защо няма фашисти на светлината, които да противодействуват на черните фашисти? Защо някои от нас не се обединят да кажат «Стой!» на всички тези игри на политиците, на тези измами, за да отхвърлим всички стари предразсъдъци и плахост, да се позамислим и да посрещнем лице в лице проблема за положението на Великобритания и истинското бъдеще на Англия и света, да ги посрещнем с великодушие и смелост — като мъже?

Ей такива неща си казах или нещо подобно. Като че ли имах някакъв проблясък... не съвсем определен. Не чак толкова избистрен, че да мога да го оформя. Сега се мъча да си припомня какво казах и какво си мислех, та да го запиша и изпратя на теб, за да узнаеш какво съм си казал.“

Съвсем неочаквано писмото свършваше: „Филип“

[1] „Реформ“ — клуб на висши държавни чиновници, политици, журналисти, основан от партията на уигите, сегашна либерална партия. „Брукс“ — елегантен клуб на уигите. ↑

[2] Парадът на лорд-мера — тържественото встъпване в длъжност на лорд-мера на лондонското Сити (втората събота на ноември). ↑

[3] Уинстън (Чърчил) още преди I световна война, като министър на вътр. работи, участвувал лично в преследването от полицията на група аферисти в схватката, станала на Сидни Стрийт. ↑

[4] Pro bono Winston — шеговито «за добрия Уинстън» (ит.). ↑

[5] Разпети петък в Англия е неприсъстен ден. ↑

[6] Поанкаре, Раймон (1860–1934) — френски министър-председател, разпалвач на I световна война, организатор на антисъветската интервенция. ↑

[7] Даунинг Стрийт — малка улица в центъра на Лондон, където са резиденциите на министър-председателя и министъра на финансите; преносно — английското правителство. ↑

[8] Евклид — гръцки математик от III в. пр.н.е. ↑

[9] «Карлтън» — най-известният клуб на консерваторите. ↑

[10] Аскот — хиподром край Уиндзор, където стават най-големите конни надбягвания в Англия, траещи четири дена. ↑

[11] Амритсар — град в Пенджаб, сцена на въстание в 1920 г. ↑

[12] Трафалгарски площад — намира се в центъра на Лондон, където стават разни митинги и демонстрации. ↑

[13] Поуп, Александър (1688–1744) — английски поет, сатирик и теоретик на класицизма. *Non Angli sed Angeli.* — Не англи, а ангели (лат.). ↑

[14] Аскуит, Хърбърт (1852–1928) — един от лидерите на либералната партия; мин.-председател (1908–1916). ↑

[15] Уестминстър — район в центъра на Лондон, където е сградата на парламента. ↑

[16] Биг Бен — камбаната на часовника над сградата на парламента в Лондон. ↑

XI

ВЪПРОСИТЕЛНИ

Това очевидно бе всичко, което Филип бе възнамерявал да изпрати, но имаше в добавка един отделен лист, на който беше разсъждавал и който явно беше попаднал между закопчаните снопчета случайно.

Там беше драскал разпокъсани изречения.

„Обикновеният човек — прочете Синтия — не иска да има нищо общо с големите въпроси... иска да го оставят на мира. Защо да не го оставят на мира?“

Беше нещо като прихода-разходна сметка. На приходната страна беше записано: „Човек, който не мисли, не разходва енергия.“ Реакционните партии — фашистите — и догматическите партии са изпълнени с енергия. Те вършат нещо. Извършват нещо погрешно, но то е извършено. Самостоятелната, критичната мисъл не може да се бори срещу тях.

На разходната страна тя прочете: „С течение на времето интелектът побеждава“, а после: „Дали?“ и някакви драскулки. През долната половина на листа, много разтегнато, с едър хубав почерк бе написано: „Организация“. Много по-дребно: „Интелект плюс енергия“. И отначало много едри и завършващи с много дребни, редица въпросителни.

XII

ГОСПОЖА РАЙЛАНДС ОТГОВАРЯ

Госпожа Райландс много дълго чете и препрочита писмото на съпруга си, преди да се реши да отговори. В много отношения той беше я изумил. Яснотата на ума му ѝ се видя изключителна. Май не се учеше да се изразява, а по-скоро сякаш се беше освободил от някаква парализираща го задръжка. Явно беше прочел огромни количества литература и не само беседвал, а най-вече попивал мъдростта на господин Семпак. Преминаваше от разговорна реч към изрази и мисли, които веднага напомняха изказванията на господин Семпак. Може би беше по-добре да се научи да пише от господин Семпак, отколкото от даскал, пък бил той и итънски даскал. Духът, в който изказваше всичко, напълно ѝ допадаше. Как е могла изобщо да се съмнява, че у него има всичко това, и то в такова изобилие, под маската на неговата затвореност и мълчаливост?

Неговият анализ на положението ѝ се стори свеж, убедителен и дълбок. Колко неща знаеше, без някога да ги е споменал преди! Поддробната му запознатост с последствията и значението на стачките и кралските комисии я караше да се чувства не само неосведомена, но и ненаблюдателна. Трябва да е чела всичко това на времето, или го е пропуснала. А беше водила спорове в колежа Съмървил и минавала за момиче, което добре познава социалните въпроси!

Да, трябва пак да прочете вестниците по-внимателно. Беше си мислила — преди всичките ѝ мисли да бъдат погълнати от увлечението в него — за някакво подобно другарство, каквото сега се зараждаше между тях. Това преоткриване на Филип я възвръщаше към самата нея. Пишеше ѝ за своята безполезност, но на всяка страница тя чувствуваше как той напипва пътя си към действие. Безполезност! Тя се върна към самоизобличителния лист с написаната на него дума „Организация“. Половината му размисли още не бяха разказани, защото още не се поддаваха на разказване.

Тя прелистваше писмото пак и пак. Той беше по-силен звяр от нея: това личеше от всеки ред. В почерка му имаше известна

неустановеност или недозрялост; често-често се срещаха глупави правописни грешки, но това бяха дреболии в сравнение с непреклонния му устрем към съждения. Той виждаше и мислеше, и излагаше всичко ясно. „Той е мъж“ — каза си госпожа Райландс и се замисли за значението на мъжествеността.

В сравнение с него тя беше самата възприемчивост. За първи път разбра, че инициатива има дори и в мисълта. Например нещата, които той казваше за лорд Идънсоук, бяха точно същите, каквито винаги е била склонна да приеме, но с изненада проумя, че в същност никога не ги беше помислила. Излизаше, че мъжественост и решителност има не само в действията — мъжественост и решителност има дори и в оформянето на мислите. Да отсъждаш, значеше да действуваш. Нейните съждения винаги са били плахи и бавни. А той се снишаваше, дебнеше, скачаше и — хоп! — сграбчваше някой факт. Нейната роля беше бдително да разсъждава, докато ѝ дадат тон. А в неговите съждения дори в това първо писмо се долавяше набиращо се действие.

Този следобед и късно на другия ден тя му написа своето първо истинско писмо в отговор на неговото. Заключениеята в него бяха толкова близки до последните разсъждения на господин Семпак, че не ѝ оставаше друго, освен да опише връщането на този господин в Каза Тераджена и спора му със себе си и с нея за отношението на мисълта към действието. Смятала, че е схванала всичко това много ясно. Надявала се, че господин Семпак щял да потърси Филип в Лондон, понеже била съвсем сигурна, че и двамата биха искали да се срещнат отново и да разменят мисли сред този конфликт на глупава реалност. Помъчи се да пише много просто и сериозно за господин Семпак и възгледите му, но когато му разказваше за Семпак и лейди Катерин, хумористът и писателят, дремещ във всяка интелигентна жена, се събуди. Помисли си да му пише за новата връзка на господин Семпак, а после се отказа, но в края на краищата писа за нея доста забавно и подробно. А след това беше склонна да съжалява, че е писала за тази нова вратовръзка. Стори ѝ се, че не е трябвало изобщо да забележи новата му връзка. Но писмото бе заминало, преди да вземе това последно решение.

Към края на писмото забеляза, че е започнала наново по маниера на Филип.

„Относно това, което казваш за съюзяването, за организация, здравомислеща организация, струва ми се, че съм твърде развълнувана, за да ти пиша. Сега трябва да се върши нещо точно в тази насока. Безспорно. «Фашисти на светлината» е силно казано! Кой би помислил за тебе, скъпото ми, прескъпо мъжленце, че ще можеш да казваш такива неща? Преди да ни дойде краят, може би ще извършим много. Ти и аз, надявам се, но започва да ми се струва, че това ще бъдеш главно ти. Аз съм раздвоена, скъпи мой, между желанието за действие и страха от безполезни жестове, които не можем да оправдаем. Сърцето ми е с теб. Бих искала да си тука само за миг, да те целуна по ушенцето и притисна буза до своята. Бих искала да те прегърна през широките ти рамене. Аз съм много добре, процъфтявам тука, скъпи мой. Аз грея. Аз дебелея. Аз съм диня, която зрее на слънце. Утре пристига от Ълстър^[1] чудесна сестра. Ще я доведе Стела Бини. Още е рано да я доведе, но сега тя е свободна и трябва да я осигурим. Казва се Макманъс. Както разбирам, след малко Каза Тераджена ще принадлежи на госпожа Макманъс и Бомбачо ще се кланя на нея. Стела се е отказала сега от теософията между другото и е пълноправна католичка. Била е «приета в лоното на църквата» в Рим. Много шумотевици има около нея, ако съдя по писмата ѝ. Те винаги вдигат шум в началото. Ние няма много да спорим. Тя само ще остави тази Макманъс и ще продължи. Още четири дълги седмици, скъпи. Когато всичко това свърши, ще работя за теб — с теб и за теб, мили. Филип, скъпи, мъжленце, това е началото и краят, и пак началото на всичко, което имам да ти кажа.“

[1] Ълстър — историческа област на северния край на о-в Ирландия, получила автономия след 1921 г. под името Северна Ирландия. ↑

XIII

МНЕНИЯТА НА ГОСПОЖА МАКМАНЪС

Госпожа Райландс бе любезно заинтересувана от госпожа Макманъс.

Стела Бини като че ли никога не бе заемала много важно място, а сега тази госпожа Макманъс подсили това положение. Стела пристигна съвсем както всички други, именно както кой да е друг. Би могла да бъде видна фигура в списъка: посетител № 3792, при *нормални* обстоятелства. Но госпожа Макманъс беше много реално явление. Единственото друго нещо, което се равняваше по реалност с нейното присъствие, беше бременността на госпожа Райландс. Госпожа Макманъс изпъкваше пред Стела в колата и единственият ѝ стопроцентов мъжки куфар, боядисан на широки бели и сини ивици, превръщаше останалия общ багаж в обикновено „прочее“.

Беше снажна и доста висока, веднага с пристигането сложи сестринските си дрехи, имаше ясно очертан профил, здрав цвят на кожата и леко прошарена въз светла коса. Тази коса не беше безцветна, а меланж на светло-кестеняво и сребристо; не си променяше нюанса. От устните ѝ не слизаше усмивката, а от лицето — изражението на скромна самоувереност. Човек схващаше веднага, че тя знае всичко, което е възможно да се знае за акушерство, и това ѝ е доста забавно. Отчасти тази нейна усмивка се дължеше на факта, че имаше много хубави едри зъби, а устните не бяха търпели своеволието им, но любезно се съгласили решително да се затворят пред тях. Очите ѝ бяха наблюдателни, бързи и склонни (в разумни рамки) да бъдат благи. Говорът ѝ притежаваше едно качество, което го правеше много по-определен и по-ясен в начина на изложението, отколкото нормалният английски. Госпожа Райландс го свърза с Ълстър. Стори ѝ се, че е била права, когато госпожа Макманъс използва първия удобен случай да спомене, че е „протестантка“. В сегашните времена протестанти, които сами наричат себе си така, може да се намерят само в Ълстър и в горските дебри на Америка. Госпожа Макманъс явно не беше от

горските дебри на Америка; изговорът ѝ щеше да бъде съвършено друг, ако беше оттам.

— Почти винаги работя в Италия и Южна Франция в католишки семейства и нямаше да имам и половината от тази работа, ако не ме знаеха, че съм протестантка до мозъка на костите — обясни тя. — Това буди у тях доверие. Виждате ли. — Изражението ѝ издаваше дълбоко желание да бъде правдива и точна. — Не можете направи истински старателна сестра от католичка. То се знае. Имайте пред вид, че съществуват благочестиви, всеотдайни жени между католишките сестри. Не го отричам. Някои от тях са светици, направо светици. Истинско удоволствие е да ги познаваш. Но това, което се иска от една сестра, не е да бъде светица; то е да бъде сестра. Те не са сестри преди всичко и през цялото време. Не им дава мира тази тяхна святост. Там им е слабото място. Вечно се занимават със своите души, изповядват се и така нататък, самовглъбяват се и се само изучават, и това ги разсейва. Отвлича ги от работата. Как можеш да мислиш за това, което правиш, ако цялото време се питаш: „Правилно ли се държа?“ и се мъчиш да се запазиш от лоши помисли. Да се запазиш от лоши помисли, гледай ти! Ами че истинската сестра като мен мисли само за това, което върши в момента, и не се занимава с ума си. Нечестиви работи са ми идвали наум току под носа на лекаря — ако искате, вярвайте, госпожа Райландс. И веднага са се изпарявали. А пък някоя от тези католички ще направи всичко възможно да го хване, да го задържи и занесе на своя изповедник, да му го каже, като че ли е снесла яйце! А в същото време, като се толкова тревожи, може да направи нещо не както трябва. Че са благочестиви, признавам. Но благочестието е целодневно занятие, госпожа Райландс, и покрай него за сестринството остава само толкова време, колкото да станеш относително добра любителка. Те са любителки. Ето защо държа на това, че съм протестантка, та да покажа, че не съм като тях. Което е все едно, че казвам: ако не гледам пациентката си добре, проклета да съм и да няма за мен извинения!...

— А пък и тази тяхна чистота! Трябва да си протестантка, за да се миеш цялата всеки ден — каза госпожа Макманъс. — Тези католички, какво ли не им идва в главата! Има калугерки, които не са се мили целите с години. И мислят, че с това са станали по-добри.

И това е то — рече неочаквано госпожа Макманъс, сякаш слагаше точка на дисертацията си.

Да вземем вашата приятелка госпожица Бини — подхвана тя отново. — По-симпатична жена не съм познавала. И тя направо ще се пукне от гордост, че е станала католичка и така нататък. Да се не начудиш какво значение му придава. Казват, че обиколила и сетната статуя и картина в Италия, на която има Стела Мария (това е една от техните деви Марии). С ролс-ройс. Не се съмнявам това да е било голяма утеха за нея, ако е имала нужда от утеха; от друга страна, е било прекрасно занимание. Като няма нещо по-интересно за правене. Тя е католичка като неизсъхнала боя. Но поискала ли е да ви доведе сестра католичка? Не е.

— Това е много чудно — каза госпожа Райландс, като поразмисли. — Не съм се и сетила за това.

— Естествено — забеляза госпожа Макманъс. — Едва сега ви се удава такъв случай.

Мненията ѝ за положението в Италия бяха също толкова определени и нови за госпожа Райландс.

— Тези фашисти — каза тя — вдигат страшна олелия тука, с техния Мусолини и с черните си ризи и така нататък. Карат почтени хора да пият рициново масло и ги плашат, и ги бият, и вършат изобщо безобразия. Те ще направят голяма пакост на Италия. Те са чисто и просто хлапаци. В Италия няма нито един фашист, който би се осмелил да излезе срещу истински яка жена с определено мнение за тях. Такива суфражетки^[1], каквито имахме в Лондон, биха ги разкъсали на парчета. Но тука ги взимат сериозно, като да са възрастни. Ужасно е това преждевременно развитие на момчетата тука. Бих могла да ви разправа неща направо за смайване. Липсата на добри училища ги прави тези фашисти. Никога няма да ги имаме в Англия, колкото и да се мъчат.

Тя се позамисли.

— Тия наши пансионери в Англия според общото мнение са цели вертепи. Ако вярваш половината от това, което ти казват. А на какво по-добро място можеш да изпратиш едно подрастващо момче, като ги гледаш какви са калпазани? Но там могат да си изразходват дяволъка и да се отърват от него или да си го изкарат един на друг. А пък тия

млади фашисти никога не стигат до правилни схващания, дори и за подстригването на косата.

— Нима те не управляват страната? — попита госпожа Райландс. — Не спазват ли поне разписанието на влаковете?

— Пътищата в Италия са позор за цивилизацията — отговори госпожа Макманъс. — Налагало ми се е да се друсам с пациентките си по тях. Нека си оправят пътищата! — И с това приключи въпросът за годността на фашистите.

— Единственото, което чува човек в Италия, е тази пропаганда за Мусолини — продължи тя по-нашироко. — Голям е майстор на пропагандата и рекламата. Той е гласът на Италия и е заглушил всички други гласове. Тия млади сатани така са запушвали устата и били, и задържали всекиго, който е рекъл дума против тях, че сега и самите те не знаят истината за себе си. Как можеш да знаеш нещо за себе си, като не искаш да чуеш и дума, казана за теб, освен ако е възхвала? Да, ето докъде са стигнали... — заяви госпожа Макманъс. — На дъното. — Тя въздъхна. — Бедата на страна като Италия е там, че няма разумни жени, които да обуздават младежите. И да им говорят просто и без заобикалки за поведението им. Те са само фусты и католички, тия италианки, нищо друго.

Ще ми повярвате ли — каза госпожа Макманъс, — няколко от тия млади фашисти ме спряха на Пинчо^[2] и ми заповядаха да се върна от тоя път, където бях тръгнала. Готвеха се за някакво безобразие. Аз не исках да се върна и не се върнах. Останах си там, където бях, и като ги гледах право в очите, казах им какво мисля за тях. Тихичко. И какво бих искала да ги направя, ако им бях майка. Разбира се, на английски. След малко те се посмутиха, взеха да се гледат под око един друг, да свиват рамене и най-после ме оставиха да си вървя из пътя. Разбира се, аз говорих на английски. Така е винаги най-добре. Особено с тия чужденци тука: да им говориш на английски, ако случайно влезеш с тях в някое пререкание. Те са самомнителни и не обичат да се чувствуват прости, а като им говориш на английски, караш ги да се чувствуват прости. Това ги принизява. Ако им говориш на техния език, може да правиш грешки, а то ще им позволи да те презират. Докато, ако им говориш на английски, те презират себе си и това ти дава предимство пред тях. Също както когато говориш тихо на куче. Не се унижавай никога да говориш на чужденец на родния му език. Никога

не показвай, че се мъчиш да го разбереш. Дръж се така, сякаш трябва да го е срам, че не разбира всяка дума, която ти казваш на него. Тогава можеш да го правиш каквото искаш.

Това също направи на госпожа Райландс впечатление като интересно гледище. Тя си взе бележка да поразмисли за него в бъдеще.

Госпожа Макманъс изрази възхищение от Каза Тераджена и градината, което явно прозвуча неубедително.

— Трябва да е струвала ужасно много пари — каза тя така, сякаш искаше това да се приеме за похвала. — Да се домъкнат тези цветя от всички краища на земята и да се накарат да растат тука заедно! Какъв труд! Какво ли не измисля човекът! В днешните времена горе-долу нищо на земята не остава, където го е сложил господ.

— Ако го е сложил господ! — възрази госпожа Райландс.

— Така е думата — каза госпожа Макманъс. — Да вземем това прекрасно пурпурно нещо като клас, дето, казвате, е дошло от Австралия. Не, няма да се мъча да му науча името. Такива неща ми задръстват ума. То стои там като някакъв полк с всичките му камбанки отворени, редица след редица, и чака насекомите, които са на срещуположната страна на света. Никой не е помислил да докара насекомите, за които то е било създадено. Може да кажете, че ботаниката и науката са го докарали тука, но аз не мога да преборя чувството, че това е насилване на едно цвете, което не може да се защити. Донасянето му тука превръща цялото лято в безкраен първи април — ден на лъжата. Ден след ден разцъфтяват нови камбанки. Отварят се за нищо... Прилича на продавач на херинги, който вика, за да привлече купувачи сред лунна пустиня.

Госпожа Райландс видя прелестната си градина под нов ъгъл.

— Сигурно е станало нужда от стотици и стотици работници за всичко това. Интересно какво ли са смятали, че вършат, когато са я правили. Както и да е, това е много хубаво място, с този морски ветрец, където да дочакате бебето си.

Госпожа Макманъс смени темата:

— Този ваш майордом е много хубав мъж и има хубава фигура. Не вярвам мустаците на господин Рамзи Макдоналд^[3] да са по-хубави от неговите. Слава богу, че е толкова погълнат от себе си. Щеше да е наказание господне със слугините, ако не беше такъв.

Свършено вярно. Но никой никога не беше го забелязал преди.

Госпожа Макманъс съжалявала, че Филип не е налице:

— Не е по мой вкус мъжът и жената да са разделени, когато има на път дете. Някои хора в днешните времена са направо манияци на тази тема — да ги държат разделени, също като че ли са животни. Но мъжете не са животни в това отношение, пък и съпругите, ако мъжете са налице, нямат нужда от успокояване. Разбира се, щом се е налагало да се върне поради стачката на въглекопачите, няма какво да се говори за това повече. Но е жалко!

Тя обясни, че нямала намерение да придружава пациентката си повече, отколкото е необходимо.

— Вие си мислите за свои работи — каза тя, — а аз за мои. Виждам, че носите със себе си зелен бележник да си пишете в него. Слава богу, няма да има нужда да предъвквам вестници, та да имам за какво да ви говоря. Колко работа ми е отваряло това понякога! Но вие не го искате. Аз ще се навъртам. Само ще се навъртам. Ще видите, че винаги ще съм наблизко, но не пред очите ви; достатъчно ще е да ме повикате. Годици наред е ставало нужда да се навъртам.

— Ще видите, че тука е много тихо — забеляза госпожа Райландс. — Почти няма какво да се прави.

— Никога нямам нужда от някакво занятие, докато има кръстословици във вестниците. Удивително колко приложения намират хората за такова нещо като думи.

— Ако ви се поиска да отсочите за някой подиробед в Монте Карло, колата е напълно на ваше разположение. В същност няма никаква нужда изобщо да се навъртате.

— Мислите, че мога да разоря казиното? — попита госпожа Макманъс.

— Магазините.

— Хайде пък и това! — рече госпожа Макманъс.

— В неделя в Ментон има църковна служба на английски. Трябва да отидете там.

— Няма да ходя — заяви госпожа Макманъс.

— Но като протестантка!...

— Не съм привърженичка на никакъв вид екстравагантност. Когато съм в Англия, ходя на англиканска черква, а когато съм в Шотландия — в коя да е най-близка презвитерианска, но да ходя на английска църковна служба в страна като тази, е все едно да ходя на

лов за лисици на Пикадили^[4]; би ме било срам да ме видят да отивам там с молитвеник и така нататък.

У госпожа Райландс се породи неразумен подтик да накара госпожа Макманъс да ѝ помогне с малкия зелен бележник.

— Но не е ли господ навсякъде? — попита тя.

— Аз не говорих за господ.

— Но вие сте протестантка.

— Точно така.

— Но протестантите вярват в бога.

— Протестантите протестират против католиците. А и има защо!

— Но вие нали вярвате в бога?

— Това, госпожа Райландс, е частен въпрос строго между него и мен.

[1] Суфражетки — участнички в женско движение, възникнало в Англия в края на XIX в., борили се за равноправие и главно за право на гласуване. ↑

[2] Госпожа Макманъс е медицинска сестра, обучена на акушерство. ↑

[3] Макдоналд, Рамзи (1866–1937) — лидер на Лейбъристката партии, 1924 и 1929–1931 г. — министър-председател. ↑

[4] Пикадили — една от главните улици в центъра на Лондон. ↑

XIV

СПРЕЧКВАНЕ С ЧИЧО РОБЪРТ

Но направените на едро недвусмислени obiter dicta^[1] на госпожа Макманъс, тези сурови, глуповати схващания, приличащи на грамадни буци бял кварц, не бяха повече от случайно забавление за госпожа Райландс. Главната нишка на умственото ѝ съществуване сега беше дискусията ѝ с бележника със зелената кожена подвързия и с Филип — дискусия за нейната вселена и какво трябва да прави с нея. Пет дена Филип не ѝ прати нищо освен три картички (не илюстрирани, а пощенски картички в пликове от клубовете си), за да ѝ каже, че „пишел скучно послание“, и завършваше с гальовни думи. След това пристигнаха един след друг два обеимисти пакета с ръкопис, почти веднага след неочакваното и съвсем изненадващо съобщение във френските и парижките английски вестници, че общата стачка в Англия била провалена.

„Скучните послания“ много приличаха на предишното му писмо. Няколко светлолилави листа от къщата в Хъниуд свидетелстваха за вечер, прекарана при леля му Роуина в Барне. Но нямаше вече рисунки: беше твърде дълбоко развълнуван, за да си позволява такова развлечение. Нямаше вече същата нотка на шеговити забележки, а все по-съсредоточена сериозност. Уводната част беше буря от негодувание против „Бритиш Газет“, правителствения контрол на радиоразпръскването и цялостното потискане на общественото мнение в страната. Това много напомняше предишните изказвания. Беше си направил труда да препише един откъс от правителственото възвание в петък и беше изписал с главни букви и подчертал някои думи. „ВСИЧКИТЕ ЧИНОВЕ на кралските въоръжени сили са уведомени, че КАКВИТО И ДА БИЛО МЕРКИ, които сметнат за необходимо да вземат с честното намерение да подпомогнат гражданските власти, ще получат и сега, и ВПОСЛЕДСТВИЕ пълната подкрепа на правителството.“ Нещо се беше случило, забеляза госпожа Райландс! Беше написал „правителство“ правилно! И един поглед, хвърлен напред по по-нататъшните страници, я увери, че продължаваше да го

пише правилно. Към този цитат Филип беше добавил с почерк, разкритен от гняв, доста нагъсто и по-нечетливо: „С други думи, «Стреляйте и бийте, и Вътрешното министерство е с вас. Ще ви се помогне сега и ще ви се прости в бъдеще».“ Това значи открито да искаш насилие в най-миролюбивата обществена криза, която е виждал светът. Аз ти казах, че правителството иска да има стълкновение и това го доказва. Но това не е най-лошото...

По-нататък той разправяше как оксфордският епископ, главите на Бейлиъл Коледж^[2] и университета и редица изтъкнати духовници се обърнали към правителството с искане да се подновят преговорите и как кентърбърийският архиепископ^[3] напразно се опитал да организира в страната движение за спиране на борбата и подновяване на преговорите. Архиепископът държал в неделя проповед на тази тема и призовал проповедниците в цялата страна. Но го обявили за бунтовен симпатизант и му запушили устата. „Бритиш Газет“ спрял информацията за тази намеса на църквата, а правителството забранило известяването ѝ от Би Би Си. „Те искат това спречкване. Искат да стигнат до насилие — пишеше Филип и перото му се беше врязало дълбоко в хартията. След това продължаваше да изобличава: — Уинстън изопачава дебатите в парламента. Всяко нещо, което е против тях, или се съобщава с един ден закъснение, или съвсем се пропуска. Прави на парцали хора като граф Оксфорд^[4] и Грей^[5]. Кук преди много дни казал за преговорите «безнадеждна работа» и мръсният парцал цитира това, сякаш е било казано за стачката. А у нас се говори, че тези възпитаници на Хароу^[6] били достойни за своето училище и разбирали от честни отношения!“

Странно беше да видиш правоверен възпитаник на Итън престъпил принципите си, изказал недоволство от Хароу и потърсил отговорност за най-неподатливия на обучение от неговите чеда.

Изглежда, Филип е бил в Камарата на общините в петък и чул пререканията между господин Болдуин и господин Томас, които окончателно потвърдили съмненията му, че дребната стачка на „Дейли Мейл“ и последвалият пробив са били предварително подготвено извинение, подло и незабавно използвано от правителството. После се споменаваха слухът, пръснал се на времето, но без положителни основания, че кралят (според друга версия, Уелският принц) искал да каже нещо примирително, но бил посъветван да не предприема такава

стъпка. „Джикс като Мусолини“ — коментираше Филип, напълно убеден в тази история. Той се нахвърляше буйно, но кратко върху програмите на радиото и приказките в клубовете. След това идваше половин лист празен, като пауза в голяма музикална творба преди въвеждането на нова тема, а след това, на нова страница и извънредно четливо: „Имах страхотно спречкване с чичо Робърт.“

Това беше темата на следващата част от съчинението на Филип, написана по-гладко и последователно от всичко друго досега — ларгото, така да се каже. Той излагаше, разработваше и обсъждаше своето мнение за чичо Робърт и свеждаше всичко до едно уточнено и затвърдило се разобличение. Започваше да разказва със съвсем несъзнателен устрем за дълбокото си смайване, за все по-голямото си недоумение и нарастващата си погнуса, че на света може да съществува нещо подобно на лорд Идънсоук, да не говорим за това, че то е в толкова близко и влиятелно положение спрямо него. На места неговият трактат би могъл да носи заглавието „Младият мъж разглежда по-старата разновидност на мъжкото човешко същество“.

„Той е отвратителен — повтаряше Филип. — Никога преди не съм помислял, че може да живее на този свят тъй безнаказано и мирно някой напълно, безвъзвратно бездушен и отвратителен като него.“ Той прибягваше до главни букви, за да изрази, че достойният му чичо е „Лош Човек до мозъка на костите“. Заявяваше, че било невъзможно някой да разбере общата стачка, стачката на въглекопачите, изгледите за Англия, изгледите за целия свят, докато не се направи дисекция и пълен анализ на лорд Идънсоук. И без да се бави, пристъпваше към тази работа.

Филип споменаваеше съвсем ясно, че до първия разговор с чичото след завръщането си в Англия предполагал, че лорд Идънсоук се ръководи приблизително от същите подбуди, както и самият той, а именно от силен, макар и неясен стремеж да види света подреден и все по-щастлив, от истинска воля империята да бъде сигурна, общополезна и горда, от желание богатството да бъде оправдано от големи заслуги, и че той е готов да жертвува време и търпи загуби, за да вървят човешките дела според неговите схващания за доброто и правото. Такива винаги са били собствените разбирания на Филип, макар и съвсем латентни. Но.

„Той не дава пет пари за империята като империя — пишеше изуменият племенник. — Той я вижда само като не дотам сигурен покрив над сума семейни капиталовложения.“ У лорд Идънсоук не съществувало чувство за обществен дълг. Той презирал социалната си класа. Неговата вярност към краля се изразявала с твърдото убеждение, че той отвлича вниманието на обществото от истинските управници на страната. Хората харесвали монархията; тя запазвала обществените разногласия от опасната разголеност, на която те били изложени в Америка. „В противен случай, ако мислеше, че от нея може да се получи дивидент, би направил краля на парчета.“ Той не вярвал в обществения ред, нито в каквато и да било отговорност, която да не може да бъде обезсилена от полицаи или от съд. Откровено, в душата си, се виждал като бандит, понесъл събуждащ завист товар през един свят, в който не било възможно нищо по-добро от бандитизъм. Законът бил удобна спогодба между грабителите и човек го уважавал само доколкото да избегне позор или опасност, ако наруши правилата.

Следваше хвърлящ светлина анекдот. На вечеря лорд Идънсоук проявил известно отегчение от политическата и социална незрялост на Филип. За да премине към по-интересни неща, той подхванал нова тема с думите: „Между другото, Филип, нямаш ли някакви останали свободни суми? Мисля, че бих могъл да ги използвам много добре.“

Той продължил да обяснява на скептично настроения Филип, че общата стачка щяла да се провали, щом уплашените и некадърни работнически водачи намерят извинение да я прекратят така, че да не накърнят репутацията си пред своите последователи, и тогава миньорите ще останат в локаут, също като че не бе имало никаква обща стачка, но с „намалена обществена подкрепа“. „Този тип Кук“ положително щял да ги остави на улицата и да възбуди общественото мнение против тях. Негова светлост положил крайни усилия да отвори очите на Филип и да го убеди, че никакво споразумение не може да се очаква в близко бъдеще. „Искаш да кажеш, че ти в никой случай не желаеш споразумение?“ — казал Филип. Лорд Идънсоук отговорил с лека усмивка и ръкомахане. Така, понеже „Райландс & Коуксън“ щели да имат хиляди свободни камиони, които е лесно да се използват за други цели, изгодно щяло да бъде да купуват сега въглища от чужбина и да ги освободят и разкарат след време, когато хората най-сетне разберат всичко, което лорд Идънсоук знае. Въглищата щели пак да

стигнат до фантастични цени — по-високи, отколкото в 1921 година. „В това има и малък риск, разбира се — казал той. — Миньорите може да се огънат“, но както той виждал положението, с изключение на тази възможност в течение на следващите няколко месеца каквито пари и да вложи в тази многообещаваща операция, Филип можел да очаква от двадесет и пет до сто и петдесет процента печалба.

Филип завършваше разказа си за този разговор с гневно възмущение. „Ние сме собствениците на въглищата на Великобритания — беснееше той — и ето как изпълняваме дълга си към отечеството, което ни се доверява, почита ни, прави ни лордове! Ние морим миньорите с глад и задушаване промишлеността, и печелим «от двадесет и пет до сто и петдесет процента» от сделка с чуждестранни въглища. Естествено е да не правим нищо за постигане на спогодба. Естествено ние сме за конституцията и всичко друго, което ни позволява да вършим такива неща.“ Разказът на Филип не беше много ясен, но това като че ли е била точката, от която започнало „спречкването с чичо Робърт“.

Уважението към главата на семейството протестираше за сетен път и се стопило. Това била последната вечеря на Филип със старшия му съдружник. Изглежда, че той говорил, според мнението на чичо му, „направо като болшевик“. Съмнително бе дали са стигнали до пурите си. Филип се върнал в клуба „Реформ“ и прекарал остатъка от дългата вечер в консумиране на клубната хартия за писма с бясна скорост.

Подробностите за това окончателно скъсване бяха останали ненаписани, понеже Филип се бе впуснал в щателно, лишено от обич изследване на душата на чичо си.

„Май че повечето време оттогава досега съм мислил за него“ — пишеше той.

Какво ли си мислел, че крои лорд Идънсоук, питаше Филип. Явно той не смятал, че живее заради нещо извън себе си. Той нямал религия, не бил дори и суеверен. Имал полза от религията, но това било нещо друго. За него религията била формалност, която кара хората да пазят ред. Добре било, че по-простите и недоволните трябва да принасят жертви на бога на действителността, независимо каква е тя. Това установявало закон за външно благоприличие и определяло система от ограничения. У него нямало и патриотизъм. Британската империя в неговите очи била прекрасна машина за използване на

расовите инстинкти у годните за служба нейни националности за налагане на договори и защитаване на капиталовложенията по целия свят. Ако те по общо правило не изкарвали много от тази работа въпреки тяхната годност за служба, това си било тяхна работа. Те могли да се радват на златния еталон на парите си, макар и да ги нямат, и да се кичат със славата, че управляват Индия, макар и да не им позволяват изобщо да отидат там. Той обичал английския климат, но го избягвал през по-голяма част от зимата. Бил хубав климат за работа, а Кортни Уишарт сред големия си парк, на другата страна на планините от Идънсоук, бил прекрасен, достоен за завиждане дом, едно от именията, които правели Англия страна, която заслужава герои да си дават живота за нея. Той нямал слабост към науката. Духът, който те кара цял живот най-изтънчено да разплиташ действителността, за него бил непонятен. Той предпочитал неговата действителност да бъде заплетена. Така било по-добре за финансовите му операции. Не проявявал влечение към никакви красиви неща. Никога не би се заловил да събира картини или да направи градина, освен ако би искал да надмине някой друг или да я продаде с печалба. Не обичал никого в света — малко по-нататък Филип щял да ѝ разкаже за любовните увлечения на чичо си. Накратко, той живеел ей така, за себе си, за удовлетворения, пряко свързани със самия него в центъра на всичко това и абсолютно за нищо друго.

Едно от големите му удовлетворения било да спечели някоя игра. Не бил просто алчен — мислеше Филип, — но обичал да печели, защото това значело да надмине другия. Финансовите му сделки били неговата голяма игра. Обичал да усеща своето умение, своята предпазливост — да предвиди и да си даде сметка, а и да накара околните да си дадат сметка за проникателната точност на неговите предвиждания. Други игри играел за развлечение. Бил известен като страхотен бриджор, много добър, но злобен и завистлив дори спрямо партньора си. Играел следобед в Лесингтън и както пишеше Филип, носел се слух, че няколко други членове на този голям клуб се криели и карали прислужниците да ги предупреждават, понеже не смеели да се доближат до игралната, преди Идънсоук да е започнал да играе. Играел голф ужасно добре. Физически бил добре сложен като Джефри, със същото вярно око и точни движения. На времето бил забележителен играч на крикет и все още прекрасен на тенис корта. И

бил чудесен стрелец. Деловите задължения не му позволявали да ходи често на лов, но много обичал от време на време да се присъедини за някой ден към другите и да бие и бие. Стоял и стрелял, стиснал тия свои тънки устни, докато уплашените птици се вдигали стремглаво над него с пърпорещи крила, с бързо тупкащи сърца. Той им давал да разберат. Но не бил жаден за кръв. Общо взето, би предпочел да играе срещу някой човек, отколкото просто да доказва надмощието си над птици и глупави твари, които вероятно не чувствуват унижение дори когато ги убиват. Да надминаваш хора и да чувствуваш, че другият си дава сметка или ей сега ще разбере, че е бил надминат, било много по-фино и доставяло много по-голямо удоволствие. „Нали знаеш скъперническият му смях — пишеше Филип, — повече като цвилене? С него надарява загубилия.“ Сега се мъчел да надвие на миньорите. „Колкото повече ги смачка, толкова по-доволен ще бъде.“ Печалбите били на второ място, важни, доколкото с това се отбелязвала победата.

Не обичал никого. „Струва ми се, че никога не съм ти разправял за леля Сидни“ — казваше Филип и след това се залавяше с домашните несполуки на чичо си. Тя била блестяща красавица, но бедна, „без род и дом“. Чичо Робърт никога нямало да се ожени за богатата и независима жена, защото щяло да му бъде трудно да ѝ надвива, нямало да е лесно дори да се опитва. За известно време леля Сидни не могла да надигне глава и се държала предателски смирено, докато събрала достатъчно улики, че той ѝ изневерява със своя секретарка, и го докарала до доказуемо жестоко държане. Тя била търпелива Гризелда^[7], която подслушвала, крада писма и изчаквала времето си. Един добре прикрит любовник ѝ давал мъдри съвети. След това тя изнудила съпруга си, като го заплашила е компрометиращ развод. На чичо Робърт съвсем не му било по вкуса „цял Лондон да говори за него“. Едно от нещата, на които държал най-много, било да бъде уважаван, изтъкнат и недосегаем и тази история трябва да му е коствувала няколко неприятни часа. „Ние всички много харесваме леля Сидни заради това“ — пишеше Филип.

Тя уредила да се разделят по взаимно съгласие и започнала да излиза открито с любовника си пред очите на объркания си съпруг. Той станал „Бърдок, тоя, дето лейди Идънсоук го издържа“, нейна бдителна и невинаги удобна сянка.

Лорд Идънсоук се мъчел да покаже, че това станало по негов почин, и парадирал в течение на няколко години с разни биещи на очи, скъпи и доста неподходящи дами, за да покаже на всички как точно стоят нещата. След това се върнал към много по-присъщото му откриване, прелъстяване, създаване на популярност и зарязване на много млади и бедни красавици от средните класи. Пожелавал ги, завладявал ги, намразвал ги, понеже било толкова явно, че ги е купил, и ги изоставял с вкоренили се скъпи навици и жалък доход. „Той върши това като котка — пишеше Филип. — Виждал съм го на трибуната при тържества в Маншън Хаус^[8] да фиксира някое хубаво момиче сред зрителите като стара котка, забелязала малко птиче в храстите. Той я върши тази работа тихичко и хитро. Има на разположение всякакви секретарски служби и, струва ми се, позната модистка, която шие на богатите жени. Може дори да се покаже влиятелен в един-два театъра, ако момичето има подобни амбиции. Спечелва ги и ги кара да се съгласят на това и онова, и тях ги хваща страх от него. Разбират, че положението им не е сигурно. Той може да ги върне към немотията, на улицата, толкова лесно. Когато вече треперят от страх пред него, тогава, предполагам, се чувства като бог. Накрая няма значение какво правят, за да го умилюват. Трябва да си отидат. В живота му може да е имало двадесетина такива... романа.“

Така пишеше Филип, неумолимо. Такива били интересите и забавленията на лорд Идънсоук, радостите, които поддържали живота му и го правели да заслужава да се живее: вземане връх над мъжете, опозоряване на жените, чувство на надмощие, подсигурено от големите печалби, голямата къща, многото слуги, шампанското, което не може да се купи на свободния пазар, специалните пури, поклоните на простите хорица, шепненето „Това е Идънсоук“, редките посещения в Палатата на лордовете. Дали имало нещо друго действително? Това били нещата, които придавали изражение на спокойно самодоволство на тези тънки устни и убеждавали едрият собственик на мини, че е надминал заобикалящите го сантименталисти и слабаци, че може да сложи себе си над тези други мъже, които си хабят времето за идеи и каузи, които остават верни до сетната буква на сключената сделка, и се жертвуват и ограничават заради приятелите и съдружниците си, заради жените и сродничките си. „Скъпа моя — пишеше Филип, стигнал до

най-тежката част от изложението си — това е анализът на чичо Робърт. Това са неговите цели и всичко, каквото той представлява! За първи път в живота го погледнах безпристрастно и това е истината за него. И това е отвратителен живот. Отвратителен и все пак е толкова близо до мен, че е живот, който и аз можех да възприема и влача.“

Това е обикновеният начин на живот на хора от нашите среди сега. Има повече идънсоуковци, отколкото знаят, че са (sic^[9]). Различни разновидности идънсоуковци. Те са стотици сега сред богатите и с хиляди и хиляди, като слизаш надолу по обществената стълбица до тези, които са само охолни. Някои се различават по отношение на техните жени и ги купуват по-скъпо и парадират с тях повече. Мнозина са по-глупави — признавам, че му сече главата. Твърде много са прекалено страхливи за „романи“ и оставят жените на мира — но не толкова, колкото бяха едно време. Повечето имат увлечения и любими занятия, които малко ги издигат, но всички са еднакво противни. Двамата с тебе бихме могли да направим списък от двайсетина имена за пет минути. Всички до един с възторг биха участвували в тази сделка с чуждестранни въглища, ако знаеха за нея и знаеха как могат да станат участници. Няма нито един, който да не се почувствува измамен, ако чуе за въглекопач със сваятна баня, сносна кола и библиотечка. Правителството и кликата зад него гъмжи от такива. Портрети на Соумс Форсайт! Колко точно го е описал нашият Голсуърти. Противен живот.

„И в свят, съставен от такива хора — завършваше Филип, — ние седим и чакаме хилядолетието на приятеля Семпак да дойде от само себе си!“

Госпожа Райландс се поспря на края на листа. Портретът на съвременния преуспяващ човек въпреки толкова резките щрихи я порази като смайващо верен. В разказа на Филип за лорд Идънсоук нямаше нито една черта, която да ѝ се виждаше съвсем нова. Дори за мамените метреси, за които се беше догаждала интуитивно. И със същата сигурност бе знаела и въпреки това никога не се беше осмелила да си го признае, че такива са отличителните черти на много мъже, на много управници, на голяма част от власт имащите в света. Този свят, в който тя и Филип сега въвеждаха още една човешка душа.

То също трябваше да се обсъди в зеления бележник.

„Това, от което боли в проблема за чичо Робърт — продължаваше Филип, — е положението, че той е кръв от моята кръв и плът от моята плът. Когато не изглежда като по-възрастно, зацапано от висене в дюкян изображение на Джефри, който се връща късно у дома, тогава прилича на мен след тридесет години. Личният въпрос за мене е дали той е истинският «аз», разголен от сума илюзии, без розови очила, «облаците на славата» на Уърдсуърт^[10] и тям подобни, или пък все още притежавам нещо — не знам, — някаква чистота и почтеност, които той е загубил. Които аз няма защо да загубвам. Аз съм за втората алтернатива и ако е така, тогава най-важното нещо на света за нас е да разберем кое е изсушило всичко това у чичо Робърт.

Ще напиша нещо много трудно, скъпа жено-изповедничке. Не мога да не се чувствавам неловко, като го пиша, и то ще прозвучи превзето до «пи» на квадрат. Но аз го виждам така. Има у мене нещо, което поради липса на по-добра дума бих могъл да нарека религиозност. Има нещо друго (освен ако е същото нещо), което ме свързва с теб. Не само полът и твоята нежност — те ме свързват с теб, — но и нещо друго, което ме кара да слагам не тебе, а нещо в тебе, над и пред себе си, пред двама ни. (Бележка на полето: «Просто не мога да се отърва от всички тези двусмислени „нещо“, но мисля, че ще разбереш какво искам да кажа. Когато човек може да се справя със своите „един, една, едно и нещо“ и други такива думички, тогава вярвам, че наистина се е научил да пише».) То е свързано с благородство и честни намерения. Това го има у мене, но не е много силно и аз съм благодарен на каквито и да съществуват сили, че съм те срещнал. Това нещо има нужда от помощ, за да остане живо, а ти ми помагаш да го запазвам, помагала си и ще ми помагаш неизмеримо. Може да е илюзия, но няма значение, щом то остава светло и живо. Сума хора го запазват живо с помощта на религията, искам да кажа, църквата и всички тези неща, ала в днешните времена тя не се е запазила (религията) и толкова много от нас не могат да прибегнат до нея. До какъвто и да е сегашен вид религия, искам да кажа. И то може съвсем да се изгуби. Аз го имам в себе си, а може би и Джефри, пък може да го е имал и чичо Робърт. Аз приличам на Джефри повече, отколкото ти искаш да допуснеш, и той прилича повече на мен. Той не е имал моя късмет да те намери тебе и ти да мислиш за хубави неща до него, а и преди винаги му се е падал по-лош късмет и той е по-

стеснителен от мен и по-затворен. Забелязал съм това, за което говоря, да се смаява у него, но съм го виждал и го има. Не вярвам да съществува сега религия, достатъчно силна, за да го спечели, нито някаква жена, която да го вземе. Не зная. Нещичко все още остава. То го дразни и той е склонен да го намрази и да му се подиграва, докато то съвсем умре. И Идънсоук е тръгнал по този път със същите доводи. Било е време, когато е искал да прави хубави неща и да има в живота си нещо по-привлекателно, отколкото да печели точки в някаква игра. Имал е илюзията или, ако искаш, понеже в същност то е едно и също, свещен пламък, каквото и да значи това, който е припламвал в него. Струва ми се, че леля Сидни е направила началото трудно за него. Той не е имал моя късмет. Да предположим, че когато двамата са били млади, той неочаквано открил, че тя го обича, повече дори от гордостта си. Да речем, че се е случило нещо подобно на това, което се случи с мен. Преливане на кръв спасява живота, но да те обичат така, е преливане на душа. Стеснителните мъже крият сърцата си като онзи човек от Евангелието^[11], който скрил таланта си. А когато пак ги изровят, от тях не е останало нищо. Сърцата трябва да имат въздух, да бъдат облъхнати от дъха на живота. Както ти направи с мен. Трудно е да запалиш пламъка отново. Сега, като няма в същност никаква религия, за човека не остава нищо друго освен любовта.

Пиша всичко това тъй, както ми дойде, и бог знае какво ще разбереш от този миш-маш от размишления. Трябва да прекъсна и да свърша.

Часът е един след полунощ, скъпа, време за затваряне за всеки почтен клуб, и аз трябва да се махна оттук и да отида пеша до Саут Стрийт да спя. Не можеш да намериш нито едно такси.“

Първото писмо е било запечатано след това усилие, а след това отново отворено, за да се сложи вътре един лист от хартията от Саут Стрийт, и на него беше надраскано:

„Отварям писмото пак, за да ти кажа, че Катерин Фосингдийн е убила човек. Аз дори не знаех, че е в Англия. Мислех, че е още при теб. Но изглежда, тя е побързала да се върне, щом е започнала общата стачка. Нали знаеш, че има връзки с този водевилен тип Фирон-Оуен, звездата на британския фашистки свят. Не мога да си представя какво е харесала у него. На мен ми изглежда като един от тези, с които човек не бива да играе на карти. Получил титлата си за организирането на

някаква изложба. Едно от тези великолепни стари английски семейства, продавали килими в Цариград преди три поколения и известни като Феронян или някакво подобно име, с арменски нос. Както и да е, сега той е чистокръвен англичанин. Английска порода до мозъка на костите. Съвсем под сянката на английското знаме. И страхотно настървен против мързеливия, непрокопсан британски работник. Който е наистина англичанин в кръв и плът. По някакъв околени начин това величие на островната ни раса се е настанило добре в помощна организация на автомобилисти за разпространяване на «Бритиш Газет» на Уинстън нагоре-надолу из страната и за други подобни обществени услуги. И, изглежда, е дал автомобил на лейди Катерин за бързи посещения на лунна светлина в централните графства.

Ти знаеш как тя кара кола. Натиска газта и пет пари не дава за човека зад ъгъла. Да ѝ даде човек да кара кола, е почти толкова престъпно, колкото да стреля слепешката на многолюдна улица. Тя прегазила жертвата си близо до Ръгби. Прегазила двама младежи, но другият бил само леко ранен. А този бил убит на място. Трамбувал да търси работа нещастникът. *Но тя го прегазила!* Прегазила го, защото била патриотична героиня, воюваща против болшевизма и така нататък, за бога и краля, за Фирон-Оуен и «Бритиш Газет», особено за Фирон-Оуен и «Бритиш Газет». Войната е война. Нищо няма да ѝ направят. Това е всичко.

Филип“

[1] Obiter dicta — неофициални мнения, случайни забележки (лат.). ↑

[2] Бейлиъл Коледж — един от най-известните колежи на Оксфордския университет, основан в 1263 г. ↑

[3] Кентърбърийски архиепископ — главата на англиканската църква. ↑

[4] Оксфорд, граф Аскуит (1852–1928) — английски държавник, един от лидерите на лейбъристката партия, министър-председател 1908–1916. ↑

[5] Грей, сър Едуард (1862–1933) — английски държавник, министър на външните работи 1905–1916. ↑

[6] Хароу — едно от деветте най-стари привилегировани средни училища. ↑

[7] Гризелда — героиня от „Декамерон“ на Бокачо. ↑

[8] Маншън Хаус — резиденция на лорд-мера на лондонското Сити, където се дават официални приеми и т.н. ↑

[9] Sic — така написано (за подчертаване на точно цитирана грешка — лат.) ↑

[10] Уърдсуърт, Уилям (1770–1850) — английски поет-лауреат. ↑

[11] Тук се прави алюзия на една от притчите на Христа за човека, получил голяма сума злато, от господаря и го закопал, за да не му го откраднат, вместо да припечели с него още. Христос казал: «Който има, ще му се даде, а който няма, и туй, което има, ще му се отнеме.» ↑

XV

ОБЩАТА СТАЧКА СЕ ПРОВАЛЯ

Другото писмо на Филип беше много по-тънко и е било изпратено само един ден след първото. То започваше със смаяното му описание на провала на общата стачка. „Всичко стана, както го предсказа чичо Робърт, и това доказва, че съм глупак“ — бяха първите му думи.

По-нататък изразяваше безкрайното си презрение към водачите на лейбъристката партия, които нямали „нито смелостта да предотвратят общата стачка, нито смелостта да я продължат“. Ясно беше, че е позагубил самообладанието си по отношение на борбата и че критиката му на егоистичния торизъм го бе насочила определено към страната на стачниците в тази борба. И той много се ядоса, когато видя чичовата му преценка на положението да се потвърждава до тази степен. Било дошло времето да се открие вторият фронт, да се спрат осветлението и електрическата енергия и раздаването на продукти и да се докара работата до криза, а имало много малко основания да се предполага, че повечето работници от втория фронт не ще останат верни на своите професионални съюзи.

Но това щяло да означава началото на истински въоръжени действия и по-жестока фаза на борбата, а профсъюзните водачи били уморени, наплашени и по съзнателност хора от втора ръка. Възможността да победят ги ужасявала много повече от сигурността, че ще бъдат победени. Те се хванали за удобния случай, който им предлагал нов меморандум на „този чифутин, либерала Хърбърт Самюъл“! („Цъ-цъ! — рече госпожа Райландс. — Това е вече истинско озлобление, Филип!“) Меморандум, който никой не бе приел или обещал да подкрепи, и безусловно, поверявайки цялото бъдеще на работниците, които представлявали, на едно правителство, което можеше да издава „Бритиш Газет“, обявили прекратяване на стачката. Те се предали и се покаяли като непослушни деца „и ето сега — гонят работниците наляво и надясно, и миньорите са в безизходица“! Нищо не се направи, нищо не се уреди. Железничарите трябва да се молят за

прошка, а червените връзки на кондукторите по Южната линия ще бъдат сменени със сини. (Това сигурно го е измислил Джикс.) Миньорите вече са отказали да приемат меморандума на Самюъл и неизгодното споразумение на чичо Робърт е единствената надежда за оправяне на положението. Той положително има да тържествува.

Дори и почеркът показваше, че Филип е обзет от разочарование. Беше ядосан, объркан.

„Нима целият живот е глупешка комедия? Нима аз *приемам твърде сериозно* и собствените възгледи, и всичко това? Ето ти криза в историята на една от най-великите, най-интелигентните, най-образованите страни в света, и тя е една идиотска криза! Тя не постига нищо. Тя не установява нищо. Тя дори не разяснява как стоят нещата. Много голям късмет е, че не е довела до кръвопролитие и непримиримост — освен сред миньорите, за които е прието да не се държи сметка. И убийството, извършено от Катерин. Тя беше без план и без определена цел. Беше малко по-различна по форма и промени вида на улиците; но в други отношения беше в духа на нещата, както те си вървят месец след месец и година след година, без да стигнат донякъде, без да имат някакво значение. Щапукат си. Също както ми казваш, че е казал нашият Семпак — само карнавал. Къде отиваме ние? Всичките стотици милиони, които сме на тази земя? Това ли е всичко и винаги ли е било такова бездействие? Дали извивките на историята са като формата на облаците, фантазии на разказвача Полоний^[1]? Ту се разрастваме и умножаваме, ту се препъваме и западаме. Години на възход и мрачни векове, докато и на звездите им дойде до гуша и изпратят парче от някоя планета от космоса, та да сложат край на цялата тази глупава работа.

Не мога да го повярвам и затова се връщам пак към нашия Семпак и неговата приказка, че целият този наш свят е само прелюдия на една истинска цивилизация. Прикачиш ли ума си към тази представа, ще можеш да направиш живота ти да има някакво значение. Или поне така да изглежда. А сега религиите не са ни оставили никакъв начин, който да придаде изобщо някакво значение на живота. Но пък дали ние напредваме с тази прелюдия? Как ще напреднем с тази прелюдия? Как ще минем край Уинстън и Еймъри? Как ще се промъкнем край всички тези позиращи, плиткоумни лейбъристски политици? Скъпа, аз се заех да ти пиша тези писма, за да ти разказвам

как се развива моят ум и какво откривам, че мога да правя. Но поне в това писмо трябва да ти кажа, че умът ми не се развива, аз съм в безпътица и не зная какво да правя. То е все едно да ходиш в кръг и да твърдиш, че напредваш. Бих искал да е тука нашият Семпак, само да го поразпитам. Дали той е нещо повече от едър, кокалест сив кон, който се върти в кръг? Голямата криза дойде и голямата криза си отиде и ме остави като медуза, задържала се на брега след отлив.

Единствените в тази бъркотия, които като че ли имат жива вяра и истинска енергия, са — не се стряскай! — членовете на комунистическата партия. Те са ентузиазирани. Те умеят да работят. Те умеят да поемат рискове и да се жертвуват — готови са за много страшни рискове. Докато ние...

Тука беше прекъснал на половин изречение. Второто снопче листа започваше също така ненадежно, както свършваше първото:

„Току-що ходих да видя Семпак в болницата «Чаринг Крос». Нямах представа, че и той се е върнал в Англия. Мислех си, че обикаля Крайморските Алпи. Но излиза, че тази сутрин го е бутнал един автобус на Странд^[2]. От болницата се свързаха с мене, след като той дошъл на себе си, и аз веднага отидох да го видя. Има известно съмнение, че автобусът се е занесъл, но няма никакво съмнение, че великият мъж, с вирнат нос и мисли в четирихилядната година, не го забелязал, когато слизал от бордюра. Не е нито убит, нито смачкан, слава богу, но е имал сътресение и е много зле контузен, счупено е едно малко кокалче между лакътя и китката на едната ръка и изглежда, че е бил в безсъзнание два часа. Много ми се зарадва и говори любезно — за теб, а между другото и за градината. Гласът му е все тъй гръмлив. Не можех да си представя, че са успели да го натикат в обикновено болнично легло, но са сполучили. Няма никакви усложнения. Утре ще го изпишат и аз ще го закарам на Саут Стрийт и ще се погрижа да го изпатят надлежно и в добро състояние в собствения му дом близо до Суонидж. Може аз да го заведа. Той ми харесва и изглежда, ще е добре да обсъдя някои неща с него. Но какво може *той* да прави в Лондон? Остава още да ми се наложи да освободя под гаранция тебе от полицейския криминален съд на Боу Стрийт или да установя самоличността на трупа на Бомбачо, изваден от Темза.“

[1] Полоний — бащата на Офелия («Хамлет» от Шекспир). ↑

[2] Странд — една от главните улици в Лондон с театри, хотели, магазини. ↑

XVI

БОГОСЛОВСКО

Беше странно да върнеш мислите си назад от социалните борби и безбрежните събития в далечна Англия към живота в голямата градина. Тука господин Семпак все още беше фигура на голям мислител, а лейди Катерин само прелестна, цветуща и абсурдна. На госпожа Райландс ѝ се струваше, че тези, за които ѝ разказва Филип, като че ли може да бъдат само малки марионетни копия — Семпак с превръзки в болница, а лейди Катерин станала твърде фрапантна, с кръв на калниците. Беше убила млад мъж. Беше такава глупачка, че това надали можеше много да я трогне, не повече, отколкото такива жени се трогват от лов на фазани. Този младеж щеше да стане просто част от украшенията в нейния живот, както умрелите или умиращи войници, които човек вижда по геройските портрети на велики завоеватели. И Филип беше там. Но той беше и глас тука, писмата му го превръщаха в глас, много близък до тази, която унесено ги четеше. В писмата му имаше и малки фразички, дребни намеци, каквито не се намират дори в любовен роман. Те я трогваха, милваха я. Сякаш беше Филип, застанал до самата нея, който ѝ разказва за този Филип, който обикаля Англия в състояние на възмущение и натрупващо се негодувание срещу студения и способен чичо Робърт и всичко, което той поддържа. И докато проблемите на тази борба в родината минаваха като процесия в ума ѝ, на преден план изпъкваха също големи, внушителни откъси от мъдростта на госпожа Макманъс, а помежду — от религията на Стела Бини.

Със Стела Бини госпожа Райландс разискваше богословие. Зеленият бележник беше предвиден да започне в широки граници с метафизически и верски мисли. Стела беше току-що преминала в лоното на римокатолическата църква и бе достигнала фазата на свенливо прозелитство. Така двете жени естествено намериха обща допирна точка.

Но въпреки общата допирна точка не можаха да се срещнат. Когато Стела най-сетне замина за Англия и госпожа Райландс можа да

обмисли всичко, за което бяха беседвали, като едно цяло, това, че не бяха успели да се срещнат, ѝ направи по-голямо впечатление, отколкото всичко друго в техните спорове и сравнения. По някакъв съвсем недоловим начин от около един месец насам в ума ѝ се беше породила представата за бога като някакво велико същество, обгърнало вселената и проникнало във всички фибри на нейното битие. Струваше ѝ се, че винаги е бил там, в душата ѝ, и въпреки това сякаш едва сега ставаше близък и осезаем. Докато е била в първата фаза на любовта си към Филип, почти не беше помисляла за присъствието му; сега, при развитието на тази нова фаза, присъствието му преобладаваше. Беше нещо безкрайно спокойно, нещо абсолютно постоянно, което обгръщаше целия ѝ живот, и Филип, и всичко в кръга на нейното съзнание, чак до най-далечната звезда. Но когато се залови да сравнява това засилващо се схващане за бога с радостното ясно разбиране на новата вяра у Стела, откри, че надзърта в духовен мир, в който няма нито една представа, нито едно понятие, което да напомня нейните.

Наистина впечатлението и бе, че религията на Стела не само не е от същото естество, както нейната, а дори не превъзхожда и огромен мебелен магазин с паравани, драперии, прозорци с цветни стъкла, завеси и стени, украшения и дреболийки, за да пропъдят и скрият това единствено нещо, от което се състоеше нейната собствена цялостна вяра. Тази космическа сигурност, тази простота под разнообразието, тази съвършена увереност сред объркаността и заплетеността, тази дълбока интимност нямаха нищо общо с етикираното „Непостижимо“ в благочестивите вярвания на Стела, заключено в някакъв стоманен сейф от догми, далеч от музиката и украшенията. Стела започваше да се защитава и изплъзва, щом госпожа Райландс заговореше за бога. Даваше ѝ да разбере, че мистериите на съществото бог са немислими неща, работа за специалисти, която трябва да се поверява на специалисти и да се оставя на специалистите, както мистериите, разглеждани от господин Айнщайн. Добрият католик минава бързо край тях с наведена глава и очи, извърнати настрана, за да се занимават с други неща.

Но госпожа Райландс нямаше ни най-малко желание да се занимава с тези други неща. Намираще ги не само непривлекателни; намираще ги отегчителни и дори в някои отношения отблъскващи.

Разни дреболийки в душата не ѝ бяха по вкуса. Тя искаше самия бог. Да принадлежи към църква, чийто свети отец може би стои пред лика на господата, не я задоволяваше. Искаше самата тя да стои пред лика на господата. Доколкото можеше да се спори със Стела по тези въпроси, тя спореше за литургията и причастието. „Това ме доближава. Това е крайната близост“ — казваше Стела, снишила гласа си до шепот. „Това би ме отдалечило на милиард мили“ — казваше госпожа Райландс. Тя не беше съгласна с причастието и правеше всичко възможно да възмути приятелката си. „Аз не искам да ям бога — богохулствувахе тя. — Искам да го позная.“ Каза ѝ, че призоваването на духа с багри, одеяния и музика ѝ напомняло примамването на роящи се пчели. Противопостави се с презрение на необходимостта от свещеник. „Достатъчно трудно е да разбереш бога — каза тя — без намесата на бръснат индивид с фусти, колкото и символични да са фустите и бръснатото му лице.“ Припомни си някои трохи ерудиция, паднали от трапезата в бащината ѝ пасторска къща, и цитира успоредици между старите египетски религии и религиозни процедури и католическата вяра и обредите. Издири противоречиви неща в Енциклопедия Британика. И от по-пагубни източници.

Сред различната литература, натрупана в Каза Тераджена, имаше няколко тома върху католическия мистицизъм, а между другото една-две книги от света Тереза^[1] и „Животът и откровенията на света Гертруда“^[2] с много подробности за нейните крайно физически целувки и милувки с „обожаемия ѝ възлюбен“. Имаше и книгата на Утен за чудесните преживелици на канонизираната игуменка на Солезм, умряла едва в 1909 година. Госпожа Райландс беше прелиствала тези странни писания и сега се върна към тях, за да се въоръжи. Тя прочете на изчервилата се Стела как всеки Бъдни вечер тази последната дама и духовните ѝ дъщери давали с голяма физическа възбуда на новородения Исус да бозае от гърдите им и как духовните ѝ синове били сетне възнаграждавани с допълнителни възторзи, когато техните сестри им описвали „непорочните вълнения от това целомъдрено кърмене“.

— Къде е, мила моя, чудният, предвечният — възкликна Синтия, — в такива ли възторзи?

Стела бе още недостатъчно добре посветена в прегърнатата от нея нова вяра. Но беше научила урока да се доверява на

висшестоящите, в чиито ръце се беше оставила.

— Всичко това може да се обясни. Това е особена страна на вярата.

Госпожа Райландс, както задаваше други смущаващи въпроси, изведнъж си даде сметка, че в гласа на приятелката ѝ, в очите, в изчервилото се лице има страдание. Тя видя нещата в променена светлина. Стела беше едра и много руса, едно толкова нежно създание, че внезапно, когато в очите ѝ бликнаха сълзи и в гласа прозвуча нотка страх, мъничката ѝ домакиня видя себе си като свирепа малка трезвомислеща златка, която терзае това бяло зайче на вярата. Положително тя изобщо не беше разисквала големи религиозни въпроси. Как можеше човек да разисква такива неща със Стела? Тя просто разваляше нова играчка, на която приятелката ѝ се радваше толкова много.

— Ах, Стела, миличка! Прости ми, че те разтревожих с моите съвсем прости съмнения — каза тя. — Много съм недодялана и непосветена. Зная това, скъпа. Разбира се, трябва да има някакви обяснения.

Стела се стопи от благодарност.

— Разбира се, че има обяснения. Само да можеше да поговориш с хора като кардинал Амонтиладо, щеше да разбереш колко обясними са тези неща. Те ги тълкуват така ясно! Но аз не умея и не зная.

— Аз само питах — извини се госпожа Райландс.

— Някои неща, разбира се, ни са дадени просто за да *изпитат* вярата ни — забеляза Стела.

И госпожа Райландс промени темата, като откри с радост две хубави птиченца да флиртуват в розовите храсти.

Обаче сега, след като Стела беше заминала, госпожа Райландс можеше да хвърли поглед назад върху техните разисквания и да произнесе зрялата си и окончателна присъда над великата система, обгърнала и завладяла приятелката ѝ. И трябва да се отбележи, че тази зряла и окончателна присъда на госпожа Райландс над римокатолическото християнство, неговите заповеди и подчинения, неговите дарове и утешения, неговите светци, мистерии и чудеса и дълготрайното чудо на неговото съществуване бе изречена с единаединствена дума: глупости. „Глупости“ — рече тя високо и ясно, сякаш имаше слушатели. Произнесе го гласно, когато се разхождаше в мрака

на своята градина след вечеря. Както човек би репетираше роля, състояща се от една дума. Госпожа Макманъс без съмнение се навърташе наоколо, но тя умееше да се навърта толкова майсторски и тактично, че на госпожа Райландс ѝ се струваше, че е съвсем сама.

С тази дума, изречена на нощта, госпожа Райландс подчерта своя изпитан и непроменен протестантизъм, твърдото си решение да запази представата си за бога чиста от всички следи на първобитни обреди, на възвишено сладострастие и външната обвивка на усложнения, а отношенията си с бога прости и преки. Господ можеше да е невидим, неописуем, забулен толкова дълбоко в мистерия, че да е свършено неоткриваем, но не биваше поне да бъде карикатурен от мистицизма, обожаван във вид на статуи и икони и превръщан в говорител на висшестоящите. Атеистът, който казва, че няма бог, е по-добър, отколкото католикът, който казва, че съществуват такива глупости, от които се правят олтари.

И с тази дума на отрицание госпожа Райландс спря да мисли за католицизма и потъна в дълбок размисъл за мистерията и величието на нейния бог.

Нейният бог, той съществуваше: той беше скелетът и същността на нейната вселена, от която и чрез която беше направено всичко; могъщата и сигурна твърдина на личния ѝ разум. Той беше навред, но за нея пребиваваше в нейния дух, а средището — в нейното сърце. Той беше дошъл неусетно като зората и животът вече не беше анемичен, разпръснат и безцелен. Всичко бе изпълнено с тон и красота благодарение на него. Той беше засиял в нея не като зора на светлината, защото не знаеше сега повече, отколкото бе знаела преди, а като зора на смелостта. Тя разбираше, че по-скоро би могла да го нарече „смелост“, отколкото „бог“. Неустрашимостта на земята и небето. Неустрашимост неизказано мощна и въпреки това благосклонна и близка. Той нямаше име, нито имаше нужда от име; нито молитви, нито някакво особено обръщение. Най-възвишеното преклонение пред него беше безмълвна тишина. Но в такова мълчание и черна ведрина, каквато даряваше тази нощ, под дантелената прелест на вплитащите звезди клони, тя го чувствуваше наистина много близък.

Замечтана, потънала в чувство на преклонение и общуване с него, госпожа Райландс се разхождаше в градината. Познатите пътеки

се открояваха в тъмнината само колкото да знае къде да стъпи. Една ярка планета високо в сините небеса беше най-определеното нещо в този свят на сенките и здрача.

Бялата фигурка се спря и остана съвсем неподвижна на мостчето, където господин Пантаджинет-Бъкън бе открил пищната гледка на ждрелото, но тази вечер, понеже сега луната изгряваше късно, целият този издигащ се нагоре хаос от контури бе забулен с безкрайна завеса от кадифена сянка. Далече, далече над нея миниатюрни каскади отразяваха слаби отблясъци от дълбините на небето и се сриваха в пропастта на тъмнината.

Дълго остана тя там с коленичила душа и усети, че се успокоява.

Най-после се раздвижи и тръгна бавно надолу по пътека, която слизаше към Виа Аурелия — пътека, в извивките на която нагоре и надолу прозираха за миг ту Вентимилия, ту звездите.

[1] Св. Тереза (1545–1582) — авторка на много религиозни съчинения. ↑

[2] Св. Гертруда (626–659) — известна от споменатия животопис, дъщеря на Пепин дьо Ланден. ↑

XVII

ФАШИСТИ В ГРАДИНАТА

Спокойствието на нощта се наруши.

Далечни грозни крясъци на гняв и револверен изстрел.

Госпожа Райландс се закова на място и се върна към света на фактите. Отново настъпи тишина, но сега тя бе изпълнена с неспокойство и събирация се възел от въпроси. Какво беше това? Пътеката, на която стоеше, извиваше надолу между скали и борове и слизаше под тенис корта, където неясно се виждаха работните бараки на градината, близо до стария римски път. Глъчката беше дошла от непрогледния мрак, в който тънеше пътят.

Изведнъж пак — гласове!

А след това призрачни лъчи светлина, мънички бледи осветени петна между дърветата. Те се появиха с припламване и също така мигновено изчезнаха отново. Долу имаше хора, неколцина мъже с електрически фенерчета, които нещо търсеха, нещо преследваха, обаждаха се един на друг. Както се приближаваха, те изчезнаха от полето на зрението под черните очертания на градинарските сгради и оставиха подире си само пресекливи проблясъци светлина извън контура на стените.

После нещо се появи много по-близо, приведено очертание на пътеката долу, движещо се, идващо към нея, звяр или човек. Човек, който се препъва и тича. Сега той беше толкова близо, че тя чуваше сподавеното му дишане, и той не беше я видял! След миг се изравни лице с лице с нея, един възпълен мъж, среден на ръст, който се закова на място, олюля се и залитна. Той вдигна ръка до челото си. Нейното появяване, което му препречваше пътеката, като че ли беше връх на изненадата за него.

— Santo Dio^[1]! — задави се той с жест на отчаяние.

— Идвам! — чу се гласът на госпожа Макманъс някъде от въздуха.

— Какво е това? — попита госпожа Райландс, макар и да знаеше вече, че вижда пред себе си терора.

— I Fascisti m'inseguono! Non me posso piû... Mi vogliono ammaazzare^[2]? — задави се беглецът и се опита да се обърне и да посочи, но не можа, препъна се и падна пред нея по ръце и колене. Закашля се и му се повдигна. Тя помисли, че ще повърне. Той не се опита пак да се изправи.

— Coraggio^[3]! — рече госпожа Райландс, призовавала знанията си по италиански, хвана го за рамото и направи безуспешен опит да го вдигне на крака.

Мислеше много бързо. Този човек трябваше да бъде спасен. Тя беше на негова страна. Нямаше значение кой е. Тя познаваше фашизма. Никой не биваше да бъде гонен и малтретиран в градината на Тераджена. Преследвачите все още се щураха в тъмната клисура на пътя долу. Все още не бяха открили малките каменни стъпала в градината близо до моста, по които вероятно се беше промъкнал преследваният. Беше спечелил няколко мига преднина. Но беше капнал, жалко се задъхваше и плачеше. Сега седеше на пътеката, с една ръка притисната до тежко повдигащите се гърди. Не можеше да използва спечеленото време, за да избяга.

Госпожа Райландс трябваше да го укрие. Можеше ли? Тя бързо се огледа наоколо. Спомни си нещо, случило се точно тука, една нейна прищявка. Малко по-назад.

Госпожа Макманъс беше до нея, сложила ръка на рамото ѝ.

— Тия фашисти — подхвърли тя, напълно схванала положението. — Лошо ли е ранен?

— Помогнете му да стане — пошепна госпожа Райландс. — Слушайте! Само няколко крачки по-назад. Зад пейката. Има дупка между скалите, където е увиснал розмаринът. Човек може да се скрие в нея. Веднъж аз се скрих там от Филип. Бутнете го вътре. О, о! Как беше на италиански „крися се“? Но той сигурно знае френски. Faut cacher. Un trou. Tout preso^[4].

— Inglese^[5]! — каза беглецът, след като го вдигнаха на крака и се взря отблизо в неясните им лица, вкопчил се в силната ръка на госпожа Макманъс. — Да се скрия! Да, да се скрия! Mes roumons^[6].

— Помогнете му да отиде там — каза госпожа Райландс. — Аз ще ги задържа, ако дойдат.

Тя обясни на госпожа Макманъс пътя с напрегнат шепот.

— Ела! — рече госпожа Макманъс.

Двете неясни фигури се отдалечиха с несигурни крачки. Мъжът изглеждаше безпомощно пасивен и послушен, а госпожа Макманъс го водеше с професионална сигурност.

Госпожа Райландс съсредоточи вниманието си отново върху преследвачите. Те все още шумяха долу във вдлъбнатия път. Това беше добре дошло, защото госпожа Макманъс, която търсеше скривалището и същевременно трябваше да крепи беглеца, водеше доста гласовит монолог, а неизбежно беше и доста голямото шумолене на храсти и прасене на съчки.

— Че къде, да я вземат дяволите? — питаше сестрата.

Шумоленето и щуркането станаха по-силни и завършиха с екливо тупване.

— Уф! — извика тя много високо и внезапно спря да говори.

— Да му се не види! — изпъшка тя след миг, явно капнала от усилие. Госпожа Райландс не виждаше ясно, но като че ли госпожа Макманъс се беше навела, много заета с нещо. Какво се беше случило? Дали беше намерила правилно скривалището?

Госпожа Райландс се отказа от намерението си да стои на пост и изтича нагоре по пътеката.

— Припадна — каза госпожа Макманъс, застанала на жалене. — Или нещо по-лошо. Ще трябва да го вмъкнем вътре. Чакайте да го направя. Можете ли да ми покажете точно къде е тая ваша дупка? Всичко е толкова тъмно!

Една минута, цяла дълга минута госпожа Райландс не можа да я намери.

— Тука! — най-сетне възкликна тя. — Тука! Вдясно.

Ново прасене на клони. Няколко камъчета се търколиха и поеа надолу по стръмната пътека, сякаш за да увеличат тревогата. Двете жени си говореха шепнешком, но шумът, който вдигаха, им се струваше ужасен. Чудно беше, че фашистите не ги бяха открили още преди няколко минути. Колко нескопосен може да бъде един мъж!

Един фашист джафкаше долу като младо псе:

— Ессо! Ессо! *E passato di qui!* — Беше открил стъпалата.

— Хайде! — рече госпожа Макманъс, като се препъваше сред скалите, и го дръпна за последен път.

— Пуснете този розмарин върху обувките му — обади се госпожа Райландс. — Виждам ги да лъщят оттука.

Когато погледна пак надолу по пътеката, безшумните лъчи на фенерчетата проучваха белите стени на беседката. Фашистите, някои или всичките, бяха се качили в градината. Група от четири глави се очерта за миг върху бледо осветената стена.

— По-добре ще е да се запътим бавно надолу към тях — каза госпожа Макманъс. — И ако случайно се почувствувате малко разстроена от цялата тази дандания, която те вдигнаха, не го крийте.

— Те трябва да избират между три пътеки на ъгъла след бараките — забеляза госпожа Райландс. — Главната води към къщата.

— Значи, ще изпратят само един-двама насам, за да разузнаят.

— Но този път води към границата.

Внезапно те бяха подложени на проучване от яркото овално око на джобно фенерче; държеше го черна фигура с рошава глава.

— *Perche questa battaglia ne' llo mio giardino?* — запита госпожа Райландс на най-добрия си италиански, като премигваше.

— *Mi scusino, signore!* — Не беше неприятен момчешки глас.

— „Извинете“, как ли не! — възмути се госпожа Макманъс. — Какво търсите в тази градина, тревожите една неразположена жена среднощ и какво ли не?

— *Troppo di...* как се казваше „светлина“? Тя ме заслепява — оплака се госпожа Райландс и бялото овално петно в тъмнината изчезна. — *Che volete?*

Младежът каза нещо за бягството на някакъв предател.

— Не се разправяйте с него на италиански — посъветва я госпожа Макманъс.

— Може би вие говорите френски; *parlate francese?* — запита госпожа Райландс и с това издигна разговора до лингвистично равнище.

Френският на младежа беше задоволителен. Този предател на Италия Винчигера — научи тя — се опитвал да избяга от родината си, за да я клевети в странство. Бил наблюдаван и почти заловен преди два дни във Вентимилия, но се откопчил. Сега бил побягнал да търси свобода. Бил избягал през тази градина. Бягал по Виа Аурелия и се качил по стъпалата край мостчето. Младежът съжалявал, че е нахлул в градината на госпожата или й причинил някакво безпокойство. Но виновен бил предателят Винчигера. Дали тя случайно не е видяла или чула човек да минава през имението й?

Госпожа Райландс откри, че може да лъже с дълбоко убеждение. Никой не е минавал оттука. Но тя видяла някой да бърза по централната пътека към къщата — може би преди пет минути.

— Трябва да има пет минути оттогава.

Тя помислила, че е някой от градинарите — каза госпожа Райландс. В тъмнината младежът направи почти невидим, но явно много нисък поклон. И тръгна обратно при другарите си.

— Аз трябва да седна — заяви госпожа Райландс все още на френски, хвана госпожа Макманъс под ръка и я завъртя кръгом. — Да седна на онази пейка — обясни тя.

— Да седнете направо отгоре му — досети се госпожа Макманъс. — Точно така.

В същия този миг дърветата около тях потънаха в оранжево сияние, което се засилваше час по час. Двете жени спряха. Като погледнаха нагоре, видяха Каза Тераджена, която беше дремала в нощта, да става видима и все по-ярко осветена: Бомбачо и неговите подчинени палеха лампите. Очевидно бяха чули глъчката и осветляваха къщата, преди да излязат да търсят господарката си. Оградата и телената мрежа на игрището за тенис се открииха съвсем черни и ясни в яркото осветление на хола. Долу при градинарските бараки последва бързо съвещание и цялата група фашисти се заизкачва към мраморните стъпала пред терасата. Гласът на Бомбачо се чу като предупреждение на часовой, а след това, по-неразбрано — отговори на много гласове.

— Значи, това е синьор Винчигера — промълви госпожа Райландс с много тих глас. — Той беше пастор едно време.

— Аз ще отида при него. Защо нямам малко коняк да му дам!

— Ще отидем там заедно — каза госпожа Райландс. — Ако онези тръгнат към френската граница, може да минат по тази пътека.

Те се върнаха при скривалището.

— Вие седнете — каза госпожа Макманъс и затърси пипнешком под храстите цепнатината в скалите. Тя бръкна в джоба и извади свое фенерче. Госпожа Райландс за първи път в живота видя лице на ужасно уплашен човек. Беше се свил в дупката, загубил всякаква воля за борба. Той затискаше устата си с ръка.

— Sicuro — каза госпожа Макманъс с изненадващо познаване на езика. — Restate acqui.

— Изгасете това фенерче — заговори беглецът на английски. — *Моля ви се, изгасете това фенерче.*

Едно щракване и настъпи мрак.

— Останете тука, докато пътят бъде свободен — каза госпожа Макманъс.

— Добре — отговори синьор Винчигера.

— Градината е пълна с тях.

Беззвучен отговор.

Тя натъкми отново увисналия розмарин и се върна предпазливо при пейката. И седна мълчаливо до пациентката си.

— Той трябва да остане тук, докато пътят бъде свободен — каза тя, замълча и добави замислено: — А сетне?...

Последва безмълвно взаимно размишление.

— Какво ще го правим? — попита госпожа Райландс със снишен глас и погледна през рамо при лек шум на обувка, променила положението си на скалата зад нея.

Госпожа Макманъс също се взря в невидимото им протеже.

— Това е много голяма отговорност да бъде хвърлена върху две мирни жени, излезли малко на въздух, преди да си легнат. Просто не зная какво да кажа. Не можем да го оставим тука.

— Не можем да го оставим тука.

— Той е загинал.

— Той е загинал.

Госпожа Райландс обмисля положението с безкрайна сериозност няколко мига. След това я обхвана буйно, почти непреборимо желание да се изсмее на удивителната промяна в настроението, в темпа на живота, която може да причинят десет минути. Но сметна, че беглецът никога не би я разбрал, ако наистина се изсмее. И отново стана крайно сериозна.

[1] Sato Dio! — Свети боже! (ит.) ↑

[2] I Fascisti m'inseguono! Non me posso piû... Mi vogliono ammazzare... — Преследват ме фашисти! Не мога да издържа повече... Искат да ме убият (ит.). ↑

[3] Coraggio! — Кураж! (ит.) ↑

[4] Faut cacher. Un trou. Tout preso. — Трябва да се скриете. Дупка. По-бързо (фр.). ↑

[5] Inglese! — Англичанка! (ит.) ↑

[6] Mes poumons — дробове́те ми (фр.). ↑

XVIII

ГОСПОЖА РАЙЛАНДС ДЕЙСТВУВА

Както темпераментът, така и възпитанието на госпожа Райландс я предразполагаха да избегне тази отговорност, стоварена върху ѝ от съдбата. Досега никога не беше изпадала в положение, в което да не може да се обърне към някой друг да я избави от опасност или неудобство. Сега беше готова да повика Бомбачо и слугите, да им каже да заповядат на фашистите да напуснат градината, да приберат синьор Винчигера, да го нахранят, да го подслонят за през нощта и да го изпратят здрав и читав през границата утре по пътя, използван от бегълците, какъвто и да е този път. Тя разбра колко абсурдно бе това още щом то ѝ дойде наум. Не знаеше какви са политическите възгледи на Бомбачо, а още по-малко каква е неговата податливост и податливостта на подчинените му спрямо терора. Този път не можеше да се обърне към Бомбачо. Дори ако той изявеше желание да помогне, нямаше да е честно, както тя схващаше, да го прави съучастник в тази авантюра. Той и всички други слуги в Каза Тераджена бяха италианци и трябваше да останат да живеят в Италия при фашистко правителство. Тя вършеше — този факт ѝ хрумна съвсем изненадващо — нещо против правителството, при което живееше. За първи път в живота ѝ силите на обществения ред и властта нямаше да бъдат на нейна страна.

Позата ѝ на дама, родена в благоденствие и пълна обезпеченост, тука нямаше да мине. На нея, която е била винаги без възражение зачитана и авторитетна!

А ако уличаха Каза Тераджена в такъв безспорно антифашистки подвиг, какво ли щеше да струва той на семейство Райландс през следващите няколко години?

Потресаващо дори да се помисли бе, че правилното за нея, отговарящо на целия ѝ живот, отговарящо на живота на всички почтени хора в света, е да се прибере, да си легне и просто да остави уплашения човечец в дупката на неговата съдба — неговата вероятно във висша степен незавидна съдба.

Това не беше никакво просто приключение. Беше преломен момент, върховен преломен момент в живота ѝ. Трябваше да рискува себе си, да рискува своя дом, да рискува неуспеха и унижителното разкриване. Ако спасеше или направеше всичко възможно да спаси този човек, щеше да наруши нормите, ограничавали и защитаваели целия ѝ живот досега.

Тя стисна силно ръце, защото беше нервно, плахо създание. После за миг, само за кратък миг усети отново бога, толкова близо до нея само преди четвърт час. И в този миг, траял само един дъх, се помоли. Тя престъпи границата и се издигна над държавата и правителството.

— Трябва да спасим този човек — каза госпожа Райландс.

Никакви морални съмнения не терзаеха госпожа Макманъс.

— Мисля си: как? Това не е лесна работа, госпожо.

Госпожа Райландс се изправи с разтуптяно сърце и съвсем бистър ум. Погледна към къщата.

— Не вярвам да се върнат по тази пътека. Те ни повярваха, че насам няма никой. Ще тръгнат по пътя край езерцето с лилиите, към моста, през ждрелото. Положително ще отидат на запад, за да преградят пътя към френската граница. Ще се разпръснат нагоре и надолу по скалите и ще прекарат нощта там. Дано никой не настине. Мисля, че вече са тръгнали. Чух... нещо. Слушайте! Вижте там горе: това е фенерче. По пътеката пред нас. Бомбачо им показва... или от някой слугите. Много добре. Сега... — Тя претегли думите си: — Има само едно място, където можем да го скрием от градинарите, слугите, от всички, освен може би от Франт... Спалнята на господин Филип. Заклучена, до малката ми всекидневна. Можем да превъртим ключа към служебното стълбище.

— Бихме могли да го направим.

— Това е всичко, което можем да сторим.

— Но как да го заведем там!

— Ако може да отиде дотам... с вашата наметка и качулка. Тази наметка с качулка. Можем да отстраним слугите. Слушайте. Аз ще съм уплашена, много уплашена. Истерична. Вас ви е страх зарад мене. Добре, вие отивате и поисквате от Бомбачо коняк, за да го донесете тук. За него непременно трябва коняк. Коняк и една чаша, без табличка. Вземете ги от табличката и ги донесете самата вие. И

вземете наметката си и шал за мене. О, да!... Сложете и един чифт ваши обувки и чорапи между дрехите. Какво? Да, за него. Аз ще седя тука, ужасена. Ще повтарям: „Махнете тия хора!“ Ще го повтарям безкрай. Ще бъда в ужас при мисълта, че други може да влязат в градината отгоре. Ще бъда страхотно потресена. Вие ще кажете, че не поемате отговорност, ако видя още някой непознат... Дали Бомбачо ще повярва?

— Мъжете винаги вярват на подобни неща — каза госпожа Макманъс.

— Ами ако се върти около нас, от съчувствие?

— Никой мъж никога не е висял край неразположена жена, ако е имал възможност или извинение да се измъкне.

— Ще настоявате да отиде горе да спира разните хора при портата и да вземе слугите със себе си. Няма да искате и да чуете, че отива сам, а пък, освен ако не го познавам достатъчно добре, и той няма да иска и да чуе да отиде сам.

— Той ще ги вземе.

— Накарайте да угасят колкото може повече от лампите. Те ме дразнят. Кажете на слугините да не се плашат от *нищо*. Тогава ще ги е страх. Кажете им, че се отнася само за един *много*, много, отчаян човек. Кажете им да не се делят и да си седят в своята стая. После, когато всичко се разчисти, той ще си сложи вашите чорапи и обувки, и наметката и ние просто ще се приберем вътре и горе в моята стая.

— Да бяхте участвували в Гражданската война в Ирландия, нямаше да можете да съставите по-добър план — заяви госпожа Макманъс.

— Не бива да забравяме Франт! Тя положително не си е легнала и ме чака. Тя е слабата точка.

— Вашата камериерка умее да си държи езика зад зъбите — каза госпожа Макманъс. — Изпитвам голямо доверие към нея. Чувала съм Бомбачо да се мъчи да изкопчи нещо от нея. Аз само ще й намекна да не се изненадва от *нищо*, което види, и да си мълчи. Може би ще трябва да й го кажем. По-после. Но тя е англичанка и много-много не общува с другите. Може да рискуваме с госпожица Франт.

— А госпожица Фенимор?

— Тя сигурно ще си е легнала. Или може да учи ботаника — отсъди госпожа Макманъс. — С госпожица Фенимор ще оставим

работата на късмет.

— Дали ще успеем с останалото?

— Ако е рекъл господ.

Двете жени се загледаха в тъмнината. Беше страшно и вълнуващо. Изпитваха топло приятелско чувство една към друга.

— Ако можехте малко да се поразчорлите и да си дадете болнав вид — каза госпожа Макманъс. — Вместо да изглеждате настръхнала като бойно петле. — Тя се позамисли. — А когато той бъде вече в тази стая?... Но ще видим, като му дойде времето.

Госпожа Макманъс се запъти към къщата почти весело. Госпожа Райландс, дори малко приятно изтръпнала, се върна на пейката. Може би седем години във фашистки затвор. Но това би вдигнало шум в Англия. Правителството, разбира се, твърде много поддържа Мусолини, не ще настои да я освободят. И все пак Райландсови не са без влияние в Англия, защо предварително да се тревожи?

Чу се леко шумолене и болезнено сумтене.

— Отишли ли са си? — долетя глас от мрака зад нея.

Тя отговори с висок шепот:

— Още не. Имайте търпение. Ние ще ви скрием в къщата.

Тя стана и се наведе към невидимия беглец.

— На английски ли предпочитате да говорите или на френски? — попита тя и започна да скицира ролята му в нейния план на френски. Но той избра английски.

— Бил съм в Америка пет години — каза той. Сетне ѝ зададе различни въпроси. — Ще спя в легло — отбеляза той с явно удоволствие. — Не съм спал в легло четири нощи. Може би ще мога да се измия и обръсна? Да?

Всичко вървеше по план. След малко пристигна конякът и госпожа Макманъс. Много припрени движения и бързо шепнене. Обувките и чорапите трябваше да му сложат като на бебе. Но конякът го ободри.

Имаше моменти, от които да ти спре сърцето. Когато госпожа Райландс стъпи на площадката пред стълбището с хваналия я под ръка и загърнат с наметката и качулката беглец, от малката всекидневна долу излезе с книга в ръка госпожица Фенимор.

— Ще си лягате ли? — попита тя с прозявка. — Лека нощ!

— Лека нощ, мила моя — отговори госпожа Райландс и побутна беглеца напред.

— Лека нощ, госпожа Макманъс — извика подир тях госпожица Фенимор.

— Изгасете лампите във всекидневната, мила — мигновено откликна госпожа Райландс, без да губи присъствие на духа. А сетне, когато синьор Винчигера се запрепъва по стъпалата след завоя, пошепна: — Втората отляво, и сме спасени!

Франт седеше в преддверието, погълната от някаква книга, и дори не вдигна очи, когато минаха край нея.

Госпожа Макманъс също изживя един труден момент. Като се промъкваше лекичко подир другите, тя твърде късно забеляза госпожица Фенимор на вратата на всекидневната.

— Гледай ти! — възкликна госпожица Фенимор. — Че нали ей сега ви казах лека нощ на стълбите?

— Какво пречи да кажете още веднъж — забеляза госпожа Макманъс.

— Но вие се качихте горе!

— И слязох пак долу.

— Че то няма и половин минута!

— Виждате колко съм бърза — рече госпожа Макманъс и я остави да се чуди.

— То е като ясновидство или тия номера с двойници — каза госпожица Фенимор. — Аз само влязох във всекидневната да изгася лампите. Кажи-речи, само се завъртях. Нямаше ли някаква разправа в градината?

— Чух някакъв шум. Имаше викане и тичане — отговори госпожа Макманъс. — Ще трябва да попитаме Бомбачо утре. Лека ви нощ! — и изчезна зад завоя на площадката.

Останала сама със своя господ, така да се каже, госпожа Макманъс отпрати грозна гримаса на невидимата госпожица Фенимор.

Тя завари госпожа Райландс в стаята на мъжа ѝ, където разплакан, чорлав, четири дни небръснат мъж на средна възраст бурно ѝ целуваше ръцете. Беше махнал наметката и твърде тесните за него обувки на сестрата, но все още с нейните чорапи, намъкнати върху крачолите на панталоните, така че до кръста приличаше на бандит, а нагоре на скитник.

— Смела и милостива! — повтаряше той с хлипане. — Аз бях на края на силите си!

Госпожа Макманъс чу, че Франт е тръгнала подир нея от преддверието, привлечена от шумните звуци на целувки и възхвала.

— Госпожице Франт — каза тя, като затвори вратата под носа ѝ. — Ще трябва да ви посветим в една тайна. Ето го там! Той е бил голям политик и сенатор и вижте какво да направил те от него! Приятел на господин Райландс. Бяха го подгонили да го убият тия черноризци, та трябва да го укрием от тях. Никой от слугите не бива да узнае. На тях не може да се вярва, нито на едного. Може и те да са черноризци, отде да знаем. Ще трябва да го укрием и прехвърлим оттатък границата, иначе ще го убият.

На лицето на Франт се изписа разбиране и загриженост. Тя беше бледа жена с увиснала на кичури коса, с леко загатнато вълнение в блестящите сини очички.

— Заключихте ли вратата на камериера от другата страна на банята? — попита тя и бледо поруменя. — Аз ще се погрижа никой да не влиза през коридора.

Можеше да се помисли, че спасяването на бегълци е част от всекидневните ѝ задължения.

Госпожа Макманъс ловко, но тактично освободи ръцете на госпожа Райландс от благодарностите на синьор Винчигера.

— Най-важното нещо тук е тишината — пошепна тя и любезно, но внушително го разтърси. — Може да има фашисти на горния етаж, може да има фашисти долу и почти съм сигурна, че подслушват пред прозореца. Поседнете на този стол и се поуспокойте, а аз ще ви дам малко сухар и още мъничко коняк.

Синьор Винчигера беше като восък в ръцете ѝ.

Госпожа Райландс, освободена от неудобното си положение, можа да направи общ преглед на обстоятелствата. Тя остави две кърпи в банята и намери принадлежностите на Филип за бръснене и една гъба. Извади от гардероба халат, а в скрина имаше пижами. Беглецът, изглежда, примираше от глад. Госпожица Франт можела да му донесе няколко сандвича, без да бъде забелязана. Или бульон. По-добре бульон. Ако синьор Винчигера не вдига много шум и не говори твърде високо насън, при известно щастливо стечение на обстоятелствата можел да остане тук в безопасност няколко дена. От стаята на Филип

се влизало в малката всекидневна с балкон, в която имало на другата страна врата от нейната спалня. Нямаło вероятност някой да влиза вътре. Синьор Винчигера можел да се заключва и да отваря само при условно почукване. Тя можела да се престори на болна, докато дойде време за определени действия, а госпожица Франт можела да направи легло за госпожа Макманъс на кушетката в преддверието и с това да се пресече всякакво влизане на слугините. Храна можело да се донася горе; не чак много, но достатъчно, за да му поддържа силите. И така, като се погрижи за временната сигурност на синьор Винчигера, следващият проблем беше как да напусне той дома ѝ.

Оставиха го да си оправя тоалета в стаята на Филип. Госпожица Франт, след като се посъветва шепнешком с госпожа Макманъс в преддверието, слезе долу да поръча и да почака голяма чаша бульон и препечен хляб и да поразузнае какво става. Госпожа Райландс излезе на балкона и откри, че престарялата месечина пълзи по небето над източния нос, откроява палмовите вейки и прошарва мрака на градината.

Чудно нещо! Отдавна бе минал обичайният ѝ час за лягане и всичко бе най-неподходящо за жена в нейното положение, но въпреки това, вместо да се чувства изморена, отпаднала и разтревожена, тя изпитваше въодушевление. Това беше — да си го кажеше откровено — голяма лудория. Щеше да е интересно да го разправи на Филип. Все още беше крайно опасно, а можеше всеки миг да стане ужасно и трагично, но вече не ѝ се струваше да е някаква чудовищна и противоестествена преживелица. Вярваше, че, общо взето, имаше изгледи да сполучи в това приключение. Дотук всичко бе вървяло удивително добре. Ако обмисляше задълбочено всяка стъпка, щеше пак да върви добре. Границата беше на по-малко от половин час път. Да си извън закона, да се бориш за установения ред на нещата, в края на краищата не беше нищо чак толкова изключително.

Проблемът: да го изведе.

Това щеше да е главоболна задача.

Тука, пред погледа ѝ, бяха светлините на Ментон, Франция, свободата и сигурността. Истинската цивилизация. А на фона на този тъмен нос — крайчецът на поробена Италия. Където тази нощ щяха да пазят фашистите. Където може би винаги имаше стражи, сега, когато Италия се беше превърнала в затвор.

А той беше такъв един човек на възраст!

В романите и пиесите беглецът може поне да тича. Повечето бегълци в литературата са много добри любители-бегачи. Човек си представяше млад, напет мъж, бяло лице с кичур коса, паднал на челото, и може би кръв, разкъсана на гърдите бяла риза — роля за тенор. Да можеше да бъде така сега, щяха да го оставят да си почине, да го изведат скришом на брега утре вечер и да го пуснат да преплува тъмния воден полукръг до сигурността. Колко ли можеше да е всичкото разстояние. Четири мили? Пет мили? Или да го качат на една от плажните лодки. Но това можеше да се окаже трудно. Понякога имаше прожектори. Странно, че сега нямаше! Може би това правеше плуването или лодката неприложими дори за герои. Един истински добър плувец би могъл да се гмурне, когато край него се плъзне лъчът на прожектора. Или пък би могло да го изпратят нагоре през ждрелото да се покатери в планините и да се избави, като скача и пълзи през пропасти. Но за такова нещо би трябвал един Дъглас Фербанкс^[1]! Тя се бореше в ума си с надделяващата склонност към прозаичното заключение, че най-подходящата роля за синьор Винчигера би била тази на сестра или бременна жена, каквато вече беше играл. Така преоблечен, тя можеше да си представи как го превежда през границата по най-лесен начин с добре познатата и ползваща се с доверие кола на Тераджена и не можеше да види никакъв друг начин, който да е що-годе приложим и смислен.

[1] Дъглас Фербанкс — една от най-големите звезди от епохата на нямото кино. ↑

XIX

ЗЕМЯ-ТЪМНИЦА

Струваше ѝ се, че е невероятно късно, по-късно от всяка друга вечер преди, но не ѝ се спеше. Тя седеше в малката си всекидневна, слабо осветена от една лампа с абажур, и слушаше разпокъсания изумителен разказ на синьор Винчигера. Беше се изкъпал и обръснал и се появил, за да заличи първото впечатление на капнал, затлъстял, физически слаб и умствено затъпял човек. С пижамата, пантофите и халата на Филип сега имаше вид на доста интелигентен и достоен италианец. Ядеше бульона и препечения хляб сдържано нетърпелив. Говореше английски със своеобразна свобода и неточност и единствените грешки в маниерите му бяха малко прекалената учтивости и понято нервно възбуждение.

Госпожа Макманъс седеше в един ъгъл на стаята почти в пълна сянка и вземаше много малко участие в разговора. От нея можеше да се очаква всеки миг да скочи и да прати разговарящите да спят. Франт, след много полезно разузнаване, си беше легнала. Бомбачо и подчинените му се върнали в къщата не чак много развълнувани и също си легнали съвсем без всякакви подозрения. Фашистите, изглежда, бяха сложили кордон около градината и възнамеряваха да претърсят гъстаците ѝ на дневна светлина. Очевидно те си представяха, че сутринта ще могат или да хванат Винчигера там изтощен, или да го намерят мъртъв. Госпожа Райландс бе решила да мобилизира всичките служители в градината да вдигат шум при най-малки признаци на газене и тъпчене на нейните растения и цветя, докато самата тя направи по телефона оплакване пред полицията във Вентимилия. Щеше да изглежда по-добре да протестира, отколкото да остане подозрително отстъпчива пред нахлуването им.

Отпочиналата жертва на фашистите говореше уморено със снишен глас:

— За англичанка това трябва да звучи неправдоподобно. Един човек да бъде преследван като звяр! И заради какво? Най-проста критика. Италия е тръгнала по път, който може да има само един край

— национална трагедия. Два пъти са ме били. Веднъж в Рим посред бял ден на Пиаца дела Колона. Веднъж в малкото градче, където някога бях кмет. Оставиха ме проснат на земята. Занесоха ме в къщи. След това домът ми бе наблюдаван от часови денонощно. Следяха ме всеки път, когато излизах. Това стана непоносимо. Не можех да дишам. — Той поклатя глава. — Избягах.

Няколко мига се задълбочи мълком в спомените си.

— Представете си! Вашият Бърtrand Ръсел. Или вашият Джордж Тревелиан, този безстрашен приятел на Италия и свободата. Мъже от този род. Да бъдат гонени и бити! Защото не искат да ласкателствуват. Защото не искат да се кланят. На един шарлатанин!

Той произнесе последната дума шепнешком и се озърна, когато я изрече. Направи гримаса на отвращение.

— Ние живеехме в цивилизация. Живеехме в свободна страна. И изведнъж над нас падна нощ. Наистина — аз научих на английски в училище — цената на свободата е вечна бдителност. Цялата страна е един огромен затвор. Затвор с наказания и измъчвания. За всеки, който мисли за всеки, който говори открито. Не съм правил заговори. Отказах се от политиката след изборите в 1924 година. Но аз писах и заявих, че Италия започва да става пренаселена. Трябва да ограничи населението си или да се вдигне на война, а войната ще я доведе до гибел. Настоявах тези факти да бъдат ясни за всеки италианец. Това беше достатъчно.

Италия може би изобщо не е напреднала от Risorgimento^[1]. Като че ли напредна след обединяването си, но може и да не е. Само вие, англосаксонците, си извоювахте път към свободата, свободата на мисълта, свободата на словото и мнението. Бавно, с векове, сигурно, вие я извоювахте. Може би и французите. За германците се съмнявам. Вие си имате големи общественици, почитани, влиятелни, без значение кой е на власт. Вашият Шоу, вашият Гилбърт Мъри, вашият Семпак, американци като Николас Мъри Бътлър, Ъптон Синклер, Артър Брисбейк. Свободни да говорят открито. Смели като лъвовете. Свободни... над властта. А в Италия този актьор, този рушител, този канибал ни запущва на всички устата! Разиграва своите щуротии. Докарва всички ни до унижения и подло покорство. Не мога да ви изброя и половината изтърпени неща. Какъв позор! За Италия! Позор за всяка жива душа в Италия!

Аз не съм претенциозен човек. Не всичко в живота ми се е нареждало добре. Свикнал бях на живот... е, живота на светски човек. Охолство. Угаждане може би. Но предпочитам да съм гонен звяр, както сега, отколкото някой, който живее в мир с властта и Ватикана в Рим и е охолол. Да, дори тук. В опасност. Ранен и може би мъртъв, скъпа госпожо, ако не бяхте вие.

Гласът му заглъхна.

— Но няма ли в Италия освободително движение? — попита госпожа Райландс.

— Ние приемахме свободата за нещо естествено. Приемахме, че прогресът и справедливостта са естествени неща. Не сме организирали борба за свобода и прогрес преди, а сега не можем. Не. Всичко в живота, и доброто, и лошото, почива върху силата. Силата и благоприятните обстоятелства. Ако вие имате неща, които желаете, то е, защото сте пожелали достатъчно силно да бъде така. Няма широта на погледа в Италия, а само кариеристи. Политиците бяха разединени. Интелектуалците — не докрай искрени, несплотени, без готовност да умрат за свободата: един за всички и всички за един. Дори доволни да видят сразен съперник. Без общо чувство за опасност. Когато бях млад и четях вашия Хърбърт Спенсър^[2] и вашите свободолюбиви мислители и писатели, казвах си: великото време, великата цивилизация ще дойдат от само себе си. А нищо не идва от само себе си, освен бурени и безредие. Не сме помисляли за омразата на тъпи хора към великите и справедливи неща. Не сме си давали сметка за силата на глупостта, която може да сложи край на всяка наша лелеяна надежда. Ние смятахме, че няма вече сили на мрака. А сега. Сега. Прогресът бе изненадан! Прогресът е бил издебнат и унищожен.

Но поне свободата и прогресът на говорещия английски свят са в безопасност. Италия няма винаги да остане, каквато е сега.

Нищо не е сигурно в живота. Сега зная. Това, което се случи в Италия, може да се случи навсякъде по света. Злонамерени хора, мразещи новото и хубавото, морално ограничени, насилници и хора на крайности, хора, които настройват властта срещу нас, съществуват навред. Защо не сме могли да го видим? Човекът се цивилизова бавно, бавно. Вечната бдителност е цената на цивилизацията.

— Да — каза госпожа Райландс, — аз започвам да виждам неща, които не съм подозирала преди, които са около мен и ме крепят. Човек

може да се осланя на слуги и полицаи... и обичая. И да живее като насън.

Синьор Винчигера направи жест на съгласие.

Настъпи мълчание.

Малкият пътен часовник на масата звънна един-единствен път и госпожа Макманъс се размърда.

— Един след полунощ! — каза тя и властно се надигна. — Вие трябва да си починете, синьор Винчигера. Предстои ви още много, докато се намерите в безопасност във Франция.

[1] Risorgimento — политическо възраждане в Италия (1848). ↑

[2] Спенсър, Хърбърт (1820–1903) — английски буржоазен философ и социолог, един от основоположниците на позитивизма, представител на органическата школа в социологията. ↑

XX ИЗБЯГАЛ

Когато най-последно синьор Винчигера се озова във Франция, цялата работа ѝ се видя смешно лесна. Госпожа Райландс бе изумена, че това ѝ се е струвало като изпитание за смелостта или предизвикателство спрямо опасността. Един ден той прекара укрит в стаята на Филип и никой непосветен в тайната не се сети да влезе там. На другата сутрин той излезе от Каза Тераджена с госпожица Франт също както беше влязъл — като сестра. Сега беше грижливо обръснат, гримиран, облечен изцяло с дрехи, набързо разпрани и ушити наново горе-долу по мярка, и с очила. Слугите вече бяха тръгнали нагоре из градината с багажа, понеже госпожа Райландс отиваше за един-два дена при добрите си приятели Джекс-Хилтънови в Кан. Франт беше издала на Бомбачо, че господарката ѝ трябвало да се посъветва с голям английски специалист. В състоянието на госпожа Райландс нямало нищо особено страшно, но нещо не било съвсем в ред.

Беше ден, когато градината бе открита за посетители. Дори някой и да забележеше сестра, която не беше госпожа Макманъс, е, ще я вземе за някоя друга сестра. Горе с най-добрата кола чакаше Парсънс, шофьорът англичанин. Франт остави Винчигера в усамотено кътче и отиде при колата да се разправя с багажа; тя изпрати слугата да се върне за нарочно забравени чадър и книга. Госпожа Райландс, доведена нагоре по градината от госпожа Макманъс, бе предадена на условеното място на Винчигера. Когато помагаше на покровителката си да се качи в колата, той заговори на английски с прекрасен фалцет.

Имаше нервно напрежение, положително имаше напрежение, докато стигнаха италианската митница нагоре край пътя. Но митничарите само погледнаха познатата кола и ѝ дадоха път с приятелско ръкомахане. Навъртащ се там млад фашист, малко закъснял, сметна прегледа твърде повърхностен и пожела да бъде извършен по-добре. „Ало!“ — извика той подир колата. Това бе най-вълнуващият момент. Парсънс изви поглед назад за нареждания. Той мразеше чужденците, които му викаха „ало!“.

— Продължавай! — рече и направи знак господарката му.

— Продължавай! — обади се Франт, която седеше до него, и той с удоволствие даде газ.

Госпожа Райландс погледна през овалното прозорче отзад. Младият италианец не ги преследваше. Беше се върнал да чете морал на митничарите — без съмнение за липсата на усърдие.

На френската митница беше още по-лесно. Поклони и усмивки. Госпожа Райландс, тази очарователна съседка, беше добре дошла във Франция.

И това бе всичко! Те бръмчаха отмерено по източния крайморски булевард на Модан. Хора се разхождаха, хора се къпеха. На ярко слънце, в свободен свят. Всичко беше свършило. Опасността, напрежението.

— Наложил се да се маскирам като жена — заговори синьор Винчигера с негодувание и свали очилата, които замъгляха света пред него. — Отървах се от затвора. Зная, че изглеждам смешен, зная... Dio mio^[1]!

Той изхлипа. Очите му се наляха със сълзи.

— Il suo coraggio — каза той, стиснал ръката ѝ с двете си ръце. — Non dimentichero mai quel ch'Ella ha fatto per me^[2]. Никога. Никога.

— След два часа и по-малко ще бъдем в Кан — каза госпожа Райландс, като се мъчеше да спаси поне нещо от ръката си. — Тогава ще бъдете пак мъж... Недейте! Недейте!

— Щяха да ме бият. Щях да умра като куче.

Изведнъж той се съвзе.

— Това е нелепо. Простете ми, скъпо госпожо.

Той се смълча, но все още с много изразителен вид.

— Не мислите ли, че тази гледка на Кап Мартен е направо прелестна? — обади се госпожа Райландс.

В същия този момент госпожа Макманъс и Бомбачо се срещнаха в хола на Каза Тераджена.

— Но аз мислех, че сте заминали със синьората! — възкликна Бомбачо.

— Има някакви телеграми за Вентимилия. Сетихме се за тях в последния миг. Ще ми трябва за това втората кола. Оттам ще продължа с влак.

— Телеграмите можех да изпратя аз.

— Какво държите там в ръката? Някакви обувки?

— Намерили ги в градината — каза Бомбачо. — Намерили ги на едно отъпкано място пред скала под тенис корта. И тези... affari. Еесо! — Бомбачо ги протегна: шарени чорапи на светски мъж, но с огромна дупка на едната пета. — Отде ли са? И къде са краката, на които са били обути? Положително те са на тоя traddittore^[3]! Тоя Винчигера!

— От него ще са — замислено отговори госпожа Макманъс. — Положително са негови обувки и чорапи! Къде, казахте, са ги намерили?

— Под тенис корта.

— Много вероятно, ако се поогледате, да откриете и още нещо от него. Трябва да ги е захвърлил, за да избегне онези. Освен ако са го намерили и разкъсали на парчета, тихомълком. Но тогава по тях щеше да има кръв. Ще поръчат ли колата? За влака в единайсет часа.

Далече пред нея колата с беглеца минаваше бързо и гладко през Монте Карло, Болю, Вилфранш, Ница, Антиб. В Кан Мери Джекс-Хилтън изтича по стъпалата да посрещне гостенката си.

— На теб ти е доскучало, миличката ми, и идваш при нас! Най-хубавото нещо на света, което можеше да направиш! Доверяваш се на нас.

— Имах специална причина — каза госпожа Райландс, когато слезе и я прегърна. Тя се овладя. — Парсънс, помогнете на Франт да занесе този багаж вътре, на горния етаж.

Зад гърба на Парсънс Франт се обърна и направи чудновата гримаса, за да увери господарката си, че ще задържи шофьора да не им пречи.

— Тази сестра тука, скъпа моя — каза госпожа Райландс, като се обърна към мнимата женска фигура, която седеше сега в подчертано неестествена поза, покланяше се и кисело се усмихваше, — е синьор Винчигера, големият публицист. Той едва се измъкна жив... оттам. Ще ти разправа как го намерихме, гонен, в градината.

— Миличката ми! И ти го спаси?

— Да, ето го тука!

— Ти си героиня! И това е синьор Винчигера! — Госпожа Джекс-Хилтън протегна ръка. — Ние сме се виждали в Милано. Преди две години! Вие не си спомняте, но аз си спомням. Няма ли да слезете?

Госпожа Райландс пошепна.

— Не иска да се покаже тука с тези дрехи. Естествено.

Госпожа Джекс-Хилтън бързо размисли.

— Ще донеса хавлията на Тед. Тя е ей тука в хола. Има по-внушителен вид. Тога.

Това беше вярно. Съмнителната сестра прие хавлията, подреди една-две гънки и се превърна в римски сенатор, достоен за статуя. Освен около обувките и глезените. Кръглото голо лице прие изражение на спокойна и непоколебима учтивост. Синьор Винчигера влезе в къщата като възстановен държавник.

Всичко ставаше все по-лесно и по-лесно.

Когато най-после в хубавата спалня в бяло и зелено и с мебели, облечени с кретон, която ѝ беше отредила Мери, госпожа Райландс седна да пише на Филип и да му разкаже всичко станало, тя вече не можеше да си спомни ужаса и напрежението на мрачните моменти в градината. Не можеше да повярва, че задачата да помогне на този беглец ѝ се е виждала толкова трудна. Беше склонна да вижда сега цялата история като весела случка на някой пикник. И за известно време всичките големи и фини неща, които бе мислила за бога и неговото безкрайно, могъщество и близост, напълно се стопиха в паметта ѝ. Знаеше, че трябва да пише на Филип много и по този въпрос, но сега то беше невъзможно. Това, което беше ясно в ума ѝ в този момент, беше извънредната важност на нещата, казани ѝ от Винчигера в малката всекидневна за потъпкването на интелектуалния живот в Италия и в света. То все още изпъкваше съвсем отчетливо. Тя му писа за това.

След обяд пристигна госпожа Макманъс с историята за обувките и чорапите. По-късно, когато се сблъска с Парсънс в градината, шофьорът я изгледа озадачено.

— Слушайте — забеляза той. — Вие друга сестра ли сте?

— Какви глупости! Няма никаква друга освен мен.

— Но нямаше ли ей сега една друга, с очила?

— Нищо подобно.

— Бих могъл да се закълна... Чудна работа! Изглеждате толкова по-друга.

— Виновен е въздухът — каза госпожа Макманъс.

Още малко нещо оставаше да се уреди във връзка с тази авантюра на Винчигера. Той трябваше да остане скрит у Джекс-

Хилтънови още два-три дена, а след това да продължи за Женева, където навярно би могъл да даде и интервю на журналист. Би било забавно да хвърли подозрение върху Монблан или да спомене неподозирани проходи в Савоя. Това би помогнало да се отклони всякакво съмнение, което би могло да падне върху Каза Тераджена. Обаче все още като че ли съществуваше малка опасност да се чуе нещо от слугите. Когато след няколко дена госпожа Райландс се завърна у дома си, Франт завари Бомбачо настроен да задава твърде много въпроси, за да могат те да бъдат спокойни. Могло почти със сигурност да се каже, че някой спал, завит с пътно одеяло, в леглото на синьора; и дали някой е правил нещо с неговите принадлежности за бръснене? Кой е изпил почти цяло половинлитрово шише коняк? И оставил трохи в стаята на синьора? После... Той показал на Франт мистериозните обувки и чорапи, като красноречиво повдигнал вежди и още по-красноречиво извил надолу ъгълчетата на устните. Франт останала безнадеждно тъпа.

— След това — каза Бомбачо — няма чак много какво да се размишлява.

Не бил ги показвал на никой друг, успя да установи Франт, но какво трябвало да ги направи? Той я гледаше направо в очите, когато го каза. При това, кажи-речи я хипнотизираше. Тя изобщо не го гледаше — поглеждаше го със сковано, извърнато настрана лице. След това каза всичко на господарката си. Госпожа Райландс реши да се занимае с Бомбачо лично.

Завари го да нарежда вестниците в стаята долу. Мина край него, излезе на блесналата от слънце тераса и след това го повика.

— Колко хубава е градината тази сутрин! — каза тя.

Бомбачо бе трогнат, че е пожелала да сподели с него естетическата си наслада, и щедро и многословно потвърди нейното впечатление.

— Адам и Ева — прекъсна го госпожа Райландс — са обитавали още по-прекрасна градина.

Бомбачо отговори, че така се казва, но за него било трудно да го повярва.

Те били прокудени — каза господарката му.

С жест Бомбачо осъди семейното грехопадение.

— Били са прокудени, Бомбачо, защото искали да знаят твърде много.

Бомбачо се сепна и за един миг внушително мълчание я загледа, както мъж гледа жена.

— Няма нищо на света, което синьора не би могла да ми довери — каза той. — Нима съм проявил някога и най-малка непочтеност спрямо семейство Райландс?

— Не — отвърна госпожа Райландс след дълбоко замисляне. И съзнателно нежно сложи ръка на рамото му.

— Ще ти се доверя да направиш най-трудното нещо от всичко, Бомбачо. Било за мъж или за жена. А то е дори да не задаваш въпроси. Толкова трудно! Защото въпросите, трябва да разбереш, са като микробите: те са нещо дребно, но ако ги пръскаш насам-натам, могат да доведат до голяма беда.

И добави, сякаш между другото:

— Синьор Райландс има основание да бъде много благодарен на синьор Винчигера. Щеше да породи приказки, ако в тази градина се случеше нещо на човек, комуто сме задължени.

Поклонът на Бомбачо с пръст върху устата сложи последния печат на тяхната сигурност.

[1] Dio mio! — боже мой (ит.). ↑

[2] Il suo corraggio. Non dimentichero mai quel ch'Ella ha fatto per me. — С нейния кураж. Никога няма да забравя какво е направила за мен. ↑

[3] Tradditore — съмнителен (ит.). ↑

XXI

ЧЕТВЪРТТО ИСТИНСКО ПИСМО НА ФИЛИП

Минаха два дена след завръщането на госпожа Райландс в Каза Тераджена, преди поредицата бележчици и картички от Филип да бъде прекъсната отново от обемисто писмо, този път гигантско, което започваше с дълго описание на завръщането на пророка Семпак в собствения му дом. Това описание, изглежда, е било написано преди няколко дена; почеркът и хартията бяха по-други, отколкото на следващите листа.

То представяше този едър, безреден човек в собствената му, характерна за него обстановка. Отривистите, тромави и тук-там проникателни изречения на Филип придобиваха от време на време новоспечелена лекота и обрисуваха Семпак като голяма, но повалена въпросителна, проснала се през целия свят. Изглежда, беше доста повече пострадал, отколкото бяха предположили отначало лекарите. Имаше мъчително изкълчване на костта в едната китка и нещо пукнато в края на едно ребро. Наложило се Филип да чака по-дълго, отколкото бе предполагал, докато направят рентгенови снимки и една малка операция, и след това закарал великия мъж не със собствената си луксозна кола, а със специална линейка в дома му в Дорсетшър.

Филип явно е бил изненадан от къщата на Семпак. „Бях очаквал нещо много обикновено, нещо като малка, квадратна, сериозна къщичка, взета от популярно архитектурно списание, с доста неприятна и неуслужлива икономка — пишеше той, — но в същност той се е наредил чудно. Стегнато и хубаво.“ Оказало се, че къщата била построена специално за нейния обитател на склона и близо до гребена на дълъг хълм, проточил се между Корф и Стъдланд; на хартията за писма пишеше „Бренском Хил“. „Наоколо няма други къщи, което е някак типично за него, а над нея има групи надгробни могили, което донякъде е също много характерно. Той винаги е с единия крак в праисторията. Ако някога му се случи да хване кремъчно сечиво, ще го направи така, сякаш току-що го е оставил.“

Къщата била малка, но стените не се виждали от книги, простирали се към светлината, а хълмът и купчинка дървета спирали бурните пристъпи на югозападния вятър. Той работел до голям прозорец от огледално стъкло с веранда отпред, обърната на юг.

„Оттам се открива обширна гледка. Големи равнинни пространства, а после мочурливите низини на Пул Харбър към север; с Борнмът и предградията му, разстлали се ниско оттатък водите, със запалващи се светлилки в здрача. Прилича му на нашия Семпак да има прозорец с гледка, която стига далече в пространството и отвъд пространството, с мили и мили, с разнообразен климат, с облаци или бавни мъгли тук и слънчев блясък там. «Виждам как приближават гръмотевични бури и отминават проливни дъждове — каза ми той, — като добитък, бродещ през полето.»

Има една госпожа Сидън, нещо като икономка, която при нужда пише на машина, жена с интересно лице и спокойно държане, прикриващо някакъв тлеещ огън. Тя явно го обожава. Има вродени качества на добра болногледачка. В къщата има едно очарователно десет-дванадесетгодишно момиченце, с което Семпак е в най-приятелски отношения; момиченцето е нейно. Семпак не благоволи да даде никакви обяснения, но аз имам чувството, че зад икономката се крие някаква история. Макар той и да не каза нищо, тя се изтърва с някоя и друга фраза. Беше разстроена и разчувствувана повече, отколкото би била една обикновена прислужница или градинска работничка, когато го доведох в това смазано състояние. Тя ме хареса от самото начало, понеже беше толкова очебийно, че съм го обикнал, и трогната от това положение, се поотпусна. Имала някаква извънредно голяма причина да му бъде благодарна. Беше готова за признания, но аз реших, че те не ми влизат в работата. Предполагам и заключавам, че по някое време е «извършила нещо», нещо доста сериозно, бих могъл дори да си представя съдилище и нещо углавно (в една-две нейни фрази имаше намек), и той я спасил от кашата, в която се забъркала, и се отнесъл към нея като към всеки друг почтен човек. Поставил я на крака, когато била изпаднала, и не говорил много за стореното. Всичко това може да е фантазия от моя страна, но във всеки случай нашият Семпак си има дом, което никога не съм подозирал, и то крайно уютен, което още по-малко съм предполагал; за него нежно се грижат и е заобиколен от прелест, английска прелест с дъжд и зеленина, и сива,

мека слънчева светлина, което по свой начин е почти толкова прелестно, колкото прекрасният слънчев жар, каменното великолепие, наситеността и яркостта на цветовете на скъпата стара Тераджена.

Останах там три нощи и може да отида пак, ако успея да откъсна малко време, преди да се върна при теб. Той не може много да пише. За известно време е само с една ръка. Настанен е на удобна кушетка до големия прозорец, лежи и наблюдава как късната английска пролет преминава в меко английско лято. На преден план има една педя градинка, а след нея цялото това пространство. Тази злополука и налагащото се бездействие, и другите неща, които му се случили напоследък, ходът на обществените и политическите събития в света като че ли са се наговорили да го накарат да се замисли за себе си и своя живот и да си зададе доста нови въпроси. Като въпросите, каквито си задаваме всички. Той го изрази по-хубаво, отколкото мога да го изразя аз. Сравни го с пътници, които се качват на високи планини. Дълго време виждаш пътя далече напред, ясно и сигурно. После изведнъж разбираш, че има дълбока долина, може би ждрело, което изобщо не си подозирал. Стигаш дотам, поглеждаш надолу и се обезсърчаваш.“

Филип — помисли си жена му — се учи да пише и се учи много бързо. Това нямаше да е възможно преди няколко седмици. Беше много съобразителен, когато си дадеше труд. Явно беше чел много и несигурността в правописа му изчезваше. Всичките му спомени за значението на думите се съживяваха. Трябва да има хиляди хора — мислеше си тя, — които имат нужда само от достатъчен подтик, за да се освободят по този начин от такава словесна скованост, която им е пречила да се изразяват.

Той навлизаше в любовната история на Семпак с лейди Катерин. В това, което пишеше, прозвучаваше нотка на изненада, че едно толкова зряло и непохватно същество може да мисли за страстна любов. „Ние се движим, скъпа моя Сина, в свят на неподозирани чудеса. Едва сега започвам да разбирам, че петдесет, дори шестдесетгодишни хора все още могат да се влюбват. И да бъдат страхотно покрусени, когато не сполучат.“ Още повече Филип се чудеше, че някой може да се влюби в лейди Катерин. Това хвърли нова светлина в света на Синтия, когато прочете за непрестореното изумление на мъжа си, че тази чудно прелестна жена може да плени

някого. „Той трябва да е сляп — пишеше Филип — за неща толкова очевидни, колкото очевидно е за мене, че едно по едно е равно на едно.“ Този млад мъж продължаваше с яснота на мисълта, която бе освежително брутална: „Не мога да си представя някой да я обича. Не мога да си представя някой да я ухажда *искрено*. Мнозина от нас, скъпа Сина, могат да се любят с всякакви жени и играта е така привлекателна, че се иска усилие да не кривнеш по този път. Но аз имам пред вид да я zalюби завинаги и окончателно — и двете. Това не мога да си представя.“

Колко е хубаво — помисли си тя — съпруг и съпруга да си говорят напълно искрено и открито за тези неща!

„Но Катерин не иска любов, нито дори хубаво, буйно сладострастие; тя иска лигаво взаимно превъзнасяне. Нещо като «Ти и аз да бъдем герои». Тя не може да даде никому нищо, освен да се почувствува, че се е облякъл като Ричард Лъвското сърце^[1] за бал с маски. Човек не може дори да се посмее с нея. Тя е била създадена от природата и изрисувана, след като се е родила. Нито една естествена галювна дума. Нито сянка от нежност. Поза и перчене. Любов с фалшив блясък. Тя и нейният превъплътен арменец Фирон-Оуен, който претендира да е благороден английски аристократ, са си lika-прилика. Големите моменти за тях са, когато влизат в стая, където има много хора. Да бият на очи — това е връхната точка. Ако не можеше да бъде проститутка, би станала дъска за афиши. За да я гледат. Какво може да види в нея човек с качествата на Семпак, не мога да проумея. Какво е видял в нея? Не вярвам изобщо да е видял нещо. Предполагам, че тя просто се е съблякла за тая цел и се нахвърлила отгоре му, а той видял нещо, което с пълно право беше забравил от години, ярко осветено от италианското слънце: женско същество от този род. И той се върнал към стихията на онова, от което всички сме изникнали, наперил се, закукуригал. И какво станало! Кокошката не го погледнала повече.“

Филип се показва проникателен дотук — помисли жена му, — но това, което следваше, изглеждаше още по-проникателно.

„Беше поизостанал с работата си и се тревожеше за положението в света, а дейното въображение, когато изпадне в беда, се нахвърля върху любовни приключения също както нервните, загубили жизнеността си хора се нахвърлят върху алкохола. Той е бил беззащитен пред нея. Тя се престорила, че се влюбва в него, а понеже

никоя друга, поне никоя друга от нейната класа с биеща на очи красота, не беше се преструвала така пред него, предполагам, това е било за него едно потресаващо напомняне за неща, които е изхвърлил от ума си преди векове. Тя, да го кажем направо, го измамила, че е направил завоевание. За да ѝ мине времето, докато е скарана с Фирон-Оуен. И като един вид отмъщение и утешение заради Фирон-Оуен. Тя събудила самочувствието му, а като чула Фирон-Оуен да ѝ свирва, зарязала го и унижението му било безмерно. Безмерно! Чувствата му са бавни и масивни, както самият той. Има неща, които ми е казал и които потвърждават тези заключения. Те не са възникнали неканени в ума ми. «Вие имате късмет — каза ми той, като хвалеше тебе. — Вие сте щастлив. Вие имате нещо лично ваше, убежище за гордостта ви, непоколебимо и сигурно. Не всеки се сдобива с това.» След това се върна към изтърканото си утешение засега. «Опасното за вас — каза той — ще бъде доволството от съдбата. Ако човек изпитва някакъв глад дълбоко в душата си, по е лесно да се нахвърли върху огромно множество работа.»

А малко по-после, все още обладан от завист, каза:

«Всеки би искал да играе ролята на по-младия герой и да бъде щастливият любовник. Има ли смисъл да крием какво искаме всички ние? Всеки мъж, Райландс, мечтае да бъде бог на любовта. Точно за това сме били създадени. Ендокринните ни жлези плачат за това. Всичко друго е нагаждане и извращение. Компенсация! Това беше решаващата му дума. Всякаква усилена научна и литературна работа била — заяви той — „компенсиращо“ усилие за това, което нарече „основното безсилие“. Направи една тъжна шега с това и каза, че ако направим в бъдеще всички да бъдат здрави и щастливи, и доволни, може би ще трябва да създаваме философи и учени, като им ампутираме по един крак или изкуствено им изкривяваме гръбнака, или им причиняваме някакво друго събуждащо духа осакатяване. Всичко това е по начало глупости, но показва настроението му.»

Странно, че такъв голям човек трябва да се самозаблуждава с такива измислици. Странно е да се помисли колко сме различни, той и аз. Положително и аз съм толкова изпълнен с — как да го нарека? — предприемчиво обществено чувство и искам да направя нещо голямо, за всички, като него. Положително ще направя. Но не виждам да водя изкълчен и разочарован личен живот. Не виждам то да е ни най-малко

необходимо. Не съм ли щастлив съпруг и щастлив любовник, и богат, и свободен? Откъде идват тези елементи на ограничение и необходимост от извисяване и компенсация в моя случай? Той просто беше болен и достатъчно много оскърбен, за да мисли само за себе си и да не обърне внимание как стоят нещата с мене. Истината, разбира се, е там, че той щеше да си е философ и поборник за напредничави схващания, ако не бе имало никога и следа от унижение в живота му, ако лично той бе толкова обичан и великолепен като Соломон^[2] в цялата му слава. Но за щастие едно нещо се случва, за да лекуват раните от друго. Така е и с него.“

Госпожа Райландс остави за миг писмото и се замисли. След това погледна пак промените в почерка на различни места. *Дали* Филип получава всичко, каквото сърцето му желае? Дали може изобщо някога да получи? Сърдечните желания може да бъдат неустановени и да се променят от ден на ден. Дали сърдечното желание трябва да се държи затворено, или да се оставя свободно да блуждае и да се връща обратно? Тя прекъсна размишленията си и пак зачете.

В края на краищата Филип смяташе, че нито това доста нелепо любовно разочарование, нито злополуката с омнибуса са били главната причина за обърканите мисли на Семпак. Те само са пробили претоварената кора и пуснали на воля страданието. По-широкото разочарование е била огромната пропаст на реакцията, зейнала сега пред него, пред този самоуверен проповедник на прогреса. Прогресът, който беше вървял с такава увереност, бе увиснал, спрял от войната, и сега едва пълзеше напред. „Помислила ли си някога — пишеше Филип, — че Семпак е мързеливец? Той казва, че е. Страхотен мързеливец! Казвал ли го е на теб? Може да го е казвал, понеже непрекъснато го повтаря. С това вечно повтаряне ме накара някак си да го видя от собствената му гледна точка. Да чете, да говори, да разисква, да изслушва критики, да разисква, да чете в нови посоки и пак да пише, е бил в края на краищата само най-лесният начин на живот за него. Катерин май случайно е успяла да бръкне с пръстите си тъкмо през тази цепка в бронята му. Присмяла му се е за това, когато той вече е бил разтревожен от съмнения. Сегашното му боледуване е почти също толкова ужас от перспективата да промени отпуснатия си, погълнат от четене и писане начин на живот с някакъв нов вид напрежение, бързане, диспути, опасности и така нататък, както и

пукнатото ребро или разбитото сърце. Главната му мъка е да се аклиматизира към ново гледище.“

Филип и Семпак като че ли повечето време бяха приказвали на тази веранда, обърната на юг. Една фраза тук, един намек там създаваха представа за Семпак, проснал се нескорошно „като някоя релефна карта на Алпите“ на кушетката, покрит с кафяво одеяло от камилска вълна, да говори все още за тези чудесни по-добри времена, които ще настъпят за освободеното човечество, но да говори също и за века на възникващия сега революционен конфликт, който трябва да се изживее, преди още да настъпи хилядолетието. Хилядолетието било старомодна тема, обаче намесващият се помежду век на борби и усилия и възможностите за поражение били нови, приети от него вероятности. Фактите като че ли сами се изтръгваха от него.

Разговорът трябва да е бил разпокъсан и бележките на Филип бяха също разпокъсани. Почеркът се менеше. Не беше ясно дали бе писал всичко това при Семпак или някъде на път за Лондон. Но очертаващата се главна представа беше, че напредъкът на свободната мисъл и на световното развитие в съгласие със свободната мисъл, фактически неограничавано и неспъвано за един век, сега било заплашено от задържане и пресичане и за спечелването му трябвало да се воюва. Семпак говорел като човек от деветнадесетото столетие и Филип добавяше бележката, че „според неговите пресмятания това значи 1815 до 1914 година“. През цялото деветнадесето столетие дискусията, изглежда, ставала все по-свободна и по-смела от година на година. Към неговия край човек можел да предложи да внуши почти каквото и да било. Можел да го направи, защото през целия този век нямало никакви съществени промени и хората започнали да вярват, че съществени промени не можело да има. Свободната мисъл била свободна и уважавана, защото изглеждала свършено безплодна. Никому не се зловидели безвредните интелектуални волности на Великия мислител. Едва втората руска революция сложила край на това отношение. Тогава обикновеният заможен човек, който бил разположен да толерира всякакви идеи и дори да потупва всякаква идея по рамото, когато се сблъсквал с нея, открил, че някоя идея може да се обърне и да му ухапе ръката. Открил, че проекти за съществена промяна могат сами да породят съществени промени.

И Уилсън — тъй мислел Семпак — уплашил хората с неговото Общество на народите. В 1919 година навсякъде по света имало надежда и тревога. Хората, големи маси хора, започнали да разбират, че това, за което са говорили всичките тези социалисти и пророци на прогреса, можело наистина да започне да се сбъдва. Можело действително да има световно правителство, което нямало толкова да се „разрасне“ от съществуващите правителства, колкото да ги бутне настрана и да ги изяде. Защото Обществото на народите било или свръх правителство, или фалшификат. Британската империя и Ла Франс и звездното знаме на Америка трябвало фактически да последват съдбата на Хептархията^[3], ако това Общество на народите изпълни обещанията си. Трябвало да бъдат лишени от суверенното право да водят войни. А същевременно можел наистина да възникне нов вид икономически живот. Можело да се видим като сигурни участници-акционери в едно световно предприятие и целият ни индивидуализъм да бъде провален. Поведението могло да се подложи на регулиране с оглед на здравето, работата и какво ли не друго до степен, никога неподозирана преди дните на военната пропаганда и регламентирането на живота. Населението могло наистина да бъде обуздано и контролирано. Това не било мечта. За повечето хора било трудно да решат дали на това трябва да се гледа като на мощна зора или като на отблясъци на последно пожарище.

И тъкмо на тази точка — поддържал Семпак — сме били днес. Все още обзет от съмнение. Вчерашните мечти се превърнали за нас в неотложни въпроси, в непосредствени възможности. Всички били изправени пред това положение. Филип, който или цитираше, или парафразираше, или разширяваше мислите на Семпак — кое от трите, не беше ясно, — продължаваше със забавен анализ как сблъскването на целия свят лице с лице с обикновена възможност за революция бе подействувало върху различен тип характери. Някои били готови да се хвърлят с главата напред в тази нова фаза, били готови да я открият новородена и дори вече съвършена в Москва и Кантон^[4]; мнозина били ужасени от фактически непознатото в нея и се дърпали обратно към реакцията. Много хора не искали да ги тревожат. Те били мнозинство. Те искали да си гледат ежедневието, като зайци в кафез, които си ядат салатата, когато оборът, в който се намират, се е запалил. Никой още не виждал какво исполинско, всеобемно, неприпрано,

„невъзвратимо“ нещо трябва да е преустройването на света; тези, които се стремели към него, го виждали най-малко от всички. Всички сме живеели в период на паника и късогледство в двете посоки. Фашизмът бил в паника, сегашното правителство на торите във Великобритания било в паника. „Вой, противоречия и неразбория — цитираше Филип, — и тъй трябва да бъде, докато великата революция няма вече да е мечта, ще е минала през рождениите си бури и ще е станала основното занятие, ръководна идея, религия и цел в живота на хора като вас, като жена ви, на всички останали от деветнадесетия век като мен и на огромно мнозинство хора.“ Нова религия ли? Точно така. Която трябва да се проповядва на целия свят.

„Нима това искане е прекомерно и неправдоподобно?“ — попита ме той.

Казах му, че според мен е прекомерно, но не и неправдоподобно.

„Ако е неправдоподобно — продължи Семпак, — тогава пред човечеството няма нищо, към което заслужава то да се стреми.“

Оттук нататък Филип почти не цитираше Семпак и пишеше сякаш за самия себе си. Беше приел и смлял мислите на Семпак и може би дори го изпреварваше и ги довършваше и дооформяше. Той се разпространяваше върху това схващане за планирана и обмислена революция като бъдеща форма на духовно съществуване. Мащабите на живота се променяли и новото движение от самото начало трябвало да бъде много голямо, по-голямо от всяко друго движение, което някога се е стремил да промени общия начин на живот на човечеството. Човек си представяше изтъкнатите учители и основоположници на миналото като могъщи фигури, но това движение трябвало да бъде далеч по-мощно в стремежите си. Дните, когато някакъв единствен Буда и малка група последователи могли да се заемат да променят човешката душа или някакъв единствен Мохамед да установи владичеството на аллаха в света, или някакъв единствен Аристотел да раздвижи цялата наука, били минали. Безброй мъже и жени трябвало да служат — както мъже и жени служат на науката — и никой да не бъде слаган за номинален глава. Този нов световен култ щял да има безброй части и аспекти, но никога не бивало да се загуби в частите си. Той трябвало да се споява от общи признания и общи порицания. Основата му трябвало да бъде, първо, историята на целия живот като същество, растящо мъдро и мощно, и, второ, пълната увереност във

възможността сведущата воля да възприема и да контролира. Такива идеи вече заливали като вълна целия свят.

Тъкмо защото тази световна религия, сляпа още и едва ли осъзнала се повече, отколкото новородено кутре, въпреки това се надигала, пълзяла и си напипвала пътя, реакцията и гнетът ставали навсякъде агресивни и стихийни. С най-здрав инстинкт те подтиквали към унищожаването на новия свят — ако той можел да бъде унищожен, — преди да е събрал сили да погуби тях. Не само тези, които го желаят, виждат близкото настъпване на великия ред в света, но и онези, другите, които го усещат като сянка на ново положение на нещата, крайно неприятно и непредвещаващо нищо добро на тяхното тщеславие и изгоди. Те също вярват, че то е възможно и близко. Бурна реакция е първият лек ветреца пред всяка революционна буря. И тъй, за всякакъв по-нататъшен възход прогресивните хора ще трябва да воюват, трябва да се организират — за отбрана, а също и за нападение. Това е битка за земята и за целия човешки свят. Кой може да живее в мир, който може да бъде оставен на мира сред такава война? Кому може да се позволи неприкосновеността на дружелюбен неутралитет? Силите на реакцията не са по-мощни сега, но са по-изявени, по-активни и по-нападателни, защото едва започват да усещат силата и цялата опасност на градивната офанзива.

В този смисъл ѝ беше писал Филип, макар и много по-несвързано. Той се прекъсваше, връщаше се, повтаряше по няколко пъти; но тя разбра какво искаше да ѝ каже. Това бяха разсъждения на Семпак, изписани с почерка на много млад мъж и примесени със своенравна упоритост, която бе присъща на самия Филип.

Тук писмото прекъсваше. Продължението беше на листа от Саут Стрийт. Беше се завърнал в Лондон. Семпак на неговата кушетка до прозореца не председателствуваше вече разискванията. Той беше далече в Дорсет, толкова далече, така се губеше в перспективата, че сега оставаше невидим и пренебрегнат. Филип беше намерил писмото на жена си за приключението с Винчигера да го чака на писмената му маса.

„Каква сензация сред красотите на Каза Тераджена — писа ѝ той — и колко юначно си се държала! Пишеш ми така, като че ли всичкото е било една лудория, но аз мисля, че трябва да си била доста смела, та не си се втурнала вътре и не си накарала да затворят капациите на

прозорците и да сложат резетата, когато започнала стрелбата и се чули виковете. Реакцията гони свободолюбието с намерението да убива сред магнолиите, под палмите, на лунна светлина, сред светулките. Това е теорията, усетена на практика, и то как! Но това е то. Борбата вече се води; старият ред преминава в отбрана — нападателна отбрана — и подгонва, ранява и убива хора в името на нации и тирании. Проклети да са! Ако аз бях там тогава, щеше да има повече стрелба. Щях да ги изгоня от градината по-бързо, отколкото са влезли, иначе щеше да има какво да запомнят. Кръвта ми кипва при мисълта — тези типове, които трябваше да стегнем след Капорето^[5]! Не знам дали е свободомислие или нрав, но на парчета да ме нарежат, ако не дам всичките си сили за борба срещу тези глупости, насилия и потисничество от страна на тези негодници, които се мъчат да задушат надеждата в света. Тъкмо когато започва да се развиделява.

Скъпа моя, аз съм за борбата. Това незначително нахълтване в нашата прекрасна градина ме развълнува като бойна тръба. И да гонят не друг, а нещастния Винчигера!

Цялото време, откакто не съм с теб, съм мислил за себе си и моя свят и за нашия живот, който ни очаква занапред. Смятам, че този проект за един вид продължаване решителната борба за единна световна система е осъществим и е най-честната и вдъхваща надежди подкана, която е била някога отправена към човечеството. Аз искам да вложа в тази борба всичко, каквото имам. Искам да ѝ се отдам заради тебе и заради себе си, и заради всички други съображения в света и ако срещна разни типчета с черни ризи или черни куртки, които ще се помъчат да забранят на мен или на хора като мен да вървим по пътя, които сме си избрали — или те, или ние ще трябва да се махнем от лицето на земята. Има ли друга възможност? Как можем да живеем в един свят с тези мръсници и техните тояжки? Още по-малко с лондонските им последователи!...

Това не е никакво своенравие от моя страна...“

Почеркът се променяше, сякаш писмото е било оставено и после подхванато наново.

„Има проклети чертички в мен, макар и да се крият от тебе, както някои буболечки от слънце. Ако не тръгна по този път, току-виж, съм тръгнал по другия и стана втори чичо Робърт. А аз изпитвам по-голям

ужас да не заприличам на достопочтения барон, отколкото някой калвинист е изпитвал някога от ада.

Но ако се отдадем на тази революция на Семпак — най-великата революция в целия свят, ако я възприемем като наша религия, като наш начин на живот, това значи да заживеем и двамата поновому, скъпа моя женичке. И ние, и скъпото ни новоочаквано. Не виждам как бихме могли да служим на новия световен ред от гостната на Каза Тераджена. Не виждам нашето дете или нашите деца да живеят настрана от този огромен конфликт в една омайна градина. Един Райландс! Нито от твоя, нито от моя страна е възможно да имаме такава рожба. Ако ще прилагаме на практика учението на пророка Семпак, ще има край на Каза Тераджена. Трябва да я предадем на ботаниците, ако искат да я вземат, и да изпратим Бомбачо да си търси късмета в Америка.

Наши сънародници са обикновените англичани и ние трябва да се приберем в Англия; или в Лондон, защото той е естественото ни средище, или в Идънсоук, защото той е наше имение. Трябва да използваме нашето участие в имотите на семейство Райландс, за да научим, да експериментираме и да открием дали можем да обърнем кръгом цялата система с лице към новия ред. Всичките ни излишни доходи трябва да отидат за движението, а изразходването им трябва да следим толкова внимателно, колкото скъпият ни чичо Идънсоук следи инвестирането на неговите печалби. Никой Райландс никога не е пилеел пари и аз нямам намерение да започна да пиляя. Нали не ме виждаш да вливам малките си натрупвания в партийните фондове на Лойд Джордж или Рамзи Макдоналд? Вероятно аз ще започна с откупуването на някой вестник и ако мога да направя така, че той да служи на движението и да дава печалби — толкова по-добре. Тогава ще имам средства за следващото нещо. То ще бъде организиране. Ще работя като фурия. Това е новият, труден, сериозен, борчески, напрегнат, интересен и удовлетворяващ живот, който трябва да поведем, скъпа моя, и аз се радвам, че сме открили това, докато сме още млади. Не се съмнявам, че ти можеш да го започнеш, както не се съмнявам, че слънцето може да грее. Ние ще покажем на всички тези проклети тори, тъпоумни либерали, лейбъристски простаци и лейбъристски «аристократи», безделници и реакционери какво могат да направят двама умни млади хора, пожелали да задвижат колелата на прогреса. Ще бъдем такива последователи на Семпак, че ще го

уплашим. Ще го измъкнем от неговите мечти — да запремига. Тази къща тук на Саут Стрийт, агентите казват, може лесно да се даде под наем.“

Писмото внезапно прекъсваше.

[1] Ричард Лъвското сърце (1157–1199) — крал на Англия, кръстоносец. ↑

[2] Соломон — библейски цар на юдеите, баснословно богат мъдрец. ↑

[3] Хептархия — Седмоцарствие, съюз на седем английски кралства, съществувал от края на VI до края на VIII век. ↑

[4] Кантон (сега Хуанчжоу). — Авторът има пред вид въстанието на работниците и войниците на 11–13. XII. 1927 г., ръководено от китайската комунистическа партия, срещу гоминданското правителство. ↑

[5] Капорето — град на север от Гориция, където на 25.X.1917 г. италианските войски са били разбити от австро-германската армия. ↑

XXII

БЪРЗЕИТЕ

От няколко дена госпожа Райландс бе обзета от някаква голяма лениност, отпадналост и на ума, и на тялото. Тя лежеше сега в леглото и обмисляше писмото на Филип, толкова смело, буйно и живо в това сенчесто спокойствие. Листовете лежаха на кувертюрата и от тях като че ли се чуваха слаби отгласи на бунт и битка. Няма съмнение, че онази нощ той е щял да изскочи вбесен в градината и да се бие. Какво друго би могъл да направи? Той е щял да спаси Винчигера насилствено. Могло е да има убити и всичко щеше да бъде различно. Е, тя се радваше, че то не се е случило. Но писмото му беше добро, много добро и тя усещаше, че той ще устои на думата си и ще играе, за да спечели своите игри, както старият Идънсоук печелеше неговите, но с възвишена цел пред себе си и с жива душа. Беше добре, но въпреки всичко точно сега това писмо я беше уморило и тя не се опита да го препрочете, след като го свърши. С Филип всичко беше наред. За известно време нещата трябваше да останат така.

Животът е нещо, което не те оставя на мира. Тя си припомни фигурата на Семпак, така склонна да заема бездейни пози, и как борческа необходимост, удивително приличаща на Филип в лицето, си пробиваше път през неговата съпротивляваща се всестранна мъдрост. Тя обичаше Филип, тя беше подтикнала Филип да се отдаде на тази бушуваща целенасочена дейност, ала тъкмо сега имаше и сянка от някакво неудоволствие, че я кара да върви по пътя, който самата тя му беше посочила. В сегашното й настроение енергията на Филип се сливаше мислено с ритмичната, боричкаща се енергия вътре в нея, която се държеше вече като още един Филип, стремящ се да се пребори със света. Тя все още мислеше за детето си като „То“ и се чудеше колко малко си е представяла неговата индивидуалност или си е давала труд да помисли за неговите перспективи в живота. Беше разпитвала госпожа Макманъс и научила колко широко разпространено е това безразличие на въображението у бъдещи майки. Няколко пъти в мечтите си беше виждала нещо възхитително в детски образ да се

мярка из голямата градина, но тези мечти бяха все неясни, а сега излизаше, че То нямаше да прекара детството си в градината. Филип и те ще трябва да напуснат Каза Тераджена. Той, тя и То. Тя не искаше да напусне Каза Тераджена. Не искаше вече да напусне тази стая и това легло.

Знаеше, че това е настроение. Знаеше, че когато му дойде времето, ще напусне Каза Тераджена, без да падне духом. Филип беше неин другар, закрилник и водач, и накъдето я поведеше, тя щеше да отиде. Но този следобед виждаше това безстрастно, като приет факт при нейното положение и нравствени схващания. Градината ѝ беше станала много скъпа през последните няколко седмици, много близка, изпълнена със значение. Нали тука за първи път бе изпитала чувството за близостта на бога, което я успокояваше и крепеше толкова много! Щеше да ѝ е мъчно да напусне това място. Но присъствието на бога можеше да се почувствува на много други места. И тя щеше да помни.

Имаше тука нещо, което умът ѝ правеше усилие да задържи и провери. Това усещане на бога беше въпрос, по който трябваше да пише на Филип. Никога не беше му казвала за това. То беше много тайно и трудно да се разкаже. Няколко дена вече размишляваше за това. Вчера и целия ден завчера беше изпитвала особено желание да разтребва. Искаше всичко да бъде прибрано, в пълен ред. Беше накарала Франт да извади дрехите и бельото от чекмеджетата и скриновете и ѝ помага да ги нареди с безукорна старателност. Подреди писмената си маса и изравни с най-голяма точност редицата малки справочници. Бележникът със зелени кожени корици бе най-внимателно поправен и най-после умът ѝ се спря върху една заключителна подробност на разтребването, която оставаше да извърши: да обясни на Филип за своя бог. Но сега я мързеше не помалко, отколкото ѝ се искаше всичко да е в ред. Беше взела лист да пише, но веднага реши да си легне. Странно тревожещо чувство я беше обзело, когато бе седнала да пише — ново възбуждащо чувство. Щеше да си почине малко и след това да пише.

Беше много важно Филип да чуе от нея за нейния бог. Това беше единственото нещо, което липсваше, според нея, в последните му писма. Те звучаха толкова жестоко и заядливо — „свадливо“ беше правилната дума; бяха свадливи и враждебни, защото им липсваше всякакво чувство за това всемогъщо спокойствие оттатък и отвъд и

около всичките подробности и противоречия в живота. Филип беше открил повелителната наложителност да се живее правилно, но трябваше още да усети Приятеля и Отеца, който прави всички правилни неща да бъдат правилни. „Приятел и Отец“ казваха хората, и „Той“, но тези думи бяха несполучливи, както детските глинени модели на хубостта и живота. Казва се „Той“, защото, изглежда, има повече воля и целенасоченост в „Той“, отколкото в „Тя“ или „То“, но въпреки всичко това местоимение заблуждаваше, понеже криеше в себе си значението „мъж“. Това, което крепеше света за нея, не беше личност, а безкрайно повече от личност. Както една личност е много повече от куп непотребни неща. И все пак трябваше да се казва „Той“!

Сега вече скоро и близо до нея бе решителният момент на майчинството. Тя знаеше, че да родиш първото си дете, е по-опасно от упражняването на най-опасната професия. Случват се нередни неща. Въпреки това не изпитваше тревога пред тази очакваща я физическа буря. От известно време насам беше спокойна духом както никога преди в живота. Струваше й се, че се носи бързо по широк плавен поток, приближаващ неотклонно към тясно ждрело и неизбежни бързеи. Безстрашно се беше носила нататък от толкова дни. Върху тази спокойна повърхност всичко се оглеждаше с особената яркост и яснота на отразените образи. Защо не я беше страх?

Вече имаше въртопи. Крехката ладия на нейното същество се беше въртяла и люшкала неведнъж. Можеше да го изтърпи. Нямаше нужда от Филип, нито от някоя успокояваща ръка. Филип беше добър човек и тя го обичаше, но нямаше нищичко против това, че е далече от нея. Не й липсваше спокойствие и смелост, вътрешно в нея и наоколо. Тя си шепнеше библейското „И да ме порази, пак ще се осланям на него“. Погледът й падна върху листовете на Филиповото писмо, което можеше да досегне с пръсти, и въпреки това струваше й се, че е на десет хиляди мили от нея. Всичко това сега не я засягаше, беше далечно и за известно време съвсем маловажно — можеше да почака; засега тя беше със своя бог. Тъй близо, тъй осезателно близо беше той до нея, че цялото й същество бе погълнато от неговото. Той щеше да бъде с нея в мрака; щеше да бъде с нея в неизвестността и болките.

Нещо се размърда в нея; тя протегна ръка и взе малкия бележник със зелена кожена подвързия, който лежеше на нощното й шкафче. Трябваше да разправи всичко това на Филип. А беше толкова трудно да

го разкаже на Филип. Сега. Трудно да го каже на Филип, когато и да било. Щеше да запише нещичко от всичко това, ако можеше, за в случай че... Кой знае защо, ръката не я слушаше, но тя успя да надраска думите, които я крепяха: „И да ме порази, пак ще се осланям на него.“

Усети внезапна болка, непривична, настойчива болка, която я накара да побърза да остави писането настрана и да натисне копчето на звънеца, който щеше да извика госпожа Макманъс на поста. Бележникът със зелени кожени корици падна на пода и беше забравен.

Беше стигнала до бързеите.

XXIII

ФИЛИП СЕ ЗАВРЪЩА У ДОМА

Вечерта, когато описанието му на Семпак в неговия дом беше вече на път към жена му, Филип седна и се замисли за това, което ѝ беше писал. Мъчеше се да си спомни точните изрази в някои части. Беше писал с известно възбуждение и припряност. Как ли щеше да ѝ подеждва? Представи си я как го получава и чете.

Тя изпъкна пред очите му такава, каквато я беше виждал понякога, когато четеше книги: много съсредоточена, бавно обръща страниците, обсъжда, спира се да помисли с особена характерна притихналост. Очите ѝ оставаха скрити; виждаха се само миглите. Така си я спомняше да чете в тяхната градина. Колко ясен и бистър беше умът ѝ, като вир с кристална вода. Помисли си за живота, който беше водил с нея досега, и живота, който щяха да водят заедно. Помисли си за начина, по който всичките му интереси и намерения се бяха обърнали на сто и осемдесет градуса чрез нейното спонтанно въздействие върху духовния му живот. Помисли си как се преплитаха у нея крехкостта и смелостта и я правеха едновременно нежна и силна. Така че, макар и да беше за него най-деликатната, най-взискателната и най-смирената жена, явно и положително спасението му бе в нея. Една вълна от благодарност заля душата му, благодарност за някои фини черти, за чудната мекота на косата ѝ, за усмивката, за изящните ѝ ръце и присъщите ѝ движения, за миговете на нежност, за миговете, когато я беше зървал изневиделица щастлива и беше ликувал, че тя съществува.

И както мислеше за твърдата ѝ и спокойна решителност, с която сигурно се беше заела с историята с Винчигера, за нотката на неизменния хумор, която — той знаеше — трябва да е уталожила страха и ѝ помогнала да мисли трезво, дойде му наум, че никога нито за миг не беше ѝ показал колко много я цени, нито дал пълен израз на обичта си. Това писмо, което едва преди малко ѝ беше изпратил, беше — както изведнъж му стана ясно — възмутително, съвършено погрешно, за да ѝ го изпрати по това време, изпълнено с *неговата*

душа, неговите нужди и неговите лични егоистични намерения, без да вземе пред вид как можеха да ѝ се видят тези неща на нея.

Сега ли му беше времето да говори за напускането на Каза Тераджена и за борба срещу всичките сили на объркването в света? Сега ли му беше времето да ѝ загатва за по-труден живот в Англия? Да развява знамена на революцията, когато е неразположена, и да ѝ проглушава ушите със звука на бойни тръби? Тя сигурно не се чувства добре, отпаднала и обзета от страх, и ще ѝ трябват всичките ѝ сили, за да посрещне началната разкъсваща болка на майчинството, която ѝ предстоеше тъй скоро. И да няма нищо от него, освен този повик за подкрепа! Тя му помогна, да, а той го прие като нещо най-обикновено. Сега за първи път му стана ясно колко малко изобщо се е опитвал да ѝ помогне той. Писмото беше заминало и не можеше да се върне, цял ден е вече на път и никаква телеграма не би могла да поправи тона и отношението, но можеше поне да изпрати друго подир него, да смекчи суровата загриженост за бъдещето, липсата на всякаква мисъл, че тя може да е загубила твърдостта си, че може да я е страх. Това ще трябва да бъде любовно писмо, съдържателно и нежно любовно писмо. Не само „боклук“ и гальовни закачки, а откровено и окрилящо признание за божествеността — защото то беше божественост, — която бе намерил в нея. Защо ние, влюбените, никога не казваме тези неща? Истинските неща? Той започна да търси в ума си думи и изрази, за да ѝ изкаже нарастващото у него чувство, но тези думи и изрази се намираха трудно.

Филип седна на масата си и тъкмо когато вадеше лист за писмо, донесоха му телеграма, телеграма от госпожа Макманъс.

Телеграма така настойчива, че той изобщо не написа това писмо. Намеренията му останаха само призраци, но наполовина изпълтени в думи, които продължаваха да се мяркат в ума му почти през цялото стремително пътуване до Италия. Напоследък беше срещал далече по-малко трудности при писането, отколкото отначало; необходимостта да си служи навремени и да защитава бедния си език със смешни скици беше изчезнала, но сега, когато трябваше да предаде съкровения и недоловими трепети на сърцето си, да ги предаде просто и искрено, не го задоволяваха никакви думи и изрази. Сенки и отражения и атмосфера, невъзможни да се предадат. Изрази, които от пръв поглед му се струваше, че предават точно каквото иска, ставаха надуты,

прекалени, недействителни веднага щом ги напишеше черно на бяло. За тази цел „боклукът“, разни умалителни, недоизказани намеци и откъслечи от стихотворенийца като че ли бяха по на място от най-грижливо подбрани изречения. И пак бяха недостатъчни. Обзе го убеждението, че всичко, с което се различава от обикновените характеристики на рода Райландс, му е дошло от нея. „Съпруго на моето сърце и майко на моята душа“ — се мярна в мислите му като някакво вдъхновение, бе намерено за годно, установи се и след две минути се превърна в безсмислица. „Ти си моето спасение“ — ставаше нещо чудовищно егоистично, като си го представеше човек писано черно на бяло. Но тя наистина беше неговото спасение, тя беше светлината на неговия живот, за него беше не само най-скъпото, но и най-хубавото нещо в света. Нима никога нямаше да може да й каже тези прочувствени и най-съществени истини?

„Моят живот зависи от твоя. Моята душа умира с твоята. Ние, Райландсовци, сме направени от метал и енергия, освен ако ни се даде и душа... С тебе мога да бъда жив човек... Нещо като ундина^[1], но в мъжки род...“

Това бе безусловно вярно, но при четене би звучало бомбастично.

„Светът е нещо направено от студена лой, непроницаема и тъпа, докато не го допреш ти. Ти го правиш като ръка, вдигната пред ярка светлина: тогава човек го вижда като нерви, кръв и живот...“

Никога ли не ще може да й казва подобни неща? Никога ли не ще казва повече от „Сина моя“ и „любима женичке“ на този твърд и нежен дух, който може да води неговия за ръка? Не сме по-добри от безсловесните твари, всички ние, които любим и употребяваме само „скъпа“ или „миличка“ също както кучето трябва да джафка, за да изрази десет хиляди различни неща! „В Тераджена навярно пак има светулки“ — писа той в това въображаемо писмо с безсилното поетично желание да оприличи бързите й, живи мисли, мигновените й разсъждения за тези проблясъци в мрака, с тяхната яркост и вечна ненадейност...

Той все още мислеше за това ненаписано писмо, когато мина през малката всекидневна на Каза Тераджена и влезе, където Синтия лежеше бледа и безмълвна и изглеждаше по-мъничка, отколкото му се беше виждала всеки друг път. Умореното телце, свило се в това голямо

легло, гротескно му заприлича на кученце-играчка. Предмет за безкрайна нежност. „Женичке, скъпа женичке и майко на моята душа!“ Защо никога не ѝ го беше казал?

— Тъкмо се канех да ѝ пиша — пошепна той на госпожа Макманъс. — Тъкмо се канех да ѝ пиша. Истинско писмо. Сядах да пиша. Това последното не беше хубаво. И тогава получих известието от вас.

Последното писмо беше там, на тоалетката. Той го видя, когато влезе при нея. Това глупаво, тежко писмо!

Той се отпусна на колене пред леглото и много нежно прегърна с една ръка крехкото телце.

— Скъпичка! — пошепна той. Тя като че ли не знаеше, че е дошъл, но сега едното око много лениво се отвори, преброди полето на зрението и втренчи в него безизразен поглед.

— Сина, скъпа, кажи ми нещо!

— П’мисли ли з’него? — промърмори тя, като пропускаше някои гласни, понеже не ѝ стигаха сили да ги изговори.

Окото пак се затвори. Все още под влиянието на упойката.

— Всичко е наред — каза госпожа Макманъс, сложила опитната си ръка на рамото на младия господар. — Нека си отспи сега, а после можете да я наричате „миличка“ колкото ви душа иска. Не сте ли никак любопитен да видите какъв първороден син ви е дарила? Чудесно момченце и вече се бори със света с малките си юмручета. *Ето!* Чувате ли го?

— Но нали тя е извън всякаква опасност? — настоя той, равнодушен към бъдещето на семейство Райландс.

— Само умора на здрав организъм... В края на краищата жените са създадени за това.

[1] Унди́на — воден дух-жена без душа, която, като се ожени за смъртен и роди дете, може да получи душа. ↑

Издание:

Х. Дж. Уелс.

Невидимия, Разкази, Засега

Английска, Първо издание

Редактор: Христо Кънев

Художник: Иван Кьосев

Художник-редактор: Ясен Васев

Коректор: Лиляна Малякова

Дадена за набор юни 1980 г.

Подписана за печат ноември 1980 г.

Излязла от печат декември 1980 г.

Формат 84х108/32 Печатни коли 33,5

Издателски коли 28,14 УИК 29,98

Цена 4,08 лв.

ДИ „Народна култура“ — София, 1980

ДПК „Димитър Благоев“ — София

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.